

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN - B

Financiële steun van
de Stichting Fonds A.H. Martens van Sevenhoven
en de Stichting Het Plantenfonds
hef ter too bie-edragen dat disse uitgave tut stand kommen kon

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Woordenboek

Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse dialecten :
WALD / onder auspiciën van de WALD-commissie: J.B. Berns
... [et al.]. - Doetinchem : Stichting Staring Instituut/
Mr. H.J. Steenbergstichting. - Ill.
2: De mens en zien nãösten -B / A.H.G. Schaars.
Met reg.
ISBN/EAN: 978-90-73667-91-4
NUGI 941
Trefw.: Gelderse dialecten ; woordenboeken.

Druk:	Ten Brink BV, Meppel
Grafische verzorging:	W. van Keulen
Correctie:	B. Bloch - van Rhijn
Kaartjes:	Th.A. Strijker
Illustraties:	Lisette Vink

WOORDENBOEK
VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN

WALD

DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN - A

Dr A.H.G. Schaars

't WALD kump uut onder toezicht van de WALD-commissie;
doorin zit:
V.A. Arendsen-Evers, dr J.B. Berns, drs S. Grit, W. van Keulen,
H.G. Lettink, G.M. Rabeling, A. Ribbers, dr A.H.G. Schaars

Utgave:
Stichting Staring Instituut / Mr. H.J. Steenbergenstichting
Doetinchem 2010

Eerder uut-ekommen:

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en zien huus
Doetinchem - Staring Instituut - 1984

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en de wereld - A
Doetinchem - Staring Instituut - 1987

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en de wereld - B
Doetinchem - Staring Instituut - 1989

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - A
Doetinchem - Staring Instituut - 1993

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - B
Doetinchem - Staring Instituut - 1996

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - C
Doetinchem - Staring Instituut - 2001

Schaars, A.H.G. ¶ De mens - D
Doetinchem - Staring Instituut - 2004

Schaars, A.H.G. ¶ De mens en zien näästen - A
Doetinchem - Staring Instituut - 2009

INLEIDING

Net zo as in 't eerste deel van 't hoofddeel "De mens en zien näästen" staot ok in dit tweede deel benamingen dee verband holdt met hoo mensen met mekare ummegaot. De onderdelen dee in dit deel an de orde komt, gaot aover Feesten, traditie en folklore, kunst en cultuur, onderwijs, geleuven, spöllen en sport. In 't begrippensysteem van Hallig en Von Wartburg – woornao 't WALD zich in grote trekken richt – bunt dat van Hoofdstuk 2.3 Mens en maatschappij, de onderdelen 2.3.1.3.5.3 (feesten), 2.3.1.3.5.4 (tradities, folklore), 2.4.7 (letteren en beeldende kunst), 2.4.8 (onderwijs en onderricht), 2.4.9 (geloof en godsdienst), 2.3.1.3.5.1 (spelen, vermaak), 2.3.1.3.5.2 (sport).

De opzet en inrichting van dit deel slut weer himmaol an bie de veurege delen. De uitgebreide Nederlandstalege verantwoording doorvan steet in De mens en zien huus (blz. VII - XVI); de uitgebreide verantwoording in streektaal steet in De mens en de weerld-A (blz. V - XI). Korte aanvullingen doorop bunt te vinden in De mens en de weerld-B (blz. V), in De mens-A (blz. V), De mens-B (blz. V), De mens-C (blz. V), De mens-D (blz. V) en in De mens en zien näästen-A (blz. V).

Net as in twee veurege delen is der ok in dit deel neet allene 'n Alfabetisch register van Achterhoekse en Liemerse woorden op-enommen (blz. 510-527), maor ok 'n alfabetisch register van Nederlandse woorden (blz. 528-533). Dat tweede register gif de meugelekheid um uitgaonde van 'n Standaardnederlands woord wat met de in dit deel behandelde woordenschat te maken hef, de streektaalwoorden te vinden. Zo steet b.v. in dat register 't Standaardnederlandse woord dirigent; via de verwijzing blz. 528 (achter dirigent) kom ie op blz. 339 terechte bie de benamingen veur 'n dirigent, dee in Hoofdstuk 11 Kunst en cultuur staot. Hierdeur kö'j via Standaardnederlandse woorden (minder bekende) dialectwoorden vinden. A'j b.v. kiekt in 't Standaardnederlandse register bie draaimolen, dan kom ie streektaalwoorden op 't spoor dee'j anders neet zo gauw ontdekken zult.

Ok an dit deel hebt weer völle mensen met-ewarkt. Zo as ok bie de andere delen van 't WALD hef Bertje Bloch-van Rhijn weer de correctie edaone; Gert Agelink, Wil Nijboer en Annie Ribbers hebt 't manuscript in den computer in-ebracht. De tekeningen op blz. 456 en 457 bunt emaaft deur Cora Schaars, de andere illustraties bunt weer van Lisette Vink. Theo Strijker hef weer alle kaartjes op de computer etekend en Wim van Keulen hef weer veur de lay-out ezorgd. Hee hef ok 't Register van Achterhookse en Liemerse woorden emaaft. 'n Woord van dank hierveur is op zien plaatse. Dat geldt natuurlek ok weer veur de twee subsidieverleners en zeker ok veur de metwerkers dee tussen 2009 en 2010 vraogenliesten in-evuld hebt en woorvan de namen hiernaof volgt.

Deutekem, augustus 2010
A.H.G.Schaars

VANAF 2009 WARKT MET/HEBT MET-EWARKT AN DE GRAMMATICA VAN DE ACHTERHOEK- SE EN LIEMERSE DIALECTEN GRALD

AALTEN

Aversteeg, C.A.T.

Geesink, J.W.

Geesink-Wisselink, D.W.

Linde-Duenk, J. ter

Paske, R. te

Paske-Neerhof, B.W te

ALMEN

Boschloo, R.

Kroeze-Boschloo, E.W.

ANGERLO

Pennekamp, C.J.

BAAK

Harenberg, M.

Schooltink-Janssen, W.M.M.

BELTRUM

Bomers, J.G.M.

Vogt, J. te

BORCULO

Drooge-Stoffel, S.O. van

Kloosters-Rhebergen, R.

Schaars, A.H.G.

DIDAM

Hebing-Klein Herenbrink, M.

Horsting, J.A.F.

Horsting-Baars, M.H.W.

Klein Herenbrink-Böhmer, J.A.M.

Wigman, E.

Wigman-Schaars, M.

DINXPERLO

Jansen, mw. L.

Maandag-Wensink, A.

DOETINCHEM

Eskes, B.W.

Roenhorst, D.J.

DREMPT

Hendriksen, G.B.

Hendriksen, G.J.

Hendriksen, G.J.

Hendriksen-Lenselink, H.J.

Hendriksen-van Hussel, H.

EEFDE

Ebbink-Pardijs, J.

Heyenk, J.

Klein Hulze, A.

Poelert, G.

Wichers, G.J.

Weenk, R.

EIBERGEN

Baak, J.B.M.

Baak-Elsinghorst, M.A.M.

Harbers, H.W.J.

Harbers-Gunnewijk, A.W.A.

Luttikhuis, B.J.A.

Luttikhuis-Kotte, A.C.

Stam-Bartelink, T.

GEESTEREN

Florijn-Lutke Willink, H.E.

Harkink-Baan, M.

Hiddink-Evenhuis, A.

Krooshof-Bannink, H.

GELSELAAR

Kolkman, F.J.

Kolkman-Langeler, A.

GENDRINGEN/VOORST

Lieftink, H.J.

Wieskamp, J.

GORSSEL

Boschloo, J.G.

Boschloo-Boschloo, D.

Brinks, mw. G.

Heijenk, mw. G.

Heijenk, mw. J.

Hoetink-Braakhekke, A.

Kleinwolt, H.

Wiltink, W.T.

GROENLO

Bulte-Severt, A. te

Lansink, W.

Papen, G.J.A.

Roerdink, J.H.

GROESSEN
Bloemberg, mw. A.

HARFSEN
Pasman, J.

'S-HEERENBERG
Mensing, B.

HENGELO
Geurtsen, A.
Geurtsen, E.
Luesink, W.H.
Luesink-Dimmendaal, G.

KEPPEL
Vels, G.J.
Vels-Wesselink, L.

LAREN
Eggink-Dijkerman, A.
Overmeer-Holmer, G.
Stegink-Enneman, D.
Tuitert-Hijink, W.

LATHUM
Hupkes, H.W.
Hupkes-Nusselder, W.G.

LICHTENVOORDE
Arink, F.H.A.
Bonnes, F.
Hulshof, Ant.
Lageschaar, Fr.
Mosselaar, J. van der
Schilderink, B.
Vos-Lueb, M.
Walvaart, H. te
Wiegers, H.

LOBITH
Jong-Goris, T. de
Vermaeten, B.
Vermaeten-Hetterscheidt, A.
Weijer-Stoll, J. van de

LOCHEM
Berg, A. van den
Eskes-Lueks, J.
Hiddink-Dijkman, D.

MEGCHELEN
Bockting, H.

NEEDE
Lindeboom, J.W.G.
Markerink-Hogeslag, T.
Morssink, H.
Varenhorst-Haarman, J.G.
Voordouw-Stokkers, W.J.

PANNERDEN
Bekker-Kummeling, T.
Leenders-Hendriks, M.
Loef-Hendriks, R.
Roelofs, G.
Willemsen, J.

REKKEN
Kerkemeijer, A.
Mellink, A.
Nijenhuis, G.J.J. te

RUURLO
Arfman, J.
Arfman-Bannink, J.
Bannink, H.J.
Dijkman-Bluemink, H.
Flierman-Bannink, B.

Flierman-Voskamp, H.
Kamperman, H.J.
Kamperman-Hulshof, C.
Kok-Bannink, B.

SILVOLDE
Alofs, G.
Helmes, A.
Reusen, H.J.

STOKKUM
Harmsen, H.

TOLDIJK
Bouwman-Walgemoet, J.H.

ULFT
Aken, J. van
Broekhuizen-Stijntjes, T.
Holtslag, mw. B.
Horstik-Heister, mw. W.
Keurentjes, J.
Legeland, mw. T.
Loosen, W. van
Rouwhorst, B.
Straub, G.

VARSEVELD
Boomkamp, mw. L.
Boomkamp, mw. M.
Hofs, D.J.
Meinen, J.

VORDEN
Rossel, H.

WEHL
Freriks, J.A.
Giesen, F.M.B.

Vonk, Th.G.
Vonk-Koenders, J.

WESTERVOORT

Boerboom, J.
Gogherman, B.
Kemperman, H.
Koenen, T.
Krechting, H.
Messing, W.
Rutten, W.

WICHMOND

Bouwmeister, J.
Dimmendaal-Denkers, M.
Memelink, T.

WINTERSWIJK

Beskers, mw. H.B.
Krosenbrink, G.J.H.
Wilterdink, D.W.

ZELHEM

Duitshof-Berendsen, G.J.
Masselink, M.
Regelink-Lebbink, J.H.G.

ZEVENAAR

Goossen, Th.J.G.
Wellink-Cramwinckel, E.F.M.
Wenting, mw. H.E.M.
Wenting, H.G.Th.

ZUTPHEN

Bierhof, G.J.
Bierhof-Jebbink, J.H.
Heuvel, G.J.
Nekkers, J.
Terink, G.J.

Ander wark is nog edaone
deur:

Agelink, G.J.
Bloch-van Rhijn, B.
Jannink, mw. M.
Keulen, W. van
Schaars-Kolk, C.F.
Strijker, Th. A.
Vink, mw. L.
Vrugt, mw. J. ter

HOOFDSTUK 10

FEESTEN, TRADITIES, FOLKLORE

1. ALGEMEEN

FEES

feest

Der bunt 'n antal dinge dee in völle plaatsen in onze streek spölt met betrekking tut feesten.

't Meest opvallende is dat de verschillen in godsdienst zo belangriek ewes bunt en soms nog bunt. In van olds katholieke streken (de Liemers, rond Groenlo-Lichtenvoorde) is de karmse 't belangriekste feest ebleven. Ok in plaatsen dee door kort bie ligt maor dee van olds 'n grote protestantse gemeenschap hebt (Keppel, Hummelo, Drempt en Steenderen), is dat zo. Maor, in plaatsen dee veur 't grootste deel protestant bunt, wordt 't koninginnefeest aover 't algemeen as belangriekste feest eneumd. Door is 't allengs in de veurege eeuw elukt um 't drankmisbruuk tegen te gaon deur 't organiseren van 'n andersoorteg feest. Want dat der nog al 's te depe in 't glaesken ekekken wodn, blik uut wat der veur Rekken op-egeven is: dat 'n dominee zich an 't karmse holden argeren en doorumme 'n volksfeest organiseern woorbie allene maor zwak-alcoholische dranken eschonken wodn. De godsdienstige tegenstelling blik 't dudelekste uut 't feit dat der (katholieke) plaatsen bunt dee gin koninginnefeest kent (Netterden, Wehl, Didam) en (protestantse) plaatsen dee gin karmse viert (Dinxperlo, Angerlo, Lathum). Veur 'n antal plaatsen is op-egeven dat orthodoxe leu neet an de karmse metdoot (Neede, Eibergen, Lichtenvoorde, Aalten, Gendringen, Varsseveld, Zelhem). Dat ontwikkelingen ingewikkeld waezen könt, blik uut 't feit dat bie koninginnefeesten vake toch karmse eholden wordt en dat ko-

ninginnefeesten in later tied op 'n andere tied evierd wordt en dan b.v. septemberfeesten eneumd wordt.

De feestelekheden op 'n karmse of koninginnefeest bestonden vake uut 't vogelscheten (veur de mansleu), ringriejen (veur de vrouweleu) en allerlei spellekes (zak lopen, mast klimmen) veur de kinder. Dan waren der nog 'n draejmölle, zweefmölle, kräöme met spölgood, snoep, ölliekrabben, waofels, vis e.d. In later tied kwammen door botsautootjes, 'n swingmill en andere meer technische attracties bie. Veural in zalen wodn op dansmeziek edanst.

De katholieken begonnen altied met 'n mis; doorumme begint door de karmse vake op zondag, direct nao de mis. In 'n antal katholieke plaatsen (as Wehl, Zevenaar, Megchelen) was der 'n processie.

Schutteriejen spölt van olds 'n belangriekste rolle; dee zorgt dan veur 't vendel zwaegen veur autoriteiten as den adelleken heer, den pastoor. In Hummelo en Keppel spölt de adelleke heren ok doorumme 'n belangriekste rolle umdat de schutters door kleren draagt in de kleuren van de kastelen (rood/gel resp. gel/zwart). In plaatsen as Bronkhorst, Keppel, Hummelo bunt bielemannen belangriek; in wat plaatsen (Borculo, Rekken, Beltrum, Baak, Vierakker, Almen) is nog bekend dat der vrogger ok bielemannen waren.

Veural in den Noordeleken Achterhook is 't warm etten 's middags belangriek; kiek doorveur ok in: De mens-B, blz. 309. Stokvis met bottersause en riestepap nao was 'n bekend maol dat vake met familie uut de omgeving of met den gang (kiek onder Geesteren) egetten wodn. Veur den Noordeleken Achter-

hook is ok op-egeven dat 'n jonge de deerne woor-t e met karmse heel, nao afloop 'n karmiskoke gaf. 's Zundags nao de karmse ging e bie dee deerne op bezeug en vernam e an 't stuk koke wat e dan eprissenteeerd kreeg of e verkering hebben moech.

In völle plaatsen wordt der twee keer in 't joor feest evierd: vake in 't veurjor en in 't naojor. Vake geet 't um twee keer twee dagen; in wat gevallen is der in de laatste joren 'n derde dag bie-ekommen.

In völle plaatsen verlöp de karmse nog altied zo as vroger. Wat veur Pannerden op-egeven is, geldt dan ok veur meer plaatsen: dat de organisatoren aover 't algemeen neet veur veranderingen waren. 'n Belangrieke verandering is, dat der in later tied optochten eholden wordt; dat gebeurt nogal 's in de vorm van 'n bloemencorso (b.v. in Lichtenvoorde, Beltrum en Rekken).

Ok 't dansen –vroger deden orthodox-geleuvegen door neet an met– is in de loop der joren veranderd: wodn der vroger veleta, wals en polka edanst, de moderne dansmuziek hef de olderen uut de feestzalen edreven. En behalve jongeren uut de eigen plaatsse komt noe ok jongeren uut andere plaatsen um te dansen. Dat is 't gevolg van de grotere "mobilliteit"; in Olburgen schriefft ze dan ok dat carnaval better onder mekare evierd kan worden omdat dat aoveral tegelieke is.

01 FEES: Acht, Liem II Bat, Mar.

02 FEEST: Zut, Vor, Aal, Bre, Gen, Voo, Vars, Sil, Does, Zed.

Lich: Monn he'w fees; dan is 't karremisse.

Zed: Marge hemme we feest; marge gif 't feest.

Voo: Volgende waek hollen wi-j feest.

Zev: Volgende waek hewwe fees, want dan wurdt Johan 80 joor.

Win: Morgen he'w fees; morgen he'w ne natten dag want dan is der karmisse. Morgen bu'w van 't water drinken af [ok: Vor]. Morgen he'w 't nog veur 't lepken; morgen he'w 't good anstaon. [LAPPEN (znw.). ANSTAON].

Tol: In feberwari en meert he'w gien feesterije. [FEESTERI-JE: ok: Aal, Bre].

Gen 1999: Mien buurman geet volgende waek trouwen en dan he'k 'n natte dag. 'N NATTE DAG "een dag waarop een bijzondere festiviteit plaatsvindt" [Telge 12, 113].

Lich 1991: Ton den Steen weer op zien plaatsse ston, gingen de mansleu naor 'de Rentenieer' en kreeg den Steen den beerdeup. DEN BEERDEUP KRIEGEN "(bier) drinken om een bepaalde feestelijke gebeurtenis na afloop te vieren" [Telge 8, 19].

Nee: "Hee geet naor elke kattenkarmse hen", zeg ie as der ene naor alle feesjes in den umtrek geet. [Ok: Groen, Zed]. [KATTENKARMSE].

Lich 1991: Dee zee'j op alle kattenkarmissen "die tref je op alle feesten (ook daar, waar ze eigenlijk niet bij hoort)" [Telge 8, 60].

sHe 1982: Alle kattekermisse afsjouwe "elke gelegenheid aangrijpen om feest te vieren" [Telge 3, 75; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 62)].

Gen 1999: Alle kattekermissen bezuken "elke gelegenheid aangrijpen om te feesten" [Telge 12, 86]. [KATTEKERMIS].

Lich 1991: Alle kattenkarmissen afkleppen "naor alle feesten (kermissen) gaan (in de buurt)" [Telge 8, 11].

● *Verg. ok: an de zwier gaon; De mens en zien näösten-A, blz. 170.*

● *De metworkers geeft op dat der nao den Tweeden Oorlog vaker feest eholden wordt:*

Pan: Ze make tegewoordig overal 'n fees van: vieftig jaor worre, blikke brullef, exame.

Lar: As der ene – zeker as e vriejgezel is – 60, 65, 70 of 80 wordt, gif e wal 'n feesje. Dan wordt der soms 'n mooien stool emaaft.

Gees: Teegnswoordeg geef ze soms al vesite met 50 joor, dan 65 en dan mangs um de vief joor. Dat was vroger neet zo.

Nee: At der ene vief-en-zesteg wordt, hölt e

vake ne receptie in 'n café. Dat doot ze umdat ze den rompslomp in hoes neet wilt hebben en umdat de leu rechtovoort meer geld in de knippe hebt dan vuur den oorlog.

Eib: As der ene 65 wordt, organiseert de kammeräo 'n fees. Hee wordt dan op nen platten wagen deur Eibarge erene um door-nao in 't café fees te vieren.

Wehl: De feesten worren groter en meer. 'n Kold buffet of uut aeten met de kinder kennen ze vroeger niet.

Hen: Korts was der 'n stel dat 6¼ joor etrouwd was en brulfte gaf met as raeden dat ze tegen de tied van 12½ joor wel 's escheiden konnen waezen. 't Is 'n uutzondering, maor i-j heurt toch ok wel vake aover 'n fees geven: "Wat mo'j? Ze doet 't allemaole en a'j 't niet doet, lig i-j der uut".

Bre: Kinderpartijtjes wordt teggenswoordeg neet meer in huus ehouden maor b.v. in 't zwembad. De kinder kriegt uutneudegingen, net as of 't volwassenen bunt.

Zel: A'j vrogger zovöl joor bi-j 'n baas ewarkt had, was der gin fees; now wel.

Vars: As der ene 25 of 40 joor bi-j dezelfde fabriek ewarkt het, wördt e as jubilaris ehuldegd en is der 'n receptie. Die duurt b.v. van twee uur 's middags tut vief uur en dat höldt in da'j der um twee uur bunt en dan um vief uur weer opstapt. Ieder-ene zit an taofels en der wordt zo now en dan toespraken ehouden.

Pan: 't Is veul royaoler; vroeger was der hos gin drank ien huus.

Loch: De feestelekheden bunt royaler as veur de Tweede Weerldoorlog. Der bunt van allerlei soorten drank, der bunt hepkes, breudjes met ham of keze en vake ok nog 'n kold en/of warm buffet.

Zel: Drank was der vrogger ok al wel, maor zovölle etteri-je as now ontbrak.

Lich 1991: LOMP TE PASSE KÖNNEN WAEZEN "enorm feest kunnen vieren" [Telge 8, 89].

Gen 1999: Van de ene boks in de andere traeejen "gezegd als men na een feestje met-een aan het werk moet" [Telge 12, 33].

● *Bezondere benamingen veur "'n saai feest":*

- 01 'N DREUG FEES(T): Gor, Gels, Eib, Bel, Groen, Aal, Zel, Hen.
- 02 'N DRAO FEEST: Vor, Bel.
- 03 'N DEUDS FEES: Win.
- 04 'N DOOD FEES: Wesv.
- 05 'N KNÖTTEREG FEEST: Eib.
- 06 'N ZUURTJESNAT FEEST: Aal.
- 07 'N/NE DOOIE BOEL: Eef, Eib, Rek, Ulf, Sil.
- 08 'N DREUGE BOEL: Gor.
- 09 'N DREUG GEDOOTE: Lich.
- 10 'N KIEKERIEJE: Gees.
- 11 NE KIEKEVESITE: Gels.

Aal: 't Was 'n dreug/saai/zuurtjesnat feest.

Gels: Wat 'n dreug fees; 't was mie zonne kiekevesite.

● *Van "'n saai feest" wordt wel ezegd:*

Zut: Der zat gin muziek in 't feest; der was gin bast an.

Wich: An dat feest was niks an. [Ok: Win, Gen].

Hen: An dat feest was ok net niks an.

Did: Aan 't fees was gin zak aan.

Loch: 't Was 'n feest van niks. [Ok: Nee].

Kep: Dat was 'n feest; der zat niks gin sjoem in. [SJOEM].

Harv 1979: VEUR VERZET "als ontspanning" [Reinders 1, 7].

Eib 1980: Ik heb an jagen nog ne adege def-fundering. DEFFUN'DERING "vertier, ontspanning" [Telge 1, 15].

MOOIMAKEN
versieren

't Mooimaken –binnenshuus en buten–

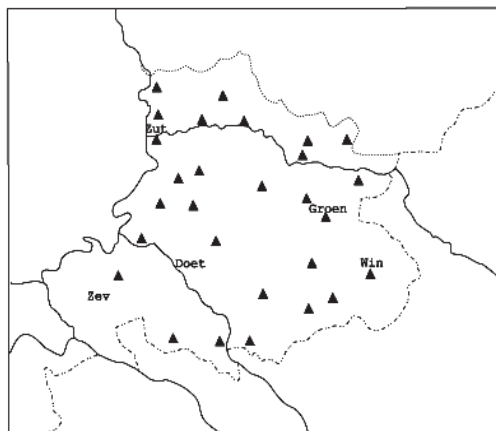
wordt bie verschillende gelaegenheden edaone maor 't is toch speciaal verbonden met 'n huwelek. Dan gebeurt 't deur de buurte. Belangrieke zaken bie 't mooimaken bunt 't greun en de reuskes; veur 't eerste zorgt de mansleu, de reuskes wordt deur de vrouwleu emaaft. En wat natuurlek ok belangriek is, is den drank. Want as 't mooi maken kloor is, mot der nat-emaakt worden.

- 01 MOOIMAKE(N): Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Zel, Dre, Hen, Tol, Did, sHe.
- 02 GRUUNMAKE(N): Vars, Doet, Wehl, Kep, Does, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 56], Pan 1988 [Telge 7, 45].
- 03 GREUNMAKEN: Gor II Bat.
- 04 KRENZE(N): Sto / sHe 1982 [Telge 3, 86], Gen 1999 [Telge 12, 96] II Vre, Bork.
II pele: Kle.

Gen: De buurt mek mooi.

Lich: Morgen mo'w hen mooimaken.

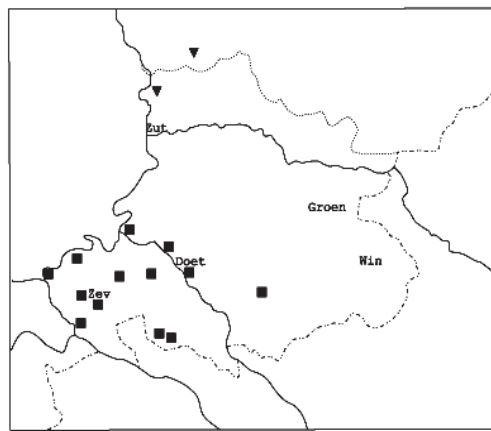
Hen: 't Mooimaken bi-j 'n brulftte gebeurten

▲ mooimaken 01

Dit kaartjen en 't volgende vult mekare an: wat in den Acht mooimaken eneumd wordt, heet in de Liem gruummake(n). Toch is veur drie plaatsen in de Liem ok mooimaken opgeven.

vrogger deur de jongeluu van de hele buurte; dat waren de jongeluu van de noodnaobers (de naoste naobers) en de jongeluu van de andere naobers. Daags veur 't fees was 't 's middags verzamelen bi-j de eerste noodnaober. De jonges gingen dan onder leiding van de zoon van de eerste noodnaober met peerd en wagen naor 't bos. Van te veuren had dén al aoverlegd met de boswachter woor en hoe der dennegruun af-ehaald kon worden. Was de wagen vol, dan kwam de flesse of 't bier veur 't lechte. De stemming wier vroleker en al zingend ging 't weer op 't huus van de eerste noodnaober an. De deerns waren door ebleven um reuskes te maken van stroken crêpepapier die um en um op-evouwen wordt. An één kante kump der 'n iezerdraödje umme en de andere kante wordt iets in-eknipt en ekroesd. Zo ontsteet der 'n mooie papieren roze. Zo tegen 'n uur of vijf gingen mansluu en vrouwluu weer naor huus um te helpen bi-j 't voeren en melken. Tussen half zeuven en zeuven uur was ieder-ene der weer. 't Peerd wier weer in-espennen en in optoch ging 't naor de boerderi-je woor 't fees ehouden zol worden.

■ gruummake(n) 02

▼ greunmake(n) 03

Blik op 't veurege kaartjen dat den Acht veural mooimaken zegt, dit kaartjen gif an dat veural in de Liem gruummake(n) bekend is. Veur Gorssel en Bathmen is greunmake(n) opgeven.

Door an-ekommen wier der eers hard ewerkt um de boel mooi te maken. Der wieren twee stule an mekare ebonden; van holt wier 'n raam emaaft dat an de stule vaste-emaakt wier. Met dennegruun wier der 'n mooie huve baoven emaaft. In dat dennegruun kwammen de reuskes te hangen en door tussendeur slingers van serpentine. Baoven op de baoge zat 'n papier met "Hulde aan het Bruidspaar" der op. Ok bi-j de veurdeure kwam 'n baoge van dennegruun, reuskes en slingers en 'n papier met "Welkom aan het Bruidspaar" der op. Op de daele wier dennegruun langs de hilden an-ebrach. Banken en taofels op schragen wieren kloor-ezet. Was dat alles in odder, dan ging de flesse rond of wier der 'n biervat an-eslagen.

't Mooimaken stelt now niet völle meer veur: met 'n paar man gaot ze met de auto effen 'n betjen gruuu halen en de baoge van de veurege trouwparti-je laot ze gewoon staon. In de zaal völt niks te versieren, door schittert en flikkert alles al. Door wördt met lichteffecten ewarkt en niet met gruuu!

Sil: Bi-j 't gruuu halen wier de borrel uut één glaesken zonder voet gedronken. [Ok: Wesd, Doet, Wehl].

Eef: De twee steule van bruid en brudegom wodn mooi versierd; door werd 'n mooi "nös" van emaaft, zeien ze.

Groen: Mooimaken; door völt binnen en boeten onder. Boeten bunt 't de deure en 't oprit of den pad van de weg naor hoes hen. Binnen wordt de kökken of de wonkamer mooi-emaakt en op den boer de daele. In de slaopkamer van 't broedspaar wordt wal 's wat oet-ehaald: niespoeier op de kussens of jökpoeier in berre estreujd. Ok de broedskoo wodn vrogger mooi-emaakt met reuskes.

Zut: Versierd werd de huuskamer-keuken, 't achterhuus en de veurdeure. Van de veurdeure näör 't hekken in de hof hingen slingers.

Nee: De vrouwleu maakten rooie en witte reuskes; de rooien kwammen an de linkse kante van de baoge, de witten an de rechtse

kante.

Aal: Vrogger was an de kleure van de reuskes de laeftied van 't bruidspaar te zeen.

Eib: Veur den Tweeden Weerldoorlog hadn de reuskes van allerlei kleurn; noe bunt ze veural wit en soms rood.

Voo: De jonge buurt – de ongetrouwden – helt de dennekes; de olde buurt – de getrouwden – mek de reuskes van papier. Meestal wit, maor veur 'n jonge brulft kan gekleurd ook. De dennekes kommen langs 't hofpad met de reuskes der in. De mooimakers dragen de kosten.

Zel: An 't bruidspaar wördt evraagd welke kleuren de reuskes hemmen mot. [Ok: Kep]. Vrogger wier de hele daele versierd met gruuu en reuskes, ok de bruidstoel. En buten wier 'n baoge emaaft, ok versierd met reuskes. Tegenwoordeg wördt völle bi-j huus mooi-emaakt en bi-j de ingang van de zaal komt twee dennekes te staon met slingers en 'n kaarte: "Hulde aan het Bruidspaar". Now huurt ze de dennekes ok wel.

Groen: Op 't schild stond vake: "Hulde aan het Bruidspaar". [SCHILD; ok: Bel].

Gor: Vrogger wodn der met scheerzepe op 'n groten spiegel eschreven: "Leve 't Bruidspaar!".

Aal: Was der in de buurte ene, dén good rienen kon, dan meek dén 'n passend gedicht.

Vor: Der wodn twee stule an mekare ebonden en met 'n nöthaezen baezel – 'n dikken stok van nöthaezenholt – 'n soort baoge emaaft. Door wodn dennetekke um ebonden en door kwammen dan de reuskes an.

Hen: Ok de bruidskoe had reuskes an en – at der met kapkarretjes etrouwd wier – ok de peerde die der veur liepen.

Tol: An de koffieköpkes en de glaeskes van 't bruidspaar zat 'n roze.

Wesv: 't Gruuu wördt bi-j 'n boswachter in Waehl of op de Veluwe gehaald; dah is mannewark. [Ok: Groes].

Bel: Veur den Tweeden Oorlog wodn der neet zovölle boeten versierd. Meespart wodn der op de daele woor 't fees was, 'n paar slingers

op-ehongen en veur den nendeure (de grote daeldeure) 'n schild voorop ston: "Hulde aan het Bruidspaar".

Ruu: Vrogger ston der buten meestied alle- ne 'n baoge; de laatste derteg joor staot der ok wal dennetjes langs 't pad in de tuin.

Zut: 't Bruidspaar wördt met 'n smoesjen 't huus uitgepraot en as 't karwei kläör is, meugen ze weer terugkommen en wördt der samen 'n börreltjen gedronken.

Aal: At den bogge steet met an beide kanten 'n paar dennekes met reuskes en slingers der in, dan vrög de buurte 't anstaonde bruids- paar of 't zo mooi genog is. Zee zekt natuur- lek altied dat ze 't alderbastend mooi vindt, woornao de flesse veur de dag ehaald wordt; dan wordt alles nat-emaakt. Ok bi-j 't afbrae- ken is der ne natten aovend. [NATMAKE(N); ok: Bor, Gees, Kep, Lat, Wesv].

Lar: 't Greun is meestal arg dreuge en door- umme mot der nao afloop van 't mooimaken good edronken worden.

Wesv: De baog wördt twee keer natgemaak: bi-j 't zette en bi-j 't weghale, 'n dag of wat later. Der wördt flink gepruuf want: hoe nat- ter de baog, hoe baeter de toekomst van 't bruidspaar!

Vor: Soms hadden de jongeleu met 't mooi- maken meer schik as op de brulfte zelf.

Eib: Tonne wie trouwen –zon viefteg joor terugge– hadn miene breurs en zwaogers greun ehaald. 's Aovends wodn der in 't café onze steule op-esierd; dat was lefebrieje! Miene zwaogers –dee oet 't Westen kwam- men– begreppen neet dat ze den helen aov- end vriej konn drinken! En 'n dag nao de brulfte brokken ze de boel weer af en dat gink ok weer heel gemeudelek met 'n bor- reltje (op onze rekkening!).

Bel: 't Broedspaar zorgt gedeeltelek veur de consumpties; de rest wordt deur de buurte met mekare betaald.

Wich: 't Mooimaken wördt deur de jonge- ren gezamelek betaald; 't bruidspaar zörgt veur de neudege drank, de liekboer woor alle

veurbereidingen gebeurt, zörgt veur koffie.

Hen: Ongeveer 'n wekke nao de brulfte wier 't gruun weg-ehaald. Vrogger gebeurn dat meestal niet deur de buurte.

Gees: Mangs brekt de buurte den baogen weer of en mangs doot de leu dat zelf. Meest- al gebuurt dat 's anderdaags.

Lar: As de buurte nao 'n paar dage alles weer afbrekt en de baoge an de veurdeure weer vothaalt, mot ze effen binnenkommen veur koffie en 'n laatste borrel.

Ruu: De buurte dee vrogger met de brulfte wat ze tegenswoordeg de catering neumt. As dank doorveur was der dan de naobruflte. [NAOBRULFT(E); ok: Loch, Bor, Gees, Zel, Lat].

Bor: De naobruflte was meestentieds 's maandags.

● *Klimop en heide wodn vrogger völle ge- bruukt um te versieren; kiek doorveur in: De weerd-B, blz. 257/259.*

● *De metworkers geeft an dat der in de loop der joren nogal wat veranderd is:*

Loch: Nao den Tweeden Oorlog is der nogal wat veranderd. Doorveur wodn de brulften an huus egeven en noe gaot ze naor 'n café en dan regelt den cafébaas vake alles.

Zut: Veur de Tweede Wereldoorlog werden feesjes altied in huus gehollen. Vanaf de vijf- teger jären werd 'n zaaltjen gehuurd, wäör- bie dan alles verzörgd werd deur familie en/ of vrienden. Weer later liet 't feestverken of bruidspaar alles aover an de cafébaas.

Aal: 't Verschil tussen feestvieren veur en nao de Tweede Weerldoorlog is groot. Dit hef veural te maken met de welvaart dee vrog- ger neet zo groot was. Op de buurtschappen wodn de feesten haost altied op de boerderi- je ehollene. Trouwen gebeuren ton in de mei- tied. De raeden doorvan is, dat de daele dan gebroekt kon wodn omdat de kone dan naor de weide wazzen. De daele was schone- emaakt en dan kon de naoberschap 'm ver- sieren. Muziek was der neet völle, hoogstens

ne trekharmonika.

Lar: Wat 't mooimaken betröf: dat was veur den Tweeden Weerldoorlog neet minder as noe.

Gor: Vrogger begonnen de feeste eerder en noe holt ze later op.

Eef: 't Antal feestvierders is ok groter as vrogger en in plaatse van 'n harmonika of harmonika met viool spölt der noe vake 'n bandje; zó hard, da'j geen fesoenek gesprek meer könt voeren.

Wehl: Veur olderen is aan 'n brullef niks meer te belaeven; de meziek van de monika, trom en soms 'n blaasinstrument op de versierde dael was völ gezelleger. Gi-j kunnen ook nog 's praoten met de familie.

● *De metworkers geeft op dat der nao den Tweeden Oorlog meer feesten kwammen woorbie 't traditionele mooimaken 'n rolle gimj spöllen:*

Zel: Vrogger wier der allene met 't trouwen en a'j 25 of 50 joor etrouwd wazzen, feest egeven. Vake wier der heel niet an edacht da'j zovölle joor etrouwd waarn.

Eef: Veur den Oorlog was der vake allene feest bie'j 'n brullefte; dus bie trouwen, 12½, 25, 40 en 50 jeureg huwelek. Noe wordt der ok mooi-emaakt bie'j verjoordagen (65, 75, 80 joor).

Gor: Veur de Tweede Weerldoorlog wodn der met 't trouwen, met 25 en 50 joor greun-emaakt. Noe ok met 12½ jeureg huwelek en verjeurdagen. Dat begint met 50 joor (Abraham of Sara zeen). Veur al alleenstaonden viert vake de 65ste, 70ste of 80ste verjeurdag en dan wordt der ok greun emaakt.

Win: Bi-j de willekumste van ni-je naobers wodn 't hoes versierd; dat is noo neet maer. [Ok: Gen].

Nee: Ok a'j schutterskönning ewodn waarn, wodn 't hoes versierd.

Wesv: Toen de jonges uut Indië terugkwamme, kreges die ook 'n baog bi-j huus. [Ok: Eib, Doet, Did, Zed].

Did: Veur 'n neomist wier ook 'n baog bi-j

huus gezet.

sHe: Bi-j de intoch van 'n ni-je pastoor of 'n neomist wier der gruun gemaak; maor vaak ston der dan 'n erebaog in de straot en ware der versierde dennekes an de straot geplaat.

Bel: Geboorte, huwelek, (ok: blik, koper, zilver, gold), Abraham, Sara, vut of pensioen, slagen veur 'n diploma 't bunt allemaal gelaegenheden um mooi te maken. Vrogger gebeuren dat allene met ne trouweri-je en 'n priesterfees.

● *Tegenswoordeg wordt der bie'j huus vake mooi-emaakt a'j 50 joor wordt; 't wordt algemeen an-eduud as Abraham zeen/zien of Sara zeen/zien. De metworkers geeft door-aover op:*

Kep: A'j vieftteg joor wordt, zet de buurt en/of vrienden ow zo'n angekleeden stropop veur de deur. Die mot natuurlek nat-emaakt worden.

Does: A'j vaeftteg joor wordt, kump der 'n Abram of Sara op 'n stoel veur de deur te zitten.

Sto: De pop zut der uut as 'n olde keerl of 'n old wief; soms slöt hi-j op 't beroep of de liefbri-j van de jeurege. Duk staon der spreuke op bredjes, b.v.: "Jan 50, s.v.p. 3x toeteren". Ok is der al 's 'n heel bed veur 't huus gezet met de pop der in.

Pan: De familie mik vaak 'n pop van b.v. 'n ouwe overal met strooi der ien mar ok vriende en de buurt doen 't. Duk ston der dan ook drie of vier poppe ien de tuin.

Doet: De pop –vaak met 'n mombak veur-wördt 's aovends laat veur 't huus neer-ezet.

Gor: A'j Abraham of Sara ziet, wordt der 'n poppe veur 't huus ezet. De hele buurte kump oe dan filseteren. Tegenswoordeg wordt alles op video ezet zodat ze later nog 's weer könt zien hoe mooi en leuk 't allemaal was.

Zel: Abram brengen, deie wi-j vrogger niet.

Zut: Abraham is hier pas gekomen in 't begin van de jöören zeuventeg; däörveur kwam dat hier eigelek neet veur.

Eib: At der ene 50 joor wordt, kump der nen Abraham of nen Sara in den tuin te staone; dat deden ze eerder neet; da's van de laatste 35 joor.

Aal: Nao de Tweede Weerldoorlog is Abram- en Saragebroek in zwang ekommene; eerst veur mansleu, wat joren later ok veur vrouwleu.

Hen: 't Zetten van 'n Abram of Sara is 'n nao-orlogs verschiensel. In 1944 wier mien vader vieftig joor; 't was 'n verjeurdag as alle anderen. Eén van de anwezegen zei toen: "I-j hebt Abram ezien". Dat is de eerste keer dat ik 't heuren numen. Ok andere mensen hadden der nog nooit van eheurd.

Voo: 'n Abraham of Sara brengen is gin typisch Achterhoeks gebruik.

● *De metwarkers geeft op dat der tegenswoordeg ok allerlei andere gelaegenheden bunt woorbie 't huus en den tuin mooi-emaakt wordt:*

Kep: Tegenwoordeg begint ze ok al met halve poppen te zetten. Onze zoon kreeg op zien 25ste verjeurdag zo'n halven pop van zien kameräöje veur 't huus.

Eib: Noo versiert ze hier 't hoes ok as der nen kleinen geboorne is. Dan hönk der van alles veur 't hoes: luiers, hempkes, truitjes en der steet nen ooievaar bie. En de name van den kleinen ontbrök ok neet. [Ok: Ruu, Bor, Nee, Groen, Ang].

Ang: Bi-j 'n geboorte versiert de buurt de tuin met 'n uiver en 'n waslien met kinderkleerkes.

Eef: 'n Ooievaar met luiervas an 'n draod doot ze ok wal bie 't huweleksfees.

Tol: At 't bruidspaar 's aovends of 's nachts in eur huus kump, steet der wel 's 'n ooievaar op 'n stake in den hof of baoven op 't dak. De raeden is dutelek!

Bel: A'j met de vut of pensioen gaot, komt ze ow ok wal 'n Abram of Sara brengen. Vake blif 't neet bi-j ne poppe of 'n paar poppen maor steet der van allerlei splumhen en, 's

aovends geet de verlichting der bi-j an.

Zev: Ook met carnaval staon der tegeswoordeg wel poppe bi-j de luj in de tuin. [Ok: Zed].

Ang: Tegenwoordeg wördt ok bi-j 't carnaval met 't afhale van de ni-je prins en prinses de zaak bi-j huus versiert, net zo as veur de koning en koningin van 't vogelschieten.

Zev: Bi-j voetbalwedstri-je worde de huze met oranje feestartikele versiert.

Bor: Met de kasdage komt der tegenswoordeg allerlei verlichting rond 't huus: um de karstsfear te vergroten.

Gor: Tegenwoordeg staekt ze ok vake de vlagge uut –met de schooltas der an– bie 't slagen veur 'n schoolexamen.

● *Veur 'n pop in 'n boom of paol hangen bie 't huus van ene, woorvan de verkering uut-erraakt is, kiek in: De mens en zien näösten-A, blz. 85.*

BAOGE ereboog

- 01 BAOG(E): Acht, Liem II Bat.
- 02 BAOGEN: Gels, Eib.
- 03 BAOGEM: Bel.
- 04 BOGGE: Aal, Bre.
- 05 BOGGEM: Win.
- 06 EREBAOG(E): Gor, Zut, War, Bel, Groen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Ang, Lat, Zev, sHe, Zed.
- 07 EREBAOGEN: Rek.

- 08 EREBOGGE: Aal.
 09 GREUNBAOGEM: Bel.
 10 EREPOORT: Does, sHe II Anh.
 II bogen: Raes

Aal: In Aalten is 't neet zo gebrukelek um ne bogge/baoge/erebogge/erebaoge te maken; hier wordt vaker dennekes ezet bi-j 't mooimaken.

sHe: Veur de erebaog worde päöl in de grond gezet; vier aan elke kant, met tutegaas der um. Aan de baovekant worde ze met dwarse päöl verbonde, ook met tutegaas der tusse. In 't gaas wördt dennegruun gestaoke en reuskes van crêpepapier die de vrouwluj gemaak hemme.

Sto: De keerls vlechte los gruuun um 'n dik touw as baog aover de deur. Daor worde dan de reuskes in gemaak.

Wesv 1996: BAOG ZETTE "een ereboog zetten" [Telge 11, 21].

FELISITEREN

feliciteren

- 01 FELISITERE(N): Alm, Zut, Vor, Ruu, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Gen, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hen, Baa, Zev, Did, sHe, Lob.
 02 FILSETEREN: Eef, Wich, Ruu, Bor, Gees, Voo, Hen / Gaa 1968 [Van Velzen 3, 103].
 03 FILLESETERE(N): Gor, Wesv, Groes.
 04 FILLISITEREN: Loch, Groen, Din, Ang.
 05 FILLESETIERE: / Pan 1988 [Telge 7, 37].
 06 FILISITEREN: Dre.
 07 FILSITEREN: Aal.
 08 FELESETEREN: Doet.
 09 FELLISITERE: Lat.
 10 FILLESTEREN: Tol.
 11 FIELESETERE: / Liem 1844 [GV-alm 208].
 12 FLISSETIERE: Sto.
 13 FLISSETERE: / sHe 1982 [Telge 3, 43].

Voo: Ik wil ow van harte filseteren met ow

verjeursdag.

Kep: Ik filisiteer oew van harte met oew verjaordag.

Tol: Van harte fillesteerd met ow verjaordag.

Did: Ik wil ow hartelek felisitere met ow verjeurdag; van harte proficiat met ow verjeurdag.

Sil: Van harte proficiat en nog vö! gezonde joren.

● "Gelukwensen":

- 01 GELUKWENSE(N): Gor, Alm, Zut, Wich, Ruu, Bel, Din, Gen, Zel, Doet, Baa, Wesv, Groes, Zev, Sto.
 02 GELUK TOEWENSEN: Ang.

Alm: De winnaars wodn geluk-ewenst met eur aoverwinning.

Gen: De winnaars wieren gelukgewenst met euren aoverwinning.

Rek: De winnaars wodn gecomplimenteerd met de winst. [COMPLIMENTEREN: Eef, Rek].

VERJEURDAG

verjaardag

- 01 VE(R)JEURDAG: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Ulf, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Ang, Zev, Did, sHe, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 160], Gen 1999 [Telge 12, 166] II Bat, Mar.
 02 VE(R)JEURSDAG: Eef, Voo, Hen.
 03 VE(R)JOORDAG: Harf, Eef, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Voo, Vars, Zel, Dre, Hen, Tol, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Lob / Wesv 1996 [Telge 11, 91] II Bat, Haak.
 04 VE(R)JOORS DAG: War, Bel / Wesv 1996 [Telge 11, 91].
 05 VE(R)JÄÖRDAG: Zut, Aal.
 06 VE(R)JAORDAG: Pan.

Bel: Verjoersdag, maor wi-j zegt: vejoo-asdag. [Ok: Gels].

Lar: Verjoordag, met dezelfde oo as in onzen plaatsnaam Loorne.

Hen: Now is 't verjoordag of verjeurdag, older is verjeursdag.

Voo: Margen hol ik verjeurdag.

Lat: Merge hol ik verjoordag.

Did: Van harte proficiat met ow verjeurdag.

Ang: Van olds wier der vól rollade gegaeten op 'n verjeurdag.

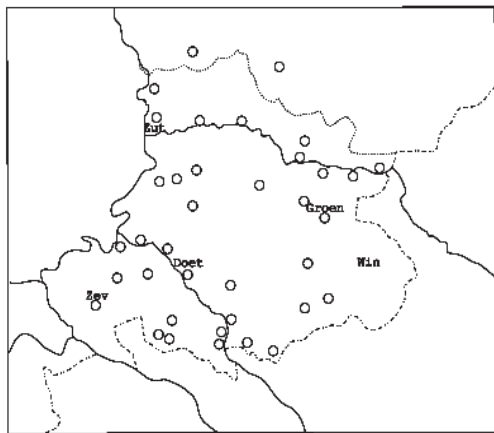
Lat: Op 'n verjoordag wier der vaak 'n braodstuk (= ribstuk) gegaete.

Din: Zwoordemage wier vake op verjeurdage egaeten.

Wesd: Soms atten ze stokvis op 'n verjeurdag. [Ok: Bor].

Zut: As 'n man of vrouw de 50ste verjãördag viert, kriegen ze soms 'n poppe van speculaas of taai-taai: dat is de Abraham veur de mannen en de Sara veur de vrouwen.

Ke: A'j op ow vieftegste verjeurdag wakker wordt, steet der zo'n angeklede stropop veur de deur. Die hef ow de buurt of vrienden ezet. Die mot natgemaakt worden en dan brengt ze meestal ok nog 'n Abram of Sara met die egetten kan worden; emaaft deur de bakker

○ *ve(r)jeurdag, ve(r)jeursdag 01-02*

Vergelieking van dit kaartjen met 't volgende löt zien dat der nogal wat plaatsen bunt woor beide klinkers nãöst mekare veurkomt.

of de slager. [Ok: Rek, Win].

Rek: Met de jeuregheid van Jan ha'w vólle volk in hoes. [JEUREGHEID; ok: Bel].

● *Veur Abraham en Sara, kiek ok onder: mooimaken.*

JEUREG

jarig

01 JEUREG: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 71].

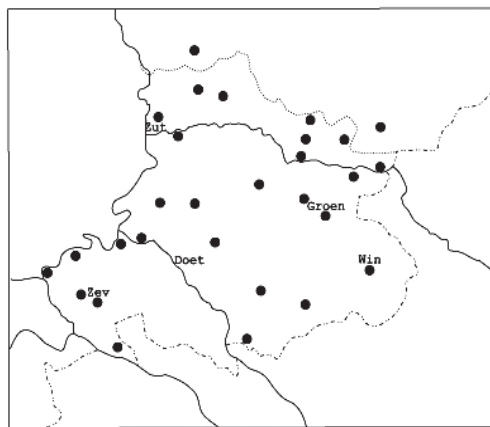
02 JOREG: Eef, War, Does, Wesv, Groes II Bat, Mar.

03 JÄÖREG: Zut, Aal, Win / sHe 1982 [Telge 3, 71] II Vre.

04 JAORIG: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 58].

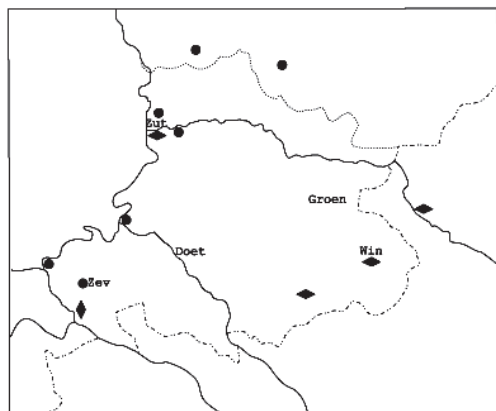
05 JURRIG: / Pan 1988 [Telge 7, 59].

Bel: A'j jeureg bunt, zeg i-j wal: "Morgen he'k al weer ne kringel meer um de heurne". As ne koo 'n kalf krig, greujt de heurne slechter: dan krig e ne kringel in de heurne. Hef e vief kringels in de heurne, dan hef e vief keer ekalfd.

● *ve(r)joordag, ve(r)joorsdag 03-04*

Vergelieking van dit kaartjen met 't veurege löt zien dat der nogal wat plaatsen bunt woor beide klinkers nãöst mekare veurkomt. Veur dee plaatsen is dus op-egeven da'j net zo good ve(r)jeur(s)dag as ve(r)joor(s)dag zeggen könt.

- joreg 02
- ◆ jaorig 04
- ◆ jäärig 03

Den klinker aa in 't Standaardnederlandse woord jarig kent in Acht en Liem veural één variant: eu. In tegenstelling tut wat op de veurege twee kaartjes steet, blik dat de oo (joreg) maor op-egeven is veur 5 plaatsen in onze streek. Dee plaatsen ligt veural in 't westen, langs den lesselt. De variant met ao (jaorig) is op-egeven veur Pannerden; de variant met äö (jäöreg) veur Zutphen, Winterswiek en Aalten. Verg. in dat verband ok de opgaven veur en de kaartjes van "verjaardag" op blz. 274.

OLD GEBRUIK oude traditie

- 01 OLD GEBRUIK: Gor, Zut, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Gen, Voo, Wesd, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Lat, Groes, Zev, Did, Zed.
- 02 OLD GEBROEK: Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win.
- 03 AOLD GEBROEK: Gels, Nee II Mar.
- 04 OLDE GEWOONTE: Harf, Alm, Sil, Zel, Doet, Ang, Groes, Zev, Sto II Bat.
- 05 OLDE GEWÖNTE: Aal, Bre, Win.
- 06 OLDE TRADITIE: Zel, Doet.
II ollen broek: Vre, Bork, Rhe.

Wich: 't Is 'n old gebruik um met Paosen eier te etten.

Eib: Nao old gebroek ette wie met Paosen

eiere.

Zel: Bi-j ons is 'n olde traditie um met olde-joorsaovend puffekes te bakken en a'j jeureg bunt: waofels.

Gees: Wiej holt 't olde in ere. [OLDE].

● "Volgens oud gebruik":

- 01 VAN OLDSHER: Bel, Kep, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 245].
- 02 VAN OLDSHEER: Aal.
- 03 VAN OLDSHAER: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 96].
- 04 OLDERGEWOONTE: Vars / Eib 1980 [Telge 1, 59], Vars 1985 [Telge 6, 244].
- 05 VAN OLDS: / Pan 1988 [Telge 7, 144].

Vars: Oldergewoonte wordt der met de Paosen eier egetten.

Eib 1980: Oldergewoonte komt de naobers met Niejaor nog bie mekare [Telge 1, 59].

Vars 1985: Ene van den olden stiel; luu van den olden stempel. Dat menneken is der nog echt ene van den olden stiel: hie steet met den lechten op en geet met de hoendere op 't rik [Telge 6, 336]. [STIEL; STEMPEL].

● Feestjes, zo as ze van olds veurkwammen:

Lich 1991: De volgende vesiten bunt der: NI-JOORSVE'SITE, SLACHTVE'SITE, SPINNEVE'SITE [Telge 8, 136]. [VE'SITE].

Acht-Tw 1948: SPINMAOL, SPINNEJACH, SPINETORRE "maaltijd of feestje in de spinnewekke gegeven door de boer aan de meisjes en haar vrijers" [Wanink 1, 185].

Eib 1980: SPINNEMAOL "feestje met maaltijd of borreltje tijdens de spinnewekke" [Telge 1, 78].

No Acht 1839: SECHT, SEK "maaltijd die men aanbiedt aan mensen die zonder betaling werkzaamheden hebben verricht". MESTSECHT "maaltijd die men aanbiedt aan mensen die zonder betaling mest hebben gegeven en/of gebracht". STEENSECHT

“maaltijd die men aanbiedt aan mensen die zonder betaling stenen hebben gehaald” [Telge 4, 32/30/32].

● *Veur spelletjes dee bie 't spinnenjachten espöld wodn, kiek in: Heuvel 1, 90 (Lar 1927) en in Wanink 1, 74/124 (Acht-Tw 1948). [BES-SEMJAGEN; KLEUMPKESRAPPEN].*

SCHUTTERI-J *schuttersgilde*

Bie de karmse spölden/spölt schutteriejen 'n belangrieke rolle.

- 01 SCHUTTERI-J: Voo, Sil, Doet, Kep, Zev, Zed, Pan, Lob / Gen 1999 [Telge 12, 141].
- 02 SCHUTTERI-JE, SCHUTTERIEJE: Bor, Gees, Lich, Aal, Bre, Baa.
- 03 SCHUTTERS-GILD: Sto.

Sto: 't Oswaldusgild van Stökkum is 'n schuttersgild.

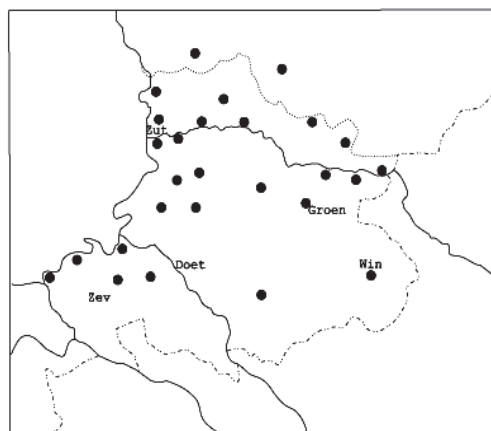
Gees: Met de karmse hef de Schutterieje de leiding. Ze gaot vanteveuren rond met 'n lieste um geld op te halen veur de prieze. Van donderdag op vriedag –den aovend veurdat de karmse begint– haalt de Schutterieje van alles oet: alles wat lös zit, bu'j dan kwiet. 's Mons veur de karmse begint, zet ze de päöle op met de ringe der an en dan maakt ze ok de boel terechte veur 't scheten. Nao 't ringrieden en 't vogelscheten gaot ze deur Geestan met 'n optoch met meziek; bie verschillende huze gaot ze dan vendelzwaaien en wordt der nog weer 's geld op-ehaald. Der is ok 'n Kleine Schutterieje; de kleine schutters zit in de viefde en zesde klasse van de legere schole. Zee gaot –net as de schutters van de Grote Schutterieje– ok met 'n lieste rond en ze leert veurtied trommen. Met 't balgooien 's zaoterdag 's mons hebt ze de leiding en doornao hebt ze ok 'n optoch.

Bor: In Borklo ha'j veur den Eersten Oorlog nog 'n schutterieje met twee bielemans. Veur 'n antal börgers wodn deur de schut-

terieje 't vendel eslagen. An 't heufd van dee schutterieje ston den kaptein (H.J. Veldink, den nachtwacht). De bielemennekes lepen veur de muziek uut en maakten de vrouwleu zwart.

Lob: Der zien twee schutterieje. Den één begint 's maondags te trekke, den andere dinsdags. [TREKKE “rondtrekken”].

● *In de volgende plaatsen is aover schutteriejen niks (meer) bekend: Gor, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Win, Vars, Wehl, Hen, Tol, Ang, Lat, Wesv, Did II Bat, Mar.*

● *schutteriejen neet (meer) bekend*

Veural in de westeleke Liem en den noordoostelegen Acht is niks (meer) bekend aover schutteriejen.

● *Bezondere namen veur 't vaandel bunt:*

- 01 VENDEL: Bor, Gees, Gels, Bel, Lich, Aal, Bre, Sil, Hen, Bro, Baa, Ang, Lat, Wesv, sHe.
- 02 VAAN: Zev, Did, sHe / Gen 1999 [Telge 12, 164].
- 03 VAON: Pan.

● *'t Vaandel kunsteg hen en weer bewaegen, heet:*

- 01 VENDELZWAAIEN: Gees, Gels, Bro.
 02 VAANDELZWAAIEN: Aal.
 03 VENDELZWAEJEN: Baa, Lich.
 04 VENDELSLAON: Bor, Bre / Gen 1999 [Telge 12, 143].
 05 VAANDELSLAON: Bre, Hum.
 06 VENDELDRAEJEN: Bel / Gen 1999 [Telge 12, 45].
 07 VENDELE: sHe.
 08 VAANSLAON: / Gen 1999 [Telge 12, 164].
 09 VAANWENKE: / sHe 1982 [Telge 3, 157].
 10 VAANWINKE: / sHe 1982 [Telge 3, 157].

Gels: Vrogger deden ze op de karmse wal vendelzwaaien.

Bel: In Veur-Beltrum neume wi-j vendelzwaaien: vendeldraejen.

Bre: Bi-j 't vendelslaon loopt zes vendelzwaaiers met ne olde vlagge met in den optocht van de karmisse. Op bepaolde punten woor ruimte is gaot ze dan op de maote van ne wals vendelslaon: ze zwaait de vlagge um 't linker en rechter been, um 't middel en um de nekke.

Pan 1988: Met 't stampiezer kon haevig op de grond van de schutterstaent gestamp worde. STAMPIEZER "tot voor de Tweede Wereldoorlog door de schutterij van Aerdt gebruikt ereteken in de vorm van een stang met drie of vier metalen banden, waaraan medailles konden worden gehangen" [Telge 7, 132].

● *Den man dén met 't vendel zwaait, heet: vendelier*

- 01 VENDELIER: Sil, Hen, Lat, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan.
 02 VENDELDRAGER: Doet, Hen, Ang, Wesv, Pan.
 03 VAANDRAGER: Zev, Did.
 04 VAANDELDRAEGER: Gels, Haa, Nee, Bel.
 05 VENDELDRAEGER: Aal.
 06 VENDELZWAAIER: Gees, Bre.
 07 VENDELZWAEJER: Baa.

Il vaonedraeger: Kle.

Gen 1999: VAENDRIG "vaandrig (bij de Schutterij)" [Telge 12, 164].

Gen 1999: AALTSCHEP, AALTSCHEPER "(in de jaren twintig) pet van de officieren van de Schutterij" [Telge 12, 7].

Vars 1985: De hele compagnie ston anetraoden toen euren vaandrig töt officier beedegd wier [Telge 6, 25]. [COMPAGNIE].

● *"Schuttersgebouw":*

- 01 SCHUTTERSTAENT: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 137].
 02 SCHUTTERSTENT: / sHe 1982 [Telge 3, 132], Gen 1999 [Telge 12, 142].
 03 GILDETENT: / sHe 1982 [Telge 3, 53], Gen 1999 [Telge 12, 63].
 04 TENT: / Gen 1999 [Telge 12, 158].

SCHUTTER *schutter*

- 01 SCHUTTER: Acht, Liem II Bat, Mar.
 02 SKUTTER: Groen, Bre.
 03 SCHETER: Zut, Vor, Aal.
 04 SCHIETER: Vars.

Ruu: As ene good kan scheten, zegt ze: "Da's 'n goeien schutter".

VOGELSCHIETEN *vogelschieten*

- 01 VOGELSCHIETE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto II Anh.
 02 VOGELSCHETEN: Harf, Alm, Zut, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek II Bat, Mar, Haak.
 03 VOGGELSKETEN: Bel, Groen, Lich, Bre II Bork.
 04 VOGGELSCHETEN: Bel, Aal, Win II Vre, Stlo, Hei, Raes, Rhe.

- 05 VÖGGELSKETEN: Bel.
06 VÖGGELSCHETEN: Bel.

Gor: Schieten, met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Eef, Vor, Ruu, Voo, Vars, Sil, Wehl, Baa, Tol, Groes, Zev, Did, sHe].

Voo: In Voorst wördt 't eerste schot deur den börgemeester gelost, 't tweede deur de pastoor en 't derde deur de olde köning. Eers wördt der geschaoten op den hals, dan op de vleugels, dan de stat en dan de romp. At nao twee ronden hals, vleugels en stat der nog niet afwazzen, moch der ok op de romp geschaoten worden, anders duren 't te lang en dat was naodeleg veur de kastelein.

Lar: Den tweeden pries is veur wee de kop der afschöt; den den derden pries krig wee den rechter vleugel der afschöt. Den vierden pries is veur den linker vleugel en den vijfden veur wee de stat der afschöt. Den eersten pries krig wee den romp der afschöt, dén is dan de koning.

Sto: Der was in Stökkum ok 'n schietvereniging dén schaot op 'n sukerruuf.

Vars 1985: "Dén bangen zeikert mo'j niet te kort op de pinne schieten want dan trekt e ow de melk op", is 'n uitdrukkinge die van 't vogelschieten heer kump. De vogel steet namelek ok op de pinne [Telge 6, 265].

sHe: Fladderschiete was in 's-Herembarg ok as der baove-op de staak 'n ring met pinne gestaoke zat wooraan höltere klöskes of schiefkjes zate die de schutters der in 'n bepaolde volgorde af moste schiete. (Kiek ok in: A.G. van Dalen, Gilden en Schutterijen in de graafschap Bergh; blz. 176; doorin ok foto's van het vogel- en fladderschiete).

Lich 1991: In 1874 wodn der in Lechtenvoorde nog an fladderscheten edaone. Doorbi-j mossen ze dan ronddraejende, ronde schieven dee op latten van verschillende lengte vaste zatten in 'n bepaolde volgorde probeern te raken [Telge 8, 38]. [FLADDERSCHETEN].

Gen 1999: Met de kermis is 't maondags vogelschieten en dinsdags fladderschieten. FLADDERSCHIETEN [Telge 12, 54; ok: / Acht 1934 (Gids Folkl 2, 42)].

MIKKEN

mikken

- 01 RICHTE(N): Gor, Eef, Wich, Vor, Loch, Bor, Gees, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Vars, Zel, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, Pan.
02 ANLEGGEN: Gor, Vor, Loch, Bel, Groen, Aal, Win, Kep, Dre, Tol, Zed.
03 LUNKERN: Win.
04 RAOMEN: / Acht 1895 [Telge 2, 105].
05 RAMEN: / Loch 1895 [Telge 2, 104]

● *Ok op-egeven: MIKKEN.*

Win: Richten en anleggen bunt 't zelfde as lunkern: "mikken".

Vor: Eers richten, dan schieten.

Wesd: I-j mot eers richten veur-a'j schiet.

PAOL

lange staak waarop de vogel staat

- 01 PAOL: Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Groen, Aal, Kep, Dre, Does, Lat, Groes, Did II Bat.
02 PAOLE: Zut.
03 VOGGELPAOL: Bre.
04 SCHACH(T): Vor, Loch, Bor, Eib, Voo, Sil, Doet, Hen, Ang, Zed.
05 SCHACHTE: Baa.
06 VOGELSCHACH(T): Loch, Lich, Gen, Vars, Sil.
07 VOGGELSCHACH: Bel.
08 VOGGELSKACH: Bel.
09 VÖGGELSCHACH: Bel.
10 VÖGGELSKACH: Bel.
11 SCHIETPAOL: Gor, Wehl, Zev, sHe.
12 STAKE: Vor, Aal, Zel II Rhe.
13 MAS(T): Vor, Gels, Wesv.
14 KRAEJENMAS(T): Gor.
15 STANG(E): Rek, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 133].
16 VOGGELSTANGE: Win II Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
17 VOGELSTANG: Zev II Anh.

Gor: Schietpaol; schiet met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Wehl, sHe].

Groen: Den paol besteet uut twee stukken: 't bovenste stuk heet de stange; 't onderste stuk de mas. Teggenwoordeg hebt ze ne grote stellage met doorachter ne koggelvanger.

Vor: 't Richten van de stake met vogel ging vrogger net as met 't richten van gebinten in 'n boerderieje of 't zetten van 'n bergroei. 'n Heel koor keerls was der bij: 't was altied 'n heel spektakel. Tegenwoordeg heb ze moderne middelen um den mas op 't ende te zetten.

Gor: De schietpaol wodn bie ons vake an de lessel ezet; dan konnen de kogels in 't water vallen.

Hum: Maondagaovend wördt de vogel weggebracht. De muziek verzamelt zich um 19.00 uur op 't darp. In optocht –de maker van de vogel löp drek achter de muziek en hef den vogel onder den arm– geet 't dan naor 't kermisterrein. Door wördt de vogel op de paol gezet. De vogel is op-eschilderd in rood, wit en blauw en hee is met gruuu versierd. Der wördt ok 'n bierfles bi-j ane hangen.

VOGEL

vogel

01 VOGEL: Acht, Liem II Bat, Haak.

02 VOGGEL: Bel, Groen, Aal, Bre, Win II Vre, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh.

03 VÖGGEL: Bel.

04 KRAEJE: Gor.

05 PROOL: Wehl.

II mus: Anh.

Alm: Veur de vogel he'j stobbe-achteg holt neudeg.

Eef: 't Holt veur den vogel mos 'n betjen verdraejd waenn of der mossen noeste in zitten.

Gor: Veur de taojigheid wodn de vogel 'n waeke in 't water eleg.

Aal: Den voggel wodn vrogger van ne beuken- of eikenstobbe emaaakt.

Bel: Den voggel/vöggel wodn deur Pieper, den klompenmaker, emaaakt oet ne dennenkonte. 's Zaoterdags 's aovends wodn e met muziek, in optoch, naor de weide ebrach woor den voggelschach/vöggelschach ston en der op ezat. Hee bleef staon töt dinksel-dagmorgen; dan begon 't voggelsketen/vöggelsketen.

sHe: De vogel moes volges vaste regels der afgeschaote worde: eers de ene vleugel, dan de andere, tot 't laatste späöntje. Dan de stat, de kop en dan pas 't lief. Wie 't allerletste stukske der afschaot, was de koning.

Vor: Vrogger pleern wie met menutie, dee völle wieter kwam en dus gebeurleker was. Noe schiet ze met 'n kogel; dén geet niet zo wied. Doorumme is de vogel ok niet zo stark as vrogger; hee wordt noe emaaakt van wat plenkkes en letjes.

Zed: 't Geburde zo now en dan dat voele jonges de vogel 's nachs deie weghale. Veur 'n paar fleskes bier gave ze 'm dan de andere dag weer terug.

KONING I

koning

01 KONING: Eef, War, Vor, Lar, Bor, Gels, Haa, Groen, Lich, Aal, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Pan.

02 KONINK: Eef, Bre, Vars, Does.

03 KÖNNING: Vor, Ruu, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Gen, Voo, Sil II Vre, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh.

04 KÖNNINK: Rek, Bel, Win.

05 SCHUTTERSKONING: Gor, Harf, Alm, Loch, Aal, Kep, Lat, Groes II Bat.

Eef: Wee de romp van de vogel der afschöt, is konink. Hee mag 'n koneginne uutkiezen en zee wordt dan 's aovonds in 'n optoch deur 't darp erejen.

Ang: De koning kiest zich 'n konegin; meestal is dat zin vrouw; anders zin deerntjen.

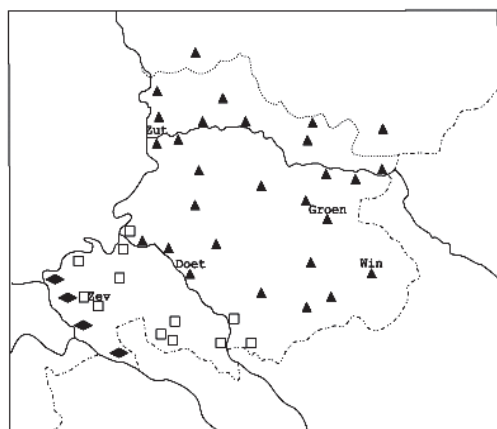
Win: Den könnink deut 't volgend jaor 't aerste schot; wieters deut e dan neet met.

Wehl: Ien Waehl is 't zó geregeld, dat de koning drie jaar niet metdud veur 't konings-schot. Anders geet de aregheid der veur de anderen af.

Aal: Wee schutterskoning ewordene is, mot natuurlek trakteern; meestal in bier. Dat kan ow ne helen stuver kosten en daorumme bunt der heel wat schutters dee –as den romp zowat naor onderen kump– der extra naost sheet.

Wich: Ze heb hier al 's 'n keer 's aovends van te veuren de vogel der af-ehaald en 'n anderen der op ezet. De olde koning mot altied 't eerste schieten. Hie schrok zich 'n ongeluk toen de vogel meteen viell!

Loch: He'j drie maal achter mekare den vogel der af-eschotten, dan bu'j KEIZER. [Ok: Lich, Vars, Hen, Ang, Zev, Did, Zed, Pan].

▲ mölle 01,03-04,12-13 □ möt 02,05
◆ meule 06-07,18

Dat der in Acht en Liem grote aovereenstemming is as 't geet um de klinker in 't Standaardnederlandse woord molen blik dudelek op dit kaartjen: de ö (mölle, möl) is aoveral op-egeven behalve veur vier plaatsen: in Lob, Pan, Groes en Wesv wordt meule ezegd. De grenze tussen möl en mölle löp in de buurte van den Olden lesselt; verg. doorveur 't kaartjen in de Inleiding van 't WALD-deel 't Huus, blz. VII.

BIELEMAN

bieleman

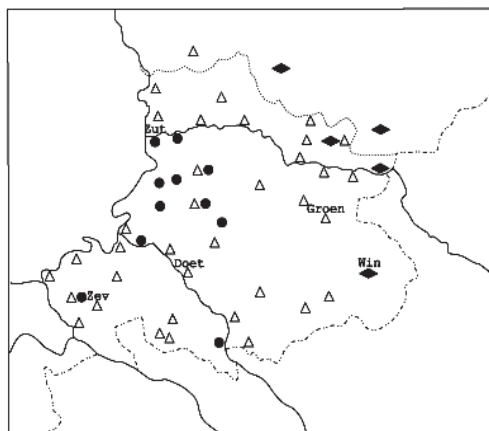
Ene van de grappenmakers dee bie 'n optoch veuroplooft:

- 01 BIELEMAN: Alm, Bor, Rek, Bel, Lich, Bre, Hum, Bro, Baa, Wesv, Zev, Did / sHe 1982 [Telge 3, 16].

DRAEJMÖLLE

draaimolen

- 01 DRAEJMÖLLE, DREIMÖLLE: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Vars, Zel, Doet, Kep, Hen / Ruu 1930 [Zwart 3, 235] || Bat.
- 02 DRAEJMÖL, DREIMÖL: Voo, Sil, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.

△ draej, drej 01-02,06,08-09 ◆ drej 04,11
● draai 03,05,07,10

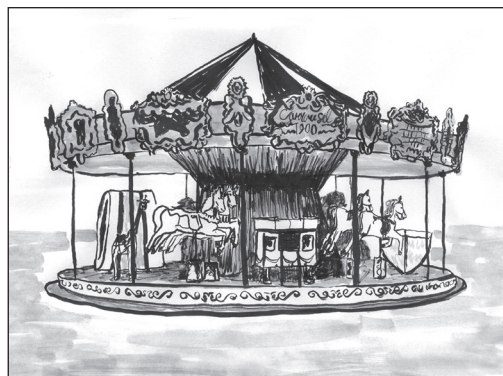
In 't eerste deel van de samenstelling draai(molen) komt in onze streek de tweeklanken aej, ei, eej en aai veur. Dreej is op-egeven veur drie plaatsen in den O Acht en kump ok veur in Twente. 't (Standaardnederlandse) woord draai kump veural veur ten zuudoosten van Zutphen. 't Is neet meugelek um de opgaven met aej en ei te scheiden.

- 03 DRAAIMÖLLE: Zut, War, Vor, Dre, Hen.
 04 DREEJMÖLLE: Rek, Win II Haak.
 05 DRAAIMÖL: Gen.
 06 DRAEJMEULE: Wesv, Pan / Wesv 1996 [Telge 11, 34].
 07 DRAAIMEULE: Groes.
- 08 DRAEJSCHUUTJE(N): Eef, Vor, Eib, Zel, Doet, Hen / Gor 1901 [Keetelaar 1, 112].
 09 DRAEJSCHUTE, DREISCHUTE: Loch, Bor, Nee / Eib 1980 [Telge 1, 18].
 10 DRAAISCHUUTJEN: Wich, Dre, Hen, Baa, Tol.
 11 DREEJSCHUTE: Nee, Rek II Mar.
- 12 DRILLEMÖLLE: Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Aal 1964 [Rots 1, 7], Lich 1991 [Telge 8, 33].
 13 DRULLEMÖLLE: Lich.
 14 DRILLESCHUTE: Groen, Aal.
 15 DRILSCHUTE: / Kot 1913 [Meinen 2a, 14].
- 16 PEERDJESSPÖL: Wehl.
 17 KAROSSEL, KARRE'SEL: Gen, Doet, sHe, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 31].
 18 MALLEMEULE: Lob / Wesv 1996 [Telge 11, 63].

▲ drillemölle, drullemölle 12-13 ▼ drilleschute 14

'n Paar plaatsens in 't oosten van den Acht kent de namen drillemölle, drullemölle, drilleschute veur "draaimolens".

'n Draejschuutjen of drillemölle.

Hen: Now wördt epraot aover draaimölle of draejmölle; vrogger wier draaischuutjen of draejschuutjen ezeg.

Bel: Vrogger wodn ne draejmölle ne drillemölle eneumd.

Gor: De draejmölle stond vrogger (rond 1930) bie de Roskam. De blagen van de o.l.s. –de Vullerschole– mochen der aoverdag één uur veur niks in. De mölle wodn toen deur 'n peerd in bewaeging ebrach. 's Aovens ging 't peerd der uut en wodn der 'n motor in-edaon en dan wodn 't 'n zweefmölle veur de groten; dat ging donders hard!

Eef: De familie Gigengack –bekende leu van de karmse– woonden 's winters in Aefde. Deur 't graven van 't Twentekanaal mosten ze verhuizen. Ze hadden van alle attributen veur de karmse, o.a. de zweef- en draejmölle.

Nee: Vrogger kwam Pieloka oet Hokseberge in Nee met de dreischute op de karmse.

Wesv 1996: De draejeule van de familie Saedt –die altied op de Westervoortse kermis steet– het nog 'n ech draeörgel [Telge 11, 34].

Wesv 1996: LUCHSCHOMMEL "sinds 1990 verdwenen Westervoortse kermisattractie" [Telge 11, 62].

sHe 1982: TENTEWAGENSVOLK, TENTEWAASVOLK "woonwagenbewoners" [Telge 3, 148].

MOMBAK

mombakkes

- 01 MOMBAK: Gor, Alm, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Vars, Zel, Doet, Wehl, Dre, Baa, Ang, Zev / Groen 1937 [Mogendorff 1, 7], sHe 1982 [Telge 3, 101], Vars 1985 [Telge 6, 230], Lich 1991 [Telge 8, 80].
- 02 MOMBAKKES: Gor, Eef, Zut, Vor, Ruu, Eib, Aal, Ulf, Tol, Ang, Lat, Wesv, sHe / Pan 1988 [Telge 7, 90].
- 03 MOMBAKKER: Sil, Zev.
- 04 BOMBAKKES: Wesv, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 22].
- 05 BOMBAKKERT: Groes / Wesv 1996 [Telge 11, 27].
- 06 BOMBAKKER: / Pan 1988 [Telge 7, 22].
- 06 MASKER: Wich, Vor, Gees, Eib, Groen, Ulf, Wesv.

Lich: Hee had zich vermomd met ne mombak.

● *Veur 'n keerl met 'n mombak veur, bunt op-geeven:*

- 01 BOELEKEERL: Gen, Ulf, Wehl, Kep, Wesv.
- 02 BOELEJÖD: Ulf.

2. FEESTDAGE DEE OP VAS- TE DAOTUMS VALT

NIEJJOORS DAG

nieuwjaarsdag

- 01 NIEJJOORS DAG/NIEJJAORS DAG/NI-JJOORS DAG/NI-JJAORS DAG: Acht, Liem.
- 02 NIEJJOOR/NIEJJAOR/NI-JJOOR/NI-JJAOR: Rek, Wesv, Zev, Did, Sto.
- 03 EERSTE JAORS DAG: Din.

Bor: Niejjoorsdag: 1 januari, 't begin van 't nije joor.

Pan: Ni-jjaorsdag: 1 januaori; 't begin van 't ni-je jaor.

NIEJJOOR WINNEN

nieuwjaar wensen

In völle plaatsen in Acht en Liem is 't van olds gebruik um in groepjes rond te trekken um niejjoor te winnen; 't wordt op niejjoorsdag veural deur kindere en deur (ongetrouwde) mansleu edaone. Vrouwleu doot 't vake later in de maand.

- 01 NIEJJOOR WINNE(N): Acht, Liem.
- 02 JOOR WINNEN: Gels, Rek.
- 03 NI-JJOOR AFWINNE(N): Ulf, Sto, Pan / Lich 1991 [Telge 8, 82] || Vre, Ges, Bork, Raes.
- 04 NIEJJOOR OFWINNEN: Eib.
- 05 NIEJJOOR WENSE(N): Harf, Wich, Vor, Ulf, Lob.
- 06 NIEJJOOR SCHIETEN: Gor || Wilp, Bat.

Meg: Kinderen gingen naeven de huus um ni-jjoor te winnen; ok volwassen luj deien zich mekaar ni-jjoor afwinnen, maor dat gebeurde dan meistens as ze zich tegenkwammen. Dan geven ze zich mekaar de hand en zeggen: "Zalig ni-jjoor".

● *Niejjoorswensen bunt:*

- 01 VÖL(LE) HEIL EN ZEGEN (IN 'T NIEJE JOOR): Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Doet, Wehl, Dre, Tol.
- 02 VÖL HEIL EN ZEGEN IN 'T NI-JE JOOR: Ang.
- 03 VEUL HEIL EN ZAEGE: Wesv, sHe.
- 04 VEUL HEIL EN ZEGE: Lat.
- 05 GELUKKEG NIEJJOOR: Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Aal, Sil, Vars, Wehl, Dre, Hen, Tol, Lat, sHe.

06 VÖLLE GELUK IN 'T NIEJE JOOR:
Gees, Rek.

07 VÖLLE GELUKKE IN 'T NIEJE JOOR:
Gels.

08 ZALEG *NIEJJOOR*: Nee, Eib, Aal, Gen,
Ulf, Sil, Wehl, Wesv, Zev, Did, sHe, Sto.

09 GELUKZALEG NI-JJAOR: Zev, Lob.

Nee: Katholieken zaenn: Zaleg niejjaar, protestantsen: Gelukkeg niejjaar.

Vars: Kinder zeien vake: Gelukkeg ni-jjaar, olderen: völle heil en zegen, of: völle heil en zegen in 't ni-je jaar.

Bel: Völle heil en zegen in 't ni-je jaar. Den anderen zae dan: lk wens ow niks minder.

● *De metworkers geeft op dat tegenswoordeg vake ezegd wordt:*

01 DE BESTE WENSEN: Eef, Bor, Gees,
Nee, Eib, Groen, Aal, Gen, Ulf, Sil, Wesd,
Doet, Wehl, Ang, Lat, Wesv.

02 DE BESTE WENSEN VEUR 'T NIEJE
JOOR: Wich, Hen.

03 GELUKKEG *NIEJJOOR*: Alm, Eef, Rek,
Ulf, Wesd, Doet, Lat, Wesv.

04 ALLES WAT WENSELEK IS: Zev.

Sto: Gi-j könt zegge: De beste wense veur 2011.

Lob: De beste wense veur 't ni-je jaar.

Sin: In mien jeugd (ik bun geboren in 1907) ginge wi-j met ni-jjaar de buurte in. De ene zei: "Gelukzaoleg ni-jjaar", de ander: "Völle heil en zegen".

Gen 1999: Völ heibel en seibel in 't ni-je jaar "schertsend gezegd als men iemand gelukkig nieuwjaar wens!" [Telge 12, 71].

Bor: Gelukkeg niejjaar, trek de katte an 't hoor, trek de hond an de stat, dan he'j alle dagen wat.

Gaa 1968: Staeven gaf eur de hand en wenssen eur gelukkeg ni-jjaar [Van Velzen 3, 39].

Gees: Niejjaarwinnen wodn vrogger met

man en mach edaone. De kinder gingen van huus naor huus. Vuur de dure wodn eschotten met pleerdöpkes, mangs in 'n pestölleke, mangs in 'n olden slöttel en nen spieker met 'n touw der an. Dén wodn dan tegen de mure an-esmetten. Dat neumm wie 'n bomslöttel. Ok wodn de pleerdöpkes wal op straote eleg en dan heeuwe wie der met 'n olden hamer op. Dan ginge wie naor binnen en repen uut volle borste: "Völle geluk in 't nieje jaar!". Wie kregen dan vake nen niejjaarskeuksken, nen zuurtjen, nen cent of nen paar cent of nen stuver. De grote jongs deedn carbid in 'n stroopbusken of in nen melkbusse; dat heetten donderbusse. De olde leu schotten neet vuur de dure maor repen bie 't binnenkommen ok uut alle mach: "Völle geluk in 't nieje jaar!". 'n Hand geven of zo wat hen was der neet bie. De olde leu kregen 'n boltje, dat leep mangs nog wal 's uut de hand: dan wodn der scheef elane!

Olb: Ni-jjaar winnen ging altied per buurt: men ging bi-j mekaar op visite net zo lang tot iedereen bi-j iedereen gewes was.

Gels: Met 'n tröpken kinder ginge wiej van hoes töt hoes in de buurte en zeien dan bie 't binnenkommen: "Völle geluk in 't niejjaar!". Wiej wodn doornao tracteert op 'n niejjaarskeuksken en ok wal op 'n borreltjen zeut. Wiej –jongs– hadden 'n pestölleken bie ons met pleerdöpkes.

Gor: De kinder en de jongeluu gingen –en gaot nog wel– gewaopend met vuurwark de buurte rond in groepjes. Ze schiet bie ieder huus wat vuurwark af en gaot dan met 'n "Völle heil en zegen" nao binnen. Ze kriegt dan pufkes, niejjaarskoeken en wat te drinken. De olderen gaot meestal ene kere in de waeke bie mekare op niejjaarsvesite.

Hen: As kind hadde wi-j 'n slöttel: dat was 'n hol stuk iezer woor 'n pinne in passen. Door dee'j dan döpperkes (klappertjes) in. As de pinne der op zat, sloeg i-j de slöttel tegen de mure: bats! En dan naor binnen.

Wich: Veur den Tweeden Weerldoorlog gingen de kinder 's middags niejjaar wensen.

Zie atten en dronken zich dan misselek want bie den eent kregen ze 'n puffeken, bie den ander 'n ölliekrabbe of 'n niejjoorskoeke. Verder ranja, 'n glaesken zuut zonder alcohol, 'n beker sukela, 'n appel of 'n pere. 's Aovends gingen de jongeluu op pad, meestal met 'n monika der bie. Die dronken der vake wel zon twinteg, en dan vaste gin zuut! De olde mensen gingen wel 'n paar maond lang rond, maor die nammen der maor één of twee op 'n aovend.

Ruu: Niejjaar winnen gebeurt op niejjoorsdag in drie clubs: kinder, ongetrouwde mansleu en getrouwde mansleu. Bie de mansleu geet 't zó: de eerste buurman haalt den tweeden op, dee haalt samen den derden op en zo deur. De vrouwleu blijft thuus um de mansleu te ontvangen; dee gaot later 'n antal meddagen niejjaar winnen. Maor 't kump ok wal veur dat de mansleu en de vrouwleu samen niejjaar gaot winnen.

Loch: 't Was gin gebruik da'j mekare 'n hand gavven en mekare kussen gebeuren al helemaols neet; bie 't inkommen zei ie: "Völle geluk in 't nieje jaar", dat was genog.

Rek: De schoolkindere gingen en gaot 's morgens de buurte rond en dan wodn der heel wat snoperi-je op-ehaald; vake kwammen ze misselek in hoes. 's Nomerrags gingen tut vuur den Tweeden Oorlog de (ongetrouwde) jongeleu rond; völle doorvan waren op 't leste drietezat.

Bor: Ton de sigarenfabriek van Van Dassen nog beston, was 't gebruik dat de sigarenmakers bie Van Dassen niejjaar kwammen winnen. In den Diekhook kump de buurte noe bie mekare bie café Karkemeijer. Vrogger ha'j wel niejjoorsvesites tut in meert of mei an too.

Nee: Veur zon 75 jaar ging ik as kleine jonge met ne groten toeten de buurte in en langs de familie. En door kreeg ik allemaol slikkegrei. A'k der in kwamme, zae ik: "Völle geluk in den tuk".

Aal: Wi-j gingen naor de ooms en tantes. A'j binnenkwammen, gaf i-j ieder-ene ne hand en wensen "völle heil en zegen in 't ni-je jaar".

Dan kregge wi-j wat te drinken (ranja, soms bowl) en wat in ne toete (apenötjes, walnötten, ne sinaasappel of ne pardiesappel, opzetterkes, 'n rulleken snoep en soms ok nog ne halven stuver). Daornao ginge wi-j wieter nao 't volgende adres. Der waren der ok dee de hele buurte deurgingen, maor dat moche wi-j neet. A'j dan zonnen dag met ne tasse vol thuus kwammen, ha'j de knollen wal op. En der wazzen heel wat kinder op pad; tröppe kwam i-j onderweg teggen. Wi-j mosten de apenötjes altied an taofele afbesten op ne krante en dan good kewwen umdat moder bange was da'w ons anders versloeken. De rest van de slikkeri-je mocht i-j eigens hollen. Alles wodn op heupkes elegd –soort bi-je soort– en dan tellen: zovölle van dit en zovölle van dat. Veur waeken snoep!

Tol: Vummedages al trokken de kinder uut de buurte in 'n trop van 't ene huus nao 't andere, maor ze bleven wel altied in de buurte. In den naomiddag en aovend gingen de mansluu van huus töt huus; der waren der wel 's die op 't laatst op de kruwagen nao huus ebracht mossen worden. Gien mense sprok door kwaod van. Den anderen dag of 'n paar dage later trokken de vrouwlou langs de straote, maor die bleven altied heel netjes! 'n Glaesken wien of samos, door bleef 't bi-j.

Did: Arme minse zeie: "Völ heil en zaegen in 't ni-je jaar; he'j nog 'n stukske vettigheid?"

Zed: Hele arme minse –minse van de Noordpool uut Baek– ginge rond, zonge 'n liedje en kregge dan wat in 't vuuske (geld, aoliebolle).

Lob: De blage trokke rond en wenste dan: "Gelukzaolig ni-jjaar, trek de kat bi-j 't hoor, trek de hond bi-j de stat, dan he'j alle jaar wat!". Dan kregge ze 'n paor cente.

Gees 1849: Völle heil, geluk en zaegen, Bidden wie den Hemel af, God gelei ons allerwaegen, God, die ons dit jaor weer gaf! [Schaorpaol 1, 3/4].

● "Vuurwerk met nieuwjaar":

Win 1975: SCHEETGEREI "vuurwerk"

[Moespot 85, 43].

Wesv 1996: Met ni-jjaar gaowwe siesters afstaeke. SIESTER “stuk vuurwerk zoals een rotje” [Telge 11, 81; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 124)].

Hen: DÖPPERKE “klappertje”.

Eib 1980: PLEERDÖPKE “klappertje, amorce” [Telge 1, 63; ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 4)].

Lich 1991: Bi-j Teuntjen Kruup kreeg i-j vroger veur ne cent ’n deusken met 100 knappertjes der in; ’t deusken was rond en van rood karton; ’t dekkeltjen was van greun karton. KNAPPERTJE “klappertje” [Telge 8, 64].

Win 1971: Met ne knepperkespestolle plefken “met een klappertjespistool schieten” [Deunk 1, 175]. [KNEPPERKESPESTOLLE].

Vars 1985: As kleine jonge kreeg ik ’n pistölleken met knepperkes. Later kreeg ’k ’n echte hondepistolle met körke [Telge 6, 266]. [HONDEPISTOLLE].

● *Veranderingen bie ’t niejjaar winnen:*

Aal: Gelukkeg wordt ’t ni-jjaar winnen op völe plaatsen nog in ere eholne. Allene ’t scheten van ’t olde in ’t ni-je is völle veranderd. Vanaf de jaoren zesteg bunt ’t vuurpielen, donderslage en gillende kökkenmeiden dee de locht in gaot.

Gor: ’t Vuurwark is in de loop der joren veranderd. Vroger waren ’t döpket in ’n pestol, bomslutels en carbid in (melk)bussen. Ton kwam ’t angekochte knalvuurwark as rotjes en keukenmeiden, noe is ’t meer duur siervuurwark. En, de melkbussen met carbid doot ’t hier ok weer goed!

Wich: Ok nao den Tweeden Weerldoorlog gingen de kinder ’s middags rond, maor toen hadden ze ’n buul bie zich woor ze van alles in konnen doen: sterretjes, sinaasappels, puffekes, niejjaarskoeken en ok geld. Mis-selek wieren ze toen niet meer. In Wichem zelf gaot jong en old, groot en klein huus an huus niejjaar winnen, vake tut ’s mergens in de kleine uurtjes. Heel gezellig; ’k zol ’t niet graag willen missen.

Eib: Noe probeert ze in de buurte wal niejjaar of te winnen: ’t geet der dan umme da’j as eersten ’n good niejjaar wenst.

Lich: In Lechtenvoorde nam ’t gebroek nao 1945 af; ok de ni-jjaarsvesites verdwenen too.

Sin: Ok now gaot de kinder de buurte in, maor ze kriegt gin appel of gedreug maor ’n toete met wat snoep, ’n sinasappel, ’n nogablok en soms ’n gulden. Zo mo’w hier 23 toeten kloor maken. At de kinder van de laegere schole komt, höldt dat rondgaon op; door bunt ze dan te groot veur.

Lat: Nao de Tweede Weerldoorlog is ’t ni-jjaar winne steeds minder geworde; ’t naoberschapgevuul wier ook minder.

Dre 1982: Now gaon de moeders eers naor de slager veur vier gulden vleis halen en efen later in ’n andere winkel veur veerteg gulden knapgrei veur de blagen [Lucassen 1, 9]. [KNAPGREI “vuurwerk”].

Veur veerteg gulden knapgrei veur de blagen.

DRIEKONINGEN

Driekoningen

Bezondere namen veur “Driekoningen”, 6 januari.

- 01 DRI-JKÖNNINGEN: Ulf, Sin, Sil.
- 02 DREEKÖNNINGEN: Bor, Bel.
- 03 DREEKÖNNINGE: Eib.
- 04 DRI-JKONINGE(N): Meg, Tol, Lat, Lob.

05 DRIEKÖNNINGE(N): Uift, Zev.

Bor: Veur den Tweeden Oorlog wodn der in den tuin achter de roomse karke 'n processie ehollen op Dreekönningen. Dat gebeurn ton ok op 29 juni.

Wich: Op Driekoningen kwammen veur den Tweeden Weerldoorlog nog wel enkelen met 'n foekepot rond, maor later heuren iej door niks meer van.

Baa: Met Driekoningen wieren der ölliekrabben of pufferkes egetten en sukela edronken.

Wesv: Met Driekoninge wördt de keststal afgebraoke.

Vor: Driekoningen geet hier ongemerkt veurbiej.

Bel: Too Dreekönningen nog ne verplichten zöndag was, wodn dén ok as zöndag evierd. Later wodn 't ne dag van devotie, too gingen ze allemaole naor de karke. De vrouwleu deden wal breien en stoppen en ok in hoes wodn der wal kleine karweitjes op-eknaapt. Ok gingen ze wal op vesite of zeken opzeuken; ansprekken hetten dat.

Meg: Tot zo ongeveer 1960 kwammen de boeren op Dri-jkoningen bi-j mekaar –meistens in Etten– veur 't holden van 'n districtsvergadering van de ABTB. Die vergaderingen hadden 'n godsdiensteg karakter, want de behandelde onderwerpen hadden bi-jnao altied met geloofsvraogen veur de boer te maken.

Ulf: In onze jeugd was der in de zaal 'n kesboomfees met Dri-jkönningen. Dames van de Sint-Annaverening verzörgden dizze bi-jeenkomst. De kinderen kregen ondermeer chocolademelk met krentebredjes.

Lob: In 't begin van 1900 het mien moeder nog met Dri-jkoninge rondgetrokke, verkleed met 'n papiere hoedje en 'n sukerbiet as lampion. De blage zonge dan:

Dri-jkoninge, Dri-jkoninge,

Geef mi-j 'n ni-je hoed.

Den ouwen is verslete,

Mien moeder mag 't niet wete.

[Verg. ok: / Pan 1988 (Telge 7, 32)].

II Emm: Bi-j 't dri-jkeuningszinge gaon de blage verkleid as Balthasar, Melchior en Caspar in de buurt rond veur 'n goeien zweck.

MARIA-LECHMESSEN

Maria-Lichtmis

*Bezondere namen veur "Maria-Lichtmis",
2 februari.*

01 (MARIA-)LECHMISSEN: Bel, Groen / Lich 1991 [Telge 8, 71].

02 (MARIA-)LECHMESSEN: Win.

03 MARIA-LECHTMISSEN: / Lich 1991 [Telge 8, 71].

04 MARIA-LICHMISSEN: Rek.

05 MARIA-LICHTMISSE: Loch.

Wesv: Op Maria-Lichtmis ko'j vroeger de Blasiuszaege hale; Blasius is de heilige tege kaelpien. Twee keerse wiere kruuslings vasgehoute onder de kin en dan wier der 'n gebed uutgespraoke. En dan maor haope da'j gin kaelpien kreeg. Net as met 't askruuske was dat traditie.

MARIA-TEN-HEMEL-OPNEMING

Maria-ten-Hemel-Opneming

*Bezondere namen veur Maria-Hemelvaart,
15 augustus.*

01 MARIA-TEN-HEMEL-OPNEMING: Dre, Ang.

02 MARIA-HEMEL-OPNEMMING: Zut.

03 MARIA-HEMELVAART: Win.

04 MAORIAO-HEMELVAORT: Lob.

05 MARIA-HIMMELVAORT: Her.

Bel: Maria-Hemelvaart is de karkpatrones van Beltrum; 't was ne verplichten zöndag. Allemaole gingen ze nao de karke en der wodn allene 't neugste wark edaone. Later was 't gin verplichten zöndag meer, maor ne dag van devotie. Tut 1940 is dat zo eblevven. In 1975 wodn Maria-Hemelvaart evierd op den zöndag nao 15 augustus.

Olb: Toen 't gin verplichte zondag meer was, wier Maria-Hemelvaart kärkelek verzet naor de zondag der op. Now is der van 'n feitelek fees haos gin sprake meer.

Meg: Maria-Hemelvaart wier in Megchelen vri-j algemeen gevierd. De weinig protestanten die der woonden, deien ook niks um gin anstoot te geven.

Lob: Maoriao-Hemelvaart werd gevierd as 'n zondag: de één stond op 't laand te spaai (as e pruttestant was), den ander had zondag (as e katholiek was). 's Morges ginge ze naor de kerk. 't Was 'n vri-je dag, maor die kreeg je niet uutbetaald. Gi-j kon ook 'n snipperdag inlevere. 't Bedrijfsleve het der achterhengezete um 't af te schaffe.

Eef: Veur de katholieken in Aefde (zon 7% van de bevolking) was Maria-Hemelvaart vrogger 'n zundag. Dat is in de zesteger joren veranderd en noe wodt 't op 'n zundag evierd, alleen in de karke.

Aal: Deur warkgevvvers en ontkerkeleking is Maria-Hemelvaart rond 1960 verschovvene naor de zondag nao 15 augustus.

Wesv: Ge heb Maria-Hemelvaart en 's Heren-Hemelvaart; dat is tien dage veur Pinkstere. Dan gaon we dauwtrappe.

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven dat Maria-Hemelvaart der neet evierd wordt:*

Gor, Harf, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Win, Din, Gen, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Ste, Lat II Bat, Mar.

KRUUSVERHEFFEN

kruisverheffing

Bezondere namen veur "kruisverheffing", 14 september.

- 01 KRUUSVERHEFFING: Gels, Eib, Bel, sHe, Sto.
- 02 HEILEGE KRUUSVERHEFFING: Nee, Wesv.
- 03 KRUUSVERHEFFE: Groes.

04 KRUUSDAG: Wesv.

Eib: 't Had heel wat veute in de eerde veur-dat disse vraoge beantwoord was. Met roomsen, woormet ik 't Eibargs archief bieholle, praotten ik der aover, moor ze wissen der neet völle van. Der wodn hen en weer ebeld en den enen wis 't nog better as den ander. 'n Adege reactie was: 8 september Maria-Geboorte, 15 september O.L.V. van de Zeuven Pienen, moor 14 september besteet neet! Ik probeern wat röste in de keet te brengen en zae: "Ik modde 't veur de vakantie in-eleverd hebben". "Oh, moor dan bel ik oe temet, dan kan'k 't in hoes naokieken". Noo he'k 't dan zo wied en noo hop ik da'k temet in 't WALD kan zeen of der nog iets van klopt.

DIERENDAG

dierendag

Loch: Op 4 oktober zag ie in de joren 80 de kinder met eur huusdieren noor de schole gaon, al wodn dat doornao al weer gauw minder. 'n Hond bet op schole 'n kampioenskenien 'n stuk uut 't oor: weg kampioen! Ok andere drama's spölden zich wel in de klasse af en makkelek les geven is 't ok neet met al dee dieren. Doorumme meugt de kinder noe op schole dieren tekenen en vertelt de juf-frouw of meester wat aover dieren. En thuus kriegt de dieren wat lekkers te etten.

ALDERHEILEGEN

Allerheiligen

Bezondere namen veur "Allerheiligen", 1 november.

- 01 ALDERHEILIGE(N): Bel, Groen, Sto.
- 02 ALLE HEILEGEN: Zut, Meg.
- 03 ALLERHILLEGEN: Eib / Lich 1991 [Telge 8, 12] II Haak.
- 04 ALDERHEILINGENSDAG: / Zel 1870 [Klokman 6, 455].

Meg: Alle Heiligen wier gevierd as 'n zon-

dag, tot zo umsgeveer 1960. Katholieke bedrieven deien dan niet arbeien, maor de andere, grote fabrieken arbeien gewoon. Nao 1970 was der van 'n kerkeleke viering niks meer aover; toen laefden 't niet meer bi-j de mensen.

Hen: Op 1 november wodn 's aovends 't altaar in rouw ezet en der wodn 'n katafalk veur in de kerke ezet, alsof der 'n liek ston. In de aovenddienst wodn der aover-eschakeld van 't fees van Allerheiligen naor de herdenking van Allerzielen.

Eib: Allerhillegen, dan kröp den winter in de willegen. [Ok: Gor, Groen, Bre, Zel, Hen].

Bre: Allerhillegen kump de winter in de willegen, kump e in de eiken en beuken en dan de mensen bezeuken.

Zed: Met Allerheilige zit de winter in de wilgeköp: op 1 november begint de winter.

Bel: 't Verschel tussen Allerheiligen en Allerzielen is da'j met Allerheiligen neet hoeft te warken en met Allerzielen wal. Beide dagen mo'j naor de kärke.

ALLERZELEN

Allerzielen

*Bezondere namen veur "Allerzielen",
2 november.*

- 01 ALLERZELEN: Eib, Rek, Win II Vre, Rhe.
- 02 ALDERZELEN: Bel.
- 03 ALDERZIELE: Zev.
- 04 ALLE ZIELE(N): Zut, Sto.

Net: Op Allerziele kon je aflaote verdiene.

Zed: Allerzielen was 'n halve zondag. Of gi-j ging eerst naor de mis en dan aan 't wark, of gi-j warkte de hele dag en ging 's aovends naor de mis. In de kerk was alles zwart, der wier völ gebaeje veur zieke en gi-j kon aflaote verdiene veur gestorvene. In de Oswaldsparochie ko'j die aflaote op verschillende maniere verdiene. Achter in de kerk zes maol 't Onze Vader, zes maol Eer aan de Vader, zes maol 'n Weesgegroot, dan ging gi-j deur

't kerkportaal naor bute en dan de kerk weer in. Umda'j um 'n pielder hen moes lope, hiet dit: pieleke lope. In de naomiddag höldt de pastoor op 't kerkhof 'n korte mis, woornao hi-j alle grave zaegent. Dan staeke de mense kleine, dikke keerskes aan die op de grave gezet worde.

Loch: Op Allerzielen gaot katholieke families nao 't karkhof; nao 't graf van familieleden.

Sto: Met Allerziele worre/wiere de grave op 't kerkhof opgeknep; der komme bloeme op.

Hen: Nao de mis op Allerzielen wodn der in processie naor 't (roomse) kerkhof egaon um te bidden.

Groen: Moeder Godsdage bunt: 25 meert (Maria Boodschap), 15 augustus (Maria Hemelvaart), 8 september (Maria Geboorte) en 8 december (Maria Onbevleete Ontvangenis).

SINTER-MARTEN

Sint-Maarten

*Bezondere namen veur "Sint-Maarten",
11 november.*

- 01 SINTER-MA(R)TEN: Wich, Bre, Zel, Hen.
- 02 SINTE-MA(R)TEN: Wich, Ruu.
- 03 SINT-MARTEN: Sil.
- 04 SINTE-MAARTEN: Loch.
- 05 SUNTE-MARTEN: Groen.

Ruu: Met Sinte-Marten mos der ne foekepot emaaft wodn um met lanks de deure te gaon. Iej hebt doorveur neudeg ne halve varkensblaoze, ne klein Köls pötjen, 'n töwken en 'n reet. De varkensblaoze mot eerst ne hötjen ontwaterd wodn umdat der anders zonnen starken loch an blif. As e schone is, wordt e as ne parapluutjen aover den baovensten knoop van 't reetjen estölpt en dan vaste-eknupt. Dan draej iej 'm umme zó, dat 't reetjen rechtop in 't pötjen steet. Doornao streup iej de blaoze aover den baovenrand van 't pötjen. De natte blaoze plakt good vaste an den rand van 't pötjen woor-a'j eerst nog ne kleddeken water in egotten hebt veur

't geluud. Met 't tówken wordt de blaoze nog 's good vaste um den rand eknupt. Naodat den foekepot ne nach aover-estaone hef, kan 't ge-oeke-oeke loos gaone: iej spiejt ow ne kere good in den voes en striekt der dan met lanks 't reet.

Groen: In Grolle zelf en in Aefsele viert ze Sunte-Marten; op den boer neet. De kinder zingt dan: "Vandage is 't Sunte-Marten, En morgen is 't Sunte-Kruk. Wi-j ne goeien harten, Wi-j slaot ze stuk veur stuk. 'n Hóltjen of 'n tórkfen, Sunte-Marten schólleken. Geef wat, hold wat, Geef den armen Thomas wat. Kwam 's bi-j 'n rieken man, Dén zovólle geven kan. Vele zal hi-j geven, Zaleg zal hi-j sterven. Den hemel zal hi-j erven. God zal 'm belonen, Met honderddoezend kronen, Met honderddoezend rókskes an, Door kump Sunte-Marten an".

Bor: Veur den Eersten Oorlog ging R. as kind nog rond met 'n foekepot um geld op te halen veur snoep. Doorbie zongen de kinder dan 'n versjen in 't Hollands. Later wodn der nog wel 'n foekepot emaaft: 'n Kóls pótjen met 'n varkensblaoze der aoverhen met in 't midden 'n gaetjen woorin 'n stóksken zit. Rondlopen in de buurte deden ze ton neet meer.

Hen: As kind ginge wi-j in de joren rond 1930 de middenstand van Hengel af met 't versjen: "Sunter-Marten 't is zo kold, Geef mien toch 'n busken holt. Hier woont de rieke man, Die vólle geven kan. Vólle zal e geven, De hemel zal e arven". Ok now gebeurt 't rondtrekken nog; de versjes bunt in de loop van de tied veranderd; in 't Hollands.

Loch: Van olds wordt Sinte-Maarten in Lochem neet evierd. Begin joren tachtteg kree'j dat ze op de kleuterscholen 'n sukerbiete uutholt en der 'n keersken in stekt. De kinder loopt door dan met. Maor 'n echt volksfeest is 't tut noe too neet eworden.

Does: Sinds de joren zeuventeg gaon de kinder hier 's aovends met 'n lampion of 'n uutgeholve sukerru met 'n keersken der in langs de huzen zingen veur 'n paar centen of snuupkes.

Pan: Pas ien de jaore tachtig is Sint-Marti-

nus ni-j laeve iengeblaoze deur 't kienderkoor umdat de parochie Martinus hiet.

Zel: Bekend is wel 't liedjen wat bi-j Sinter-Marten ezongen wier: "Sinter-Marten 't is zo kold, Geef mien dan 'n stuksken holt. Hier woont de rieke man, die zo vele geven kan. Vele zal hij geven, Lang zal hij leven. Job zal hem lonen, Met honderdduzend kronen, Met honderdduizend rokjes an, Hier kump Sinter-Marten an.

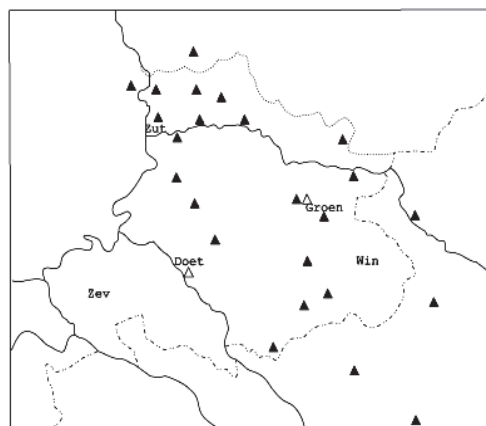
● *Veur 'n beschrijving uut 1870 van 't Sunte-Marten vieren in Groenlo, kiek in: Archief 1966, 104.*

SINTERKLAOS

Sinterklaas

't Inhalen van Sinterklaos gebeurt van olds veural in de steden en soms in de grotere dorpen. In plaatsen als Silvolde en in buurtschappen as Voorst wordt op-egeven dat 't pas nao 1945 in gebruik kwam.

01 SINTERKLAOS: Acht, Liem II Mar, Haak.

▲ sunterklaos e.v. 02,05

△ senterklaos 03

Veur 't feest wat op 5 december evierd wordt, is in den Acht (nāöst 't ok in 't Standaard-nederlands bekende sinterklaas)(nog) heel vake sunterklaos op-egeven; dee name is ok in 't angrenzende Westfalen bekend. Beltrum en Doetinchem kent senterklaos.

02 SUNTERKLAOS: Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Loch, Lar, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Zel II Bat, Raes.

03 SENTERKLAOS: Bel, Doet.

04 SINTEKLAOS: Sto.

05 SUNTERKLAOSDAG: Bel, Hen II Stlo.

06 SINTERKLAOSDAG: Gels, Does.

07 KLAOSDAG: Zed.

II sunteklaos: Wilp.

II sunneklaos: Vre.

II sunteklaosdag: Rhe.

II sinteklaosdag: Emm.

Hen: Vief december is sunterklaosdag; de tied der ummehen heit Sunterklaos.

II Rhe: Sunteklaosdag is op 6 december.

Gees: Sinterklaosaovend von ie as kind één van de vuurnaamste dage van 't joor. Wie mochten in 't begin van december 'n klomp bie de schossteen zetten en door zatten dan 's mons 'n paar zuurtjes, peppernötten of nen sinasappel in. Op vief december wodn Sinterklaos met de meziek op-ehaald. Hee kwamp altied aover den Es hen van Gelster. Hee zat op nen schimmel; noh jah, zat: hee heenk der meer op. Alle schoolkinder gingen dan met de meziek met hen ophalen. Met zien schimmel sjoksen Sinterklaos dan Geestan duur. De schoolkinder gingen doornao dan naor één van de drie café's (dat gink umstebuurt) en door praotten Sinterklaos nen helen zet met de kinder. Al geleuven ie neet meer an Sinterklaos, a'j bie 'm op 't toneel mosten kommen, dan beven ie toch op de bene. Um 'n uur of vieve was 't fees of-elopen. Alle kinder gingen dan naor huus met nen zak vol zuurtjes en taaitaai. A'j in de viefde of zesde klasse zatten, moch ie 's aoms met oe va en moo nog weerumme. Der wodn dan nen film edraejd en dat was nen heel fees. In huus hele wie ok sinterklaosaovend met cacao, taaitaai en sinterkläöskes. In de mande, dén-t Sinterklaos vuur ons op de delle ezat had, zat veur groot en klein eets in. Nao afloop mosten wie dan altied heel hard ropen: "Dank oe wal Sin-

terklaos!". [SINTERKLAOSAOVEND].

Lob: Sinterklaos was vur mien de naaste dag van 't jaor. Op school kreeg gi-j dan 'n cadeautje wat de olders gebrach hadde. De kindere van rieke olders kregen prachtig spölgoed; ik kreeg 'n das en 'n sinasappel. Die das mos ik thuus an vad geve want die had 'm neudig op den aoven.

● *De ankomst van Sinterklaos:*

Eib: In 1906 wodn Sunterklaos in-ehaald op 5 december. De kindere zatten in schole en dan rammeln den Zwartten Piet an de dure en zwaaien met ne roe. Hoo Sunterklaos op schole kwam, wis niemand!

Bel: In de twinteger joren wodn Sunterklaos en Jan-de-Knecht met 'n ri-jtuug nao de skole ebrach. En door wodn deur de kinder leedjes ezongen. En kreggen de kinder 'n keuksken en andere snoperi-je.

Gor: Sunterklaos kump met de boot an bie de Holtwal an den lessel. Vrogger stond der 'n schimmel an de Wal te wachten, later 'n jeep en nog later 'n schimmel veur 'n rietuug. Tegenwoordeg geet e met de auto, achter de muziek an en veur de kinder uut.

Pan: Vur den Oorlog wier Sinterklaos op de eigeste dag dur de kiendere iengehaold; hi-j zat dan op 't perd. Nao den Oorlog wier die bi-j 't Vaer afgehaold, 'n tied lang kwam die met 'n auto en now kump die met de boot bi-j schipper Willemse aon en dan git hi-j met de koets of op 't perd naor de Schutterstaent. Da's now mistal 'n waek veur 5 december.

Lob: Ien Tolkaomer stonde de kiendere en de muziek op de kaof te wachte. Dan ging 't naor Lobieth waor de kiendere ien 'n tent chocolao met 'n kläöske kregen.

Eef: Veur de Tweede Weerldoorlog kwam Sunterklaos op 't peerd vanuut hotel de Laatste Stuver naor de schole. Hee veel toender-tied met peerd en al zo maor uut de luch! In de joren darteg werd 't Twentekanaal egraven en ton kon Sunterklaos met zien boot in Aefde kommen. Ton e weer wat older was,

kroop e neet meer op zien peerd maor leet e zich afhalen met 'n open landauer. De kinder van beide scholen stonden an de wal bie de Sluis en vandoor ging 't in optoch naor de feestzaal. 'n Tied lang was dat de kantine in de kazerne. Vrogger kwam e met één Zwarte Piet, tegenwoordeg bunt der meer Pieten.

Ruu: Sinterklaos wordt in Reurle van den trein ehaald; hee kump of uut Zutphen of uut Winterswiek.

Loch: Sunterklaos wodn al veur den Eersten Oorlog op-ehaald van 't station. Den schimmel ston door al kloor. As e dan op 't peerd zat, ging 't in optoch met de muziek veurop nao 't stadhuus. Door heetten den börge-meister 'm welkom, woornao den Sint ok nog vanaf 't bordes wat zei. Dan ging Sunterklaos met ziene Pieten –vrogger Jan-den-knecht eheden– nao binnen woor 'n glaesken wien eschonken wodn. Dan begon de rietour deur Lochem. De kinder gingen nao schole woor ze 'n tractatie kregen of nao den Schouwborg woor 'n film edraejd wodn. Too 't Twentekanaal kloor was, haalden de kinder Sunterklaos van de boot in plaatse van den trein. Noe kump e weer met den trein.

Hen: Mien olders hebt in eur jonge tied (töt 1930) nooit völle van Sunterklaos emerkt. In de darteger joren veranderden dat. 't Peerd van mien vader –hoewel gien schimmel– moch Sunterklaos helpen inhalen; dat gebeuren in de veuraovend tegen half zeuven; eind november. In de Mokkink-enk arriveren Sunterklaos in burger, op de fietse. Hie en Zwarte Piet wieren door op-etuugd. De muziek ston al kloor an 't begin van 't darp, bij de Spannevogel. Op 't kerkplein hiel Sunterklaos 'n toespraake en dan was 't weer afelopen.

Lich: Veur den Tweeden Weerldoorlog was der gin optocht met schimmel in Lechtenvoorde. De kinder van de legere schole zatten in 't Patronaatsgebouw; Sunterklaos verkleeden zich dan in 't zusterklooster, der vlakbi-j. De ondeugende kindere uut de hogere klassen mossen veurkommen; der wodn sunterklaosleedjes ezongen en der was lekkas.

Groen: Sunterklaos kwamp met den trein van Wenterswiek; hee wodn in Grolle van 't station ehaald, too Grolle nog 'n station had.

Does: In de twinteger en derteger joren kregen de kinderen op 5 december um half twaalf vri-j van school um Sinterklaos in te halen. Dan ging i-j met zien allen naor 't tramstation want door kwam hi-j dan an met zien schimmel.

Voo: Sinterklaos wier vrogger niet ingehaald. Der wier op 5 december 's aovends tegen de deur gebaterd en dan kwam e met Zwarte Piet der in. As kleine blagen herkennen i-j ow vader en buurjong niet, umda'j zo onder den indruk was. Sinterklaos was dus 'n gezinsfees.

Meg: Vief december wier in völ huzen gevierd; al wazzen de cadeaus eenvoudeg (kleding, huusholdelek gerief) deur de financiën. Nao 1955 begon de welstand toe te naemen en wieren de geschenken duurder en groter in antal. Toen wier Sinterklaos ook feestelek ingehaald, georganiseerd deur de middenstand. Dat inhalen is an de grens van 't dörp. Door wordt de Sint opgewacht deur de Schutteri-j, de muziek en de kinderen. Hi-j zit in 'n landauer; deur de vendelier van de Schutteri-j wudt dan vaangeslagen. De Zwarte Pieten rennen der maor wat umhen. Zi-j tractieren de kinderen royaal op snoep.

Did: Sinterklaos kwam vrogger altied 's nachts; 's marges stonden der dan kleinigheden op de keukentaofel: 'n heurstrik, sloffen, kousen. Nao den Oorlog wier e pas ingehaald met 'n landauer; dat wier georganiseerd deur de middestand.

Tol: Sinterklaos wodn in den Toldiek nooit inehaald; hie zat al op 't dak veurda'j 't wissen!

Olb: In Olbörge kwam Sinterklaos veur den Tweeden Oorlog op 6 december in school, vergezeld van Zwarte Piet. Hi-j kwam op 't peerd vanaf de pastori-j, woor-t e angekleefd was. Wi-j kregen wat spölgoed en wat lekkers. Dat was meugelek umdat de vrolluu van de Mariavereneging hiervuur geld opgehaald hadden. Thuus kregen wi-j 'n kleinigheid in de klomp; meestal klerazie wa'j toch nodeg hadden.

Kep 1934: Sinterklaos den Klapperbaos, Geet langs alle huze, Met de pet vol luze, Geeft de kleine kinders wat, Schupt den ouders veur 't gat [Archief 1, 349].

● *Veranderingen:*

Kep: Veur den Tweeden Weerldoorlog mochen de kinder op den aovend veur Sinterklaos met moeder naor darp um bi-j de bakker naor de sinterklaosuutstalling te kieken. Dat was 'n heel fees zo 's aovends in duuster. De bakker had in de winkel –woor vaak 'n kamer bi-j getrokken was– zien baksels op lange taofels uutgestald: sinterklaospoppen (vri-jers) en allerlei figuren van chocola. Op sinterklaosaovend zelf kregen de kinder dan wat in de klomp. In Laeg-Keppel wier nao de Sinterklaos bi-j de bakker de aoverschot verspöld. Nao wat inleggeld ko'j sjoelen en schieten veur 'n pries; dat was dan 'n sinterklaospoppe of wat anders wat de bakker aovergehollen had. Dat alles is al heel lang verlejen tied.

Zel: Veur den Eersten Weerldoorlog wier Sinterklaos niet –zo as now– met muziek ingehaald.

Wehl: Ien Waehl reej Sinterklaos op 4 december op 't peerd 't darp ien; den anderen mergen merken wi-j dat pas. Sinds 'n aantal joren moeit de middenstand zich der met en is 't sinterklaosfeest op zondagmiddag. Hi-j kump now met völ muziek deur 't darp; Zwarte Pieten smieten met snoep. De letste joren kump e op zaoterdag; met de trein. Want zondag is der zovöl sport dat der gin tied meer is veur Sinterklaos.

Eib: Sunterklaos kump noe neet op 5 december an maor eerder. In ne koetse met twee peerde kump e noe in 't dorp an; maor op 5 december geet e altied nog naor schole. Noo kump e allene bie de kleuters en de eerste twee klassen.

Eef: 't Geleuf in Sunterklaos wankelde vroger in de darde klasse van schole maor rechtevooort wordt ze al gauw wiezer emaaft: nao de kleuterschole geet 't vrome geleuf in Sun-

terklaos al gauw verloren. In de tweede en darde klasse zit weineg geleuvegen meer! De veurlichting is dus wat eerder as vroger.

Lich: Tussen 1950 en 1960 ging Sunterklaos met den auto naor de verschillende scholen; nao 1960 wordt e in-ehaald, op 'n schimmel en geet 't naor 't gemeentehuus. Der waren too te völle scholen. Rechtevooorts bezöch e wal 't bejoordentehuus.

Bel: Sinds 1986 kump Sunterklaos met ne lossen sportwagen naor Beltrum. In 't dorps-hoes höldt e 'n präötjen en kriegt de kindere 'n klein tuutjen met snoop. Noo geet e met ne Engelse stadsbusse rond en doornao geet 't naor de karke.

Bor: In huus mochen de kinder 's aovends 'n klomp of 'n schoo veur de kachel zetten met (veur 't peerd van Sinterklaos) nen wortel of ne snee stoete der in. Via de schossteen zorgen Sinterklaos en Zwarte Piet der dan veur dat der 's mons wat snoop, spölgood of wat nuttegs (sökke) in lei. Ton der centrale verwarming kwam, zetten ie oewe schoo gewoon veur 'n radiator.

Loch: Sunterklaos is noe 't feest van den middenstand met gegooi van zeutegheid en prieskes, met den veurzitter van den middenstand bie Sunterklaos in den auto met 'n hogen hood op. De kinder bunt noe lange neet meer zo bange veur Sunterklaos en Zwarte Piet as vroger.

KARSTTIED

tijd rond Kerstmis, kersttijd

- 01 KA(R)STIED: Gor, Eef, Ruu, Bor, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Baa.
- 02 KERSTTIED: Zut, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Zel.
- 03 KE(R)STIED: Vor, Tol, Wesv, Zev, Did, sHe.
- 04 KA(R)SDAGE: Ruu, Gels, Lich.
- 05 KERSTDAGE: Din, Zev.
- 06 KE(R)SDAGE: Tol.
- 07 DONKERE DAGE VEUR KA(R)SMIS (SEN): Gor, Eef, Bor.
- 08 DONKERE DAGEN VEUR KE(R)SMIS:

Ang.

- 09 UMME DE KE(R)STDAGE: Vor.
10 MIDDEWINTER: Loch, Win / Loch 1882 [Wansleven 1, 475].
11 MIDWINTERTIED: Rek.

Bel: De kastied is enkele dage veur Kasmissen tut an den tweeden kasdag.

Groen: De karstied was van Kasmissen tut Lechmissen; noe is 't van Advent tut Dreeköningen.

Bor: De donkere dage veur Kasmissen he'j van den eersten zundag in december tut an de kasdag.

Eef: Kastied löp töt Maria-Lichtmis: 2 februari, maor anderen holdt 't op Driekoningen.

Did: Kerstied lup tot Maria-Lichtmis.

Sil: De kersttied duurt van Sinterklaos tot Driekoningen.

sHe: De kestied duurt op zien ruimst van vier zondage veur de kes tot Driekoninge.

Loch: Middewinter löp van 2 december tut 6 januari; advendstied van 2 december tut 25 december.

Win: De karsdage, middewinter, begint 'n paar dage veur Karsmis en duurt bes Dreeköningen.

KARSTAOVEND

kerstavond, 24 december

- 01 KA(R)S(T)AOVEND: Gor, Alm, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Baa, Olb II Bat.
02 KERSTAOVEND: Zut, Din, Voo, Meg, Ulf, Vars, Zel, Doet, Ang, Lat, Groes, Zev.
03 KE(R)S(T)AOVEND: Wich, Vor, Ulf, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Wesv, sHe, Pan.
04 HEILIG-AOVEND: Wesv, Zev, Lob.
05 HEILIGEN-AOVEND: Lob / Gen 1999 [Telge 12, 72] II Emm.
06 MIDDEWINTERS-AOVEND: Gels / Eib 1933 [Archief 1, 243].
07 WINTERS-AOVEND: Nee.
08 VRET-AOVEND: Loch.

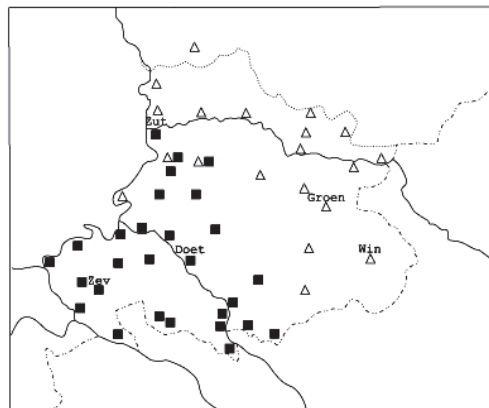
- 09 VRETTE-AOVENDJE: Bor.
10 DIKKE-VRETSÄÖVENDJEN: Ruu.
11 VRET-DIKKE-AOVEND: Loch.

Nee: Wintersaovend; maor wie zegt: wintasaomd.

Wehl: Op kersaovend wier de kesboom gezet en 't kesstelleken. De nachtmis was vrogger niet 's aoves mor 's nachs um vier uur.

Meg: Nao de nachtmis (um vier of vijf uur) wier der in huseleke kring feestelek gegaeften en gedronken.

Gees: Vrogger vrogen ze met kasaomd: "Gao'j vanaomd nog hen koken?". Ze wollen wetten of ie op kasaomd (24 december) nog argens hendingen. Bie ons thuus kregen wie dan altied völle volk: familie van mien va. Wie waren dan met vieftien man. Mien moo was al nen paar dage drok um alles good in odder te maken: kokken, braonn en niejjoorskeukskes bakken. Dee niejjoorskeukskes wodn ebakken in 't veur van 't fenuus. Mien oom -dén

△ ka(r)s(t) ■ ke(r)s(t)

Dit kaartjen is emaaft van de opgaven veur karsttied (blz.292), karstaovend, (blz. 293), karsmissen (blz. 295), kerstdag (blz. 295) en karswekke (blz. 296). Dudelek blik dat den No Acht den klinker a kent, woor Liem en 't angrenzende deel van den Acht den klinker e hebt. Veur maor twee plaatsen (Vor, Baa) is op-egeven dat beide weurde (karst en kerst) beide veurkomt.

smid was— had vuur mien moo 'n kookiezer emaaht; 't beston uut twee iezeren platen met lange iezers der an. In dee iezeren platen had mien oom de letters van mien moo en mien tante uren naam emaaht.

Op kasaomd deenn wie spelletjes en der wodn verhaaltjes vuur-elaezen. En, ie kregen dinge te etten en te drinken dee-t neet elken dag bie ons op taofel kwammen.

Vor: Kerstaovend viert ze hier van olds in huseleke kring. Vrogger zat iej gezellig bie mekare en kraken wat nötten en apenötjes.

Eib: Op kasaovend kwammen de kindere allemaole naor 't oldershoes. Dan wodn der gerezen pannekoke egetten.

Sil: A'j um vier uur in de kerstnacht nao de nachtmis thuuskwammen, was der 'n broodmaoltied met völ vleis en gebakken wos. [KE(R)S(T)NACHT].

Sto: Met Kesmis wier duk nao de nachmis van 12 of 2 uur ge-aete; meestied frisse, gebraoje wos met jus. [NACH(T)MIS; ok: Meg, Sil, Wehl].

Eef: Op kasaovend atten de meesten pannekoke met wos en spek. De slager maakten in de kastied spekwos veur de pannekoeken. Nooit te völle want nao de kasdagen wol gien mense meer spekwos hebben.

Lar: In Loorne et iej op kasaovend pannekoke met wors; der zit dreuge wors in of gekokte varse wors.

Harf: Op kasaovend ette wiej pannekoken met spek en wors.

Loch: Op kasaovend wodn der vrogger pannekoken met wors en pöffertjes egetten. Ok wodn der op den dag veur de kasdage wel de eerste sniebonen uut 't zolt ehaald. 't Was dan stampot sniebonen met wos.

Bor: Kasaovend wodn der moos met ribbetjes en varse wos egetten.

Ne: Op wintasaomd atte wie blote eerpels met rooien kool en knien. En wie atten ölliebollen, appels en/of apenötjes.

Groen: Vrogger wodn der op karsaovend karsbrood egetten: krintenweggen. [KARS(T)BROOD].

Zel: Op kerstaovend at i-j puffekes en waofels.

Tol: Kersäövendjen bakken moeder puffekes en waofels.

Ulf: Kersaovend waren der kransjes: kuukskes met 'n ringetjen veur beeskes der in.

Loch: Op kasaovend zongen ze: "Kasäövendje, kasäövendje dan vrette wie volop. Dan slacht mien va 'n pekkelhering en dan krieg ik den kop".

Bor: Op kasaovend was 't: Kasäövendje, kasäövendje, Dan hebbe wie volop. Dan slacht mien va 'n pekkelherink en ikke kriege de kop.

Bor 1928: Kasäövendjen, kasäövendjen dan hebbe wiej volop. Dan bakt mien moder 'n pekkelherink en dan krieg ik den kop [Archief 1, 69].

Doet: Kersäövendjen, kersäövendjen, Dan mot alles op, Dan slach mien vader 'n veugeltjen, En dan krieg i-j de kop.

Acht 1934: Karsäövendjen, karsäövendjen dan hebben wi-j volop; Dan slacht mien vader 'n verksken, En dan krieg ik de kop [Gids Folkl. 2, 34].

Aal: Der is 'n riempken over karsaovend: Pelleweggenaovend, Offergeld, Appels en nötten, wordt der escheld (of: wordt der epeld). Ne pelleweggen is ne groten krintenweggen.

Ruu: Ok de beeste en de keune kregen op kasaovend wat extra's; de leu atten pannekoken met wors.

Bor: De beeste kregen op kasäövendjen extra heuj, want —zaenn ze— a'j ze met kasaovend good te vretten geeft, he'j ze vrog in 't nieje hoor.

Lich: In Harvele en 't Zuwwent gingen de iemkers met Kasmissen um 24.00 uur naor de körve um te luusteren naor 't zingen van de bi-jen; da's now al lange neet meer 't geval.

Pan: As op kersnach de vlier uutlup, dan kunne de beeste met mekaor praote.

KARSMISSEN

Kerstmis

- 01 KA(R)SMISSEN: Gor, Bor, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Baa / Lich 1991 [Telge 8, 60].
- 02 KA(R)STMISSE: Eib, Aal.
- 03 KA(R)SMIS: Eef, Win.
- 04 KE(R)SEMIS: Ulf, Tol.
- 05 KE(R)SMIS: Ang.
- 06 KE(R)S: sHe.

Bel: Kasmissen begon met den nachtmisse; zo um half vere. A'w dan thoeskammen, wodn der wat e-etten en doornao gingen de kleinen nao bedde. De groten gingen dan an 't wark op de boerderi-je. Eersten kasdag 's meddags wodn 't kasmaol e-etten.

Gaa 1945: Zo steet 't kersbeumken dan te pralen met tussen 't stemmege gruuu ok vlammeende kleuren en 't fonkelende zilver van de slingers en de klökskes. Daor zunt ok blauwe, rooie, witte, grune en peerse keersen. En heel baovenin glanst 'n kerstengel met in zien hand 'n golvende transparant, waarop steet: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonis voluntatis [Van Velzen 2, 202].

Gaa 1968: Wel mos Staeven hier en daor (met Kerstmis) 'n teksken gruuu van hulst of fiene dennen an de muur ophangen, maor dat was ook alles [Van Velzen 3, 17].

Loch: Katholieken zaenn: "Zaleg kasfeest", protestanten: "Goeie kasdage".

Hen: "Zaleg kesfeest", was de enege wens die'j heurden. Dat kwam natuurlek ok umda'w rooms waarn. En met Kesmis ging i-j eigelek alleen maor umme met familie en näösten die ok allemaole rooms waarn. Met ni-jaor was dat juist anders en kwam i-j bi-j alle gezindten.

Alm: Van te veuren zeien ze: "Goeie kasdagen".

Wich: Ze zeien: "Gelukkege kesdage", of: "Zalege kesdage".

Gen 1999: Zalig kerstfeest [Telge 12, 180].

KERSTDAG

kerstdag

- 01 KE(R)S(T)DAG: Zut, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Sto, Lob.
- 02 KA(R)SDAG: Gor, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Aal, Win.

● *In de volgende plaatsen wordt "eerste kerstdag" ok wel eneumd:*

- 01 KE(R)S(T)MIS: Meg, Ulf, Wehl, Dre, Baa, Wesv.
- 02 KE(R)SMUS: Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Sto.
- 03 KA(R)SMISSEN: Rek, Bel, Groen, Lich.
- 04 MIDWINTER: Rek.

● *In de volgende plaatsen wordt "tweede kerstdag" ok wel eneumd:*

- 01 SINT-STEFFEN: Harf, Alm, Loch, Bor, Rek, Hen, Key, Tol.
- 02 SINTE-STEFFEN: Groen
- 03 SINTER-STEFFEN: Bel.
- 04 SINT-STEFFENDAG: Gor.
- 05 SUNTE-STEFFEN: Loch.
- 06 SUNT-STEFFEN: Win.

Tol: Mien gropmoeder nuumde tweede kerstdag: Sint-Steffen.

● *Op 26 december he'j 't Sint-Steffenriejen:*

Harf: 't Sint-Steffenriejen was hier bekend; de Loornse rievereneging met dezelfde name dut 't.

Loch: In 1929 is in Loorne 'n rievereneging op-ericht dee de name Sint-Steffenrieders an-enommen hef. Elk joor op tweede kasdag wordt der 'n rit in den umtrek ereenn, dén van te veuren uut-estippeld is. An 't ende van de rit et ze argens moos en doornao wordt der 'n borreltjen edronken.

Bor: Veur zon honderd joor kwam 't Sint-

Steffenrienn wel veur; 't was 'n caférit. Ieder ree van 't ene café naor 't andere, gewoon op boerenpeerde. 't Was de enegste kere in 't joor dat ze zon ritjen op 't peerd maakten. Tegenswoordeg gaot ze neet ieder veur zich op pad maor in ruiterverband.

Hen: Tut in de joren derteg was der in Hengel 't Sint-Steffenri-jen. De hele ri-jvereniging maken dan 'n rit.

Key: De bedoeling van de Sint-Steffenrit was um de peerde die de feestdage niet warkten in bewaeging te hollen.

Bel: Sinter-Steffen –tweeden kasdag– was vrogger ne oetgaonsdag veur jongeleu dee met mekare gingen. Dan gingen ze in tröpkes nao 'n café en dan maor drinken. Zukke oetgaonsdage hadn ze ok op adventszöndag (den daarden zöndag van den Advent) en op rozenzöndag. Der wodn van de jongeleu verwacht dat ze veur de rest van de Advent en Vasten neet bi-j mekare kwammen. Dat is allemaole veranderd too der later op völle plaatsn geregeld dansmuziek ehollen wodn.

Vor: Op den tweeden kerstdag zie'j hier wel 's 'n paar ruiters langskommen, maor anders toch neet.

KA(R)SWEKKE

de week tussen Kerstmis en Nieuwjaar

- 01 KA(R)SWEKKE: Bel, Nee, Baa.
- 02 KE(R)SWEKKE: Tol.
- 03 KERS(T)WEK: Ulf.
- 04 KE(R)SWAEK: Ang.
- 05 LESTE WEKKE VAN 'T JOOR: Eef, Wesd, Hen, Wesv, Did.
- 06 TUSSEN KA(R)SMISSEN EN NIEJ-JOOR: Ruu.
- 07 ENDEJOORSWAEK: sHe.
- 08 SPINNEWEKKE: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 186], Eib 1980 [Telge 1, 78], Lich 1991 [Telge 8, 114].

Tol: De tied tussen Kersemis en ni-jjoor heet wel de kerswekke.

Ang: De tied tussen Kersmis en ni-jjoor nume

wi-j wel de kerswaek.

Acht-Tw 1948: SPINNEWEKKE “week tussen Kerstmis en Nieuwjaar waarin de boerendochters gaan 'spinnen” [Wanink 1, 186].

Acht-Tw 1948: HEN SPINNEN GAON “In de week tussen Kerstmis en Nieuwjaar gaan de boerendochters om beurten naar elkaar toe om gezamenlijk te spinnen. 's Avonds komen dan de jongelingen van de buurt om de avond met een feestmaal en allerlei spelletjes verder te passeren” [Wanink 1, 185].

OLDEJOORS DAG

oudejaarsdag

- 01 OLDEJOORS DAG/OLDEJAORS DAG: Acht; Ulf, Wehl, Ang / Lich 1991 [Telge 8, 84].
- 02 AOLEJOORS DAG: Gels, Nee.
- 03 OLLEJOORS DAG: Wich.
- 04 OLDJOORS DAG: Groen, Gen, Ulf.
- 05 OUDJOORS DAG: Lat, Zev.
- 06 OLDJOOR/OLDJAOR: Wesv, Did, sHe, Lob.
- 07 OLDEJOOR: Sto.
- 08 OUDJOOR: Wesv, Zev.

Bel: Op oldejaorsdag zaenn ze nog wal 's: Ik wens ow 'n zaleg oet-ende en 'n good begin.

Aal: Op oldejaorsdag was 't: 'n Good uut-ende en 'n good begin.

OLDEJOORSAOVEND

oudejaarsavond

- 01 OLDEJOORSAOVEND/OLDEJAORSAOVEND: Acht; Ulf, Wehl, Ang, sHe, Sto.
- 02 AOLEJOORSAOVEND: Gels, Nee.
- 03 OLLEJOORSAOVEND: Wich.
- 04 OLDJOORSAOVEND/OLDJAORSAOVEND: Groen, Gen, Ulf, Wesv, Lob.
- 05 OUDJOORSAOVEND: Lat, Wesv, Did.
- 06 OLDJOOR: Zev.
- 07 SYLVESTERAOVEND: Eib.
- 08 DIKKE-VRETSAOVEND: / Lar 1927 [Heuvel 1, 484], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 86].

Gels: Aolejoorsaovend, maor ok: aolejoors-aomd. [Ok: Nee].

Gees: Oldejoorsaovend, maor ok: oldejoors-aomd.

Acht-Tw 1948: DIKKEVRETSAOVEND “oudejaarsavond; oude gewoonte is dan zoveel mogelijk ‘van ‘t geslachte’ te eten als men maar lust” [Wanink 1, 86].

● *Wat der op oldejoorsaovend edaone wodn:*

Gees: Op oldejoorsaomd gingen mien va en moo met ure drie dochters naor mien moo uur oldershuus. Mien va gink ‘s nommedaags eers naor de karke en as de karke uutgink, stonn mien moo met de drie deerns kloor en dan lepe wie naor mie moo’s huus honderd meter wieterop. De köpkas stonn door al kloor en wie rokken de pufferkes. Der wodn dan van alles egetten en edronken. Um half twaalven had mien tante de taofel kloor staon en dan wodn der warm egetten. As ‘t twaalf uur sloog, stonne wie buten te lustern naor de meziek. Dee spöllen dan in de toren “Uren dagen maanden jaren”. Onze naeven hadn de melkbusse met carbid der in al kloor staon en dan wodn der eschotten. Veurwark en pijlen zag ie ton nog neet.

Loch: Op oldejoorsaovend um twaalf uur ging de muziekvereniging Aeolus naor de Markt en völle leu gingen door ok hen. Aeolus spölden dan’t bekende leed van Rheinvis Feith: “Uren dagen maanden jaren”.

Aal: Op oldejoorsaovend wodn de kaarten ekkregene want dan wodn der deur-ekaart van ‘t olde jaor töt in ‘t ni-je. Maor zo gauw de klokke twaalf uur eslagene had en wi-j onder mekare ni-jjaor af-ewonnene hadden, ging ‘t hele spul naor buten hen um ‘t ni-je jaor in te scheten. Dat dede wi-j met carbid. Daorveur namme wi-j één of andere läöge busse, waor wi-j an de achterkante ‘n gaetjen in meken. Dan ‘t carbid der in, ‘n paar maol der in spijen, den dekkel der vaste op stampen met de klompen –enen voot op de busse zetten um

‘m vaste te hollen–, ‘n lucifer achter an ‘t gaetjen hollen en daor knallen ‘t hen! Op de boer nommen ze vake ‘n melkbusse; dee knallen ontzettend hard.

Olb: Vrogger wier nog vaak ‘t olde joor dood gekaart; d.w.z. dat ze kaartten van old in ni-j, natuurlek onder ‘t genot van ‘n borrel.

Gaa 1968: De klokke sloeg twaalf maol. Zi-j wunsten mekare völle heil en zaegen. “Wacht effen”, zei Nol. Hi-j halen zien dubbelloops geweer veur den draod en ging met Staeven naor buten. Daor schot e twee keer in de loch. ‘t Geluud van de knallen galmden deur de bossen. “Wi-j hebt old en ni-j evierd en now wilt wi-j ‘t ook goed doen”, zei Nol [Van Velzen 3, 34].

Lich 1991: Op oldejoorsdag schotten de opschöttelingen met carbid en de kleinen met knappertjes. Op oldejoorsaovend wodn bi-jeuze volk ‘t olde joor uut-ekaart; um twaalf uur kwam de bloodwoste dan op taofele.

3. FEESTDAGE DEE NEET OP VASTE DAOTUMS VALT

KOPPERMAONDAG *koppermaandag*

Bezondere namen veur de “maandag na Driekoningen”.

01 KOPPERMAONDAG: Aal, Bre, Win, Hen, Sto.

02 KOPPELTJESMAONDAG: Nee.

Nee: Koppeltjesmaondag kwamp hier vandan: de boeren hadn dan neet völle wark en dee gingen dan hen kaarten. En dan mossen der koppeltjes evormd wodn dee met mekare konn kaarten.

CARNAVAL

Völle metwarkers geeft an dat carnaval van de laatste twinteg/derteg joor is.

01 CARNAVAL, CANNAVAL: Acht, Liem II Bat.

Ruu: De roomse Reurlsen gingen al veur den Tweeden Oorlog carnaval vieren in de Kranenburg; 'n roomse gemeenschap.

Does: Nao de Tweede Weerldoorlog zint ze in Doezeberg met carnaval begonnen. Der zint twee verenigingen: één veur de baeteren en één veur de minderen. Verklejen doen ze zich ok, of ze hebben alleen 'n rooie zadboek um.

Doet: Rond 1950 is der in Deutekem carnaval gekommen.

Hen: Bi-j ons is carnaval van de laatste tied. Rond de joren zeuventeg hebt de caféholders der 'n feest van emaaft, naor zudelek patroon.

Eib: Rond 1970 wordt der in Eibarge en Rekken carnaval evierd. De twee verenigingen in Eibarge organiseert samen 'n optocht. Wieters is der ne krante en gaot de leu vake verkleed. Ok in Rekken gaot de leu vake verkleed; der is door ne buutreedner maor gin optoch en gin krante.

Zed: De Paverts organisere carnaval. Veur de optoch zun ze maonde vanteveure al aan 't bouwe en vergadere. Der is 'n carnavalskrant en der zun stickers en bierviltjes met doorop 'n portret van prins carnaval of 't motto: "Kiek ze kieke", "'t Geet as bas", "Niet blaoze maor deurpave".

Vars: Varsseveld is ok now nog aoverwaegend protestants. Der wördt 's zommers 'n Oranjefeest evierd met 'n optocht en doorum lukt 't niet um met carnaval weer zo wat te organiseren. Luu die van buten ekommen bunt, hebt al wel 's 'n carnavalsvereniging op-ericht moor die is ok al weer ter ziele.

Loch: Ze probeert in Lochem carnaval te vieren moor umdat 't hier gin traditie is, hef 't niks um de hakken.

Eef: In Aefde hef carnaval niks um 't lief.

Wehl: Vrogger was der hier gin carnaval; hoogstens kregen de kinder 'n foekepot, gemaak van 'n varkensblaos aover 'n pötje.

Maor sinds de joren zeuventeg –toen de gewone man wat rumer in den buul was– is der hier kindercarnaval. Der wurdt dan 's zondags 'n kinderoptocht gehollen, de olders maken de kleren en de wagens. De muziek en de schutteri-jen lopen der ook bi-j. De prins kump umstebeurt uut de zesde klas van één van de laegere scholen.

Oib: Carnaval is begonnen met de jeugdclub, die op zeker ogenblik 'n carnavalsvereniging opgericht het. 't Is dus nauweleks 'n traditie; soms verkleejdt men zich; der is gin optoch, wel 'n pronkzitting met 'n buutreedner. En der wurdt 'n stenciltje rondgestuurd met 't programma.

● *De metwarkers kent de volgende carnavalsverenigingen:*

Gor: de Gorsselnarren (Gorssel), de Joppe-trappers (Joppe).

Nee: de Vleermuze.

Eib: de Ballensleppers, Bacchus, de Waterrotten, de Häökers, de Deurdreiers (Eibergen), de Klumpers (Rekken), de Maispotters (Beltrum), de Belhamels (Beltrum), de Holtkleuvers (Holterhoek), de Zwolse Naomelkers (Zwolle).

Groen: de Knunnekes.

Lich: de Keienslōppers (op-ericht rond 1955), de Veldhanen (rond 1978), de Zollenlappers (1981) (Lichtenvoorde); de Zandbieters (1955, Harreveld), de Näälepeters (1970, Lievelede), de Vaenesikken (1970, Vragender).

Aal: de Slingeraars, Spuit Elf.

Din: Zuma.

Meg: de Timp.

Uif: de Szoepstengels, de Sluuswappers, 't Melkvonder, de Oerianen, de Vriendenkring.

Sil: de Foekepot, de Metworst.

Doet: de Umdreiers.

Dre: de Blauwe Snep.

Hen: Hoe 's 't meugelek.

Ang: de Deurdouwers.

Wesv: de Dolbotters, de lesselkōpkes.

Groes: de Deurdraeiers.

Zev: de Grietkrejers, de Paljas, de Schuumkoppe, de Toetenburgers, de Schuumneuze (Zevenaar), de Nachule (Oud-Zevenaar).

Did: de Zwijnsköp, de Geinsköp, de Vrolijke Slörpers (Didam), de Elfjes (Nieuwdijk), de Vrolijke Drammers (Loil).

sHe: d'Olde Waskupe.

Sto: de Leertrekkers.

Lob: 't Olde Tollus.

● *De metwarkers kent de volgende bezondere namen veur plaatsen woor carnaval evierd wordt:*

Gor: Kakkersgat.

Nee: Vleermuzendorp.

Eib: Waterrottenstad, Rottenstad, Rottengat.

Bel: Belhamelsdarp (Beltrum), Maispottersdarp (Voor-Beltrum).

Meg: Timpendarp.

Ulf: Ieseldonk.

Doet: Leutekem.

Dre: Sneppendarp.

Wesv: Doldarp.

Groes: Deurdraeijersdarp.

Zev: Boemelburch (Zevenaar), Nachtulendarp (Oud-Zevenaar).

Did: Drammersdarp (Loil).

sHe: Waskupestad.

Sto: Leertrekkersdarp.

Lob: Tollusland.

sHe 1982: BUUTREEDNER “redenaar die (in een ton staande) toestanden op komische wijze aan de kaak stelt (met carnaval)”. BUUT “ton waarin de 'buutreedner' staat tijdens zijn betoog” [Telge 3, 25; ok: / Gen 1999 (Telge 12, 39)].

sHe 1993: BUUT “toespraak vanuit de buut” [Telge 3, 194; ok: / Gen 1999 (Telge 12, 39)].

VASSELAOVEND

vastenavond

't Begrip vasselaovend is nog wel bekend, maor weineg metwarkers könt uut eigen ervaring vertellen aover wat der op dén avond

gebeuren.

01 VASSELAOVEND: Wich, Bel, Voo, Meg, Olb, Baa, Tol, Groes, Lob / Groen 1936 [Mogendorff 1, 8], Zel 1936 [Klokman 3, 36], sHe 1982 [Telge 3, 158], Gen 1999 [Telge 12, 165].

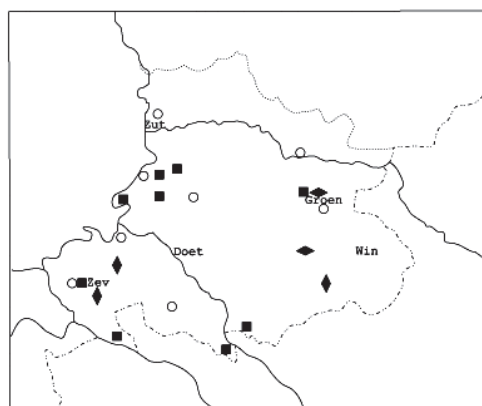
02 VASTENAOVEND: Eef, Bor, Groen, Hen, Bro, Ang, Groes, Zed.

03 VASTELAOVEND: Bre, Zev, Did / Ruu 1927 [Heuvel 1, 57], sHe 1982 [Telge 3, 158], Gen 1999 [Telge 12, 165].

04 VSEL'AOVEND: Bel, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 135].

05 ZOEP(E)VASTENAOVEND, ZOEP(E)-VASSELAOVEND: / Groen 1994 [Telge 9, 141].

Groen 1870: Zoepvastenaovend “maandags voor vasten”; VRETTEVASTENAOVEND “dinsdags voor vasten” [Archief 1966, 102].

■ vasselaovend 01 ○ vastenaovend 02
◆ vastelaovend 03 ◆ vsl'aovend 04

Dat vasselaovend in protestantse streken neet zo bekend is as in katholieke, kump tut uitdrukking op dit kaartjen want de meeste opgaven komt veur rond Groen-Lich, Baa-Olb en in de Liem. De twee bezunderste varianten – vastelaovend en vsl'aovend— bunt op-egeven veur Bre, Zev, Did, resp. Groen en Lich.

Hen: Den term vastenaovend beston bi-j ons, maor 't was meer as tedsanduding. In mien kinderjoren (joren derteg) kan ik mien nog één keer herinneren dat 'n paar buurjonges op vastenaovend met de foekepot kwammen; ik was toen zó klein, da'k bange was veur die zwarte jonges.

Bel: Vrogger wodn den aovend veur aswoon-sedag/asgoonsdag evierd as vasselaovend. Der wazzen vanteveuren puffekes en olliekrabben ebokken en dan wodn der ekaart en egetten en edronken. En dan kwammen de vasselaovendgekken rond um metworsten op te halen. Dat wazzen jonge keerls, dee op alle meugeleke meneren verkleed wazzen: met olde plodden of vrouwleuklere. Zo gingen ze van hoes tót hoes. Later gongen ze dan de worste braonn en opetten; door was dan natuurlek de neudege foezel bi-j.

Lich: Veur kindere en jongeleu was vselaovend hollen belangriek. Jongeleu gingen dan hen dansken en kindere gingen vanolds –verkleed en beschilderd– met de foekepot rond. Nao den oorlog wodn der in plaatse van ne foekepot potdeksels gebroekt. Rond 1965 hef carnaval de plaatse van vselaovend in-enommene.

Tol: Op vasselaovend gingen der wel 's 'n paar kinder met de foekepot langs de deure. 'n Foekepot was 'n blikken busken, van baoven lös, met 'n gedreugden varkesblaoze der aover espannen. In 't midden zat 'n rietjen. A'j dan met de hand langs dat rietjen op en neer gingen, kreeg i-j 'n dof geluud. 't Ging –meen ik– better a'j eers in de hand spoijen.

Does: Veur de Oorlog gingen de jongeren der op uut met de foekepot, 'n bus woor 'n verkesblaos aoverhen was gespannen met 'n rietjen der in. I-j speejden 'n keer in de hand en streek dan aover 't rietjen. Dan kree'j 'n bromtoon worbi-j gezongen wier.

Groes: Op vastenaovend kwame de vastenaovendgekke in de schossteen kieken of der nog schinke hienge; gi-j mos dus zörge dat die der uut ware!

Wich: Met vasselaovend kwammen ze wel rond en dan probeern ze wel 'n wors uut de

wimme te halen.

Sin: Ik herinner mi-j nog de vastenaovendgekken: verklede jonges die rondgingen um worsten op te halen. Komt mi-j door op 'n aovend in februari drie zwarte nikkers achter de deure hen; de ratel maakten heel wat kabaal en ik was allene in 't veurhuus! As jonge van tien joor ha'k zo iets nog nooit met-emaakt; ik bun dan ook as de wind nao daele elopen en riep: "Moeder moeder, kom 's gauw!". Toe moeder kwam, wazzen de nikkers gelukkeg vertrokken, zonder wörste!

Zed: Vastenaovend was bi-j ons thuis gewoon 'n gezellige aovend. Moeder dei worst braoje want gi-j mos goed aete veurda'j de vaste in ging. Rond 1960 is veur vastenaovend carnaval in de plaats gekomme.

Baa: Op vasselaovend ate ze vaak gebraoje metwors. [Ok: Wehl].

Lob: Veur den Oorlog liepe de blage naeve de huus. Ze hadde 'n foekepot bi-j zich en sommige ware verkleed en hadde 'n boelebakkes veur.

Eef: Uut 't begin van de twinteger joren kan ik mien herinneren dat de jonges uut de buurte met de foekepot rondlepen; in de darterger joren beston 't in Aefde neet meer.

Groes: Meister B. het nao de Tweede Oorlog 't lope met de foekepot weer in ere wille herstellen. Da's 'm niet geluk.

● *Veur 't worst ophalen in Voorst op vasselaovend kiek in Contactorgaan A.D.W. jr. 1, nr. 3 (mei 1964) blz. 3-5.*

● *Liedjes dee op vastenaovend ezongen wordt:*

Bro: Op vastenaovend gaot de kinder onherkenboor verkleed met de foekepot langs de deure. Ze zingt dan:

Vrouw, 't is vastenaovend,
'k Komme niet in huus veur vanaovend,
'k Komme niet in huus veur margenvrog,
Vrouw is dat niet vrog genog.
'k Heb zo lange met de foekepot gelopen,
'k Heb gin geld um brood te kopen,

Vrouw geef mien dit, vrouw geef mien dat,
Geef mien 'n stuk van 'n varkensstat.

Foekepotterie, foekepotterie,
Geef mien 'n centjen, dan gao'k veurbie.

'k Heb zo lange met de foekepot elopen,
en heb gin geld um brood te kopen.

Vrouw geef mien dit, vrouw geef mien dat,
Geef mien 'n stuk van 'n varkensstat.

Olb: 'k Herinner mien 'n liedjen dat der bi-j
gezongen wier:

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,
Geef mien 'n centjen, dan gao'k veurbi-j.

'k Heb al zo lang met de foekepot gelopen,

'k Heb gin geld um brood te kopen,

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mien 'n centjen, dan gao'k veurbi-j.

Ok wier der gezongen:

Vrouw 't is vasselaovend,

Ik kom niet thuus veur vanaovend,

Ik kom niet thuus veur margenvrog,

Vrouw, is dat nog vrog genog.

Dan gaowwe naor de kamer,

Door hangt de metworst samen,

Vrouw geef mien de langen,

En laot de korten maor hangen.

As de langen gegaeten zun,

Dan zullen de korten wel baeter zun.

Tol: 't Volgende schone lied wodn ezongen:

Vrouw 't is vasselaovend,

'k Komme niet in huus veur vanaovend,

'k Komme niet in huus veur margenvrog,

Is dat dan niet vrog genog.

Foekepotterij, foekepotterij,

Geef mien 'n centjen, dan gao'k veurbij.

Eigenaardeg, da'w zongen: potterij en veur-
bij.

Zed: Ze zonge:

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mien 'n centje dan gao'k veurbi-j.

Wi-j hemme gin geld um brood te kope,

Deurum motte wi-j met de foekepot lope,

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mien 'n centje, dan gao'k veurbi-j.

Vrouw, 't is vasselaovend,

Ik kom niet thuus veur vanaovend,

Al wör 't misschien margevrog,

Dan is 't ok nog vrog genog.

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mien 'n centje, dan gao'k veurbi-j.

Mien vader het mien uutgestuurd

Um centjes te verdiene.

Verdien ik niet genog,

Dan sleet e mien dood,

En hink e mien op aan de linkerpoot.

Aer: Vastelaovend steet alleen,

Schudde met de boks en drille met de been.

Vrouw, gao nao de horste,

Daor hange lange worste,

As de lange gegaete zien,

Zulle de korte wel baeter zien.

Lich: Met ve'slaovend gingen de kinder ver-
kleed met de foekepot langs de huzen. Ze
zongen dan:

"Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mi-j 'n centjen dan gao'k veurbi-j.

Ik heb al zo lange met de foekepot elopene

Heb gin geld um brood te kopene

Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mi-j 'n centjen dan gao'k veurbi-j".

Gen 1999: Foekepotteri-j, foekepotteri-j,

Geef mien 'n cent en dan gao'k veurbi-j

'k Heb gin geld um brood te kopen,

't Geld is mien uut de boks geschaoten;

Foekepot, foekepot, foekepotteri-j [Telge 12,
55].

● *Kiek ok in: Heuvel 1, 57 (Ruu 1927).*

● *Veur "foekepot" bunt op-egeven:*

01 FOEKEPOT: Eef, Zut, Nee, Bel, Lich,
Gen, Voo, Vars, Sil, Wehl, Hen, Bro, Tol,
Olb, Does, Groes, Zed, Pan, Lob / Acht
1934 [Gids Folk 2, 43], Wesv 1996 [Tel-
ge 11, 39].

Lob: Rond 1940 was de foekepot 'n grote
jampot en door zat 'n varkesblaos aoverheer.
Die bewaorde ze vroeger as ze geslach had-
de. Aan de varkesblaos mieke ze 'n rietjen
aan vas. Dan ginge ze met dat rietje naeve
de blaos op en dat gaf dan wat geluid. En
dan zonge ze der 'n liedje bi-j.

ASSEWOENSDAG

Aswoensdag

Bezondere namen veur "Aswoensdag".

- 01 ASSEWOENSDAG: Bor, Bre, Sil, Sto, Lob.
- 02 ASKEWOONSDAG: Bel.
- 03 ASWOONSDAG: Nee, Groen, Win.
- 04 ASGOONSDAG: Eib, Bel, Lich, Win.
- 05 ASKEGOONSDAG: Rek, Bel.
- 06 ASKEDAG: Nee, Rek II Vre, Stlo, Raes.
- 07 ASSENWOENSDAG: Sto.
- 08 ASSEKRUUSKENDAG: Groen.
II assedag: Rhe.

Bel: Askegoonsdag zaenn ze vrogger. Van Askegoonsdag tut Paosken wodn der hier in Beltrum strenge evast tut 1957. Noo allene op asgoonsdag zelf en op Goeie Vri-jdag.

sHe: Op Aswoensdag ginge de minse 'n askruske hale; 't was 'n teike van boete. De as was van de verbrande palmtekskes van veurig joor. [ASKRUUSKE "askruisje"].

Wesv 1996: Op Aswoensdag kregge wi-j 'n askruske. Ze zeie dat de pastoor dan zei: 'Gi-j bin dom en gi-j blief dom' [Telge 11, 20].

Nee: Veur de kruuskes op 't veurheuf wodn de sigaren-aske op-espoord van 't hele jaor bi-j de pastoor. Disse aske wodn dan luk an-emaakt met wi-jwater en door kregen de ge-leavegen dan 'n kruuske van.

Eef: Aswoensdag was de dag van 't asse-kruusken. Aswoensdag is ook noe nog 'n vastendag en ontholdingsdag, aevenals Goeie Vriedag. [ASSEKRUUSKE(N); ok: Wesv / sHe 1982 (Telge 3, 9), Gen 1999 (Telge 12, 21)].

Pan: Op Aswoensdag wier der stokvis ge-gaete.

HALFVASTEN

halfvasten

Bezondere namen veur de "vierde zondag van de vasten".

- 01 HALFVASTE(N): Harf, Eef, Bor, Groen, Lich, Din, Gen, Voo, Doet, Wehl, Dre, Wesv, Groes, Zev, Did.
- 02 MIDVASTEN: Nee, Eib, Rek, Aal.
- 03 ZUNDAG LAETARE: Bor, Nee, Rek.
- 04 ROZENZUNDAG: Bel.
- 05 ROOSJESZONDAG: Vor.

Eef: Karkelek heet dee zondag "Laetare", maor as jonges zeien wiele: halfvasten. En a'j dan geen strenge pastoor hadden, dan moch iej dee zundagaovend gaon dansen. Maor dat was veur de tied –veur den Tweeden Oorlog– al wal modern.

Bor: A'j vaste verkering hadden, moch 'n vriejer met halfvasten 's aovends naor zien maeken hen. In de vasten moch ie neet naor de vriejer hen. Dat gebeurden wel, hê; zo stiekem achter 'n bos of 'n heujbarg of zo. Maor 't moch feitelek neet.

PALMPAOSEN

Palmpasen

- 01 PALMPAOSE(N), PALLEMPAOSE(N): Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 102], Lich 1991 [Telge 8, 88] II Bat, Mar.
- 02 PALMPAOSKEN, PALLEMPAOSKEN: Bel, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 88].
- 03 PALMZONDAG: Meg, Doet, Zev.
- 04 PALMZÖNDAG: Gels.

Eef: Pallempaosen werd in huseleke kring evierd deur de kinderen. In 't begin van de joren vieftteg kwam 't bieje de kleuterscholen tot laeven: zo kwammen de optochten en nog weer later 't eier zeuken in 'n busken bieje 't darp.

Wich: Met Palmpaosen gingen de kinder met 'n hane op stok met riege-eitjes, snoep en rozienen versierd de buurte deur; niet in optocht.

Voo: Met Palmpaosen liepen wi-j as kinder (rond 1945) wel 's met 'n pielhaentjen op 'n stöksken um 't huus. Maor wieters wier door gin wark van gemaak.

Hen: As kind hef moeder ons met Palm-

'n Palmpaasstok.

paosen (in de joren derteg) wel 's 'n paar haentjes ebakken; ze bakken toen nog zelf twee maal in de wekke. Door stok vader ons dan 'n puntege stok in en wi-j liepen door Palmzondag dan met aover 't erf töt ze zo dreuge waren dat ze in 't varkeshok terechtekwammen.

Zed: In de kerk kreg gi-j 'n palmpaostekske; bi-j onweer werd dan doormet 't huus en 't varkeshok gezaegend. 't Tekske wier achter 't kruusbeeld gestaoke. De kindere kregge 'n haentje op 'n stökske, 'n palmtekske in 't kuufke en dan liepe ze door de hele dag met rond. Ze zonge dan: "Pallem pallem paose, haentje op 'n stökske".

Net: Met Palmpaose wördt der hier processe getrokke deur de schoolkinder deur de kerk. Ze hebbe dan 'n stok met 'n haentje der op en andere versieringe.

Wesd: Veur 1940 wier der met Palmpaosen van brooddeeg 'n palmkrekkel gebakken: 'n haentje met krinten der in. [PALMKREKSEL].

sh: Op Palmpaose kwamme de mooie witgeschelde palmpaasstök veur den draod. Der hienge lekkere zute eikes aan, sinaasappels en 'n broodhaentje. Denk door de inhoud van 't vastetrummeltje nog 's bi-j en gi-j könt ow veurstelle dat Palmpaose veur ons as blage feest was.

Pan 1988: Met Palmpaose ginge de blage met 'n palmpaasstok nor de zusters ien Lobieth. Dan kregge ze 'n prentje en zonge ze:

Pallem pallem paose, Schiedewiedewied Jan Klaosse, As 't nog ene zondag is, Dan kriege de kindere 'n ei; Eén ei is gin ei, Twee ei is 'n half ei, Drie ei is 'n paosei [Telge 7, 102].

● *Liedjes dee met Palmpaosen ezongen wordt:*

Lob: Met de palmpaasstok ginge de kindere naor de zusters. Ze zonge:

Pallem pallem paose,
Schiede wiede wied Jan Klaosse.

As 't ene zondag is,
Dan kriege de kindere 'n ei.

Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n half ei,
Drie ei is 'n heel ei.

Dan kregge ze van de zusters 'n prentje:
'n heiligplautje.

Lar: Palm Palm Paosen,
Ei koerei, ei koerei.

Eén ei is gin ei,
Twee ei is een half ei,
Drie ei is 'n paosei. [Ok: Ruu, Bor, Din].

Eef: Pallem Pallem Paosen,
Ei koerei.

Het duurt nog ene zondag,
Dan kriege wie een ei.

Eén ei is gin ei,
Twee eier is een half ei,
Drie eier is 'n paosei.

Groen: Palm Palm Paosen,
Ei koekerei.

Nog enen zundag,
Dan kriege wi-j 'n ei.

Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n half ei,
Dree ei is 'n paosei. [Ok: Sto].

Dre: Pallem Pallem Paosen,
Hei koerei, hei koerei.

Margen is 't zondag,
Dan ette wi-j 'n ei.

Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n half ei,
Drie ei is 'n paosei.

Aal: Pallem Pallem Paosen,
Hei korei, hei korei.

Morgen is 't zondag,
Dan kriege wi-j 'n ei.
Pallem Pallem Paosen,
Hei korei, hei korei.
Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n paosei.

Kep: Palm Palm Paosen,
Ei koerei.

Margen is 't zondag,
Dan krieggen wi-j 'n ei.
Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n paosei.

sHe: Pallem Pallem Paose,
Ei tutelei,

En now nog ene zondag,
Dan kriege wi-j 'n ei.
(vaak gevold deur):
Eén ei is gin ei etc.

Wesv: Pallem Pallem Paose,
Ei koerei.

En aover ene zondag,
Dan aete wi-j 'n ei.

Gen: Palm Palm Paosen,
Laot de koekoek maor raozen,
Laot de koekoek maor zingen,
Dan kriege wi-j lekkere dingen.
Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n half ei,
Drie ei is 'n paosei.

Wehl: Palm Palm Paosen,
Laot de koekoek raozen,
Laot de koekoek zingen,
Weg met alle dingen.
Haentje op 'n stöksken,
Geef mien nog 'n bröksken,
Geef mien nog 'n stuksken brood,
Anders geet mien haentje dood.
Eén ei is gin ei etc.

Rek: Palm Palm Paosen,
Eierkoken raozen.
Ei koerei, ei koerei.
Eén ei is gin ei,

Twee eier is 'n half ei,
Dree eier is 'n paosei.

Ulf: Palm Palm Paosen,
Haentje op 'n stöksken.
Vandaag is 't zondag,

Dan krieggen wi-j 'n ei.
Eén ei is gin ei,
Twee ei is 'n half ei,
Drie ei is 'n paosei.

Meg: Palm Palm Paosen,
Haentje op 't stökske.
As 't haentje dood is,
Dan aeten wi-j 'm op.

● *Veur liedjes kiek o.a. ok in: Gids Folkl. 2, 23 (Acht 1934), Krosenbrink 1, 19-23 en Telge 8, 88 (Lich 1991).*

● *Veranderingen:*

Eib: Mien hulp verteln dat ze in de eerste joren van 1900 van eur va nen eigengemaakten kruusstok kregen en van eur moder 'n piel-aendjen wat der baovenop ezat wodn. Door spöln ze dan met bie 't hoes en in de buurte. Ikkzelf wazze klein in den Tweeden Oorlog en too geburen der niks op Palmpaosen. Too onze kindere klein wazzen (1965-1970), was der ne palmpaosenoptocht. Dee wodn organiseerd deur de spöltuinvereniging.

Loch: Vrogger kwam de viering van Palmpaosen uut de mensen zelf; later organiseerden de V.V.V. of de Lochemse Evenementen Organisatie 'n optocht met metwarking van 't plaatselijke muziekcors.

Meg: Op Palmzondag was 't de gewoonte 'n palmpaoshaentjen op 'n stöksken te staecken. Doormet liepen de kinderen dan rond. Völ capsones wier met die haentjes niet gemaakt: gewoon 'n stok met 'n paar tekskes woorop de haentjes gestaoken wieren. Rond de joren zesteg kwam doorin verandering: der kwam 'n optocht, gehouden deur de kerk. De stokken wieren now mooi versierd en der wieren sinaasappels, eieren en sukerwerk aan gehangen. Der kon en wier meer geld aan uutgegeven.

Wehl: Wi-j kregen 'n haentjen op 'n stöksken. Nao de oorlog naemen de kinder eur stok vol lekkers met, de kerk ien. Nao afloop worden die dan naor de ongelukkige kinder in Echter-Waehl gebracht.

● 'n *Uitgebreid onderzoek naor Palmpaosen in Achterhoek en Liemers is edaone deur Vincent Dame: Palmpaosen in Achterhoek en Liemers; in: Volkscultuur, tijdschrift over tradities en tijdsverschijnselen, jr. 4, nr. 3-4 (Utrecht 1987).*

GOEIE WAEK

goede week

Benamingen veur de "week voor Pasen".

- 01 GOEIE WAEK: Eef, Gen, Sil, Wehl, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Her, Pan, Lob.
- 02 GOEIE WEKKE: Bor, Nee, Rek, Groen, Lich, Baa.
- 03 GOEIE WAEKE: Harf, Aal, Din.
- 04 GOEDE WAEKE: Aal, Bre.
- 05 STILLE WEKKE: Vor, Lar, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Hen.
- 06 STILLE WAEKE: Zut, Aal, Win II Vre.
- 07 STILLE WAEK: Voo II Anh.
- 08 PAOSWAEKE: Win.

WITTEN DONDERDAG

Witte Donderdag

- 01 WITTEN DONDERDAG: Harf, Vor, Loch, Bor, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win, Din, Gen, Baa.
II greunen donderdag: Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.

GOEIE VRI-JDAG

Goede Vrijdag

- 01 GOEIE VRI-JDAG: Aal, Bre, Gen, Voo, Wehl, Hen, Baa, Ang, Wesv, Groes, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob II Anh.
- 02 GOEIE VRIE(J)DAG: Alm, Eef, Zut, Vor, Gees II Bat.
- 03 GOEIEN VRIEDAG: Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor.
- 04 GOEIEN VRI-JDAG: Nee, Bel, Groen, Lich, Din.
- 05 GOONN VRI-JDAG: Win.

- 06 STILLEN VRI-JDAG: Nee, Bel, Groen, Lich, Win.
- 07 STILLEN VRIEJDAG: Rek II Vre, Raes.
- 08 ZWARTDAG: Nee, Sil.

Nee: Sommegen zaenn wal Zwartdag tegen Goeien Vri-jdag en dat kump umdat ze in de vasten waarn en gin melk in de koffie kregen.

Hen: Op Goeie Vri-jdag werkt de protestanten niet, maor de old-geriffermeerden en de roomsen wel. Dat de verhoudinge rooms-protestant goed was, illustreert 't volgende. Op Witte Donderdag kwam de roomsen buurman bi-j mien vader um op Goeie Vri-jdag 't zaaimachientje te lenen um mangels te zaaien. "I-jleu hebt margen zondag, dan zaai i-j toch gien mangels", zei e. Mien vader was 't door roerend met ens.

Sto: Op Goeie Vri-jdag wiere de warkplaatse van de smeje schoongemaak. Hamers en spiekers wiere dén dag weggestop.

Ruu: Op Goeien Vriedag mossen wiele van 's margens vrog tut 's meddags van uut schole ums te beurten met ne paar man naor de karke umdat der tiedens 't liejen en starven van Christus veerteg uur lank volk in de karke mos waenn.

Did: Op Goeie Vri-jdag wier der vaak stokvis gegaete. [Ok: Groen, Gaa, Dre, Baa, Wesv, Lob].

Bre: Op Goeie Vri-jdag wordt der oliiekrabben egaeten. [Ok: Sto, Aer, Lob].

PAOSEN

Pasen

- 01 PAOSE(N): Acht, Liem / Lich 1991 [Telge 8, 88].
- 02 PAOSKEN: Gels, Nee, Bel, Win / Lich 1991 [Telge 8, 88].

Loch: Veur den laatsten oorlog beston de Paosweide, vlakbie hotel de Luchte, al of neet met 'n draejschute. Veuraf-egaon deur de Meziek trokken de kinder met 'n eiernetjen

veur den boek doorhen. Dat eiernetjen was 'n langwarpeg netjen da'j zelf gehäökt had met der onder-an 'n groten kwas. Der zatten 'n sinasappel, 'n gekleurd ei, 'n suker-ei en nog 'n paar eikes in. Zon gekleurd ei krie'j, a'j 'n ei in sukerei (cichorei) of met siepels kokt; in 't eerste geval wordt 't ei mooi donkerbroen, in 't tweede geval krig 't 'n mooie roze kleure. Met dee eier –dee keihard ekokt waren– wodn esmetten; systeem zat door neet in. Allene mos ie uutkieken da'j der ginne tegen 't heuf ankregen! Later kwammen der eierzeukwedstrieden, dee deur de Lochemse Evenementen Organisatie LEO e-organiseerd wodn. Der wodn ton huus an huus eier op-ehaald dee tussen de Luchte en 't hockeyveld verstopt wodn. Op paosmiddag trokken de kinder met meziek der nao too um dan de verstopte eier op te zeuken.

Bor: Met Paosen ha'j de Paosweide: door zochten de kinder paoseier. As ze noe vergetten hadden 'n stuk van de weide af te vruchten, dan kon 't gebeuren dat der allemaole van dee pannekoken in de weide laenn. Maor dat was neet slim; dan vaegden ie gewoon de eier an de schorte af. "‘t Kan der toch neet binnenin kommen", zeien ze dan!

Hen: Met Paosen wieren deur de kinder paoseier ezoch, al of niet evarfd.

Gor: Tweede paosdag was 'n uitgaonsdag. Vrogger ha'j dan toogdagen van de Prot.-Chr. jeugdverenigingen.

Groen: Op tweede paosdag was der vake de viering van 't Tweede Gebod. En op dén dag was der weer dansen, wat der in de vastentied neet was.

Wesv: Thuus wier 'n wedstrijd geholle: wie de meeste eiere op kon. Soms ware dat der 20 of nog meer!

Loch: Met de paosdage was 't gewoonte zat eier te etten, dus zovölle eier a'j opkonnem. Vake was 't 'n wedstried en 20 eier was dan gewoon.

Wich: Met Paosen wier der krintenweggen egetten. [Ok: Vor, Rek].

Gen 1999: De paoskeers was 't symbool van ni-j licht en laeven. PAOSKEERS "paaskaars" [Telge 12, 121].

Loch: Vrogger ha'j met Paosen nije klere an: dan was ie op 't paosbeste.

Lich 1991: 'n Paosei van sukela [Telge 8, 88]. [PAOS-EI].

JÖDDENBROOD

matse

Veural met Paosen wodn der jöddenbrood egetten.

- 01 JÖDDENBROOD: Gees, Nee, Eib, Win, Sil.
- 02 PAOSBROOD: Bor, Eib, Rek, Gen.
- 03 JÖDDEKOEKE: sHe.

PAOSVUUR

paasvuur

- 01 PAOSVUUR: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 103], Gen 1999 [Telge 12, 121].
- 02 PAOSVEUR: Ruu, Gees, Eib, Rek, Bel, Lich, Win / Lich 1991 [Telge 8, 88].
- 03 PAOSBAOKE: Zut, Gels, Nee, Eib.
- 04 BAOKE: Gees, Gels.

Loch: Paosvuren he'w hier al heel lange. Wekken van te veuren wodn der allerhande brandbaar spul naor 't Openluchttheater ebracht; hoo harder dat bie verbranding stonk hoo mooier! Vlak veur Paosen bouwden de vriewillege brandweer dat vuur op. Der stak altied 'n grote teertonne op 'n stok baoven- uut. Op de Markt verzamelden de jongeleu zich op eerste paosdag achter één van de plaatseleke meziekcorporen. 't Ene joor achter Advendo, 't andere joor achter Aeolus. Met brandende fakkels ging 't dan naor de Zandkoele. Door wodn de fakkels op 't paosvuur egoid, der was muziek en der wodn edanst deur 'n volksdansgroep. 't Wachten

was op 't moment dat de teertonne vlam vatten. Gebeuren dat, dan was der gejoel en wodn der ekekken hoo lange 't zol duren veurdat de tonne veel. Was dat gebeurd, dan begonnen de oldere leu en de kleintjes naor huus te gaon. De jongeleu bleven aover. De jonges prebeerden dan de maekes zwart te maken met verkolde, uutgegleujde tekke.

Kort nao den oorlog wodn dee taak van de vriewillege brandweer aover-enommen deur de gemeente. Tegenswoordeg brandt 't paosvuur an den Koodiek. Moor een paar joor moch 't neet an-estokken wodn umdat 't te dreuge was.

Veur den Eersten Weerldoorlog hadden boerderiejen of 'n buurtschap völle 'n eigen paosvuur. Vanaf den Lochemsenbarg kon ie dan heel wat paosvuren zeen branden. In Klein Dochteren gingen de kinder in optocht met fakkels dee ze zelf emaaft hadden naor 't paosvuur. Dat was ok op den eersten paosdag.

Gels: Wat buurten hadn vrogger 'n eigen paosbaoke, maor ok schoolkinder hadn der wal ene as der 'n boer was, dén 't good von dat ze der ene in zien weide maken. Vuur Paosken gingen de kinder direct nao schole naor hoes hen, olde klere antrekken en holt ansleppen vuur de baoke. Noe is der 'n grote baoke vuur 't hele darp.

Win: Ok noo nog bunt der in de omgeving van Wenterswiek zon 25 vuurs.

Gor: Bie ons bint de paosvuren niet zo groot as b.v. in Holten en umstreken.

Ruu: Vrogger hadden de boeren vake 'n paosvuur; noe he'j 'n groot paosvuur.

Ulf: Tot nao den Tweeden Weerldoorlog wier veur Paosen van allerhand brandboor spul verzameld en dat wier dan in brand gestaoken op den eersten paosdag.

Wesv: As kind was der bi-j ons in de buurt 'n paosvuur op de diek; de zaoterdag der veur ha'w de bult gebouwd. Op eerste paosdag, as de zon onder was, wiere deur de buurtschap paosliedjes gezonge.

Bor: Van olds gingen de Borklosen in optocht

met Volharding veurop naor 't paosvuur hen.

Din: 't Paosvuur op den Estiezers bi-j Aalten is heel groot; der is ok heel völle umhen.

Zel: Op eerste paosdag wier 's aovens 't paosvuur an-estokken.

Gen 1999: In onze gemeente brienen der aoveral paosvuren met Paosen [Telge 12, 121].

Pan 1988: Vroeger wier 't paosvuur georganiseerd dur de jongerenvereniging JODA. Ien 't veurjaor hiele ze snoeiholt op en mieke dan 'n Judas met veul vuurwaerk. 's Aoves stek de burgemeister 't vuur on, begeleid dur de muziek. De braandwaer was der ok. Ien ongeveer 1955 nam kaplaon Berndse 't initiatief met 't toen bestaonde jeugdilde. De jeugdlede haolde same met de boere snoeiholt op. De kaplaon ontstak 't vuur, begeleid dur misdienders. De vendeliers trokke ok met ien den optoch. Dan wier de vaondel gezwoajd ter ere van –zoas 'n commandant vroeger gezeid hah– den verdomden Judas. Waant op den braandstapel harre ze 'n pop gezet –dah was Judas– die zat vol vuurwaerk. Alle minse die van heinde en ver gekomme ware –den hele diek stoeng kats vol– vonde dah prachteg. 't Paosvuur wier op erste paosdag ontstoke [Telge 7, 103].

Gees: Vrogger wodn ie zwart emaaft; ok wodn der wal um de baoke hen edanst.

Bel: Op tweede paosdag wodn de aske verlot. Ene kere hef der ene alle aske 's nachts al vot-ehaald en aover zien land estreujd. Zien hele laeven heetten hee ton: Aske-Mannis. Behalve 'n groot paosveur an de Zwarte Weg, hadn wat boeren ok wal ne baoke.

Voo: Met Paosen –zo van 1948 töt 1952– deien wi-j bi-j Ringelings in Voorst eierdöpkes op de heg zetten. Dat ging as volg: 'n paar waecken veur Paosen gingen wi-j –twee of dri-j man stark– de buurt in um te vraogen of de luj met Palmzondag en Paosen de läöge döp van de paoseier wollen bewaren. Jao, dat wollem ze wel. Op tweede paosdag wieren de eierdöp opgehaald. In 'n groten teil of bak deien wi-j

törfmolm. Ieder eierdöpken wier dan umgaveer half vol gedaon met törfmolm en in 'n bak met 'n laogskan zand of iets dergeleks gezet. Doornao gaoten wi-j in ieder eierdöpken 'n betjen peteraolie. De döpkes zetten wi-j dan met 'n tussenruimte van 50 töt 100 cm (al gelang 't antal döpkes da'w hadden) op de heg tussen de deurntekskes, zodat ze goed bleven staon. De läöge döp van tweede paosdag wieren ok nog gauw opgehaald en kloorgemaak en op de heg gezet. Alles mos veur-at 't donker was, kloor waezen. At 't raegenen ging 't hele feest niet deur, dan ko'j altied nog wachten töt Blokken Paosen.

At 't dan goed donker was, staoken wi-j met 'n man of wat al die döpkes an. Ze brienan dan as kleine lempkes. At ze allemaol brienan, was dat 'n machteg mooi gezich. De heg woor ze op stonnen, liep haost helemaol um 't huus hen en der stonnen toch al gauw zon 150 töt 200 lempkes te brannen. Eén keer ha'w der zó völ da'w ze ok nog in de gresbarmen langs de straot op de brug naor de Aastrang an, hemmen gezet.

Der kwammen altied heel wat luj op af um te kieken. Luj uut de buurt, maor ok die der toevalleg langs kwammen. I-j mossen wel oppassen want der viel nog wel 's 'n brandend döpken deur de heg nao onderen en dan kon de heg wel in brand vliegen, veural at 't 'n dreuge tied was. Doorum ha'j altied 'n paar emmers water in de buurt zoda'j gauw 'n brendjen konnen uutmaken. Die döpkes brienan nog aardeg lang: van 'n uur töt anderhalf uur.

Later –toen wi-j groter en older wieren– ging onze belangstelling met de paosdagen uut nao andere dingen en kwam der 'n end an de lempkes op de heg.

Gen 1999: Met Paosen wieren laege eierschalen bewaard; der wier petraolie en turf-molm ingedaon, dan wieren ze op vrecht-pöste gezet of in hegges gestaoken en angestaoken. De paoseieren wieren gekaokt in water woorin gekleurd papier zat; doordeur kreggen ze 'n kleur. Eerder wieren ze gekaokt in blad van rooiekool of schillen van

look. In 't laatste geval wieren de eieren okergael [Telge 12, 121].

Wehl: Thuus wieren der wel laege eierdöp op 'n pos gezet met 'n lap met spiritus der ien die dan aangestaoken wier.

Eef: Al lange veur Paosen wedn soms de eierbasten bewaard –zo heel meugelek–, zodat der met Paosen 'n hele hoop waren. Met Paosen wedn dee dan uut-eleg in de weie en dan kreeg der ene van de kinder 'n blinddook veur en dee mos dan de eierdöppe kapot trappen. Ums-te-beurten mossen ze de blinddook veur en wee dan de meeste kepot getrapt had, dee had ewonn. Ok wed der wal eiertikkertje edaone um te zeen wee 't hardste ei had. Iej mochen dan allene met de onderkante tikken en neet met de ziedkanten.

● *Veur 'n beschrijving uut 1870 van 't eiertikken in Groenlo, kiek in: Archief 1966, 103.*

BELOKKEN PAOSEN

Beloken Pasen, eerste zondag na Pasen

- 01 BELOKE(N) PAOSE(N): Eef, Gels, Nee, Eib, Aal, Gen, Vars, Sil, Wesd, Wehl, Ang, Lat, Zev.
- 02 BELOKKE(N) PAOSE(N): Eib, Groen, Din, Ulf, Doet, Hen, Wesv, sHe, Sto.
- 03 BLOKKE(N) PAOSE(N): Ulf, Wehl, Hen, Wesv, Did, sHe, Sto.
- 04 BELOKEN PAOSKEN: Bel.
- 05 BELAOKE(N) PAOSE(N): Dre, Zev.

Ulf: Belokken Paosen, of: Blokken Paosen.

Wesv: Belokke Paose, of: Blokke Paose.

HEMELVAARTSDAG

Hemelvaartsdag

- 01 HEMELVAA(R)TSDAG: Acht, Liem.

Loch: Hemelvaartsdag was vrogger bekend deur 't dauwtrappen. Bie good weer stonden de leu op Hemelvaartsdag vake al veur zes uur op en trokken der dan op de fietse

–brood en koffie met– op uut. Jongeleu fietsen in groepen nao 'n groten spöltuin of 'n andere gelaegenheid woor ze zich vermaken konnen. In Lochem zelf kwammen hele tröppe fietsers uut Twente an, dee naor den Lochemsenbarg of nao den Paosenbarg gingen um den watertoren of de Belvedère te beklimmen. Ok naor den dikken boom bie Verwoolde gingen ze vake. Wieter leien ze maor wat in 't grös of in de hei um an 't ende van den middag weer nao huus te fietsen, vake hadden ze 'n groten bos gellen brom an de fietse hangen. De LEO –de Lochemse Evenementen Organisatie– organiseert noe 't dauwtrappen. A'j oe vanteveuren op-egeven hebt, krie'j 'n soort puzzelwandeling, dén uutkump bie 'n hotel woor 't ontbijt kloort steet. Jorenlange is der in Lochem op Hemelvaartsdag 'n popfestival ewes, speciaal veur jongeleu.

Eib: Hemelvaartsdag was gin feestdag, maor wiej gingen hen dauwtraenn: vrog op en dan lepen wiej 'n uur of wat. Ok ko'j met 't muziek met: dee blezen zo no en dan wat marsmuziek. [DAUWTRAEDEN; ok: Nee].

Doet: Op/met Hemelvaartsdag ginge wi-j dauwtrappen op de fietse.

Wesv: Met Hemelvaart ging je dauwtrappe; zowel lope as met de fiets.

Wehl: Op Hemelvaartsdag wier der 'n processie naor 't Hagelkruus geholden um te baejen veur de vruchten van de eerde.

Groen: Vanaf 1995 is Hemelvaartsdag dweil-orkestendag in Grolle.

Kepp: Op Hemelvaartsdag is der in Hoog-Keppel 'n grote rommelmark.

PINKSTEREN

Pinksteren

01 PINKSTERE(N): Acht, Liem.

02 PINKSTER: Vor, Ulf, sHe.

Vor: “Met de Pinkster”, “Met de Pinkstern”, of “Met de pinksterdage”, zeien ze en dan bedoelen ze: beide pinksterdage.

Bel: “Met Pinkstan”, zaeden de olde leu vrogger [Ok: Gees, Nee, Lich].

Gor: Net as op Hemelvaartsdag waren der ok op tweede pinksterdag zendingsbie-eenkomsten in de openlucht. Ok gingen wiele nao de Zandkoele in Lochem woor deur één van de jeugdverenegingen 'n toneelstuk espöld wodn. Ik herinner mie 'n Zomerzotheid van Cissy van Marxfeld. Altied met de fietse der hen en dan nao afloop maor zeen wie oe nao huus wol brengen.

Nee: Met Pinkstan was der in den Noordiek karmse met spöllekes; Noreker Pinksten neumen ze dat vrogger.

Voo: Met Pinksteren is der in Voorst pinkster kermes. 's Zaoterdags 's aovends wördt 't olde koningspaar opgehaald en de vogel geplaatst in de wei bi-j Van Hal van de Möl. Tweede pinksterdag is der 's aovends dansmuziek. Dinsdags 's maans vogelschieten; 't eerste schot deur den börgemeister, 't tweede deur meneer pastoor. At de vogel der af is, worden de vaandels gezwaaid veur de nije koning.

Win: Tweeden pinksterdag is oetgaonsdag.

Zel: Tegenswoordeg zun der in Zelhem met Pinksteren de Zelhemsen Peerdedagen; internationaal bekend.

Wesv: Vroeger had 't Gilde 'n stuk land wat verpach werd. Van de pach werd één keer in 't joor –op tweede pinksterdag– bier geschonke veur de lede. 't Land is verkoch aan de gemeente mor op de eigeste dag wördt now nog altied van de rente 't gildebier geschonke. [GILDEBIER].

PINKSTERKRONE

pinksterkroon

01 PINKSTERKRONE: Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Groen.

Bor: In mien jeugd –zo rond 1910– lepen mien breur, zusken en ikke naor Reurle; door ha'w onze grotmoo wonen en door halen wie ieders 'n behangselbook. 't Waren door namelek schilders. Ieder-ene uut de buurte

kreeg 'n papier, maor wie mochten de mooi-
sten der uutzeuken. Zon papier vouwden wie
dan in mekare as 'n waejer en zo maakten
wie dan 'n ronden rozet. Ie konn trouwens
ok half ronde rozetten maken. Andern uut de
buurte gingen naor de Goldvallei in Barchem.
Da's 'n stuk grond argens op de Lochemse
Barg. Ze haalden door brem. Op de Botter-
febriek haalden wie dan nog 'n holten band-
deltjen. Dee wodn gebruikt deur de kuper
bie 't maken van bottertunnekes. Wie vrogen
dan an de kuper: "Ome Tone, meuge wie 'n
bandeltjen veur de pinksterkrone?". Jao, dat
was dan wal good. Wie häökten de enden
van 't bandeltjen an mekare en dan ha'w de
pinksterkrone. Der wodn nog pinksterblomen
en brem umhen edaone. Hoo meer ie der in-
stokken, hoo mooier de pinksterkrone was.
Dan spannen wie 'n touw achter 't huus; in 't
midden doorvan kwam de krone te hangen
en an beide kanten der van, zon ronden rozet.
Baoven op de rozetten stokke wie ok wat
brem en pinksterblomen.

Op eerste pinksterdag wodn e deur mien
vader op-ehangen. Dat mos veur half tiene
kloor waezen, want dan kwammen de eerste
leu dee-t naor de karke gingen. Wie leien 'n
matjen, zon betjen in 't midden op de weg. As
der dan wat ankwam, dan zeie wie: "Voetje
vegen, asjeblijft een centje geven". Bie ons in
de Spoorstraote hingen der umstreeks 1910
wel drie pinksterkronen in de straote. In 'n
rond kummeken wodn de centen en dubbel-
tjes bewaard. De tweede pinksterdag gingen
de olde leu der ok nog 'n kere onderhen. Um
'n uur of drie wodn e dan op tweede pink-
sterdag af-ebrokken; dan was der niks meer
te done. Al ha'j der ok drie dage an ewarkt,
ie gooien 'm maor zo argens in 'n hook. Van
't geld ginge wie bie bakker Scholten krent-
breudjes van één cent halen of 'n bolus en
dan ginge wie met zien tiene fees hollen.
Dat was nog 't mooiste van 't hele pinkster-
kronenfees.

Wat 't opbrach, wet ik neet meer precies. 'k
Geleuve 'n riksdalder of twee gulden. De
leu gingen in dee tied nog wat meer naor de

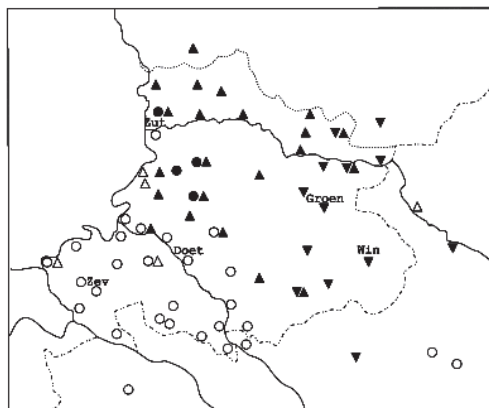
karke, doorvandan dat 't wat meer is a'j mies-
schien zollen denken.

Wich: Vrogger ha'j hier pinksterkronen, dan
mos iej wat geven, a'j der onderdeur wollen.

● *Veur 'n beschrijving uut 1870 van de
pinksterkrone in Groenlo, kiek in: Archief
1966, 103.*

KERMIS

- 01 KERMIS: Zut, Gen, Voo, Meg, Net, Sil,
Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does,
Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe,
Zed, Sto, Pan, Lob II Bork, Hei, Anh,
Kle.
- 02 KARMIS: Wehl, Ste, Bro, Wesv II Vre.
- 03 KARMSE: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu,
Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib,
Aal, Vars, Zel, Dre, Hen, Key, Baa, Tol /
Loch 1882 [Wansleven 1, 474], Gor 1901

- kermis 01
- △ karmis 02
- kermse 06
- ▲ karmse 03
- ▼ kar(re)misse 04-05

*In de Liem en 't angrenzende deel van den
Acht is 't Standaardnederlandse woord ker-
mis in gebruik. 't Oosten van den Acht hef
kar(re)misse, 't noorden hef karmse. In de
buurte van Zutphen (op de grenze van ker-
mis – karmse) ligt twee plaatsen woor kar-
mis ezegd wordt en vier woor kermse ezegd
wordt.*

[Keetelaar 1, 144] || Bat.

- 04 KARMISSE: Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win / Lich 1991 [Telge 8, 59] || Haak, Stlo, Rhe.
- 05 KARREMISSE: Bel, Lich, Bre.
- 06 KERMSE: Eef, Wich, Vor, Hen.
- 07 KAARMSE: / Ruu 1930 [Zwart 3, 236] || Mar.
- 08 SCHUTTERSFEES(T): Aal, Zev, Pan.
- 09 VOLKSFEEST: Aal, Bre.
- 10 BISSING: / Acht 1882 [Telge 2, 13].
|| kermisse: Raes.

Wich: In Vierakker was der kermse; die is op-ehollen in de Eerste Weerldoorlog. In Wichem was gin kermse, door waarn wiele te fien veur.

Vor: In mien kinderjoren was der nog zo iets as Vordense karmse, maor later is 't vervangen deur 't Koneginnefees op de verjeurdag van konegin Wilhelmina. De Vordense karmse was vrogger den tweeden dinsdag en woensdag in juni.

Gels: De Gelsterse karmse is nao den Tweeden Oorlog veranderd in 't Volksfeest.

Aal: Vanaf 1904 is der in Aalten 'n schuttersfeest, waoran roomse gezinnen en gezinnen met kinder op de Openbare School deelnamen; de rest van de bevolking dee der neet an met, um principiële raedenen. De schuttersfeesten heet now volksfeest; dee wordt e-organiseerd deur 'n comité waorin ok geriformeerden en hervormden zit. De karmisse heurt now bi-j 't volksfeest.

Bre: De Brevoordse karmisse was in den umtrek nogal berucht: ne jonge deerne uut Wenterswiek moch veur 1914 vaste neet alleen of met eur vriendinne naor de Brevoordse karmisse. Nao den Eersten Weerldoorlog wodn de karmisse um-ezet in 't Volksfeest, maor in de jaoren darteg heel dat op. Nao den Tweeden Weerldoorlog warkt de Olde Schutteri-je weer met an 't Volksfeest.

Lat: In Laothum is geen kermes. [Ok: Din, Ang, Olb].

● *In plaatse van "er is kermis" wordt in de volgende plaatsen ezegd:*

- 01 'T IS *KERMIS*: Gor, Eef, Loch, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Sil, Zel, Hen, Baa, Tol, Lat, Groes, Zev, Zed, Pan.

Pan: De kermes of 't schuttersfeest is den eerste zondag ien oktober. 't Gewone waerk lit stil want iedereen duut der aon met. 't Is ien de loop van de jaore weinig veraanderd. De kermes git 's zondags nao de hoogmis los; ien de café's krie'j dan 't erste borreltje vur niks. Onder 't lof is de kermes wer dich. Veur den oorlog stonde der 'n draejeumele, 'n schommel, 'n zweefmeule of 'n cake-wallek, 'n kop-van-Jut, 'n schietkraom, 'n spulgoedkraom, 'n snoepkraom en 'n viskraom. Spellekes veur de kiendere ware: touwtrekke en koekslaon (met 'n knuppel moes je dan 'n koek deurslaon). Nao de jaore zestig kwame de botsauto's en gokkaste en was der 'n swingmill en 'n hijskraom.

's Maondags um acht uur is der 'n schuttersmis; nao afloop wurdt 't vaon opgehaold en trekke de schutters naor 't vaeld vur 't koningsschiete. De schutteri-j is iengedeild ien secties op laeftied. Iedere sectie het 'n eige kleur vlag. Op 't vaeld schiete ers de schutters vur de prijze vur de kop, de stat en de vleugels van de vogel. Daornao komme de liefhebbers vur 't koningsschot. Is de vogel der afgeschaote dan hink de ouwe koning de ni-je koning 't zilver um. Daornao wördt de koning op 't perd gezet en dan git 't ien optocht naor 't dörp. De koning wördt aon de pastoor veurgesteld, waornao der 'n vendel hulde is. Ien de schutterstaent daanse de schutters dan met mekaor de schuttersschots. 's Aovends is der bal. Mistal kies de koning zien vrouw as koningin, mar dat hoef niet. Umdat de koningin der as koningin uut mot zien en de dames uut de hofhouding der ok netjes bi-j wille lope, kriege zi-j 't druk.

Dinsdag 's maerges is der wer 'n schuttersmis. Daornao wördt de koningin afge-

haold met 'n landauer. De hofdames zitte ien koetse. De koningin wördt aon 't publiek veurgesteld dur de commandant en daornao is der wer vendel hulde. Dan volgt de optocht deur 't dörp. Bi-j de schutterstaent stelle alle schutters zich ien twee ri-je op en dan brig de commandant de koningin naor binne. Achter ien de tent komme de koning en koningin mekaor tege; de officiere en vendeldragers van de Schutteri-j stelle zich op, de sabels en vendels worde gepresentierd en 't Wilhelmus wördt gezonge. Doorna volgt de koningin naor daans. 's Aovends is der 'n daans vur 't koningspaar en alle oud-koninge en oud-koninginne. 't Daanse is ien de loop van de jaore veraanderd. Vroeger wiere der de mazurka, de damesmazurka, de Duitse polka, de kruuspolka en de veleta gedaanst en der wier gewalst. Die daanse wiere geregeld deur de daansmeister, dén de daanse aonkondigde, plek vri-j hiel vur de koning en keek of iedereen netjes gekleed was. Laot ien de jaore zestig wiere de regels minder streng mar dat ging niet zonder slag of stoot waant de Senaot verzette zich haevig tege veraanderinge.

Lob: Kermes was 'n waek veur Pinkstere; vroeger begon 't zondag, now zaoterdag. Da's van de bedrijven uutgegaon, die hemme dat veurgeslaon. Der zien twee schutteri-je; den één begint 's maandags te trekke, den andere dinsdag. 's Zondagmerge trok vroeger de processie uut; de kermes ging dan pas uut as de hele processie weer binne ien de kerk was en der nog 'n gezang gezonge was. Gi-j kunt daanse ien verschillende zale; vroeger ware der 'n mallemeule en nog twee andere dinge. Veul kraome waore der wel; allemaol eiges uut 't dorp. Die verkochte van alles; o.a. snoep en galanterieje. Maor, 't was wel ermoe tege vandaag. Woensdag was der slotbal.

Veural in de derteger jaore konde veul minse niet meedoen umdat 't toen zon slechte tied was. Der wier van alles geprakkezierd um kermes te kunne houwe want der was 't hele

jaor deur niks anders veur vermaak as kermes. As de kermes in zich was, kotte aoveral de verkes heure krijse. Iedereen had twee verkes ien 't hok ligge: één veur de verkoop en één veur der eigen um te slachte.

Baa: De Baokse karmse völt as van olds op den eersten maandag en dinsdag in oktober. Veur den Tweeden Weerldoorlog wodn 's zaoterdags deur de kermescommissie den vogel op-ezet. 's Zondags was der eers 'n misse en dan kwammen aoveral vandan de familie. Ze atten allemaole met en doorumme wodn 't ok wel Vretzondag enuumd. 's Maondags was der 's margens weer 'n misse en dan kon 't beginnen. Eers was der vogelschieten, de börgemeister was 't eerste an de beurte, dan schot den Heer van Baok en dan den pastoor. Nao loting kwammen dan de anderen an de beurte. As de koning bekend was, zoch e zich de koningin uut en wodn veur eurluu de vendels ezwaejd. Dan gingen ze in optocht naor 't kasteel: 't Huus te Baok. Veur 't kasteel was 'n pösken in de grond ezet woor de Heer van Baok geld onder eleg had. Eers mossen de bielemans dat pösken ummehakken; dat ging met völle kapsoons. Ze mochen 't geld hollen. Dan wodn ok veur den Heer de vendels ezwaejd woorna ze allemaole 'n tractatie van 'm kregen; o.a. ranja en 'n kuuksken. Dan gingen ze in optocht naor den pastoor. Ok door wodn de vendels weer ezwaejd en gaf de pastoor geld an de vendelzweejers.

Dan begon de karmse: van alle soorten kräöme waren der en 't was alles heel gezellig. 's Aovends was der dansen in de café's en soms ok wel 's bi-j ene dén 'n groten opkamer had. Um elf uur was 't dansen af-elopen en gingen ze nog tut half twaalf naor de karmse. Den volgenden dag waren der volksspelen en veur de kinder: spöllekes. Dan dee ok de Kleine Schutteri-je —die was der veur de jonges— met. Vadder was 't ok weer dansen en karmse. 's Aovends was 't um half twaalf af-elopen en um twaalf uur was ieder-ene naor huus.

Den zondag nao de karmse was der bi-j ene van de caféholders potverteren: dan wier der rekkening en verantwoording af-eleg en nao-epraot. 't Geld veur de karmse was bi-j mekare ekregen deur veuraf met liesten rond te gaon.

Nao den Tweeden Weerldoorlog hebbe wi-j den zondag der veur der bi-j-ekregen. Dan is der 'n mooien optoch, woor zon twinteg wagens an metdoet en 'n hoop muzikmakers. De vendelzwaegers loopt dan veurop; ok de bielemans bunt der nog bi-j. 't Vendelzwaaien veur den pastoor en 't kasteel is der tegenswoordeg niet meer bi-j want der bunt gin pastoors en Heren van Baok meer. Dat is now op 't Karkplein en in plaats van de dinsdag is now de zaoterdag ekommen.

Zed: In Zeddum is kermes viere 'n hele olde traditie die deur de Schutteri-j georganiseerd wördt. In de tied van onze olders en grootolders beston der maor één feest per joor; door wier lang veur gespoord. 's Zondags 's margens ginge de jonge manne nao de hoogmis um de kermes los te make. Pastoor Braom praekte dan altied heel streng. Hi-j waarschuwde veur de gevore van de drank, maor de jonge jonges zeie dan nao afloop: "Hi-j meint 't goed, maor laot 'm maor praote". Der wier met de kermes dan ook aldejekus vól gezaope.

Met de middag wier der same en heel lang gegaete. 's Middags brink de Schutteri-j 'n vendelgroet aan de geesteleken en de dokters. As tractatie kriege de lede dan 'n fleske bier of 'n borreltje.

Um 't koningsschiete wier fel gestreje want bi-jnao elke schutter wol wel 'n keer koning zun. Dan wier der bi-j zien huus 'n vendelholde gebracht.

'n Echte schutter höldt ok now nog dri-j dage kermes. Veranderinge bun der praktisch niet, ook al umdat de statute van vrogger gehandhaafd blieve. Wat vrogger nog wel gebeurde en now niet meer, is dat ze woensdags de café's nog 's langs ginge um de kastelein te "prieze" en 't "lekbier" op te make. 't Dubbeltjes danse –wat der ook nao de oorlog nog

wel was– is der now niet meer. Dat hiel in dat as de dans half af was, 't geld –'n dubbeltje en later vieftien cent– opgehaald wier. En der doen minder olde minse met as vrogger; die misse de gemudelekheid en vinde de meziek vaak te hard gaon.

Groen: In de café's was der met de karmisse dubbeltjes dansen; dan haalden ze tussen twee dansen deur met depe telders 't geld op.

Zev: Op sacramentsdag (de tweede donderdag nao Pinkstere) was vroeger in Zaeven-der 'n processie met dooraan verbonde de kleine kermis. De grote kermis was de eerste zondag nao Peter en Paul (29 juni). Nao de Tweede Weerldoorlog –zo rond 1955– werde de kermis en 't schuttersfeest gescheide. De kermis bleef op 29 juni, maor 't schuttersfees werd in september geholde.

Wesv: De kermis was in oktober; der wier 't hele joor veur gespoord. 's Zaoterdags ware de vrollie de hele dag druk met 't aete kloor make veur de zondag. Dan wier der 'n koude schotel gegaete, soep, soepvleis met zuur, gebraoje runderrollade en gruunte met piepers en nao 'n paar soorte pudding of gestaofde peerkes en netuurlek: zute appeltjes met roziene. Bi-j Huge ston 'n draejmeule, bi-j Bart Brouwer 'n luchsommel en bi-j Huge en Van de Velde ko'j danse. Mar dat danse kan pas vanaf 1925, eerder moch 't nie. Maondagmarge was der veur de schooljeug vri-j draeje in alle attracties.

Wesv 1996: Soepvleis met zuur was kermiskos. KERMISKOS "eten dat met de kermis gegeten werd" [Telge 11, 100].

Does: De kermes in Doesborg was in 'n straol van 15 km bekend. Hi-j begon altied de eerste woensdag in juli en ging dan deur tot zondagaovend twee uur. De eerste paar aovenden gingen de mense wat rondkieken; vri-jdag 's aovends begon 't pas goed.

Ste: De tweede donderdag en vriejdag in september was der hier karmes; door deed vrogger iederene an met en op die dagen

wier der niet ewark. Now dut lange iederene niet meer met. Zie heb um nog 'n betjen volk bie j mekare te kriegen donderdag en vriedag verschaoven nao vriedag en zaoterdag. Dat hulp wel 'n betjen maor toch nie völle. De eerste dag is der 's margens vogelschieten en 's middags bunt der volksvermakelekheden as kegelen en stoelendansen. De tweede dag bunt der 's margens vermakelekheden veur de kinder; 's middags is der ringstaeken met peerd en wagen, dogkar of de fietse. 's Aovends is der dansen in de verschillende zalen. In plaatse van dat ringstaeken is der now op de tweede middag 'n optoch.

In Bronkhors holt ze de eerste donderdag en vriedag in september karmes; door hef 't meer te beteikenen as in Steendern. Der spölt van olds bielemannen 'n belangrieke rolle, der is vendelzwaaien en vogelschieten.

Hen: Met de karmsemarkt –de Hengelse markt– op woensdag rond de vieftiende juli wier der vrogger niet ewarkt. Nao de middag wier der vake visite ehollen. De donderdag was der vogelschieten en 's aovends dansen. Vrogger deien de zwore protestanten –de fienen– niet met an de karmse. Die hielen dan 'n soort anti-karmsevergadering. Daor wordden de jongeluu met veurdrachten en samenspraak bezeg-ehollen. Ze zörgden der veur dat 't niet te vrog af-elopen was, want anders gingen ze nao afloop toch nog naor de karmse! Dat köj ow now niet meer begriepen want now is 't minder streng al bunt der ok now nog wel mensen die-t uut principe niet naor de karmse gaot.

Kep: In Laeg Keppel was der den eersten dinsdag en woensdag in september kermes. De dinsdag wier der 's aovends 'n gondelvaart gehollen op den Olden lessel. Per straot of buurt wieren der gondels emaaft. Pachters van 't kasteel kregen 'n uutneudeging van de pachtheer um 's woensdags met 't peerd anwezeg te waezen bi-j 't kasteel um met te doen an 't ring ri-jen. Pachters die gin peerd hadden en huurders van woonhuzen

wieren uutgeneudegd um met te doen met 't vogelschieten. De schutters liepen ok met in den optoch naor de feestweide; de muziek ging veurop. De ringri-jers hadden altied witte boksen an en petten op met 'n lintje der um in de kleuren gael en zwart: de kleuren van kasteel Keppel. De pachtheer reiken nao afloop de priezen uut. Ok den heer Beelaerts van Blokland die onder Keppel grond had liggen, stellen priezen beschikbaar. Vanaf midden joren zesteg is der in Laeg Keppel gin kermes meer. Dat kump in de eerste plaats umdat der gin muziekkorps meer is. Baovendien vergriest Keppel en woont der völi import. 't Kasteel was joren onbewoond, zodat de boeren gin rechtstreekse uutneudeging meer kregen van de pachtheer. En, der is gin feestzaal meer in darp.

Hoog Keppel had kermes in de derde wek van augustus, mor dat is now waegens de schoolvakanties op 'n andere daotem. Ze hebt der nog wel de Grote en Kleine Schutteri-j, dus ok nog vogelschieten. De peerde veur 't ringri-jen bunt der vervangen deur trekkers.

In Hummel wier de kermes den tweeden dinsdag en woensdag in september ehollen. Daor kriegt de boeren en andere pachters 'n uutneudeging van 't kasteel Enghuzen. At de ri-jers met de peerde, de schutters en de muziek zich woensdag 's margens op 't darp verzameld hebt, begint ze met 'n optocht. Bi-j de notabelen die door um vraogt, slaot ze 't vaandel. Doorbi-j kump eerst de graaf an de beurte. Umstreeks 1920 hef de gravin van Rechteren veur uniformen ezörgd; doorveur hadden ze gin speciale kleding. Now hebt de oversten van de schutters 'n witte bokse an en 'n pandjesjas, de schutters te peerd (de ri-jers) loopt in witte boksen met rooie jassen, de schutters te voet draagt witte boksen met grune jassen en de muziek löp in witte boksen en blauwe jassen. De muziek hef dan dus niet 't uniform an wat ze bi-j andere gelaegenheden draagt maor 't zogenaamde kermisuniform. De petten met 'n lintjen in de kleuren van Enghuzen (rood en

gael) bunt der tegenwoordeg niet meer bi-j. De bielemannen bunt 's margens natuurlek ok anwezeg, mooi op-evarfd en met 'n kleureg pak an. 'n Holten bieltjen met 'n holten zaagjen is eur gereedschap; doormet mot ze woensdag de grune beumkes umhouwen die ze de dinsdagaovend der veur bi-j notabelen van 't darp neergezet hebt en woor now de vaandels geslagen wordt. Nao 't rondtrekken begint 't ringri-jen en vogelschieten. Ok andere spöllekes wordt der dan edaon. Bunt de koningen van 't ringri-jen en 't vogelschieten bekend en hebt die nog gauw 'n koningin ezocht, dan geet 't weer in optoch naor de graaf. De muziek veurop, dan de veurri-jers, de koningen met eur koneginnen en dan de achterri-jers. De bielemannen loopt aoveral en doet de gekste dinge. Naodat 't vaandel weer eslagen is, reikt de graaf de priesen uut. Doornao geet iederene op zien eigen manier wieter met kermes hollen. Vrogger was der ok nog veemarkt met de Hummelse kermes. Toen dörven i-j as pachter niet weg te blieven; ze kwammen dan later van 't kasteel vraogen wat doorvan de rejen was. Al veur de Eerste Weerldoorlog vroeg 'n jong den dinsdag van de kermes 'n meisjen um dén woensdag met kermes te hollen. Dat meisjen kreeg dan nao afloop 'n kermeskoeke van 'm. Nao de kermes ging den jong koffie drinken bi-j dat meisjen. Dan wier de koeke gepresenteerd. At de jong 't kepken van de koeke kreeg, wol dat zeggen dat 't deerntjen op 'n wietere umgang met 'm gin pries stellen. Der is 'n tied gewes dat de boeren haost gin peerde meer hadden. Now met al die maneges in de buurt is der gin gebrek meer an peerde.

Aal: Ene van de vaste plaatsen woor vaandel ezwaaid wodn, was bi-j Slicher van Bath. As dén op de hoge stoepe ston, kwam melkboer Winkelhorst naor veuren en schreeuwen: "Vaandel en muziek ter ere van Slicher van Bath!". 't Bestuur van 't Schuttersfeest zol der wal ne goeien geldscheter an hemm.

Wehl: Waehl het twee kermessen ien 't joor.

De veurjoorskermis –die de Waehlse umdracht genuumd wördt– is op de eerste zondag en maandag nao Pinksteren. 's Zondags was de precessie, doornao begon de kermis. Der moch dan niet gedans worden, maor ien de zalen en tenten was der dan 'n concert, afgewisseld deur 'n humorist. 's Maondags 's marges was der de kermismark; door wieren beesten en varkes verhandeld en der waren lepkeskraomen, 'n potten- en pannenkraom, 'n kraom met spölgrei veur de blagen, 'n kuukskes- en palingkraom en 'n keerl met koetouwen en zelen. Um negen uur 's marges was den eersten dans; dat ging deur tot 'n uur of drie. Dan gingen ze allemaol naor huus aeten, melken en voeren. Um zeuven uur begon de meziek weer en dat ging deur tut twaalf uur. Dan spöllen de meziek 't Wilhelmus en ging iedereen de straot op naor de kraomen en vermakelekheden as de kop van Jut en –later– de zweefmöl. Doornao wier de kermismeid nao huus gebrach; zo'n kermismeid was alleen veur de kermisdagen want altied 'n meid was te duur.

De naojoorskermis is altied op de eerste zondag ien september. Dan is der gin markt, maor verder is 't 'tzelfde as de Waehlse umdracht.

Wesv 1996: Nao de kermis gao'w in den lesel an 't veer de knip uutwasse "gezegd om aan te geven dat men na het kermisvieren platzak is" [Telge 11, 56].

Voo: Op zaoterdag nao de Pinksterkermis wördt Bacchus begraven; Bakhuus begraven genuump. Bakhuus is 'n pop, gemaakt van eerpels of van stof. Dén wördt in 'n kisjen gelegd en met blaedjes gruuun mooigemaakt. Met 'n doodgraver veurop wördt Bakhuus begraven onder 't zingen van: "Moeder onze kraej is dood". Dat begraven gebeurt in de omgeving van de möl.

Voo: Half oktober is der bi-j Van Hal in Voorst knollenkermis; die wördt georganiseerd deur de Voorstse schutteri-j. Dan is der 'n aovend dansmeziek. In 1994 is 'n old gebruik in ere

hersteld: de wedstried “wie het de grootste knol verbouwd”. Dén krig ’n pries. In 1994 waog de grootste knol 1780 gram. [KNOLLENKERMIS; ok: Gen, Meg; KNOLLENMARKT: Aal].

Doet: In plaats van kermes ha’j hier in de laatste waek van augustus de Winkelweek en Beurs. De Wei van Ome Karel was ’t feestterrein. Nao den oorlog was dat nog twee keer. Now is der ’n “Feestweek” in de eerste waek van september en met Pinksteren ’n kermes op de Varkensweide.

Vars: De luu van de openbare scholen vierden vrogger zommerkermis; de luu van de christeleke scholen hielen 31 augustus Oranje-feest. Now is der ene vereniging (de AOV) die de feesten en de optochten organiseert. Door heurt ok bi-j ’t vogelschieten en volksspöllekes. Doornaost he’j nog ’t Haelewegse feest, ’t Sinderense feest en ’t Westendarpse feest.

Lich: Der wordt neet allene in Lechtenvoorde karmisse ehollen (in de eerste wekke van september), maor ok in Harvele (tweede Pinksterdag en de dinsdag doornao), in Levele (eerste wekke nao Pinksteren), in Vraogender (darde wekke nao Pinksteren) en in ’t Zuwwent (in juni). Activiteiten waren vrogger o.a. ringriejen te peerd (veur de vrouwleu), vogelscheten (veur de mansleu) en (veur de kinder) o.a. blaoze slaon, zak lopen, bal gooien, mast klimmen. Der wodn edanst, der waren kräöme en der was vendelzwaegen deur de schutteri-jen. In ’t Zuwwent was der vogel gooien um ne könneginne te kriegen. Zee en de könnink van ’t vogelscheten waren dus haoste nooit ’n echt paar. Tegenswoordig duurt de karmisse aoveral drie dage in plaatse van twee.

In Lechtenvoorde is in ’t veurjaar ok nog ne meimarkt.

Lich 1991: Op de karmisse deden ze altied blaoze slaon. Dan wodn anderhalve meter van de grond an ne horizontalen paol twee

tunnekes eschaovene; twee jonges kroppen der op, elk op één tunneken. Ze prebeerden dan mekare met ne opgeblaozen varkensblaoze der af te slaone. Wel ’t langste bleef zitten, had ewonnene.

Bi-j masklimmen hangt baoven an ’n paol, dén met greune zepe in-esmeerd is, de prieze; de jonges hebt olde klere an en aske of zand in de tesse um bi-j ’t der in klimmen meer grip op den paol te hemm [Telge 8, 21/76]. [BLAOZE SLAON. MASKLIMMEN].

Bel: De karmisse in Beltrum begunt ’s Zaoterdag ’s aovends in de eerste wekke van september; dan wordt de voggel/vöggel nao den skach ebrach; dinkseldag is ’t voggel-sketen/vöggelsketen en veur de vrouwleu ’t voggel/vöggel gooien. ’s Zundags is der sinds 1960 ’t blomencorso en ’s maondags bunt der kinderspöllekes (zaklopen, blaoze slaon) en könt ze in de draejmölle of in de zweefmölle.

Rek: Tut 1910 wodn in Rekken karmisse ehouden. Met bielemenne veurop trokken de karmisgangers dan in optoch van ’t ene hoes woor drank verkoch wodn nor ’t ander; en van dee huze waarn der in Rekken nogal wat. Ton ds. Slot –den stichter van de Rekense Inrichtingen– kwam, mot e de eerste kere met de karmisse (hee wonn tegenaover ’n café) ebromd hebben: “Wat een heidense boel, wat een heidense boel”. ’t Volgend jaar kwam der twee dage volksfeest met ne centrale tente woorin allene mor zwak-alcoholische dranken verkocht wodn. Ok kwam der ne optocht met versierde wagens en dat besteet noe nog altied, al is dén optoch no ’n prachteg blomencorso.

Vuur 1940 deden allene roomsen en hervormden met; doornao iederene; dus ok gereformeerden.

Nee: Op de Needse karmse was der ’s morgens altied ne groten markt; door ginge wiej hen. Naor de karmisse moche wiej neet. ’s Middags krege wiej dan stokvis met room-

bottersause.

Vor: Wie hebt in Vorden al lange gin kermse meer –'t is af-eschaft umdat 't onchristelek was– maor één gezegde is der wel ebleven: met de Vordense kermse ette wie jonge eerpels met stokvis en mosterdsause.

Gels: An de Gelsterse karmse deden de orthodoxen neet met. Nao den oorlog was der gin karmse meer maor 'n volksfeest veur iederene.

Gees: De Geesterse karmse was altied den darden woensdag en donderdag in september. As kinder was dat vuur ons nen heel fees. Donderdags was der met-ene schoolfees bie. Met de karmse ston der nen draejmölle, nen scheettente en de kop-van-Jut. Nao den Tweeden Oorlog was der 'n paar joor lank eets meer te done met kräöme en zo, maor dat brach neet genug geld op. Umda'w kort bie de karke wonen, kwammen de bazen van de draejmölle en de kräöme vake bie ons vuur stroom. As kinder kree'w dan 'n tienrittenkaart en moche wie eets uutzeuken bie nen kraom.

Mien grotmoo vertellen dat ze vrogger met de Geesterse karmse twee hele dage vesite had. Want de boeren dee neet in 't darp woonden, kwammen de hele dag op vesite bie 't angang-adres. 's Mons kwammen ze dan en 's middags wodn der dan stokvis met eerpel, mosterd en bottersause egetten en riespap met broenen suker nao. 's Aovends gingen ze dan met dee vesite de drie café's langs dee der ton nog wazzen. No, in de joren tachtteg, he'w met de karmse nog altied vesite. Maor ton mien va estorven is, he'w dat verzat naor zundag nao de karmse. Stokvis etten doo'w ok no nog altied, maor op 'n willekeuregen zundag in september. In dissen tied hef de Geesterse karmse trouwens neet zovölle meer um 't vestjen; 't is no verzat naor vriedag en zaoterdag. 't Schoolfees wordt der dan ok nog eholden en veerder is der scheten vuur de mansleu en rinkriejen vuur de vrouwleu. Eerder was dat rinkriejen

op de fietse maor no is dat in botterkeurkes met nen peerd der vuur.

Bor: Umdat 't Koneginnefees net as de karmse ok in augustus eholn wodn, zaenn ze: “De koneginnefeesten maakt de karmse kapot”. En zo is 't egaone.

Loch: Der is in Lochem twee keer in 't joor karmse: den eersten woensdag in mei en den darden woensdag in oktober waren grote marktdage met karmse. Dinsdag 's aovends geet de karmse lös en draeijt dan tut twaalf uur 's nachts. 's Woensdag 's morgens begint de mark al vrog en dan geet de karmse um 10 uur lös; ze draeijt dan den helen dag. 's Middags is 't veural veur de kinder. 's Aovends was der vrogger in alle café's dansmeziek; dat is noe neet meer 't geval want de jongleu gaot tegenswoordeg naor den disco. Op de karmse in Lochem ston vrogger altied 'n kop van Jut. Met 'n groten hamer mos ie door op slaon: hoo harder hoo hoger 't ging en dan gaf dat 'n geweldeg knal.

Der ston ok 'n draejmölle, dee veurdat e deur 'n motor an-edreven wodn, deur 'n peerd in bewaeging ebracht wodn. Draejorgelmeziek heurden der bie. Veur den oorlog kostten 'n ritjen drie cent, 'n tienrittenkaart was 'n kwartjen.

In de golfbane zat ie op beeste: groten as kamelen en olifanten en kleinen as kippen en knienen; onder 't ronddraejen golfden de vloere. 'n Net mos der veur zorgen dat der gin mense uut kon vallen. Wieters waren der botsautootjes en soms kwam hollie-hollie: 'n cake-walk. Dan maken ie 'n rundjen deur de tente, op hotsende planken tussen lönnings, van glierbanen af, deur 'n tonne, aover 'n reuster woor wind deur eblaozen wodn; ie botsten wat deur mekare! Ok in den onderzeeër hotsten ie –in pikkedonker– alle kanten uut. Soms was der 'n spookbane, dan ging ie in karretjes langs spoken en griezels hen. Mooi beschilderde luchtschommels met völle koper der an waren der ok wel 's.

In gok- en scheettenten en bie 't Rad van

'n Kraom met Hollands gebak.

avontuur ko'j priede winnen. 'k Herinnere mie ok 'n tente woorin echte peerdjes in de rondte lepen, woor ie op konden rondriejen. Kräöme met gebak, ölliekrabben en waofels, met snoepgrei (kaneel- en zuurstökke, veterdrop), met paling en met spölgood waren der natuurlek ok.

Eigen vervoer hadden de karmsleu neet; 't meeste kwam an met den trein. Nog heur ik de kakofonie van geluden op de karmse, woor toch altied de belle van de draejmölle iedere kere dudelek baovenuut te heuren was.

● 'n Adeg verhaal hoo 't vrogger op 'n karmse tooging, steet in: *Postel 1, 491-495 [Lar 1882]*.

Lar: Den truc met den koken um te zeggen of ze wel of neet verkering wilt hebben, is tegenwoordeg neet meer neudeg, want de jongeleu bunt noe wat spraokzamer as vrogger.

Ruu: Met de Reurlse karmse waren de belangriekste dinge: de Kräöme (met spölgood, ölliekrabben, waofels, snoepgrei, koken, vis), de scheettente, draejmölle, luchtschommel, rad van avontuur en kop van Jut. Langelaar ston op de karmse met 'n kokenkraom. Zon koke gaf 'n jonge bie 't afscheid an 't maeken woormet e karmse eholden had. 'n Enkele kere was der met de Reurlse karmse wat bezunders, b.v. 'n tamme broene beer of 'n erepoort. 's Mons dronken ze wel 'n borreltjen,

's middags wodn der stokvis met bottersause egetten en riestepap nao. Doornao röstten ze uut en vanaf half vere begon 't weer. De jongeleu waren veural 's aovends an 't dansen.

Vor: De karmse is later vervangen deur 't Koneginnefees, wat op 31 augustus eholden wodn, weer later op 30 april. Noe wordt der hier 's zommers nogal van alles bie 't ende ehaald an braderiejen, boerenbrulften en fancy-fairs um de vakantiegangers te trekken. Dat neumt ze dan zomerfees.

Nee: Zon vieftien jaar elaene heb ze in Nee de vuurjoors- en naojoorskarmse of-eschaft. Doorveur in de plaatse bunt de SEN-feesten (Stichting Evenementen Neede) ekommen in augustus.

● *Veur de benamingen van de bielemannen en van 't vogelscheten, kiek op blz. 280 en 277.*

● *Speciale maoltieden dee met de karmse egetten wordt:*

Does: Met de Doesburgse kermis aten wij altied gerookte paling.

Lich: Met de karmse atten ze gereukten paling met weitentarven en botter.

Pan: Met de kermis wier der vleissoep geaete en kermisbrood: 'n groot krintebrood.

Rek: Met de karmisse atten ze krintenstooten.

Sto: Wittebrood en krintebrood wier vroeger alleen met kermis ge-aete.

Did: Met de kermis at je grote stukke rundvleis zowel gebraoje as in de soep.

● *Stokvis as maoltied wordt egetten met de:*

Loornse karmse [op-egeven veur: Gor, Harf, Loch, Lar], Hengelse karmse [op-egeven veur: Wich, Vor, Zel, Hen, Key, Baa], Almense karmse, Reurlse karmse, Geesterse karmse, Needse karmse, Rekse karmisse, Brevoordse karmisse, Varsseveldse karmse, Hummelse kermis, Bronkhorstse karmse, Daeventer karmse [dee laatste op-egeven veur Eef].

● *Kiek veur 't etten van stokvis ok in: De mens-B, blz. 309.*

Zed: A'j in oktober nog 'n vlieg ziet, zeie ze: "Toe vlieg, gaot nao Lengel". De letste vliege gaon namelek nao Lengel; door is de letste kermis in de buurt –rond 20 oktober– en dan is door VLIEGEKERMIS.

Lar 1927: Ze zegt anders altied: de vlegen gaot naor de Lochemse karmse hen riestpap etten. In 't achterland (Twente) praot ze van: naor Deldense karmse; da's nog later in oktober [Heuvel 1, 390].

Pan 1988: KERMISVOLK "kermisexploitanten en hun personeel" [Telge 7, 63].

MARKT *markt*

- 01 MARK(T): Acht, Liem.
- 02 MERKT: Zut.
- 03 MARKTE: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 222].

Vars: Sinds onheugeleke tieden ha'w de meimarkte en de novembermarkte. Dan stonnen der um de kerke allerlei kräömkes, der was 'n beestenmarkte en 'n poggenmarkte en der wazzen standwerkers: marktkraemers die an 't hardste tegen mekare an 't schreeuwen wazzen. In de café's wieren brandewientjes met suker edronken; zoepzekke gingen stomdronken op huus an. Vömmedags en 's aovens was der dubbeltjesdansen. Toe der in de viefteger joorn elken vri-jdagaovend markte was, wieren de meimarkte en de novembermarkte niet meer ehollen.

KOLDE MARKT *najaarsmarkt*

- 01 KOLDE MARK(T): Gor, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Zel, Wehl, Hen.
- 02 NAOJÄÖRSMERKT: Zut.
- 03 KERMISMARKT: Did.
- 04 SINT-MATTE(R)SMARK: Wehl.

- 05 KLÄÖSKESMARKT: Loch.
- 06 HARFSMARK: Gees.
- 07 KOOLMARK: Gees.

Gor: De laatste waeke van oktober of de eerste waeke van november was der in Daeventer Kolde Mark. Dat was 'n uutgaonsdag veur de boeren. Der wodn veurnamelek rundvee an-ebaojen; op de Beestenmark. De huusvrouwen kwammen dan met emmertjes um wat mest met te nemmen veur de planten. De Daeventer Kolde Mark beston tut 1963.

Zut: Op de naojäörsmerkt werden producten van de slacht en van 't land (fruit, greunten) verkocht.

Loch: De Kolde Markt wodn heel vrogger Kläöskesmarkt eneumd umdat e rondum Sinterklaos was. 't Was veurnamelek 'n markt met kool en uien en winterwortels veur de winterveurraad. Dan kwammen greunteboeren met peerd en wagen uut de Häöven bie Zutphen. De Kolde Markt beston tut in de joren zesteg en wodn altied ehouden op den darden woensdag in oktober.

Bor: De Kolde Mark was de eerste of tweede woensdag in november. Dan kwammen de koolboeren uut de Hoven bie Zutphen met kool. Dee wodn ekoch um der zoekkool van te maken.

Gees: De harfsmark of koolmark wodn ehollen op 'n woensdag in november. Dan wodn der völle soorten kolen en siepels verkocht. Veerder was alles 'tzelfde as met de meimark. Ok in Geestern hadn de kinder vriej van schole, dus wiej trokken dan ok op Borklo an.

Groen: Vanoet Grolle gingen ze wal naor de Kolde Markt in Hengelo (G), naor de Sint-Michielsmarkt en naor de Goorse Wintermarkt (op 8 december).

Hen: De Kolde Mark was 'n peerdemark en karmse. Der kon dan in de café's edanst worden, der waren kraomen en der was 'n draejmölle. Hee besteet altied nog.

Did: De Diemse Kermismarkt was tot in de jore zestig op de eerste dinsdag nao 10 oktober. Der zun beeste, varkes, lappe, scheurd-

grei, gruintes (um in te make) en klump. En der is kermis.

Wehl: In de harfs was de Sint-Mattesmark, oftewel de Kolde Mark. 'n Marktcommissie organiseerde 'n verlotting; de priesen doorvan wieren op Sint-Mattesmark gekoch. De hoofdpries was altied 'n peerd. In de danszalen wier de hele dag gedanst. 't Had zien hoogtepunt in de joren derteg en now is der geen Mattesmark meer.

● *Andere markten dee deur de metwarkers eneumd wordt, bunt:*

Gees: Den eersten maandag in januari was der in Geestan altied Klumpkesmark. Vrogger was der dan miesschien ech mark maor dat is dan lange eleden. In mien tied was der allene dansmuziek in de café's. Iedere ene had de klompe der bie an en de jonge vrouwleu hadn nen scholdoek vuur en nen noszak op. As der 's aovends nen jonge was, dee ne deerne naor huus wol brengen, dan gaf e uur nen koken. As ie as jonge deerne dén koken anpakken, was dat zovölle as "jao" zeggen. A'j nen echten Daeventer koken kregen, dan menen dén jonge 't ech. Maor kree'j nen koken met suker der baoven-op, dan har e neet zovölle vuur oe aover. En as de jongs later de makke der van kregen, dan hoven ze neet wier te kommen. Met de karmse ging dat trouwens net zo met nen koken. [KLUMPKESMARK; ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 70)].

Loch: Heel vrogger ha'j in Lochem in meert Meertenkuur. Dan wodn de jonge boeren-vrouwleu zogenaamd ekeurd deur jonges met kriet. 't Kriet wodn soms op 'n stok estrekken en doormee gingen ze dan de vrouwlwu keuren: stiekem op de rugge kriet strieken. [MEERTENKUR; ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 83)].

Bor: Vrogger ha'j in Borklo in 't veurjoor: Meertenkuurt. Dan was der 's mons bie Peters en Bleumink dansen en dan kwammen de boeren-jonge-vrouwleu um 'n vriejer te vinden. Nao 'n paar uur zatten dee vrouwleu

dan onder 't kriet: ze hadden allemaol strepen van schoolkriet op de zwarte klere, dee-ze an hadden. [MEERTENKUURT].

Gees: De Borklose Meimark wodn ehollen op nen woensdag in mei. De Veemark ston dan vol vee: beeste en varkens. Zodoonde was der vuur de kräöme gin plaatse op de Mark. Langs de straote stonn dan allemaole kräöme tut vlakbie den Brejenkolk. 's Mons was der al dansmeziek in de café's van de Tijd en Peters. Op de Meimark ko'j van alles kopen, vuural ok blomen, planten en ander potgood. [MEIMARK(T); ok: Lich. MEIMARK-TE: Vars].

Zut: Mien moder hef mien verteld dat der vrogger altied 'n veurjäörskermis was met alles der op en der an; zo as 'n ballentente; wäör dat was wete wie neet meer: op de Varkenswei of in 't Coenderspark.

● *Bezondere bezegheid as der markt was:*

Pan: Bi-j koeksloaon moes je met 'n knuppel 'n koek deursloaon. [KOEKSLAON; ok: / Wesv 1996 (Telge 11, 56)].

Wesv 1996: Op 'n houten aambeeld werde lange repe taaie koek met knuppels aan repe geslage. Wie met 't minste aantal slage de koek der af had, had gewonne [Telge 11, 56].

Gor 1901: De eerste kraome waor Harm langskwam, was 'n grote kokenkraome. Daor laggen de Daeventer knuppelkoken van Bus-sink en de jongeleu wazzen al drok an 't koke-sloaon met de lösse hand en op 't blok met de biele [Keetelaar 1, 113]. [KOKESLAON].

KONEGINNEFEEST *koninginnefeest*

Vrogger wodn 't koninginnefeest eholden rond 28 augustus, de verjeurdag van koningin Wilhelmina; ton Beatrix koningin wodn, is koninginnedag verplaatst naor 29 april, de verjeurdag van eur moder, koningin Juliana.

- 01 KONEGINNEFEES(T), KONINGINNEFEES(T): Gor, Alm, Eef, War, Vor, Ruu, Loch, Bor, Nee, Aal, Gen, Wesd, Hen, Key, Tol, Does, Ang, Lat, Lob II Bat, Mar.
- 02 KÖNNEGINNEDAG: Bel, Lich.
- 03 ORANJEFEEES(T): Eef, War, Wich, Gees, Aal, Bre, Din, Vars, Zel, Olb, Groes, Zed.
- 04 VOLKSFEES(T): Ruu, Gels, Bre, Win, Wesd, Hen.
- 05 SCHOOLFEEST: Ruu, Eib, Wesd, Zel II Bat.
- 06 SEPTEMBERFEES(T): Ruu, Bor.
- 07 BUURTFEEST: Kep.
- 08 DARPERFEEST: Win.
- 09 KINDERFEEST: Zel.
- 10 KARMIS: Olb.

Ruu: In Reurle ha'j eerst 't Schoolfeest in augustus; ton wodn dat gecombineerd met 't Volksfeest. Nao den oorlog wodn der Septemberfeest eholen: Reurle neugt oe.

Eef: Koneginnefees –naoderhand Oranje-fees eneumd– maor in mien jeugd (nao den Eersten Weerldoorlog) zeien ze: 't Aefse Fees.

Lat: In Laothum heet 't koneginnefees: 't Laothumse Fees.

Wich: Bie ons heet 't: 't Wichemse Feest.

Eib: Op Koninginnedag heelden de christeleke scholen 't Schoolfees.

Vars: De christeleke scholen hielen Oranje-feest. Now het zich alles bi-j mekare egooid en is der ene vereniging: de AOV (Algemene Oranje Vereniging) die feesten en optochten organiseert.

Lich: Könneginnefeest wordt in Lechtenvoorde bi-j Waomelink op de Bulte en in Vraogender op 31 augustus eholn deur de prot-christeleke leu.

Win: 't Darperfeest wordt ende augustus evierd; vrogger was de anleiding de verjaordag van könnegin Wilhelmina 31 augustus. Beide dage begint met 'n blomencorso (vrogger was dat ne historischen optoch) en daor-nao bunt der kinderspöllekes; der is voggel-scheten veur de mansleu en ringstaeken veur

de vrouwleu en der is ne karmisse. Veur den Tweeden Oorlog hadden de geriformeerden en de orthodoxen dee beide dage eur eigen feest met 's aovends ne toneelvestelling. In de buurtschappen was der ok één of twee dage feest, maor dee feesten wazzen kleiner van umfang. Ze wodn vake rond de buurtscholen eholen.

Bre: Nao den oorlog is 't Oranje-feest worden.

Zel: Oranje-feest heit now Schoolfeest of Kinderfeest.

Wesd: Vrogger was der rond 31 augustus koneginnefeest, tegenswoordeg is der in augustus of september volksfeest. Der is niet zovölle veranderd: de schooljeugd verkleedt zich meer (as stripfiguur, indiaan). Vrogger was der 'n muziekkorps en now is der muziek uut blik!

Kep: Nao den Tweeden Weerldoorlog hadden wi-j de zogenaamde buurtfeesten; der wier 'n optoch gehollen woorin per straot of buurt 'n versierde wagen metreej die wat uutbeeldden wat met den oorlog of de bevrijding te maken had. Der wier gedanst maor die feesten bunt der maor 'n paar joor ewest.

Olb: 't Oranje-fees is in de loop van de joren in de wandeling karmis gaon heten, al wier die naam deur de paar protestanten niet gebruikt umdat die die naam te rooms vonden. Die tied is now veurbi-j: alles is 'n betjen verdraagzamer geworden. In 't begin dei iedereen der an met; 't was 'n echt volksfeest met o.a. vogelschieten, ringri-jen en stoelen dans. Toen der in de loop der joren 's aovends van elders vól jonk volk kwam, begon de olderre generatie zich terug te trekken. Eers 's aoves, later wier de liefebri-j veur aoverdag ok minder. 's Aoves um raejen 't lawaai dat de tegenwoordege muziek mik in 't enege zaaltjen dat der is. Rond 1980 hef der zich 'n carnavalsvereniging gevormp en 't vermoeden besteet dat dat baeter onder mekaar gevierd kan worden umdat dat carnaval tegeliek met umliggende plaatsen gevierd wurdt; dus: der kommen dan weineg of geen vrenden.

Aal: Naost 't Volksfeest met de karmisse kwam rond de verjaordag van konegin Wilhelmina 't Oranjefeest.

Tol: 't Koneginnefees in den Toldiek was net as de karmse; 't heitten alleen anders. Naor 't Koneginnefees ging i-j met 'n oranje striksen op.

Hen: Koneginnefees is 'n fees veur alle kinder; ok veur "de fienen". Der wordt spöllekes edaon deur de kinder maor ok deur de groten (ringstekken, zaklopen).

Does: 't Koneginnefeest is now minder gezellig dan vrogger. Doezeberg bestee veur 75% uut import (heel veul westerlingen) die niet zo feest vieren zo as wi-j dat doen. Die zun veul stiever.

Wesv: Op Koninginnedag was der ringstaek, touwtrekke en der was 'n koekkraom. De meziek trik dén dag rond.

Bor: In Borklo is der in de joren viefteg –ton Juliana koneginne wodn– gin koneginnefees meer ewes; 't wodn ton Septemberfees. Dat wordt ehollen in 't eerste weekend van september. Der wodn 's mons vrog reveil eblaozen. 't Koneginnefeest kon pas beginnen as de börgemeister esprokken had; hee had 't dan altied aover 't oranjezunneken wat der –vast pandoer– op 't Koneginnefeest altied bie was. [REVEIL(LE); ok: Voo, Hum].

Gor: Tegenswoordeg wordt der 's margens völle naor de televisie ekekken, naor de fees-telekheden woor de koneginne bie is.

● *Veur de namen van 't vogelschieten kiek op blz. 277.*

BRADERIE

braderie

- 01 BRADERIE: Loch, Bor, Nee, Lich, Win, Gen, Vars, Wehl, Hen, Does, Zev, Zed II Mar.
- 02 BRAODERIEJE: War, Wich, Ruu, Eib II Wilp.
- 03 BRAODERIE: Ang.
- 04 BRAO(J)ERIE(J): Zel, Doet.

05 BRÄÖDERIEJE: Zel.

06 VAN-ALLES-MARKT: Lich.

07 ZEBRA: Zel.

Lich: Den eersten braderie dee hier in 1975 ehollen is, heetten: Op de keiade; 't was 'n soort winkelbeurs in den Sporthal.

Aal: In Aalten he'j sinds 1980 de Aalten-dagen, dee de Federatie Aaltense Middenstand op veer donderdagen in juli organiseert. Door komt völle toeristen op af.

Did: Sinds ca. 1980 het Diem: Diem op stelte.

Vars: De Varsseveldse braderie en rommelmarkt is der veural veur toeristen; mor de les-te tied gaot de luu uut darp der ok völle hen.

Lib: Ien Tolkaomer was ien 1980 veur 't eers 'n braderie; der ware allemaol kraome van minse van de plaots. De braderie wördt geholde aon de waoterkaant op de kaode.

Loch: In 1947 was der veur 't eerst braderie in de Lochemse binnenstad. 'n Paar jaar hebt ze dat edaone en too wol 't neet meer. Rond 1970 begonnen jonge leu Dag Lochem: 'n gebeuren op de Markt met spel-lekes, films, optraedens van verenegingen; alles 'n betjen "ludiek". Tegenswoordeg is 't 'n gebeurtenisse woor al maor meer leu op af komt. Plaatsleke verenegingen traedt op in de Muziektente, de binnenstad steet vol met kräömpkes. Ieder jaar wordt der wat anders bedacht; 't laeft in Lochem.

Eib: De braderie wordt op den Hagen ehollen. Der staot door dan völle kräöme, allemaole van Eibargse winkeliers, muziek- en andere verenegingen. Dee kriegt zo nen extra cent in de kas.

MEIBOOM

meiboom

't Zetten van 'n meiboom gebeurt in völle plaatsen deur de buurt.

- 01 MEIBOOM: Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Does, Ang,

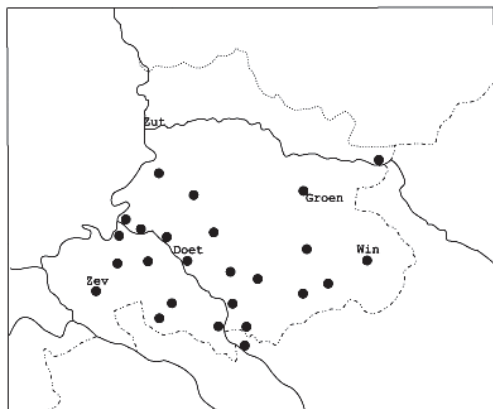
Zev, Did, Zed, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 224] || Anh.

02 MEITAK: Wesv.

Voo: At 't hoogste punt van 'n bouw bereikt is, wördt der 'n meiboom gezet deur de buurt. Arges uut 't bos wördt 'n langen spar gehaald; as 't goed is, mot e langer waezen as de heugte van de ni-jbouw. De onderste tekke gaon der af en van 't gruun wördt 'n krans gemaakt met gekleurde papieren reuskes en linten. Dén krans wördt um den meiboom gehangen en an den top vastgemaakt met draod. At den meiboom helemaol mooigemaakt is, wördt e gericht en goed in de grond vasgezet. De eigenaar van de ni-jbouw mot dan tracteren; dat gebeurt meestal zo'n veertien dagen later. Dat heit: meiboom verteren. [VERTEREN; ok: / Aal 1964 (Rots 1, 56)].

Wesd: De meiboom was 'n denne die langer was as de ni-jbouw hoge. Dén wier tut baoven 't bouwwerk kaal-eschoren en bi-j aovend of nacht deur de buurt op-ericht. Der wieren 'n paar jeneverflessen an-ehangen en der was 'n gedicht an-eplakt. Doorin wieren alle goeie wensen wat betreft de ni-jbouw uut-edrukt.

Vars: De boom dén der bi-jkump, mot groter waenn as de beume die der al staon.

't Meiboom zetten is iets wat veural bekend is an beide kanten van den Olden lesselt en in 't oosten van den Acht.

Sto: De mansluj—onder leiding van de naoste buurman—hale de boom; dat is meestied 'n lange spar of den. De vrolluj make de witte en rooie reuskes van crêpe-papier. Soms worre der an 'n ring rond de boom laege bierfleskes gehange. Is dat kloor, dan kump de eigenaar van 't ni-je huus kieke of de boom der netjes bi-jsteet en of 't gin dreuge is. As de boom dreug is of niet goed rech steet, hoef de eigenaar niet te tractere, maor 't is nog nooit gebeurd dat 'n boom afgekeurd wier.

Zel: Meiboom zetten gebeurt veur-at de pannen op 't dak komt. 'n Paar dage veur tied geet de naoste buurman de buren zeggen dat ze 'n bepaolden aovend bi-j mekare mot kommen um den meiboom te zetten. Dan wordt der ok 'n gedich emaat woorum die verbouwing of ni-jbouw dient. Ok wordt den buurman der in 't gedich wel 's deur-ehaald. En drank heurt der natuurlek bi-j.

Doet: Vrogger zetten alleen de buren 'n meiboom. Now zie'j bi-j 'n ni-j huus vaak drie of vier meibeume; b.v. van de buren, de kegelclub, de kaartclub.

Ang: 'n Meiboom zetten he'k hier in Angerlo mor één keer metgemaakt. Toen de den der met versiering ston, ging de veurman van 't meiboomfees—gekleed in zwarte pandjesjas met hoge zi-jen hoed op en gewaopend met 'n grote bel—naor de eigenaar van de ni-jbouw en baaj 'm onder luud gebel de boom an. Doornao wier der—flink—op gedronken.

Rek: Ne meiboom zetten mot 's aovends late, 'n betjen stiekem, gebeuren. At den boom den anderen monn met zunsopgang der nog steet, mot der nen feesje kommen as 't gebouw kloor is.

Hen: 't Meiboom zetten wodn veur den oorlog ok wel edaon deur de buurte, mor niet zovölle as now.

Eef: 'n Staak plaatsens bie 'n niejbouwhuus is in Aefde geen old gebruik. 'n Bepaalde buurte dut dat de laatste vief-en-twinteg jaar wel; dat hef mien schoondochter uut Varsseveld met-ebrach.

Zev: Veur de Tweede Weerldoorlog wier der wel 'n meiboom bi-j 't huus gezet woor 't

bruidspaar of ni-je luj ginge wone.

Kep: Meiboom zetten dut de buurt meestal, soms ok de bouwvakkers. Die spiekert dan alleen 'n grune tak an 't hoogste punt. De laatste keer da'w wat bouwden, zetten de kammeräöje 'n meiboom toen de schuur al in gebruik was. Te laat dus, maor 't bier smaken der aevengood um.

● *In de volgende plaatsen is op-egeven dat 't gin buurtfeest betröf maor dat de bouwvakkers iets baoven op de niejbouw neerzet as 't hoogste punt van den bouw bereikt is en dan onthaald wordt; dat heet:*

01 PANNE(N)BIER: Gor, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Aal, Kep, Baa, Wesv, Groes, Pan II Bat.

02 RICHTEMÄÖLTJE: Gels.

Wesv: Pannebier was veur de warkers; now kriege ze 'n envelop met inhoud. Wanneer der pannebier gedronke wier, dan zette de bouwvakkers van te veure de meitak in de nok; dat heurde 'n dennebeumke te zin of anders iets gruuns.

Gor: As 't bouwvark zo verre is det de pannen eleg könt worden, wordt der baoven-an 't bouwvark 'n panlatte met 'n dennentak der an, vaste-emaakt. Dan ging de flesse rond. Noe is 't pannenbier meestal 'n foie.

Vor: Biej 't bereiken van 't hoogste punt wodn der vrogger 'n denneken vaste-emaakt an de kappe. Dat was 'n stille wenk veur de eigenaar dat e met bier mos kommen. Der wodn 'm dan van alle goeds toe-ewenst. Now bindt ze der soms 'n vlagge op. Nao de oorlog bunt die gebuiken völle minder eworden, want vrogger ha'j meer van die gelaegheden: 't leggen van den eersten steen, 't zetten van 't eerste kezien, 't stellen van 't gebintwark ('t richtemäöltje eneumd) en 't hangen van de pannen. A'j dan niet tracteern, dan kwam der gegarandeerd 'n mankement. Baovenin de schossteen lag dan 'n glasplaat die'j niet zaggen maor de schossteen trok niet.

[RICHTEMÄÖLTJE(N); ok: Bor].

Groen: As ze in den nok bunt, wodn der vrogger op 't eerste spant ne tak eplaatst, no vake ne vlagge.

Wich: Pannebier was der veur de oorlog en is der noe nog.

Eib: 't Verhaal geet dat ton hier de gerifformeerde kärke ebouwd wodn, ze der ne moosstronke an vaste-emaakt hebt; dee kärke heet doorumme wal de mooskärke. Ze kann gin vlagge vinden of ze hadn der ginne en haalden zodoonde ne moosstronke van 't land of de gerifformeerden waren an de zu-nege kante ewes!

Lar: As de pannen der op zit, dan is der 'n pannenmäöltjen; dan zet de bouwvakkers 'n tak op 't huus en dan wordt der wat edronken en (soms) wat egetten. [PANNE(N)MÄÖLTJE(N); ok: Bor, Gees, Nee, Groen, Bre].

Win 1971: RICHTMAOL "feestmaaltijd, wanneer de muren van een huis overeind staan" [Deunk 1, 190].

4. WAT DER AN LEKKERS OP SPECIALE DAGEN EGETTEN WORDT/WODN

4.1 LEKKERS WAT VEURAL ROND DE KASDAGE EN OLD- EN NIEJ-JOOR EGETTEN WORDT/WODN

ÖLLIEKRABBE *oliebol*

'n Ölliekrabbe is 'n oliebol. De metwarkers geeft op dat ze speciaal rond old- en niej-jaar egetten wordt. In 'n paar plaatsen is op-egeven dat ze ok veur de Kasdage ebakken wordt en soms ok nog wel 's bie andere gelaegheden.

- 01 ÖLLIEKRABBE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Rek, Zel, Hen, Key, Ste, Baa, Tol / Gees 1921 [Heuvel 2, 9] || Bat, Mar.
- 02 OLLIEKRABBE: Bel, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel || Vre, Stlo, Ges, Ram, Bork, Hei, Raes, Boch.
- 03 OLLIEKRABBE: Kep, Pan.
- 04 ÄÖLIEKRABBE: Gor, Zut, War || Bat.
- 05 OLIEKRABBE: Din.
- 06 ÖLLIEKLAPPE: Ruu, Hen.
- 07 OLLIEKLAPPE: Zel.
- 08 AOLIEBOL: Din, Sil, Doet, Gaa, Dre, Ang, Wesv, Zev, Did, Sto, Zed.
- 09 OLLIEBOL: Eib, Groen, Aal, Sin, Wesd, Kep, Pan, Lob.
- 10 OLLIEBOLLE: Bel, Lich, Aal, Bre || Boch.
- 11 ÖLLIEBOLLE: Gor, Ste.
- 12 ÄÖLIEBOLLE: Gor.
- 13 OLIEBOL: Nee, Eib, Rek, Voo, Wehl, Does || Elt.
- 14 ÖLLIESOEZE: Vor, Hen.
- 15 OLLIESOEZE: Kep.
- 16 AOLIESOES: Ang.
- 17 PUFFERKE(N): Rek, Aal, Win, Din, Gen, Net, Zel || Wilp.
- 18 PUFKE(N): Ang, Lat / Gen 1999 [Telge 12, 130].
|| aoliekrab: Emm.
|| bollebeuske: Kle.

Gor: Tegenswoordeg praot ze völle van äöliebollen of ölliebollen, maor toch ok nog wel van äöliekrabben of ölliekrabben.

Din: Aoliebollen wieren ok puffekes enuumd.

Zut: Veur äöliekrabben he'j neudeg bloem, giste, krinten, reziene, sekaode, oranjepers, basterdsuker, iets vanielje en –um ze lekker luchtig te maken– 'n glaesken brandewien. Ze wodt in 'n panne werme äölie gebakken.

Eef: Ölliekrabben wodn egaeten met oldejaar of daags der veur en bie stoppelhane (as de rogge der af was), as 't zaad binnen was of as de eerpels uut de grond waarn.

Wich: Met niejaar en at de jappels de grond uut bunt of met stoppelhane wodn der ölliekrabben egetten.

Loch: In Lochem et iej ölliekrabben met old en niej en soms op kasaovend. [Ok: Gees, Wesd].

Lich: Soms atten ze op Vastelaovend ok wal olliebollen. [Ok: Sil, Pan].

Bre: Olliekrabben wodn der vrogger völle op Stillen Vri-jdag ebakken; dan mochten de katholieken gin vleis en ok gin melk of botter en keze gebroeken.

Ruu: Tegenswoordeg et ze ok ölliekrabben met de Reurlese karmse.

Sto: Aoliekrabbers zun 'n soort kleine aoliebol die in ruuf-aolie (plantaardige aolie) gebakke wiere; doorum wiere ze met Goeie Vri-jdag ge-aete. [AOLIEKRABBER].

Aer: Olliekrabbe zien kleine pannekuukskes met krinte in ollie gebakke; ze wiere op Goeie Vri-jdag gegaete. [OLLIEKRAB; ok: Lob].

Gen 1999: AOLIE-KRABBE “ieder van de flensjes die (speciaal op Goede Vrijdag) gebakken worden als vastenmaaltijd” [Telge 12, 18].

Loch: 'n Broeder wodn emaaft van 't deeg van ölliekrabben; 't was 'n platte koke dee an baoven- en onderkante in öllie esmoord wodn. Der wodn plekskes van af-esneenn en doorop kwam dan stroop. 't Was zwore kos. [BROEDER].

Kep: Potkoek of olliekoek maken i-j as 't olliebollenbakken bienao kloor was. In 't laatste beslag wier nog 'n betjen mael edaon en dat wier dan as 'n dikke laag in 'n pan edaon voor al wat öllie van 't olliebollenbakken in zat. Achter op 't fenuus sudderen dat dan gaar. Met oldejaarsaovend –at ze uut de kerke kwammen– wier de koek in punten gesnejen en kold, met suker der aoverhen egetten.

PUFFERKEN *poffertje*

Tussen 't beslag van ölliekrabben en pufferkes is neet zovölle verschil; net as ölliekrabben wodt ok pufferkes bie speciale gelaegen-

heden emaaft. 't Verschil tussen beiden is, dat puffekes kleiner en platter bunt en dat ze op 'n andere menere ebakken wodt.

- 01 PUFFE(R)KE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Wesd, Zel, Dre, Hen, Key, Ste, Baa, Tol, Ang, Groes, Sto, Lob / Vars 1985 [Telge 6, 279].
- 02 PÖFFE(R)KE(N): Eib, Aal.
- 03 PUFKE(N): Ulf, Zel, Kep, Bro, Olb, Gies, Lat, Did, Zed.
- 04 POFTE(R)TJE: Pan, Aer.

Ang: Puffekes köj van 't zelfde beslag maken as aoliebollen; 't mot alleen wat dikker zun.

Voo: Puffekes wieren gemaakt uut weitemael en gest en melk. Door kwammen dan krinten, rozienen en stukskes appel deur en 'n paar eier. Ze wieren in de puffekespan gebakken in aolie die beston uut smalt, raapaolie en botter. Met old- en ni-jjoor en soms met verjursdagen wieren ze gegaeten.

Gor: Puffekes wodn ebakken in de pannekoekspanne. [Ok: Gees].

Bre: Puffekes wodn in ne puffekespanne ebakken maor ok wal in ne pannekokenpanne; olliekrabben wodn in ne kokkepot ebakken.

Bel: Enkele leu hadn ne puffekespanne. [PUFFE(R)KESPANNE; ok: Eef, Zut, Zwi, Bor, Bre, Voo, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Bro, Did].

Baa: At de jappels der uut waren, atten ze vrogger puffekes. Die wodn emaaft van 't zelfde beslag as ölliekrabben.

Harf: As de rogge los was en an den gas ston en ok as de jappels der uut waren, wodn der puffekes egetten. [Ok: Gor, Loch].

Zed: Puffkes wieren rond Kers en ni-jjoor gegaete; met poeiersuker der op.

Aer: Op vasselaovend at je poffertjes.

Aal: Umstreeks 1920 he'k –as kind– vake edacht: “Wat is noo 't mooiste: ni-jjoorsdag of oldejoorsaovend?”. En dan he'k 't aover

den drokten veuraf. Op de eerste plaatse: daor most van alles ehaald wodn veur 't puffekes bakken, o.a. mael, krinten, rozienen, geste en nog 'n paar andere soorten kruden. Want 't was in de regel zó, dat zowat iedere moder eur eigen recept hadde, wat zee weer van eur moder met-ekreggene had. Wanneer 't deeg –wat in de regel 's morgens al klaor emaaft was– genog erezzene was, dan wodn eerst de eierkollen in 't fenuus edaone en daor bovvenop 'n stuk of wat briketten. Dan ha'j later 'n mooi egaal vuur. Dat was met 't bakken baeter. Ondertussen wodn de puffekespanne –wel 't hele jaor in de kelder-kaste ehangene had– veur 't leer ehaald, good schoon-emaakt en met raapollie inestreckene. Dan kon 't bakken beginnen. Daorbi-j mos i-j moder natuurlek neet in de waege lopen: en dat gebeuren al gauw a'j proberen der ene van 't bord te pikken um te preuven hoo 't smeeft. As de hele bakkerije achter de rugge was, ging i-j met verschillende bordjes vol de buurte in. De buurleu deden dat later zelfs ok weer. 't Was altied wal zo, dat de meeste puffekes veur de ni-jjaorswinners wazzen. Bi-j ons thuus deed moder later ok nog vake knieperkes bakken, maor daor ha'j weer 'n apart soort deeg veur neudeg. De hele straote rok op oldejaorsdag naor puffekes en raapollie.

Nee: Heel lekker was 't a'j biestemelk hadn; dan kree'j biestepuffekes. [BIESTEPUFFE(R)KEN].

Eef: 'n Appelbejee is 'n schiefken appel met 'n betjen deeg der umhen, ebakken in heite äölie. De appels mosten goldrenetten of bellefleurs waezen. [APPELBE'JEE; ok: Dre].

WAOFEL

wafel

Vake is op-egeven deur de metworkers dat 't um plat gebak geet wat van vorm zowel rond as veerkant kan waenn, soms hartvormeg of rechthoek. Ook wordt vake op-egeven dat waofels ruutvormege verdepingen hebt woor-

in b.v. suker en kaneel estreujd kan wodn.

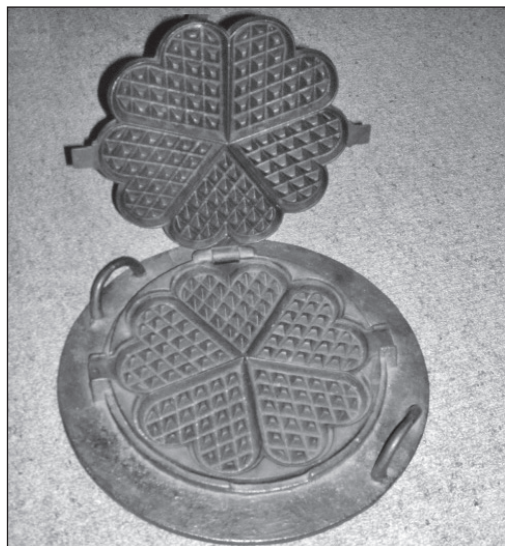
- 01 WAOFEL: Harf, Eef, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Key, Baa, Olb, Tol, Ang, Lat, Zed, Sto, Aer, Lob.
- 02 WAFEL: Gor, Alm, Eef, Zut, Loch, Lar, Rek, Groen, Aal, Din, Gen, Ulf, Vars, Sil, Wehl, Hen, Wesv, Zev, Did, sHe, Sto, Lob.
|| waffel: Vre, Emm.

WAFELIEZER

wafelijzer

Met 'n wafeliezer bak ie wafels/waofels.

- 01 WAFELIEZER: Gor, Alm, Eef, Zut, Loch, Lar, Rek, Aal, Din, Gen, Ulf, Vars, Sil, Wehl, Zev, Did, sHe, Lob.
- 02 WAOFELIEZER: Wich, Ruu, Nee, Bel, Win, Voo, Ulf, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Sto.
- 03 WAFELPAN: Ulf.
- 04 WAOFELPANNE: Aal.
- 05 KOOKIEZER: Gels.
- 06 PLESKESIEZER: / Gen 1999 [Telge 12, 126].

Doet: Dit waofeliezer is kantelboor veur op 't fenuus.

Hen: A'j wat ringen van 'n fenuus of theboka-chel nammen, passen dit waofeliezer der in. Dan ko'j in één keer vier hartvormege waofels bakken, die ruutvormege hökskes hebt. In die hökskes ko'j dan weer suker met kaneel doen.

KNIEPERKES

nieuwjaarskoekjes, knijpertjes

De namen dee hieronder staot bunt op-egeven in 't meervoud, behalve 07 en 08. Ze bunt in gebruik veur verschillende soorten keukskes: plat of op-erold, vake rond of, as ze plat bunt, soms veerkant.

- 01 KNIEPERKES: Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Lob / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 126], Win 1971 [Deunk 1, 115], Vars 1986 [Telge 6, 181], Groen 1994 [Telge 9, 64], Eib 1995 [Telge 10, 110] || Haak.
- 02 KNIEPE(R)TJES: Gor, Zut, Sil, Zel, Kep || Bat, Haak.
- 03 NIEJJOORSKEUKSKES: Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Zel, Kep, Dre.
- 04 (NIEJJOORS)RULLEKES: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Rek, Groen, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Dre, Kep, Hen, Baa, Lat, Lob.
- 05 OPRULLEKEN: Loch.
- 06 JOORSKOKEN: Rek.
- 07 IEZERKOEKE: / N Acht ca 1860 [Telge 4, 41].
- 08 TRÄÖTER: War.
|| iezerkoken: Vre, Raes.
|| koken: Vre.

Ruu: Met 'n knieperkesiezer of kookiezer bakten ze vrogger rond old- en niejjaar knie-

perkes. A'j dee met-ene nao 't bakken oprollen, ha'j niejjoorskeukskes/niejjoorsrullekes. A'j dat neet deden –as ze plat bleven– neumen ie ze niejjoorskoken of knieperkes.

Bor: Veur niejjoorskeukskes he'j –behalve botter, suker en mel– wat zolt, nen theeappel keneel of anieszaod, de geraspte schille van 'n citroen, 'n glaesken brandewien of jenever en zes eier neudeg.

Zut: Kniepertjes wörden wel gebakken met nieuwjääör, mäör 't is neet zo'n algemeen gebruik. Eigelek werden en wörden altied olieballen en appelbiejees gebakken op oldejäärsdag.

N Acht ca 1860: lezerkoeken “worden, als bekend, in vierkante of ronde ijzers gebakken, vanwaar zij hun naam ontlennen” [Telge 4, 41].

Vor 1870: De vrouw zat (op kasaovend) bie de raakkoele 't beslag veur de koeken klaor te maken. 'n Goed störmken later, doe zei de vrouw: “Äöltjen, ie mosten 's effen nao darp gaon. 'k Hebbe den öllie veur de koeken stomp vergetten” [Gallée 1, 163].

Bor: Rond de joorwisseling gingen de vrouwleu hen koken: dan bakten ze bie me-

kare knieperkes of niejjoorskoken. [HEN KOEKEN GAON; ok: / Lar 1927 (Heuvel 1, 499)].

Alm: As de meiden rond niejjaar naor 't oldershuus hen gingen, gingen ze hen koeken. [HEN KOEKEN GAON, ok: / Acht 1895 (Telge 2, 69)].

Gels: Bie 't kookn kwam de familie. [KOEKEN].

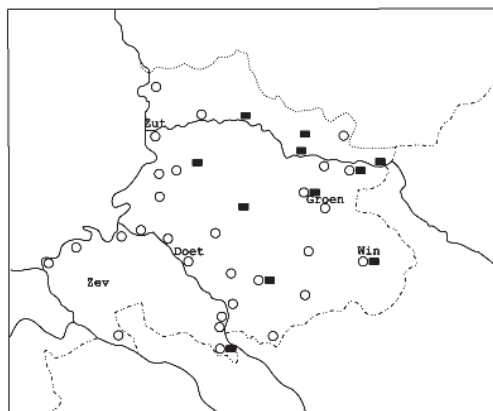
No Acht 1839: KOEKEN “nieuwjaarskoeken bakken” [Telge 4, 29].

Win: Rond ni-jjaar ha'j kokedage; a'j argens in deens wazzen, ging i-j dan naor hoes. [KOEKEDAG].

● *Aover de vorm van dit gebak is deur de metworkers 't volgende op-egeven.*

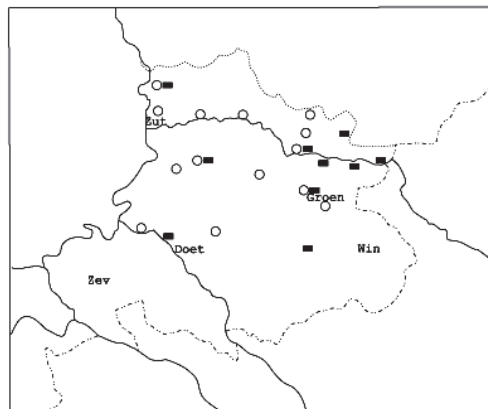
● *Knieperkes/kniepertjes bunt:*
op-erold: Gor, Alm, Zut, Wich, Haa, Nee, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Ulf, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Lob.

plat: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Rek.
op-erold of plat: Eib, Bel, Win, Meg, Vars.
de benaming knieperkes/kniepertjes is neet op-egeven veur: Eef, Gels, Voo, Wehl, Hen, Zev, sHe, Sto.

○ knieperkes/kniepertjes bunt op-erold
■ knieperkes/kniepertjes bunt plat

Dat knieperkes/kniepertjes weurde bunt dee veural veur den Acht op-egeven bunt, löt dit kaartjen dudelek zeen.

○ niejjoorskeukskes bunt op-erold ■ niejjoorskeukskes bunt plat

Net as knieperkes/kniepertjes könt ok niejjoorskeukskes plat en op-erold waenn.

● *Niejjoorskeukskes bunt:*

op-erold: Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Gees, Gels, Groen, Zel, Dre.

plat: Haa, Nee, Eib, Rek, Lich, Kep.

op-erold of plat: Gor, Vor, Bor, Bel.

de benaming niejjoorskeukskes is neet op-egeven veur: Zut, Aal, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Doet, Hen, Baa, Tol; Liem.

● *Niejjoorsrullekes bunt:*

op-erold: Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Groen, Din, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Lob.

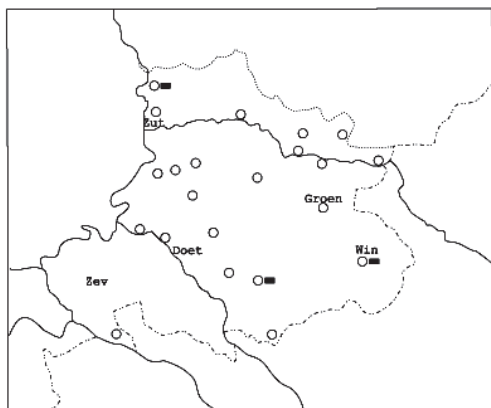
op-erold of plat: Gor, Win, Vars.

de benaming niejjoorsrulleken is neet op-egeven veur: Alm, Zut, Gels, Eib, Bel, Lich, Aal, Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Tol, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Sto.

Win: Knieperkes bunt niejjaorsrullekes [Ok: Din, Vars, Wesd, Kep, Baa, Lob].

Nee: Niejjoorskeukskes bunt rond en plat, niejjoorsrullekes bunt rond en opgerold. Niejjoorsrullekes wordt ok wal knieperkes enumd. [Ok: Haa].

Groen: Knieperkes, niejjaorsrullekes en niejjoorskeukskes bunt alle drie rond en opge-

○ *niejjoorsrullekes bunt op-erold* ■ *niejjoorsrullekes bunt plat*

Dat niejjoorsrullekes op-erold bunt, is feitelek logisch; toch is veur drie plaatsen op-egeven dat dee rullekes ok plat könt waenn.

rold [Ok: Wich, Zel, Dre].

Gees: Knieperkes bunt plat, dee ette wie an 't ende van 't jaar: dan wis ie alles wat der gebeurde was. Niejjoorskeukskes/niejjoorsrullekes bunt op-erold; dee ette wie met niejjaar: 't is 'n opgerolde verrassing wat 't nije jaar brengen zal.

Rek: Knieperkes/niejjoorskeukskes bunt rond en plat, niejjoorsrullekes rond en opgerold.

Loch: Niejjoorskeukskes of oprullekes bint rond en op-erold, knieperkes bint plat en veerkant.

Alm: Niejjoorskeukskes of knieperkes bint rond en wordt um 'n stöksken op-erold.

Zwi: Met 'n mooi, rond höltjen van de seringenbos wodn niejjoorskeukskes op-erold, want an seringenholt zit gin loch an.

Bor: Met niejjaar is 't beslag dunner, dan wordt de knieperkes op-erold en neemt ze ze niejjoorsrullekes.

Eib: Knieperkes könt plat en op-erold waenn; niejjoorskeukskes bunt altied plat.

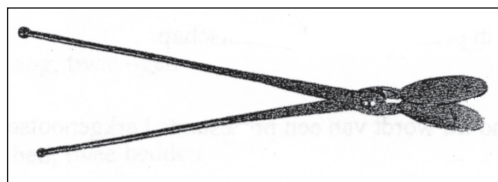
Sil: Kniepertjes wieren opgerold en dan opgevuld met slagroom.

Loch: A'j niejjoorskeukskes wilt bakken, he'j 5 ons bloem, 5 ons suker, 2½ ons botter, 9 eier, 1 lood fiene keneel en 1 geraspten citroenschelle neudeg. 'n Dag van teveuren maak ie 't deeg. En dan mo'j der balletjes van 2 lood van maken. Dee balletjes wordt in 't niejjoorskokeniezer plat edrukt en an beide kanten ebakken. As 't niejjoorskeuksken gaar is, nem ie 't uut 't iezer en rol ie 't met-ene op um 'n stöksken. 't lezer wordt in-evet met 'n stuksken spek.

KNIEPERKESIEZER

rond wafelijzer

01 KNIEPERKESIEZER: Ruu, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Din, Kep.

- 02 KNI PERTJESIEZER: Loch, Baa.
 03 KNI PERTJESTANG: Ulf.
 04 KNI PERKESTANGE: Aal.
- 05 WAFELIEZER: Gor, Zut, Groen, Aal, Ulf, Vars, Wehl, Wesv, sHe, Lob.
 06 WAOFELIEZER: Voo, Zel, Hen.
 07 WAFELTANG: Gen, Ulf, Sil, Wesv, Did, sHe.
 08 WAFELTANGE: Gor.
 09 WAOFELTANGE: Dre, Tol.
 10 WAOFELTANG: Ang.
- 11 KOOKIEZER: Ruu, Gels, Haa, Nee, Rek.
 12 KOEKIEZER: Alm, Zel, Hen, Vars.
 13 KOEKENIEZER: Eef.
 14 KOKENIEZER: Harf.
 15 NIEJJOORSKOKENIEZER: Loch, Lar.

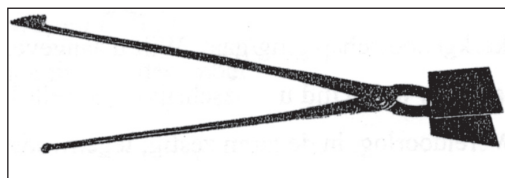
Vars: 't Koekiezer is rond.

Eef: Met 'n koekiezer bak ie niejjoorskoe-ken.

WAFELIEZER

vierkant wafelijzer

- 01 WAFELIEZER: Gor, Eef, Zut, Lar, Aal, Din, Ulf, Vars, Wehl, Wesv, sHe, Lob.
 02 WAOFELIEZER: Harf, Loch, Nee, Rek, Aal, Win, Voo, Kep, Hen, Baa.
- 03 WAFELTANG: Gen, Ulf, Sil, Did, sHe.
 04 WAOFELTANG: Ang.
 05 WAOFELTANGE: Aal.
- 06 KNI PERKESIEZER: Ruu, Eib, Bel, Dre.
- 07 KOOKIEZER: Ruu, Gels, Haa.
 08 KOEKIEZER: Alm, Zel.
 09 KOKENIEZER: Loch, Win.

Win: Met 't kokeniezer bakken men veerkante koken.

Gor: Zon vierkant wafeliezer hebbe wie zelf; doormet wordt dan met oldejoor op 't gas de wafels ebakken. Wiele neumt die: niejjoorskoe-ken.

Bel: Beide modellen –disse en de veurege- bunt knieperkesiezers. An één handvat van dit model zit 's schraper; doormet kö'j 'n ander iezer schone-maken as 't an-ekookt was. [SCHRAPER].

Aal: Met 'n waofeliezer maak i-j (veerkante) waofels.

Loch: 't Waofeliezer of kokeniezer had ruutjes; soms ston der 'n joortal in of de beginlet- ters van twee namen. Ok is der 'n kookiezer bekend met de afbeelding van 'n peerd der in en ene met twee pupkes.

● *In de volgende plaatsen is gin verschil in benaming tussen dit model en 't veurege: Gor, Alm, Ruu, Gels, Eib, Bel, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Wehl, Hen, Ang, Did, sHe, Lob.*

Win 1971: KNI PERKESIEZER, KNI EPIE- ZER "ijzer waarmee de knieperkes gebakken worden, soort wafelijzer" [Deunk 1, 115].

Acht-Tw 1948: KNI EPIEZER, KNI EPTANGE "soort wafelijzer waarmee de knieperkes ge- bakken worden" [Wanink 1, 126].

WAOFELIEZER

elektrisch wafelijzer

't Elektrische apparaat woormet tegenswoor- deg knieperkes/niejjoorskeukskes/niejjoors- rullekes ebakken wordt.

- 01 (ELEKTRISCH) WAOFELIEZER: Nee, Bel, Voo, Zel, Kep, Dre, Baa, Ang, Sto.
 02 (ELEKTRISCH) WAFELIEZER: Gor, Lar, Din, sHe.
 03 WAFELIJZER: Ulf, Hen, Did.
 04 WAFELPAN: Ulf, Zev, Did.
 05 WAOFELPANNE: Aal.
 06 KOOKIEZER: Ruu, Gels.
 07 KNI PERTJESIEZER: Vars.

08 ELEKTRISCH KNIEPERKESIEZER:
Eib.

4.2 LEKKERS WAT VEUR SINTER- KLAOS EGETTEN WORDT/WODN

SINTERKLÄÖSKEN

sinterklaasje, speculaasje

'n Sinterkläösken is 'n keuksken van spikkelaas.

- 01 SINTERKLÄÖSKE(N): Vor, Wich, Ruu, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Sil, Wesd, Doet, Hen, Ste, Zed II Wilp.
- 02 SUNTERKLÄÖSKE(N): Gor, Alm, Eef, War, Wich, Loch, Lar, Nee, Bel, Groen, Aal II Bat
- 03 SINTERKLAOSKE(N): Harf, Bree, Zel, Baa, Lat.
- 04 KLÄÖSKE(N): Lich, Aal, Din, Vars, Zel, Wehl, Tol, Zev, Did, Zed, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 77], Vars 1985 [Telge 6, 174], Pan 1988 [Telge 7, 66], Lich 1991 [Telge 8, 63] II Mar.
- 05 KLAOSMENNEKE(N): Win, Wesv, Lob /

Win 1971 [Deunk 1, 118] II Emm.

- 06 KLAOSPLESKE: Net.
- 07 KLAOSKUUKSKE(N): Sin.
- 08 KLAOSKE: Wesv.
- 09 SPECULÄÖSKE(N): Groen.
II sinterklauskeerlken: Stlo, Ges.

Eef: Sinterkläöskes bunt van spikkelaas. [SPIKKELAAS; ok: Does; SPEKELAAS: Voo; SPIKKELAOS: Pan].

Kepp: Nao de Hummelse en Keppelse kermis hadn de bakkers weer sinterkläöskes. Met Sinterklaos kreeg i-j wel 's 'n SINTERKLAOS-KEERL.

Nee: Met Sunterklaos kregne wi-j op schole ne SUNTERKLAOSPOPPE.

Bre: Bakker H. hef spikkelaas nao 't olde, geheime recept; 't geet ok nao Amerika hen.

Lich: In den Sinterklaostied kree'j 'n KLAOS-KEERL. [Ok: Aal, Win, Vars, Zel]; ok: VRI-JER of KLAOSPOPPE eneumd.

Pan: Met Sinterklaos waren der kläöskes en TAEJ-TAEJ.

Hen: Rond Sinterklaos kree'j soms 'n TAAI-POPPE of TAAIKEERL.

Lich 1991: HANDGROTEN "speculaas ter grootte van een vlakke hand" [Telge 8, 48].

HOOFDSTUK 11

KUNST EN CULTUUR

UUTVOERING

(toneel-, muziek)uitvoering

- 01 UUTVOERING: Acht, Liem II Bat.
- 02 OETVOERING: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich.
- 03 OETVOERINGE: Win.

Eib: Der is vanaovend 'n oetvoering van 't muziek, der is ok ne toneeloetvoering.

Gees: Nao 'n uitvoering van de muziek- en zangvereniging was der toneel deur de eigen spöllers.

● *Veur 'n mooie beschrijving van 'n uitvoering kiek in: Lucassen 1, blz. 48.*

KLAPPEN

applaudisseren

- 01 KLAPPE(N): Acht, Liem.
- 02 APPLAUDISSEREN: Gen, Ulf, Wesd.
- 03 APPLAUDISSIEREN: Zel.
- 04 APPLODIZEREN: / Bor 1937 [Archief 2, 138].
- 05 IN DE HAND KLATSEN: / Gen 1999 [Telge 12, 89].

Did: Aan 't eind van de veurstelling wier der haevig geklap.

Gen 1999: Alle toeheurders klatsten nao afloop van 't toneel in de hand [Telge 12, 89].

● *Veur "applaus" is op-egeven:*

- 01 APPLAUS: Alm, Vor, Ulf, Vars, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Tol, Wesv, Groes, Zev, Lob.
- 02 KLAPPEN: Eef, Zut, Wich, Ruu, Nee,

Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Din, Voo, Ulf, Kep, Dre, Baa, Ang, Zev, Did.

- 03 HANDE KLAPPEN: Bel.
- 04 GEKLAP: Gor, Loch, Bor, Aal, Win, Wesv, Did, sHe.

Hande klappen

Wesv: Aan 't geklap/'t applaus kwam gin end an.

Did: 't Geklap/'t klappe ging maor deur; der kwam geen eind aan.

Bel: 't Hande klappen duurden heel lange.

TONEEL

toneel

- 01 TONEEL, TONNEEL, TE'NEEL: Acht, Liem.
- 02 KE'MEDIE, KE'MELIE: Does.
Il theater: Vre, Stlo, Raes, Rhe, Anh.

Does: Wi-j gaon vanaovend naor 't teneel/ naor de kemelie.

Gor: Mien ouders he'k heuren vertellen dat der vrogger samenspraakjes waren; mar

vanaf ca. 1930 kwam der 'n echt toneelstuk op de planken. [SAMENSpraak; ok: Eef, Lar, Din, Vars, Hen, Tol].

Eef: Bie 'n behoudende groep in Aefde moch 't geen toneel eneumd worden; dat werd dan 'n samenspraak eneumd. 't Kwam op 'tzelfde neer maor had dan 'n andere name.

Lar: Vrogger praotten ze neet aover toneel maor aover 'samenspraak'. Dat waren 't in 't begin ok want der wodn neet "espöld" en ze hadden ok gin andere klere an dee der bie heuren. Want, ie mochen neet in de hoed van 'n ander kroepen.

Hen: Mien olders hadden 't nog wel 's aover eur jonge tied (veur den Eersten Oorlog), toen ze toneelstukken samenspraken numen. Maor ok rond 1930 wier der in Hengel 'n samenspraak op-evoerd deur de plaatselike jongelingsvereniging nao 'n boek van de Achterhoekse schriever Van Diemen de Jel.

Gor: Van mien moder weet ik det zee in de joren 1930 metdee met 'n stuk det heet "Een kerstnacht voor Parijs". Dat spöllen in den Eerste Weerldoorlog en was nao 't boek van Van Diemen de Jel.

● *Aover de toneelstukken dee wordt/wodn op-evoerd en de verenigingen:*

Pan: Ien de jaore 20 spulde de lede van de Muziek toneel; alleen de manne dan. Ze spulde stukke as "de Hellas". Nao de Twidde Weerldoorlog spulde Kunst en Vriendschap toneelstukke as "Marjatta", "Op hoop van zege", "Suuske Perdaam". De stukke ware altied ien 't Nederlands; 't hele dörp kwam kieke.

Her: Rond den Oorlog was der bi-j ons 'n toneelvereniging; met as gangmaker de kaplaon. De uitvoeringe waore ien 't parochiehuus. Laoter wier der deur de jonge boere (J.B.T.B.) ieder jaor 'n toneelstuk iengestudeerd veur leje en familie. Ik kan mien nog herinnere 't stuk "En de boer, hi-j ploegde voort". Dat was deels ien dialect. De laotste 35 jaor is der hier gin toneel mer.

Sto: 't Toneel spölle begon in 1928 deur de

Katholieke Arbeiders Beweging K.A.B. Ien de viefteger jore was pastoor De G. geestelek adviseur. Hi-j wol niet dat der vrolluj met-spödde. De stukke wazze altied in 't Standaardnederlands.

Wesv: In Westervoort hemme we twee toneelvereniginge: "Vriendentrouw" en "Ons Genoegen"; die bestaon al 85 en dik 70 joor. Vroeger mochte der gin vrouwe meespeule; die rolle wiere dan deur de manne gespeuld.

Wehl: Juf H. schreef revues en toneel, eers veur de school mor later ook veur de groten. Nao de Tweede Oorlog kwam der meer vrije tied en toen wier de toneelclub T.O.P opgericht. Doornao kwam 't jeugdtonneel J.O.P. Vrogger was der alleen 't parochiehuus bi-j de kerk, now he'w 't Beatrixcentrum.

Bel: Van vrogger herinner ik mi-j nog: "De hoed van Italiaans stro", "Pastor Bonus" (dat spöllen in den Eersten Oorlog) en "Kopazek op Karnevan" (dat wodn espöld deur leden van 't Kruusverband, den drankbestieding).

Wich: In Vierakker was der van 't katholiek kerkkoor wat allene uut mansluu beston, 'n toneelgroep. De pastoor was regisseur, der mochten gien vrouwluu an metdoen. De uitvoeringen –'s zondags veur de vasten– verlieden normaal maor at ze naor huus gingen, numen ze dat de kusaovend veur de jongeluu.

Groen: As jongs ginge wi-j naor 't Missietoneel. De oetvoeringen wodn altied met Halfvasten, op Rozenzondag, en in 't naojor egeven, de opbrengst doorvan was veur de Missie. 't Hef bestaon van 1927 tut 1954. Noo he'w twee toneelgezelschappen: De Grolse Optimisten en D.I.T.O. (Door inspanning tot ontspanning). De oetvoeringen bunt noo zowal in 't plat as in 't Hollands.

Eib: In Eibarge ha'j 'n r.k-groep DINTOS (Door inspanning tot ontspanning) en de muziekvereniging voern één keer in 't joor 'n stuk op. In de joren viefteg spöllen dee 'n vervolgstuk. 'k Gleuve dat 't iets met Marietta te maken had. 't Eerste joor wodn zee verliefd, 't joor doorop kwammen der kindere met al de soesa veur Marietta en in 't daarde joor zal

ze wah dood waenn egaone! Dat we'k neet zuver meer.

Vars: Nao den Oorlog had Varsseveld 'n toneelvereniging die joorleks 'n lang toneelstuk instudeern en meestal dri-j of vier uitvoeringen gaf, telkens veur 'n volle zaal. Wieters gavven de muziek- en zangverenigingen nao de uitvoering 'n toneelstuk dat deur de leden espöld wier.

Win: 't Aerste stuk in dialect was "De arfenisse"; dat wodn in Meddo in 1902 op-evoerd. Meister Meinen hef ok toneelstukkes eschrevvene, bevobbeld: "Eigen kind're", "A'k dat ewettene had" en "De scholte en de knecht".

Bre: Toneelspöllen können ze goed in Brevoord; zo rond de joren darteg gaf iedere jonges- en meisjesvereniging wal 's in de winterdag ne feestaovend met toneel. Dee aovenden wodn goed bezocht.

Aal: Now bunt der in Aalten vier toneelverenigingen: Thalia (uut 't dorp), L.U.K.A.S. (in de Heurne), Ons Genoegen en Plato (in Hoort), Toneelgroep Lintelo (in Lintelo). Thalia spölt stukken in 't Nederlands, de anderen spölt meestal stukken in dialect. Ok Tona (vrogger in 't dorp) spöllen meestal in dialect.

Vor: Ok noe nog wordt der van Jong Gelre één keer in 't joor 'n feestaovend ehollen met toneel of revue. Soms in 't plat. Der wordt noe völle meer in 't plat espöld, dat was vrogger niet zo.

Baa: De toneelgroep in Baok nuumt zich TUBIO (Toneel uut Baok is ontspanning). Ze spölt in 't plat, ens in de twee joor achter 't kasteel en 't andere joor in de zaal. 't Eerste openluchtspel was toen Baok 800 joor beston en was speciaal doorveur geschreven.

Dre: Leden van de zangvereniging spölden toneel. Vrogger niet in dialect, now wel. Vrogger hadden de stukken 'n ernstege inslag, now bunt 't vake vroleke stukken. 'n Mooi verslag van zon uitvoering is beschreven deur Derk Lucassen (Lucassen 1, blz. 48).

Gor: 'n Heel bezunder stuk was "Um den olden Beernschot" umdat 't in 1962 hier in

onze eigen taal op-evoerd wodn. Ok stukken in 't Drents of Gronings wodn deur de spöllers in 't Gorssels espraoken.

Hen: Toen Frans Roes (Herman van Velzen) zien dialectstukken schreef, wier der in dialect espöld. Ik herinner mien nog 't stuk "Um den olden Beernschot". Bi-j die opvoering he'k 't dialect leren waarderen. Bevobbeld: de olde, nogal dove grotvader die problemen had met de pielenden die 'm in de gruintetuin kwammen. Ik heur 'm nog zeggen: "Die pielenden met eur plarkpeute plarkt mien alles plat".

Eef: 'n Toneeluitvoering: lachen of hulen, dan is 't pas mooi ewes!

Lar 1882: Komедies en soceteiten greujt as peddensteule uut de grond [Postel 1, 492]. [KOMEDIE "toneelgezelschap"].

TONEELSPÖLLER

toneelspeler

- 01 TONEELSPÖLLER, TE'NEELSPÖLLER, TONNEELSPÖLLER: Acht, Liem II Bat.
- 02 TONEELSPEULER: Does, Lat, Wesv, Zev, Pan, Lob.
- 03 KOMEDIANT: Wesv.
- 04 KEMELIANT: Does.
II theaterspöller: Vre, Rhe, Anh.

Nee: Eén toneelspöller, twee toneelspöllas. [Ok: Gels, Bel].

Gels: De leu van de toneelvereniging neu-me wie de toneelspöllas.

Vor: Van alle toneelspöllers bie j mekare zegge wie: da's 't hele koor. [KOOR].

Dre 1982: VEURZEGVROUW "souffleuse" [Lucassen 1, 51].

MUZIEK

muziek

De metworkers geeft an dat der vake van olds op christeleke grondslag muziek emaaft wodn (katholiek, protestants), maor dat der doornäöst ok neutrale verenigingen waren.

01 MUZIEK, ME'ZIEK: Acht, Liem II Bat.

Eib: Wiej gaot venaovend naor de oetvoering van 't muziek. [*t muziek; ok: Nee, Rek, Bel / Gor 1901 (Keetelaar 1, 112)*].

Ruu: A'j as muzikant naor de muziek gaot, gao'j der hen um te oefenen; as toeheurder gao'j naor de muziek a'j gaot luusteren naor 'n uitvoering.

Gen 1999: NÖT “muzieknoot” [Telge 12, 114].

ZINGEN *zingen*

01 ZINGE(N): Acht, Liem II Bat.

Ruu: Zingen, maor wie zegt: zingn. [Ok: Harf, Loch, Lar, Bor II Bat].

Lob: 't Koor zingt haevig mooi.

Sto: 't Koor zink prachtig.

Lich: 't Koor zunk heel mooi.

Did: 't Koor het haevig gezonge.

Vars: Hie ston te galveren onder de douche. GALVEREN “luidkeels zingen”.

Ruu 1930: GEZINGTE “gezang” [Zwart 3, 235].

Gen 1999: Zingen as 'n meertse kat “vals zingen” [Telge 12, 107]. [MEERTS].

sHe 1982: WIES “melodie, deun”. 'n Mooi wieske wa'j daor zink [Telge 3, 173].

Acht 1895: KLANKE “klank” [Telge 2, 64].

Lar 1927: Geertje zong ook een “nieuw lied op aangename wijze”, waarvan ze een ledebreef had meegebracht. 't Was het verhaal van een vreeselijken moord, niet lang geleden gepleegd en waarvan deze regels mij bijgebleven zijn: De vrouw riep: “Och grote God! Nou maakt ze ons allemaole kapot!” En wat verder: “De politie dan, recht onverveerd, Die kreeg den moordenaar bi-j zien steert”

[Heuvel 1, 160]. [LEDEBREEF].

KOOR *koor*

01 KOOR: Acht, Liem II Bat.

02 ZANG: Eef, Loch, Gees, Dre.

03 ZANGKOOR: Ang, Zev.

04 ZANGVERENEGING: Gels.

Voo: Dit koor zunk prachtige liederen.

Loch: Dee zang zunk mooie leedjes.

Eef: As ze naor 't koor gingen, zeien ze: “Wiej gaot naor de zang”. Bij de zang was 't vrogger net as bij de muziek: bij de uitvoering heurden 'n toneelstuk of samenspraak.

● *Aover zangverenegingen:*

Pan: Van olds was der ien Paandere 'n herekoo en 'n kienderkoo; die zonge vural kerkliedere. 't Herekoo zingt alleen Gregoriaans; elke zondag ien de hoogmis en 't lof en op hoogti-jdage. Rond 1965 kwam der 'n dameskoo; dat zong zowel ien 't Latijn as ien 't Nederlands. En begin jaore zeuventig kwam 't Rithmisch koo, ok vur de kerk.

Zed: Vrogger was der alleen 't mannekoo in de kerk. Vanaf de jore zestig was der ok 'n gemengd koo, 'n jeugd koo en 'n dameskoo.

Zev: Zaender het twee kerkkore: Cecilia ('n herekoo) en Agnes ('n dameskoo). Die zinge same en apart. Vroeger zong Agnes ook operettes van Strausz. 't Jongerekoo hiet Vocels. Met carnaval laote 'de Schorre kikkers' van zich heure.

Hen: Sinds 1890 he'w in Hengel zang- en toneelvereniging Excelsior; in 1927 kwam door 't katholieke Sancta Caecilia bi-j. In 1971 gingen die samen as Hengelo's Gemengd Koo. Doornaost bunt der nog twee christeleke zangverenegingen: Looft den Heer, op-ericht in 1907 en 'n gemengd koo en Johannes de Heer, 'n mannenkoo.

Harf: In Harfsen he'w sinds de joren darteg “Looft den Heer”; die gif elk joor 'n uitvoering.

Eib: In Eibarge bunt vier koren: Bel canto (katholiek), Ono, Morgenrood (P.v.d.A.), Eibargs mannenkoor (neutraal), Gloria in Excelsis (gemengd christelek). Dan bunt der ok nog 'n olderenkoor en 'n jongerenkoor. In de joren viefteg –heugt mie– hef 't Mannenkoor twee keer boeten in ne zandkoele in 't Wievenveld (Kiek in: Boerderij- en veldnamen in Eibergen, kaart 05/06) ne operette op-evoerd. In de winter gaven ze altied nen zangaovend, net as 't muziek, veur donateurs.

Wehl: Ien Waehl had de hervormde kerk 'n dameskoor. Toen die te weinig deelnemers harren, zun der ook anderen bi-j gegaon; zo ontston 't Wehls Gemengd Koor. Die zingen mooi.

Lat: Zangvereniging Zang en Vriendschap zingt liederen met 'n christeleke achtergrond en profane liederen; vroeger was 't 'n christelek koor. Net as bi-j de muziek was der één keer in 't joor 'n uitvoering: veur de pauze zang en doornao 'n toneelvereniging uut Doesburg of Dieren en in de pauze 'n verloting.

Wesd: Ons gemengd koor had zon 35 leden. Wi-j zongen in de afdeling uitmuntend of superieur. Vake zongen wi-j Nederlandse liederen, soms Duutse of Latiense. Ens per joor, in de winterdag, was der 'n uitvoering met toneel. In de joren viefteg waren der twee avonden: ene veur de olderen en ene veur de jongeren.

Gor: 't Gemengd koor Canticum is op-ericht deur de christeleke jongelingsvereniging; 't heetten eerst Halleluja. Näöst karkliederen zingt ze völle klassieke nummers. Nao W.O. II kwam de neutrale zangvereniging Gorssels Gemengd Koor, die nogal 'n breed aanbod hebt; o.a. operettefragmenten. De Arbeiderszangvereniging Ontwaakt hef neet lange bestaon. In 't begin van de joren negenteg is der hier nog 'n Operettevereniging op-ericht. Dan hef 't bejoordenhuus 't Borkel 'n koor en 't enege kinderkoor bie ons heet de Boldernootjes, op-ericht deur 'n spöltuinvereniging.

Din: Tegenswoordeg bunt der ok jeugd- en

jongerenkoren in Dinxper: o.a. de Grenszangertjes en de Joy-singers.

Zut: Zutphen hef vier koren: 't Koninklijk Zutphens Mannenkoor, de IJsselzangers, Laus Deo en 's Gravenstad. Dee laatste voert operettes uut; Laus Deo zingt geesteleke liederen en de IJsselzangers zingen popelaire liedjes.

Does: 't Koninklijk Mannenkoor bestaat al ruum honderd joor. Zi-j zinge van klassiek tot modern en alles wat der tussenin zit, as 't maor goed in 't geheur leit.

Nee: In Nee was vuur den Oorlog ne neutrale zangvereniging. Dee mos in den Oorlog lid worden van de Kulturkammer en dat wollen ze neet. Maor ze wollen toch blieden zingen. Op advies van ne dominee is dat koor ton umme-ezet in 'n karkkoor. Dit koor is noe gemengd en der könt van alle geloven bie. Met Kasmissen zingt ze vake in de hervormde karken van Nee.

Tol: As de christeleke zangvereniging Excelsior naor 'n concours ging, dan mossen ze 'n verplicht nummer zingen en 'n nummer dat ze zelf mochten uutzeken. Ha'j gewonnen, dan ston de muziek ow bi-j thuuskomst op te wachten en moch i-j 't volgende concours in 'n hogere afdeling zingen.

MUZIEK MAKEN

musiceren

Veural 't maken van marsmuziek was populair. Der wodn –op straote– espöld met de karmse, schutters- en ander volksfeesten en der wodn concerten egeven. Vrogger was algemeen dat der nao de pauze 'n toneelstuk op-evoerd wodn of dat der dan dansen was.

01 MUZIEK, ME'ZIEK MAKE(N): Acht, Liem.

Pan: Ien Paandere wördt vanolds muziek gemak.

● *Aover muziekverenigingen:*

Pan: De Paanderse muziekvereniging hiette

vroeger “Vlijt en Volharding”. Ze deje der ok toneel bi-j. Ien 1937 is Wilhelmina opgerich; die spulde marse en ware bi-j belangrieke gebeurtenisse van de parti-j. ’t Hele dörp genoot der van.

Her: St. Caecilia is opgerich ien 1906. Ze speule met de kermis en make dan ’n rondgang deur ’t dörp, same met de Schutteri-j. Met de Sacramentsprocessie spulde ze vroeger alleen bute de kerk; now ok wel ien de kerk met ’n speciale gelaegenheid. De letste dertig jaor geve ze ok één keer per jaor ’n koffieconcert.

Wehl: Ien Waehl is van oldsheer ’n muziekvereniging. Eur taak was ’t opluusteren van verschillende gebeurtenissen; op de eerste plaats de processie twee kier ien ’t jaor. ’s Zondags nao Pinksteren naor ’t Hagelkruus en ien september de andere kant op naor ’t Spalshuus. Ok bi-j jubilea is de muziek altied present.

Groen: De Eerste Leo Harmonie is in Grolle in 1882 of 1884 op-ericht. Dee gaf joorleks ’n uitvoering woorvan de opbrengst naor de Vincentiusvereniging gink. Vanaf 1908 of 1910 besteet e neet meer. Ze wollen ton ok andere as kärkeleke muziek spöllen maor den pastoor wol dat neet en nam de instrumenten ton in. In 1927 wodn de Leo Harmonie weer op-ericht; ze spölt noe in de ere-afdeling. Doornäöst ha’w in Grolle den burgerharmonie, de drumband Spinda en de accordeonvereniging Con Brio.

Zev: Zaender het zes muziekvereniginge: Harmonie Sint-Martinus, Fanfare Crescendo (uut Ooy), Drumfanfare Sint-Anna, Dweilorkest ’t Slöt nörges op en de Egeländerkapelle ’t Uulenorkest en de Strangrakkers.

Lat: De Harmonie gaf in de jore vijftig joorleks ’n concert; nao de pauze wier der dan toneel gespeuld deur ’n vereniging uut ’n andere plaats. In de pauze was der altied ’n verloting. ’t Hele dorp kwam. Now speule ze ook nog joorleks; ’t publiek is now meer betrokke bi-j wat gebracht wördt.

Ang: In Angerlo spölt de Harmonie tegeswoordeg moderne, lichte muziek maor ok wel

klassieke muziek. De bezukers zun veural de eige donateurs.

Hum: De Eendracht gaf vrogger twee keer in ’t jaor ’n uitvoering. Den eersten aovend was der nao de muziek toneel; den tweeden aovend was der bal nao. De jongeleuj gingen altied den tweeden aovend. Tegenwoordeg is der alleen muziek; eers de drumband, dan ’t jeugdorkest en doornao ’t grote orkest. Veur ’t spekken van de kas is der altied ’n verloting.

Zel: Muziekvereniging Euterpe uut Halle-Nijman besteet al vanaf 1912; mien bruur is der al vieftig jaor bestuurslid van. In Zelhem zelf bunt twee verenigingen: Juliaantje, ’n harmonieorkest en Union, ’n fanfareorkest.

Voo: Toen mien olders vieftig jaor getrouwd wazzen, het Excelsior uut Sillevold eur ’n serenade gebrach. Mien olders wazzen der donateur van.

Din: Psalm 150 besteet al sinds 1899; ’t is ’n fanfareorkest wat al jorenlang in de hoogste landeleke afdeling –de vaandelafdeling– spölt.

Bre: Excelsior spöllen met ’t Koneginnefeest in den optocht en doornao spöllen ze buten op ’t Zand. Rond de joren darteg kwam door ne muziektente. In de winterdag was der ’n uitvoering met gewijde muziek zo as psalmen. Walsen spölden Excelsior vrogger neet; dat was in eure ogen te völle.

Eib: Euphonia is al in 1897 op-ericht. Eén van de directeuren van de firma Prakke von ’t belangriek dat zien arbeiders neet allene warken, maor de weinege vrieje tied good bestaenn. Ze spöllen völle marsmuziek en lepen met bezondere gelaegenheden as karmse op straote. Later –in de joren vieftig– gingen ze ok naor concoursen; dee wodn in Eibarge dan in de muziektente ehollen.

Loch: In 1864 wodn in Lochem Zelo op-ericht, later wodn dee meziekvereniging Aeolus eneumd. En rond 1910 kwam de arbeidersmeziekvereniging Advendo der bie. ’t Bunt beiden harmonieën.

Ne: As jongs kochte wieleu ’n kaartjen veur de muziekoetvoering maor wiej gingen der

pas hen at 't bal an de gange was. Der wodn –vonde wiej– te zwore stukken espöld. No is dat anders: ze hebt 'n heel ander programma dat de leu meer ansprök. Dat kump, denk ik, deur-at der völle jonk volk bie j 't muziek is en dat kump denk ik wier duur-at der völle jonk volk via de meziekshole met meziek in anraking kump.

Gees: De meziek heurt aoveral bie j: serenades, optochten, paosvuur, oranjefeesten en op oldejoorsaovend spölt ze 'Uren dagen maanden jaren' in de toorn van de kärke. Rond de joren vieftig haaln de meziek de kinder in as ze weerkwammen van 't schoolreisjen.

Gor: Kunstmin is de oldste meziekvereniging van Gorssel. De Harmonie –vrogger 'Looft den Heer'– wodn op-ericht deur de christeleke jongelingsvereniging; zie spölt nog völle koraal- en andere gewijde meziek. Ze hebt tegenswoordeg völle jonge leden en doorumme spölt ze noe ok moderne meziek. Beie verenigingen bint harmonieorkesten; ze laeft dan ok in goeie harmonie met mekare want in geval van nood spölt leden wel bie de andere vereniging. In de laatste joren spölt alle meziekverenigingen uut Gorssel, Aefde, Almen en Harfsen één keer in 't joor samen: 5 in 1 concert.

Vor: Vorden hef twee meziekverenigingen: de christeleke Sursum Corda en de neutrale Concordia. De samenwerking is prima en al bunt 't ok nog wel goeien, ik gao der niet hen: 't is zon kabaal at 't binnen is.

Ruu: In Reurle he'j de Koninklike Muziekvereniging Sophia's Lust; dee is eneumd naor ene van de dames van 't Huus te Reurle: Sophia van Heeckeren van Kell.

Bor: Vanolds ha'j in Borklo twee verenigingen: de heudjes (van den middenstand) en de petjes. In 1915 kwammen ze bie mekare; ton heetten ze Volharding.

Rek: Zo nao 1950 hef Crescendo der 'n drumband bi-j-ekregen en 'n majorettegroep.

Wesv 1996: DE BLOAZERI-J “benaming

voor harmonie- of fanfareorkest” [Telge 11, 25].

Groen: Wel is den dirrigent van onze harmonie; wi-j hebt in Grolle gin fanfare. [HARMONIE; FANFARE].

● *Verskillende soorten muziek maken:*

Gen 1999: DOEDELLEN “doedelmuziek' maken”. Jan mik op zien trekharmonika altied maor wat doedelmuziek. DOEDELMUZIEK “muziek zonder bepaalde melodie of ritme” [Telge 12, 43].

Aal 1966: DOEDELLEN “muziek maken, dat nergens op lijkt” [Rots 2, 2].

Lich 1991: Olderwetse schuddegat-muziek besteet uut polka's, mazurka's en vleta's [Telge 8, 106]. [SCHUDDEGAT-MUZIEK].

sHe 1982: SJOENKELMUZIEK “muziek om zittend op mee te deinen”. 'n Mooi drelleke muziek “een aardig stukje muziek” [Telge 3, 133/34]. [DREL; ok: Groes / Gen 1999 (Telge 12, 45)].

Gen 1999: SJOENKELMUZIEK “muziek die geschikt is om te 'sjoenkelen', walsmuziek. SJOENKELEN “meedeinen op de maat van de muziek” [Telge 12, 143; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 125)].

Bor: TOETJA-EN, BENKE'DEREN “hinderlijk muziek maken”.

Gen 1999: In de Veleta spölden de blaozers 'n paar kranke akkoorden. 'N KRANG AKKOORD “een onzuiver akkoord” [Telge 12, 95].

MUZIKANT
muzikant

- 01 MUZIKANT, Acht, Liem II Bat.
- 02 MUZEKANT: Eib, Bel, Wehl.
- 03 MEZI'KANT: Lar, Bre.
- 04 MUZIEKMAN, MEZIEKMAN: Vor.
- 05 MEZIEKMAKER: Bel.
- 06 MUZIEKSPÖLLER: Vor.

- 07 SPÖLLEMAN: Gor, Loch, Bel, Win / Win 1982 [Deunk 2, 260], Lich 1991 [Telge 8, 114].
 08 SPÖLMAN: Sto.
 09 SPÖLLEKEERL: / Lich 1991 [Telge 8, 114].
 10 SPÖLLER: Gees, Eib.

Bel: Vrogger zaenn ze meziekmaker of spölleman; noo muzikant.

Sto: Vrogger zeie ze spölman; now muzikant.

Win: Op ne brulfte ha'j ne spölleman.

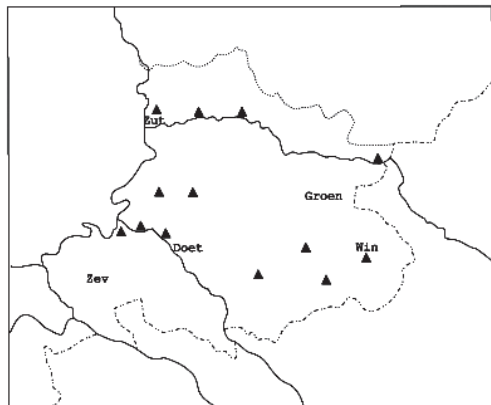
Her: As gi-j as beroep of betaold muziek mak, buggi-j 'n muzikant. As gi-j uut liefhebberij in de fanfare spölt, dan zeggi-j: "Ik bun bi-j de muziek".

Tol: Van 'n lid van 'n muziekvereniging zeg i-j: "Hie is bi-j de muziek". Dan is e 'n muzikant.

DIRIGENT

dirigent

- 01 DIRIGENT, DIRRIGENT, DIREGENT: Acht, Liem II Bat, Vre, Rhe, Anh.
 02 DIRECTEUR, DERRECTEUR: Alm, Eef, Loch, Rek, Lich, Bre, Win, Vars, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang.

▲ *directeur, derrecteur 02*

De name directeur/derrecteur veur dirigent is verspreid in den Acht op-egeven.

- 03 LEIDER: Gels, Hen, Tol.
 04 KAPELMEESTER: Does.

Alm: Vrogger heetten de dirigent: de directeur. [Ok: Rek, Win, Hen, Tol].

Gels: Dirigent of leider; maor der wordt ok vake ezeg: "Wee he'j der vuur staon".

Eib: As dirigent van 't koor neumen ze mie wal 's oet gekheid: zwaameister of lawaai-verdeler.

Ang: Wie is dirigent/directeur van 't fanfare-korps?

VIOLE

viool

Völle metwarkers geeft an dat 'n viole veural op schole as begeleiding bie 't zingen gebruikt wodn.

- 01 VIOLE: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zed, Hen II Bat, Vre.
 02 VIOOL: Harf, Zut, Wich, Gen, Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem.
 03 JAMMERHOLT: Aal, Zel, Kep, Tol.
 04 JANKHOLT: Sto.
 05 FIEDEL: Aal, Hen, Wesv / Gen 1999 [Telge 12, 53].
 06 FIEDELE: Eib, Win / Lar 1927 [Heuvel 1, 39].
 07 GEIGE: Sto II Rhe, Anh.
 08 BROENE HOLT: Aal.

Hen: Grootvader zei: 'n fiedel.

Vor: As mien moder rond 1925 zei: "Wiej gaot veur de viole", dan gingen ze hen dansen.

Vars: Soms beston de dansmuziek uut piano en viole.

Loch: Veur zon 85 jaor spöllen Slodderwieksen en eur man met karmsen viole bie café Niehof op den Nijstad.

Rek: Op broedlachten zat Gatjan van Eibar ge in de hielde viole te spöllen.

Nee: At der bal was, wodn der wal op de vi-

ole espöld en op ne boerenbroedlachte op de delle. Op schole spöllen de meister met zangles wal op ne viole.

Ruu: Op brulften spöllen Van der Zand wal op de viole um op te dansen; da's zon 75 jaor eleenn. En op schole had meister Bakker 'n viole; hee spölden en wie mossen der bie zingen.

Vor: De meister op schole had zon ding; der hing meespat één snaore bie. Dén was kapot. En hie maor strieken.

Wesv: Zigeuners kwamme wel langs de huze um veur geld viool te speule.

Eef: Der was 'n grupke mannen van 'n man of zesse dee samen viole spölden: "Entre nous". Dee gavven ok wel 'n aovendje veur vrinden en op dee muziek werd ok wel edanst, maor dat moech neet aoveral. Nao den oorlog is "Entre nous" neet weerumme-ekommen.

Wehl: Viool spöllen kwam hier haos niet veur.

Wesv 1996: FIEDELE "viool spelen" [Telge 11, 38].

Gen 1999: FIEDELEN "viool spelen" [Telge 12, 53].

Bor: Bie 'n viole heurt 'n striekstok. [STRIEK-STOK; ok: Gees, Gels / Kot 1913 (Meinen 2a, 56)].

● *Striekinstrumenten veur kinder:*

Gor: A'j um 'n sigarenkijse ellestiekskes doet, dan köj der 'n gitaar van maken. [Ok: Aal, Win].

Tol: Op 'n läög striekzwaeveldeusken span i-j 'n ri-je ellestiekskes. Hoe strakker ie ze der umlegt, hoe hoger de toon wördt. Dat was 'n soort harpe. [Eef, Win, Baa].

Nee: A'j 'n touw vaste-maken an 'n consarvenblik en dat touw smeren ie in met has van hasmennekes oet den bos, dan ko'j a'j met de hand langs 't touw strekken, 'n jankend geluud maken.

HOORN

hoorn

't Woord toet wordt vake met een oe as in 't woord boer uut-eprokken.

01 HOORN: Acht, Liem II Bat, Vre, Anh.

02 HORN: Her, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 53].

03 HEURN: Sto.

04 TOETHOORN: Win, Din, Hen.

05 TOETER: Zut.

06 TOETERT: Tol.

Rek: Hoorn, maor wiej zegt: hoo-an. [Ok: Gels, Nee, Bel].

Bel: Hee blös op 't/den hoorn.

Vars: Hoorns bunt: 'n trombone/schoeffrombone, waldhoorn, tuba en bas.

Does: Onder 'n hoorn verstaon wi-j ook instrumenten as tuba en bas.

Win: Nachtwakers hadden vrogger 'n toet-hoorn.

Sto: De commandant van 't Oswaldusgilde spölt op de Möllebult in Stökkum op 'n hoorn/heurn as opening van de Stökkumse kermis.

Nee: As de soldaoten op mars mosten, dan blaazen der ene op ne hoorn.

Eef: Jagers hebt 'n jachthoorn um 't begin en 't ende van de drift an te geven. [JACHT-HOORN; ok: Nee, Aal, Doet, Ang].

Kep: Bi-j 't begin van de jacht wurdt der an-blaazen; bi-j 't jachttableau wördt der af-blaazen. [ANBLAOZEN; AFBLAOZEN].

Loch: Bie de jacht werd op 'n hoorn in-eblaazen en uut-eblaazen. [INBLAOZEN; UUTBLAOZEN].

sHe: In 's-Herembarg had 'n muzikant dén bombardom spöld de bi-jnaam: Nico Poep; dat mo'j uutspraeke met 'n lange oe.

Doet: Tiedens de advent wördt der op 'n midwinterhoorn eblaazen.

Loch: Bie 't ende van 't joor wodn de midwinterhoorn eblaazen. [MIDWINTERHOORN; ok: Lar, Haa, Eib, Lich, Win, Gen, Doet].

Gen 1999: ANBLAOZEN “voor de eerste keer (op de eerste adventzondag) op de midwinterhoorn blazen” [Telge 12, 14].

Gen 1999: AFBLAOZEN “voor de laatste keer (op 6 januari) op de midwinterhoorn blazen” [Telge 12, 9].

Lar: Vrogger ha’j ’n ossenhoorn woor iej op blaozen können. [OSSENHOORN].

Midwinterhoorn

TROMPET

trompet

’t Woord toet wordt vake met een oe as in ’t woord boer uut-esproken.

- 01 TROMPET: Acht, Liem II Bat, Anh.
- 02 TROMPETTE: Eef, Loch, Rek, Bel, Groen, Bre II Vre.
- 03 TRÄÖTER: Bor, Win, Does.
- 04 TRÄÖT: sHe / Wesv 1996 [Telge 11, 88].
- 05 HOORN: Lar, Eib, Hen.
- 06 HEURNTJE: Gels, Eib.
- 07 SCHETTERHEURNTJEN: Kep.
- 08 TOETHOORN: Win.
- 09 TOETER: Hen.
II träöte: Raes, Rhe.

Win: Spottende namen bunt träöter en toethoorn.

Bre: Ne trompette spölt bi-j de opening van de karmisdage en de Gondelvaart.

Vor: Vrogger, ton ik militair was, gaf den trompetter an wat der te doen was. Ik von dat heel mooi; ok op mars blaozen e wel ’s.

Did: ’s Marges um vier uur wurd der deur de lede van de Schutteri-j met de kermis reveille geblaoze op trompette.

Eib: Op Bevrijdingsdag spöllen mien breur ’s mons um zeuven uur ’t Reveille op verschillende plaatsen in Eibarge.

Haa: In Hoorle wordt der reveille eblaozen met ’t Zommerfees ’s mons vrog.

Kep: At in Hummel de kermis begon, wier der ’s margens vrog reveille geblaozen op de trompet. Doorveur waren meer soloblaozers, want ze mossen ’t hele darp deur en ok de butengebieden. Vrogger deien ze dat op ’t peerd; now gebeurt dat met ’n auto en dan ok nog alleen op darp.

Eef: Op 4 mei wordt de Last Post op ’t karkhof espöld; soms ok spölt der ’n trompette in de karke bie ’t örgel. ’t Reveille klunk zo: Allemaole opstaon, allemaole opstaon, opstaon in de morgenstond; Blief ie liggen, blief ie liggen, dan mo’j mor zeen wat door van komt.

Wesv 1996: TRÄÖTERE “op de trompet spelen” [Telge 11, 88].

Acht 1882: TRÖTTEREN “(op een trompet) blazen”. TOETEN “blazen” [Telge 2, 135/133].

Sin 1970: TOETEN “blazen” [Kobes 2, 3].
Aal 1964: TRÄÖTEREN “muziek blazen” [Rots 1, 46].

Pan 1988: TRÄÖTERE “(op een blaasinstrument) blazen” [Telge 7, 140].

Gen 1999: TRÄÖTELEN (op een muziekinstrument) blazen” [Telge 12, 160].

Win 1971: TOETERD “iemand die toetert”. TOETER “toeter” [Deunk 1, 242].

Pan 1988: TRÄÖTER “koperen blaasinstrument als trompet” [Telge 7, 140].

Gen 1999: TRÄÖTEL “algemene benaming voor een blaasinstrument” [Telge 12, 160].

Eef: G. was op ’n goeie dag 50 joor etrouwd

en door kwam fees van. En de muziek zal kommen. Toen G. in de varte de meziek al heurde, reep hee tot zien vrouw: "Vrouwe, heur iej de tr  terije? Door komp ze anknappen, met Gait- uut-den-Bos veurop. Heurt 't der is opgaon!". [TR  TERIEJE].

sHe 1982: AMME'ZUUR "vermogen tot juiste toonvorming in een blaasinstrument" [Telge 3, 8; ok: / Pan 1988 [Telge 7, 12], Gen 1999 [Telge 12, 14].

Loch: A'j zaogen op 'n trekkebek (= "pruim van de sleedoorn"), dan trok oe de mond bie mekare. Blaozers bie de meziek gebruikten ze wel um ammezuur te kriegen.

FLUITJEN

fluitje

Hier geet 't um veurwarpen woorop kinder muziek k nt maken deur te blaozen.

- 01 FLUITJE(N): Acht, Liem II Bat.
- 02 FLUITEKEN: Win.

Lich: Wa's dat veur fluitjen?

Lat: Wat he'j door veur fluitje?

● *Fluitjes k j volgens de metworkers veural in 't veurjaar, as de bast nog makkelek los te kloppen is, maken van:*

- 01 LIESTERBAEZENHOLT: Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Zel, Hen II Bat.
- 02 WILGENHOLT: Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Gels, Nee, Gen, Voo, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Zev.
- 03 VLIERHOLT: Gor, Eef, Ruu, Nee, Eib, Aal, Bre, Din, Sil, Zel, Kep, Does, Lat, Wesv, sHe, Zed, Her, Pan.
- 04 HAZELN TTENHOLT: Gels, Haa, Zel, Hen, Did, Her.
- 05 SERINGENHOLT: Gor, Bel.

● *Veur 't maken van zon fluitjen kiek in De Weerld-B, blz. 217.*

● *Andere onderdelen van planten woorvan 'n fluitjen emaaft kan worden, bunt:*

- 01 ROGGE: Wich, Ruu, Gees, Gels, Nee, Eib, Aal, Win, Zel, Doet, Dre, Hen, Did, Zed / sHe 1982 [Telge 3, 46].
- 02 RIET: Zut, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Lich, Zel, Does, sHe.
- 03 EIKENDOP: Gor, Bor, Nee, Eib, Lich, Dre.
- 04 FLUITEKRUID: Wesd, Pan, Lob.
- 05 GRES: Gor, Groen, Lich, Aal, Zel, Doet, Dre, Ang, Lat, Wesv, Did, sHe, Pan / Gen 199 [Telge 12, 56].
- 06 PLANTENSTENGEL: Rek.

Gees: 'n Fluitje ko'j ok maken van rogge woor de oorn bienao in zatten. Dan trok iej door zon pinneke uut, an de ene kante drokken iej dat plat en dan ko'j der op fluiten.

Eib: Wiej maken 'n fluitjen van 't zachte stuk van de rogge. Door bet iej 'n stuksken of en maken de ene kante van dat stuksken plat. En a'j twee dume tegen mekare an aoever 't d pke van 'n eikel legt en iej blaost doorin, dan he'j ok 'n fluitjen.

Does: Um 'n fluitjen van gruun riet te maken, mos den stengel mooi rech waezen en 'n centimeter of tien lang. Met 'n vliemscherp mes snejen wi-j der heel verzichtig 'n snee in, want ie mocht 't vliesken wat der in zat niet kepot sni-jen. Der kwam 'n heel hoog geluud uut.

sHe 1982: FUUPKE "fluitje, gemaakt van een gespleten groen roggestrootje" [Telge 3, 46].

Zel: A'j 'n stengel riet uut de bargkappe trekt en der 'n snee in maakt, dan k j der op fluiten. A'j 't tenminste goed deien! En a'j 't onderste stuksken van de rogge plat drukken, dan ha'j 'n FOEPE. [Ok: / Aal 1964 (Rots 1, 11)].

Wesd: Van fluitekruid ko'j 'n foepe –'n fluitjen– maken, deur opzied in de stengel 'n snee te maken en dan te blaozen [De weerld-A, blz. 257]. [FOEPE].

Gen 1999: In onze jongenstied he'w duk van gres 'n fuupke gemaakt. FUUPKE "fluitje, gemaakt van een grashalm" [Telge 12, 56].

Dre: Van lankwarpege blaaie van gres kö'j ok 'n fluitjen maken. Zo'n blad klem i-j tussen ow beide dumen en a'j dan blaost, krie'j 'n snerpend geluud.

Rek: Op 'n holle plantenstengel kö'j blaazen, dan kump der 'n fluitende toon uut.

Ruu: Van de stengels van de peerdeblomen kö'j 'n fluitjen of hoepe maken. Ie mot dan 'n stuksken van de stengel wa'j in de mond mot nemmen, plat drukken. A'j dan blaost, gif e 'n toon. Hoo dikker de stengel, hoo zwoorder geluud. A'j te hard blaost, dut e 't neet meer. En blaost neet te lange, want dan gaot oe de lippen trillen en da's 'n akeleg gevoel [De weerld-A, blz. 207]. [HOEPE].

● *Heel bekend is ok 't blaazen op 'n hoor-kamme met doorummehen 'n vloeipapierken; dat is op-egeven veur: Gor, Eef, Zut, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Wehl, Kep, Zev, sHe, Zed, Pan, Lob ll Rhe.*

Nee: Op 'n hoorkam met 'n vloeitje der aover konne wiele ne soort saxofoon naobootsen deur der op te blaazen.

Wehl: 'n Bekend instrument veur kinder was 'n vloeitje aover de kam. Dan ko'j eiges 'n melodie blaazen.

● *Andere meugelekheden um deur blaazen muziek te maken:*

Eib: A'j oene hande um mekare hen voolt en zorgt dat der luk ruimte tussen zit, de dume tegen mekare an holdt en doorop loch in de ruimte blaost, dan krie'j 'n mooi geluud. A'j de ruimte kleiner of groter maakt, wordt de toon hoger of leger. Zo kö'j 'n melodietjen blaazen. [Ok: Bor, Does].

Zut: Op de onderkante van 'n grote, holle sleutel ko'j ok fluiten.

FLUITEN

fluiten

01 FLUITE(N): Acht, Liem / Acht 1895 [Telge 2, 36] ll Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh.

02 BLAOZEN: Bre.

03 SJIERPE: Wesv.

04 FUTEREN: / Aal 1964 [Rots 1, 11].

Win: Heel hard op de vingere fluiten is GAL-VEREN.

Ruu: A'j (met de mond) an 't fluiten was, vrogen ze nog wal 's uut de gekheid: "Wi'j oew fluitjen neet verkopen?", of: "Wi'j oew fluitjen verkopen? Dan mo'j der met naor de markt gaon".

Gels: A'j met de mond fluitten, zeien ze wal: "Wat mo'j vuur dat fluitje hemm?".

Voo: At iemand mooi kon fluiten, dan vrogen wi-j: "Hé, kan'k ow fluitje kopen?".

Gees: A'j neet mooi op de vingers fluit, bu'j an 't FIETJEN.

Acht 1895: FUTEREN "zacht fluiten" [Telge 2, 36].

Win 1971: SIESEKEN "tussen de tanden fluiten" [Deunk 1, 209].

Win 1971: FLUITER "iemand die fluit" [Deunk 1, 63].

MONDÖRGEL

mondharmonica

01 MONDÖRGEL: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 91], Wesv 1996 [Telge 11, 65] ll Bat, Vre.

02 MOONDÖRGEL: Pan.

03 MONDORGEL: Zut, Loch, Gees, Haa, Bel, Groen, Lich, Wesd, Baa, Zev.

04 MONDHARMONICA: Zut, Vor, Bel ll Rhe.

05 MONDHAMMONICA: Does.

06 MONICA: sHe, Pan ll Vre.

ll mondmonica: Stlo.

Wesv 1996: MOELSCHAAF "schertsende

benaming voor een mondharmonica" [Telge 11, 65].

Bel: Vrogger zaenn ze mondörgel/mondorgel, now mondharmonica.

Bre: Mondörgel spöllen was allene veur jonges.

Zel: As kind kreeg i-j 'n mondörgel op 'n verjoordag a'j zo'n tien jaar waren.

Vor: At der 'n tröpken jongs en deerns bie mekare waarn, dan mos 't al wonder waenn of der trok der ene de mondörgel veur den dag en door zat iej dan ummehen. En iej konnen der ok wel op dansen. In schole hadn wiej 'n fluitclubje woor rond 1930 ok mondörgels bie waarn.

Zed: At ze 's zommers bute onder de boom zate, met 'n stel buurluj, wier der wel op 'n mondörgel gespöld. Der was vrogger jao niks anders.

Wehl: Veur de radio met allerlei muziek kwam, was 'n mondörgel 't enegste middel van ontspanning. "Kom jonges, spöl nog 's 'n deuntje".

Eib: Biej ons thoes wodn 's zaoterdag 's aovends mondörgel espöld en door zonge wiej dan bie.

Haa: Vrogger ha'w op schole mondorgelles. En met fietsen op Hemelvaart wodn der op 't mondorgel espöld.

Wesd: A'j met 'n tröpken gingen fietsen, had der nog wel 's ene 'n mondorgel bi-j zich; dat fietsen lekkerder.

Kep: Sommegen spöllen op 't mondörgel onderweg op de fiets, veural at ze met 'n stel gingen fietsen.

Gor: 't Was vake 't eerste muziekinstrument wat 'n kind kreeg. 't Is hendeg um met te nemen en 't was te betalen. Onder andere bie wandeltochten wodn der wel op 't mondörgel espöld, um de moed der in te hollen.

Zut: Jonges op straote spölden mondorgel. En bie wandeltochten werd ook bie 't zingen op de mondharmonica gespöld.

Gees: Met reisjes in de busse wodn der wal 's op 'n mondorgel espöld.

Loch: Der waren mondorgelverenegingen dee wel uitvoeringen gaven.

Vars: Vrogger wier der op mondörgels espöld

deur de mondörgelclub.

ACCORDEON

accordeon

01 ACCORDEON: Acht, Liem II Bat.

02 ACCORDION: Gor, Eef, Zut, Gels, Bel, Groen, Lich, Wehl, Her.

03 BOEK-ÖRGEL: Eib / sHe 1982 [Telge 3, 19].

04 BUUK-ÖRGEL: / Wesv 1996 [Telge 11, 29].

05 PENSÖRGEL: / Wesv 1996 [Telge 11, 72].

06 PAENSÖRGEL: / Pan 1988 [Telge 7, 102].

07 MONICA: / Pan 1988 [Telge 7, 91].

Nee: De accordeonclub gif oetvoeringen.

Eib: In later tied wodn 't harmonica vervangen deur 't accordeon, ok op broedlachten wodn 't accordeon ton bespöld.

Doet: As begeleiding bi-j 't dansen van folkloristische dansgroepen wördt ok op accordeon of harmonica espöld.

HARMONICA

harmonica

01 HARMONICA: Acht, Liem II Bat.

02 HAMMONICA: Loch, Gels, Nee, Eib, Din, Does, Ang.

03 HERMONICA: Vor.

04 MONICA: Eef, Wich, Vor, Bel, Aal, Win, Gen, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen, Tol, Wesv, Zev, Did, sHe, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 91], Wesv 1996 [Telge 11, 65].

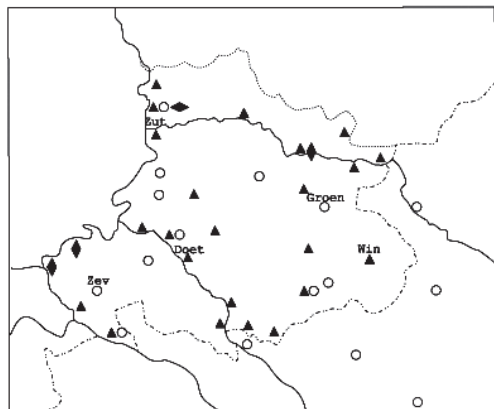
05 MONECA: Vars.

06 TREKZAK: Gor, Eef, Zut, Loch, Bor, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Sil, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Pan, Lob / Lich 1991 [Telge 8, 126], Wesv 1996 [Telge 11, 65].

07 TREKHARMONICA: Eef, Ruu, Groen, Aal, Wehl, Kep, Baa, Tol, Zev, Lob / Lich 1991 [Telge 8, 126] II Vre, Stlo, Raes, Rhe, Anh.

08 TREKMONICA: Bre.

09 TREKÖRGEL: Lat, Wesv / Zed 1981 [Lukkezen 1, 6].

- ▲ trekzak 06 ○ trek(har)monica 07-08
 ◆ trekörgel 09-10 ◼ trekpiano 11

Vanolds is 'n harmonica 'n bekend instrument in onze streek. De namen trekzak en trekharmonica bunt nog völle op-egeven deur de metwarkers. Biezondere namen bunt trekörgel/trekorgel en trekpiano.

- 10 TREKORGEL: Bor.
 11 TREKPIANO: Eef.
 12 PENSÖRGEL: Wesv / sHe 1982 [Telge 3, 113].
 13 PAENSÖRGEL: Pan.
 14 ACCORDION: Her.

Her: Der was gin dudelek verschil ien naam tusse de accordions.

Gor: Bie feesten en brulleften wodn der völle harmonica espöld; bie de Gorsse boerendansers heurt ok harmonicaspöllers.

Gees: Op boerenbrulften wodn harmonica espöld; de spöllers zatten in de hiele en op de delle wodn der dan edanst.

Eef: Neet allene bie feesten en brulften wodn de monica espöld, maor ok 's aovends zatten ze wel buten op de banke of binnen met de trekharmonica. Dat ging vake van vader op zönne aover.

Wich: Veural 's zondags werd der thuis op de monica en accordeon espöld; veural in de oorlog met dansen bi-j de boeren op de delle.

Vor: Biej völle families was wel 'n monica;

door wodn 's aovends nao 't werk en veural in de zomer völle op espöld. Dan zatten ze veur 't huus, dan ko'j ze heuren trekken. Iej mot wetten: 't was toen nog stille!

Voo: In de zomerdag 's aovends at den arbeid kloor was en 't was mooi weer, dan klond der wel 's harmonicamuziek in de buurt. Dat was mooi um naor te luusteren, op zo'n stillen zommeraovend.

Eib: Met de karmse wodn der op den Brink edanst op muziek van 't harmonica.

Bel: Op den trekzak/monica wodn espöld op kleine buurtfeesten, zo as ne willekumste. Door wodn dan op edanst.

Vars: Bi-j 't vendelzwaaien wier de monica espöld.

Doet: In 1983 is der op initiatief van Hans Keuper veur de eerste keer 'n Oost-Gelders trekzakfestival ehollen bi-j erve Kots in Lieveelde. Deur 't mooie weer kon der aoveral –binnen en buten– espöld wodn. Tut slot –um vijf uur– was der 'n optraeden van alle spöllers samen. 't Was 't begin van 'n jorenlange traditie.

Gor: Vrogger neumen ze b.v. 'n harmonica-spöller vake SPÖLLEMAN.

TROMMEL

trommel

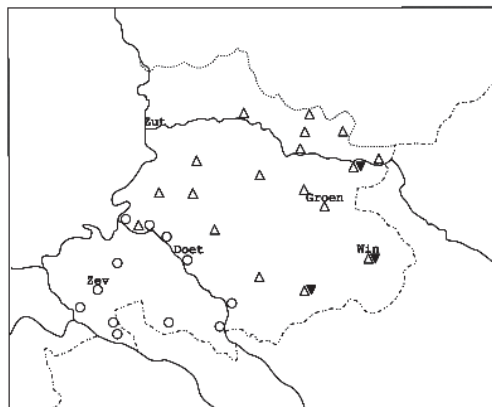
- 01 TROMMEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Lar, Haa, Eib, Bel, Din, Voo, Wehl, Hen, Baa, Ang, Lat, Zev, sHe, Zed, Sto II Bat, Vre, Stlo, Raes, Rhe, Anh.
 02 TROMME: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Vars, Zel, Dre, Hen, Tol / Vars 1985 [Telge 6, 354].
 03 TROMMELE: Eib, Aal, Win.
 04 TROM: Gen, Sil, Doet, Kep, Dre, Does, Zev, Did, sHe, Her, Pan, Lob.

Vor: Hee slöt de tromme.

Bel: I-j hadden de grote tromme en de kleine tromme. [Ok: Zel].

Win: Ne roffel-tromme is kleiner as ne gewone tromme/trommele. [ROFFELTROMME;

△ tromme 02 ▽ trommele 03
○ trom 04

In de Liem en 'n paar plaatsen langs den Olden lesselt kump 't woord trom veur. In den Acht is tromme (nog) 'n heel gebrukelek woord. Dree plaatsen (Eib, Aal, Win) kent trommele.

ok: Aal, Vars]. As der over de tromme/trommele dook zit, he'j ne rouwtromme; dee wordt ebroekt bi-j begraffenissen. [ROUWTROMME].

Gor: De onderafdeling van 'de Harmonie' was de drumfanfare; doorbie spöllen diverse trommels 'n rolle. In 2007 is e op-eheven.

Gees: Met de karmse slaot ze bieje de Kleine Schutterieje op de tromme.

Voo: 's Marges bi-j 't begin van de Voorstse kermis was der reveille. Dan liepen der 'n paar met trommels deur de buurtschap um iedereen wakker te maken. Ook bi-j marsen van de wandelclub en van de Schutteri-j in Voorst heurden trommels.

Sto: Veur 't reveille trok de tromslager in alle vrotte rond bi-j de kermis.

Eib: Op den wandeldag had de wandelgroep ne trommele, soms twee, bie zich. Der kwamp volk bieje ons hoes -'k geleuve dat dén oet Aalten kwamp- dén had 't altied aover de roffele. [ROFFELE "kleine trom"].

Vars: As 't muziekkorps niet spölden, wier der op de roffel emarcheerd. [ROFFEL].

Zed: Vlуг en zachjes trommele is roffele.

[ROFFELE].

Loch: Bie plechtegheden werd de tromme wel 's ereurd. [REUREN].

Wehl: Op 'n blik ko'j met stökskes trommelen.

Bre: A'j flessen met water vult en der dan met 'n laepeltjen teggen-an tikt, krie'j 'n soort xylofoon. [Ok: Gor, Aal, Pan].

Eef: Vrogger waren der wal klepperclubs; dee gebrukten kleppers. [KLEPPER; ok: Bel, Wesv].

● *Veur: "orgel", kiek in hoofdstuk 21 GELOOF; veur "harmonium" kiek in 't Huus, blz. 58.*

DANSEN

dansen

01 DANSE(N): Acht, Liem.

02 DAANSEN: Gels.

03 DANSKEN: Lich.

Kep: Wi-j gingen dansen in 'n zaal, niet in 't café. [Ok: Din, Ulf, Zev].

Groen: Ze gingen naor ne zale hen dansen.

Lat: Vrogger ginge wi-j naor de tent um te danse. [Ok: Wesv].

Wesv 1996: Wi-j viere ieder joor kermis in de tent bi-j Huge. TENT "danszaal" [Telge 11, 87; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 148)].

Pan 1988: TAENT "danslokaal" [Telge 7, 137].

Vars 1917: Op 't aovertrekkersmaol bi-j Janes van de Poot geet 't der um 'n uur of zeuven al pleziereg nao toe. Den kotten Reint zit met de monneka veur op de daele op de beddestaезolder en spölt en zink zien beste. Dansen is neet völle weerd, der is te weineg ruimte veur al 't volk; ze douwt ow van den enen hoek in den andern. At Gaat van Lamert en Aolbert van 't Stro dak op 't fees ankomp, is de Pinneboer al areg lös. Hee host al zien beste in de kronenkrane op de daele

rond [Döker 1, 111]. [KRONENKRANE].

● *“Gaan dansen”*:

01 HEN DANSEN GAON: Ruu, Bor, Gels, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Hen, Baa, Tol.

02 NAOR 'T BAL GAON: Loch, Gees, Nee, Ulf.

Ruu: Vrogger gingen de jongeleu naor 't café hen dansen; ze zeien dan: “Zundagaomd gao'w hen dansen”.

Gels: Vrogger gingen de jongeleu nao 't café hen daansen.

Nee: Vrogger gingen de jongeleu naor 't bal.

sHe 1982: DE KUTE SMERE “zich opmaken om te gaan dansen” [Telge 3, 88; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 77), Wesv 1996 (Telge 11, 59)].

sHe 1982: DE SCHOEN GOED IN DE WIKS ZETTE “gaan dansen” [Telge 3, 173].

Zed 1981: Veur 'n feest wördt der wel 's gevraagd: “He'j ow de bene al gesmeerd veur vanaovend?” [Lukkezen 1, 7].

Lich 1991: Jehan en Drieka hebt wat af-ezwokt met eer beiden. WAT AF-EZWOKT HEBBEN “(samen) veel gedanst hebben” [Telge 8, 12].

Lob: “Hi-j het haver ien de kni-je”, wördt der gezeid as iemand goed kan danse”. [HAVER; KNI-J].

Wesv 1996: “Half-uuut”, zei de muzikant en hi-j hield op met speule; toen kwam de keerl met 't bord um 't dansgeld –'n stuver– op te hale. HALF-UUT “pauze, halverwege het dansen waarin het dansgeld opgehaald werd” [Telge 11, 45].

Zel ca 1890: En dan mos ie dat gedanste zien, blagen van 'n jaor of twaalf, dartien zag ie al op de bane. En dan mo'j nog zien hoe; vrogger, doe ik nog jonk was, he'k ok

wel edanst maor doe ging 't anders toe as now [J.F. Knaake, in: Met eigen woorden, blz. 172]. [GEDANSTE; BANE].

Lich: As der ne kruuspolka espöld wodn, dan zongen ze wal: “Onze fikshond hef vleu; En dat zekt jo, en dat zekt jo alle leu; Onze fikshond hef vleu”.

● *Veur liedjes dee ezongen wordt bie 't dansen, kiek in: Vars 1985 [Telge 6, 271] en in Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89].*

● *Veur 't dansen op 'n brulfte, kiek in hoofdstuk 3, onder brulfte, blz. 101-103.*

BIOSCOOP

bioscoop

01 BIOSCOOP, BIEJESCOOP: Acht, Liem II Bat.

02 BIOS: Eef, Zut, Aal.

03 FILMZAAL: Din, Hen.

04 FILMZAAL: Bel.

II kino: Vre, Bork, Rhe, Anh.

Sto: Bioscoop Schuurman het in 's-Herembarg bestaon vanaf 1913 tot 1986; 't was één van de eerste bioscope van Nederland.

Nee: Vanaf 1927 tut nao den oorlog ha'w in Nee Luxor. Door wodn films edraejd as Ben Hur, de Jantjes en Op hoop van zegen. In 't leste wodn der ok nog nachtvuurstellingen egeven; dan draejden ze sexfilms. Ton was 't gauw gebuurd met de bioscoop. Ton 't nog good draejen, was der zundag 's middags um vier uur en 's aovends um acht uur vuurstelling. As kind ko'j der dan 's middags vuur 'n kwartjen in en dan zat ie vuuran op de eerste riege. Wiele neumen dat 'n nekkrampkaartjen. Maor dat was wal in de jaoren darteg.

Zev: De eerste bioscoop hier was Pincato, bi-j café Smits. Door zat gi-j dan op holtere stuul. Tot begin jore zeuventig ha'j 't Astratheater; door wiere films gedraejd as Gejaag door de wind, Sound of music en Sissi.

Groen: In de joren darteg wodn der in 't Parochiehoes films edraejd. In 1959 kwamp der ne ni-je bioscoop: Asta.

Zel: Wi-j gingen haost nooit naor de bioscoop; dat moch niet. A'w gingen, zagen wi-j komische films: "Laurel en Hardy" of "Wat en Halfwat".

Gor: In Gorssel is nooit 'n bioscoop ewes, maor soms wodn der wel 's 'n film vertoond in zaal Concordia van de Roskam. Dit wodn vanuut Daeventer georganiseerd.

Ruu: Veur en nao den oorlog wodn der in de Keizerskroon films edraejd.

Bor: Bie Peters in Borklo ko'j in de weekends films zeen in de grote zale. Dan laenn der plankiers in de zale, zoda'j dudelek verschil in rang hadn. Dat ging der allemaole weer uut as der 'n dansaovend was. K. had zien vasten stoel en a'j 't waogen um door op te gaon zitten, zae e : "Daor zit ik".

Eib: In Eibarge ging de bioscoop rond 1960 dichte.

Vars: In Varsseveld het 'n zaalholder 'n tiedlang regelmaoteg bioscoopveurstellingen egeven, maor der was te weineg belangstelling veur.

Wehl: In de joren zesteg was der film in 'n café; dat hiel op toen de televisie algemeen wier.

Eef: Met 't Oranjefeest ha'j soms 'n openluchbioscoop; dan stonden wiele met de neuze veuran, want 't was 'n hele belaevenis.

Din: In Ons Huis wieren christeleke films edraejd.

Loch: Veur den Eersten Oorlog kwam Antoon Wegkamp met ziene tente op de Kleine Markt en dan zagge wie films. De muziek kwam uut 'n electrische piano. Völle mensen gingen der hen: ie hadden eerste, tweede en derde rang. De films waren vake heel dramatisch; aover twee wezen of aover bommen op Goes.

● *Veur "een bioscoop bezoeken" bunt opgegeven:*

01 NAOR DE FILM GAON: Wich, Vor, Ruu,

Gees, Lich, Aal, Win, Wesd, Lat, Zev, Her.

02 NAOR DE BIOS GAON: Eef.

Wich: Vanuut Wichem ginge wiej naor Zutphen naor de film, al veur den oorlog. En in Hengel in zaal Langeler draaien ze in den oorlog vake Duitse films.

Lat: Wi-j ginge in Arem naor de film.

Her: Kort nao den Oorlog ko'j op Lobieth naor de film in de Schutterstent. Daor draejde dan veural Amerikaanse (cowboy)films, komische films van Charlie Chaplin, oorlogfilms en romantische films. As der wat anders in de zaol was, ging de bioscoop niet deur. Rond 1960 was die al wer weg.

CIRCUS

circus

01 CIRCUS: Acht, Liem.

02 PEERDE(N)SPUL: Harf, Zut, Gees, Aal, Zel, Wesv / Wesv 1996 [Telge 11, 71].

03 PEERDESPÖL: Kep, Dre, Ang.

Zut: Vrogger zeien ze peerdenspul.

CLOWN

clown

01 CLOWN, CLOON: Acht, Liem.

02 CLAON: Zut.

- 03 PALJAS: Bor, Gees.
 04 PIAS: Gels, Eib.
 05 POTSE(N)MAKER: Gor, Harf, Bel, Kep, Baa.
 06 KOMIEK: Sil, Wehl.

TEKENEN

tekenen

- 01 TEKENE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Meg, Ulf, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Baa, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Lob.
 02 TEIKENE(N): Wich, Ruu, Voo, Vars, Wesd, Dre, Hen, Tol, sHe, Sto / Gen 1999 [Telge 12, 157].

Ruu: Vrogger zeien ze teikenen, noe: tekenen [Ok: sHe].

Tol: Jan teikent mooi, 't is 'n mooie tekening.

TEKENING

tekening

- 01 TEKENING: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Meg, Ulf, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Baa, Tol, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Lob.
 02 TEIKENING: Wich, Ruu, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, sHe, Sto.

Ruu: Vrogger zeien ze tekening, noe: tekening. [Ok: sHe].

Tol: Jan teikent mooi, 't is 'n mooie tekening.

VARVEN

verven

- 01 VARVE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Din, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Baa, Tol, Wesv, Groes, Zev, sHe, Sto.

- 02 VERVE(N): Zut, Vor, Gen, Ulf, Doet, Wehl, Hen, Lat, Lob.
 03 STRIEKEN: Ulf, Ang.

Gees: Varven, maor wie zegt: varmm.

SCHILDEREN

schilderen

- 01 SCHILDERE(N): Acht, Liem.
 02 PIENZELE: Sto.

Gees: Schilderen, maor wie zegt: schildan. [Ok: Nee].

● *De metworkers geeft an dat der verschil is tussen varven en schilderen. As 't 'n gebouw of huus betröf, neum ie 't varven of schilderen; as 't um 'n schilderije geet, praot ie nooit van varven, maor altied van schilderen.*

Eef: Varven is veur de bouwvakkers, schilderen kan ok 't maken van 'n schilderie waenn.

Gor: 'n Landschap kö'j schildern, 'n huus mo'j varven of schildern: de schilder/huusschilder mot kommen um 't huus te schildern/varven. [SCHILDER; HUUSSCHILDER].

Wesv: Schildere is op 'n fijne manier varf opbrengte op papier of doek. Varve is wat rouwer wark as schildere. 'n Portret doe'j schildere, 'n huus doe'j varve.

Eib: Varven kö'j 'n hoes of klere maor dat doo'j neet op 'n dook.

SCHILDERI-J

schilderij

- 01 SCHILDERI-J: Gen, Voo, Meg, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Ang, Lat, Wesv, Groes, Did, sHe, Sto.
 02 SCHILDERI-JE: Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Tol.
 03 SCHILDERIEJE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Zel.
 04 SCHILDERIE: Eef, Zut.

- 05 SCHILDERIJ: Zev, Did, Lob.
 06 SKILDERI-JE: Groen.
 07 DOEK: Wesd, Wehl.
 08 DOOK: Eib.

Wesd: Doek, met 'n oe as in 't woord boer.

Eef: Sommegen zegt schilderie, anderen holt vol: schilderieje.

● *Aover 't algemeen wodn alles wat 'n lieste had en an de mure hing vrogger 'n schilderieje eneumd; kiek doorveur in: De mens en zien huus, blz. 66-67.*

PENSEEL

penseel

- 01 PENSEEL: Acht, Liem.
 02 PINSEL: Ulf, sHe.
 03 PINZEL: / sHe 1982 [Telge 3, 116].
 04 PIENZEL: Sto.

Ruu: Schildern doo'j met 'n penseel, varven met 'n kwas.

KWAST

kwast

- 01 KWAS: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Rek, Bel, Groen, Aal, Meg, Sil, Wesd, Kep, Hen, Tol, Wesv, Groes, sHe.
 02 KWAST: Aal, Win, Voo, Ulf, Baa, Did.
 03 KWASTE: Zut, Vars, Kep.

Ruu: Ie schildert met 'n penseel, ie varft met 'n kwas.

Gees: Schildan doo'j met 'n klein kweske. [KWESKE(N); ok: Rek, Bel, Sil, Wesd, Kep, Wesv, sHe].

Aal: Schildern doo'j met 'n penseel of kwesjen. [KWESJEN].

Hen: Schildern doe'j met 'n penseel of kwasjen. [KWASJEN].

sHe: 'n Kweske het stievere häör as 'n pinsel.

FOTOGRAFEREN

fotograferen

- 01 FOTOGRAFERE(N): Acht, Liem.
 02 FOTOGRAFIERE(N): Voo, sHe, Lob.

- 03 FOTO'S MAKE(N): Acht, Liem.

Hen: Kees dut völle foto's maken; hee mek völle foto's.

Did: Kees mik haevige foto's.

Veur "(iemand) op de foto zetten" bunt opgeeven:

- 01 (*IEMAND*) OP DE FOTO ZETTE(N): Gor, Wich, Vor, Bor, Bel, Groen, Gen, Dre, Hen, Lat, Did, sHe.
 02 (*IEMAND*) OP 'N FOTO ZETTEN: Eef.
 03 (*IEMAND*) OP 'T PORTRET ZETTEN: Ruu, Lar, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win, Tol.
 04 'N PORTRET MAKE(N) VAN (*IEMAND*): Gor, Wesv.

- 05 (*IEMAND*) AFNEMME(N): Aal, Win, Ulf, Vars, Sto.

- 06 (*IEMAND*) AFNAEME: Sto.

- 07 (*IEMAND*) AFKNIPSEN: Voo.

- 08 (*IEMAND*) KNIPSE: Sto.

- 09 (*IEMAND*) AFTREKKEN: Ang.

- 10 (*IEMAND*) PORTRETTERE: Wesv.

Ruu: A'j op 't portret ezet wordt, zeg ie: "Ik gao op 't portret".

Aal: De fotograaf hef mi-j af-enommene.

Win: Ik heb mi-j laoten afnemmen.

Wesv 1996: Da's 'n mooi petret van ow, wie het dah afgenaome? PE'TRET "portret, foto" [Telge 11, 71].

Bor: As der 'n foto van oe emaaft was, zei ie: "Ik bun ok op 't petret ekomm".

Lar 1880: Ik en Geesken –da's mien vrouwe– wollen ons 's gaerne laoten oftrekken op zon pampierken [GV-alm 149]. [ZICH LAO-

TEN OFTREKKEN “zich laten fotograferen”].

● *De name FOTOGRAAF is algemeen bekend in Acht en Liem.*

Zut: lemand dee altied b.v. bie uutstapjes liep te fotograferen, werd wel de HOFFOTOGRAAF geneumd.

Bel: 'n Portret was deur ne portrettelök emaaht; zo neumden ze vrogger de fotograaf. [PORTRETTELÖK].

● *Veur de benamingen veur 'n afbeelding woor één of meer mensen op staot, kiek in: De mens en zien huus, blz. 65.*

HOOFDSTUK 12

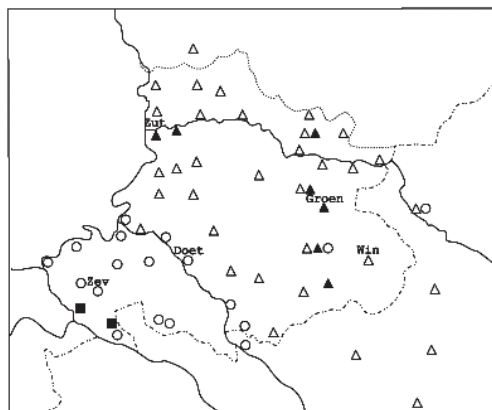
ONDERWIES

SCHOLE

school

- 01 SCHOLE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win, Din, Vars, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol II Bat, Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe.
- 02 SKOLE: Zut, War, Gees, Bel, Groen, Lich, Bre.
- 03 SCHOOL: Lich, Voo, Sil, Doet, Kep, Does; Liem II Vre, Anh.
- 04 SCHOL: Her, Pan.

Lich: Vrogger zeien ze skole, noo: schole.

△ schole 01	▲ skole 02
○ school 03	■ schol 04

De grenze tussen school en schole l p zoas vake 't geval is as 't geet um weurde met en zonder –e an 't ende: in de omgeving van den Olden lesselt. Bezondere varianten bunt skole (rond Zut en Groen/Lich) en schol op 't Gelders Eiland.

War: Der bint nog wat oudere Warnsveldsen dee skole zegt.

Ang: Uut gekheid zeien ze wel naor 't apenhok gaon veur: naor school gaon. [APENHOK; ok: Kep].

Kot 1911: Onze schole was maor ne kamer in 'n boerenhuus. Daor zatte wi-j op 'n paar steule en op staop oltjes en helen onze beukskes op de knene. De oudere kindere mosten bi-j ne kiste zitten, daor konnen ze eure leien en schriefbeuke op leggen at ze schrieven mosten [Meinen 2, 148]. [STAOP OLTJE(N) "staand houtblokje waarop men kan gaan zitten"].

Win 1978: Dan gaot ze (t.w. de jonge hunde) met de baas 't veld in, d or weidens en buske en hee beleert  or. Dan gaot ze met an de zied van den olden hond. Och, den boer hef der weineg an te beleerne; de jacht zit der van nature in [Van Loo 1, 91]. [BELEREN "onderrichten"].

Win 1978: De meister kump neet weer an 't scholen. Zien harsens bunt verslettene [Van Loo 1, 57]. [SCHOLEN "opleiden"].

Bor 1862: Holt ze (oew twee jonges) zo lange in schole as 't kan. 't Geld dat ze verscholen, is neet weggesmetten en laot ze buten 't laezen, 't schrieven en 't rekkenen ook wat van de vaderlandse historie leren [GV-alm 99]. [VER-SCHOLEN "(geld) aan scholing besteden"].

● *Bezondere namen veur "kleuterschool" bunt:*

01 BEWAARSCHOLE/BEWAARSCHOOL:

- Acht, Liem / Wesv 1996 [Telge 11, 24] II Bat.
- 02 BEWAARSKOLE: Zut, Bel, Groen, Lich, Bre.
- 03 BEWAORSCHOL: Her, Pan.
- 04 BEWAORSCHOOL: Lob.
- 05 FREUBELSCHOOL/FREUBELSCHOLE: Gor, Vor, Nee, Win, Tol, Ang, Zev, sHe.
- 06 KINDERSCHOLE: Bel.
II kindergoorden: Bork, Raes, Rhe.

Vor: Vrogger heetten 'n kleuterschole 'n bewaarschole.

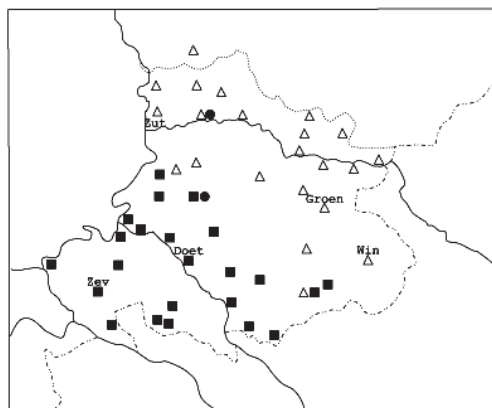
Her: Vroeger hiette de kleuterschol bewaarschol.

Hen: Naor de bewaarschole gingen allene wat darpse kinder hen.

Tol: Vrogger heitten de kleuterschole de freubelschole.

Nee: Deftege leu praotten van de freubelschole in plaatse van de bewaarschole.

● De "lagere school" heet:

△ legere (schole/school/skole) 01-02 ■ laegere (schole/school/skole) 03-04
● lagere (schole) 05

't Standaardnederlandse woord lager(e) hef in onze streek twee varianten: in den No Acht leger(e) en in de Liem en 't angrenzende deel van den Acht laeger(e). Interessant is de opgave lagere schole veur Alm en Hen umdat 't eerste woord (lagere) zich (al wel) an-epast hef an 't Standaardnederlands maor 't twee-de (schole) (nog) neet.

- 01 LEGERE SCHOLE/SCHOOL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Win II Bat.
- 02 LEGERE SKOLE: Bel, Groen, Lich.
- 03 LAEGERE SCHOLE/SCHOOL: Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.
- 04 LAEGERE SCHOL: Her.
- 05 LAGERE SCHOLE: Alm, Hen.
- 06 GROTE SCHOLE/SCHOOL: Gor, Ruu, Bor, Eib, Aal, Win, Din, Hen, Zed, Lob.
- 07 GROTE SKOLE: Zut, Bre.
- 08 GROTE SCHOL: Her.

Alm: Nao de kleuterschole gao'j naor de lagere schole. Vrogger ging ie van de bewaarschole naor de legere schole.

Tol: 't Was laegere schole, maor dat laegere wodn eigelek zelden gebruikt; i-j gingen gewoon nao schole.

Bor: Volgend jaar geet e naor de grote schole.

● Veur de combinatie van kleuterschole en legere schole bunt op-geven:

- 01 BASISCHOLE/BASISSCHOOL: Eef, Wich, Bor, Eib, Win, Din, Voo, Doet, Hen, Does, Lat, Wesv, Did, Zed II Bat.
- 02 BASISKOLE: Zut.
- 03 BASISSCHOL: Pan.

Wesd: Tegenwoordig nuumt ze de kleuterschole en legere schole: de basisschole.

● Bezondere namen veur "middelbare school":

- 01 HOGERE SCHOLE: Eef, Gees, Zel, Hen, Wesv.
- 02 HOGE SCHOLE: Baa, Ang.
- 03 HOGE SKOLE: Zut, Groen.

Groen: Vrogger neumden ze de middelbare skole de hoge skole.

Gels: Naor de legere schole gingen der wat naor de hogere schole.

Eef: As der ene naor de hogere schole ging, dan wodn der ezegd: hee geet naor de stad naor schole. [Ok: Gor].

Din: Ze hadn 't aover de mulo, de hbs, de ambachtschole en de huusholdschole.

Her: De middelbaore schol was vroeger de mulo; naor de middelbaore landbouwschol ginge de leerlinge die in de landbouw wolle gaon werke.

Bre: De hbs in Wenterswiek neumen ze de burgerschole.

Eef: A'j good konden leren, ging iej van Aefde naor 't Baudartius, 't Stedelek of 't Isendoorn in Zutphen. Jonges gingen anders naor de ambachtschole, meisjes naor de vakschole in Zutphen of de naejschole in Gorssel.

Ruu: Wee good konden leren, ging vanuut Reurle naor de mulo in Borklo; a'j heel good konden leren, ging ie naor Zutphen naor 't gymnasium of de hbs. Rond 1953 kwam der in Lochem 'n hbs, waor ze vanuut Reurle völle hen gingen.

Did: Tegeswoordig kö'j in Diem naor de basischole terech op 't mbo of gi-j könt hier naor de mavo.

Hen: Töt veur kort praotten ze aover de middelbore schole, now heit 't: veurtgezet onderwies.

Bor: Heel vrogger was der in Borklo ne Franse schole.

Zut 1870: Vrogger was in Zutphen ook zo'n soort van studentenschole as noe nog in Daeventer. Dee daor noe op waren, mochten in de karke kommen net wanneer ze maor wollen um dee boken naor te snuffelen, maor mochten der geen één mee naor huus nemmen. Maor 'n boel van dee jongeluu wollen lever in dee boken laezen as ze in huus bie de warme kachel zatten, dan in zo'n kolde, tochtege karke. Ze nammen ze daorum wel 's mee onder heurluu grote mantels en sommegen vergatten ook wel 's um ze weerum te brengen. Too de heren dee daor aover gingen dat markten, leten ze

al de boken an iezeren kettings leggen dat ze neet meer kunnen meegepakt worden [GV-alm 81]. [STUDENTENSCHOLE "athe-neum illustre"].

Gen 1999: DE MEIZUUNTJES "de meisjes van de vroegere huishoudschool" [Telge 12, 107].

JUFFROUW

onderwijzeres

01 JUFFROUW: Acht, Liem II Bat.

02 JUFFROUWE: Bel.

03 JUFFER: Wich, Vor, Ruu, Hen II Vre, Raes, Rhe.

04 JUF: Eef, Zut.

05 SCHOOLJUFFROUW: Rek, Ang, Sto.

06 SKOOLJUFFROUW: Bel.

07 SCHOOLJUFFER: Dre.

08 SKOOLMATRASSE: Bel.

09 ONDERWIEZERES: Eib, Wehl.

10 ONDERWIEZERESSE: Aal, Hen.

11 ONDERWAEZERES: Does.

12 MATRES: / Gels 1930 [Zwart 3, 237].

Bor: 'Juffrouw; met de klemtoon op de eerste lettergreep. [Ok: Ruu].

Bel: De juffrouw/juffrouwe/skooljuffrouw neumen ze ok wal skoolmatrasse/skoolmaitrasse.

Tol: A'j tegen 'n kind zeien: "Ik heb de juffrouw ezien", dan was dat de schooljuffrouw. I-j nuumden de schooljuffrouw nooit bi-j de veurname, maor wel bi-j de achtername: juffrouw De Vries.

Wesv: As 'n non onderwijzeres was, wier ze zuster genuumd. [ZUSTER; ok: Did, sHe, Her, Pan].

Groen: Op 'n nonnenschole neumen ze de zuster: soeur. [SOEUR]

● *Tegeswoordeg heet 'n "juffrouw" ok:*

01 ONDERWIEZERES: Alm, Vor, Gels, Voo, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang, Zev, Did, Sto II Bat.

- 02 ONDERWIEZERESSE: Eef, Eib, Rek, Aal, Tol.
 03 ONDERWIJZERES: Her, Pan.
 04 ONDERWAEZERES: Does.
 05 LERARES: Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Zel, Wehl.
 06 LERARESSE: Eib.
 07 LEERKRACHT: Voo.

Her: 'n Onderwijzeres of juffrouw en onderwiezer of meester.

Zel: Juf Irma is lerares van de laegere schole.

● 'n *Onderwijzeres* wordt ok tegenswoordeg nog wel an-esprokken met juffrouw/juf. Maor ok heel gebruikelik is dat ze bie de veurname eneumd wordt en heel soms:

- 01 MEVROUW: Voo, Wehl.

Bre: Juf Ankie steet an de laegere skole.

Aal: De kinder zegt juffrouw, juffrouw Dinie of Dinie. Olders zegt vake juffrouw of juffrouw Jansen.

Eef: Juffrouw Nelly wordt ok vake an-espraoken as: juf Nelly.

Wich: Tegenwoordeg wordt de juffrouws allemaole an-esprokken met juffrouw of de veurnaam.

Hen: Ik gleuve dat de jeugd de woorden meester of meister en juffrouw en juffer nog steeds gebruikt: b.v. Juffer Annet is de juffrouw van de basisschole.

● 'n *Onderwijzeres van de bewaarschole* heetten vake 't zelfde as 'n *onderwijzeres van de legere schole*:

Dre: De juffer van de bewaarschole numden ze: juffrouw.

Zev: Tege de freubeljuf zei je: juffrouw.

Hen: 'n Onderwijzeresse van de kleuterschole sprak men vrogger an met juffrouw, 'n enkeling met juffer.

Zed: Töt ongeveer 1960 ha'j nonnen op de bewaarschool/kleuterschole. Dat ware

zusters. De kleintjes zate bi-j de zusters op school. [ZUSTER; ok: Wesv, Did, Her, Pan].

Rek: De kleuterjuffrouw of bewaarschooljuffrouw wodn altied as juffrouw an-esprokken. [KLEUTERJUFFROUW, ok: Gor, Eib, Bel; BEWAARSCHOOLJUFFROUW].

Aal: De kleuterjuf of juffrouw van de kleuterschole of bewaarschole of kleuterleidster wodn an-esprokken as juffrouw. [KLEUTERJUF, ok: Eib; KLEUTERLEIDSTER; ok: Vor, Voo, Did, Lob].

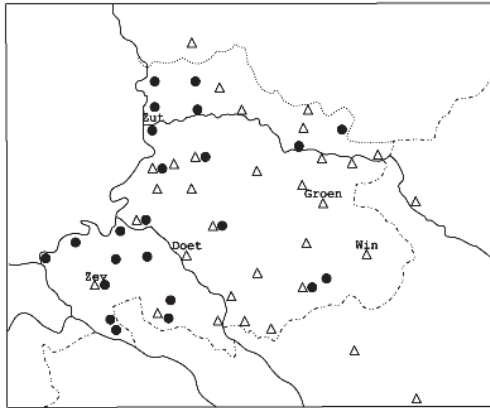
● *Namen veur 'n onderwijzeres van groep 1 en 2 bunt tegenwoordeg:*

- 01 KLEUTERLEIDSTER: Lar, Bor, Gels, Hen, Baa, Zev, Did, Sto, Her.
 02 KLEUTERONDERWIEZERES: Rek.
 03 LEIDSTER: Vor, Does.
 04 GROEPSLEIDSTER: Harf.
 05 LERARES: Aal, Win.

MEISTER *onderwijzer*

- 01 MEISTER: Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Doet, Hen, Baa, Tol, Zev / Liem 1847 [GV-alm 100], Kot veur 1934 [Meinen 6, 66], Vars 1985 [Telge 6, 224], sHe 1993 [Telge 3, 199] || Bat, Vre, Rhe.
 02 MEESTER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Bor, Nee, Aal, Bre, Zel, Wehl, Dre, Baa, Ang, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Her, Lob.
 03 SCHOOLMEISTER: Ruu, Rek, Dre, Tol, Sto || Raes.
 04 SKOOLMEISTER: Bel.
 05 SCHOOLMEESTER: Lob.
 06 ONDERWIEZER: Eib, Win, Doet, Wehl.
 07 ONDERWAEZER: Does.
 08 ONDERWIJZER: Pan.
 09 MENEER: Loch, Nee, Eib.

Dre: 'n Schoolmeester wier vrogger vaak angesprokken as: meester. [Ok: Tol || Bat].

△ meester 01,03-04

● meester 02,05

Dat 't oudere woord meester 't in onze streek aflegt tegen 't Standaardnederlandse woord meester is dudelek te zien op 't kaartjen. Dat meester ok vrogger in de Liem 't oorspronkeleke woord is, blik uut 't feit dat de 19e eeuwse verhalen dee ds. Heldring in de Geldersche Volksalmanakken epubliceerd hef, gaot aover meester Baordman.

Hen: 'n Onderwiezer of meester van de laegere schole wier vrogger an-esprokken met meester; 'n enkeling met meester.

Lob: Tegen de meester zeie zo ook vroeger al vaak: meneer.

Eib: Op de roomse en christeleke schole neumen ze de onderwiezer vrogger meester; op de openbare schole zeien ze meneer tegen 'm.

Win: In gesprekken zae'j: "Kan meester mi-j miesschien helpen?"

Sto: De vrouw van de schoolmeester wier de meesterse genuumd. [MEISTERSE].

Win: De vrouwe van de meester was de juf-frouw van de meester of meesters vrouwe.

● *Tegenswoordeg heet 'n "meester" vake:*

01 ONDERWIEZER: Alm, Eef, Vor, Gels, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Voo, Sil, Doet, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang, Wesv, Zev, Did,

Sto, Her II Bat.

02 ONDERWIJZER: Gen, Does, Her, Pan, Lob.

03 LERAAR: Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Win, Zel, Wehl.

04 LEERKRACHT: Voo, Zel.

Doet: Ferry is onderwiezer/meester van onze basisschool.

Pan: Ferry is onderwijzer van onze schol.

Baa: Ferry is meester/meester van onze laegere schole.

● *'n Onderwiezer wordt ok tegenswoordeg nog wel an-esprokken met meester/meester. Maor ok heel gebrukelek is dat e bie de veurnaam eneumd wordt, of:*

01 MENEER: Zut, Wich, Ruu, Loch, Lar, Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Gen, Voo, Wehl, Lat, Her, Pan.

Aal: De kinder zegt meester, meester Ferry, Ferry of meneer of meneer Ferry. Olders gebruukt de veurnaam minder vake as de kinder.

Wich: Tegenswoordeg wordt de meesters allemaol an-esprokken met meneer en de veurnaam.

Zut: Meestal is 't alleen de veurnaam; soms nog wel met meneer der veur.

BAOVENMEESTER

hoofd van de lagere school

01 BAOVENMEESTER: Wich, Vor, Ruu, Gels, Lich, Din, Voo, Vars, Doet, Dre, Hen / Gen 1999 [Telge 12, 24].

02 BAOVENMEESTER: Gor, Eef, Lar, Ang.

03 BAOVEMEESTER: sHe, Zed.

04 BAOVEMEESTER: Sto.

05 BOVEMEESTER: Wesv.

06 BOVENMEESTER: Vars.

07 BOVEMEESTER: Lat.

08 BOVVENMEESTER: Aal, Win.

09 BOVVENMEESTER: Aal.

10 HOOFD: Vor, Eib, Aal, Gen, Wehl, Lat,

- Did, Lob.
- 11 HOOFD VAN DE SCHOLE: Gor, Alm, Ruu, Bor, Eib, Bel II Bat.
- 12 HOOFD VAN DE SKOLE: Bel, Lich.
- 13 HOOFD VAN DE LEGERE SCHOLE: Harf, Zel.
- 14 HOOFD VAN DE LAEGERE SKOLE: Groen.
- 15 HOOFD VAN DE GROTE SKOLE: Bre.
- 16 HOOFD VAN SCHOOL: Wesv.
- 17 HOOFDONDERWIEZER: Zut, Bor, Nee, Din.
- 18 HOOFDMEESTER: Zut, Lich.
- 19 SCHOOLHOOFD: Rek, Lich.
- 20 BAAS VAN DE SCHOLE: Eib.

Lar: Baovenmeister, maor wiej zegt: baom-
meister.

Hen: Héél vrogger ha'j 'n undermeister en 'n
baovenmeister. [UNDERMEISTER].

Kot 1911: De meister von 't jammer at Johan
later achter den ploog zol motten lopen en
aoverlei met de jonge zelf en met de olders
dat e maor wieter mos laern. 't Gebeurn, en
doo e achttien jaor was, kwam e deur 't exa-
men veur ondermeister [Meinen 2, 98]. [ON-
DERMEISTER].

● *Tegenswoordeg is 't hoofd van 'n basis-
schole vake den directeur.* [DIRECTEUR].

LERAAR, LERARES

*In 't vervolgonderwies he'j tegenswoordeg le-
raren en leraressen.* [LERAAR; LERARES].

● *Veur 'n aantal plaatsen is op-egeven dat
der vrogger andere namen gebruikt wodn
veur "leraar in het vervolgonderwijs":*

- 01 MEISTER: Lar, Gels, Haa, Nee, Bel,
Groen, Win, Voo, Zel, Sto.
- 02 MEESTER: Bor, Voo, Doet, Hen, Zed,
Her.
- 03 ONDERWIEZER: Gen, Tol.

Lar: De mavo was vrogger ulo en mulo; de
l.t.s. was de ambachtschole; hee is meister

an de ulo.

Tol: Meneer Smit is onderwiezer an de mulo/
ambachtschole.

Eib: Vrogger leern iej a'j naor de ulo gingen;
noo studeer iej.

● *Veur 'n aantal plaatsen is op-egeven dat
der vrogger andere namen gebruikt wodn
veur "lerares in het vervolgonderwijs":*

- 01 JUFFROUW: Bor, Gels, Eib, Rek, Groen,
Zev, Zed.
- 02 JUFFER: Dre.
- 03 JUF: Does.

Groen: Zee is juffrouw van de ulo.

Dre: Zi-j is juffer van de mulo.

SCHOOLKIND

schoolkind

'n Kind wat vrogger op de legere schole zat.

- 01 SCHOOLKIND: Acht, Liem.
- 02 SCHOOLBLAAG: Gor, Harf, Ruu, Rek,
Win, Hen, Baa, Sto.
- 03 SCHOOLKLADDE: Gor, Lar, Dre.
- 04 SCHOOLMAOG: Lar, Gels.

Lar: Vrogger neumen ze schoolkinder:
schoolkladden of schoolmäöge.

Pan 1988: MEIKAEVER "kind dat voor het
eerst naar school gaat" [Telge 7, 87; ok:
sHe].

'n Meikaever of gewoon 'n schoolkind.

Eib veur 1973: Dat bunt veerdelaorsgen- gers “dat zijn kinderen, meestal jongens, die alleen maar in het winterkwartaal naar school gaan” [H. Odink 3, 235]. [VEERDELJAORS- GENDER].

● *Bezondere namen veur “leerlingen” bunt:*

- 01 KINDER: Acht; Wehl, Ang II Bat.
- 02 KINDEREN: Zut, Bre, Gen.
- 03 KINDERE: Rek, Aal, Win, Vars, Lat, Did, Zed, Sto.
- 04 KIENDERE: Her, Pan, Lob.
- 05 BLAGE(N): Win, Wesv, Sto, Her, Pan.

Lar 1927: SCHEUNDER “scholier” [Heuvel 1, 12].

Bor 1882: Tussen beiden mosten de schrief- jongens in de karke de vraogen uut de catted- gissemissie opzeggen, die de dommenaer in ’t begin van de wekke an de meister had ope- geven [Kobus 1, 466]. [SCHRIEFJONGEN “leerling die reeds kan schrijven”].

KLASSE

klas

- 01 KLASSE: Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Zel, Dre, Hen, Tol II Bat, Bork, Raes, Rhe, Anh.
- 02 KLAS: Alm, Voo, Sil, Doet, Kep, Does; Liem.

Aal: Umda’j teggenswoordeg groepen hebt, denk i-j an ’t lokaal a’j zegt: “Der zit 28 kinder/ kindere in de klasse.

Aal 1964: PRETTER “soort lessenaar” [Rots 1, 34; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 276)].

SPÖLPLAATSE

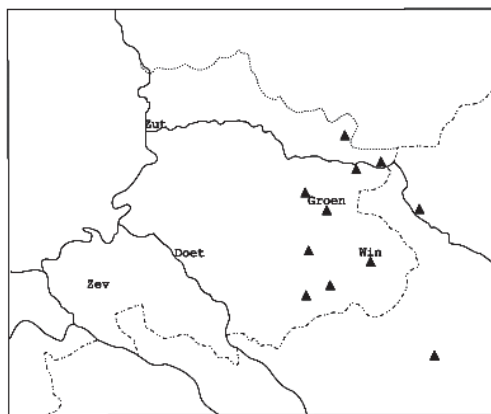
speelplaats

- 01 SPÖLPLAATSE: Gor, Harf, Eef, Zut, Vor,

Ruu, Loch, Lar, Haa, Eib, Lich, Aal, Bre, Din, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Tol II Bat.

- 02 SPÖLPLAATS: Gen, Voo, Sil, Zel, Doet, Wehl, Ang, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.
- 03 SPEULPLAATS: Lat, Wesv, Zev.
- 04 SPEULPLAOTS: Her, Lob.
- 05 SPÖLPLAS: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win / Aal 1964 [Rots 1, 34], Lich 1991 [Telge 8, 115].
- 06 SCHOOLPLEIN: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Nee, Eib, Rek, Aal, Win, Din, Sil, Kep, Dre, Hen, Lat, Lob II Bat.
- 07 SPÖLPLEIN: Vor, Bor, Gees, Gels, Aal, Dre, Zed.
- 08 SPULPLEIN: Her, Pan.
- 09 SPEULPLEIN: Does, Her.
- 10 SCHOOLPLAS: Nee, Bel, Aal, Bre II Vre, Bork.
- 11 SKOOLPLAS: Bel.
- 12 SCHOOLPLAS: / Aal 1964 [Rots 1, 34].
- 13 SPÖLTERREIN: Voo, Vars.

Gor: Bie schole is altied ’t schoolplein; ’n spölplaatse kan ok op andere plaatsen waenn. [Ok: Hen].

▲ -plas 05,10-11

Plas in de betekenis “(speel)plaats” kump veur in ’t oosten van den Acht en in ’t angren- zende Westfalen.

Baa: Vrogger was der 'n spölplaatse veur de deerns achter de schole; de jonges spölden veur de schole.

Loch: Jonges spölden op de spölplaatse/'t schoolplein o.a.: knikkeren, verlos, petjebal, bokspringen, vangertje, pinkslaon. Meisjes deden: ballen, knikkeren, tówken springen en hinkeln.

Bel: Onzen skoolplas beston oet zwart zand en gaf vólle meer meugelekheid um te spöllen as noo. I-j konnen met de klompe strepen trekken en ok weer oetvaegen.

Lat: Wa'j niet vergaete mot, is dat der op de speulplaatse deur de jonges ok heel wat ruzie gemaak wier!

Tol: 't Mooiste was at de meister of 'n jufvrouw met de spöllekes op de spölplaatse metdei.

Wich: Wat dinge doet ze op 't schoolplein nog wel, zo as touwtje springen en knikkeren, maor umdat der vólle spölwerk-tugen staot, zit de kinder door op te hangen en te spöllen. 'n Grote zandbak is ok erg in trek.

Zel: Now hef 't schoolplein 'n zandbak, schommels en andere spöltugen en is 'n schoolplein grotendeels verhard.

Win: 't Anleggen van ne tegelvloere en zandbak maakt dat der andere spöllekes espöld wordt as vrogger.

Wesv: De speulplaats is now de enigste plek woor de blage nog kunne klimme en speule in 'n bak met zand en rotzooie.

Gen 1999: Vrogger mossen de blagen op 't schoolpein in de ri-j staon veurdat ze naor binnen gingen [Telge 12, 133].

Kot veur 1934: De schole genk uut. In de gank drobbelden de kindere met geweld op de deure an. Alle wollen ze 't aerste buten wezzen. Op den spölplas kwam op-ins 'n laeven van geweld. Oh snee! Snee! Wat lag der dikke! De belle vlogen al hen en waer [Meinen 2b, 136].

SPÖLKWARTIER *speelkwartier*

01 SPÖLKWARTIER, SPÖLKWATTIER, SPÖLKWETIER: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang, Zev, Did, sHe, Zed, Sto / Vars 1985 [Telge 6, 328] II Bat.

02 SPÖLKWARTIEER, SPÖLKWATTEER, SPÖLKWETEER: Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win.

03 SPEULKWARTIER, SPEULKWATTIER: Lat, Wesv, Her, Lob.

04 SPULKWARTIER, SPULKWATTIER: Her, Pan.

05 SPÖLKETEER: Win.

Wehl: Vrogger ha'j spölk wattier, now hebben de blage pauze. [PAUZE; ok: Gor, Hen, Tol, Zed II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh].

Lat: Vrogger moeze de blage allemaol nao bute as 't speulkwattier was, now meuge ze zelf wete wat ze gaon doen: binne blieve of naor bute gaon.

RAPPORT *rapport*

01 (SCHOOL)RAPPO(R)T, (SCHOOL) RE'POT: Acht, Liem II Bat.

Lich: Morgen krie'w 't rapport.

CIJFER *cijfer*

01 CIJFER: Gor, Alm, Lar, Bor, Haa, Bel, Gen, Voo, Zel, Doet, Dre, Hen, Lat, Wesv, Zev.

02 CIEFER: Gels, Eib, Sil, Wesd, Ang.

03 CAEFER: Does.

04 PUNT : Sil, Sto, Pan.

Wesd: Wat veur cijfer he'j veur rekkenen?

Gels: Wat veur ciefer heb iej vuur rekkenen?

Sto: Wah v'n punt heb gi-j veur raekene?

● *In de volgende plaatsen geeft de metwar-
kers op dat 't woord "cijfer" neet gebruikt wordt:
Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Gees,
Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win,
Din, Voo, Vars, Zel, Wehl, Kep, Hen, Baa, Tol,
Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Her, Lob II Bat.*

Harf: Wat heb ie veur rekkenen?

Zut: Wat he'j veur 't raekenen?

AFKIEKEN

afkijken

01 AFKIEKE(N): Acht, Liem II Bat, Vre, Stlo,
Rhe, Anh.

02 OFKIEKEN: Gees, Gels, Haa, Nee, Eib,
Rek, Bel.

03 AFLOEREN: / Lich 1991 [Telge 8, 11].

Voo: Afkijken; met 'n ie as in 't woord
bier. [Ok: Wesd, Wehl, Did, sHe, Sto, Her,
Pan].

Lat: Onder 't proefwerk zat Jan bi-j Piet af
te kieke.

● *Veur "stiekem op een papiertje kijken (bij
een proefwerk)" is op-gegeven:*

01 SPIEKE(N): Eef, Zut, Wich, Bor, Rek,
Kep, Hen, Baa, Tol, Wesv, Zed, Lob.

Tol: 't Woord spieken veur stiekem op 'n pe-
pierken kieke, is van lateren daotem.

Rek: Den meester trappeern Piet met spieken.

Win: De meester trappaern Piet ton e bi-j de
rippetitie stiekem zat te spiekene.

● *Namen veur "spiekbriefje":*

01 SPIEKBRIEFKE(N): Wesd, Wesv, Her.

02 SPIEKBREEFKEN: Aal.

03 SPIEKPAPIERKEN: Ang.

04 SPIEKBLAADJE: Gees.

II spieksettel: Anh.

Aal: De meester trappeern Piet too-t e onder
't proefwark stiekem op 'n spiekbriefken zat

te kieke.

Gees: De meester betrappen Piet op 'n spiek-
blaadje.

VEURZEGGEN

voorzeggen

01 VEURZEGGE(N): Acht, Liem II Bat, Stlo,
Rhe, Anh.

02 VUURZEGGEN: Gees, Gels, Nee, Rek.

03 INSCHUNEN: / Eib 1980 [Telge 1, 35].

II vöörzeggen: Vre.

Gels: Vuurzeggen; maor wiej zegt: vuur-
zengn.

Eef: De hele klas lag slap van 't lachen um-
dat der ene Piet iets gekes veurzei.

Vars: De meester wil niet hemmen da'j veurzeikt.

sHe: Van de meester ma'j niet veurzegge.

SPIJBELEN

spijbelen

01 SPIJBELE(N): Acht, Liem II Bat.

02 SPIEBELE(N): Voo, Hen, Baa, Zev.

03 VERZUME(N): Gor, Eef, Groen, Lich,
Aal, Wehl, Tol, Does, Wesv.

04 VERZEUMEN: Win.

05 VAN *SCHOLE* WEGBLIEVE(N): Loch,
Bel, Lich, Zel, Hen, Ang, Did.

06 THUUSBLIEVE(N): Din, Ang, Pan.

07 STIEKEM VOTBLIEVEN: Eib.

08 SCHOOLZEEK *WAEZEN*: Lar, Bor.

09 STIEME: / Wesv 1996 [Telge 11, 85].

10 'N SLUPERKEN MAKEN: / Bor 1882
[Kobus 1, 465].

Kep: Vrogger wier der niet gespijbeld; a'j
thuis mossen helpen, ging i-j gewoon niet
naor school.

Win: Dén verzeump nog al 's.

SPIJBELAAR

spijbelaar

01 SPIJBELAAR: Acht, Liem II Bat.

- 02 SPIEBELDER: Voo, Hen.
 03 SPIJBELER: Vars.
 04 SPIEBELER: Zev.
 05 VERZUMER: Lich.

● *Veur de namen van veurwarpen um met te straffen, kiek in De mens en zien näösten-A, onder: Veurwarpen um met te straffen.*

SCHOOLZIEK WAEZEN

schoolziek zijn

- 01 SCHOOLZIEK/SCHOOLZEEK WAEZEN: Acht, Liem II Bat.
 02 SKOOLZEEK WAEZEN: Zut, Bel, Groen, Lich, Bre.
 03 SCHOLZIEK ZIEN: Her, Pan.
 04 SCHOOLPIEN(E) HEBBEN: Ruu, Aal, Win, Sil, Dre.
 05 SCHOOLZIEKTE HEBBEN: Gor, Aal.

Voo: Schoolziek; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Gor].

Gels: Schoolzeek is mah ne gemaakte mere: anstellerieje.

Win: Zee hef slim las van schoolpiene.

HUUSWARK

huiswerk

- 01 HUUSWARK; Gor, Harf, Eef, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol, Wesv, Zev, sHe, Zed, Sto II Bat.
 02 HUUSWERK: Zut, Wich, Vor, Doet, Wehl,

- Kep, Hen, Does, Ang, Lat, Did, Lob.
 03 HOESWARK: Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win.
 04 HUUSWAERK: Her, Pan.
 05 LEREN: Gees, Aal.

Din: Jan kan vanaovend niet hen voetballen, want hie hef 't huuswark nog niet af.

Lat: Jan kan niet voetballe, want hi-j het zien huuswerk nog niet af.

Gees: Jan kan neet voetballen, want hee hef 't leren nog neet edaone.

Gen 1999: Moeder heurde ons de catechismus af. AFHEUREN "overhoren" [Telge 12, 10].

LEREN

studeren

- 01 LERE(N): Acht, Liem II Bat.
 02 STUDEREN: Eib, Gen, Hen.

Gen: A'j defteg praot zeg i-j studeren; a'j gewoon praot: leren.

Hen: Wat oudere mensen zölt zeggen: "Dén leert veur meester"; jongeren zegt: "Die studeert veur onderwiezer".

Vor: Vrogger zeien ze op de vraoge 'Wat dut ow zönnne?': "Dén leert veur meester". Noe zult ze wel veur onderwiezer leren.

Zut: Wat dut oe zeun? Dee leert veur onderwiezer.

sHe: Wat dut ow zoon? Dén leert veur schoolmeister/ onderwiezer.

Nee: Hee leert vuur meester.

Zel 1870: 't Praeken dat mot ze maor an de domeneers aoverlaoten; die trekt der eur geld veur en daor hebt ze ook veur estoldeerd [Klokman 7, 5]. [STOLDEREN; ok: / Lar 1838 (GV-alm 180)].

● *Veur "vervolgonderwijs volgen" bunt opgegeven:*

- 01 WIETERLEREN: Harf, Wich, Aal, Dre, Tol / Kot 1913 [Meinen 2a, 117].
 02 WIEJERLERE: / sHe 1982 [Telge 3, 173].

03 DEURLEREN: Vor, Aal, Win, Wehl.

Win: A'j nao de grote schole naor ne andere schole gingen, zaenn ze: hee leert deur, of: hee leert wieter, want hee kan good leren.

Wehl: Hi-j of zi-j geet naor Dörkum en dan wis gi-j: hi-j of zi-j leert deur.

Kot 1913: De meister wol hebben, Hendrik zol wieterleern; hee zol op studie; hee zol later op den praekstool 's mensen gemood verbaeteren [Meinen 2a, 117]. [OP STUDIE (GAON "gaan studeren").

Tol: As ze zeien: "Hie/zie geet in Zutphen/Dörkum nao schole", dan wis i-j dat e wieterleren. Deurleren was in mien tied nog iets bezunders; want nao de laegere schole mos i-j warken. Deerns gingen soms nao 'n particuliere naai- of breischole, later ha'j ok de kokschole. Veur jonges was der de ambacht-schole.

Wich: "Die jonge/deerne geet naor Zutphen", zeien ze as e/ze wieterleren.

Win: Van 'n schoolblage oet de buurtschappen dén nao de legere schole in Wenterswiek naor schole geet, zegt ze: "Dén geet nao darp nao schole".

Gor: Die jonge/dat deerntje geet nao stad naor schole.

Wehl: Hi-j/zi-j geet al naor Dörkum.

Kep: Die gaot al in Durkem naor school.

Liem 1845: "Maor meister", zei Jan, "niet alle minse zun zo diep bestoldierd as gi-j" [GV-alm 115]. [BESTOLDIERD].

Gen 1999: HEEL WAT LETTERS VRAETEN "veel studeren" [Telge 12, 102].

Lar 1927: PROFESTER "professor" [Heuvel 1, 416].

METLATTE

lineaal

01 METLATTE: Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Doet, Dre, Hen.

02 METLAT: Kep.

03 MAETLATTE: Gor, Eef, Zut, Wich, Aal, Din, Meg, Vars, Zel, Baa.

04 MAETLAT: Voo, Wehl, Lat, Wesv, sHe, Pan.

05 METERLATTE: Groen, Win.

06 MAOTLATTE: Vor.

07 LEILATTE: Ruu, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich.

08 LEILAT: Ulf, Sil, Wesv.

09 LIJNLATTE: Baa.

10 LINIAAL: Voo, Groes, Zev.

11 LATTE: Gor, Alm, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Aal, Win, Wesd, Zel, Tol.

12 LAT: Ulf, Ang, Lob.

Lich 1991: LEI-PENNE "griffel" [Telge 8, 72].

Vars 1985: Op den eersten dag da'j nao schole gongen, kreeg i-j vrogger van de juf-frouw 'n leie en van huus bracht i-j 'n mooie griffeldoze en 'n sponsdoze met [Telge 6, 208]. [LEIE; GRIFFELDOZE; SPONSDOZE].

Din 1981: Met kriet zetten e (meister Keuper) efkes wat op 't bord [Dinxperlo 1, 202] [KRIET "krijt"].

HOOFDSTUK 13

GELEUF

1. ALGEMEEN

GELEUVEN

geloven

01 G(E)LEUVE(N): Acht, Liem / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 6, 64] || Bat, Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Loch: Geleuft ieder Christenmense in 't bestaen van God?

Win: Geleuuet iedern Christen in 't bestaen van God/Unzen Lieven Haer?

Gen: Gleuft elke Christen dat God bestee?

Wesv: Geleuf iedere geleuvice in 't bestaen van God?

Pan 1988: Gi-j zol mar 's dukker nor de kerk gaon, gi-j onkries. ONKRIES "ongelovige" [Telge 7, 97].

GELEUF

geloof

01 GELEUF: Acht, Liem.

02 GELEUVE: Harf, Ruu, Gels, Haa, Eib, Bel, Groen, Win, Hen / Zel 1870 [Klokman 6, 456].

03 GELOOF: Eib, Groen, Aal, Gen, Zel, Wehl, Did || Anh.

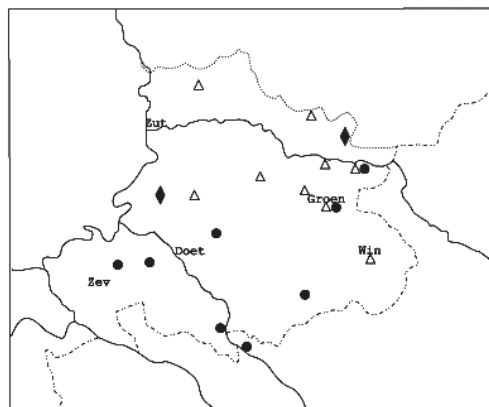
04 GELOVE: Nee, Tol.

Zut: Vrogger dejen meer mensen an 't geleuf as noe.

Groen: Vrogger hadn meer leu 'n geleuve/ geloof dan rechtevoo.

Zed: Vrogger hadde meer minse 'n geleuf dan tegeswoordig, of: vrogger ware der meer geleuvice minse dan now.

Bor: Der is één God en honderd winkels: der

△ geleuve 02

● geloof 03

◆ gelove 04

't Zelfstandege naamwoord geleuf is aoveral in onze streek gangboor. 't Standaardnederlandse woord geloof is veur 7 plaatsen verspreid in onze streek op-egeven. In de No Acht kump ok veur geleuve; twee plaatsen kent de compromisvorm gelove.

is één God, maor ie könt op heel völle menere geleuven.

Lar 1927: KARKVOLK "zij die naar de kerk zijn geweest" [Heuvel 1, 31].

2. VOLKSGELEUF EN

BIEGELEUF

HEKSE

heks

01 HEKS(E): Acht, Liem || Bat, Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.

Zel: Vrogger maakten ze ons wel bange veur 'n hekse.

Alm: In Almen is bekend dat de huusholdster van de pastoor as hekse verbrand is.

Eef: Aleid "des papen maget uut Almen" werd verdacht van hekserieje en is doorumme in 1472 verbrand. Staring wist der ok van want in zien gedich "De hoofdige boer" neumt e 't.

Sto: As wi-j as blage vanuut Stökkum in 's-Herembarg kwame, wier ons wies gemaak dat in de Munt de heks van 's-Herembarg woonde. Maor de olde Mina deej gin mins kwaod. Mechteld ten Ham was de heks van 's-Herembarg die in 1605 verbrand is umdat ze koewe en blage betoverd zol hemme.

Hen: 't Verhaal ging dat vrogger iemand op 'n katte eschotten had. Hie schot met hagel mor hie had der 'n dubbeltjen op edaon umdat e wel 's 'n hekse kon waenn. Den volgenden dag was der 'n buurvrouw dood. Ze lei in de beddestae met 'n doek aover 't heuf. Toen den schutter dén doek wegnam, schrok e: 't was net 'n gaetjeszeve.

Ik wet nog dat der 'n olde vrouw uut 't Hengelse Broek aoverleden was en dat opa (1862-1952) zei: "Dat was de laatste hekse; now bunt der giene meer". Ik kreeg 't idee dat e dat wel jammer von.

Liem 1842: TOVERKOL "toverheks" [GV-alm 161].

Win 1971: BETUTTELEN "betoveren, behekzen" [Deunk 1, 23].

Acht-Tw 1948: 't Is der neet huj "het is er niet pluis; gezegd als men een familie verdenkt van hekserij" [Wanink 1, 114].

Win 1971: DWARG "dwerg" [Deunk 1, 53].

Wesv 1996: Zukke blage gleuve nog in eerdmennekes. EERDMENNEKE "aardmannetje" [Telge 11, 36].

Din 1968: De eerdmennekes woont diepe onder de grond en a'j eur ow hólpe anbiedt, zólt ze ow ok wisse doorveur belonen. A'j bi-j dén gunnen wakelenbos deur 't kanietjesgat de grond in gaot, kom i-j nao viefteg

meter in 'n groten zaal vol met zilver. Maor waart ow door an te kommen! [Hans Keuper in: Moespot 60, 18].

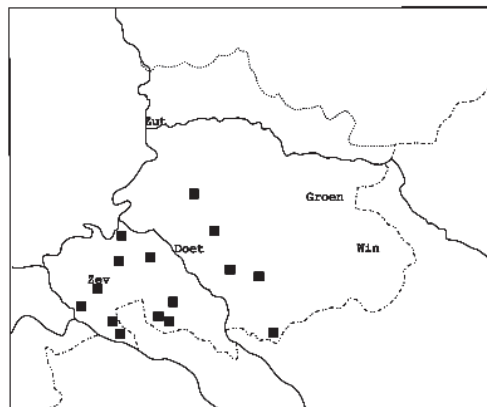
SPOOK

spook

Veur de verspreiding van spook/spoek in 1950, kiek in Broekhuysen 1, 111.

- 01 SPOOK: Acht; Lat, Wesv, Zev, Pan II Bat, Vre, Bork, Raes, Rhe.
- 02 SPOEK: Din, Vars, Wesd, Zel, Wehl, Hen, Ang, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Her, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 140], Vars 1985 [Telge 6, 327], Gen 1999 [Telge 12, 151].
- 03 SPEUKSEL: Bel.
- 04 SCHIW: Aal.
- 05 SCHIEF: Gees.
- 06 SCHIEUW: / Loch 1882 [Wansleven 1, 476].
- 07 GEES: Wesv.

Vars: Spoek; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Wesd, Wehl, Ang, Did, Zed, Sto, Her, Pan].

In nogal wat plaats en in de Liem en 't angrenzende deel van den Acht is spoek (nog) de name veur spook.

Haa: In Hoorle wordt gin verhalen aover speuke verteld.

Bel: Ze zaenn: “’s Nachs tusken twaalf en ene bunt alle speuke en hekse op de bene”.

Gor: Ruum 170 joor elene hebt ze in onze buurte ’n karkhof an-eleg. Wie komt door vake langs; ok ’s nachs. Nooit iets eheurd of ezeen van spoken, al wone wie hier noe 73 joor.

Eef: Van ’n boerderieje hier wördt verteld dat toen de boer aoverlejen was, ’t door ging spoken. Der mos ’n nije pachter op kommen, maor niemand wol der hen. ’n Boerenknech uut de buurte wol der wel hen; hee was neet bange veur ’t spook. Naoderhand werd verteld dat hee eers zelf veur spook espöld had en zo de buurte bange emaaft had.

Vars: A’j vrogger met peerd en wagen nao Doezeborg gingen, dan kon ’t waezen dat ow in de Klöpper (op de grenze van Wisch en Dödekem) ’n witte gedaante veur ’t peerd uutliep. Door mos i-j met de zwöppe niet nao slaon want dan vielen alle kettens los. [Ok: / Vars 1985 (Telge 6, 114)].

Sto: Bi-j ’t Loo in Kilder liep ’n spoekhond met glujende oge.

Loch: Op kasteel Ampsen hadden ze ’n spook dat op ’n bepaolde trappe huusden. En of en too holden dat spook deur ’t hele huus.

Bor: In den Nettelhorst spookten ’t bie de Eunkbrugge aover de Kattenbekke: door wordt alle peerde bange.

Zev: As gi-j met kar en perd van Zaevender naor Doesburg wil en gi-j nem den olden weg aover ’t Malland achter de Zweekhorst, dan vilt bi-j de Mallumse Brug soms ’t perd op de kni-je. Door achter ’t weidehekkes is ’n man begrave gewes.

Does: Vroeger spoekte ’t um de kerk heer. Door trokken precessies heer. A’j dat dan heurden van luj die in die tied old waren en ’n goeie borrel op hadden of goed bang wazzen, dan hadden ze de precessie gezien en dan wieren ze an de kant gezet want de precessie mos der deur. Zukke verhalen heurden i-j veur tachteg joor van spoken. Woor

de dames B. woonden, door was ok ’n spookhuus. Die B. was zogenaamd ’n vroedvrouw gewes vrogger. Toen in de tied toen wi-j kinderen waren, toen had vader zon vrouw op ’t land um te wiejen. Die had door gediend in dat huus. En die vertelde ow daor verhalen van! As die op bed lei door in dat huus, dan ging dat zo met de hand aover ’t gezich. En ’t is gebeurd dat de Ooypoortstraot zon bitjen uutliep umdat der door gespoekt werd. En dan kwam hier vrogger ’n man, die is allang weg, allang dood, die hiette S. En die kwam hier praoten met mien vader. En vader, die geleufden toch zo vas in dat spoeken; die had ook zoveul spoeken gezien van zien laeven, heel verschrikkelek. En dan zat die man te vertellen aover dat spoeken. En vader gaf ’m groot geliek. En dan zei vader tegen ons: “Now motte jullie de koeie mor gaon melken”, want vader mos praote met S. En toe hadden wi-j nog zon stormlanteern met peterolie en toen wier die angestaoken. En dan kwam je in die schuur. En dan die reppels, die gingen allemaol heen en weer. En dan, och God, wi-j pisten zowat in de boks! Mien vader wier ook zo mor op de Bingerdensedeweg van de wagen afgebeurd en wier naost de wagen neergezet. Later gingen wi-j naor vergaderingen en toen werd dat allemaol uitgeleid; dat ’t nie zo was, dat der geen geesten waren.

Lar 1927: Gaitje-meuje had allerlei oeroude gewoonten. Als ze bij zomerdag een eindje van ’t huis was, b.v. in den Kamp of “in het Bosch” (ook akkerland) aan ’t wieden, dan zette ze den bezem schuin tegen de ongegrendelde deur met de woorden: ’Nou könt der geen speuke of deve in huus kommen” [Heuvel 1, 433].

Gen 1999: GESPENS, GESPENSTER “spoken” [Telge 12, 62].

● *De warkwoorden spoke(n)/spoeke(n) hebt dezelfde verspreiding as de zelfstandige naamwoorden spook/spoek.*

Gees: Vrogger spookten 't op völle plaatsens.
Dre: Vrogger spoeken/spoken 't op völle plaatsens. [Ok: Hen].

Zev: Vroeger spookte/spoekte 't op veul plaatse.

sHe 1993: 't Is daar niet zuver "het spookt daar; er gebeuren daar vreemde dingen" [Telge 3, 208].

Zel: In de Halse Heide door spoekten 't, zei mien vader.

Alm: De mensen zaenn dat 't spookten op huize de Ehze.

Sto: In 't Bukebuske tusse Stökkum en 's-He-rembarg spoekte de Hakketraejer. Dén kwam in 't duuster achter ow lope en traaj ow op de hakke. Ze zeie later dat 't 'n grenskommies was, dén de minse veur de gek wol holde.

Zed: At 't vrogger in huus örges spoekte en ze konne 't spoek niet kriege, dan zeie de minse: "Wi-j zulle de pastoor der bi-j hale". Dén zaegende dan 't hele huus; gin vertrek wier aovergeslage. Dan baejde de pastoor in 't Latijn, dronk 'n borreltje en kreg 'n grote sigaar. At nao verloop van tied de spoekeri-j niet veurbi-j was, wier de pastoor der weer bi-j gehaald. Dén zei dan: "Hemme gillie soms wat in huus dat ow niet toeheurt? As dat zo is, breng dan 't geleende grei harum en 't spoeke zal veurgoed veurbi-j zun". [SPOEKERI-J].

WITWIEF

witte vrouw

01 WITWIEF: Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Rhe.

Loch: 't Verhaal van de witte wieve op den Lochemsenbarg is heel bekend.

Kep: Volgens zeggen kwammen der bi-j de Zwarte en Witte Kolk witte wieven veur.

Gor: Bie ons in de buurte likt wat lege weiens met 'n sleutjen der deur: de Flierweidens (kiek in: Boerderij- en veldnamen in Gorssel, kaart 26/3). Door ko'j bie lechte maone soms de witte wieve zeen.

Sto: Bi-j 't Montferland zitte witte wief. De Zeddamsse dierenarts Hoogland was in Stökkum nao 'n boer gewaes en reej aover de bos terug. Bi-j 't Montferland spronge 'm de witte wief op de tilbury, 't peerd sloeg op hol en liep zich te barste tegen 'n boom. En 'n Baekse boereknech wedde in 'n café in Zeddum dat e met de witte wief zol danse. Hi-j ging naor 't Montferland en de andere marge wier e dood gevonde. De witte wief hadde 'm niet los gelaote en deurgedans tot e moesdood was.

Did: Witte wief komme hier niet veur.

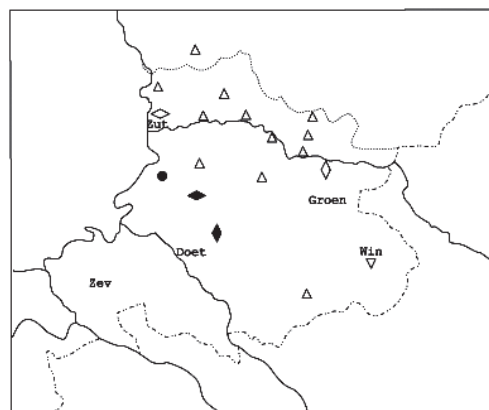
● *Verhalen aover witte wieven, op-etekend in verschillende plaatsens in onze streek, staot in: De oele röp.*

Acht 1882: 'VULEK, VOELEK "kwade geest, elf" [Telge 2, 146/144].

DERK-MET-DEN-BEER

wilde jacht

01 DERK-MET-DE(N)-BEER: Gor, Alm, Vor,

△ Derk-met-de(n)-beer 01	▽ Dark-met-de-baer 02
◇ Berend-met-de-beer 03	◆ Berend-met-de-hundjes 04
◊ Jan-met-den-beer 05	◆ Jan-met-de-hundjes 06
● Hubert-met-de-hundjes 07	

De wilde jacht is in de Liem onbekend; in den Acht maakt Derk/Dark, Berend, Jan en Hubert met 'n beer of met hundjes de streek op Kasaovend onveileg.

Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Aal
II Bat.

- 02 DARK-MET-DE-BAER: Win.
- 03 BEREND-MET-DE-BEER: Eef.
- 04 BEREND-MET-DE-HUNDJES: Hen.
- 05 JAN-MET-DEN-BEER: Haa.
- 06 JAN-MET-DE-HUNDJES: Zel.
- 07 HUBERT-MET-DE-HUNDJES: Baa.

Win: Dark-met-de-baer ging op Kasaovend op Baerndekesjach; daorumme mos alles dan binnen wezzen. [BAERNDEKESJACH; ok: Aal].

Gor: Twee metwarkers kent nog Derk-met-de-beer. Dén zol op Kasaovend rondum 't huus gaon en dan alles wat nog buten lag, metnemmen.

Zel: Op Kerstaovend kump Jan-met-de-hundjes en dén nimp alles met.

Hen: Beernd-met-de-hundjes wonen op de maone. Dat binnenhalen van alle gereedschap wordt hier en door nog wel edaon.

Baa: Opa zei: "Hubert-met-de-hundjes kump", en dan mos alle gereedschap naor binnen.

Bor: Op Kasaovend ging Derk-met-den-beer rond; dan mos alles binnenstaon, anders pisten hee 't nat. [Ok: Loch].

Gees: Op Kasaovend mos in den Noordiek/ in den Norek alles wat buten ston, naor binnen umdat Derk-met-den-beer kon kommen en dén meeg der aoverhen.

BOLLEBAK

boeman, kinderschrik

- 01 BOLLEBAK: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Zel, Hen / Zel 1870 [Klokman 7, 5], Lar 1927 [Heuvel 1, 37], Kot ca 1930 [Meinen 5, 16], Lich 1991 [Telge 8, 25] II Bat.
- 02 BULLEBAK: Gor, Eef, Vor, Lar, Vra, Harv, Aal.
- 03 BOELEKEERL: Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Sto / Zel 1934 [Archief 1, 313], sHe 1982 [Telge 3, 19], Wesv 1996 [Telge 11, 26], Gen 1999 [Telge 12, 32].

- 04 BOELEKE(R)L: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 20].
- 05 BOLLEKEERL: Aal, Vars, Hen, Tol.
- 06 BOELEJÖD: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 19], Zed 1982 [Köpp 1, 48].
- 07 KERL-MET-DE(N)-HAOK: Her, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 20].
- 08 KOLKMAN: Kep.
- 09 MOERASHOND: Zut.
II bolleman: Rhe, Kle.

Lich: Alles woor water in zat en woor 't geveurlek was –ne kolk, ne putte, ne graven, ne aalnelder– kon ok 'n bollebak in zitten.

Voo: A'j te dich bi-j 't water kwammen, grep ow den boelekeerl.

Bre: Moder zei: "Komp mi-j neet te kort bi-j de grachte want door zit ne bollebak in en dén nump ow met".

Groen: I-j mochten neet kort bi-j 't water kommen of bi-j 'n graven of ne kolk want dan kon den bollebak ow griepen.

Lob: Kiender mochte nie dich bi-j 't waoter komme, anders trok den kerl-met-den-haok ze der ien.

Sto: Bi-j ons thuus zat de boelekeerl/boelejöd in de aaltkelder en in de graaf.

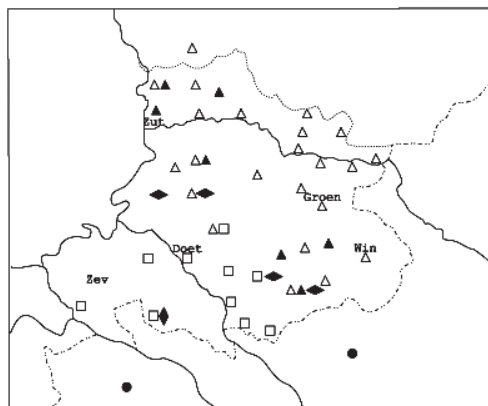
Zut: In begreujde kolken zat wel 's 'n moerashond.

Kep: A'j in de buurt van kolkman kwammen, nam dén ow met en i-j kwammen nooit weer bi-j ow moeder.

Vars: Onder vonders en vlonders zat de bollekeerl/boelekeerl en daorumme moch i-j door niet dichte bi-j kommen.

Loch: Den bollebak zat bie ons in de grachte. Mien moder zae altied: "A'j op 't wasschap – 't holten schap tegen de grachte an– gaot staon, dan trekt oe den bollebak in 't water. 'n Wasschap steet in: De weerld-A, blz. 84.

Hen: De bollekeerl zat in de Oosterwijkse Vloed die bi-j ons achter de boerderi-je langs liep. Toen ik as jonge de mensen van 't Waterschap veur bollekeerls anzag, geleuven ik mien olders nog wel dat dat gien bollekeerls waren. Maor woorum ze dan niet deur de bollekeerl egreppen wieren, door wissen

- △ bollebak 01
- boelekeerl 03-04
- ◆ boelejöd 06
- ▲ builebak 02
- ◆ bollekeerl 05
- bolleman

Kinder wordt veural in den Acht bange emaaht veur 'n bollebak dé n in 't water zit. Veural samenstellingen met bolle en boele komt völle veur. Verg. ok 't volgende kaartjen.

mien olders gien antwoord op. Umdat e ok in waterputten zat, ha'k door as kind ok 'n dodeleke angs veur.

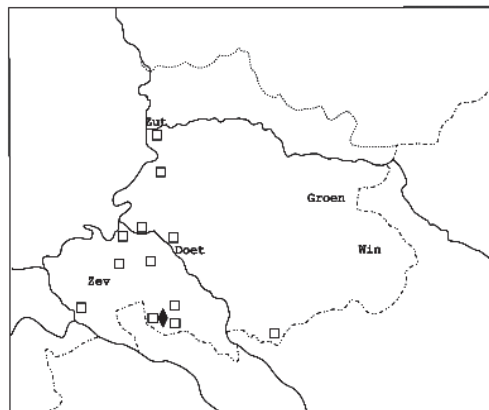
Zel 1864: As onzen olden meister aover de straote ging en de wichter 'm an zaggen kommen, kroppen ze achter de pieliers van de kerke; ze waren nog banger veur 'm as dat i-j ze tegenwoordeg veur de bollebak bange maakt [Klokman 7, 5].

BOELEKEERL

boeman, kinderschrik

- 01 BOELEKEERL: Zut, Din, Wehl, Kep, Dre, Baa, Ang, Did, sHe, Zed, Sto, Pan.
- 02 BOELEJÖD: Sto.
- 03 GRIWWEL: Gels / Lar 1927 [Heuvel 1, 37].
- 04 GRUWWEL: Win.
- 05 PLATVEUTE: Aal, Bre.
- 06 BIETHAPPE: Gor.
- 07 BOEMAN: Eef.
- 08 ROGGEWOLF: Voo.

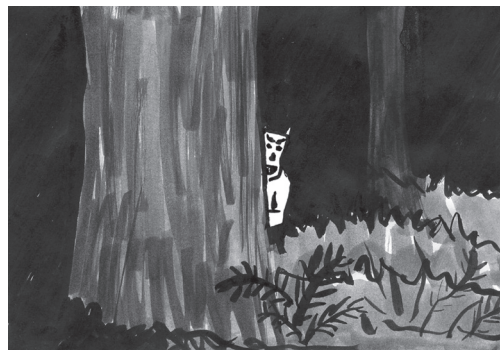
Zut: De boelekeerl zat neet in 't water zo as

- boelekeerl 01
- ◆ boelejöd 02

Kinder wordt veural in de Liem bange emaaht veur 'n andere kinderschrik, dé n neet in 't water zit, maor 's aovends as 't duuster is aoveral te veurschien zol können kommen. Verg. ok 't veurege kaartjen

de moerashond mäör hee ston in 't donker achter 'n boom.

'n Boelekeerl in 't donker in 't bos.

Kep: De boelekeerl zat in 't donker in 't bos langs de weg. Soms kwam e ok a'j niet gingen slaopen.

Dre: A'j 's aovends at 't duuster was nao buiten wollen, dan maakten ze ow bange veur de boelekeerl.

Ang: Boelekeerls konden 's aovends aoveral rondlopen maor ze konden ok wel in huus zit-

ten in donkere kaemerkes of in hokken bi-j huus.

Baa: Ok in 'n kaste kon de boelekeerl zitten.

Din: De boelekeerl zat niet allene in 'n putte of kolk maor ok in den tweedonkern achter 'n hegge of stroek. [Ok: Wehl, Sto].

Bre: De platveute verstoppen zich in de gesten tussen de huze. A'j dan late op straote lepen, dan grep e ow en nam ow met nao 't water.

Gels: 'n Griwwel kon oew griepen in 't duustan. Maor verstandege ole leu stelden oew gerös met: "Waes mah neet bange want den aolen griwwel is dood en den jongen hef nog gin tane". [Verg.: / Lar 1927 (Heuvel 1, 37)].

Win: Den gruwwel heel zich op in 't duuster. Ze zaenn wal: "Den olden gruwwel is dood en de jongen hef nog gin tande".

Voo: Wi-j wieren wel bang gemaakt met de roggewolf. Dén ko'j soms zien lopen in de rog, want dan mieken de halmen 'n golvende bewaeging. A'j in de rogge liepen, kon e ow griepen en doorum moch dat niet.

Hen: De nachmere viel allene de peerde lasteg. At hie der 's nachts ewes was, waren de peerde 's morgens nat bezweit en ze hadden de manen helemaal verwierd. Door had de nachmere zich an vaste-ehollen. [NACH(T)MERE].

● *De name weerwolf/waerwolf is bie de metworkers bekend zonder dat ze verhalen kent. Allene in 'n paar gevallen wordt op-egeven dat 'n weerwolf 'n soort kinderschrik is.*

Bre: As 'n klein of jong kind 's aovends ondeugend was en veur straf nao buten mos, dan nam de weerwolf 'm met.

Baa: A'j vrogger ondeugend wazzen ewes, dan zeien de olders vake: "Now kump ow zo de weerwolf halen".

Vor: Wiej wodn as kind wel 's bange emaaft veur de weerwolf, al wisse wiej neet wat 't was.

VEURTEKEN

voorteken

01 VEURTEKEN: Gor, Zut, Wich, Ruu, Loch, Eib, Bel, Lich, Aal, Win, Kep, Hen, Lat II Rhe.

02 VEURTEIKEN: Ruu, Din, Voo, Wehl, Dre, Hen, Tol, Ang, Did, Zed, Her, Pan, Lob II Anh.

03 VUURTEKEN: Gels, Rek.
II vöörteken: Vre.

Gor: Veurtekens bunt anwizingen van wat gebeuren geet van weerkundegen of licha-meleken aard. Zo as: völle eksters um 't huus, dan krie'j vesite; as de likdoorns staekt, kump der ander weer.

Tol: 'n Zwarte kraaie op 'n heksken beteikenen dat der gauw ene doodging. Ik herinnere mien nog dat gropmoeder der 's ene wegjoeg. Maor ze vertellen mien niet woorumme.

● *A'j an veult kommen dat der iets gebeuren geet, dan he'j 'n:*

01 VEURGEVUUL: Zel, Doet, Kep, Hen, Did, Her, Lob.

02 VEURGEVEUL: Loch, Gees, Nee, Aal, Win II Bat.

03 VUURGEVEUL: Gels.

04 GAVE: / Aalten 1970 [ADW 6, 2, 32].

Zel: A'j denkt: dén kon ok wel 's kommen, en hie kump dan, dan he'j der 'n veurgevuul van ehad.

Gels: Wat leu hebt veulen ankommen dat der 'n ongelukke geburen zol; dan hebt ze der 'n vuurgeveul veur ehad.

● *Veur 'n baovennatuurleke anwizing van wat gebeuren geet, bunt de volgende namen op-egeven:*

01 VEURGESCHEF(T): Zev, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 163].

02 VEURGEZICHTE: Gor, Win.

03 VEURGESCHICH: Sto / sHe 1982 [Telge

3, 163].

- 04 VEURGESCHIKSEL: Win.
05 VEURSCHOUW: Win.
06 VEURSPOOKSEL: Ruu / Lar 1927 [Heu-
vel 1, 432].
07 VEURSPOEKSEL: Hen.
08 VEURSPEUKSEL: Bel.
09 VEURTEKEN: Does.
10 TWIDDE GEZICH: / Pan 1988 [Telge 7,
42].

Gor: 'n Veurgezichte is 'n baovennatuurleke
anwiesinge van wat gebeuren geet.

Win: A'j argens brand meent te zene en later
kump der op dee stae brand, dan ha'j 'n veur-
gezichte/ne veurschouw/'n veurgeschiksel.

Does: A'j 'n dreum hebt gehad, die'j ow niet
meer herinneren kunt a'j wakker wordt, en
nao 'n paar dagen gebeurt der wat, wat den
inhoud van de dreum gewes is, dan he'j 'n
veurteken gehad.

Sto: Mien grootvader was met iemand aan
't eerpels grave, dén zag 'n begreffenisstoet
veurbi-jkomme maor opa zag niks. 'n Waek
later trok der 'n stoet want de buurman was
doodgegaon. In Baek zagge olde minse al-
lemaol lichjes in de Bievank, woor later de
grenspos Bargh kwam.

Eef: Sommege mensen hadden de gave
van iets in 't veurten te kunnen zeen. Z'n
man neumen wiele 'n veurkieker. Hee kreeg
's nachs 'n droom en dan zag hee bie veur-
beeld 'n liekwagen. Dan wis hee wee der bin-
nenkort dood zol gaon. [VEURKIEKER "hel-
derziende"; ok: / Gees 1921 [Heuvel 2, 14],
Lar 1927 (Heuvel 1, 61)].

DWAALLICHTJES

dwaallichtjes

- 01 DWAALLICH(T)JES: Gor, Eef, Zut, Wich,
Loch, Bre, Kep, Hen, Does, Wesv, Sto.
02 DWAALLECH(T)JES: Gor, Ruu, Bel,
Lich, Aal, Voo, Vars II Vre.
03 DWAALLECHTEKES: Win.
04 DWAOLLECH(T)JES: Zel / Kot ca 1930
[Meinen 5, 39].

Harv 1991: DWAALLÖCHTE "dwaallicht"
[Telge 8, 35].

Wich: Dwaallichjes kenne wiej hier niet, al-
lene uut de buke.

Eef: Vrogger heb ze ons verteld dat onder de
Flierse ('n boerderieje; kiek in: Boerderij- en
veldnamen in Gorssel, krt. 26/3) 's aovends
dwaallichjes waren te zeen. Ze vertelden der
dan bie dat dit de lichjes bunt van de ziel-
tjes van ongedeupte kindertjes dee gedoemd
zollen waezen rond te dwalen.

Ruu: Bie den aoverweg an de Loorstege
in Reurle he'j zo'n old venne. 't Is mie wal
's aoverkommen da'k door zo'n dwaallech
ezene heb.

Did: Wi-j wone bi-j 't kerkhof. Vroeger briene
der gin lampe in de buurt. As 't dan herfst
wier, ko'j de lichjes baove de grave zien. De
köster zei dat dat te make had met 't verrotte
van 't holt van de kiste. Dat holt gong dan
fosforisere en scheen deur de grond naor
baove. Old holt in 't bos duut dat ook.

Kep: Langs de kant van de weg zie'j op 'n
mooie zommeraovend wel 's gluujwormen of
glimwormen.

Nee: Wiej denkt dat 't um gleujwörmkes
geet.

Bel: Wi-j veengen veurvlegen in 't dreuge
grös; dan ha'j door wat lech van.

Ruu: Heemennekes moch iej gin antwoord
geven as ze ow repen want dan zollen ze
oe op de nekke springen en ze wazzen zo
zwoor da'j gin trad konnen doon, of -a'j an de
waterkante wazzen- dan zo'j zo onder water
raken en verzoepen. [HEEMENNEKE(N); ok:
Aal, Win / Lar 1927 (Heuvel 1, 419)].

Win: Bi-j 't Vaene ha'j heemennekes. A'j 'n
heemenneken naorepen, kwam e ow op de
rugge zitten; i-j wodn heel zwaor en at e der
afspronk, ko'j waer wietlopen.

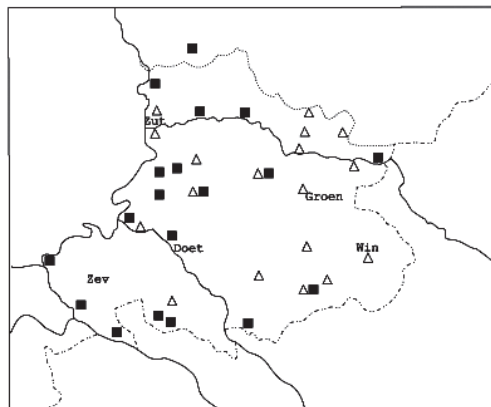
Zed: Mien grootvader vertelde soms aover de
Zwarte Kolk; door zolle scheerköpkes laeve:
kleine, rappe keertjes die aover 't water konne
lope zonder nat te worre. Ze hadde peutjes,
zo dun as striekzwaevens. A'j ze zag, moes
gi-j ze met röst laote, dan deie ze gin goed en

gin kwaod. 't Ware vremde wezens met maor één oog in de kop. Ik moch 'n keer met met grootvader naor de kolk. "Now mo'j goed kie-ke", zei e, "of gi-j de keerltjes ook ziet". Ik kek heel goed maor zag niks töt op 't water op-ens mooie kringe kwame. "t Zol 'n kleintje gewaes kunne zun", bromde grootvader: "Lao'w maor op huus aan gaon". Ik kek nog gauw efkes um en meinde da'k 'n scheerköpke zag, maor waogde 't niet hardop te zegge. A'j 't mien now vraog, ware wi-j allebei bli-j dawwe weer op huus aan gonge. De Zwarte Kolk lig der altied nog. [SCHEERKÖPKE].

DUVELTJEN-IN-'N-DEUSKEN

duiveltje in een doosje

- 01 DUVELTJE(N)-IN-'N-DEUSKE(N): Eef, Zut, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Lich, Aal, Bre, Vars, Dre, Hen, Zed.
- 02 DUVELKEN-IN-'N-DEUSKEN: Win.
- 03 DUVELTJE(N)-UUT-'N-DEUSKE(N): Gor, Alm, Wich, Ruu, Loch, Aal, Voo, Kep, Hen, Baa, Tol, Does, Wesv, sHe, Sto II Bat.
- 04 DUVELTJE-UUT-'N-DUSKE: Pan, Lob.
- 05 DUVELTJE-OET-'N-DEUSKE: Rek.

△ *duveltje(n)-in-'n-deuske(n)* e.v. 01-02

■ *duveltjen-uut-'n-deusken* e.v. 03-05

Kent den O Acht veural 't duveltjen-in-'n-deusken, in de Liem en den W Acht wordt vaker epraot aover 't duveltjen-uut-'n-deusken.

06 FOPDEUZE: Lar.

Wesv: 'n Duveltje-uut-'n-deuske zat in 'n vierkant deuske. Op 'n drukveerke dah an de baojem vaszit, zit 'n pupke. A'j dan de deksel losdoet, springt 't pupke der uut en doordeur schrik je.

3. CHRISTENDOM

3.1 ALGEMEEN

CHRISTENDOM

christendom

- 01 CHRISTENDOM: Acht, Liem II Bat.
- 02 CHRISTELEK GELEUF: Zut, Vor, Does, Ang.
- 03 CHRISTELEKE GELEUVE: Groen.

Lich: 't Christendom besteet al 2000 jaar.

Does: 't Christeleke geleuf besteet al 2000 jaar.

Gen 1999: DE ÖPPERSTEN "God" [Telge 12, 118].

sHe 1982: ONZE LIEVEN HEER "Jezus Christus" [Telge 3, 61].

Gen 1999: 't Chriskindje begin net as Sinterklaos een bussinessfiguur te worden. CHRISKIND "Kerstkind" [Telge 12, 40].

CHRISTEN

christen

- 01 CHRISTEN: Acht, Liem II Bat.
- 02 CHRISTENMENSE: Alm, Eef, Ruu, Loch, Win, Vars, Hen.
- 03 CHRISTENMENS: Voo, Does.
- 04 CHRISTENMINS: Zev.

Vars: Geleuft elk christenmense dat God besteet?

Zev: Geleuf elke christenmins in 't bestaon van God?

HEILEGE

heilige

- 01 HEILEGE, HEILIGE: Acht, Liem II Bat, Anh, Kle.
02 HILLEGE: Win II Vre, Raes, Rhe.

Bel: Vrogger wodn de dage naor heiligen eneumd. Zo was 25 april Marcus Evangelist. Dan wodn de Marcus-beuntjes epot: vrogge beuntjes wazzen dat.

Bor: Sint-Laurens was 10 augustus; 't gezegde was: wee knollen wil etten, mot Sint-Laurens neet vergetten. Veur 10 augustus mos 't knollenzaod ezaejd waenn.

ZONDE

zonde

- 01 ZONDE: Acht, Liem II Bat, Stlo, Raes, Rhe, Anh, Kle.
02 KWAOD: Eef, Groen, Hen II Vre.

Wesd: Könt alle zonden vergeven worden?

Vars: Könt alle zunde vergeven worden?

Groen: Kan alle kwaod vergevven worden?

Gees: Kan alles wa'j verkeerd edaone hebt, vergeven wodn?

Lich: Könt alle zonden kwiet-escholden wodn?

Bor: Kö'j vergiffenis kriegen veur alle zonden?

Wesv 1996: As de hoere oud worre, krupe ze onder de praekstoel "op het einde van hun leven worden zondaars vroom" [Telge 11, 48].

● *'t Meervoud zunden is op-egeven veur: Alm, Vor, Ruu, Loch, Gels, Nee, Eib, Rek, Win, Hen / Umg Zut 1859 [v. Heeckeren 1, 1, 29] II Bat, Stlo, Raes, Rhe, Anh.*

● *'t Meervoud zunde is op-egeven veur: Gor, Bel, Win, Din, Voo, Vars, Sil, Hen.*

Gen 1999: De begaoving gekregen hebben "het licht van de genade gezien hebben" [Telge 12, 25].

HEMEL

hemel

- 01 HEMEL: Acht, Liem II Bat, Anh.
02 HAEMEL: Bel.
II hemmel: Vre, Raes, Rhe.

Lat: Der zun meer mense die in de hemel geleuve as in 't vagevuur.

Zel 1870: Ik zegge altied maor: de beste mens die hef ok 't beste geleuve en Onzen Lieven Heer die zal ons hier naomaals niet vraogen tut wat veur kerkgenootschap dawwe beheurd hebt [Klokman 6, 456].

Acht 1882: Maor ene is der toch, dee e um 'n leef dink wel hier 's tegen zol willen kommen; ene, daor e wel mee gaon wol ... hoe wied? Jao, dat weet Aorend zelf neet rechte; maor wel den helen langen weg deur 't laeven hen. En as der dan an dee gunne kante nog verder ruimte mochte waezen, nog wel wiejer [Otto 1, 496]. [GUNNE KANTE "gene zijde"].

Lar 1838: 'k Gao nao de karke en kom op de hoogtieden. Wat za'k meer? Kiek, Gait, as ik nie terechekom, dan wet ik 't niet en dan zullen völle mensen nog minder zellig worden [GV-alm 187]. [ZELLEGG "zalig"].

VAGEVUUR

vagevuur

- 01 VAGEVUUR: Acht, Liem II Bat, Raes, Rhe.
02 VAGEVEUR: Gels, Haa, Bel, Lich, Win.
03 VAEGEVUUR: Eef.
04 HELLE: Vor, Ruu, Loch, Nee, Eib, Bel, Wesd, Dre.
05 HEL: Lar, Gees, Kep.
06 HELLEVUUR: Zut.

Bel: Der bunt meer leu dee in den hemel geleuft as in 't vagevuur/de helle.

Umg Zut 1859: Die mien woord heurt en geleuft 'M, die mien evonden hef, die hef 't

eeuwege laeven en kump niet in de verdommenisse maor is uut den dood aover-egaon in 't eeuwege laeven [v. Heeckeren 1, 5, 24]. [VERDOMMENISSE].

ENGEL

engel

- 01 ENGEL: Acht, Liem II Bat, Vre, Raes, Rhe, Anh.
02 INGEL: Her, Pan.

Lat: In de biebel wördt geschreve aover engele en de duvel.

Pan: Ien den bijbel hemme ze 't over ingele en den duvel.

Ulf: Ze mieken ons vrogger wies dat de blaedjes van leppelblad de hartjes van engelen veurstelden.

Lar 1932: "En dat mot now allemaole engel-tjes worden", zei de pastoor too hee 'n trop bezoppen boeren zag [Archief 1, 283].

DUVEL

duivel

- 01 DUVEL: Acht, Liem II Bat, Vre, Raes, Rhe, Anh.

Alm: In de biebel wördt eschreven aover engelen en de duvel.

Bre: In den biebel wordt eskrevvene over engelen en den duvel.

Pan: Jan den duvel kon tege de wiend ien

zeile; den duvel zat bi-j 'm onder den taofel ien de gedaonte van 'n zwarte hond.

Gels 1928: "Wee met de de duvel uut varen geet, kump in de helle an land", zoals mien vader mangs zae [Gids Folk. 1, 89].

KWEZEL

kwezel

'n Kwezel is 'n vrouwe dee aoverdreven godsdiensteg is.

- 01 KWEZEL: Gor, Wich, Loch, Eib, Bre, Win, Voo, Wehl, Kep, Hen, Baa, Lat, Wesv, Did, sHe, Zed, Sto, Lob II Bat.
02 DWEPERD: Eef, Vor, Zel.
03 ZEMEL: Zev.
04 ZAEMEL: Eef.
05 ZEMMEL: Eef.
06 TEMERD: Tol.
07 VROMMENS: Eib.
08 NONNE: Eib.
09 OLDE TOETE: Bre.
10 HEILIG BEUNTJE: Her.
11 HEILIG WAOTERPISSER: Pan.
12 ZEKERE TRIENE: Bre.
II kloppe: Vre.
II baedetante: Vre.
II vrommen bennad: Vre.

Gor: 'n Kwezel is 'n slim karks mense. [KARKS].

Vor: Van 'n dweperd zeg iej wel 's: "Zee löp

nog al 's met den biebel onder den erm".

Haa: Van zonne vrouwe zegt ze wal: "Dee hef Onzen Leven Heer veur op de lippe hangen".

Win: Ne roomsen kwezel heet 'n KLÖPKEN. Zee is luk teksachtig [TEKS(T)ACHTEG].

● *Verg.: De mens-D, blz. 871, kwezel.*

● *Veur 'n man dén aoverdreven godsdiensteg is, bunt nog op-egeven:*

- 01 KWEZEL: Wich, Baa, Lat, Did, sHe, Sto, Lob.
- 02 ZEUTEN: Eef, Eib, Rek.
- 03 PAOTER: Wesv.
- 04 PÄÖTERKE: Eib.
- 05 HALVEN PES'TOOR: Eib.
- 06 BLIKKEN DOMENEER: Kep.
- 07 DWEPERD: Gor.
- 08 ZEMMEL: Din.
- 09 DRIEVERD: Win.
- 10 HEILEG BEUNTJE: Eef.
- 11 DOODBIDDER: Zut.
- 12 JEZUS-IN-BÖRGER: Gels.
- 13 HEILIG WAOTERPISSER: Pan.
- 14 FIENE: Her.

Gor: 'n Dweperd is 'n keerl dén slim karks is; 't is 'n stichtelege man. [STICHTELEK].

Gels: Zon keerl neumt ze wal 'n Jezus-in-börger en dan zegt ze: "'t Liekt Oonzen Leven Heer zelf wal".

Win 1971: Hee löp met vraegebeukskes "gezegd van iemand die lichtelijk aan het malen is, zonderlinge gedachten heeft, vooral op godsdienstig gebied" [Deunk 1, 270]. [VRAOGEBEUKSKEN].

● *Verg. De mens-D, blz. 871 onder kwezel.*

3.2 ROOMS-KATHOLIEK

ROOMS KATHOLIEK *rooms-katholiek*

- 01 ROOMS: Acht, Liem.
- 02 ROMS: Rek, Her, Pan, Lob.
- 03 KATHOLIEK/KATHELIEK: Gor, Vor, Eib, Gen, Hen, Zev, Zed, Pan II Bat, Vre, Bork.
- 04 ROOMS-KATHELIEK: Gels, Haa, Bre, Sil, Zel.
II kattols: Vre, Raes, Rhe.
II kattolsk: Bork.

Sil: Ze bunt rooms-katholiek, maor vaker zeg i-j: ze bunt rooms.

Hen: Now zegge wi-j: katholiek; vrogger zeie wi-j: rooms.

Eef: Rooms; 't lig der an wat veur gezichte iej doorbiej trekt en in welke toon iej spraekt a'j dat woord zegt. Iej könt zeggen: dee leu bunt rooms, maor iej könt ok zeggen: ook dat bunt roomsen. Met andere weurde: dee nemt 't neet zo nauw.

Gor: Hier in Gossel wodn vrogger veurantaonde roomsen katholiek eneumd; b.v. de beron van 't Joppe is katholiek.

● *Mispriezende uitdrukking veur "rooms-katholiek zijn":*

- 01 VAN 'T HÖLTJEN WAEZEN: Loch, Bor, Aal, Doet, Zed.

● *A'j rooms-katholiek bunt, bu'j 'n:*

- 01 ROOMSEN: Gor, Ruu, Lar, Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Win, Gen, Vars, Zel, Kep, Hen, Tol, Ang.
- 02 ROOMSE: Meg, Ulf, Wesv, Zev, Did, Sto.
- 03 ROMSE: Pan, Lob.
- 04 ROMSEN: Rek.
- 05 KATHOLIEKEN/KATHELIEKEN: Zut, Vor, Ruu, Eib, Bel, Groen.
- 06 KATHOLIEK/KATHELIEK: Ruu, Bel, Groen / Stlo, Rhe, Anh.
- 07 KATHOLIEKE: Did, Lob, Pan.
- 08 ROOMS KATHOLIEKE: Lob.
- 09 ROOMS KATHOLIEK: Aal.

- 10 PAROCHIAAN: Eib, Din, Ulf, Sil, Baa, Zev.
11 PAPE: Nee.
II katholsken: Rhe.

Nee: Hee is ne roomsen; vrogger praotten ze van ne pape.

Gen 1999: In Varselder mochten ze gin ni-je parochie beginnen of de luj mosten eiges de pastoor onderhollen. Doorum wier der alle-daag deur de bezitters van melkvee of sikken um toerbeurt twee liter melk naor de pastorie gebracht. Wie an de beurt was, wier dan de sik van de pastoor genuumd [Telge 12, 142]. [SIK].

● *Mispriezende benamingen veur 'n rooms-katholiek bunt:*

- 01 (ROOMSE) PAPE: Wich, Bor, Eib.
02 (ROOMSE) PAPER: Zut, Win.
03 PAAP: Sto.
04 ROOMSE PAPLAEPPEL: Aal, Bre.

Sto: Vroeger nuumde ze 'n roomse wel spot-tend 'n paap.

Aal: Roomse paplaepels; 'n name dee kin-dere wal gebroekt.

sHe 1982: Kyrie eleison, de kat zat in de vleis-ton, hi-j kek der uut, met 'n smerige snuut “spotliedje waarmee protestanten katholie-ken treiterden” [Telge 3, 165].

EERSTE COMMUNIE

eerste heilige communie

- 01 EERSTE (HEILEGE) COMMUNIE/KE-MUNIE: Acht, Liem.
02 KLEIN ANNEMMEN: Eib, Rek, Bel, Groen, Din, Gen, Ulf / Gen 1999 [Telge 12, 16].
03 KLEIN AANNEME: Wesv, Zev, Did / Wesv 1996 [Telge 11, 16].
04 KLEIN AANNEMME(N): Sil, Wehl, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 3].
05 KLEIN AANNAEME: Sto.
06 EERSTE ANNEMMEN: Bel.

- 07 KINDERCOMMUNIE/KEMUNIE: sHe.
08 KINDER-ANNEMMEN: / Gaa 1945 [Van Velzen 2, 176].

Bel: Zöndag doot de kindere de eerste hei-lege communie; zöndag doot de kindere eur eerste annemmen; zöndag wordt de kindere klein an-enommen.

Gen: Zondag worden de kinderen klein aan-genommen.

Zev: Zondag worde de kindere veur klein aangenomme.

Lich 1991: An-enommene worden “de eer-ste heilige communie doen” [Telge 8, 14].

Gaa 1945: Eur portretjen (van Marietjen Jan-sen) steet now op 't kasjen. Zi-j hef 'n witte jörk an en 'n krenskan op. Die foto is enom-men op den dag too ze bruedjen was met 't kinder-annemmen [Van Velzen 2, 176]. [KIN-DER-ANNEMMEN].

● *Aover de eerste communie:*

Wesv: De eerste communie van mien was in de jore dartig. We wiere der utermaote ernstig op veurbereid dur de onderwiezers, mar meer nog dur de Zusters Dominicanesse. Alles wier gerippeteerd, duk in de kerk. Hoe'j moes kniele en de hande vouwe. De communie kreeg ie toen nog op de tong, dus wier ok gerippeteerd hoe'j de tong uut moes staeke. Bi-j alle bewaeginge —opstaon, uut de bank gaon, naor de communiebank lope, door kniele, weer opstaon, weer nor de bank lope— wier dur 'n non in de hande geklap zodat alles mooi geliek gong. Nao de eerste communie kreeg ie van de pastoor 'n handdruk en 'n gebaejebuuske en de zuster gaf 'n mooi, vroom, prentje. Van thuus ha'j ow eerste pak (kostuum) met lefzadduuske, ni-je schoene en witte handschoene gekrege en natuurlek ha'j de hore netjes geknip. In de kerk wier der dur 'n paar communicantjes veurgelaeze uut de Bijbel of iets dergelieks. Doorveur wiere niet de beste laezers uutge-kaoze mar altied de kindere van de börge-meister of de dokter. Dah was wark van de

Zusters; veurtrekke nuumde wi-j dat!

Nao de plechtigheid was der thuus 'n, destieds in mien oge, groot fees. Opa en opoe, ooms en tantes wazze der, aevenals bure en kennisse van vader en moeder. Der wier wat gedronke en der was wat te aete. Van de meeste bezukers kreeg ie wat in de hand gedruk (vaak geld) en van mien buurvrouw kreeg ik 'n kerkbuukske. En 's aoves moch ie 'n poosje langer opblieve. En in 't vervolg moch ie in de dagelekse kerkgang te communie en dah wier op ow rapport aangetekend!

Aal: Umstreeks 1937 zatte wi-j nog in 't fundamentalistische tijdperk, zon paar jaor veur den Tweeden Weerldoorlog. Ik zatte op ne katholieke schole waar nonnen (juffrouwen) en meesters les gavven. Maor in de eerste klasse hadden wi-j ne zuster, ne echte leve, aardege nonne. Dee mos ons veurbereiden op de eerste communie. Wi-j mosten 'n paar leedjes en gebedjes leern en natuurlek wat de eerste communie zo allemaole inheel. En der mos geoefend worden in de kerke, zodat alles vlekkeloos en eerbiedeg verleef. Veur in de kerke waren der banken veur de kinderen. En daorachter zat de nonne, dee 't spul in de gaten heel. Zee had ne groten rozenkrans met 'n holten kruus der an. En met dat kruus tikken ze op de banke as teken da'j knielen mosten of staon of konden gaon zitten. Dat lag an 't antal tikken. Den dag zelf was 'n feestdag want ie kreggen cadeautjes en der kwam 'n hoop familie op bezoek. Wa'k veur klere an hadde, zo'k neet meer wetten. Ik denke ne korte bokse met lange, zwarte kousen. 't Mos netjes waenn, ok al was 't crisistied. 't Kon ok wal 's iets van mien oldsten breur waenn dat 'm neet meer passen umdat e der uut-egreujd was.

Rek: Mien eerste h. communie he'k in 1939 ehad. Dat was nog op 'n woensdag, den dag van de altaarwacht. 'k Had 'n ni-j jesken an wat emaaft was van 'n zomerjas van 'n tante. Nao de mis ging ik met mien olders naor hoes hen en 's middags mos ie dan gewoon weer naor schole. Of ik wat ecregen

hebbe, wet ik neet meer; ik geleuve van neet. Later waren de eerste communies altied op zundag; ton kree'j ok cadeaus, o.a. van de peetolders. Ton wodn der in de karke ne mooien feestdag van emaaft, dee dan oew laeven lang ne mooie herinnering bleef.

Baa: In de joorn veerteg werd de veurbereding veur de eerste communie deur de schooljuffrouw edaon; now doen de olders dat. Wie hadden 'n wat oudere ongetrouwde juffrouw die 't heel serieus nam en ons völle eerbied en nederegheid biebracht. Want Onze Lieve Heer kwam bie ow. Deur de deup was ie al 'n kind van God en now kwam ie nog korter bie God. God werd ok af-eschilderd as 'n soort Sinterklaos: a'j 'm wat vroegen, werd ow gebed verheurd. Natuurlek werd der ok stille-estaon bie 't biechten want dat dei ie veur de eerste keer. Ie mossen 'n riejken van buten leren: Ik heb gejokt, ik heb geklikt, ik bun ongehoorzaam ewes tegen vader en moeder, en gao zo nog maor effen deur. Dat mos ie oefenen veur de klas, geknield op 'n bankjen. Der waren ok doodzonden; dat was heel arg want dan moch ie niet te communie gaon en a'j doodgingen, kwammen ie ok niet in de hemel. Natuurlek kregen ie nieuwe kleren en kwam der visite. 's Middags mossen ie naor 't Lof en dan kregen ie de zegen met de hostie.

Groes: A'j in de jore 1950-1960 in de eerste klas van de laegere school zat, dee'j de eerste communie. Dan wier ow veur de eerste keer de h. hostie uitgereik; toen wier die nog op de uitgestaoke tong geleid. In 1955 heb ik de eerste communie gedaon, ik was toen 6 joor. Völ meisjes droege toen 'n lange, witte brudjesjurk met 'n kroontje op de kop van nepbloeme, handschuuntjes aan en een tasje van stof, vaak van de eigeste stof as de jurk. M'n nichtje en ik zate same in de eerste klas, 'n naejster uut 't darp had veur ons allebei 'tzelfde pekske gemaak: 'n blauwe rok met 'n boleroetje in de eigeste kleur met 'n geschubde rand en 'n witte bloes. Verder droege wi-j witte kniekouse, witte schoen, 'n wit tasje en 'n witte strik in 't heur. Der kwam

'n fotograaf langs um 'n foto te make, bi-j 'n taofeltje met 'n kleedje, 'n heilig hartbeeld en een vaasje bloemen der op.

Meg: De eerste communie dee ik in 1958. Wi-j mosten geleuf ik in de sacristie verzamelen en met de bruidjes en de fanfare trokken wi-j richting de kerk, dén um de hoek lag. Ik had 'n korte boks an, 'n jeske, 'n wit overhemp en 'n strik en ni-je schoen. Hoe dat met die hostie ging, hadden wi-j natuurlek van te veuren met de pastoor en juffrouw Paula tot in den treure geoefend. I-j mochten niet kauwen, maor mos 'm rustig laoten smelten in de mond met de handen veur de ogen en naodenken aover 't wel en wee um ow hen, en: naor binnen kieken. Mien peetoom en peettante waren nao afloop bi-j ons thuis en ik kreeg 'n betjen geld. Wi-j aten in de goeie kamer waar wi-j normaal nooit zaten. Nao 't aeten ging i-j effen de straot op en werd der vergeleken wa'j allemaal gekregen hadden.

Wehl: Veur de Tweede Wereldoorlog droegen de meisjes met klein annemmen 'n wit bruidsjurkje, witte handschuuntjes en hadden ze 'n kreuntje op 't heufd. De jonges droegen een 'n korte boks en 'n jeske en ze hadden 'n corsage op. Nao 't klein annemmen gingen die kleren weer uut en de gewone kleren an, want die mossen schoon blieden. Cadeaus waren vaak 'n misbuukske of 'n schilderi-jke met 'n religieuze veurstelling. In de joren zesteg droegen de meisjes bi-j 't klein annemmen bonte jurkjes en de jonges soms 'n matrozenpekske. De cadeaus wieren toen allengs groter en niet meer religieus: spölgloed, 'n horloge of 'n fiets.

GROOT ANNEMMEN

plechtige hernieuwing van de doopbeloften

- 01 GROOT ANNEMMEN: Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Gen, Meg, Ulf, Sil / Ulf 1999 [Telge 12, 16].
- 02 GROOT AANNEMME(N): Wehl, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 3].
- 03 GROOT AANNEME(N): Wehl, Wesv, Did,

Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 16].

- 04 GROOT AANNAEME: Sto.
- 05 PLECHTEGE COMMUNIE/KEMUNIE: Groen, Din, Ulf, Baa, Wesv, Groes.
- 06 PLECHTEG ANNEMMEN: Bel, Aal, Hen.
- 07 PLECTHEG AANNEMME: Groes.
- 08 GROTE COMMUNIE/KEMUNIE: Wesv, Zev.

Bel: Zöndag doot ze eur groot annemmen/plechteg annemmen.

Wehl: Zondag worden ze veur groot aangenommen.

Wesv: Zondag worde zi-j groot aangenomme; doen zi-j de grote communie.

● *Aover 't groot annemmen:*

Wesv: 't Groot aanneme gong eigelek in dezelfde sfeer as de eerste communie. Alleen wier der now wat meer op ow ingepraot. Je was groter geworden, verstandeger, en now wier je veurbereid op 'n ander, volwasse, laeve volges katholieke beginsele. Bi-j mien was 't groot aanneme in de Tweede Weerldoorlog. Duk kreeg je –net as bi-j de eerste communie– ni-je klere en nao afloop was der weer 'n feestje met cadeaus. Van ow peetoom of peettante kreeg je duk 'n horloge. De kleding veur jonges was 'n jasje met korte boks, 'n stropdas of strikske, kniekouse, ni-je schoene en ok weer witte handschoene.

Aal: Bi-j 't plechteg annemmen was vast pandoer da'j 'n missaal kreggen en –ondanks dat mien plechteg annemmen in den Tweeden Weerldoorlog veel– da'j veur de eerste kere 'n pak kreggen of in ieder geval iets ni-js.

Baa: In de zesde klas dejen wie de plechtige heilige communie, dat neumden ze ok wel de hernieuwing van de doopgeloften. Tut die tied ha'j de Kleine en Grote Catechismus van buten motten leren. De eerste vraoge doorvan was: "Waartoe zijn we op aarde?". 't Antwoord was: "Wij zijn op aarde om God te dienen en hier en in het Hiernamaals gelukkig te zijn". Veurafgaond an de hernieuwing van

de doopgeloften kregen ie nog meer tekst en uitleg aover de karke en wat ow verder nog te wachten ston. Ok kregen ie weer nije kle- ren en was der 's middags weer visite.

Bel: In 1949 bun ik plechtig an-enommen. Der was nao afloop van den mis grote vesite. Ik wette nog da'k ton net kon fietsen en ne pofbokse ekreggen had. Van mien pet-eume kreeg ik ton 'n missaal en 'n riksdalder. Dat missaal heb ik nog; ken 'm bienao van boe- ten.

Groes: A'j in de zesde klas van de laegere school zat, wier je aangenomme; dan was je elf of twaalf joor. De doopbelofte die bi- j 't deupe deur ow peetoom en peettante uut- gespraoke ware, moes je dan plechtig opni- j doen, oftewel dan moes je 't eiges doen. Dat was veur mien in 1960. Wi-j hadde 't thuus niet breed, 'n tuindersgezin met elf blage. Toch moes der 'n duur communiepekske gekoch worde wa'k later alleen nog mor op zondag naor de kerk aangehad heb. 't Was 'n gries-bruun-witte jurk met 'n jeske van stie- ve stof, doorbi-j ha'k 'n witte pothoed op, 'n wit tasje en witte schoen. Nao de mis ginge wi-j naor de pasterie en kregge wi-j 'n brood- maoltied same met de pestoor en de kape- laon. Doornao wier der 'n groepsfoto gemaak van de communicantjes en de bruidjes in de tuin van de pestoor.

Hen: In 1968 kwam ik van de laegere schole af. 't Tweede Vaticaans Concilie was toen dus al ewes en in de kerke ging alles ok wat anders. 't Plechtig annemmen hadden ze in die tied onderdeel emaaft van 't schoolver- laotersfeest. 'n Hele wekke he'w toen van al- les edaon: excursies in en um Hengel, der kwammen mensen wat vertellen op schole en de lesten zundag da'w nog op schole zatten, was der dan 't plechtig annemmen. Dat was veur ons blagen wel 'n belangriek ogenblik want toen was 't gebruik da'j veur 't eerste 'n horloge kregen. Mien grootvader had honderd gulden egeven en daor is mien horloge van ekoch. 's Zundags nao de kerke was der koffiedrinken op schole en wi-j jon- ges stonnen allemaole bi-j mekare met onze

horloges te pronken!

sHe 1982: AANNAEMESPAK, AANNEM- MESPAK "pak dat door een aannemeling ge- dragen wordt" [Telge 3, 3].

Groen: Rond 1970 is 't groot annemmen af- eschaft; de kindere wordt now gevormd. [GE- VORMD].

Sto: Los van 't groot aannemme ston 't VORMSEL; dat was as gi-j in de zesde klas zat.

DAG VAN HOOGFEEST

hoge feestdag

- 01 (DAG VAN) HOOGFEES(T): Harf, Wich, Vor, Loch, Bor, Sil, Wehl, Dre, Wesv, Zev, Her, Lob.
- 02 HOGE(N) FEES(T)DAG: Rek, Bel, Did.
- 03 HOOGFEESTDAG: Groen, Baa.
- 04 ZONDAG: Gen, Zed.

Wich: Hoogfeest van Paosen.

Zed: At zo'n dag midden in de waek viel, werd 't toch 'n zondag genuumd.

Bel: Hoge feestdage bunt: Paosken, Pinkste- ren, Kasmissen.

Din: Halve zondage –zoas Maria Hemel- vaart– numen ze hier dage van de grote an- negotie. [ANNEGOTIE].

Zev: Met hoge feesdage wier der wittebrood geaete.

Lob: Met Kerstmis, Paose en andere hoge feesdage wier der krintebrood geaete.

● *Bezondere namen veur 'n "verplichte feestdag in de week":*

- 01 DEUR-DE-WAEKSE-ZONDAG: Ang, Wesv, Zev, Lob.
- 02 DEUR-DEN-WAEKSEN-ZONDAG: Win.
- 03 DEUR-DEN-WEKSEN-ZONDAG: Groen.
- 04 HEILEGENDAG: Bel, sHe.
- 05 HEILEGE DAG: Pan.

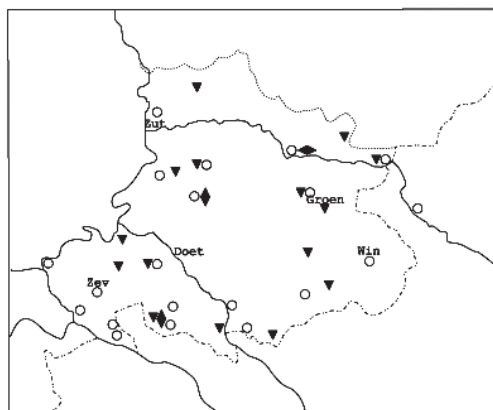
Wesv: As der 'n deur-de-waekse-zondag is, zeg ie: "We hemme van de waek nog 'n zondag, want 't is Hemelvaart".

Aal: As der ne verplichten feestdag in de waeke is, zegge wi-j: "Wi-j hebt vandage zondag, want 't is Hemelvaart".

VASSELDAG

vastendag

- 01 VASSELDAG: Harf, Wich, Vor, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Din, Gen, Wehl, Ang, Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 159], Gen 1999 [Telge 12, 165].
- 02 VASTENDAG: Eef, Vor, Bor, Rek, Bel, Aal, Win, Voo, Sil, Wehl, Hen, Baa.
- 03 VASTEDAG: Wesv, Zev, sHe, Zed, Her, Pan, Lob II Vre.
- 04 VASTELDAG: Hen, Sto / Gen 1999 [Telge 12, 165].
- 05 VASSENDAG: Bor.
- 06 ONTHOLDINGS DAG: Eef, Nee, Baa, Did, sHe, Zed, Her.
- 07 EIERDAG: Vor.
II vastdag: Bork, Raes, Rhe, Anh.

Vergelieking van dit kaartjen met 't kaartjen op blz. 299 löt zeen dat de metwarkers vertrouwder bunt met de namen vasseldag/vastendag as met de namen vasselaovend/vastenaovend.

Hen: Vrogger wier ok deur protestanten de vri-jdag vastendag enuumd.

Eef: Vriedag was vrogger in de volksmond 'n vastendag, maor 't was 'n ontholdingsdag, want iej moch op dee dag geen vleis of spek aeten. In de vastentied mag iej eens per dag 'n volle maoltied hebben en neet maor raak aeten en drinken.

sHe: Der zun vastedage en ook ontholdingsdage. Bi-j ontholdingsdage is/was alleen 't aete van vleis verbaoje; op vastedage moch gi-j maor ens per dag aete.

Zed: Vri-jdag was ontholdingsdag; dan moch gi-j gin vleis of jus uut vleis aete, behalve a'j baove de 60 was of onder de 6 jaar.

Gen 1999: Vri-jdag was vrogger altied vasseldag. VASSELDAG, VASTELDAG "ontholdingsdag" [Telge 12, 165].

Zed: "Wi-j gaon de vetwei in", zeie ze sarcastisch as de vaste begon.

Groen 1994: Met de vasten kree'j gin vet moor raapollie. Raapollie wodn gebroekt um pannekoke en alles in te bakken. Met de vasten kree'j 's mons 'n sneken tarwen of 'n sneken brood. En dan um half negen dan ha'j weer 'n klein sneken brood. En dan um twaalf uur mo'j zat etten en dan ha'j weer ehad veur den helen dag. Dan moch ie 's aovens weer 'n sneken tarwen of brood etten [Telge 9, 98].

Zed: In Keijenborg woonde nog wel völ protestante. At de vaste afgelopen was, zeie die: "A'j die roomse 'n strieker aan de kont hol, dan vliege ze in brand van al die raapaolie die ze gegaete hemme".

sHe: Bi-j ons thuus was de vastentied vrogger gin vetpot. Mien vader ging naor 't land zonder brood en moes toekieke as 't peerd 'n zak lekkere haver laegvrat. Eiges kreg e um 'n uur of vier de geeuwghonger dat 't 'm wit veur de oge wier. Wi-j blage hadde op 't kökke-keske ieders 'n vaste-trummeltje; dat wier met-een nao 's-Herembargse carnaval neergezet. Alles wa'j dan kreg an snoep moes in dat trummeltje. Daor moch ie dan absoluut niet meer aankomme. Völ snoep kregge wi-j deurgaons niet, maor onze kruidenier stelde

speciaal veur dat goeie doel extra snoep beschikbaar. Met Palmpaose moch 't trummeltje van de kas en moch ie der al wat uutnaeme. Dat was veur ons 'n soort opstanding van 't snoep. [VASTE-TRUMMELTJE; ok: / sHe 1982 (Telge 3, 159)].

Gen 1999: VASTENTRUMMELTJE “trommeltje waarin katholieke kinderen het snoepgoed bewaarden dat zij gedurende de 40-daagse vasten kregen” [Telge 12, 165].

Gen 1999: 't Is Vri-jdag, dan gif 't vassel-daagse kost”. VASSELDAAGSE/VASTEL-DAAGSE KOST “vleesloos eten” [Telge 12, 165].

3.3 PROTESTANT

PROTESTANT

protestant

- 01 PROTESTANT: Acht, Liem II Bat.
- 02 PROTESTANTS: Bor, Gels, Eib, Win, Kep.
- 03 PROSTANTS: Bre.
- 04 PRUTTESTAANT: Her, Pan, Lob.

Bre: Bi-j ons bunt völle leu protestants/prostantse. Roomse paplaepels en protestantse/prostantse heggedrieters wont der naost mekare!

Pan: Bi-j ons zien mar weinig minse pruttestaant.

Zed: Van protestante wier in Zeddam gezeid: die zun van de andere kerk, of: die zun van de andere kant.

Hen: Wi-j wonn rond 1925 in 'n buurte van zowat allemaol roomsen. Maor één van onze naoste buurluu was protestant. Dat wazzen beste mensen woor wi-j völle met ummegingen. As die 's 'n aovend kwammen praoten en ze kwammen an de praot aover eur karke –ze gingen in Zelhem nao de karke– dan zei mien moeder as ze weg wazzen: “I-j könt toch merken dat der 'n greffemierden angel in zit”. Dat de luu toen zo met mekare laef-

den, wier in die tied ok deur de geestelekheid veur-epraekt: 'n ieder in zien eigen höksken.

LIDMAAT

lidmaat

- 01 LIDMAAT: Harf, Vor, Ruu, Lar, Nee, Rek, Din, Vars, Doet, Wesv, Lob.
- 02 LIDMAOT: Gor, Eef, Loch, Bor, Gees, Aal, Voo.
- 03 LIDMAOTE: Dre.
- 04 KERKLID: Wesv, Zel, Kep.
- 05 KARKLID: Bor.
- 06 LID: Wich, Gels, Wesv.
- 07 LEDEMAOT: / Ruu 1930 [Zwart 3, 237].

Ruu: 'n Deuplid is neet an-enommen maor allene edeupt. [DEUPLID; ok: Voo].

● *A'j protestant bunt, bu'j 'n:*

- 01 PROTESTANT: Gor, Alm, Zut, Eib, Rek, Aal, Meg, Ulf, Wesd, Zel, Wehl, Kep, Hen, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto.
- 02 PROTESTANTEN: Harf, Vor, Loch, Bor, Haa, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Voo, Dre, Ang.
- 03 PROTESTANTSEN: Ruu, Lar, Gees, Win, Vars, Kep.
- 04 PROTESTANTSE: Did.
- 05 PROTESTANTE: Did.
- 06 PRUTTESTANTE: Lob.
- 07 PRESTANTEN: Aal.
- 08 PRESTANTSEN: Bre.
- 09 HERVORMDEN: Zel.

Aal: Jan is ne protestant.

Zel: Jan is 'n hervormden.

Groen: Da's ne protestanten.

Lob: Da's 'n pruttestante.

sHe 1982: Protestantse ape, ligge in bed te gape, denke niet aan God, alleen maor an ('t rendje van) de pispot “spotliedje, vroeger door katholieke kinderen gezongen om protestanten te pesten” [Telge 3, 120].

AN-ENOMMEN WORDEN

lid worden van een protestants kerkgenootschap

- 01 AN-ENOMMEN WORDEN: Gor, Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Aal, Din, Wesd, Zel, Dre, Baa, Tol.
- 02 AN-ENOMMENE WORDEN: Win.
- 03 ANGENOMMEN WORDEN: Voo, Kep, Ang.
- 04 AONGENOMME WORDE: Lob.
- 05 BELIJDENIS *DOEN*: Gor, Eef, Din, Ulf, Hen, Tol, Lat, Zev.
- 06 BELIEDENIS *DOON*: Aal, Voo.
- 07 BEVESTIGD WORDEN: Gor, Rek.

Ruu: Ze zegt vaker: “Hee wordt an-enommen”, as: “hee dut belijdenis”.

Bor: A’j an-enommen zult worden, bu’j ’n annemmeling. In 2009 waren der in Borklo in de hervormde karke 15 annemmelingen. Dee mossen in den karkdeenst allemaole vertellen woorumme ze lidmaat wullen worden. [ANNEMMELING; ok: Gees.].

Nee: Vrogger waren der meer annemmingen as noe. [ANNEMMING].

● *Aover ’t annemmen:*

Gor: Mien herinneringen gaot terugge naor de joren 1943 tut 1949. Ik geleuve da’w eers nao de schoolcattchesaotie gingen en later was der de gewone cattchesaotie; dat was gewoon ’n wekkeleks utgangetje. Umstreeks oew 18e joor ging ie nao de belijdeniscattchisaotie, meestal één winterseizoen. Ik mosse nog wat uut de Heidelbergse Catechismus leren, maor door is bie mien weineg van blieven hangen. En karkgeschiedenis, door kon de domenee ok boeiend aover vertellen. Veur ’t annemmen kwam der ’n olderling op de cattchesaotie en dan mossen der verschillende vraogen beantwoord worden. Met ’t annemmen zelf –op Palmzondag– kwam ie dan letterlek op oew paosbeste in

de karke: hoedje op en mantelpakje an. De jonges kwammen ok in ’t nette pak. A’j an-enommen waren, dan moch ie deelnemen an ’t aovendmaol, dan heurden ie der dus ech bie.

Aal: Van gereformeerde huze ging iederene in de jaorn 1950 vanaf 12-13 jaor naor de catechisatie, in de consistorie van de Westerkerke. In mien geval was ’t zon tröppen van ongeveer 20 jonges en deerns. In de beginjaorn mozze wi-j elke waeke wat uut de Catechismus uut ’t heufd leren. Den domneer lei dan de betekenis van ’t geleerde uut. Ok moche wi-j vraogen stellen. Nao ne paar jaor kregge wi-j as ’grote catechisanten’ ne lesbook waor meer de kerkgeschiedenis in behandeld wodn. Ok wodn wi-j vertrouwd emaaft met de inhoud van de beliedenisgeschriften van onze kerken. Op 18- tut 20-jaorege laeftied ko’j, a’j dat wullen, openbaore beliedenis doen. Daoranging nog veuraf da’j veur de kerkeraad mossen verschiene um ow kennes wee’j deur de jaoren deur opedaon hadden, te teunen. Ok kwam der no ne olderling bi-j ow thuus um te praoten over ’t motief waorumme a’j beliedenis wullen doen en hoo’j over verschillende vraagstukken uut de biebel dachten. An ’t beliedenis doen zelf was gin bepaold tiedstip verbonden. Op den bewusten zondag kleedden iederene zich netjes an, net as elken zondag. Van dooplid wodn ie no beleidend lid en moch ie deelnemen an ’t aovendmaol. As andenken an ’t beliedenis doen kreggen sommegen van de olders ne schilderi-jken met ne tekst der op. Anderen kreggen b.v. ne psalmbeuksken en biebeltjen. ’t Was ok gewoonte dat der, as afscheid van de groep waor i-j zo lange met op-etrokken hadden, nog ne gezelligen aovend e-organiseerd wodn bi-j den domneer an huus. Ik heb altied met plezeer naor de catechisatie egaone en kieke der dus nog met völle geneugen op terugge. Dit joor, 2009, doot völle jongeleu gin beliedenis meer; toch meuk ze deelnemen an ’t aovendmaol.

Win: A’j vrogger as gezin bi-j ne kärkeleke gemeente heurn, gingen de kindere naor de

catechisatie. A'j veertien of viefteen jaor wazzen, begon i-j daormet. 'n Paar jaor lange, één uur in de waeke; in mien geval in 't catechiseerhuus vlak bi-j de Nederlandse Hervormde karke in Wenterswiek. Ne domneer gaf dee les: wat biebelse geschiedenis; veur mi-j neet zo ni-j omdat ik naor ne christeleke schole egaone hadde. Wieters mos ik 'n vraogenbeuksken kopen wat 45 cent kostten en daor mos ik thuus uut leern. In 't lesuur wodn dat dan overheurd. Later kwam der nog wat karkgeschiedenis bi-j. Meestal wodn der dan beslottene um nog 'n jaor naor de beliedeniscatechisatie te gaone um dan lidmaat van de karke te worden. In 1948 bun ik as lid an-enommene. Dat gebeurn op ne aovend in 't catechiseerhuus waor ok enkele olderlingen bi-j anwezeg wazzen. Dee stellen soms ok vraogen, maor den domneer had de leiding. De bevesteging van ow lidmaatschap kwam daornao op ne zondag umstreeks Paosen in den karkdeenst. As groep ni-je lidmaten zat i-j dan veur den praekstool, allemaole in ni-je klere. De jonges netjes in 't pak met strik, de meikes in 'n stemmeg mantelpak met hood. Temidden van de gemeente wodn dan ow toetreding bevestegd. I-j waren dan beliedend lidmaat ewordene en der wodn van ow verwacht da'j deelnammen an de eerst volgende viering van 't Heileg Aovendmaol.

Aal: As zovölle kinder dee-t naor de openbare schole gingen, was 't veur mi-j ok heel gewoon da'k 's zondags 's morgens naor de zondagschole gingen. Dee was in de hervormde schole. Hoowal onze olders gin kerkganggers wazzen en gebed en biebel vrömd veur mi-j wazzen, heurden dee zondagschole der bi-j. Ik ginge gerne want ik hele völle van zingen en veurlaezen. Ok elke waeke 'n versjen uut 't heufd leren was gin probleem. Met Kasmissen hadden wi-j karstfeest in de grote kerke op de Markt. Dan kreeg i-j 'n mooi beuksken. Nao de zondagschole kwam 't annemmen; daorveur most i-j naor de korchesatie. 't Annemmen gebeurn in de kerke. Dan kreeg i-j ni-je klere en nao afloop van de bevesteging

tot lidmaat ok 'n mooi kerkbeuksken. En 's middags ha'j vesite.

Voo: Wazzen i-j 18 of 19 joor old, dan ko'j beliedenis doen. 't Joor doorveur ging ik met 'n groepken van 12 jonges en deerns naor de beliedeniscatechesatie. Door bereidden i-j ow veur op de beliedenis. I-j mossen dan wat uut de kop leren zo as de geleufsbeliedenis en 't Onze Vader en der wier verteld aover de kerkorganisatie. 't Annemmen –openbare beliedenis van ow geleuf doen– was in de omgeving van Gendringen in de joren 1950 tot 1960 altied op Palmzondag in de kerke. 't Eigeleke annemmen was al op 'n aovend in de waek doorveur, in de pastorie. Door wazzen dan 'n paar luj van de kerkeraad bi-j. Den domeneer of iemand van de kerkeraad stellen ow dan 'n paar vraogen aover wa'j 't afgelopen joor geleerd hadden.

Op Palmzondag hadden de annemmelingen meestal ni-je kleren an: jonges 'n ni-j pak, de deerns 'n mantelpeksken en soms 'n huudjen op. Met ow allen zat i-j dan veur in de kerke, onder de praekstoel. In de kerkdienst wieren wat vraogen gesteld uut 'n kerkelek formulier en door mos i-j dan 'jao' op zeggen. Den domeneer numen dan 'n tekst uut de Biebel en dat was dan ow beliedenisstekst. At de kerkdienst afgelopen was, wier i-j gefeletesetend deur familie en vrienden. I-j kregen dan van ow olders of grootolders as cadeautjen 'n psalm- en gezangenbuuksken, 't zogenaamde kerkboek. Later kreeg i-j nog 'n soort getuugschrift met ow naam der op en met de beliedenisstekst en handtekeningen van den domeneer en 'n kerkeraadslid der op, as bewies da'j beliedenis gedaon hadden. Dén wier vaak ingelieest en in de slaopkamer opgehangen. Now mocht i-j metdoen met de viering van 't heileg aovendmaol; de eerste keer was dat op Goeie Vri-jdag. En, van now af an mos i-j ok betalen veur de kerke. Dat heitten destieds kerkeleke belasting, later vri-jwillege bi-jdrage en tegeswoordeg kerkbalans.

Doet: Veurda'w angenommen wieren, kwamme wi-j 'n wekke veur Palmzondag bi-j de domeneer an huus. Door was ok 'n ou-

derling anwezeg um te heuren of wi-j genog op-estokken had uut de biebel; iedereen slagen.

Kep: In Hummel gingen wi-j in de joren 1950/1960 met 15 joor naor de cattekesaotie of kattedak. En a'j door 'n joor of wat iedere wekke hengegaon waren, dan ko'j met 17 of 18 joor naor de belijdeniscattekesaotie. Doornao kwam i-j –a'j nog altied angenommen wollen worden– veur de leden van de karkeraod en die mossen dan zeggen of 't deur kon gaon. Op Palmzondag wier i-j dan in de kerkdienst angenommen.

Baa: In 1946 gebeuren 't volgende. 'n Jongen bi-j ons uut de buurte had de beliedenskarkesaotie met succes deurlopen. Maor, veur Goeie Vriedag stapte hi-j naor de domineer en zei: “Domineer, ik lao mien niet annemmen met Palmpaosen”. De domineer kek verwonderd en vroeg woorum e dat niet meer wol. “Jao, kiek 's, domineer, ik hebbe zo'n olde jas en 'n ni-je is in disse tied niet te kriegen, en ik durve niet met dat olde ding veur in de karke te gaon zitten”. De domineer zei toen: “Maor mien beste jonge, 't geet bi-j de beliedenis toch niet um de butenkant maor hoe 't der van binnen uutzut”. “Ja ja”, zei de jonge, “dat is 't 'm now krek; de voering is ok kats kapot”.

Gor: 't Annemmenspak mos joren metgaon; mien va had zien annemmenspak nog vlak veurdat e estorven is en hee is 85 eworden. [ANNEMMENSAPAK].

Win 1971: ANNEMMERSPAK “pak van een aannemeling” [Deunk 1, 10].

HERVORMD

(Nederlands-)hervormd

- 01 (NEDERLANDS) HERVORMD: Acht, Liem.
- 02 PROTESTANT: Zut, Groen, Lich, Did, Zed.
- 03 PROTESTANTS: Zed.
- 04 PRUTTESTANT: Pan.

Eib: In Eibarge he'j der völle van de Grote

Karke. [KARKE].

Hen: In Hengel bunt völle mensen an de Grote Kerke. [KERKE].

Bor: Dee bunt van de Gewone Karke.

Zed: As gi-j niet katholiek was, was gi-j protestant of 'n jöd. Wi-j mochte vrogger niet met protestantse kindere spölle; wi-j kwame ook nooit in de protestantse kerk.

● *A'j (Nederlands-)hervormd bunt, bu'j 'n:*

- 01 (NEDERLANDS) HERVORMDEN: Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Haa, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre.
- 02 NEDERLANDS HERVORMDE: Loch.
- 03 PROTESTANTEN: Nee, Groen, Lich, Kep.
- 04 PROTESTANTSSEN: Gees.
- 05 PROTESTANT: Sto.
- 06 GROVVEN: Bre.

Alm: Da's 'n hervormden.

Bre: Da's ne hervormden/grovven.

VRIEZINNEG

vrijzinnig

- 01 VRIE(J)ZINNEG/VRI-JZINNEG: Acht, Liem II Bat.
- 02 PROTESTANT: Zut, Groen, Lich, Did, Zed.
- 03 PRUTTESTANT: Pan.
- 04 GROF: Ruu, Gees, Sil.
- 05 LIBERAAL: Wesd.

● *A'j vriezinneg bunt, bu'j 'n:*

- 01 VRIE(J)ZINNEGEN/VRI-JZINNEGEN: Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Loch, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Din, Voo, Vars, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Ang.
- 02 PROTESTANTEN: Groen, Lich.
- 03 PROTESTANT: Sto.
- 04 HERVORMDEN: Eib.
- 05 LIBERALEN: Wesd.
- 06 GROVVEN: Gees.

Rek: Da's ne vri-jzinnegen.

Gees: Da's 'n grovven.

ORTHODOX

orthodox

- 01 ORTHODOX: Harf, Wich, Loch, Lar, Bor, Gels, Nee, Eib.
- 02 ORTHODOX: Alm, Eef, Vor, Din, Doet.
- 03 OTTERDOX: Gor, Vor, Hen, Tol.
- 04 OTHODOX: Wehl.
- 05 OKTERDOX: Vor.
- 06 ORTHERDOX: Kep.
- 07 FIEN: Ruu, Bor, Haa, Dre, Ang, Wesv, Sto, Pan.
- 08 FIEN HERVORMD: Vor.
- 09 ZWOOR HERVORMD: Lar.
- 10 STRENG HERVORMD: Vor.
- 11 PROTESTANT: Zut, Groen, Lich, Did, Zed.
- 12 PRUTTESTANT: Pan.
- 13 RECH(T)ZINNEG: Gor, Ruu, Sil, Doet, Hen.
- 14 LOKAALS: Gees, Win.

Ruu: Van rechtzinneg hervormden zei ie: dee bunt an de fiene kante. En as der ene neet zo rechtzinneg was as e zich veurdee, dan zei ie: 't is 'n fienen met 'n grof hemd an. [Ok: Lich].

Bor: A'j orthodox bunt, bu'j van de evangeli-satie. [EVANGELISATIE].

Tol: A'j otterdox bunt, bu'j der nogal nauw an. [NAUW].

Eib veur 1973: Fien met 'n grof hemd an "gezegd van mensen die naar buiten toe erg vroom zijn, maar zich in feite heel anders ge-dragen" [H. Odink 3, 66].

● *A'j orthodox bunt, bu'j 'n:*

- 01 ORTHODOXEN: Loch, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Doet.
- 02 ORTHODOXEN: Alm, Zut, Voo.
- 03 OTTERDOXEN: Gor, Win.

04 FIENEN: Gor, Vor, Ruu, Bor, Haa, Aal, Vars, Sil, Dre.

05 HELEN FIENEN: Ang.

06 FIENE: Sto.

07 RECHTZINNEGEN: Gor, Harf, Kep.

08 PROTESTANTEN: Groen, Lich.

09 HERVORMDEN: Eib.

10 LOKAALSEN: Gees, Win.

11 CHRISTELEKEN: Bor.

12 BONDER: Wesd.

13 CALVENIST: Kep.

14 ZWOREN: Hen.

Loch: Da's 'n orthodoxen.

Rek: Da's ne orthodoxen.

Gees: Da's ne lokaalsen.

Aal: Aalten: 't Jeruzalem van den Achter-hoek; Brevoort: 't stadje Nazareth, wordt der wal 's ezegd. Aalten is tamelek fiene en Bre-voort is dan wal 'n stad, maor o zo klein en afgelaegen!

GEREFORMEERD

gereformeerd

- 01 GEREFORMEERD: Acht, Liem II Bat.
- 02 GRIFFEMEERD: Alm, Eef, Vor, Loch, Lich, Dre, Hen, Tol, Lat.
- 03 GERIFFERMEERD: Gor, Vor, Bor, Voo, Her.
- 04 GEREFERMEERD: Vor.
- 05 GEREFTEMEERD: Groen.
- 06 GERIFFEMIARD: Wehl, Lob / Wesv 1996 [Telge 11, 42].
- 07 GREFFEMIARD: Sto / Zel 1870 [Klok-man 6, 456].
- 08 GREFERMEERD: Wesd.
- 09 GREFEMEERD: Din.
- 10 GEREFFORMEERD: Ang.
- 11 GERAFFINEERD: Ang, Zed.
- 12 GAEFFEMIARD: / Wehl 1944 [Diesveld 1, 3].
- 13 FIEN: Ruu, Nee, Eib, Rek, Win, Gen, Her, Lob II Bat.

14 PROTESTANT: Did, Zed.

15 PRUTTESTANT: Pan.

Zed: Geraffineerd zeie ze wel 's uut de gein.

Hen: Ze bunt an de fiene kerke.

Eib: De karke van de fienen heetten de mooskarke of 't mooskerksken. Dat kwamp umdat der op 't hoogste punt van 't bouwen nen stronke van moos ezet was. Zeien ze.

Eib: In Eibarge ko'j Ten Caotesfien waenn: daor wodn met bedoeld da'j –umda'j bie Ten Caote op 't febriek warken– iej ok naor dee karke mossen. “Bunt dee bie de Grote Karke?”. “Nae, dee bunt Ten Caotesfien”.

● *A'j gereformeerd bunt, bu'j 'n:*

01 GEREFORMEERDEN: Harf, Zut, Lar, Haa, Eib, Rek, Aal, Vars, Wesd, Zel, Hen.

02 GRIFFEMEERDEN: Loch, Bre, Dre, Hen, Tol.

03 GRIFFERMEERDEN: Alm, Aal, Hen.

04 GREFFERMEERDEN: Aal, Din.

05 GREFFEMIERDE: Sto.

06 GERIFFORMEERDEN: Gor, Ruu.

07 GERIFFEMEERDE: Did.

08 GEREFFORMEERDEN: Ang.

09 GEREFFEMEERDEN: Groen.

● *'n Gereformeerden wordt algemeen in Acht en Liem 'n FIENEN eneumd; vake is dat 'n wat mispriezende name. Ok orthodoxe leu wordt wel fienen eneumd; kiek doorveur onder: orthodox.*

Bel: Fienen en jödden is toch wal luk lege eneumd.

Ruu: In onze ogen wazzen leu dee tot ne anderen tak as de “gewone” protestanten heurden: fienen.

Loch: Van heel fiene leu zeien ze wel: ze bunt zo fien as gemalen poppestront. En ok: wacht oe veur den motraegen en de fienen, want van beiden wo'j ongemarkt nat. [POPPESTRONT; ok: Zel, Wesv / Wesv 1996 (Telge 11, 38)].

Lich: Zo fien as kattenstront. [KATTE(N)STRONT.; ok: Ruu, Aal].

Zut: Zo fien as kipepestront/as gemalen poepestront. [KIPPESTRONT; POEPESTRONT].

Win: Veur fienen en motraegen mo'j oppassen.

Doet: In de Kruusborg hier he'j de Klompenkerk; dat bunt hele fienen; ze heiten old-gereformeerd. [KLOMPENKERK].

Lar 1927: Onze Evangelische dominee was hem (wonderdokter Feldhausen) niet streng genoeg en ging hij naar de “klömpkeskarke” op een boerendeel in de buurt. Op zondagavond kwamen er de fijnen of “nieuwlichters” bij mekaar, om “de waarheid” te horen [Heuvel 1, 66]. [KLÖMPKESKARKE].

Hen: Sommege griffermeerden gingen nor de Zwarte-kousen-kerke in de Kruusborg. [ZWA(R)TE-KOUSEN-KERK(E); ok: Vor, Kep, Ang, Lat, Zed].

Ruu: Bie de Zwatte-kousen-karke heurt leu dee heel secuur in de leer bunt en gin hoorbreed van den biebel afwiekt. Anderen zeien wal 's: “Dee meugt 's zundags allene maor naor de karke gaon”. [ZWA(R)TE-KOUSEN-KARKE].

Ang: De Zwarte-kousen-kerkers is 'n “laatdunkende” benaming. [ZWA(R)TE-KOUSEN-KERKER].

Vor: Toe wiej jonk waarn, ha'j de zwatte-kousen-club. De mensen hielen bij mekare in de huuskamer kerke umdat ze 't in de kerke niet konden vinnen. Ze waren eigelek hervormd. [ZWA(R)TE-KOUSEN-CLUB; ok: Pan].

● *Aover andere geleuven geeft de metwar- kers op:*

Aal: De “Vergadering van gelovigen” wordt wal de KNÖTJESKERKE eneumd.

Win: Van darbisten zegt ze wal: “Dee bunt bi-j de vergaderinge”. [VERGADERINGE].

Din: Van luu van de Vergadering zegt ze wel: “Die bunt van de weitemaelskarke”, of: “Die bunt van de knötjeskerke. 't Geet mien niet makkelek af um dat deur te geven. [WEITE-

MAELSKERKE. KNÖTJESKERKE].

Gen 1999: DE DOLLE KERK “de kerk van de Dolerende gemeente in Bontebrug” [Telge 12, 43].

Voo: A’j lid bunt van de Gereformeerde Bond, bu’j ’n BONDER.

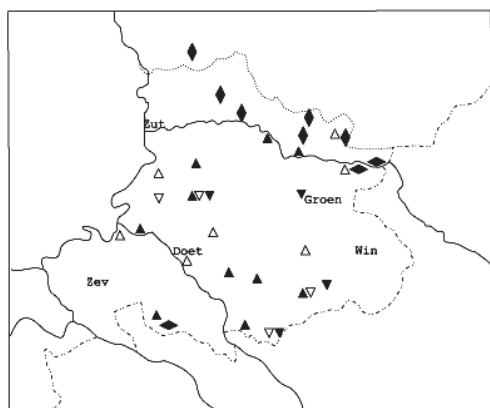
Win: De deupsgezinden of menisten hebt van olds hier ne karke. [DEUPSGEZIND; ok: Lar, Zev].

4. GEESTELEKHEID

DOMINEE

dominee

- 01 DOMINEE: Gor, Harf, Eef, Alm, Vor, Ruu, Haa, Groen, Aal, Gen, Sil, Wehl, Baa, Does, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob / Wesv 1996 [Telge 11, 33] II Bat.
- 02 DOMENEE: Gor, Alm, Zut, Wich, Ruu, Bre.
- 03 DOMMINEE: Groen, sHe.

▲ domeneer 04	△ dominee 05
▽ doomneer 06	▼ domneer 07
◆ dommeneer 08	◆ domie, doornie 10-11

Bie de namen veur ’n dominee komt veural in den Acht varianten veur dee verband legt met ’t woord “meneer”. Bezunder bunt ok de namen domie/doornie dee veur den N Acht op-egeven bunt.

- 04 DOMENEER: Vor, Zwi, Bor, Aal, Voo, Vars, Wesd, Dre, Hen, Sto / Lar 1838 [GV-alm 186], Kot 1911 [Meinen 2, 14], Ruu 1930 [Zwart 3, 235], Wehl 1944 [Diesveld 1, 3], Gen 1999 [Telge 12, 43].
- 05 DOMINEER: Nee, Eib, Lich, Zel, Doet, Baa, Ang / Wesv 1996 [Telge 11, 33].
- 06 DOOMNEER: Aal, Din, Hen, Tol / Lar 1885 [Postmeter 1, 36], Vars 1917 [Döcker 1, 19].
- 07 DOMNEER: Bel, Bre, Din, Hen.
- 08 DOMMENEER: Eib, Rek, sHe / Bor 1882 [Kobus 1, 466], Aal 1966 [Rots 2, 3], sHe 1993 [Telge 3, 194].
- 09 DOMMENEER: / sHe 1993 [Telge 3, 194].
- 10 DOMIE: Lar, Gees, Gels / Gor 1901 [Keetelaar 1, 69] II Bat.
- 11 DOOMNIE: Loch, Nee / Gels 1935 [Archief 2, 10].

Gor: ’n Veurganger hef ’n praekbevoegdheid mar is (nog) gin domenee.

Harf: Vrogger ha’j ok hulppredikers; die heet noe catecheet en die wordt an-esprokken as meneer.

Gor: ’n Blikken dominee is iemand die aover ’t geleuf spraekt of praekt zonder dat e der ’n opleiding veur hef. [BLIK].

Lar 1948: Wi-j bunt an ’t schuddevoor “wanneer in een dorp de predikantsplaats vacant is en de ’ring’ preekt; schuddevoor is gras en hooi door elkaar” [Archief 3, 296]. [SCHUDEVOOR].

Lar 1885: DOOMNIESE “vrouw van de dominee” [Postmeter 1, 60].

OLDERLING

ouderling

- 01 OLDERLING: Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Rek, Groen, Aal, Din, Gen, Voo, Wesd, Hen, Tol, Zev II Bat.

Tol: De kerkeraad beston uut olderlingen en diakenen. De olderlingen zörgt samen met den doomneer veur 't geestelek welzijn van de gemeente en mot beoordenen of den doomneer wel zuver in de leer is. De diakenen zörgt veur de stoffeleke behoeften van de gemeenteleden; vrogger zeien ze: die zörgt veur den armen. De karkvoogden hebt de zörg veur 't karkgebouw en de andere kärkeleke bezittingen. Vrogger waren ze gien lid van de kerkeraod, tegenwoordig wel. Ze heit now olderling-karkvoogd. Dan waren der nog de notabelen die de karkvoogden controleren.

Zut: 'n Olderling kwam onder meer één keer per jäär op bezoek bie gemeenteleden.

Haa: De olderling-karkvoogd is beheerder van 't kärkeleke good.

Nee: De karkvoogden zorgden vuur de financiën van de kärke; de notabelen helen toezicht op de karkvoogden.

Gees: De diakenen gaot met den buul rond um 't geld op te halen. Rechts in de kärke zit de karkvoogden en doorachter de notabelen. Links zit de olderlingen en de diakenen.

Eef: Mien va zit in de kerkeraad en zien va is olderling; wie bunt 'n kerkse familie. lej praot ok van kerkse families as ze regelmaoteg naor de kerke gaot. [KERKS].

sHe 1982: DEN ARMEN “armbestuur, instelling die hulp biedt aan armen; prot.: diaconie”. Dén familie laef van den Armen [Telge 3, 9; ok: / Wehl 1944 (Diesveld 1, 1)].

Zed 1982: Die wiere wel wat deur de jakkeni-j geholpe, mor daor was gin helpe aan [Köpp 1, 30]. [JAKKENI-J “diaconie”].

Lar 1885: DJAKENIEJE “diaconie” [Postmeter 1, 12].

Lar 1864: 'k Hebbe les an den kerkeraod ezeg da'j mi-j altied bes hebt opgepast en da'k daorumme de armezeers en oew elk de halvescheid van mien boeltjen heb too-edach [GV-alm 176]. [ARMEZEER “diaken”; ok: / Loch 1859 [GV-alm 1869, 215].

PASTOOR

pastoor

01 PASTOOR, PE'STOOR: Acht, Liem II Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh.

● 'n Pastoor wodn vrogger algemeen angesprokken as meneer pastoor, soms as eerwaarde.

Groes: 'n Pastor is 'n vri-j jonge naam veur de man die geen pastoor of kappelaon is, maor 't eigeste wark duut. [PASTOR].

Bre: Vrogger ha'j 'n diaken, now he'j 'n pastor.

Lar 1932: “Daor he'j Gods Woord zwart op wit”, zei de boer en hee zag 'n pastoor op 'n schimmel [Archief 1, 283].

● Veur 't gebruik van de mooie kamer as den pastoor op bezoek kwam, kiek in: 't Huus, blz. 21.

KAPPELAON

kapelaan

01 KAPPELAON, KAP'LAON: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 61], Gen 1999 [Telge 12, 85] II Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh.

Ok op-egeven: KAPPELAAN.

Bel: Vrogger zaenn ze: kaplaon, no gewoon pastoor.

Lob: Vroeger ha'j 'n kappelaon. As der vandaag de dag nog 'n “hulp” is, is dah mistal 'n pastor; dén het wel theologie gestudeerd, mar is gin priester.

Wehl: Tegeswoordig is alles pastor.

BISSCHOP

bisschop

01 BISSCHOP: Acht, Liem II Bork, Rhe, Anh.

02 BISKOP: Bel, Bre, sHe.

sHe: Tege 'n biskop zeg gi-j: monsigneur of eminentie as 't 'n kardinaal is.

Gen: Tegen 'n bisschop zei i-j vroeger: excellentie; now: heer bisschop.

Bel: Bisschop B. was ne buurjonge van mi-j; wi-j gingen met mekare zwemmen en teggen 'm zaeden wi-j onder mekare zienen veur-naam: Hennie, wat dacht ie!

NON

non

01 NON: Acht, Liem.

02 NONNE: Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win II Vre, Bork, Rhe.

03 ZUSTER: Acht, Liem.

Bel: Oze Dora is in 't klooster; zee is zuster/ nonne.

Wehl: Dora is ien 't klooster; die is zuster. Maor veur ons blif 't Dora.

Wesv: Dora zit in 't klooster; zi-j is non geworden.

Zed: Dora zit in 't klooster, maor gi-j kunt ook zegge: Dora zit bi-j de nunnekes of bi-j de zusters. At ze Dora heet, blif ze aevegoed Dora hete at ze ow zuster is.

Zev: Tegen 'n non of zuster zegt gi-j: zuster. Dag zuster Fabiola.

Bre: 'n Nichte van mi-j is in-etraene in 'n klooster; soms neum ik eur bi-j eur bi-j eure zustername, maor ok wel bi-j eure meisjesname.

Eef: 'n Tante dee in 't klooster zit, neumen wiele: tante Non. [Ok: Rek].

Nee: Ne tante dee in 't klooster zit, neume wiej: tante Zuster. [Ok: Wich, Bel, Hen, sHe, Pan].

PRIESTER

priester

01 PRIESTER: Acht, Liem.

02 GEESTELEK, GEESTLEK: / sHe 1982 [Telge 3, 49].

Nee: At 't ne vrömden is, zeg ie tegen 'n priester: eerwaarde en at e familie is, zeg ie: heer-eume.

Bel: De parochiegeesteleken sprekke wi-j an as meneer pastoor of meneer kapelaon.

Bre: Zolange priesters nog neet ewi-jd bunt, wordt ze met eurn eigen name an-esprokkene.

Eef: In 1996 was de pastoor van Joppe 'n weekend met vakantie en toen was kardinaol Simonis anwezeg um 'm te vervangen. Dan zeg ie neet Eerwaarde Adrianus of zo, maor: eminentie.

Zed: 'n Pastoor of kaplaon spraek i-j altied in 't Nederlands aan: meneer pastoor, meneer kaplaan.

● *Veur 'n geesteleke, dén contrôle hef aover 'n antal parochies, bunt op-egeven:*

01 DAEKE(N): Sil, Groes, sHe.

● *'n Priester, dén gin paoter is, heet:*

01 WERELDHEER: Wich, Loch, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Bre, Sil, Wehl, Dre, Wesv, Groes, Did, sHe, Pan, Lob.

Wehl: Wereldheren droegen altied zwart.

● *'n Algemene name veur 'n priester, dén in 'n bepaolde orde zit, is:*

01 PAOTER: Acht, Liem.

● *Veur 'n geesteleke dén in 'n bepaolde orde*

zit, bunt de volgende namen op-egeven:

- 01 BROENE PAOTER: Eef, Bel, Lich.
02 BRUNE PAOTER: Wesv, Sto, Lob / Wesv 1996 [Telge 11, 71].

Eef: De paoters dee vrogger in Vorden zatten –de Franciscanen– neumden ze broene paoters.

Wesv: De brune paoters laefde in Babberich; dah ware Capucijne. Ze wiere ook wel blotevuut-paoters, blote-voete-paoters of blote-pote-paoters genuumd.

Gen 1999: De blote-vuut-paoters “de Capucijner monniken”. KAPPECIENER PAOTER “Kapucijner monnik” [Telge 12, 85/31].

Wesv 1996: Uut Babberich kwamme blote-voete-paoters of schooipaoters en uut Huusse Dominicane, de leste hadde gin blote voete. Ze kwamme duk één of twee keer in 't joor an de deur veur 'n geldeleke bi-jdrage, meestal dronke ze 'n köpke koffie of thee en ze gavve ow 'n devotieprentje. 't Wark wat ze deje boste niet veul bi-j, maor ze ware bli-j dat ze der 's uut ware. BLOTE-VOETE-PAOTER, SCHOOIPAOTER [Telge 11, 26].

- 01 WITTE PAOTER: Eef, Groen, Lich, Sil, Wesv, Zed, Sto, Her / sHe 1993 [Telge 3, 201].

Eef: Dominicanen bunt witte paoters.

Zed: In 's-Herenbarg woonde op Don Rua de Witte Paoters. Die gingen later naor Afrika. Ze liepe helemaol in 't wit, met blote vuut in sandale en hadde 'n klotje of fez op. In 's-Herenbarg zeie ze: “'t Zut hier zwart van de Witte Paoters.

● *Veur 'n breur dén priester is, bunt de volgende namen op-egeven:*
heerbroer

- 01 HEERBREUR: Wich, Loch, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Her.
02 HEERBRUUR: Din, Gen, Sil, Wehl, Wesv, Groes, sHe.

- 03 HEERBROER: Vor, Eib, Bre, Zev, Did, Lob.

Bel: A'j met 'n ander aover 'm praot, neum i-j 'm heerbreur; maor in hoes neume wi-j 'm gewoon bi-j zienen naam.

● *Veur 'n naeve dén priester is, bunt de volgende namen op-egeven:*
heerneef

- 01 HEERNEEF: Loch, Lich, Dre, Did, Her, Lob.
02 HEERNAEF: Sil, Wehl, Wesv, Groes, sHe.
03 HEERNAEVE: Groen.

● *Veur 'n oom, dén priester is, bunt de volgende namen op-egeven:*
heerroom

- 01 HEERROOM: Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Aal, Bre, Din, Gen, Sil, Doet, Wehl, Baa, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Her, Pan, Lob.
02 HEEREUME: Nee, Bel, Groen, Lich, Win II Rhe.
03 HEEREUM: Rek, Voo, Dre, Hen.

● *Plat praoten tegen 'n geesteleke.*

Nee: Der wodn in sommege families gewoon plat epraot met ne geesteleken en soms ok wal Nederlands.

Win: As de familie of den geesteleken zich nogal veulen, sprakken ze Hollands.

Wehl: Missionarissen hier uut de streek vinnen 't op vakantie nao 'n paar dagen fijn um weer gewoon te praoten, maor ze motten eers den draej weer hemmen.

Her: Veural as 't 'n bruur of zuster, oom of tante was, wier der vroeger gewoon plat tege gepraot.

Eef: Mien naeve kwam van Joppe, maor hoewel zien va en moo dialect epraot hebt, is door bie j 'm niks van aover-ebleven. Hee was in 1944 ewied en kon ton neet naor de mis-

sie. Hee ging toen naar België voor hee nog altied zit. Hee versteet ons dialect wal, maor spraekt 't neet.

Wesv: As 'n familielid bi-j de wereldhere was (pastoor of kappelaon), dan zeie ze duk: "Heernaef", of "Heerroom". Mien naef was priester, mar ik sprak 'm met zien veurnaam aan.

KÖSTER

koster

- 01 KÖSTER: Acht, Liem / Wesv 1996 [Telge 11, 57], II Bat, Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.
02 KOSTER: Zut, Vor, Ruu, Loch, Haa, Zel, Does.
03 KARKKÖSTER: Sto.
04 KERKKÖSTER: Sto.
II karkenköster: Vre, Stlo.

Sto: Vrogger zeie ze karkköster, now kerkköster.

Lich 1991: "Amen", zei de köster en de karke was oet; "knap", zei de blaoze en de wind was der oet" [Telge 8, 21; ok: / Eib 1980 (Telge 1, 102), Lich 1991 (Telge 7, 12)].

● *As de köster 'n vrouwe is, wordt ze wel eneumd:*

- 01 KÖSTERES: Gor, Harf, Wich, Eib, Doet, Kep, Hen, Wesv, Zev.
02 KÖSTERESSE: Nee, Aal, Bre, Win.
03 KÖSTERSVROUWE: Vor.
04 KÖSTERSVROUW: Gor.
05 KOSTERES: Zel, Does.
06 KOSTERSVROUWE: Haa.

Win: De kösteresse; de vrouwe van de köster heet de KÖSTERSKE.

MISDIENAAR

misdienaar

- 01 MISSENDEENDER: Eib, Rek, Bel, Groen, Lich II Vre.

- 02 MISSENDIENDER: Sil, Wehl / Zed 1982 [Köpp 1, 42].
03 MISSEDIENDER: sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 99].
04 MISSENDIENER: Gen / Gen 1999 [Telge 12, 109] II Anh.
05 MISDIENDER: Hen, Groes, Did, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 89].
06 MISDEENDER: Nee.
07 MISDIENER: Does, Groes / Gen 1999 [Telge 12, 109] II Bork.
08 MISDENER: Eib II Stlo.
II missedener: Raes, Rhe.

Wehl: Missendiender; met 'n ie as in 't woord bier.

Sto: Missediender; met 'n ie as in 't woord bier.

Groes: Misdiener, misdiender; met 'n ie as in 't woord bier.

sHe 1982: Ik mot zondag diene [Telge 3, 31]. [DIENE(N) "als misdienaar assisteren bij de Heilige Mis"; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 28), Gen 1999 (Telge 12, 42)].

● *Veur "acoliet" is op-gegeven:*

- 01 AKKELIET: Eef, Groen.

Gen 1999: KERKESUISSE "man die in een kerk voor de goede orde zorgt" [Telge 12, 87].

Zut ca 1778: PEERDEDOOD "Te Zutphen meen ik, gebruikt men dit woord van de hondenslayers [benaming voor kerkbewaarders, Sch.] in de kerken" [Dumbar 1, 7].

● *Veur "rabbijn" kiek in hoofdstuk 9, blz. 225.*

5. KLERE VAN GEESTELEKEN

5.1 PROTESTANT

TOGA I

toga

- 01 TOGA: Acht, Liem II Bat.
- 02 TOOG: Gen, Zev.

Zel: Vrogger was 'n toga altied zwart; tegenwoordig he'j ze in meerdere kleuren.

Tol: Vrogger praeken 'n doomneer in 'n geklede zwarte jas. De toga is pas van de laatste tied; ze hadden dan 'n baret op en 'n witte bef veur. Die baret is now weer uut de moede; 'n enkeling drig 'm nog.

5.2 ROOMS-KATHOLIEK

TOGA II

toga

- 01 TOOG: Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Sil, Wehl, Hen, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Sto, Pan, Lob.
- 02 TOGA: Zed.

KOORMANTEL

koormantel

- 01 KOORMANTEL: Din, Zev.

ALBE

albe

- 01 ALBE: Eib, Rek, Groen, Aal, Groes, Zev, sHe, Lob II Stlo, Anh.
- 02 ALB: Wich.

SUPERPLIE

superplie

- 01 SUPERPLIE: Eib, Groen, sHe.

AMICT

amict

- 01 AMICT: Eib, Zev.
- 02 AMIT: Groen.

SINGEL

singel

- 01 SINGEL: Rek, Groen.

MANIPEL

manipel

- 01 MANIPEL: Loch, Eib, Rek, Groen, Din, Groes, Zev.

STOLA

stola

- 01 STOLA: Wich, Ruu, Rek, Aal, Din, Groes II Anh.
- 02 STOOL: Zev.

KAZUIFEL

kazuifel

- 01 KAZUIFEL: Wich, Ruu, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Din, Gen, Groes, Zev, Lob.
- 02 KAZUFEL: Loch, Baa.
- 03 KEZUIFEL: Does, Wesv.

KOORKAP

koorkap

- 01 KOORKAP: Wich.
- 02 KOORKAPPE: Loch.

BONNET

bonnet

- 01 BONNET: Bre, Din, Wehl, Sto.
- 02 KALOTJE: Bre.

Groen: Ne priester dreg ne toog: 'n lang zwart, kleed wat tut op de veute hönk. Door-aoverhen hef e ne albe: 'n lang, wit kleed wat ok tut op de veute hönk. Door-aover ne superplie ('n korter wit kleed), 'n amit ('n witte scholderdook) en 'n singel ('n wit koord wat um 't middel edragen wordt). Dan he'j nog 'n manipel ('n smalle strook van ziede, edragen

an den linkerarm), 'n stoel ('n lange zieden bandstrook; 'n priester dreg 'm ekrusd, 'n diaken dreg 'm aover de linker scholder) en 'n kazuifel: 'n aoverkleed in kleur.

Wich: De kleure van de stola die um de hals edragen wordt, gif an welke tied van 't kerkelek joor 't is. Met bezondere gelaegenheden droeg de pastoor 'n lange mantel: de koorkap.

Groes: De kleure van de stola zun: wit op zon- en feesdage, rood met Pinkstere, paars in de vaste- en de advenstied en zwart bi-j rouw.

Bre: Den priester hef 'n bonnet of kalotje op as e op 't altaar steet.

Zev: Bi-j 't lof droeg de priester 'n koormantel.

Zev: Bi-j plechtige gelaegehede droeg 'n diaken 'n dalmatiek en 'n subdiaken 'n tuniek [TUNIEK; DALMATIEK].

Gen 1999: PI-J "pij" [Telge 12, 124].

6. PLAATS, RUUMTE EN ATTRIBUTEN VEUR 'N EREDIENST

KARKE

kerk

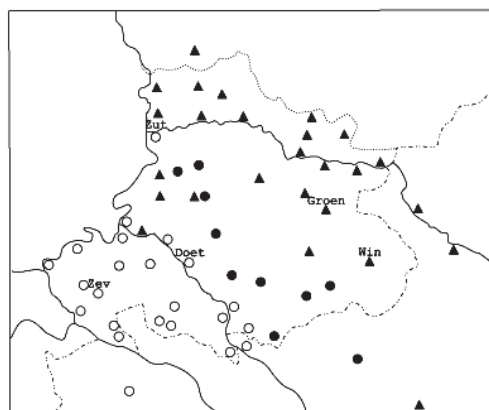
01 KARKE: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Dre, Hen, Baa, Tol / Gor 1901 [Keetelaar 1, 24] || Bat, Vre, Stlo, Raes.

02 KERK: Zut, Voo, Sil, Doet, Kep, Does; Liem || Anh, Kle.

03 KERKE: Wich, Vor, Aal, Bre, Din, Vars, Wesd, Zel, Hen || Rhe.

04 KARK: / Dre 1982 [Lucassen 1, 14].

Zed: Op 'n halve zondag ging gi-j 's marges nao de kerk, dan aete en dan was 't wiejer 'n gewone warkdag. Op 'n hele zondag ging gi-j één of twee maal nao de kerk en dan ha'j 'n vri-je dag. Halve zondag bestaon niet meer.

▲ karke 01
○ kerk 02
● kerke 03

Op de grenze van 't gebied met karke en 't gebied met kerk ligt 'n antal plaatsen dee kerke zegt.

Halve zondag ware bi-j veurbeeld: Dri-jkoningne (6 januari), Maria Lichmis (2 februari), Maria Geboorte (8 september), Allerziele (2 november). Hele zondag ware: Allerheilige (1 november), Hemelvaart, Paose, Pinkstere en Kerstmis.

Zut 1870: Wie staon in 'n kruuspannd van de karke [t.w. de Grote Karke in Zutphen], daor vrogger 'n grote iezeren krone hing, vlak midden in, baoven 'n grote blauwe zarksteen dee ze zeien dat den ingang was van 'n ondereerdse gang, waormee ie in 'n huus bie de Zaodmark konnen kommen, waor de kanunneken van de kark in woonden, zodat –as ze um 't één of ander in de kark mosten waezen– ze daorin konnen kommen zonder de voten vuul te maken as 't soms morseg op straote was [GV-alm 82]. [ZARKSTEEN; ONDEREERDS; GANG].

PILAAR

pilaar

01 PILAAR: Acht, Liem || Bat.

02 PILARE: Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee,

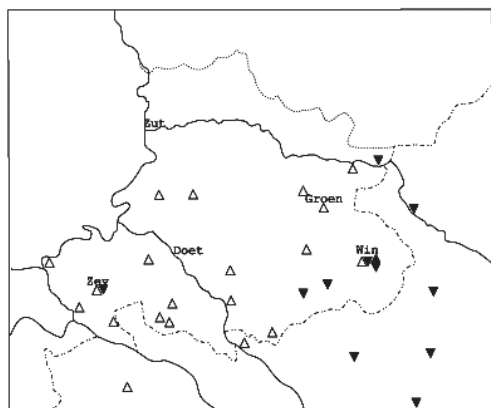
- Aal, Win, Zel, Hen, Does.
- 03 PILAOR: Lob.
- 04 PIELDER: Eib, Bel, Groen, Lich, Win, Din, Sil, Wesd, Wehl, Hen, Tol, Wesv, Zev, sHe, Zed, Sto, Her, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 114], Lich 1991 [Telge 8, 90], Pan 1988 [Telge 7, 104], Gen 1999 [Telge 12, 123] || Anh, Kle.
- 05 PIELER: Rek, Aal, Bre, Win, Zev / Zel 1864 [Klokman 7,5] || Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe.
- 06 PIELNER: Win.
- 07 PILASTER: Wich, Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee, Aal, Win, Zel, Hen, Does.

Wesd: Pielder, met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Tol].

Vor: Ik zatte net achter zon pilaar te loeren.

Bel: Ne pielder; twee pielders/pieldas.

sHe 1982: 't Petaol van de kerk. PE'TAOL "portaal" [Telge 3, 113; ok: / Pan 1988 (Telge 7, 104)].

△ pielder 04
▼ pielder 05
◆ pielner 06

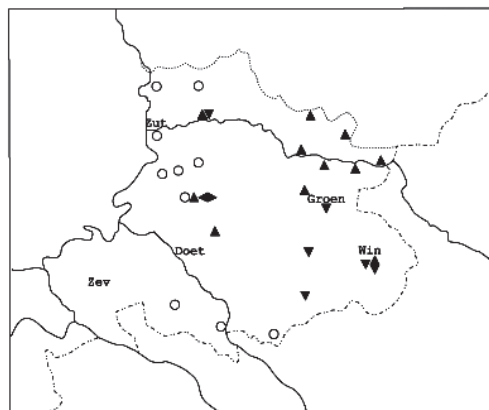
De benaming *pielder kump* neet veur ten noorden van de plaatsen Tol, Hen, Bel, Eib. 't Oosten van den Acht en 't angrenzende Westfalen kent *pieler*.

GEWULF

gewulf

Veural de benamingen 04-07 slaot op alle gewulven in één kärke samen.

- 01 GEWULF: Eef, Zut, Wich, Vor, Lar, Gees, Eib, Aal, Bre, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Sto, Her, Pan, Lob || Bat.
- 02 GEWÖLF: Gor, Ruu, Loch, Aal, Voo, Vars, Did, sHe.
- 03 GEWELF: Gor, Harf, Zut, Wich, Vor, Din, Gen, Hen, Baa, Zed.
- 04 GEWULFTE: Alm, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Zel, Hen.
- 05 GEWÖLFTE: Alm, Groen, Lich, Aal, Win.
- 06 VERWÖLFTE: Win.
- 07 GEWULFSEL: Hen.

○ gewulf 03
▲ gewulfte 04
▼ gewölfte 05
◆ verwölfte 06
◆ gewulfsel 07

De *Standaardnederlandse* name *gewulf* is op-egeven veur plaatsen rond Zutphen en veur Din, Gen en Zed. In 't oosten van den Acht komt varianten veur *dee* eindegt op *-te* (*gewulfte/gewölfte/verwölfte*). Veur Hen is ok nog op-egeven de variant met *-sel* (*gewulfsel*).

SACRISTIE

sacristie

- 01 SACRISTIE, SACRESTIE: Eef, Wich, Vor, Ruu, Nee, Aal, Din, Gen, Sil, Zel, Wehl, Hen, Baa, Does, Ang, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Pan, Lob II Vre.
- 02 SACRESTI-JE: Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Dre.
- 03 SACRISTIEJE: Loch.
- 04 SACRISTI-J: Sto II Bork, Rhe, Anh.

Rek: Vrogger heetten de sacristie de garfkamer. [GARFKAMER; ok: Vre, Raes].

Din: De misdienaars zatten veur en nao de mis in de GARFKAMER.

RELEKWIE

relikwie

- 01 RELEKWIE, RELIKWIE, RILLEKWIE: Acht, Liem II Rhe, Anh.
- 02 RULLEKWIE: Eef.

Bel: Ne rillekwie zit vake in 'n rillekwieholder. [RILLEKWIEHOLDER; ok: Voo, Zev, Sto].

Groen: Ne rillekwie wordt vake in ne skrien bewaard. [SCHRIEN; ok: Wich, Loch].

Pan 1988: Vroeger droeg ik 'n schabbelier. Dén wier met 'n sluutspeld on 't hemp of de bosrok vasgemak. SCHABBELIER "medaille met afbeelding van Maria" [Telge 7, 118].

ALTAAR

altaar

- 01 ALTAAR: Eef, Wich, Vor, Loch, Aal, Din, Gen, Zel, Hen, Does, Ang, Lat, Groes, Zev, Pan, Lob.
- 02 ALTOOR: Ruu, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Sil, Wehl, Baa, Zed, Sto / Gen 1999 [Telge 12, 13] II Bork, Raes, Rhe, Anh.
- 03 ALTAOR: Lich, Aal, Bre, Din, Voo, Dre, Hen, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe II Vre, Sto.

Hen: Oolderen zegt: altaor; met 'n ao as in praoten. Jongeren zegt: altaar.

Sto: Vraag: nuum 's twee dinge in de kerk die met 'n t beginne. Antw.: taltoor en törgel [Ok: Eef].

ÖRGEL

orgel

- 01 ÖRGEL: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 100], Gen 1999 [Telge 12, 119] II Bat.
- 02 ORGEL: Zut, Vor, Bor, Haa, Gen, Baa, Does.

Din: 'n Raodsel: 't steet in de kerke en 't begint met 'n t. Antw.: törgel. [Ok: Eef].

Vars 1985: 'n Raodsel: 't Begint met 'n t, 't steet in de kerke en 't spölt; rao rao wat is dat? Antw.: 't örgel [Telge 6, 256].

Vor 1934: ÖRGELIST "organist" [Archief 1, 337].

Vars 1985: POESTENTRAEDER "persoon die de blaasbalg van een kerkorgel met zijn voeten in beweging brengt" [Telge 6, 269].

Lar 1927: POESENTRAEDER "orgeltrapper" [Heuvel 1, 441].

ÖRGELZOLDER

galerij, oksaal

- 01 ÖRGELZOLDER: Gor, Harf, Alm, Ruu, Aal, Win, Voo, Vars, Sil, Hen, Ang, Zev.
- 02 ÖRGELZÖLDER: Sto.

- 03 HANGZOLDER: Gels / Lar 1927 [Heuvel 1, 440], Gels 1935 [Archief 2, 10].
 04 ZANGZOLDER: Eib, sHe.
 05 KOORZOLDER: Din.
 06 BLEERZOLDER: Eef.
 07 ÖRGELGALLERIEJE: Gor.
 08 GALM: Zut.
 09 OKSAAL: Eef, Gen.
 10 BUNNE: / Bor 1906 [Heuvel VII, 44].

Gor: Nao de herbouw van de karke in 1949 heet de örgelzolder: örgelgallerieje.

Harf: 't Örgel steet op 't örgelzolder.

Gels: 't Örgel steet op 't hangzolder.

Eef: Biej de katholieken steet 't örgel achter in de karke; 't heet 't oksaal of bleerzolder omdat de zangers der ok staot.

Zut: De plaatse wäör 't orgel steet, heet 't galm.

● *“Op de galerij zitten”:*

- 01 OP 'T ÖRGEL ZITTEN: Eib, Kep, Dre, Hen.
 02 OP 'T HOGE ZITTEN: Alm, Wich.

Hen: “Ik heb ow niet ezien in de kerke”. “Ik ow wel, want ik zat op 't örgel”.

Eib: As kindere kekken wiej ons de ogen oet tonne wiej 's op 't örgel mochen kieken omdat den organist toch op dat örgel rammen!

● *In de volgende plaatsen is op-egeven dat 't of 'n örgel (in de rooms-katholieke karke) op 't koor steet: Eef, Ruu, Loch, Eib, Rek, Bel, Lich, Bre, Wehl, Baa, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Her, Pan, Lob.*

Loch: 't Koorörgel steet in 't koor.

KOOR
koor

't Koor is de ruimte (in 'n rooms-katholieke karke) woor 't (hoog)altoor steet of ston.

- 01 KOOR: Acht, Liem II Bat.

- 02 ZANGKOOR: Zev, Did, sHe, Sto.

Tol: In de protestantse karke was gien koor, maor nao de restauratie wel.

Ruu: Tegenwoordeg steet der bie ons ne klein piepenörgel veur op 't priesterkoor woor ok 't zangkoor zunk en 't altoor steet. [PRIESTERKOOR; ok: Gen, Wesv, Zev].

Aal: De zangers staot op 't koor.

Sto: De koorzangers staon op 't zangkoor.

Doet: De zangers staot –ok in de hervormde kerk– in 't koor.

PRAEKSTOEL
preekstoel

- 01 PRAEKSTOEL: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Din, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem / Wesv 1996 [Telge 11, 74] II Anh, Kle.
 02 PRAEKSTOOL: Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win II Bat, Vre, Stlo, Bork, Raes.
 03 PRIKSTOEL: Her, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 110].
 04 PREEKSTOOL: Nee.
 05 KANSEL: Harf, Eef, Din, Gen, Doet II Anh.
 06 GESTOOLTE: Aal.

Vars: Praekstoel, met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Gor, Alm, Ruu, Voo, Hen, Wesv, Did, sHe, Sto, Her, Pan, Lob].

Wich: Gekscherend zeien ze ok wel 's: de TONNE. [Ok: II Bat, Vre].

Bel: Wi-j, as kwaojonges, hadn piniezers op den rand van den praekstoel eleg. De pastoor vroeg: “Wie heeft de wereld geschapen?”, en hee heeuw met de voes op den rand. Hee kek nao de piniezers in de hand en zae: “Dat hebben de kwajongens gedaan!”.

Gen 1999: BAEJBOEK “kerkboek” [Telge 12, 22].

DEUPVONT

doopvont

- 01 DEUPVONT: Acht, Liem II Bat.
- 02 DOOPVONT: Alm, Vor, Eib, Bel, Aal, Gen, Doet, Wehl, Tol, Lat, Zev, Zed, Her, Pan.
- 03 DEUPVUNTE: / Zut 1870 [GV-alm 83].
- 04 DEUPBEKKEN: Haa II Raes.
- 05 BEKKEN: Does.
- 06 DEUPVAT: Loch.
II deupsteen: Vre, Kle.
II doopsteen: Anh.

Nee: 't Deupbekken zit in 't deupvont.

Hen: 't Bekken waarin 't water zit woormet edeupt wordt, heit 't deupbekken.

KNIELBENSKEN

knielbankje

- 01 KNIELBENKSKE(N): Ruu, Loch, Nee, Aal, Din, Voo, Sil, Zel, Wehl, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Zed, Sto, Pan.
- 02 KNIELBANKJE(N): Wich, Vor, Gen.
- 03 KNEELBENKSKE(N): Eef, Rek, Bel, Groen.
- 04 KNEEBENKSKE(N): Eib, Rek, Groen, Lich, Bre II Stlo, Bork, Raes.
- 05 KNI-JBENKSKE: Did, Lob II Anh.
- 06 KNIEBENKSKE: Sil.
- 07 BAEDEBENSKEN: Groen.

Sto: Knielbenkske; met 'n ie as in 't woord bier.

Ruu: Veur 't Maria-altoor en 't Sint-Jozefal-toor he'j knielbenkskes.

sHe: 'n Knielbenkske met 'n zitting die uutgeklapt kan worde, hiet 'n BIDSTUULTJE.

Zev: BEESTOEL "bidstoel in de kerk".

● *Veur "knielen" kiek in: De mens-C 637, op de knene gaon.*

Aal 1964: GEZIT "gehuurde vaste plaats in de kerk" [Rots 1, 13].

Ruu 1833: J.: Zee'j zondag in de karke ewest? Mie dug, den doomnee preekten best. S.: Boe jao, hee was goed biebelvaste; 'k Zoog 't wal uut miene kaste,. Dat e gien oge in 't beuksken sloeg, En ook gien praeke bie zich droeg [J.A.G. Wildrik 1, 1]. [KASTE "bank in de kerk"].

KRUUSBEELD

kruisbeeld

- 01 KRUUSBEELD, KRUUS: Acht, Liem II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.
- 02 KRUSE: Bel.
- 03 LEVEN HEER: Groen.
- 04 ONZEN LIEVEN HEER: Sto.

Groen: 't Kruisbeeld heetten ok wal den Leven Heer of Onzen Leven Heer an 't Kruus. Sto: 'n Kruisbeeld hiet ook: Onzen Lieven Heer.

Bel: 'n Staond kruse is 'n CRUCEFIX.

Eef: Op 't karkhof steet 'n groot kruus. Onze Leve Heer hengt an 't kruus.

Eib 1974: An 't ende van 't karkpad, In 'n heuksken bie ne eek, Daor steet 'n hólten kruisbeeld, Vol basten, greun en bleek [G. Odink 1, 75].

Eef: Kruuskruud ("perzikkruid") mot estaon hebben onder 't kruus op de Calvarieberg en dat kö'j nog zeen an 't blad. Want op elk blad kö'j nog 'n blooddröppel zeen. Zo is 't ons vrogger verteld.

Bel: As kinder plukken wi-j pinksterblomen veur 't Mariabeeld in de glazenkaste. En dan kwam ze mangs zó in de blomen te zitten, da'j 't hele beeld haoste neet weer konn vinden!

● *Veur namen van beelden dee in de huzen van katholieken stonden, kiek in 't Huus, blz. 79.*

Liem 1844: De eerste keer dat Gisbert-naef 'n heilig huuske passeerde, was ie waarlek

as of ie betoverd waor, went hi-j kost der niet veurbi-j kommen; der in te gaon en te blieven zitten [GV-alm 204]. [HEILIG HUUSKE “kappelletje”].

● *Namen in verband met 't Heilege Sacrament:*

sHe: 't Heilige Sacrament zit in 'n monstrans; bi-j de communie bi-j 't uudele van 't H. Sacrament gebruikt de pastoor de CIBORIE.

Nee: De monstrans is emaaft van gold of zilver. Hee wordt gebroekt um 't H. Sacrament in oet te stallen of umme 't rond te draegen in 'n processie. [MONSTRANS].

Bel: 't Heilege Sacrament wodn ok Ons Heer eneumd. As de pastoor of kaplaon communie an hoes dee veur den zeken, dan zaenn de leu: “De pastoor hef Ons Heer bi-j zich”. Dan droog den pastoor nen toog met nen zieden stoel der aoverhen. [ONS HEER].

WI-JWATER

wijwater

- 01 WI-JWATER, WIE(J)WATER: Acht, Liem / Pan 1988 [Telge 7, 155], Gen 1999 [Telge 12, 177] || Vre, Stlo, Bork, Rhe, Anh.
- 02 WIJWAOTER: Pan, Lob.
- 03 HEILIG WAOTER: Pan.
- 04 PAOSWATER: Aal.

Sto: De pastoor zaegent met 'n wi-jwaterskwas. Misdienaars brenge op zaoterdag veur Palmpaose wi-jwater rond. De melktuite met wi-jwater moche worre bi-jgevuld as ze nog meer as half vol wazze, zei de pastoor. De hoofdakoliet vulde laege tuite en zaegende 't water. “Wat de pastoor kan, kan ik ok”, zei e.

sHe: 't Wi-jwater wier gewi-jd op Paoszaoterdagmarge bi-j de verni-jing van de deupbelofte onder de Paoszaoterdagmis. Op 'n handkar stonne melktuite vol kraanwater en 'n doos tekskes van de buxusheg. De handkar wier dan 't kerkportaol ingereje en de pastoor zaegende 't water deur met zien vingers 'n bietje zalt der in te krumele in de vorm

van 'n kruuske. Toen ik in de jore veertig/vijftig missendiender was, was dan 's middags 't vaste wark wi-jwater en palmtekskes rondbrenge. Dat leverde geld op veur 't joorlekse misdienaarskamp. Bi-j sommege minse kreg gi-j eiere die verdeeld wiere. De leider van de missendienders moes der op toezien dat 't water en de tekskes heilig wiere behandeld en dat der onderweg niet te vól wier gevluuk. Wi-j hoefde niet heeltied veur ni-j water terug naor de pastori-j te gaon. De pastoor zei: “Als een bus nog voor de helft vol is, mogen julie deze zelf onderweg bijvullen”. De minse kwamme allemaol met flesse aan de deur; de één met 'n laege jeneverfles, de ander met 'n bierfleske of 'n weckfles.

Bor: Veur 'n zeken ha'j 'n glaesken met water en 'n glaesken met wiejwater. Ie bewaarden dan 'n palmteksken: as der 's wat zol gebeuren, dan kon den priester doormet zegenen en dan de zeken de communie geven. Ok in den stal wodn zon teksken gebruikt as 't vee zEEK was. Maor dan dee de boer 't zelf; dan ging e zelf met 't teksken en 't wiejwater rond en dan besprenkelen e zelf de zeke koo. Ok at 't onweern, wodn 't teksken gebruikt: veur den bliksem. Dat dee mien moder ok nog wel. Nao Palmzondag ko'j wiejwater halen. 't Is natuurlek gewoon water, alleen hef de priester der den zegen aover uut-eprokken.

Gen 1999: 'n Paosbrendje of paoshöltje was 'n stökske van holt van ongeveer 50 cm, dat met Paoszaoterdag 's marges effe in 't pas gewi-jde vuur gehouden wier en dan lich aanbrien. De stökskes wieren dan later op de dag bi-j de parochianen rondgebracht deur de missedieners, met de verwachting dat ze door geld of eier veur zollen kriegen. Bi-j de boeren wier 't paosbrendje wel op zolder tussen 't häöj of de rog gestaoken in 't vertrouwen dat 't zol bescharmten tegen brand [Telge 12, 120]. [PAOSBRENDJE; PAOSHÖLTJE].

● *“Wijwaterkwast”:*

- 01 WI-JWATERSKWAS: Bel, Groen, Lich,

Aal, Bre, Sil, Wehl, Baa, Wesv, Groes, sHe, Sto.

02 WIE(J)WATERSKWAS: Eef, Ruu, Eib.

03 WIJWAOTERSKWAS: Pan.

Bel: Achter in de karke hönk 't wi-jwatersvat met wi-jwater der in. [WI-JWATERSVAT; ok: Lich, Zev. WI-JWAOTERSVAETJE: Pan].

Gen 1999: In de roomse huushollingen was vrogger op iedere slaopkamer 'n wi-jwatersbekske voor wi-jwater inzat. Veur-da'j gingen slaopen, stak i-j de vingers in 't wi-jwater en dan maakte i-j 'n kruus. WI-JWATERSBEKSKE(N) [Telge 12, 177].

sHe 1982: WI-JWATERSBEKSKE "wijwaterbakje aan de muur, waarin men (b.v. voor het naar bed gaan) de vingertoppen doopt(e) om vervolgens een kruisteken te maken" [Telge 3, 173].

Gen 1999: WI-JEN "wijden" [Telge 12, 177].

Vars 1985: De Grote Kerke in Varsseveld was ewi-jd an Laurentius [Telge 6, 407].

PALMTEKSKEN

palmtakje

01 PALMTEKSKE(N): Eef, Loch, Bor, Nee, Eib, Bel, Lich, Voo, Meg, Vars, Hen, Groes, Zed.

02 PALMPAOSTEKSKEN: Meg.

03 PALMPAOSSETAKJE: Lob.

Lich: Volgens eus kwammen palmtekskes alene bi-j roomsen veur; dee hadden der ene achter 't kruusbeeld. Ok in de slaopkamers, achter 't wi-jwatersvat of in 't kabinet hadden ze der soms ene.

Hen: 't Palmteksken wordden achter 't Corpus op 't Kruus bewaard.

Zed: At der 'n huus gebouwd wier, dan met-selde men baovenin de schossteen 'n gewi-jd palmtekske. Dan sloeg de bliksem der niet in. Mien moeder stak der ook altijd één bi-j 't varkeshok. Ook op de slaopkamer achter 't kruus of bi-j 't wi-jwaterbekske wier der één bewaard.

Eef: Bie de roomsen zat 't palmteksken meestal an 't kruusbeeld dat soms 'n plaetsken op de bozem had. Zo'n palmteksken kree'j op Palmzondag in de karke. Bie ons huus werd 't olde teksken dan verbrand en de niejen kwam weer an 't kruus.

Bel: 't Palmteksken was op Palmzöndag ewi-jd. Met onweer ging de vrouwe met 't palmteksken 't hoes rond um 't met wi-jwater te besprenkelen.

Groes: As 't onweerde, ginge ze met 't palmtekske en wi-jwater gauw efkes 't hele huus deur.

Lob: Rond 1980 kwam op Lobede de pastoor nog um de mand met palmpaosetakjes te zegene. Zon palmpaosetakje was in de kamer achter 't crucifix of achter 'n ander gewijd dingetje ('n schilderi-jtje) gestaoke. Vroeger kon ieder in de kerk 'n palmpaosetakje haole nao de communie.

Meg: Op Palmzondag 't huus zaegenen met 'n palmpaostekskes gebeurt niet völ meer.

Haa: Palmtekskes kwammen hier neet veur umdat der in Hoorle gin katholieken woont.

Gen 1999: Met Paosen –nao de Hoogmis– ging de hele huusholding zovöl meugelek met moeder 't hele veur– en achterhuus en de schuren rondum de boerderi-j rond veur de joorlekse huuszaegen. Dat wier gedaon met 't ni-je wi-jwater dat Paoszaoterdag in of bi-j de kerk plechtig gewi-jd was. Bi-j 't zaegenen wier 'n palmtekske gebruikt dat was gewi-jd. 't Palmtekske wier dan nao de zaegening achter 't kruusbeeld in de kamer of kökken gestaoken en blef door dan töt volgend joor Palmpaosen zitten, um dan weer deur 'n ni-j gewi-jd tekske vervangen te worden. De huuszaegen was veural 'n bede dat de gebouwen en zeker de bewoners (mensen en vee) veur onheil en rampen gespoord mochten blijven; doorveur wier dan ook tijdens de zaegen gebaejen [Telge 12, 78].

Lob: De huuszegge hieng aon de binnekaant van de kas; hi-j wier met zwaor weer veurge-laeze. [HUUSZEGE].

Pan 1988: A'j 'n ni-j huus hah gebouwd, dan

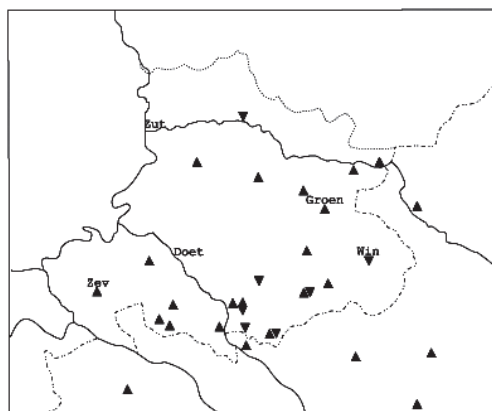
kwam de kaplaon um 't huus te zaegene. Ok verenigingsgebouwe, scholle en auto's wiere gezegend um beschaerming af te roepe [Telge 7, 55].

● *Veur religieuze (biebelse) veurstellingen dee in huus an de mure hingen, kiek in: 't Huus, onder: schilderi-j, blz. 67.*

KLINGELBUUL

collectezak

- 01 KLINGELBUUL: Vor, Ruu, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Sil, Wehl, Zev, sHe, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 78], Wesv 1996 [Telge 11, 55], Gen 1999 [Telge 12, 90] || Vre, Bork, Raes, Rhe, Anh, Kle.
- 02 PINGELBUUL: Loch, Aal, Win, Din, Voo, Vars / Aal 1964 [Rots 1, 33], sHe 1982 [Telge 3, 115], Vars 1985 [Telge 6, 265].
- 03 PINKELBUUL: Sil.
- 04 COLLECTEBUUL, COLLECTENBUUL: Harf, Alm, Eef, Wich, Loch, Haa, Aal, Zel, Doet, Baa.

▲ klingelbuul 01

▼ pingelbuul 02

◆ pinkelbuul 03

De name klingelbuul veur "collectezak" is in 't oosten van onze streek vake op-egeven. Pingelbuul kump minder vake veur; dee name is veural bekend in 't zuudoosten van den Acht.

- 05 BUUL: Vor, Ruu, Gees, Eib, Kep, Hen, Does, Lat, Pan || Bat.
- 06 COLLECTEZAK: Gor, Zut, Vor, Win, Hen.
- 07 ZAK: Tol.

Din: Onder an den klingelbuul zat 'n belleken.

Wehl: Aan de klingelbuul zat meestied 'n klein klingelbelleke. Klingelbuul bestaon niet meer.

Gor: De collectebuul/collectezak hef twee handvatten; hee kwam in Gorssel nao 1949 in gebruik.

● *As 'n klingelbuul 'n lange stelle had, neumen ze 'm gekscherend wel:*

- 01 HENGEL: Gor, Zut.
- 02 HENGELZAK: Hen.

Hen: Gekscherend wordt de buul/collectezak in Hengel wel 's hengelzak enuumd umdat der met ehengeld wordt.

Voo: Mien vader numen de pingelbuul wel den staekhaam umdat i-j 'm deur de collectant toegestaoken kregen. [STAEKHAAM].

● *Namen veur de collectezak van de diaconie:*

- 01 ARME(N)BUUL: Lar, Zwi, Lich, Win / sHe 1982 [Telge 3, 9], Lich 1991 [Telge 8, 16], Wesv 1996 [Telge 11, 20], Gen 1999 [Telge 12, 20].
- 02 ARMBUUL: Wesv, Dui, Zev, Did.
- 03 ERMBUUL: Her.
- 04 AERMEBUUL: / Pan 1988 [Telge 7, 9].

Tol: De eerste collecte was veur de armen; door gingen de diakenen veur rond.

Lich 1991: Met den armenbuul rondgaon "collecteren voor de armen in de kerk" [Telge 8, 16].

● *Namen veur de collectezak van de keraod:*

- 01 KERKEBUUL: Zel, Ang, Did, Lob.
 02 KERKBUUL: Wesd.
 03 KARKENBUUL: Loch, Gels, Nee / Win
 1971 [Deunk 1, 38].
 04 KARKEBUUL: Dre.
 05 BLAUWE BUULTJEN: Tol.

Tol: De tweede collecte was veur de kärke, door gingen de blauwe-buultjes-jonges veur rond. Ieder jor was der 'n stel ni-jen; die mossen ongetrouwd waenn. Meestal sloegen ze van de zenuwen in 't begin wel 'n keer met de lange stok tegen 'n pielder. Gegrinnek in de kärke! De name blauw-buultjes-jonge kwam van de blauw fluwelen collectebuul voor ze met rondgingen.

● *Algemeen wordt de schaal veur 'n collecte COLLECTESCHALE/COLLECTESCHAAL eneumd.*

Bel: Zee gaot rond met den TELDER.

Hen: Ze stonnen met de collecteschale an de deure bi-j 't outgaon van de kerke. De opbrengst was altied hoger as collecteren met de buul.

Tol: De schale veur de collecte bracht altied meer op want door ko'j gien stuver of dubbeltjen op leggen. Dat zag –of heuren– ieder-ene, behalve de collectant want dén kek bescheiden de andere kante op.

Aal 1964: PINGELEN “collecteren” [Rots 1, 33].

KARKKLOKKE

kerkklok

- 01 KARKLOK(KE), KERKKLOK(KE): Acht, Liem II Bat.
 02 TORENKLOKKE, TOORNKLOKKE: Gor, Zut, Lar, Bel, Bre, Win, Hen.
 03 KLOKKE VAN DEN TOORN: Bre.
 II karkenklokke: Vre, Stlo.
 II kerke(n)klok: Anh, Kle.

Vars: De grote kerkklokke wier ook de oor-

logsklokke eneumd; de kleine klokke was de brandklokke. [OORLOGSKLOKKE; BRANDKLOKKE].

Tol: A'j de karkklokke heurt, zeg i-j: “Heur, den toorn luudt”.

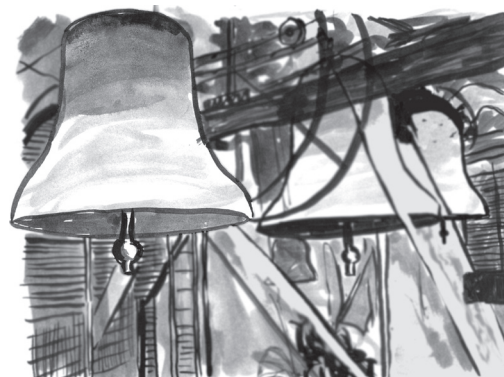
Gees: Um twaalf uur luudt ze hier met de groten karkklokke; ze aoverluudt um elf uur met de grote klokke en de kleine klokke.

Acht 1895: De klokke klikt, hef klik eslagen “de klok heeft de voorslag geslagen”. 't Is klik veur tweeën “het is op slag van twee uur” [Telge 2, 66]. [KLIKKEN; KLIK].

Zut 1999: 't Is klik veur de Breure, a'j hard loopt, kö'j 't heure “schertsend antwoord op de vraag 'Hoo late is 't?'; om zeven minuten voor het hele en halve uur gaf de Broederenkerk een 'klik' [Schaars 2, 98].

Zut ca 1778: KLIK “op het half kwartier hoort men te Zutphen een of twee kleine klokslagjes en dit noemt men klik. Dus zegt men bij voorb. 'klik voor zeven” [Dumbar 1, 47].

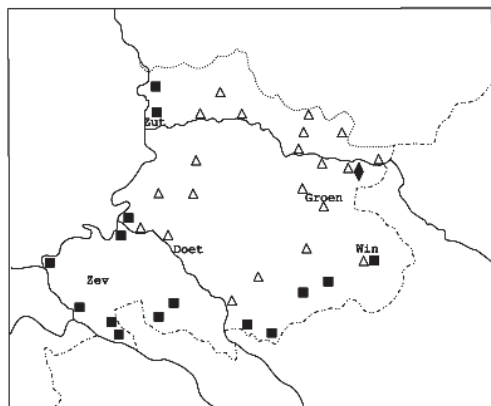
Liem 1843: KLOKKENSPUL “klokkenspel” [GV-alm 124].

KLEPPEL

klepel

- 01 KLEPPEL: Alm, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Vars, Sil, Kep, Dre, Hen, Tol.
 02 KLEPPELE: Eib.

△ kleppel 01

◆ kleppele 02

■ klaepel 03

De verdeling e – ae (kleppel/klaepel) kump vaker veur; kiek doorveur in: De mens en zien näästen-A, blz. 115. Variant op –ele (zo as in kleppele veur Eib) komt vaker in 't oosten van den Acht veur; verg. b.v.: hfst. 11, blz. 345/346 trommele veur Eib, Aal, Win.

03 KLAEPEL: Gor, Eef, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Does, Ang, Wesv, Zed, Sto, Her, Pan, Lob.

04 KLEPEL: Zut, Wich, Ruu, Win, Gen, Zel, Doet, Baa, Lat, Zev, Did II Bat.

Wehl: De klepel wier nooit zo genuumd.

LUUNN

luiden

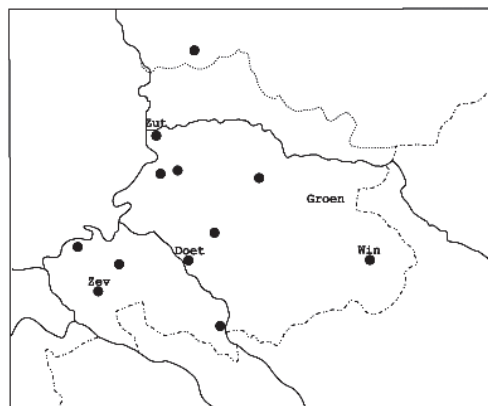
01 LUUNN: Gor, Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bre, Zel, Hen, Tol / Win 1971 [Deunk 1, 71] II Bat, Vre, Raes, Rhe.

02 LUJE(N): Eef, Zut, Vor, Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Kep, Dre, Ste, Baa, Olb, Lat, Zev, Sto, Her.

03 LUDEN: Gor, Harf, Alm, Bre, Din, Vars, Sin, Wesd / Vars 1985 [Telge 6, 216].

04 LUJJE(N): Sil, Wehl, Lat, Wesv, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob / Wehl 1944 [Diesveld 1, 5], Gen 1999 [Telge 12, 103] II Emm, Kle.

05 LEUJE(N): Gen, Kep, Dre, Baa, Does,

● klepel 04

't Standaardnederlandse woord klepel is veural op-egeven in 't westen van onze streek.

Ang, Wesv, Zev.

06 LOENN: Ruu, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 71].

07 LOEDEN: Aal / Lich 1991 [Telge 8, 74].

Aal: Loenn; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Ruu, Bel].

Ruu: Ik geleuve da'k den toorn heure luunn.

Sin: Ik geleuve da'k de torenklokke heur luden.

Dre: Ik geleuf dat ze an 't lujen bunt.

Sin: In Varsseveld hadden ze vijf personen neudeg um te luden, in Aalten wazzen zwoerdere klokken, wordeur der door acht man mossen trekken.

Acht-Tw 1948: De Deelder klokken gaot "de klokken van Delden luiden" [Wanink 1, 103]. [GAON].

Eib 1971: Wanneer de klokken in Rekken geluid werden, dan hoorde men: Snieder en Tank, Bunt aeven lank; Hemsink en Dieke, Bunt aeven rieke. In Neede beluisterde men in die melodieuze klanken: Luggenhorst en Kamman, Dee mot der maor onder. Waarom deze twee boeren in de buurt van kasteel de Kamp "eronder moesten" is nooit duidelijk geworden. Trouwens anderen hoorden in dat luiden: Luggenhorst en Kamman, En Hoonte

achteran [Odink 2, 228-229].

sHe 1993: De ni-je pastoor is met geluj ingehaald. GELUJ “klokgelui” [Telge 3, 195; ok: / Wesv 1996 [Telge 11, 41].

Lich 1991: GELOEDTE “gelui” [Telge 8, 44].

Win 1971: GEBEIERT “gelui”. ’t Gebeierte van de klokken [Deunk 1, 67].

● *Veur “luiden met de kleinen klok(ken)” bunt op-egeven:*

- 01 KLEPPE(N): Lich, Aal, Bre, Vars, Wesd, Hen, Tol, Zev II Bat.
- 02 BEIEREN: Wich, Gen.
- 03 PEMPEN: Rek.
- 04 PIMPEN: Bel.
- 05 KLINGELEN: Wehl.

Sin: ’t Aoverluden mos gebeuren den anderen dag nao ’t starven. Der mos dan eerst eklept worden. Ik wet nog dat ’n getrouwde

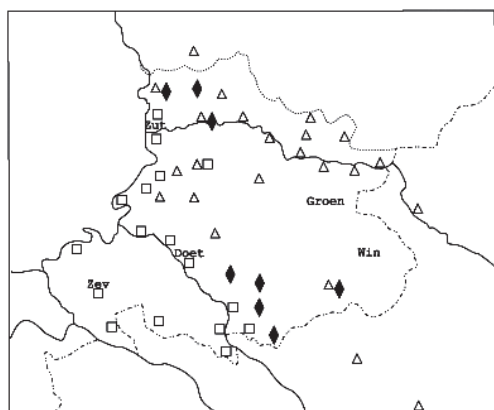
man drie maal drie slagen van de kleppel op de klokkewand kreeg en ’n getrouwde vrouw twee maal drie slagen. Omdat ik as jonge nogal hendeg de lange trappen kon beklimmen, mos ik kleppen. “A’j ekleppeld hebt”, zei de köster dan, “teruggedaon, want dan begint de klokken met eur kabaal”.

Wesd: At der ’n kind aoverleden was, wier der eerst drie keer eklept, was ’t ’n volwassen vrouw dan wier der twee maal drie keer eklept en as ’t ’n volwassen man was, dan wier der drie maal drie keer eklept.

Bel: Pimpen; dat daenn ze vrogger: drie kere efkes met de kleine klokke at der ne groten doden was en dan wieters met de grote klokken. Zo ko’j an ’t loenn heuren of der ne groten dood was.

Bre: ’t Luunn met ’t kleine klöksken heet kleppen; dat kleine klöksken heet doorumme ’t KLEPKLÖKSKEN.

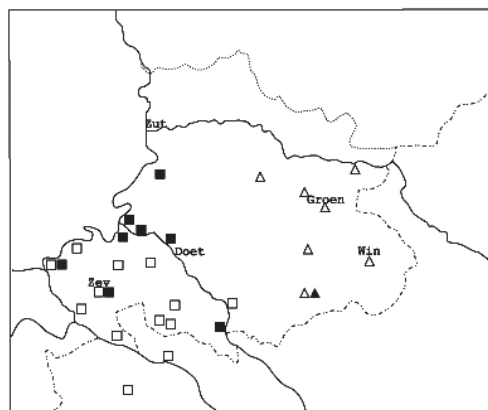
Win: ’t Loenn met de pempklokke heet:

△ luunn 01 □ lujje(n) 02
◆ luden 03

Dit kaartjen en ’t volgende vult mekare an. Dudelek is dat de d in luden (op dit kaartjen) en loeden (op ’t volgende) allene maor in ’t noordwesten en ’t zuudoosten van den Acht bekend bunt. De vormen met j in lujen (op dit kaartjen) en lujjen (op ’t volgende) komt veur in de Liem en langs den lesselt en Olden lesselt. Door bunt ok plaatsen woor leuje(n) ezegd wordt.

Verg. ok ’t kaartjen op blz. 408.

□ lujje(n) 04 ◆ leuje(n) 05
△ loenn 06 ▲ loeden 07

Op dit kaartjen is te zeen dat in de Liem en langs den lesselt en Olden lesselt neet allene lujje(n) veurkump maor ok leuje(n). Loenn (met oe en zonder d) is op-egeven veur ’t oosten van den Acht. Doorbie slut an de variant luunn (met uu en zonder d, op ’t veurege kaartjen) dee veural in ’t noorden van den Acht bekend is.

pempklokke loenn. [PEMPKLOKKE].

Vars 1985: 't PINGELKLÖKSKEN, dat ok wel VREUGDEKLÖKSKEN wier enuumd, luudden as der b.v. 'n prins of prinses geboren was en 't wier ok eluud toe in 1927 in Varsseveld 't gemeentehuus eopend is [Telge 6, 217].

AOVERLUUNN

overluiden

As der ene aoverleden was, dan wodn dat an-ekondegd deur 't luunn van de klokken.

- 01 AOVERLUUNN: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Rek, Hen, Tol.
- 02 AOVERLUDEN: Bor, Gees, Nee, Din, Meg, Vars, Sin, Wesd, Zel, Hen / Loch 1882 [Wansleven 1, 477].
- 03 OPPERLUUNN: Bre.
- 04 AOVERLOENN: Eib, Bel, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 15].
- 05 OPPERLOENN: Groen, Aal, Win / Aal 1966 [Rots 2,13].
- 06 AOVERLOEDEN: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 15].
- 07 AOVERLUJJE(N): Gen, Sil, Wehl, Wesv, Did, Zed, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 20] ll Anh.
- 08 OVERLUJJE: Pan.
- 09 AOVERLUJE(N): Eef, Vor, Ruu, Voo, Kep, Lat, Her.
- 10 AOVERLEUJEN: Dre, Baa, Ang.
- 11 DODEN LUUNN: Lar ll Vre, Raes, Rhe.
- 12 DODEN AOVERLUUNN: Gels.

Sin: 't Aoverluden mos gebeuren den anderen dag nao 't starven. Der mos dan eerst eklept worden.

Aal: Overloenn doot ze nog; an de hervormde kerk loedt ze zoda'j heurn könt of 't ne man, ne vrouwe of 'n kind is. En ok of den doden uut 't dorp of ene van de buurtschappen kump. De naobers mossen 't overloenn verzorgen. Dat was nog 'n zwoor karwei. Meestal wazzen ze met 'n man of zes/zeuven; dan

konnen ze zich mekare aflossen.

Hen: As der in Hengel iemand estorven was, wier die aoverluud. In de Hengelse kerktoren hangt twee klokken: 'n groten en 'n kleinen. 't Aoverluunn gebeuren van olds met beide klokken op de dag van 't aoverlieden of de andere veurmiddag, ongeveer 'n kwartier lang. Veur de luu die in de bebouwde kom woont (de darpsen) was dat um tien uur en veur de luu uut de buurtschappen um 11.30 uur. Veuraf wier der met de kleine klokke eklept: dan wördt 't klokketouw zó vaste-eholden dat de kleppel maor één keer tegen de klokke slöt. Veur 'n man wier der drie keer eklept, veur 'n vrouw twee keer en veur 'n kind één keer. Now 't luunn electricch gebeurt, is dat niet meer meugelek.

Op de dag van de begraffenis wier der ok ongeveer 'n kwartier eluud. As 't 'n begraffenis van buten de bebouwde kom betrof, dan wier vanuut de galmgaeten van de toren ekekken woor de stoet was. At de stoet dan an de rand van 't darp was, begonnen ze te luunn, net zo lange töt de stoet op 't kerkhof was.

Eib: Veur de dooien oet 't dorp wodn de klokken van den toorn 's mons um elf uur eluud; um 11.15 uur was dat veur de dooien oet de buurschoppen. De dooien oet 't dorp wodn um 13.00 uur begraven, de dooien oet de buurschoppen um 15.00 uur. Dan luunn de klokken ok.

Nee: Veur 't aoverluunn waarn vaste tieden veur de verschillende buurschoppen en veur 't dorp. De leu praotten dan van ne binnen dooien (at 't der ene oet 't dorp was) of van ne boeten dooien.

Loch: Vrogger was 't de gewoonte dat der den volgenden dag um twaalf uur de klokke eluud wodn. Dit was klasseluunn. Hoo meer der veur betaald wodn, hoo langer der eluud wodn.

Gees: 's Mons um elf uur wo'j hier in 't darp aoverluud; 'n kwartier lange; der wordt dan met de kleine en de grote klokke eluud. Vrogger wis ie an 't aoverluden wonneer de grove was want der was altied 'n dag tussen bei-

den. Noo ku'j door niks meer van op an.

Groen: Veur 'n klein kind loedden de enkele klokke maor veur ne groten kwam der ne zwoeren beier deurhen.

Din: As de klokke um half elf eluud wier, was de vraoge: "Wie hengt der an de klokke?"

Wehl: As der aoverluid wier, begonnen de minsen meteen tegen mekaar te rikraojen wie 't wel 's kon waezen. De klok op de roomse kerk is gemeenteklok en lujt veur protestant en katholiek, maor bi-j 'n protestant zun der eers zes halve slagen.

Her: Vroeger ko'j an 't aoverlujje heure of de dooie erste, twidde of derde klas begrave wier.

Lar: Vrogger wodn der eluud as de rouwstoet 't karkhof opging, noe luudt ze as ze nao de rouwdienst de karke uutgaot nor 't karkhof.

Vars 1985: Veur 't aoverluden wier der eers eklept met 't kleine klöksken: 3 x 3 was 'n getrouwde man, 3 x 2 was 'n getrouwde vrouw; 2 x 3 was 'n ongetrouwde man of jonge, 2 x 2 was 'n ongetrouwde vrouw of 'n deerntje. 'n Doden van den Haelweg of 't Westendarp wier um half twaalf aoverluud, ene van Sinderen um kwart veur twaalf en ene uut darp um effen veur twaalf uur [Telge 6, 217].

● *Kiek ok in hfst. 5 Dood, onder: taken van de buurte bie 'n begraffenis.*

● *Veur "luiden tijdens de tocht naar het kerkhof" bunt op-egeven:*

- 01 UUTLUJJE: Wesv, Did, Sto.
- 02 UUTLUUNN: Gor, Loch, Hen.
- 03 OETLUUNN: Nee.
- 04 OETLOENN: Groen.
- 05 UUTLUDEN: Din.
- 06 UUTLEUJEN: Ang.
- 07 GROVEN LUUNN: Rek.
- 08 VEUR DE GROVE LUUNN: Gels.

Gor: 't Luunn as ze van de karke naar de begraafplaatse gaot, heet uutluunn.

● *Kiek ok in hfst. 5 Dood, onder: naar 't karkhof gaon.*

● *Veur "het angelus luiden" bunt op-egeven:*

- 01 'T ANGELUS LUJEN: Ruu, Loch, Lich, Gen, Sil, Wehl, Hen, Baa, Wesv, Zed / Wesv 1996 [Telge 11, 19], Gen 1999 [Telge 12, 103] || Rhe.
- 02 DE ANGELUS LUJEN: Eef / Gen 1999 [Telge 12, 15] || Anh.
- 03 DE ANGELUSKLOK LEUJE(N): Ang, Lob || Vre.
- 04 'T ENGEL DES HEREN LUJEN: Ruu, Groen, Lich || Stlo.
- 05 DE ENGEL DES HEREN LUJEN: Bel, Did.
- 06 HEILIG-MIDDAG LUJJE: Pan.

Zed: 't Angelus wurdt dageleks um 12.00 uur en 's aovonds um 6 uur gelujd.

Bel: Um twaalf uur wordt de Engel des Heren eloed en um 18.00 uur 't Angelus. Onder 't Te Deum wordt in elke misse ok de klokken eloed.

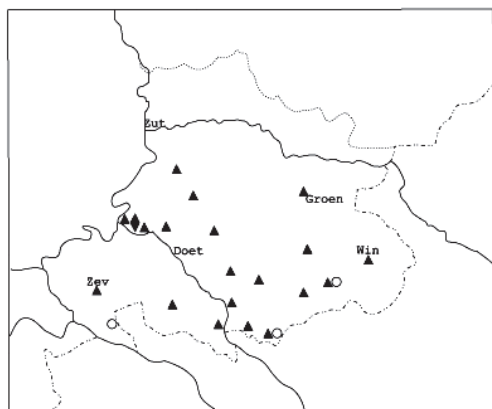
Eef: Biej noordoosten wind können wiele in Aefde de Angelus heuren lujen vanuut Joppe. Dat is drie keer per dag: um 7, 12 en 18 uur. Der wördt neet meer met de hand eluud maor 't geet electrisch.

Ruu: 't Lujen van 't Engel des Heren of 't Angelus lujen gebeurt noe neet meer in Reurle. Tut 1938 ha'w op de Sint-Willibrorduskarke ne angelusklöksken. Doornao wodn 't angelus eluud met den kleinsten van de gewone klokken.

Wehl: Umdat der geen vaste koster meer is, is 't Angelus lujjen aover.

● *In 'n antal plaatsen wordt 's aovends um 21.00 uur 'n karkklokke eluud; dat heet:*

- 01 DE PAPPKLOK(KE) LUDEN: Wich, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hum, Dre, Hen, Does, Zev, Zed / Vars 1985 [Telge 6, 259].

- ▲ de papklok(ke) luden 01 ○ de aovendklok(ke) luden 02
- ◆ de poortersklok leujen 03

't Luden van de karkklokke 's aovends um negen uur kump veural veur in plaatsen dee noordwestelek van den Olden lesselt en rond Winterswiek ligt.

02 DE AOVENDKLOK(KE) LUDEN: Bre, Din, Her.

03 DE POORTERSKLOK LEUJEN: Does.

Hen: 's Aovends um 9 uur wordt de papklokke eluud; dan was 't pap etten en naor bedde. Ik heb die tied nog met-emaakt.

Bel: In Beltrum is de papklokke al joren geleenn af-eschaft.

Zev: Vroeger wier um negen uur 's aoves de papklok geleujd

Gor: Aovendklokke luunn wordt in Gorssel nit edaon. [Ok: Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Haa, Nee, Eib, Groen, Doet, Wehl, Baa, Ang, Lat, Sto, Lob II Bat].

Zut: In Zutphen luujt iedere aovend van kwert veur tien tot tien uur 't Poortersklöksken van de Broederenkerk: dan mossen de mensen vroeger binnen de stadspoorten zin. Noe motten de meisjes dan thuus zin!

● *Ok op andere vaste tieden wordt der dageleks eluud:*

Sil: Elke middag um twaalf uur wördt der ge-

luid. [Ok: Wich, Vor, Bor, Eib, Rek, Bel, Aal, Din, Gen, Vars, Wesd, sHe, Zed]. Dat hiet hier: middag lujjen.

Vars: Um twaalf uur luudt de meddagklokke. [MEDDAGKLOKKE].

Gees: Um twaalf uur wordt der allene met den groten klokke eluud.

Wehl: Vroeger wier der elke middag um twaalf uur gelujd. [Ok: Pan].

Did: In Diem wurdt iedere dag um 12.00 't Angelus gelujd en um 18.00 de aovendklok. En 'n ketier veur aanvang van 'n dienst wördt der ook gelujd.

● *In 'n antal plaatsen wordt zaoterdag-aovend eluud:*

Gels: Eerder wodn de klokken eluud 's zaoterdag 's aovends um 19.00 uur 's zommas en um 16.00 uur 's wintas; dat was umdat der dan 's zundags praekes was. [Ok: Gees]. "Ze roopt oew veur den zundag", zeien ze dan.

Eef: In Aefde wördt op zaoterdagaovend van 19.20 tut 19.30 uur de klokke van de hervormde karke eluud; dat neumen wiele: de zundag wördt in-elud. [INLUDEN].

Eib: In Eibarge wordt 's zaoterdags um 18.00 uur de klokke eluud.

Rek: In Rekken wordt 's zaoterdags 's aovends um 20.00 uur de aovendklokke eluud.

Kep: 's Zaoterdag 's aovends um 21.00 uur wödt in Hoog-Keppel de PAPBEL eluud.

Hen: Op zaoterdagaovend luudt ze met 't invallen van den duustern as veurbereiding van de zondag de klokke.

Pan: Vroeger wier ien de winter um 17.00 uur Heilig-aovend gelujd en ien de zomer um 19.00 uur.

● *Andere gelaegenheden woorveur de klokken eluud wordt:*

Pan: Vroeger werd der um twaalf uur gelujd, now alleen nog tien minute veur de mis en met rouw (overlujje en as 't liek naor 't kerkhof ge-drage wördt) en trouw en bi-j 'n doopdiens.

Zed: At der één gestorve is, wurdt der um vijf veur twaalf geluid en bi-j de begrafenis. Ook bi-j 'n trouweri-j wurdt der geluid.

Rek: In de roomse kärke wodn der vroger bie 't deupen ok eluud.

sHe: De zondagsmis wurdt met dri-j klokke geluid; bi-j begrafenisse meestal met één klok, alleen bi-j 'n plechtige begrafenis met 't hele geluj; met alle dri-j klokke.

Bel: 't Twee maol loenn veur de misse heet 't halve uur loenn en de vijf minuten loenn.

Bre: Twee maol luunn veur de mis heet 't luunn half en 't luunn vijf minuten.

Lat: In de hervormde kerk wördt der twee keer geluid veurdat de dienst begint: één uur van te veure en tien minute veur 't begin. [Ok: Din].

Lar: 's Zundags 's mons he'w um 09.00 uur 't uur luunn en um 9.45 uur 't kwarteer luunn.

Wich: In de joren twinteg werd hier maor één keer in de wekke de klokken eluud: allene op zaoterdag um de zundag in te luunn. Noe wordt der drie maol daags eluud: 's margens, 's meddags en 's aovends.

Nee: At der 's zundags um 10.00 uur kärke is, wordt de klokken 's zaoterdags 's merags um 14.00 uur en 's zundags 's mons um 8.00 uur eluud.

Gels: 's Zaoterdags wordt der no um 12.00 uur eluud vuur 'n karkdeens van zundag; ok 's zundags 's mons um tiene vuur tiene wordt der dan eluud.

● *Bezondere gelaegenheden woorbie eluud wordt:*

Alm: Met Koneginnedag en met 't Volksfeest wordt der um acht uur eluud.

Sto: Op oldejoor um 0.00 uur worre de klokke geluid.

Loch: Vroger werd der in Lochem bij 't begin van de eiermarkt 'n klöksken eluud: den PIMPAM.

Kep: As der vroger brand was, wier der ok eluud.

Tol: Toe der vrede was op 5 mei 1945 is der geluid; dat verget ik nooit.

Gor: In 1926 toen 't water in de lessel dreigend hoge was, luudden de klokken. Toen in W.O. II de Engelsen de Eder- en de Möhnedamm bombardeern wodn ok an de lessel 'n grote vloedgolf verwacht. De winterdiek-aovergang mos toen op-eheugd worden en as 't water der toch aoverhen zol gaon, zollen de karkklokken gaon lune. Maor 't water zakken nog 'n paar duum.

sHe 1993: In 's-Herebarg hebbe ze 'n mooi geluj. GELUJ "stel luidklokken" [Telge 3, 195].

KLOOSTER

klooster

01 KLOOSTER: Acht, Liem II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.

Vor: As Jan in 't klooster egaone is, zeg iej: "Jan zit bij de paoters".

sHe: Jan is in 't klooster; Jan is in 't klooster ingetraoje.

Bel: Oze Jan is in 't klooster; dat kan waenn as broder of as frater. Dee bunt gin priester, maor at e priester ewi-jd is, dan is e ne paoter en dan wordt e ok as paoter an-esproken. [BRODER; ok: Groen].

Gen 1999: Bi-j de professie in 'n kloosterorde worden de aspiranten ingekleejd in de kloosterpij. INKLEJEN "door het plechtig aandoen van het ordegewaad in een geestelijke orde opnemen" [Telge 12, 79].

Wesv 1996: Hi-j was de orde uutgetraeje; now was ie gin blotevoetepaoter meer. UUT-TRAEJE "uittreden" [Telge 11, 90].

CONSISTORIEKAMER

consistoriekamer

01 CONSISTORIE(KAMER): Acht, Liem II Bat.

- 02 CONSTITORIEKAMER: Nee.
- 03 CONSTETORIEKAMER: Zut.
- 04 KERKERAODSKAMER: Vor, Aal, Wesd.
- 05 KARKERAODSKAMER: Ruu.
- 06 KARKENKAMER: Harf, Alm, Ruu, Lar.
- 07 LEERKAMER: Eef.
- 08 CATECHESEERKAMER: Hen.
- 09 GARFKAMER: Vars, Hen.

Hen: Ik heb vrogger nog wel 's 'n enkele keer 't woord garfkamer eheurd.

Wesd: De kerkeraadskamer wier in Varsseveld ok wel de garfkamer enuumd; tegenwoordeg wurdt 't ok wel consistoriekamer enuumd.

PASTORIE I *(prot.) pastorie*

- 01 PASTORIE, PASTERIE: Acht, Liem II Bat.
- 02 PASTORIEJE, PASTERIEJE: Eef, Vor, Loch, Nee, Rek, Groen, Aal, Vars, Dre, Hen, Tol.
- 03 DOMINEESHUUS: Haa, Wesv, Zev, Pan.
- 04 DOMINEESHOES: Lich.
- 05 DOOMNIESHUUS: Loch.
- 06 WEHME: / Ruu 1930 [Zwart 3, 239].

Gor: In onze buurte steet de boerderieje "de Olde Pastorieje"; door wonen töt 1842 de domenee. Wie hadden töt 1964 'n stuk grond det de Domineeskamp heetten; in olde akten steet: de Wehmerkamp. Maor die name heb ik nooit heuren gebruiken.

Zut: Wie weten dat in Almen 'n huus steet dat de Wehme heet.

Vor: De Olde Wehme is veur derteg jaar afbrokken en door hebt ze 'n bejoordenhuus veur in de plaatse ezet. Doorachter steet noe de Nije Wehme en door woont nog immer 'n dominee op.

Lar: In 1911 is ds. B. verhuusd van de Wehme naor de Nije Pastorie.

Gels: Op 't hoes woor noe nog den domie wont, ston vrogger wal "de Wehme" vuur,

mah zo wodn 't bij oons nooit enuumd.

Aal: An de Wehmerstraote in Aalten ston ne pastorie; door wonnen tut in de joren zeuven-teg ne domneer.

Zel: An de Halseweg ston de Nije Wehme; door hef ds. De P. ewoond.

Ang: De pastorie in Angerlo heet de Wehmerhof; die is nog altied bewoond.

Nee: Wieleu kent in Nee wal den Wehmergoorn en de Wehmerstraote.

PASTORIE II *(r.-k) pastorie*

- 01 PASTORIE: Gor, Wich, Ruu, Bor, Haa, Eib, Aal, Din, Gen, Voo, Sil, Baa, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Pan, Lob.
- 02 PASTORI-JE, PASTERI-JE: Bel, Groen, Lich, Bre, Zel, Dre, Hen.
- 03 PASTORIEJE, PASTERIEJE: Eef, Loch, Bor, Nee, Rek, Hen.
- 04 PASTORI-J: Wehl, Did, Zed II Anh.
- 05 PASTERIE: Eib, Does, Groes II Anh.
- 06 PASTERI-J: Sto.

Sto: De Wehme in Zeddum was de katholieke pastori-j.

JÖDDENKARKE *synagoge*

- 01 JÖDDENKARKE: Gor, Ruu, Loch, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Groen, Win, Dre.
- 02 JÖDDE(N)KERK: Ulf, Sil, Doet, Wehl, Kep, Ang, Zev, sHe, Sto / Gen 1999 [Telge 12, 81].
- 03 JÖDDENKERKE: Wich, Aal, Vars.
- 04 JODE(N)KERK: Zut, Wesv.
- 05 JÖDDEHUUS: Zev.

KARKHOF *kerkhof, begraafplaats*

Veur 't verschil kark/kerk, kiek onder: karke.

- 01 KARKHOF, KERKHOF: Acht, Liem / Lar

1882 [Postel 1, 490].

Hen: LIEKENHUUSKEN “lijkhuisje”.

sHe 1982: DOOIEHUUSKE “gebouwtje op het kerkhof, waarin gereedschap e.d. bewaard wordt” [Telge 3, 33].

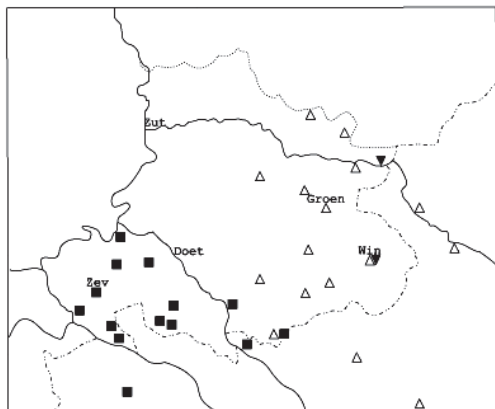
7. CEREMONIE EN EREDIENST

BIDDEN

bidden

01 BIDDE(N): Acht, Liem II Bat.

02 BAEDEN: Ruu, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars / Lar 1927 [Heuvel 1, 55] II Vre, Stlo, Raes, Rhe.

△ *baeden 02*

■ *baeje(n) 03*

▼ *baeten 04*

Vergelijking van dit kaartjen met de beide kaartjes op blz. 402 leert dat in de Liem neet allene in 't warkwoord luiden 'n j veurkump – luje(n), lujje(n), leuje(n) – maor dat door ok in 't werkwoord bidden vormen met j – baeje(n) – gewoon bunt. Veur den O Acht is baeden (met 'n d) op-egeven. De beide kaartjes met 't warkwoord luiden laot zeen dat in den O Acht vormen met of zonder d (loeden/luden; loenn/luunn) veurkomt. Op grond doorvan zo'j verwachten dat door ok baenn (näöst baeden) veur zol kommen. Maor, baenn is deur de metwarkers neet op-egeven.

03 BAEJE(N): Din, Sil, Wehl, Ang, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Her, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 14], Gen 1999 [Telge 12, 22] II Anh, Kle.

04 BAETEN: Rek, Win / Kot 1913 [Meinen 2a, 122], Lich 1991 [Telge 8, 17].

05 BEENN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 58].

06 STIL(LE) WAEZEN: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Ruu, Gees, Rek, Aal, Bre, Win, Zel, Hen, Does, Ang, Lat / Lar 1927 [Heuvel 1, 11].

Nee: Baeden, maor wiej zegt: baenn. [Ok: Eib, Lich, Bre, Win].

Eib: Vuur 't etten baede wiej.

Rek: Vuur 't etten baete wiej.

Lich: Veur 't etten bae'w.

Sto: Veur 't aete doewwe baeje.

Loch: Veur 't etten bidde wiele. Aover 't algemeen wordt der stil ebid an taofel.

Zed: A'j 't vrogger waogde um veur 't aete gin kruus te make, zeie ze: “'n Varke baejt nog veur 't aete”. En a'j veur 't baeje 't kruus niet zo netjes maakte, zeie ze: “Bu'j aan 't vliege vange?”, of: “Bu'j aan 't vliege weggage?”.

Bre: 's Aovends veur 't nao bedde gaon, wodn den rozenkrans ebaedne, of 'n paar tientjes: tien wees gegroeten. [TIENTJE].

Acht 1882: LEREN “(r.k.) bidden” [Telge 2, 79].

Lich: A'j argens binnenkwammen en ze wazzen an 't baenn, dan draeijden i-j ow umme en wachttten met 't gezich nao de deure.

Vor: As 't bidden af was, schaof de boer effen met de klomp aover de vloere of hie hoestten iets. Dan kon 't etten beginnen.

Did: “Hi-j baejt Onze Lieve Heer van 't kruus”, zeggi-j as iemand haevig aan 't baeje is. [Ok: Pan].

Sto: Vurig baeje: de duvels uut de hel baeje.

sHe 1982: De sterre van de hemel baeje; Onze Lieve Heer van 't kruus af baeje “vurig bidden” [Telge 3, 11].

Eib: Aover kort bidden en lange an 't taofel zitten, zegt ze: "n Kort gebed en ne langen metworst". [Ok: Groen, Lich, Aal, Wesv, Pan].

Lich: Baedt maor neet; 't zit der bi-j in-ekokt. [Ok: Aal].

Groen: Veur 't etten mos der ebaed wodn, anders zeien ze: "Wi-j doot neet as de varkens".

Pan: Bidde ien nood hulp gin kloot. [Ok: Wesv].

Eib 1980: Gaap Gait: stoetepap "oude uitdrukking, aanduidend dat er gegeten kan worden" [Telge 1, 24].

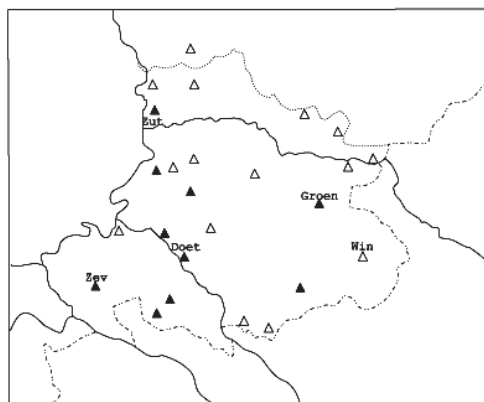
Wesv 1996: KRUUS SLAON "(bij het bidden) een kruisteken maken" [Telge 11, 59].

Gen 1999: Bi-j noodweer ston oma zich te bekruzen. ZICH BEKRUZEN "een kruisteken maken" [Telge 12, 27].

● *Uitdrukkingen veur "bidden":*

01 (EFFEN) ACHTER DE PET(TE) KIEKEN: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Gels, Nee, Eib, Rek, Win, Din, Voo, Zel, Ang II Bat.

02 IN DE PET(TE) KIEKE(N): Eef, Groen,

△ (effen) achter de pet(te) kieken 01 ▲ in de pet(te) kieke(n) 02

De uitdrukking achter of in de pet(te) kieken veur bidden is in onze streek tamelek bekend.

Aal, Doet, Kep, Hen, Baa, Zev, Zed, Sto / Lar 1927 [Heuvel 1, 11], Lich 1991 [Telge 8, 90].

03 DE HANDEN SAMEN DOEN: Voo.

04 HANDJES VOEWEN: Gor, Tol.

05 AMEN DOON: Gor.

06 ZEUTE WAENN: Eef.

Gor: Kinderleke uitdrukkingen bunt: "amen doon" en "handjes vouwen".

Eef: De mansleu hadden vrogger in huus de pette ok op. A'j an taofel gingen, ging de pette in de gevouwen handen en werd 't heuf eerbiedeg gebaogen. Doornao zetten ze 'm weer op.

Nee: De boeren drogen vrogger den helen dag ne pette. At der dan ebaed mos worden, zatten ze 'm aeven of en helen 'm in de hane en veur de ogen.

Eib: Van protestanten zaede wi-j: effen in de pette kieken.

Groen: "Wi-j doot net as de varkens", zeg i-j um an te geven da'j veur 't etten baedt.

Pan 1988: Ge zag 'm nooit ien de kerk; mar as die ziek wier, zol die zich de kni-je kapot baeje. Onze Lieve Heer van 't kruus baeje "opvallend bidden, meer voor het uiterlijk vertoon" [Telge 7, 69/14]. [KNI-J].

Gen 1999: 'k Zal nog wel 's 'n kral veur ow laoten vallen "ik zal nog wel eens voor je bidden; een 'kral' aan de rozenkrans staat voor één wees-gegreetje" [Telge 12, 95].

● *"Brevieren":*

Ruu: As den pastoor met zien karkbook in den hof leep te baeden, dan was e an 't brevierien. [BREVIERE(N); ok: Lich, Wehl, Did].

Wehl: Priesters motten per dag een uur brevierien (gebeden baejen) en vastgestelde psalmen zingen.

● *"Belezen":*

Eib 1980: BELAEZEN "door bidden gene-

zen, belezen" [Telge 1, 8].

● "Inwijden":

sHe 1982: De pastoor mot 't huus inwi-je. INWI-JE "inwijden" [Telge 3, 70].

Gen 1999: 'n Ni-j gebouwd huus mo'j eerst laoten inzaegenen veurda'j der gaot wonen. INZAEGENEN "inzegenen" [Telge 12, 80].

Pan 1988: IENWI-JE, IENZAEGENE "inze-genen" [Telge 7, 56].

GEBED

gebed

01 GEBED: Acht, Liem II Bat, Vre, Rhe, Anh.

Rek: 't Oonze Vader is 'n angriepend gebed. [OONZE VADER; ok: Gels, Nee].

Win: 't Unze Vader is 'n fijn gebed. [UNZE VADER].

Sto: 't Onze Vader is 'n gebed dat kump ow bi-j de wortel bi-j.

Gen 1999: Bi-j 't graf wier 't Vader-Onzer gebaejen. VADER-ONZER "Onze Vader" [Telge 12, 164].

● *Veural in katholieke streken bunt de namen METTEN, LAUDEN, LOF, VESPER, COMPLETEN en NONEN bekend.*

sHe 1982: VESPER "middagkerkdienst, lof" [Telge 3, 163].

Lar 1838: 'k Mot nao huus um met onze volk den aovendsgodsdeens te holden, zo as wie gewend zunt [GV-alm 187]. [AOVENDSGODSDEENS(T) "avonddienst"].

ROZENKRANS

rozenkrans

01 ROZE(N)KRANS: Acht, Liem II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.

02 ROZE(N)KRAANS: Nee, Pan.

03 ROZE(N)HOEDJE(N): Wich, Ruu, Rek, Bel, Groes, Zev, sHe, Lob.

04 ROZENHEUDJEN: Eef, Ruu.

05 ROZENHUUDJE: Wesv.

06 NÄÖLEPETER: Groen.

Eef: In de meimaond wördt der de rozenkrans gebejen. Ik belaoef oe da'k 'n rozenheudjen veur oe zal bidden.

Bel: Dree rozenhoedjes is ne rozenkrans. [Ok op-egeven veur: Rek, Groen, Lich, Din, Did, Zed].

Bor: In den Oorlog waren mien va en moo viefteg joor etrouwd. En ton kwam de burge-meester filseteern. Mien va was net met de rozenkrans an 't bidden. Hee zeg: "'k Zal der maor aemm met uutscheien; ik zal 't gauw doon". En ton nam mien va elke krale in de hande en ton zeg e iedere keer: "Ik meen 'm ok zo, ik meen 'm ok zo". En hee was der zó deur! Toch had e met dén rozenkrans 'n doel want hee lag hele dage in bedde umdat e neet kon lopen.

Gen 1999: Thuus wier de rozekrans wel 's zo gauw meugelek afgegespeld. De rozekrans afgespelen "heel snel de rozekrans bidden" [Telge 12, 10]. [AFGESPELE].

BIDPRENTJEN

bidprentje

01 BIDPRENTJE(N): Acht, Liem II Bat.

02 BIDPRAENTJE: Pan.

03 BAEDEPRENTJEN: Bel, Aal.

04 BIDDEPRENTJE(N): Vor, Nee, Eib, Hen, Tol.

05 BIRREPRENTJE: Nee.

06 'BIDPRENTEKEN: Win.

07 HEILEGENPRENTJE(N): Eib, Bel, Groen, Bre, Din, Wehl.

08 HEILIGEPRAENTJE: Pan.

09 HEILIG PLAOTJE: Lob.

10 GEDACHTENISPLAATJE(N): Ang, Wesv.

11 GEDACHTENISPRENTJE: Eef, Meg.

12 GEDACHTENPRENTJE: Rek.

13 PRENTJE: Wehl, Wesv, Goes, Zev, Did, Zed, Sto.

- 14 PLAATJE: Groen, Lich, Bre.
 15 PLAOTJE: Pan.
 16 BIDPLAATJEN: Eib.
 II dodenbel(d)eken: Vre, Stlo.
 II doje(n)beldje(n): Anh, Kle.

Hen: Ouderen hebt 't aover 'n biddeprentjen, jongeren zegt: bidprentjen.

Did: Bidprentjes zun veur dooie, doornaost he'j nog andere prentjes.

Eib: De kinder van onze schole dee 't vaakste naor de kindermisse van acht uur waren ewes, kregen doorveur 'n biddeprentjen.

PRAEKE

preek

- 01 PRAEKE: Acht II Bat, Vre, Stlo, Bork, Raes.
 02 PRAEK: Zut, Voo, Sil, Doet, Does; Liem II Anh.
 03 PREEK: Gen.
 04 PREKKE: / Gor 1901 [Keetelaar 1, 25].

Vor: At den dominee der nogal tegenan-ging in de praeke, zeien ze wel: "Now now; den dominee hiel mien 'n praeke, de bokse beven mien an de konte".

Gels: As de praeke nogal lange doern, wodn der wal 's ezeg: "Foj, den domie heel nog wal lange an", of: "Hee ging der vandage nog wal depe duur".

Gor 1901: Albert was dén morgen ook in de karke west. 't Was 'm net ewest of domie zo maor van de prekstool was kommen vlegen, regelrecht op 'm an. En éénmaal hadde zien buurman 'm 'n stomp in de zied egeven en 'm meteen evraagd of e wel 's opholden wol met zo onbeheurelek hard te snörken; domie en alle mensen kekken nao 'm. Maor anders, nee anders hadde Albert de hele prekke deur met völle andacht zitten te lusteren, noe jao, behalven 'n klein steutjen, 'n onnozel klein steutjen, too 'm de ogen zo strak wazzen eworden dat e ze neet langer lös had können holden [Kee-

telaar 1, 25]

Gen 1999: GOEIEN ANDACHT "wens, gezegd bij het ter kerke gaan" [Telge 12, 14; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 16)].

Ruu 1930: NACHTMAOL "avondmaal (kerk)" [Zwart 3, 237].

● *Aover de klere dee der edragen wodn deur de kerkgangers bie 't naor de karke gaon:*

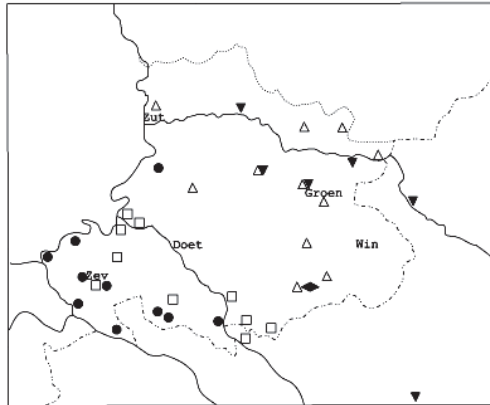
Loch: Naor de karke hadden de boeren-vrouwleu de mooiste mutse op met tule der op en kloskante der an. Rieke boerinnen hadden der wel 'n zieden lint aover van zacht blauw-greune ziede en heel arg mooi was 't as door dan nog weer 'n zwarten hood aoverhen edragen wodn. En ze drogen zwarte schone, eers allene maor hogen met kneupkes, later legen met veters. Nao de karke ging de mutse met-ene weer af en zetten ze 'n mutse op zonder kloskante en met minder tule. En in plaatse van schone gingen de klompe an.

● *Kiek veur de klere dee edragen wodn ok in: De mens-B, Klere.*

VROGMISSE

vroegmis

- 01 VROGMISSE: Eef, Ruu, Gees, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Hen.
 02 VROGMIS: Din, Voo, Sil, Dre, Does, Ang, Zev, Did, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 172] II Anh.
 03 VROMISSE: Ruu, Loch, Eib, Bel II Vre, Raes.
 04 VROEGMIS: Gen, Baa, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Sto, Pan, Lob.
 05 VROEGE MISSE: Aal.
 06 VROGKARKE: Eef, Eib, Rek, Baa.
 07 VROGKERKE: Wich, Zel.
 08 VROGKERK: Wehl.
 09 VROEGKERK: Groes.

Vergelijkbaar met 't kaartjen op blz. 352 (schole – school) is min of meer de verspreiding van vrogmis – vrogmisse. Interessant is de variant zonder g (vromisse) dee veurkump in den No Acht. Vroegmis, identiek an 't Standaardnederlandse woord, is op-egeven in de Zuidwesteleken Liem.

- 10 EERSTE MISSE: Groen, Lich II Bork.
- 11 STILLE MISSE: Bre.

HOOGMIS hoogmis

- 01 HOOGMIS: Din, Gen, Voo, Net, Sil, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe, Zed, Sto, Lob / Gen 1999 [Telge 12, 76] II Anh.
- 02 HOOGMISSE: Eef, Ruu, Loch, Nee, Eib, Rek, Aal, Bre, Hen II Raes.
- 03 LATE MISSE: Eib, Bel, Groen, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 79].
- 04 LATE MIS: Sil, Groes.
- 05 LAOTE MIS: Pan, Lob.
- 06 LATE KERK: Wehl, Groes, Zev, Did / Wesv 1996 [Telge 11, 60], Gen 1999 [Telge 12, 87].
- 07 LATE KERKE: Wich.
- 08 LAOTE KERK: Pan.

- 09 LATE KARKE: Eef, Rek, Groen, Baa.
- 10 GEZONGE MIS: Wesv, Sto.
- 11 GEZONGEN MISSE: Lich.
II homisse: Stlo, Rhe.
II hoge misse: Vre.

Sil: As der deur 't koor gezongen wier, heit 't de hoogmis. Is dat niet 't geval, dan nuum i-j 't de late mis.

Bel: De late misse duren meestal 't langste. Met Paosen, Pinksteren en Kasmissen deden drie heren de late misse.

Eef: Vrogger werd der wel evraagd: "Bu'j mann in de vrogmisse?". "Nee, ik gao naor de late karke", en dat was dan de hoogmisse.

sHe 1982: 'n Zingende Heilige Mis "een H. Mis met gezangen" [Telge 3, 178].

● *Veur de "jaarlijkse mis voor een overledene" bunt de volgende namen op-egeven. jaargetijde*

- 01 JOORGETI-J, JAORGETI-J: Gen, Wehl, Hen, Wesv, Groes, Zev, Did / Gen 1999 [Telge 12, 82].
- 02 JOORGETI-JDE: Sil.
- 03 JOORGETIEJDE: Baa.
- 04 JOORGEDACHTENIS(SE): Ruu, Bel, Groen, Aal.
- 05 INTENTIE: Wich, Bel.

Bel: De joorlekse misse veur ne aoverlenen neumt ze de joorgedachtenisse. Dan wodn de familie dee neet onder de karke heuren woor de gedachtenisse ehollen wodn, extra berich edaone.

Bel: Onder de consecratie wordt 't kleine klöksken eloed.

Eef: Nao de consecratie van 't brood teunt de priester deur opheffing Ons Heer.

Zed: Nao de consecratie wurdt de hostie umhooggeheve.

Gen 1999: In de kerk wier der veur de consecratie met de schellekes gerammeld um andacht te vraogen. Met de schellekes ram-

melen “(in de kerk) aandacht vragen” [Telge 12, 137].

Wesv 1996: De pastoor heurt zelf mis vandaag. MIS HEURE “de mis opdragen” [Telge 11, 65].

Zev ca 1960: “Gi-j kunt baeter mis laeze as mis kruije”, ligt Geert Velder in zijn volksmond bestorven [Ottenhof 1, 66].

● *’n Bezondere name veur sacrament, sacrament is:*

01 SAKKERMENT: Eef.

Bel: Der bunt zeuven sacramenten: ’t sacrament van ’t deupsel, van ’t vormsel, van de H. Eucharistie, van de biecht, van ’t H. Olliesel, van ’t priesterschap en van ’t huwelek.

BIECHTEN

biechten

01 BIECHTE(N): Acht, Liem II Vre, Stlo, Bork, Raes, Rhe, Anh.

Ruu: Monn mo’w hen biechten. Ik hebbe ’m vake ekneppen, a’k menen da’k ne doodzonde edaone hadde want as ow dan wat toostootten –a’j onder ne auto kwammen of zo– en ie doodgingen, dan mos ie naor de helle.

Wesv: Woor hebbe de blage ’n haekel aan? Biechte, baeje en sliepsteen draeje.

sHe 1982: BIECHSTUVER “munt die de pastoor tijdens de biecht wordt toegestopt”. ’t Gleufke veur de biechstuver “het gleufje in de biechtstoel waardoor de biechteling de pastoor de munt kan toestoppen” [Telge 3, 15/16].

Acht 1882: GISPEL “vermaning na de biecht” [Telge 2, 42].

BEDIENEN

bedienen

Bedienen is de laatste sacramenten geven.

01 BEDIENE(N): Wich, Din, Gen, Voo, Sil, Zel, Wehl, Dre, Hen, Baa, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 13], Gen 1999 [Telge 12, 25].

02 BE’DENEN: Gor, Eef, Ruu, Loch, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal.

03 DE ZIEKENZALVING GEVEN: Wehl.

04 DE ZEKENZALVING GEVVEN: Bel.

Voo: Bedienen; met ’n ie as in ’t woord bier. [Ok: Wehl, Wesv, Groes, sHe, Sto].

Wehl: Vrogger was ’t: hi-j is slech; de pastoor het ’m bediend. Now is ’t: de pastoor het ’m de ziekenzalving gegeven.

Bel: Teggenwoordeg neumt ze de laatste sacramenten de zekenzalving.

Eef: A’j slim zeek bunt, kö’j bedeend wodn, maor ok de zekenzalving kriegen umdat de noodzaak van ’t bedenen der dan nog neet zo is.

Ruu: Hee lig op starven; de pastoor hef ’m bedeend.

Zev: Hi-j was zwoor ziek; de pastoor het ’m ten volle bediend.

Groen: Hee was arg zeek; de pastoor hef ’m bedeend: hef ’m den Heiligen Ollie egeven. As ne zeken ten volle bedeend is, dan is ’m de biecht af-enommen en hef e de communie en den Heiligen Ollie ekregen.

Eib: Hee was starvend; de pastoor hef ’m ’t Heilig Ölliesel too-edeend.

Groes: Hi-j was aan ’t doodgaon; de pestoor het ’m den Letste Aolie gegeve.

Gen: Bi-j ’t brengen van de communie van ’n zieke wier de kamer ingezaegend met wi-jwater. Midden op ’n täöfeltje ston dan ’n kruusbeeld met twee brandende keersen. Rechts doorvan ston wi-jwater, links ston drinkwater veur ’t wassen van de vingers.

Bel: ’t Baeden veur ’n mense dat an ’t doodgaon is, neumt ze doodbaenn of dodenbaenn. [DOODBAEDEN. DODENBAEDEN; ok: Lich].

● *Veur "het H. Oliesel" is nog op-egeven:*

- 01 DEN HEILEGEN OLLIE: Groen, Lob.
- 02 'T HEILIG AOLIESEL: Zed.
- 03 'T HEILEG ÖLLIESEL: Eib.
- 04 DEN LETSTE AOLIE: Groes.

AFLAOT

aflaat

- 01 AFLAOT: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 5], Gen 1999 [Telge 12, 11] || Rhe.
- 02 OFLAOT: Rek, Bel, Groen.

Zed: Aflaote ko'j verdiene met pieleke lope: van de pielder naor bute lope en weer terug, zo vaak as neudig was. Eers moes je 'n hot bidde in de kerk; gi-j begon dan met 'n stel Onze Vaders en Wees Gegroete. Dan liep gi-j um de pielder hen nao bute en dan ko'j opni-j beginne. Met elk kerkbezuuk ko'j 'n aflaat verdiene um ow schuld bi-j God af te losse.

Wesv: 'n Aflaat ku'j verdiene deur iedere keer vijf Onze Vaders en vijf Wees Gegroete te bidde, dan de kerk uitgaon en weer terugkomme.

Eef: 'n Aflaat verdienen op 2 november (Allerzelen) heette vrogger pesjonkelen. Nao den oorlog is dat in 't ongerede eraakt. De veurwaarde was da'j op dén dag vief maol naor de karke mos gaon um te biechten en de misse te bezeuken. Iej verdeende dan 'n volle aflaat veur de zelen van de aoverleden mensen; iej bad dan dus veur alle gestorvenen. [PE'SJONKELEN].

Bel: Met 't pesjonkeren bunt in Beltrum verkeringen an-ekommen deur 't geklepte van in en oet de karke en dan andach trekken. [PE'SJONKEREN].

sHe: Deur met Allerziele te gaon potsjoenkele ko'j aflaote verdiene. [POTSJOENKELE].

Olb: Dat bezuken van 'n kark liep naor verloop van tied 'n betjen uut de hand: 't wier te letterlek opgevat. Men liep de kark uut um der meteen weer in te gaon veur 'n volgende keer um gauw aflaoten te verdienen. 'n Pastoor zei 's: "I-j zollen net zo goed 'n schommel

in 't deuregat können maken en zo der in en der uut gaon". Die pastoor organiseerde toen 'n aovendmis van requiem met 'n processie naor 't karkhof woordeur men zich verbonden vuult met de aoverleden dierbaren.

Bel: Oflaoten kö'j verdienen deur baeden en goeie warken dee wi-j de Zeuven Warken van Barmhartegheid neumt: hongeregen etten gevven, dorstegen drinken, mensen dee gin klere hebt, klere gevven, vlochteling onderdak gevven, zeken opzeuken, proberen gevangenen vri-j te kriegen en doden begraven.

Nee: Umme ne biezijdere guns van God te kriegen, ko'j novenen baenn. [NOVENE].

● *Veur "bedevaart" bunt de volgende bezondere namen op-egeven:*

- 01 BAEDEVAART: Nee.
- 02 BEDVOORT: Groen.
- 03 BEEWEG: Loch.

Groen: As 't efkes kon, gingen ze op de fietse op bedvoort naor Kaevelder.

Eef: Vanuut Joppe geet der ieder joor begin september 'n bedevaart naor Kevelaar.

PROCESSIE

processie

In plaatsen dee pas nao 1815 bie Nederland ekommen bunt (Wehl, Lobith, Zevenaar) was 't van olds gebrukelek processies te holden op de straote. Woor dat neet mocht, waren de processies kort bie de karke. Nao 1950 bunt der in 'n paar plaatsen processie eholden zonder dat de gemeente door toestemming veur egeven had.

Onneudeg te schrieven dat de metwarkers in protestante streken gin processies kent.

- 01 PROCESSIE, PRECESSIE: Acht, Liem.
- 02 UMDRACH(T): Wehl, Olb, Dui / Pan 1988 [Telge 7, 142], Wesv 1996 [Telge 11, 89], Gen 1999 [Telge 12, 162].
- 03 UMGANG: / Gen 1999 [Telge 12, 162].

Lob: 's Zondagmorge met de kermes trok vroeger de processie uut; de kermes moch toen pas uut as de hele processie weer binne in de kerk was en der nog 'n gezang gezonge was.

Wehl: De Waehlse Umdrach wördt al sinds minsenheugenis eholden op Drievuldegheidsdag: de eerste zondag nao Pinksteren. Tot 1816 was Waehl Duits bezit en doorum mocht der op straot processie gehollen worden. Ook now nog gebeurt dat. [UUTTREKKE(N); ok: Olb].

'n Umdracht.

sHe 1982: HAGELKRUUS "houten paal die in de grond staat, met daarop een ijzeren kruis en soms een haan: hagelkruis. Oorspronkelijk door boeren geplaatst om de te velde staande gewassen tegen ongunstige weersinvloeden inz. hagelschade te beschermen. Hagelkruizen staan bijna uitsluitend in de Liemers en het aangrenzende Duitse gebied. Vroeger werden er processies naar toe gehouden en vonden er brooduitdelingen plaats" [Telge 3, 57].

Net: Nao den Tweede Weerldoorlog zun ze hier mao zo begonne um met de zondag van kermes nao de hoogmis deur 't darp processie te trekke. Ook op Hemelvaartsdag en de donderdag nao Drievuldegheidsdag (de eerste zondag nao Pinkstere) werd der processie getrokke; dan ging 't aover 't kerkhof en bi-j de pastoor deur den hof. In 1921 werd der nog aover 't kerkhof processie getrokke met 't plechtig aannaeme. [TREKKE; ok: Groes].

Baa: Veur den Tweeden Weerldoorlog was der de zondag nao 14 september (Moeder van Smarten) 'n processie. Umdat ze niet op straote mochten kommen, liepen ze langs de kerk naor de tuin van de pastorie. Door ston 't rustaltoor en praekten de pastoor. Der wier ok ezongen en ebaeden. Nao den Tweeden Weerldoorlog gingen ze nao 't veerteg-urengebed in processie aover de straote naor 't Huus te Baok. Achter 't kasteel ston dan 't rustaltoor, woor weer epraekt, ezongen en ebaeden wier. De muziek ging veurop, 't Mariabeeld, de vaandels en de jonge brudjes waren der ok bi-j.

Pan: Rond 1950 begonne ze zonder vergunning op initiatief van 'n paoter met de Sacramentsprocessie. Nao 1970 is 't wer afgeschaf.

Olb: Sins menseneugenis wier in Olbörge met Sacramentsdag –tien dagen nao Pinksteren– 'n processie gehollen as afsluting van 't Veertegurengebed. Die dag wier der praktisch niet gewark. De tweede donderdag nao Pinksteren ston helemaal in 't teken van de Sacramentsprocessie; de vlaggen gingen uut en de pastori-jtuin wier versierd, röstaltoren wieren opgebouwd, enz. As onder 't plechtige lof de processie uutrok, was iedereen present: de vaandelragers, hemeldragers, lanteerndragers, broedermeesters (z.g. ordebewaarders) en harmonie Sint-Cecilia uut Steendern die devote muziek spöllen. An de poort ston de wach; die mos zörge dat de processie binnen de poorten bleef. Dat was meer symbolisch want de processie moch niet op de openbare weg kommen i.v.m. 't processieverbod.

Nao de processie gingen verscheidene deelnaemers in 't enege café 'n borreltjen kopen, terwijl Sint-Cecilia vroleke deuntjes spöllen. Sins end joren zesteg is deze plechtigheid uut de tied van 't rieke roomse laeven tot 't verlejen gaon beheuren.

Bel: Töt 1958 wodn der in Beltrum op Sacramentsdag precessie ehollen. Dat ging deur den pastoors hof, um de kärke en aover 't

karkhof. Veurop lepen de jonge deerntjes: engeltjes dee confetti streujen. Ok verene- gingen, de vaandels en hier en door ne kark- meister dén 't rozenhoedje veurbaedden. Onder den gedraegen hemel wodn deur den pastoor 't allerheiligste edraegen. Achteran de riege lepen de misdienaars.

Later kreg de pastori-je en den pastoorshof ne andere bestemminge; ton kon der gin pre- cessie meer ehollen wodn.

Eib: De processie ging um de roomse karke hen en dan den tuin van 't Zustershoes in; ze kwammen dus neet op straote. Dat gebeu- ren den zundag nao 13 juli: Sacramentsdag. Rond 1965 was 't veur 't leste. En met Palm- paosen was der 'n korte processie deur de karke hen, met palmtekke.

Groen: An de Sacramentsprocessie nam- men o.a. deel de besturen van de r.k.ver- enegingen met de vaandels, de brudjes, schildknepen, parochianen en de zusters van 't pensioaat. Achteran kwammen aco- lieten, misdieners en geesteleken. Onder den hemel wodn den monstrans edraegen. De leden van de karkwacht baedden den ro- zenkrans.

Wesv 1996: DE BRUUDJES “in het wit ge- klede meisjes die in een processie meelo- pen” [Telge 11, 28; ok: vgl. ok: / Pan 1988 (Telge 7, 24)].

Gen 1999: BROEDERMEESTER, BROE- DERMEISTER “man die bij bedevaarten en processies de leiding heeft” [Telge 12, 36].

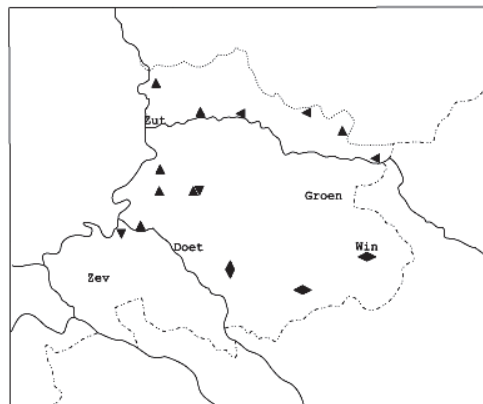
CATTECHESAOTIE

catechisatie

- 01 CATTECHESAOTIE: Eef, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Eib, Bel, Hen, Does II Bat.
- 02 CATECHESATIE: Alm, Zut, Lich, Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Zel, Wehl, Wesv.
- 03 CATTECHESATIE: Aal.
- 04 CATECHISATIE: Groen, Bre, Sil, Baa, Lat, Zev, Did, Lob.
- 05 CATEKESATIE:Doet.

- 06 CATTEKESAOTIE: Kep.
- 07 CATTICHESAOTIE: Harf.
- 08 CATTESAOTIE: Gor.
- 09 CATTECHISSEMISSE: / Bor 1882 [Ko- bus 1, 466].
- 10 KARKESAOTIE: Gor, Alm, Nee, Dre, Hen, Baa, Tol.
- 11 KAREKESAOTIE: / Acht 1882 [Otto 1, 497].
- 12 KERKESAOTIE: Hen, Ang.
- 13 KORKESAOTIE: Loch, Gels, Rek.
- 14 KORRECHESATIE, KORCHESATIE: Aal, Win.
- 15 KORSATIE: Wesd.
- 16 KERAOSIE: / Ruu 1930 [Zwart 3, 236].
- 17 KATTEBAK: Eef, Vor, Ruu, Voo, Wesd, Doet, Kep, Dre, Hen.
- 18 KINLERE: Groen.
- 19 KINDERLEER: Dui / Ruu 1930 [Zwart 3, 236], Zed 1982 [Köpp 1, 48].
- 20 KINDERLERE: / Hen 1984 [Geurtsen 1, 140], Lich 1991 [Telge 8, 62].

Eef: De jongeluu dee naor de cattechesatie

▲ karkesaotie 10	▼ kerkesaotie 12
◄ korkesaotie 13	◆ kor(re)chesatie 14
◆ korsatie 15	

Dat de betekenis van 't leenwoord catechi- satie in den (protestantsen) Acht neet al te dudelek is, blik uut varianten as karkesaotie, kerkesaotie, korkesaotie, kor(re)chesaotie en korsatie.

hengingen, zeien: “k Mot venaovend naor de kattebak”. [Ok: Ruu, Voo].

Doet: Ik bun op kattebak.

Alm: In Almen wodn de cattechesaotie deur de hulpprediker edaon.

Gen 1999: Op de kinderleer aoverheurde de pastoor of kaplaon ow de catechismusvraogen. A’j die niet letterlek kennen, dan wier dat op ’t rapport gezet. KINDERLEER “oude benaming voor catechismusleer” [Telge 12, 88].

Bor 1882: Tussen beiden mosten de schriefjongens in de kärke de vraogen uut de kattegissemisse opzeggen, die de dommenaer in ’t begin van de wekke an de meester had op-egeven [Kobus 1, 466].

Aal 1970: An ’t zondagschoolhuusken op den Nestiezern is ’n geschiedenis verbonden. ZONDAGSCHOOLHUUSKEN. Zelf he’k later ’t veurrech ehad jaoren zondagschole te hollen. ZONDAGSCHOLE. ZONDAGSCHOLEMEISTER [ADW 6, 2, 31-33].

Lar 1927: ’t Is de aloude “karkenspraoke”, die nu door de krant in haar functie is vervangen maar destijds, toen maar weinig boeren een nieuwsblad lazen, nog onmisbaar [Heuvel 1, 30]. [KARKENSPRAOKE “algemene mededelingen na afloop van een kerkdienst”].

ANGANG

huis waar men na afloop van de kerkdienst koffie dronk

- 01 ANGANG: Alm, Loch, Nee, Aal, Win, Din, Vars, Doet, Kep, Hen, Sto.
- 02 ANGANK: Gor, Bor, Aal, Voo, Wesd / Aal 1964 [Rots 1, 1], Eib 1980 [Telge 1, 3], Vars 1985 [Telge 6, 18], Lich 1991 [Telge 8, 14].
- 03 AANGANG: Sto / Lar 1927 [Heuvel 1, 29].
- 04 ANGAONSHUUS: / Vars 1985 [Telge 6, 18].

05 KARKINGANG: Gees.

06 INGANK: / Kot veur 1934 [Meinen 2b, 143].

07 KOFFIEHUUSKE(N): Rek, Ulf, Zev.

08 KOFFIEHUUS: Sil.

09 KOFFIEHOES: Bel.

10 HEILIG HUUSKE: Wesv, Lob.

11 PRAOTHUUS: Wich.

Rek: ’t Koffiehuusken was vake ’n café of winkel. Ze kregen koffie en dan wodn der ok nog ewinkeld.

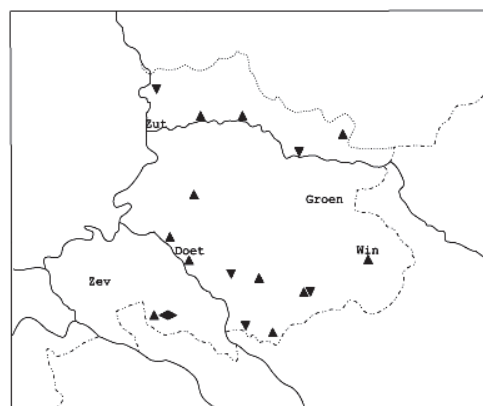
Wich: Bie ’t praothuus zetten ze de fietse of ze stallen der ’t peerd en de karre. Daor werd alles van de hele wekke verhandeld.

Bor: ’s Zundags was nao de kärke den angank; dan waren ze in de naopraeke. [NAOPRAEKE].

Zev: Vroeger ginge ze naobaeje in ’t café; door wiere dan de dorpsprobleme besproue onder ’t genot van ’n borreltje.

Hen: Zelf hebbe wi-j dat niet meer metge-maak.

Kot veur 1934: “Wa’k vraogen wol, Frederik; gao i-j vanaovend ok nog nao ’t darp nao de

▲ *angang 01*
▼ *angank 02*
◆ *aangang 03*

De name veur ’t huus woor nao afloop van den karkdeest koffie edronken wodn –angang, angank– is in den (protestantsen) Acht nog redelek bekend.

kerke?”. “Allich wal”, zae Frederik. “Dan zee we uns misschien nog; ik wol der ok hen. Toe; komt an mienen ingank bi-j mi-j, dan gaowwe met mekare nao huus hen” [Meinen 2b, 143].

Gees 1921: Voeg daarbij de kerkgangers uit den omtrek die hier hun “ingang” hadden, d.w.z. die er ’t kerkboek in bewaring gaven, ’s winters een warme stoof mee naar de kerk

kregen en na afloop van de dienst een kopje koffie gebruikten [Heuvel 2, 11].

Eef: ’n Karkstaove had meestal ’n hengsel van koper, de initialen van de eigenaresse en wat versieringen; soms ok ’t jaortal waarin de staove emaakt was. [KARKSTAOVE].

Bel: Karkstovven hadden wal van boven ’n reusterken da’j der of konnen lichten. [KARKSTOVVE].

HOOFDSTUK 14

SPÖLLEN

1. ALGEMEEN

SPÖLLEN

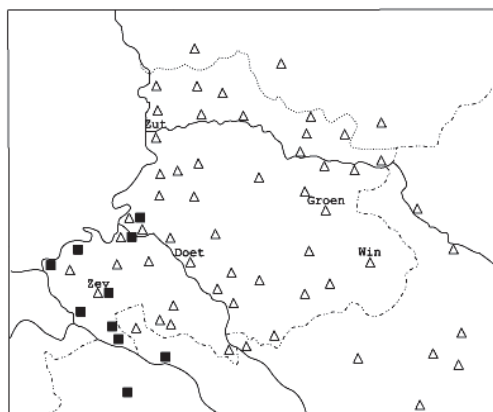
spelen

- 01 SPÖLLE(N): Acht; Meg, Wehl, Ang, Dui, Zev, Did, sHe, Zed, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 140] || Bat, Mar, Haak, Vre, Stlo, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe, Anh, Elt.
- 02 SPEULE(N): Does, Ang, Lat, Wesv, Zev, Pan, Her, Lob || Emm, Kle.

Har: De kinder bunt an 't spöllen; kiek ze 's zeute spöllen. Wild spöllen doot ze nit.

Lob: De blage zien an 't speule; ze doen aordeg speule. Judasse doen ze niet.

sHe 1982: Wat he'j gemaak? MAKE "(m.b.t.

△ spölle(n) 01

■ speule(n) 02

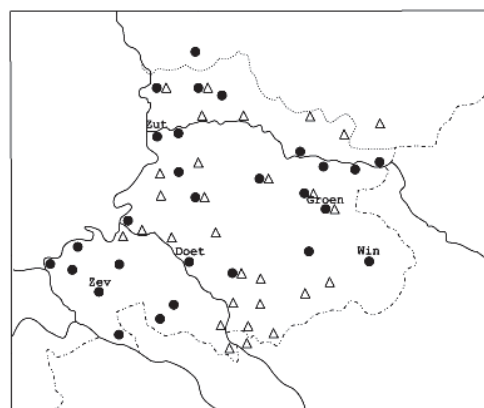
In de Liem komt speule(n) en spölle(n) in nogal wat plaatsen näöst mekare veur. Den Acht en 't angrenzende deel van Aoveriessel en Westfalen kent allene spöllen. Verg. ok 't volgende kaartjen en 't kaartjen op blz. 428.

de uitslag van een spel) bereiken, ervan terecht brengen" [Telge 3, 95].

SPEL

spel

- 01 SPEL: Gor, Harf, Zut, War, Wich, Ruu, Lar, Bor, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Wesd, Doet, Hen, Does, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Lob || Bat.
- 02 SPÖL: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Gels, Nee, Bel, Groen, Aal, Bre, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Ang / Win 1982 [Deunk 2, 260] || Haak, Anh.

● spel 01

△ spöl 02

Dat 't Standaardnederlandse woord spel in onze streek heel gebruikelik is, blik dudelek op dit kaartjen. Toch is in den Acht doornäöst (nog) heel vake spöl op-egeven; dat höldt vaste verband met 't feit dat 't warkwoord spöllen door ok nog vake op-egeven is. Verg. ok 't veurege kaartjen en 't kaartjen op blz. 428.

Does: Ganzeborden is al 'n heel old spel-ken.

Tol: Ganzeborden is al 'n heel old spölleken.

Nee: Gaanzeborden is al 'n heel old spölleken.

Rek: Ganzeborden is 'n heel olderwets spel.

Ruu: Ik komme van ne groten trop en dure spelleges uut den winkel gaf 't neet. Wie mossen ons vermaken met ne schötteltjen met zolt en spiritus wat an-estokken wodn zoda'w schimmenspel spöllen konn en met verbale spelleges as raodsels.

Groen: Opholden met 'n spel, heet: 'n spel dood doen. [DOOD].

Acht 1895: DIVERDAOZIE "aangenaam tijd-verdrijf" [Telge 2, 25].

● *Veur "medespeler, partner" is op-egeven:*

01 MAOT: Wich, Ruu, Gels, Did.

Lich 1991: Gin trop hebben "(gezegd bij het (kaart)spelen) geen geschikt aantal personen hebben om mee te spelen" [Telge 8, 126]. [TROP].

● *Veur spelletjes, espöld deur de oldere jeugd op de spinnejachten, kiek in hoofdstuk 10 onder: old gebruik.*

● *G.J. Klokman hef völle epubliceerd aover kinderspöllekes; kiek doorveur in: Klokman 2 (Acht 1934) en in: Klokman 4 (Acht ca 1940). In Heuvel 4, 105-129 (Bor 1927) steet ok 'n beschrijving van allerhande kinderspöllekes.*

INZETTEN

inzetten

01 INZETTE(N): Gor, Harf, Zut, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gels, Bel, Bre, Win, Din, Vars, Wehl, Kep, Does, Wesv, Zev II Emm, Elt, Kle.

02 POTTEN: Harf, Eib, Rek, Lich, Voo.

03 INPOTTEN: Bor, Wesd.

04 OPPOTTEN: Gels.

05 OPZETTEN: Alm, Zut, Wich, Groen.

06 BIEZETTEN: Gor, Harf, Zut, Wehl.

07 INLEGGEN: Groen, Kep.

08 IN DE(N) POT *DOON*: Gor, Harf, War, Loch, Lar, Nee, Bel, Groen, Bre, Win, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Hen, Bro, Did II Bat.

09 *IN DE POT ZETTE(N)*: Vor, Haa, Kep, Lob II Hei.

Harf: Ik zette vier knikkers in de pot, ik doo vier knikkers in de pot; ik potte vier knikkers; ik zette vier knikkers in.

Bor: Hoovölle knikkers pot iej in/zet iej in?

Vars 1985: Met 't knikkeren mos i-j altied eers afpraoten of i-j uut gekheid of uut wiesheid spöllen, want a'j uut wiesheid spöllen, spöllen i-j um knikkers. As der dan ene met wol doen dén gin knikkers meer hadde, dan moch e metdoen veur spek en bonen [Telge 6, 406].

Acht-Tw 1948: Kwiet of ees zo wied "gezegd als men bij het spel het hele bedrag van zijn verlies inzet; d.w.z.: gelijk of twee maal zoveel verlies" [Wanink 1, 133].

● *Veur al of niet um geld spöllen, kiek op blz. 480, binnen spöllen onder: kaarten. Veur "tiedens 't spel nog weer knikkers inzetten" kiek op blz. 444, buten spöllen onder: knik-keren.*

PÖTJE(N)

partijtje

01 PÖTJE(N): Acht, Liem II Bat, Anh, Kle.

02 POTJE: Does, Lat.

II pötken: Rhe.

II rundje: Emm.

II ronde: Raes.

Gen: Zö'w 'n pötjen gaon knikkeren?

POT

inzet

01 POT: Acht, Liem II Vre.

Wesd: Der zit tien knikkers in de pot.

Nee: Der zit tien knikkas in den pot.

Bel: Umda'j –a'j as leste gooien mochten– meer kans van raken hadden, repe wi-j: “Lest!”, of: “Eén nao lest!”, of “Twee nao lest!”. [Ok: Hen].

Bre: Wee 't eerste reep, moch beginnen.

STREPE

beginstreep, lijn waar een spel begint

01 STREPE: Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Wesd, Zel, Doet, Dre, Hen, Baa, Bro, Tol II Bat.

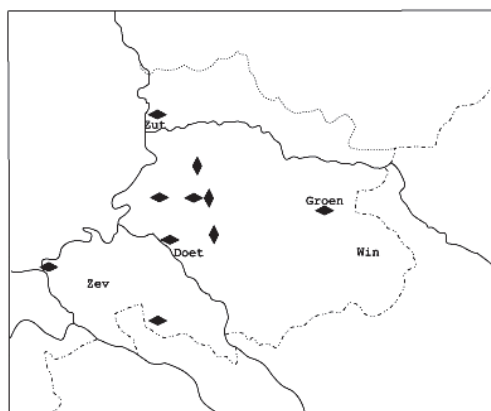
02 STREEP: Gor, War, Bor, Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Lat, Dui, Zev, Did, Zed II Elt.

03 MEET: Eef, Groen, Kep, Hen, Tol, Wesv, Sto / Wesv 1996 [Telge 11, 64].

04 METE: Vor, Zel, Hen.

05 LIENE: Haa, Bel, Din II Haak.

06 LIEN: Meg.

Meet/mete is 'n bezondere benaming veur de streep woor begonnen wordt met vólle spóllekes. Verg. ok 't kaartjen op blz. 469.

07 LIJN: Tol, Wesv, Lob.

08 LIJNE: Eib.

09 OFGOOILIJN: Harf.

10 RIEGE: Wich.

11 MÄÖTE: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 75].

12 MEGÄÖRE: Zut.

Win: I-j mot op de strepe blieven. A'j bi-j 't knikkern reken –dan ging i-j met den onderarm over de strepe– dan spólle i-j vals.

Zel: I-j mot op de strepe gaon staon.

BEGINNEN

beginnen (met spelen)

01 BEGINNE(N): Gor, Harf, Wich, Loch, Lar, Haa, Rek, Bel, Aal, Din, Vars, Wesd, Zel, Does, Did II Elt, Kle.

02 AANVANGE(N): Sto II Anh.
II anvangen: Bork, Raes, Rhe.

Haa: Marie begint eerst en Piet tweedens.

Rek: Marie mag beginnen.

● *Andere meugelekheden:*

01 EERS MEUGEN: Harf, Alm, Eef, Vor, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Groen, Dre, Hen, Bro II Bat, Haak.

02 EERSTES MEUGE(N): Zut, Sin, Lat.

03 EERSTENDS MEUGEN: Gor, War.

04 EERSTE MÖGGEN: Bre, Win.

05 EERS WAEZE(N): Vor, Doet, Kep, Hen, sHe.

06 EERSTES WAEZEN: Sil, Wehl, Ang.

07 EESTENS WAEZEN: Ruu, Voo.

08 EERSENS WAEZEN; Hen, Tol.

09 EERST ZUN: Dui, sHe.

10 EERSTE WEZZEN: Bre II Vre.

11 EERSTENDS WAEZEN: Aal.

12 'T ERSTE ZIEN: Lob.

II de erste bun: Emm.

Gor: Marie mag eerstends, Piet is tweeds.

sHe: Marie is eers, Piet is tweeds.

Wesv 1996: TWEEDS “geroepen bij een

spelletje om als tweede te mogen beginnen” [Telge 11, 88].

AFTELLEN

aftellen

- 01 AFTELLEN: Acht, Liem II Vre.
- 02 OFTELLEN: Eef, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel II Bat, Mar.
- 03 AFPOTTEN: Aal, Win, Sil, Wesd, Kep.
- 04 UUTPOTTE: Lob.
- 05 POTTEN: Gor.

- 06 UUTTELLE(N): Meg, Zev, Did II Vre, Hei, Raes, Rhe, Anh, Emm.
- 07 HOEREBOKKEN: Zut.

Bor: le stonnen met mekare in 'n kring. Eén begon met “pot” en met dat e zei: “Ies, wies, waai, weg”, wees e achter mekare veer kinder an. 't Kind wat e aanwees met “weg”, was af. Op 't laatste bleef der maor ene aover en dén moch beginnen.

Wesd: Dede wi-j met meer mensen 'n spel, dan ginge wi-j afpotten: let, wiet, wei, weg. Gauwer ging: Wie de slag van honderd krig, mot 'm eerlek waezen: tien, twinteg.....honderd!

Eef: Bokken was as 'n kind 'n ander kind op de rugge klopte en vroeg: “Bok bok, hoevölle?”. Dén zei dan b.v.: “Zessel”. De vraagsteller telde dan tussen hun beide tot zes en wee van beiden zes kreeg, moch beginnen. Dat bokken heette ok wel: hoerekas, hoevölle? [BOKKEN; HOEREKAS(T)].

Zut: Hoerebokken was a'j iemand op de rugge tikken en dee mos dan raojen hoevölle vingers der opgestaoken waren. Was dat fout, dan moch hee neet beginnen.

War: Eén van de jonges ging met de rugge nãör de andere jonges staon en zei: “Hoer hoerekaste, hoevölle?”. Dit gezegde is van rond 1900.

Zed: Dén aftelde, sloeg bi-j zich eiges op de borst en zei: “Pot”. Dan wees hi-j op een ri-j ieder aan en zei: “Uutje, tuutje, varkensnuutje; uutje, tuutje, weg!”. Dén aoverbleef moch be-

ginne. [Ok: / sHe 1982 (Telge 3, 152)].

sHe 1982: Onder de brug daor leit 'n hond; At e drit dan drit e stront; At e vrit dan vrit e brood; At e starf dan is e dood “aftelrijmpje” [Telge 3, 66].

● *De metworkers neumt ok versjes in 't Standaardnederlands (b.v. iene miene mutte etc); dee bunt neet op-enommen.*

● *Aftelversjes in streektaal bunt:*

- 01 iej, wiej, waai, weg: Gor, Eib, Rek, Bel, Groen, Zel, Hen, Zev.
- 02 ieje, wieje, waaie, weg: Bre.
- 03 ie, wie, wa, weg, weg: Wesv.
- 04 iet, wiet, waai, weg: Kep.
- 05 ies, wies, waai, weg: Bor.
- 06 oei, woei, waai, weg: Aal.
- 07 ot, bot, vot: Gor, Harf, Gels II Bat.
- 08 hot, bot, vot: Bre.
- 09 ot vlot; ie mot: Loch.
- 10 uutje tuutje varkessnuutje; uutje tuutje weg: sHe, Zed, Sto.
- 11 ikke pikke porretje; de meester hef 'n snorretje; de meester hef 'n sik; af bun ik: Gor, Alm, Eef.
- 12 ikke pikke porretje; de meester het 'n snorretje; de meester het 'n sik; af bun ik: Kep.
- 13 hepken, pepken, pieren, parem, pof: Bel.
- 14 eppelken, peppelken, piere, pare, poef; here, knecht, wieke, wake, weg: / Win 1902 [Driembl 1, 57].
- 15 ane, mane, miene, muite; tikke, takke, tiene, tuite; heer, vrouw, knech; wikke, wakke, weg: / Zel 1926 [Archief 1, 35].
- 16 ulleke bulleke riepenstulleke; ulleke bulleke knol: Sil.
- 17 emoës, demoës, klutjen, of: Bel.
- 18 usken, busken, bonenstro; wie stunk hier zo; dat duut den olden, vetten man; die zo vreeslek stinken kan; ot, bot, vot [/ Zehem 1926 [Archief 1, 35].
- 19 omme, romme, relle; wie zal telle; mietje van der kaa; lust gin sla; lust gin spek; mietje van der kaa; ot, bot, vot; wieke,

wakke, weg; wie 't leste tikje kriegt; is vrie! v .r. ie; en gij komt der niet meer bie!: Zut 1928 [Archief 1, 61].

- 20 met de koppe deur de heg, met de koppe deur de muur, hoevöl snoepballe lus gi-j in 'n uur? (Antwoord: "vier"). één, twee, drie, vier. gi-j begint: Sto.
- 21 iene miene mutte; tien pond grutte; tien pond zolt; iej bunt kold: Vor.
- 22 ik tel uut met de mond vol kluut en gi-j ziet der uut: Pan 1988 [Telge 7, 68].

Vor: Veur dat zolt en kold wodn ok wel andere woorden gebruikt.

● *Andere meneren um te bepaolen wee beginnen mag/mot:*

● *Pinnekes trekken: houtje trekken*

- 01 PINNEKES TREKKE(N): Gor, Ruu, Loch, Gels, Rek, Hen, Did II Bat.
- 02 HÖLTJES TREKKE(N): Voo, Zev.
- 03 STÖSKES TREKKEN: Zut, Ruu, Bor, Aal, Vars, Doet, Bro, Lat.
- 04 STREUKES TREKKEN: Gels, Aal, Sto II Mar.
- 05 STRIEKZWALEVELS TREKKEN: Voo, Doet.
- 06 STRIEKHÖLTJES TREKKE: Did.
- 07 LUCIFERS TREKKE(N): Aal, Lat, Did II Mar.

Voo: Wie 't körtste höltje trik, hef verloren.

Zev: Wie 't langste höltje trik, mag beginne.

● *Lotten loten*

- 01 LOTTE(N): Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Gen, Voo, Sin, Sil, Doet, Dre, Hen, Tol, Bro, Ang, Groes, Zev, Did II Haak.
- 02 LOTEN: Gor, Aal, Win.
- 03 TOSSE(N): Zut, Ruu, Bor, Wehl, Lat, Did, Sto.

04 KNOBBELEN: Ruu.

● *Aftraejen affpoten*

- 01 AFTRAEJE(N): Gen, Doet, Dui / Pan 1988 [Telge 7, 11].
- 02 AFTRAENN: Lich, Win, Tol.
- 03 AFTRAEDEN: Wesd.
- 04 AFPASSEN : Voo.
- 05 OFPASSEN: Rek.
- 06 AFTRAPPEN: Kep.
- 07 AFPOTTEN: Aal.
- 08 VUUTJE TRAEJE: Did.
- 09 MET DE VUUT AFTRAEJE: Zed.
II uuttraoje: Emm.

Kep: A'j bi-j 't aftrappen op 't lest nog een voet dwars der tussen konnen zetten, gelden dat ok.

Rek: Biej de jonges wodn der meestal ofepast in plaatse van of-eteld. Dan ging iej tegenaover mekare staon –twee, drie meter oet mekare– en dan nor mekare too, den enen voot stief vuur den anderen. Wee op 't leste zien voot der neet meer tussen kon kriegien, had 't verspöld.

● *Getal/antal raoden getal/aantal raden*

Vars: Wie beginnen moech, mos 't getal (onder de tiene) raoden wat 'n ander in gedachten had. [Ok: Wesd].

Groes: Effe of oneffe raoje: 'n aantal (b.v. knickers) in de geslaote vuus nemme en dan motte de andere raoje of 't een effe (2, 4, 6) of oneffe (1, 3, 5) aantal is.

sHe 1982: UUTRAOJE "zeker spel spelen waarbij elke deelnemer een aantal lucifers of munten in de hand neemt, waarna iedereen om beurten het totale aantal lucifers of munten moet raden" [Telge 3, 155].

Gen 1999: KNOBBELEN "spel waarbij ieder der spelers drie lucifers krijgt en waarbij vervolgens geraden moet worden hoeveel alle spelers gezamenlijk in één van hun handen

hebben, de eerste speler moet 'anraojen'" [Telge 12, 92].

● *Tossen*

tossen, (een munt) opgooien om te bepalen wie beginnen mag

- 01 TOSSE(N): Gor, Harf, Wich, Ruu, Bor, Gees, Nee, Lich, Aal, Kep, Wesv II Bat, Mar.
02 KRUUS OF MUNT GOOIEN: Ruu, Groen, Aal, Vars, Hen, Groes II Mar.
03 KOP OF MUNT GOOIEN: Zut, Vor, Bor, Gels, Nee, Eib, Groen, Aal, Bre, Win, Hen, Zed.

Bor: Wie mot eers tossen/kop of munt gooi- en veurda'w beginnen könt.

Eef: Wiele zegt: kop of munt, maor ok wal: kruus of munt.

Zed: Vrogger zeie ze: kruus of munt; now is de uitdrukking: kop of munt.

Vor: Wat is 't: kop of munt?

Acht-Tw 1948: Meunter "voorkant van een knoop bij 't kneupenmieten"; meunter is naar analogie gevormd van letter: meunter of letter. [Wanink 1, 145]. [MEUNTER].

Lich 1991: ANRAODEN "beginnen met raden". Teuntjen mag anraonn [Telge 8, 14].

sHe 1982: AANRAOJE "als eerste raden". Bi-j 't utraoje moes ik aanraoje [Telge 3, 3].

Gen 1999: 'T EERSTE ANRAOJEN "als eerste raden". Toen wi-j um 'n rundje bier gingen knobbelen, mos ik 't eerste anraojen. [Telge 12, 16].

EERLEK SPÖLLEN

eerlijk spelen

- 01 EERLEK SPÖLLEN: Acht, Liem II Bat, Haak, Vre, Rhe, Anh, Emm.
02 EERLEK SPEULE: Does, Wesv, Pan, Lob.
II riechtieg spölle: Ram.

Loch: Jan spölt altied eerlek.

● *Ok op-egeven: NEET VALS SPÖLLEN, NEET GEMEEN SPÖLLEN.*

VALS SPÖLLEN

vals spelen

- 01 VALS SPÖLLEN: Acht, Liem II Haak, Anh, Eit.
02 GEMEEN SPÖLLEN: Gor, Harf, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Gels, Eib, Aal, Voo, Wesd, Zel, Dre, Baa, Bro, Ang, Did, Lob II Bat.
03 GEMEEN DOEN: Gor, Alm, Zut, Zwi, Eib, Rek, Bel II Bat.
04 VALS DOEN: Tol.
05 MET GEMEEN DOON: Nee.
06 SCHELMS SPÖLLEN: Bor, Doet, Hen.
07 SCHELMES DOEN: Hen.
08 SCHELME DOON: / Lich 1991 [Telge 8, 103].
09 STEGGELE(N): Meg, Sil, Wehl, Kep, Hen, Does, Wesv, Dui, Zev, Did, sHe, Sto, Lob / Eib 1980 [Telge 1, 80], sHe 1982 [Telge 3, 142], Lich 1991 [Telge 8, 116], Pan 1988 [Telge 7, 133].
10 SEIBELN: Groen.
11 FOETELN: / Acht 1874 [Kobus 2, 555].
12 FOZELEN: / Gen 1999 [Telge 12, 56].
13 HENNEFUUKS DOON: / Lich 1991 [Telge 8, 51].
II verkierd spölln: Rhe.
II verkeerd spölln: Raes.
II moggelen: Hei, Raes.
II schommele: Emm.
II foetele: Kle.

Ang: Klaos spölt vals.

Nee: Klaos dut met gemeen.

Lob: Klaos duut steggele; hi-j speelt vals.

Zev: Klaos dut steggele; hi-j spölt vals.

Lob: Gemeen speule is b.v. veur de knäök schuppe; bi-j steggele git 't niet um 't lichaam. Steggele is b.v. bi-j kaart speule.

● *Ok op-egeven: ONEERLEK SPÖLLEN.*

sHe 1982: STEGGELVARKE "iemand die

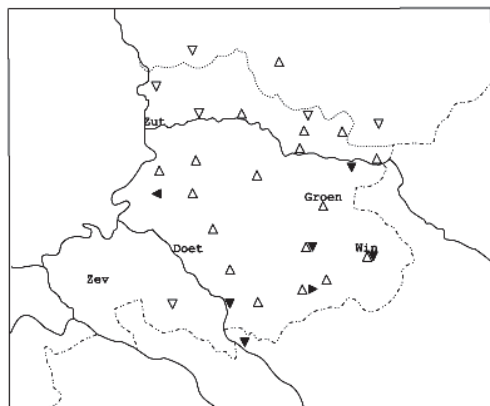
oneerlijk speelt" [Telge 3, 142].

GELIEK SPÖLLEN

quitte spelen

- 01 GELIEK SPÖLLE(N): Harf, Eef, Zut, War, Loch, Lar, Voo, Kep, Dre, Hen, Does; Liem.
- 02 GELIEKE SPÖLLEN: Gor, Wich, Bor, Gels, Haa, Eib, Aal, Din, Wesd, Zel, Hen, Bro II Bat.
- 03 LIEKE SPÖLLEN: Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Sin, Wesd, Zel, Hen, Baa / Lich 1991 [Telge 8, 73] II Mar.
- 04 LIEK SPÖLLE(N): Gor, Alm, Gels, Zed II Bat, Haak.
- 05 LIEKS SPÖLLEN: Eib, Lich, Win, Sil / Aal 1966 [Rots 2, 11] / Lich 1991 [Telge 8, 73] II Anh.
- 06 GELIEKS SPÖLLEN: Tol.
- 07 LIEKSEM SPÖLLEN: Aal.
- 08 QUITTE SPÖLLEN: Gor, Harf, Eef, Zut, Bel, Meg, Vars, Doet, Wesv, sHe II Vre, Hei, Anh, Emm, Elt.

Zed: Vrogger wier der liek spölle gezeid; now

- △ liek spöllen 03 ▽ liek spölle(n) 04
▼ lieks spöllen 05 ◀ gelieks spöllen 06
▶ lieksem spöllen 07

De weurde lieke, liek en lieks bunt op-egeven veur Achterhookse plaatsen. Bezondere vormen bunt gelieks en lieksem.

meer geliek spölle.

Lat: Wi-j hemme geliek gespöld.

Groen: Wi-j hebt lieke espöld.

Vars: A'j quitte spölt, he'j niks ewonnen mor ok niks verspöld.

Bel: 'k Hebbe met kaarten wal 's eheurd: "Quitte, of ens zo wied!"

Pan 1988: PEIS HEMME, HUKES-PEIS HEMME "(tijdens een kinderspelletje) de armen kruislings over het lichaam houden ten teken dat men niet meedoet" [Telge 7, 103/54].

VERSPÖLLEN

verliezen

- 01 VERSPÖLLEN: Gor, Alm, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Hen, Ang, Lat, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 162], Vars 1985 [Telge 6, 380] II Bat, Mar, Vre, Stlo, Hei.
- 02 VERLIEZEN: Gor, Harf, Eef, War, Wich, Loch, Lar, Haa, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Gen, Voo, Sin, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Lob II Bat, Vre, Ram, Raes, Rhe, Anh, Emm, Elt, Kle.

Bre: Dit pötjen hef Johan verspöld.

Sil: Johan het verspöld.

Wesd: Johan hef 't verspöld.

Sin: Johan hef verloorn.

Gels: Arnold kan neet tegen verspöllen.

Aal: Arnold kan neet teggen verlesen.

Dre: Arnold kan niet hemmen dat e verlus.

● "Een zware nederlaag toebrengen bij een (sport)wedstrijd":

01 AFDREUGE(N): Vars 1985 [Telge 6, 6], sHe 1993 [Telge 3, 192].

02 INMAKEN: / Vars 1985 [Telge 6, 6].

sHe 1993: Stökkum het Braomp met 10 - 0

afgedreug [Telge 3, 192].

Vars 1985: Hie mek zien tegenspöller in bi-j 't biljarten [Telge 6, 6].

Wesv 1996: 't Eerste doch te winne mar ze wiere flink afgedreug. AFGEDREUG WORDE "overwonnen worden" [Telge 11, 18].

● "Een (zware) nederlaag lijden bij een (sport)wedstrijd":

01 VERLIEZE AS KABBES: Sto / sHe 1982 [Telge 3, 73].

02 AN DE KONT KRIEGE(N): / sHe 1982 [Telge 3, 83], Wesv 1996 [Telge 11, 57], Gen 1999 [Telge 12, 94].

03 VEUR DE KLOTE KRIEGE: / Wesv 1996 [Telge 11, 55].

Pan 1988: DOKS ZIEN "(bij het knikkerspel) blut zijn [Telge 7, 29].

PIENEKÖTTEL

iemand die niet tegen zijn verlies kan

01 PIENEKÖTTEL: Gor, Vor.

02 KNIEPERD: Vars.

Vor: Arnold kan niet tegen zien verspöllen; 't is 'n pieneköttel.

WINNEN

winnen

01 WINNE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Ram.

II gewinne(n): Raes, Anh, Emm, Elt, Kle.

Lar: Johanna, dén zal vaste winnen. Johan wunt neet.

Kep: Johanna wint altied; da's zon bi-jmeze.

Win: "Den eersten pannekoke is veur de kindere", wodn der ezegd as der ene 't eerste spel bi-j 't kaarten ewonnen hef.

KAMPEN

kampen, uitmaken wie bij gelijke stand gewonnen heeft

01 KAMPEN: Gor, Harf, Eef, Wich, Lar, Gees, Rek, Groen, Lich, Aal, Din, Sil, Kep, Dui, Sto.

Gor: Bie 't knikkeren beston 't kampen uut de stuiiter 't dichtste bie de pot gooien; wie dat edaon had, was winnaar.

● *Andere meugelekheden um te bepaolen wee bie gelieke stand ewonnen hef:*

01 LOTTE(N): Ruu, Gels, Rek, Aal, Meg, Sil, Wesd, Doet, Hen, Bro, Ang, Wesv.

02 LOTEN: Gor, Aal.

03 KNOBBELEN: Zut, Loch II Mar.

04 TOSSEN: Bor, Groen.

05 PINNEKE(N) TREKKEN: Alm, Bel, Bre, Doet, Does, Lob II Bat.

06 STREUKE TREKKE: Wehl.

07 KRUUS OF MUNT GOOIEN: Loch, Lar.

08 AFTELLEN: Lar.

09 OFTELLEN: Bel.

II stoksken trekken: Vre.

Does: Pinneke trekken doen wi-j met lucifers.

Bel: Wee 't lengste pinneken trök, hef ewonnen.

Lar: Kruus of munt gooien zol vrogger wel neet gebeuren umdat kinder gin cent op zak hadden.

● *Verg. ok hierbaoven: andere meneren um te bepaolen wee beginnen mag/mot.*

DONDERJAGEN

wild spelen

01 DONDERJAGEN: Eef, Zut, Vor, Loch, Bor, Gees, Gels, Aal, Win, Tol II Bat.

02 RAVOTTE(N): Lich, Din, Gen, Meg, Lat, Zev II Emm, Kle.

03 RAOZEN: Alm, Bor, Aal, Tol.

04 BATEREN: Kep, Dre, Hen, Ang.

05 BOLDEREN, Gor, Aal, Bre.

06 BOLSTEREN: Gor.

07 JOECHTEREN: Wehl, Hen.

- 08 JOECHJACHTERE: Sto.
 09 BANJEREN: Zut, Lich.
 10 BEUNEN: Bor, Gees, Nee.
 11 ONWIEZEN: Aal, Bre.
 12 REUPE: Sto II Emm.
 13 BUIZEN: Alm / Lich 1991 [Telge 8, 28].
 14 ROTSSEN: Aal, Doet.
 15 JENKE: Lat.
 16 BALLEJANEN: Aal.
 17 JUDASSE: Lob.
 18 ROWBOKSE: Wesv.
 19 KASSEBEUNEN: Vor.
 20 BENKE'TEREN: Bel.
 21 BASBENDEREN: Aal.
 22 SPEKTAKELLEN: Aal.
 23 DAZIKEN: Win.
 24 DAUWELEN: Meg.
 25 RADAUWE(N): 'sHe / Gen 1999 [Telge 12, 131].
 26 MEIGEREN: Hen.
 27 RAMENTEN: / Lich 1991 [Telge 8, 96].
 28 REMENTEN: / Lich 1991 [Telge 8, 96].
 29 REMAENTEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 168].
 30 ROTJEN: / Lich 1991 [Telge 8, 100].
 II rowbolten: Stlo.
 II rosse: Elt.
 II ruisken: Hei, Raes.
 II herummebalgen: Rhe.
 II herummerangelen: Rhe.

Doet: Rotsen, met een o as in 't woord dom.
Gees: Donderjagen, maor wie zegt: donderjaangn. [Ok: Bat].

Hen: As de kinder niet zute an 't spöllen bunt, bunt ze an 't bateren of joechteren. Miesschien kö'j ok zeggen: ze bunt an 't meigeren.

Bre: De kinder bunt an 't onwiezen/bolderen.

Groen: De kinder bunt row/drok/onwies an 't spöllen. [ONWIES; ok: Win, Sin, Wesd, Zed].

Gels: As de kinder donderjaagt, haalt ze onwiegheid oet. [ONWIEZEGHEID].

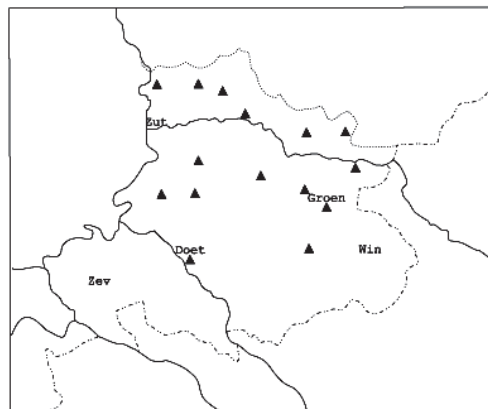
Eib 1980: OP DE PLUKHEURE "uitroep, gebezigd ter inleiding van het volgende (wilde

kinderspelletje. Op de vraag: 'Wee wil der 'n appel?', meldt zich een aantal kinderen. De appelbezitter roept nu: 'Op de plukheure!'. Na die uitroep gooit hij de appel omhoog. Degeene die hem opvangt, bijt er snel een stuk af, maar omdat hij aan zijn haren wordt getrokken, moet hij hem snel loslaten zodat iemand anders de appel kan bemachtigen. Ook hij eet er snel zoveel van af, tot hij van de pijn de appel eveneens moet afstaan aan een ander. Op het slagveld blijven tenslotte slechts plukjes haar en een 'kreuze' over [Telge 1, 64; ok: / Hen 1984 (Geurtsen 1, 74/79)].

RAVOTTEN

stoeien

- 01 RAVOTTE(N), RE'VOTTEN: Acht, Liem.
 02 FROESELEN: Gor, Harf, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Nee, Eib, Bel, Groen, Lich, Doet, Hen, Tol / Lich 1991 [Telge 8, 40].
 03 BEUNEN: Vor, Loch, Lar, Zwi, Bor, Gels, Nee II Bat, Mar.
 04 KASSEBEUNEN: Vor.
 05 DONDERJAGEN: Gor, Wich, Loch, Gels, Aal, Dre.

▲ *froeselen 02*

Froeselen in de betekenis stoeien, ravotten kump veur in den N Acht. In dezelfde streek is froeselen op-egeven in de verwante betekenis: kammeraadschappelik vechten. Verg. ok 't kaartjen op blz. 507.

- 06 BALLEJATERE(N): Wehl, Kep, Sto.
 07 BALLEGOOIE: Zed.
 08 DAWWELEN: Bel, Win, Vars / Lich 1991 [Telge 8, 29].
 09 RAOZEN: Vor, Bor, Aal.
 10 BATEREN: Zel, Hen.
 11 ÄÖZEN: Bor, Rek.
 12 STOEIEN: Gor, Harf.
 13 BALLEJAREN: Aal.
 14 BOLDERJANUSSEN: Aal.
 15 BOLDEREN: Aal.
 16 ALIBANTEN: Bel, Hen.
 17 BENKE'TEREN: Bel.
 18 BUIZEN: Alm.
 19 BASBENDEREN: Aal.
 20 BREKKEN: Wich.
 21 JOEKSEN: Aal.
 22 DUVELEN: Vor.
 23 BALIEJEN: Ruu.
 24 STANGELEN: Win.
 25 RAUZE: Pan.
 26 KLIERE: Dui.
 27 VERVAELE: Wesv.
 28 ROSSEN: Din, Zel.
 29 JOECHTEREN: Voo / Acht 1895 [Telge 2, 58].
 30 JUCHTEREN: / Acht 1882 [Telge 2, 59].
 31 EZELN: Hen.
 32 JOECHJACHTERE: Sto.
 33 JENKE: Lat.
 34 ONWIEZEN: Aal.
 35 ROLLIEJEN: / Vars 1985 [Telge 6, 290].
 36 RÖPPELE: / sHe 1982 [Telge 3, 125].

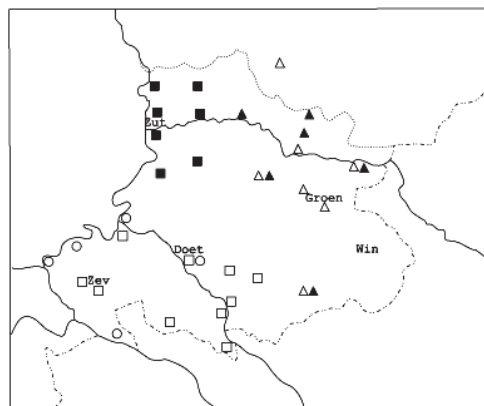
Hen: De kinder bunt an 't alibanten. Jonges, likt toch niet zo te bateren! De kinder likt met mekare te ezelen.

Alm: De kinder bint an 't buizen: an 't gedaon spöllen (gedaon: "uitgelaten, druk"; kiek in: De mens-D, blz. 712).

● *Kiek ok in: De mens-C, blz. 556 warkwoorden veur kammeraadschappeleke mennen van vechten.*

SPÖLGREI speelgoed

- 01 SPÖLGREI: Wich, Bel, Groen, Aal, Din, Gen, Voo, Ulf, Vars, Zel, Wehl, Dre, Hen, Tol / sHe 1982 [Telge 3, 140], Vars 1985 [Telge 6, 328], Gen 1999 [Telge 12, 151].
 02 SPÖLGEREI: Voo, Ulf, Sto.
 03 SPÖLLEGREI: Ruu, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Win, Zel, Hen / Lich 1991 [Telge 8, 114].
 04 SPEULGREI: Wesv.
 05 SPULGREI: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 132].
 06 SPEELGEREI: Dui.
 07 SPÖLGOED: Meg, Ulf, Vars, Sil, Wesd, Doet, Ang, Groes, Zev, sHe.
 08 SPÖLGOOD: Ruu, Bor, Eib, Bel, Groen, Aal / Eib 1980 [Telge 1, 79] || Mar.
 09 SPÖLLEGOED: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Baa.

- spölgoed 07 △ spölgoed 08
 ■ spöllegoed 09 ▲ spöllegoed 10
 ○ speulgoed, spulgoed 11-12

Vergelieking van dit kaartjen met 't kaartjen op blz. 419 rechts löt zeen dat in de Liem de eu in speulgoed wel op-egeven is maor dat 't woord speul (veur spel) ontbrök. Speule(n) in de betekenis spelen (linker kaartjen op blz. 419) kump in de Liem völle meer veur. Bezunder is nog dat in de omgeving van Zut 't tweede deel van de samenstelling goed is, want vanolds zol door goed ezegd motten worden.

- 10 SPÖLLEGOOD: Ruu, Loch, Gees, Gels,
Eib, Aal.
11 SPEULGOED: Does, Lat, Wesv.
12 SPULGOED: Lob.

sHe: Spölgoed; met 'n oe as in 't woord boer.

Harf: Disse kinder hebt mooi spöllegoed.

Lob: Die blage hemme mooi spulgrei.

Win 1971: HAMPELMENNEKEN "hansworst

aan een touwtje" [Deunk 1, 84].

● *Veur 't maken van varkentjes en piepen van wilde kastanjes kiek in De wereld-B, blz. 224.*

sHe 1982: IEMAND LAOTEN STERREKIEKEN "iemand foppen door hem of haar door de mouw van een jas 'naar de sterren' te laten kijken, terwijl men stiekem water van boven in de mouw giet" [Telge 3, 142].

2. BUTEN SPÖLLEN

De metworkers geeft an dat der veural buten in busse espöld wodn. Was der vrogger völle vennegrond (Harf, Lar, Bel, Groen, Lich, Win, Vars, Sin), dan wodn door ok vake espöld. Ok heide (Zel) en zandgaete (Eef, Zed) kwammen in anmarking. Langs Rien en lessel waren de uterweerden 'n fijne spölpaatse (Zut, Bro, Wesv, Pan, Lob); ok kleinere rivieren wordt eneumd (Bel, Win, Did, Zed):

Hen: Wi-j gingen veurnamelek naor bepaolde kleine buskes. 't Was meer 'n lopen um wat te zien, wat te belaeven. 't Waren dus meer ontdekkingstochten as tochten um bepaolde streken uut te halen. Der dienden zich vanzelf wat an wat interessant was.

Eef: Der was 'n stuk grond af-egraven, woor leem zat; in 't midden was 'n endekolk aoverebleven. Door ginge wiej wal vissen. Of wiej gingen naor de Zandheuvel: 'n zandafgraving in 't bos. Of naor 't Kepotte Sleutje, 'n stuk woeste grond. Of naor 't Peddegat. Bie mooi weer ginge wiele zwemmen in de Barkel. Umda'j wal in 't water moch zwemmen, maor neet op de kanten lopen, kon dat trouwens maor op weineg plaatsen. Noe 'k dit zo opschrieve, denk ik nog: wat 'n mooie tied hadden wiele toen.

Wesv: In de uterweerde van Rien en lessel en in de ward bi-j 'n waoj ku'j mooi spölle: 'n roeiboot losmake en laote drieve, visse uut de nette hale en zukke streke.

Bre: Vanuut Brevoord ging der wal 's 'n tröpen naor 't Klooster, 'n heel old bos. Wi-j mochten nooit met, mosten dalek uut skole in huus kommen.

Vor: Dat was rond 1925 en deurumme wet ik niet alles meer.

● *Der bunt nogal wat activiteiten dee de metworkers neumt: nöste uthalen wodn völle edaon, jonges waren veural op zeuk naor de nöste van kraejen, eksters, aenden, doeven en kieften. Soms wodn de eier uut-*

eblaozen um de basten te bewaren. Kikvörse en eekheurtjes wodn evangen. In de busse wodn hutten ebouwd, der wodn in beume eklommen en natuurlek wodn der spelletjes espöld as beumken verwisselen en verstopertje spöllen. In depe zandgaete wodn in later tied op de fietse allerlei kapriolen uut-ehaald. En met wat stevegs an de veurvorke van de fietse wat de speken raakt as 't rad ronddraejt, he'j 'n mooie klepper.

Harf: In 't bos was van alles te belaeven; door ko'j b.v. eekkatte jagen. Dén sprong dan van den enen boom naor den anderen tutdat e meu was en zich leet vangen. [Ok: Bel, Aal / Lich 1992 (Telge 8, 60)].

Gor: A'j eier evonden had, ko'j ze uutblaozen en an 'n touw riesten.

Aal: Wa'w 's zaoterdays deenn, was nuste zeuken in de heide: nuste van eksters, kraejen, markolvers, doeven en andere voggels. Wee in den hoogsten boom waogen te klimmen, dén was 'n held. De eier dee'w vonn, blaozen wi-j uut; dan wodn ze an-ene-erijd en heengen ze an 'n rieste an de mure. Hoo meer eier, hoo mooier! Dat zee'j gelukkeg neet meer. In 't veurjaar dee'w ok meikevers schudden. 's Mons ko'j ze van de jonge eikebeume schudden en 's aovends in den tweedonkern, dan vloggen ze en dan ko'j ze ok vangen. Dozen vol ha'w; tutdat moder 't begon te vervelen en dan mos i-j ze an de hoondere gevven en dee vratten ze op. Mooi was 't ok as de dosmölle kwam um 'n viemhoop te dorsen want dan ko'w muze vangen. Sommegen deenn ze in 'n deusken en dan metnemmen naor schole! Ze deenn ze ok wal an 'n töwken um ze dan te laoten lopen.

Vor: Deur de busse trekken, was mooi. Eier halen ie uut de nöste um ze uut te blaozen en dan ko'j der 'n lange riste van maken, die'j an de bozem konnen hangen. Hoe hoger 'n nös van 'n kraeje of ekster in 'n boom zat, hoe mooier. Ok klauteren wie wel in de beume um te laoten zien wie 't hoogste kon kommen. En dan zwiepen tötda'j 'n andere boom konnen pakken en dan aoverklimmen. [Ok: Loch, Lar,

Hen, Zev].

Pan: Kikkers wiere ien de ward gevange en dan opgeblaoze. [Ok: Lich].

Kep: 'n Hut bouwen –in de grond of in 'n boom– was 'n mooi wark. [Ok: Gor, Wich, Bor, Gees, Nee, Aal, Hen, Ang, Zev, Did, Pan II Bat].

Dui: 'n Olde knotwilg in de fik staeke, was iets wa'j niet doen moch [Ok: Bro].

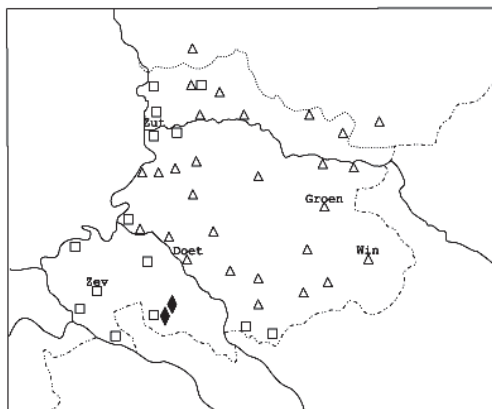
Bel: Wi-j gingen met de fietse de bekke in-jagen: de Slinge was wal vief meter lege en roem ne meter depe. Ok ginge wi-j met de fietse de leemkoelen in. Dee waren 20 meter depe; dat mos ie kennen um met de fietse in dee depe gaete te jagen. [Ok: Bor].

Pan 1988: Ruutje tikke dee je vroeger 's aoves met 'n knoop on 'n sjettendraod. Die draod draejde gi-j ien 't rond, dan begon dén knoop te zoeme en dan hiel je 'm tege de rute en dan rätelde dén knoop met 'n hoop lawaoj tege de rute. Daordeur liet je de minse schrikke; 't was 'n kwaojongespel [Telge 7, 117].

STOKKEN

(vuurtje) stoken

01 (VUURKEN) STOKKEN: Harf, Alm, Wich,

△ (vuurken) stokken 01 □ (vuurken) staoke(n) 02

◆ vuurke stäöke 03

De grenze tussen stokken en staoken lig in de buurte van den Olden Iesselt. Allene veur sHe en Sto is stäöke op-egeven.

Vor, Ruu, Loch, Lar, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro II Bat, Haak.

02 (VUURKEN) STAOKE(N): Gor, Harf, Eef, Zut, War, Din, Voo, Wehl, Does, Lat, Zev, Sto, Pan, Lob.

03 VUURKE STÄÖKE: Zed, Sto.

04 VEURKE BEUTEN: Nee, Rek, Bel, Win, Gen, Meg II Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe.

05 VUURKE BUTE(N): Wesd, Wehl, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 39].

06 (VUURKEN) BEUNEN: Gor, Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Groen II Mar.

07 VUURKEN BRUDEN: Sin.

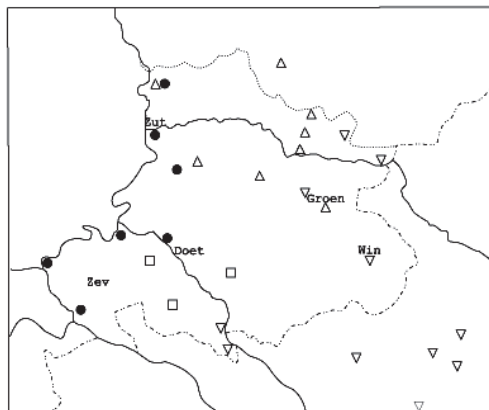
08 (VUURKEN) BRUJEN: Sil.

09 (VUURKEN) BRUUNN: Hen.

10 (VUURKE) BÄÖJEN: / Gen 1999 [Telge 12, 23].

11 FIKKE(N): Gor, Zut, Wich, Kep, Ang, Wesv, Pan.

Ruu: Vuurken beunen, maor wiej zegt: vuurken beunn [Ok: Vor, Bor, Gees, Gels, Groen].

▽ veurke beuten 04

□ vuurke bute(n) 05

△ (vuurken) beunen 06

● fikke(n) 11

Beuten, bute(n) en beunen in de betekenis stoken bunt nog redelek bekend in onze streek; verg. in dit verband ok beuten/buten in: 't Huus blz. 104. Fikken –in 't uterste westen op-egeven– is ok in 't westen van Nederland 'n bekend warkwoord.

Wehl: Buten, met een uu as in 't woord buur. [Ok: Zed].

Gor: De kinder bint an 't vuurken staoken/an 't vuurken beunen/an 't fikken.

Meg: In de goeie waek gingen in Megchelen de misdieners rond um paoseieren op te halen. Wie geen eieren in huus had, gaf geld. Bi-j dat rondtrekken mieken de misdieners altied vö! lawaai met holten ratels. Veur de oorlog was 't ook de gewoonte um an de Negen Heisters (kort bi-j 't Landfort voor de parochiegrens was) 'n vuurke te beuten.

Zev: Met 'n braandglas en de zon ko'j vureke staoke: b.v. de handvate van 'n fietsstuur (dat stonk alderjekes) of veters.

Gels: Nao Paosen was 't wal 's dat kinder wat aans an wollen stekken as de Paosbaoke; dan stokken ze wal 's 'n heuj- of 'n zaodborg an. [Ok: Gees].

Ang: Um de kinder bang te maken, zeien ze wel: "A'j met vuur spö!t, pis i-j 's nachts in bed". [Ok: Gor, Vor, Loch, Bor, Nee, Bel, Aal, Kep II Bat, Stlo, Raes].

Win: Wee met veur spö!t, pisset zik in de bokse.

Nee: Geveurlek spö!llen (b.v. met veur of an 't water) neume wiej: paogeln. [PAOGELLEN; ok: Din, Vars, Kep / Eib 1945 (Telge 10, 158), Aal 1964 (Rots 1, 33), Vars 1985 (Telge 6, 258).

● *Veur 't in 't veurjaar afbranden (vake deur kinderen) van de barmen van waegen en gravens bunt op-egeven:*

01 SCHREMMEN: Gor, Loch, Zwi, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Bel, Win II Bat.

02 SCHREMPEN: Nee, Eib.

03 SCHREMPLEN: Win.

04 SCHREUJEN: Gor, Lar.

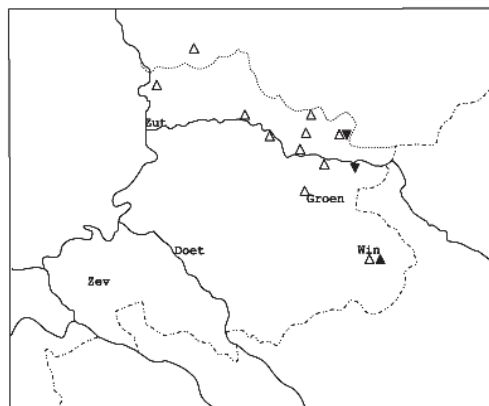
05 BLEUTEN: Baa.

06 BLEUKEN: Hen.

07 REUJEN: Harf II Bat.

Win: De kindere bunt an 't schremmen/an 't schrempelen.

Gor: De kinder bunt de barm an 't schremmen/schreuken.

△ schremmen 01

▼ schrempen 02

▲ schrempelen 03

In 't noordoosten van den Aacht komt de warkwoorden schremmen, schrempen, schrempelen veur in de betekenis: de barmen van waegen en graven afbranden.

JATTEN

(fruit) stelen

Hieronder staot namen dee speciaal gebruikt wordt as kinder fruit pakt op plaatsen voor dat neet mag.

01 JATTE(N): Gor, Zut, Ruu, Zwi, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Voo, Meg, Kep, Hen, Baa, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Pan II Bat, Emm.

02 GAPPE(N): Gor, Harf, Eef, Zut, Vor, Lar, Bor, Nee, Eib, Groen, Aal, Win, Din, Meg, Does, Lat, Dui II Bat.

03 STAELE(N): Gor, Harf, Wich, Vor, Eib, Bel, Aal, Din, Voo, Zel, Hen, Tol, Did, Lob II Kle.

04 STELLEN: Ruu, Bor.

05 REUPEN: Gor, Alm, Eef, Vor, Loch, Bel, Wesd, Doet, Dre, Hen, Bro, Ang.

06 RATSEN: Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Zel.

07 RATSKEN: Win.

08 PIKKEN: Vor.

Zev: De blage doen appels jatte.

Gor: De kinder loopt onder de beume appels te reupen.

Dre: De kinder bunt an 't peren reupen.

Sil: De kinder zun an 't proemen ratsen.

Wehl: De blagen zitten aan de kersen.

Wich: Bie 't Suderas ston 'n tamme kastanje; door moch ie natuurlek niet van stellen, maor umdat 't zo spannend was, gebeuren 't toch.

Eef: Biej 'n boer hier stond vrogger 'n bastend grote boom met roggepeertjes. Wat op de grond lag, moch ie metnemmen, a'j maor neet gingen reupen in de beume en dan de takken der of trekken.

Voo: Bi-j J. zatten geregeld kwaojongens tiedens de meddagslaop in de kerseboom um zich de boek vol te aeten. Wegjagen hielp niet völ. Soms mos 'n schot hagel uut 't jachgeweer uitkomst biejen.

Op 'n kier wollen ze J. 's goed te pakken naemen. Der wier 'n pop gemaak en dén wier stillekes in den kerseboom gehangen, met 'n lank dun touw der an naor 'n paar struuk, waor de kwaojonges zich achter verstoppt hadden. Doornao wier der wat lawaai gemaak zodat J. menen dat der kwaojonges in de kerseboom zatten um kersen te ratsen. J. dach: "Ik zal ze wel kriegen". Hi-j kreeg zien jachgeweer en pafen 'n schot hagel in de loch. Op 't eigeste moment lieten de jonges 't touw los en kwaksen de pop naor onderen. J. zag dat en schrok alderbastend. Hi-j begon te jammeren: "Now he'k der toch één doodgeschaoten; en ik heb 't der nog wel zo'n end naeven gehollen. Hoe mo'k der now met?". Efkes later heuren e gelach en gegrinnek achter de struuk. Toen wis e wel hoe laat of 't was. De jonges wazzen rap vertrokken en J. hef 't geweer maor niet weer gebruikt um kersenratsers verschrik te maken.

SLEUTJEN SPRINGEN

slootje springen

01 SLEUTJE(N) SPRINGE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Eib, Baa, Wesv, Zed II Bat, Mar, Haak.

02 SLOOTJE SPRINGEN: Hen, Does, Ang, Zev, Pan.

03 AOVER DE GRAVE(N) SPRINGEN: Loch, Eib, Bel, Groen, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Meg, Wesd, Zel, Doet, Kep, Dre, Hen, Bro, Tol II Ram, Anh.

04 AOVER DE GRAAF SPRINGE(N): Meg, Dui, Lob II Emm, Elt, Kle.

05 OVVER DE BAEKE SPRINGEN: Win.

06 AOVER DE BAEK SPRINGEN: Voo.

07 AOVER DE SLOOT SPRINGE: Zed.

08 GRAVEN SPRINGEN: Ruu, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Sin.

09 GRAEVENTJE(N) SPRINGEN: Haa, Bel, Vars, Sil, Wesd, Zel, Hen / Kot 1913 [Meinen 2a, 18], Din 1981 [Dinxperlo 1, 145].

10 GRAEMKE(N) SPRINGEN: Gees, Nee, Eib.

11 GRAEFKE SPRINGEN: Wehl, Zev, Did.

12 GRAEVEN SPRINGEN: Aal.

13 GRIPKE SPRINGE: Wesv, Dui.

14 BEKKE SPRINGEN: Lich.

15 STOKSPRINGEN: Lob.

Bie sleutje springen mot ie 'n anlöppe nemmen en dan springen.

Lar: Bie sleutje springen mot ie 'n anlöppe nemmen en dan springen. [ANLÖPPE; ok: Gees].

Nee: A'w in plaatse van aover, in 't graem-

ken sprongen, plukken wie gauw ne fossen grös, dreugen de klompe oet en dan ging 't op hoes an. Niks zeggen natuurlek, aans zwaaien der wat!

Gor: Wiele dejen 't nit vake; der was nit völle slootwark. En wie wordden bange emaaft veur 'n bollebak, dén in 'n sloot woont en geerne kinder lust!

Sil: As der één in 't water viel, dan had e 'n snoek gevangen.

Voo: As der één in de graven gevallen was, zei mien vader: "Dén hef 't viswater gepach".

Kot 1913: Herman kwam met natte veute van de schole in. "Hoo is dat noo waer ekomene?", vroeg grootmoder. "Boh; wi-j wazzen an 't graeventjen springen en doo ha'k der gin arg in dat an de andere kante van den graven –bi-j de brugge– de grond zo söppel zol wezzen en doo ...", zae Herman [Meinen 2a, 18].

POLSSTOK

polsstok

- 01 POLSSTOK: Acht, Liem.
- 02 SPRINGSTAKE: Vars, Wesd, Zel.
- 03 SPRINGSTOK: Lich.
- 04 STOK: Eef, Ruu, Eib, Zel, Did, Zed, Lob.
- 05 POLS: Hen.

Eef: Op 'n dag waren de jongs uut de buurte an 't polsstok springen. 't Water was tamelek hoge en één van de jongs bleef halfweg staecken umdat zien stok wegzakte in de modder. Hee hing tussen hemel en 't water en wol proberen dreuge te blijven. Eén van de jongs reep: "Gait, door kump oew moder an!". Gait leet zich zakken en deur zien veraltereerdheid baaide e naor de verkeerde kante van de sloot. Van arremood mos hee dus ok nog terugge deur de sloot. Later zei e dat 't 'm achterof bekekken nogal met-evallen was!

Zed: As jonges kwame wi-j bi-j 'n holle pepel in 'n weiland bi-j mekaar. Door lage onze stökke in.

PEUTJEN HÄÖKEN

pootje haken

- 01 PEUTJE(N) HÄÖKE(N): Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 59], Lich 1991 [Telge 8, 90] || Bat, Mar.
- 02 POOTJE HÄÖKE: Lat.
- 03 BEENTJE(N) HÄÖKE(N): Zwi, Bor, Sin, Zel, Zev, Lob.
|| beentje(n) stelle(n): Anh, Emm, Elt.
|| beenken stellen: Ram.
|| beenken zetten: Hei, Raes.
|| beenken haken: Stlo.
|| voetje häöke: Kle.

Eef: Bie 't uitgaon van de schole –as de één veur de ander naor buten wol– wier der nog wal 's peutje ehäökt. 't Was gemeen en der stond op schole 'n flinke straf veur.

Aal: A'j 37 joor evoetbald hebt, wet ie wat peutjen häöken is.

Vor: Wie deenn dat wel met zien tweeën: dan ging der ene stiekem achter ene liggen en 'n ander leep dan veur 'm langs en gaf 'm 'n dauw woordeur e achteraoover-viel. Dan mos ie maken da'j weg waarn.

Zed: Döppe is a'j iemand expres blesseert bi-j 't voetballe. [DÖPPE(N); ok: Kep].

SLEEËN

sleeën

- 01 SLEEË(N): Acht, Liem || Bat, Mar.
- 02 SLEETJE RI-JE: Lat, Wesv, Dui, Zev, Zed, Lob.
- 03 SLEETJE(N) RIEJEN: Gor, Eef, Zut, Vor, Groen, Meg, Kep.
- 04 SLEETJE(N) RIEDEN: Aal, Zel.
- 05 SLEETJE RIENN: Harf, Haa, Win || Bat.
- 06 SLEKE(N) RIEJEN: Gees, Does.
- 07 SLEETJE GLIEREN: Din.
- 08 STEULKEN GLIEREN: Win.
- 09 SLEETJE TREKKEN: Ruu.

Zut: De kinderen sleeën/doon sleetje riejen.

Wesv: De kindere zin an 't sleetje ri-je.

Win: Wi-j gingen naor de Italiaanse Meren of

Schaatsen en sleetjen riején op 't ies

de Ballastputten hen priksleenn en sleetjen trekken. [PRIKSLEENN; ok: Zwi].

Lob: Bi-j dolsleje draojde je de slee met 'n touw rond 'n pos in 't ies. Die op de slee zat, ston nao afloop hartstikke dol op 't ies deur al dat draoje. [DOLSLEJE].

Meg: De weinige sneeval van de laatste joren en 't drukke autoverkeer hebben 't sleetje riején verdrongen.

SLEE

slee

- 01 SLEE: Acht, Liem II Bat, Mar, Kle.
- 02 SLEEJ: Wehl, Does, Did, Pan.
- 03 SLÖPPE: Bel.

Gor: As slee wodn vake 'n olde kiste of 'n öllieblik gebruikt. Wiele gingen dan bie ons van de diek af: met de boek lag ie der dan op en zo ging ie met 'n vaart de weie in.

Eef: Vake was 'n slee gewoon 'n holten bekske met 'n paar iesders der onder.

Lob: Ze ginge ook wel in 'n grote, olde koekepan zitte die te dun geworre was um nog bi-j 't bakke te gebruke.

Win: 'n Klein sleken heet 'n steulken. [STEULKEN].

Win ca 1930: "I-j mosten iessteulkes hebben", zae Jan, "dat bunt kleinen sleeke en dan köj ow met praggen eigens veuruut lao-

ten gaon [Meinen 5, 15]. [IESSTEULKE(N)].

● *Veur 'n antal plaatsen is de prikslee eneumd:*

- 01 PRIKSLEE: Gor, Zut, Aal, Vars, Zel, Hen, Bro, Ang, Lob.

● *Bie 'n prikslee he'j twee stökke neudeg; zon stok heet:*

- 01 PRIKSTOK: Acht, Liem.
- 02 PRIKKESTOK: Gor.
- 03 PRIKKER: Sin.
- 04 SLEESTOK: Gels.

Voo: Bi-j 'n prikslee ha'j twee prikstök neudeg um veuruut te kommen.

Win: As prikstökke nammen ze vleisspielen met an ene kante ne naegel der in.

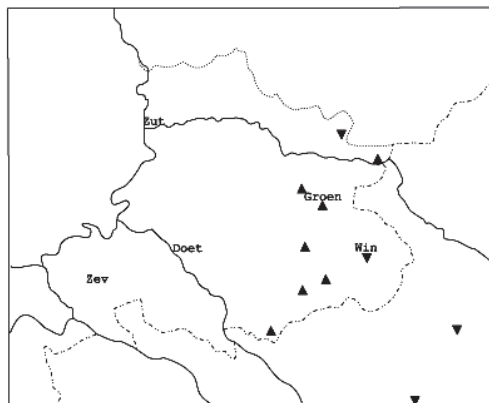
Zel: As prikstökke gebruikte wi-j worstespielen met an de onderkante 'n spieker der in.

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven dat ze door gin prikstökke gebruikten: Harf, Eef, Lar, Gees, Haa, Eib, Lich, Gen, Sil, Doet, Wehl, Kep, Did, Zed II Bat, Mar.*

SNEEBAL

sneeuwbal

- 01 SNEEBAL: Alm, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Din, Gen, Voo, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Wesv, Zev, Did, Zed, Sto II Mar, Hei, Rhe, Anh, Emm, Elt, Kle.
- 02 SNEEBALLE: Gor, Harf, Eef, Lar II Bat.
- 03 SNEEUWBAL: Zut, War, Wesd, Wehl, Lat, Dui.
- 04 SNI-JBAL: Pan, Lob.
- 05 SNEEKLOETE: Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din.
- 06 SNEEKLOETEN: Nee, Win II Ram, Raes.

▲ sneekloete 05 ▼ sneekloeten 06

Sneekloete/sneekloeten bunt weurde dee in 't oosten van den Acht en in Westfalen veurkomt.

Lat: De kinder zun an 't sneeuwballen gooie.
Pan: De blage zien on 't sni-jballe smiete. [SMIETE(N); ok: Gor, Nee, Bel, Meg, Sto, Pan II Bork, Hei, Anh, Elt, Kle].

Nee: De kinder bunt an 't sneeballen. [SNEEBALLEN; ok: Bor, Vars, Sin, Sil, Wesd, Zel, Doet, Bro, Tol II Bat].

Bel: De kinder bunt an 't sneekloeten smieten; of: ze bunt an 't sneekloeten. [SNEEKLOETEN; ok: Rek, Groen, Lich, Aal, Win, Din, Sin / Lich 1991 (Telge 8, 111) II Bork, Raes].

Bre: De kinder bunt an 't kloeten. [KLOETEN; ok: Aal / Aal 1964 (Rots 1, 22) II Rhe].

Din: A'j 'n sneebal/sneekloete hard in mekare kneppen, dan kree'j 'n iesbal of ieskloete. [IESBAL; IESKLOETE].

Wich: Um 'n sneepoppe te kriegen mo'j twee grote sneeballen rollen; die'j op mekare zet. Door baovenop kump 'n kleinere sneebal as kop. Door druk ie eierkaolen in veur de ogen, 'n wortel veur de neuze en ie stekt 'n piepe in de mond, doet um 'n das um en zet 'm 'n mutse op. A'j der dan nog 'n barken bessem bie zet, is e kloor. [SNEEPOPPE].

Bel: Ne sneepoppe neumden wi-j ok wal ne sneekeerl. [SNEEKEERL; ok: Aal, Bre, Win, Vars, Hen II Hei].

● *Veur slieren op 't ies en slierbane kiek in: De wereld-A, blz 156-157. Veur schaatsen e.d. kiek in: Hoofdstuk 15 Sport.*

TÖWKEN SPRINGEN touwte springen

Ut de antwoorden van de metwarkers blik dat tówken springen veural deur mae-kes dee op de legere school zatten, edaon wodn. Veural 't veurjaar, de zommerdag en de harfst wordt as tieden eneumd woorin der esprongen wodn; vake op de spólplaatse van de scholen, maor ok wel bie huus. Der bunt verschillende meugelekheden um 't touw te draejen; opvallend is dat der veural liedjes met Nederlandse teksten ezongen wordt; zo as: *In spin de bocht gaat in; Anna stond te wachten; Carolina ging uit wand'len; Karel I brak zijn been; Schuitje varen over zee, zeg Annie ga je mee; Mijn vader die is ziek; In de Koperensteeg stond een huisje leeg. Tegenwoordig wordt der haoste neet meer tówken esprongen; doorbie spölt 'n rolle dat kinderen zovölle andere dingen doon könt.*

01 TÖWKE(N) SPRINGE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Haak, Bork, Hei, Raes, Kle.

▲ lientje(n) springen 03 ▼ lientken springen 04

Näöst touwtje springen is in nogal wat plaat-sen op-egeven dat der ok lientje(n)/lientken springen ezegd kan worden.

- 02 TOUWTJE SPRINGE: Lat.
 03 LIENTJE(N) SPRINGEN: Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Sin, Zel, Wehl, Dre, Hen / Zel 1936 [Klokman 3, 44] || Elt, Kle.
 04 LIENTKEN SPRINGEN: Win || Ram.
 05 ZEELTJEN SPRINGEN: Bel || Stlo.

Bel: Vrogger ging i-j zeeltjen springen nargens better as met ne peerdeliene umdat dee zo lank en zwoor wazzen. Twee maekes mossen draejen en de andan sprongen der dan met 'n paar tegelieke in of in 't verzet: een veur ene.

Bor: Der waren verschillende meugelekheden. As ze an 't draejen waren, mossen de anderen achter mekare der deurlopen of één of twee keer springen en der dan weer uutspringen. Ie konnen gewoon springen en hoge: dan ging 't touw der twee keer onderdeur. Natuurlek ko'j allene springen, maor behalve met één touw wodn ok met twee töwwe edraejd. Dee gingen dan tegen mekare in. Dat was meujleker springen. [INSRINGEN; UUTSPRINGEN].

Eib: A'j in oe eentje sprongen, dan kon der nog wel 's eentje bie oe inspringen.

Gels: As der al edreejd wodn, dan mos iej inspringen. A'j dat neet konn (umda'j 't lientje springen nog leren mos) dan moech ie vuurstaon: näöst 't touw en dan pas begonnen ze te drejen. [INSRINGEN; VUURSTAON].

Doet: Töwken springen wier veural op de laegere school op de spölplaatse edaon deur meisjes van zes tut dertien joor.

Lob: Töwke springe was vur de meide; jonges deden nog wel 's draeje. A'j aan de beurt was, zei je: "Now zie ik der aon". De andere zongen nog wel: "In spin de boch git in; uut spuut de boch git uut".

Bel: A'j veur owzelf sprongen met 'n zeeltjes-touw (met klöskes der an), dan ko'j der bi-j zingen: "Ik trouw met inneman (of: edelman), binneman (of: bedelman), dokter, pastoor, könnink, keizer, skuddemaojoor (of: schuttermajoor)".

Kep: De draeijers konnen heel gauw rond-

draejen; dan mos de springer één keer hoog springen zodat 't touw twee keer onder de vute deurging. Bi-j 'n bepaold springversjen mos i-j iedere keer bi-j 't laatste woord van 'n regel bukken; de draeijers mossen dan 't touw 'n keer hoog (baoven ow) draejen. A'j nao 't hele versjen nog niet af waren, begon i-j opni-j. Maor dan wieren de laatste woorden twee keer gezongen, dus dan mos i-j twee keer bukken. Der was ok 'n springversjen woorbi-j i-j der veur mos zörgen dat 't touw bi-j 't allerlaatste woord tussen ow vute stil lag.

As der met twee touwen gedraejd wier, dan mos der heel vlug gesprongen worden: hen en weer. A'j bie 't inspringen tegen den draej insprong, dan sprong i-j krang in. [KRANG]. Tegenswoordeg hebt de meisjes 'n kort touw woor-a'j alleen met springt.

Lar: Der wodn ok wal 's met twee of drie tegelieke esprongen. En 't gebeuren dat a'j met zien tweeën waren, 't ene ende an 'n deurknop of um 'n lanteernpaol vaste-ebonden wodn.

Zed: Bi-j showspringe wier eers langzaam gedraejd en dan op-ens heel gauw. Bi-j veurbeeld bi-j zinne, dan deie ze aan 't eind gauwer draeje: "n Aap op de" langzaam draejen; bi-j "fiets" heel gauw. Dat was moeilek want as der gauw gedraejd wier, mos gi-j hoger springe. Dat gauw draeje hiet: draeje in de geisel. [SHOWSPRINGE; ok: Lob; GEISEL].

Wesv: Töwke springe deje veural de deern-tjes. 't Wier op de speelplaats bi-j school gedaon, mar ok wel bi-j huus. A'j thuus 'n grote dael had, ko'j door bi-j slech weer töwke springe.

Tol: 't Töwken springen begon in-ens. Ene brach der 'n touw met, den anderen dag had iederene dat. 't Was net een besmettelike ziekte. I-j konnen op één been springen, ummedraejen onder 't springen, bukken en hoge draejen (b.v. drie tellen bukken, drie tellen gewoon), der deur lopen: dan liepen ze achter mekare an en moech der gien slag tussen zitten die-t läög was, heel gauw draejen. Lasteg was met twee touwen tegen mekare

indraejen. De jonges deien veurnamelek pesten; b.v. der dwars deurhen lopen.

Zed: Dan op-ens was der weer 'n tiedje dat de maedjes niks anders deie as tówkes springe. En zo op-ens was 't dan weer afge-lope en was der weer 'n ander spelleke.

Wehl: Springtied was nooit in de winter. As 't springtied was, dan sprongen de deerntjes nao schooltied de hele dag op plaats en woor 'n betje harde grond was.

Ruu: As 't springen 'n kere te lange duren en ie wollen der neet uut, dan begonnen ze hoo langer hoo gauwer te draejen. Heelp dat nog neet, dan deden ze 't touw strak trekken.

Vor: le bunt af a'j 't touw tussen de bene kriegt of a'j der op gaot staon.

Groen: Wi-j gingen lopend springen naar schole; noo kan dat neet meer.

War: Der is völ te völle verkeer en dus is der geen plaatse meer um tówken te springen.

SPRINGTOUW

springtouw

- 01 SPRINGTOUW: Acht, Liem II Bat, Mar, Raes.
- 02 SPRINKTOUW: Groen.
- 03 LIENTJESTOUW: Ruu, Lar, Gees, Gels, Hen.
- 04 LIEN(E): Wich, Vor, Wehl.
- 05 LIENTJEN: Sin, Zel.
- 06 LIENTKEN: Win.
- 07 ZEELTJEN: Bel.
- 08 ZEELTJESTOUW: Bel.

Loch: As springtouw wodn wel 'n peerdelien gebruikt. [Ok: Ruu, Bel].

Gor: 'n Springtouw kree'j wel gratis bie de Klozpe.

- *Andere spelletjes met 'n touw:*

Gor: 'n Ander spelletje met 'n lank touw was 't touw lege aover de grond dreien. De kinder mot dan iedere kere opspringen tot ene op 't touw springt. Die is af en mot dan dreien. [Ok: Haa, Win].

Rek: Bie peerd spöllen wodn 'n touw van oet den nekken van vuren onder de arme duur edaone en zo leep ie dan as peerd. Dén-t der achter leep, heel 't touw in de hande um te sturen: trok e an 't linker deel, dan mos 't peerd linksaf. Reep e: "Hu!", dan mos 't peerd stille staon. [Ok: Haa, Groen, Lich, Win, Vars, Zel, Kep, Dre, Ang, Wesv].

Zed: Jonges doen wel touwtrekke. [TOUWTREKKE(N); ok: Groen, Lich, Gen, Hen, Baa, Zev].

Vor: Wiele as jonges gingen nog wel 's hoogte springen aover 'n touw. Twee jonges mossen dan 't touw vaste-hollen en de anderen sprongen wie 't hoogste kon. A'j der ene neet mochen, dan dee'j de liene stiekem iets hoger, dan häöken hie der wel met de bene achter. [Ok: Nee, Tol, Wesv, Zev].

Zev: Der wier wel 'n touw an 'n dikke tak vas-gemaak um zo touw te könne klimme. [Ok: Baa, Tol].

Zut: Blikjen lopen doo'j op twee conserven-blikjes. In elk däörvan ha'j twee gaatjes gemaakt; 'n touw der deur en dan mos ie op de blikken gaon staon, 't touw in de handen. Zo mos ie proberen te lopen. Wee 't eerst aover de streep was, had gewonnen.

- *Veur snorrebot kiek onder 3, binnen spöllen.*

KNIKKEREN

knikkeren

- 01 KNIKKERE(N): Acht, Liem / Bat, Mar, Haak, Vre, Ram, Bork, Hei, Raes, Rhe, Emm, Elt, Kle.
- 02 KNIKKER SCHETEN: Bor, Bel, Groen.
- 03 PIETJES SCHETEN: Bel.
- 04 BUTSE: Lob / Pan 1988 [Telge 7, 24].
- 05 TUTEN: / Lich 1991 [Telge 8, 127].

Gees: Knikkeren, maor wiej zegt: knikkan. Zo he'j hier 't gezegde: In Geestan en Gelstan könt ze knikkan en stuitan. [KNIKKAN; ok: Gels, Nee, Bel, Liev, Vra, Zie, Har II Mar. KNIK-KAAN: Ruu / Eib 1947 (Schaars 3, 149)].

Harf: De laeftied veur knikkeren was, a'j nog nor de legere schole gingen.

Gor: Aover 't knikkeren in 't algemeen: wiele hebt de indruk dat in verschillende joren en op verschillende scholen de spölregels wel wat uut mekare lepen.

Eef: Umdat der geen kuultjes in tegels emaaft könt worden, wordt der tegenswoordig neet meer zovölle eknikkerd op 't schoolplein.

Kep: Rond 1980 kwamen der tegels op 't schoolplein met 'n kuultjen der in: knikker-tegels. Die wieren niet graag gebruikt, umda'j op die tegels de vingers zo rauw kriegt. [KNIKKERTEGEL].

Doet: Zo wied a'k begreppen heb van mien kleinkinder wördt der now ok nog wel eknikkerd; meestal met z'n tweeën, in herfst en veurjaor.

Hen: Zowel jonges as deerns knikkerden. De jonges deenn meer an kuultjen knikkeren; de deerns deenn praktisch allene hökske knikkeren.

Wich: Wie 't eerste "Eers" zei, moch beginnen.

Gees: Wee met oftellen aoverbleef, moch beginnen.

Eib: Wee 't dichste met zien stuitter bie den cirkel, strepe of 't kuultjen kon gooien, was 't eerste. Dat gaf vake nog gedoo en vake was der dan al zon ruzie, dat 't knikkeren helemaole neet deurgink.

Hen: Bi-j 't knikkeren niet meer met meugen doen, umda'j schelms spölle, was 'n zware straf. Want dat zag de hele schole en door was de neudege diplomatie veur neudeg um weer met te meugen doen.

Gor: As ze in de gaten hadden da'j 't neet zo good konnen, dan waren ze der gek op da'j met deden.

Lich: Den stuitter oppoetsen, dan ha'j meer geluk.

Aal: Op den stuitter spi-jen; in de holle hande hen en weer rollen of der ovver blaazen gaf geluk.

Eib: Ik hadde altied ne GELUKSSTUITER.

Gen 1999: TIKSEN "knikerspel waarbij men

probeert om bij het gooien van een knikker een andere knikker te raken; lukt dat, dan heeft men gewonnen" [Telge 12, 158].

Vars: Wi-j spölle tikken en bereiken. Dat wol zeggen: de knikker wao'j nao gooit, mozzen i-j raken of de knikkers mozzen zó dichte bi-j mekare kommen, da'j ze met uutgespreiden doem en pink bereiken konnen. In beide gevallen was de andere knikker veur ow. [TIKKEN; BEREIKEN].

Gees: Wee 't meeste verspöld had, reep: "In de heur reupe!". Dan grep iederene zovölle meugelek knikkers en dan was 't oorlog.

Bre: De kindern bunt weer an 't knikkern; 't is weer knikkertied. [KNIKKERTIED; ok: Gor, Bel, Win, Kep, Wesv].

Gor: De knikkertied begon in de harfs, maor ok in 't veurjaor deden ze 't nog. Akeleg kolde hande kreeg ie der van!

● *In Driem bl 1, 80-82 en in Telge 11, 155 staot verhalen aover knikkeren.*

KNIKKER *knikker*

01 KNIKKER: Acht, Liem II Bat, Mar.

02 BUTS: Her, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 24].

Gels: Knikkers, maor wiej zegt: knikkas. [Ok: Gees, Nee, Bel II Mar].

Nee: Oet gekheid zegt ze nog wal 's: Bie Soetas koop ie knikkas en stuitas veur stivas. [Ok: / Eib 1947 (Schaars 3, 149)].

Lob: Vroeger zeie ze butse, now knikkers.

Hen: I-j hadn kleiknikkers en glazen knikkers.

Bel: In de twintiger jaoren too ik nao de skole ging, hadn de kinder maor één soort knikkas; zee wazzen van gebakken klei met 'n kleurke der umme. Maor ze hadden ok al wal mooie, glazen stuitas met zulke mooie kleuren der in. Dee wazzen völle grötter. Daor deden ze met sketen: probeern de knikkas te raken.

Gor: Knikkers ko'j kriegen, winnen of kopen.

Ze zatten ok in flessen afwasmiddel (Abro, Presto).

Lar: A'j gin knickers meer hadn, dan mos iej der wat lenen. A'j der wat gratis kregen, dan zei de gever: "Ik gunne ze oe".

Hen: A'j knickers mossen lenen, mos ie rente betalen; want dat kostten extra knickers. Dan ha'j zovöl knickers schuld.

Eef: Gooiknickers bunt knickers um op te gooien met pötjen knikkeren; 't bint kleine, glazen knickers. [GOOIKNIKKER].

Zut: 'n Geleende knikker neumden ze 'n wipknikker. [WIPKNIKKER].

STUITER

01 STUITER: Acht, Liem II Bat, Mar.

02 KNOTS: Zed.

03 PIKMORMEL: Doet.

04 STOOTKNIKKER: / sHe 1982 [Telge 3, 144], Gen 1999 [Telge 12, 154].

Gor: Stuiters bunt van glas met streepjes en wolkjes; ze bunt twee à drie cm groot.

Eef: 'n Stuiter is 'n grote glazen knikker.

Zed: 'n Knots of stuiter was 'n grote, gekleurde knikker.

Vor: Vrogger waren stuiters van steen.

POTTENBAKKER

01 POTTE(N)BAKKER: Eef, Wich, Vor, Ruu, Gees, Gels, Nee, Rek, Aal, Din, Meg, Sil, Zel, Kep, Dre, Hen, Lat, Wesv, Pan / Gen 1999 [Telge 12, 128].

02 KOGGELBOON: Gels.

Eef: Rechtevoort heet kleiknickers: pottebakkers.

Rek: Pottenbakkers waren knickers dee'j zelf emaaft hadn. [Ok: Vor, Gees, Gels, Rek, Din, Kep].

Gels: Pottebakkers of koggelbonen waren van leem ebakken; ze waren neet zo mooi rond.

● *Andere namen veur knickers dee nog eneumd bunt:*

Groen: Gewone knickers wodn ok wal marbels eneumd. [MARBEL].

Aal 1964: MARVEL "mooi afgewerkte knikker, waarmee men gewone probeert te tikken" [Rots 1, 27].

Sin: Mörmels bunt gebakken, gekleurde knickers; die wazzen meer weerd dan grieze knickers en daorumme wazzen wi-j der zune op. [MÖRMEL. MÖRMELDER: Sil].

Win 1971: MÖRMEL, MÖRMER "marmeren knikker, ook: knikker zonder meer" [Deunk 1, 147].

Wesv 1996: MÖRMEL "grote porseleinen knikker" [Telge 11, 65].

Din: 'n Mormel is 'n knikker van klei. [MORMEL].

Bre: 'n Marmel was 'n stuiter van marmer of glas.

Win: 'n Marmken is van glas met allerlei kleuren der in. [MARMKEN]

Kep: Porseleinen knickers wieren Chinezen eneumd. [CHINEES].

Nee: Beukenötjes bunt glazen knikkas met 'n beukenötje der in. [BEUKENÖTJEN].

Bel: Pietjes bunt deurzichtige, glaezen böllekes. [PIETJE(N); ok: Groen, Lich / Eib 1980 (Telge 1, 63)].

Vars: Böllekes bunt 1,5 cm in deursnee. [BÖLLEKEN].

Hen: In later tied wieren glazen knickers bonken eneumd. [BONK; ok: Meg].

Groen: Bommels bunt 2,5 à 3 cm groot. [BOMMEL].

Lich: Bommen bunt groter as stuiters; ze bunt altied van glas. [BOM].

Wich: Wi-j hadden iezeren bommen.

Zut: Looiers kommen uut kogellagers van draaischijven veur lorries. [LOOIER].

Gor: Looien bint grote of ok wel kleinere koggeltjes. [LOOIEN].

Eib: Loden waren soms roestereg en soms glanzend en zo'n 1,5 cm deursnee. [LODEN].

Aal: Loodjes bunt knickers van iezer.

Zed: Kogels zun groter en zun van glas met allerlei kleure der in. [KOGEL; ok: Lob].

Gor: Kuizen bint grote glazen of looien knikkers; één kuis was vief glazen knikkers weerd. [KUIS].

Eef: 'n Kuis is 'n grote glazen stuiiter.

Zut: Kuizen bint grote, gevarfde knikkers.

Sto: 'n Ballas is 'n stootknikker; dén is völ groter as 'n gewone knikker. [BALLAS; ok: sHe / sHe 1982 (Telge 3, 11)].

Zut: Näör ze groot zeen, he'j glazen knikkers dee drietellers en vijftellers geneumd wordt. [DRIETELLER; VIJFTELLER].

Vor: Wiej hadden stuiters (2,5 cm), tientellers (1,5 cm), viefellers (1 cm) en enkeltellers; die bunt nog kleiner en waarn heel vrogger van klei met kleurtjes. Later –net as de stuiters, tientellers en viefellers– van glas. [TIENTELLER; VIEFTELLER; ENKELTELLER].

Vor: Rond 1987 ha'j: duzendtellers (dat waren grote stuiters), minies (dat waren gewone knikkers), kattenogen (blanco glazen knikkers), öllieslagers (glazen knikkers met öllieglans), spikkels (glazen knikkers met spikkels), smurven (glazen knikkers met blauwe streep), zebra's (glazen knikkers met strepen), piraten (zwarte, glazen knikkers). De weerde is: minies 1, kattenogen 2, öllies, spikkels, smurven, zebra's en piraten 5 knikkers. [DUZENDTELLER; MINIE; KATTENOGEGE; ÖLLIESLAGER; SPIKKEL; SMURF; ZEBRA; PIRAAT].

Meg: 'n Glazertje is kleiner dan 'n bonk; ze zun doorzichtig en der zitten gekleurde slierten in. 'n Zeeuwse bonk is net zo groot as 'n glazere bonk, maor is wit van kleur met gekleurde strepen. 'n Zeeuwse en 'n Afrikaantje zun krek zo groot as 'n glazertje; 't Afrikaantje is zwart, 'n Zeeuwse is wit met gekleurde slierten. Andere knikkers die krek zo groot zun as 'n glazertje bunt: kattenooog (deurzichtig blauw of gruen), waterlander (deurzichtig met kleine sliertjes der in), smurf (deurzichtig, blauw met witte en rode strepen), spook (niet helemaols deurzichtig met gekleurde slierten). 'n Minie is 'n klein glazertje. Van klei gebakken zun 'n pottenbakker (broen van

kleur) en 'n stuiiter. [GLAZERTJE; ZEEUWS; AFRIKAANTJE; WATERLANDER; SPOOK].

Pan: Sterknikkers en katteoge zien glaoze knikkers. [STERKNIKKER; KATTEOOG].

Wesv: Rond 1940 kreeg ie veur ene glaze knikker 10 pottebakkers; veur 'n looie knikker en 'n stuiiter 25 pottebakkers.

Kep: 'n Glazen knikker was in de viefziger joren tien pottebakkers weerd.

Rek: 'n Stuiiter was tien pottenbakkers weerd; 'n glazen knikker dree tut vief pottenbakkers.

Lich: 'n Pietjen was vief knikkers weerd; 'n stuiiter tiene en 'n bom 20 knikkers.

Din: 'n Mormel was drie of vier pottebakkers weerd; 'n glazen stuiiter vier of vijf mormels.

Sin: Rond 1915 ruilen ik 'n kere tien knikkers veur één mörmel.

Eib: 'n Gaaf beukenötjen was tien knikkers weerd.

Neer: 'n Glazen stuiiter was vief knikkas weerd.

Neer: Mien va hef vake verteld dat ze vrogger zelf knikkas van leem maken.

Kep: Pottebakkers maken wi-j zelf wel, maor die waren heel gauw kapot.

KNIKKERBUUL

knikkerzak

- 01 KNIKKERBUUL, KNIKKERBUULTJE(N):
Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 81],
Wesv 1996 [Telge 11, 56] || Bat, Mar.
- 02 KNIKKERZAK, KNIKKERZEKSKE(N):
Gor, Eef, Zut, War, Vor, Tol, Lat, Zev,
Pan.
- 03 BUTSEBUUL: Lob.

Bre: In de jaoren darteg hadde wi-j ne eigen-gemaakten knikkerbuul. Deur den inslag zat 'n töwken, doormet ko'j den buul dichtetrekken.

● *De volgende knikerspelletjes wordt eneumd:*

KUULTJEN KNIKKEREN

kuiltje knikkeren

- 01 KUULTJE(N) KNIKKEREN: Acht, Liem II Bat.
 02 PÖTJE(N) KNIKKERE(N): Harf, Zut, Vor, Loch, Din, Meg, Zel, Dui.
 03 POTGAT KNIKKEREN: Ruu, Gees.
 04 KUULTJEN SCHETEN: Lich.
 05 KUULKEN JAGEN: Win.

Harf: Der wordt (vrogger met de klomp) 'n kuultje emaaft en 'n strepe etrokken. Door gaot de spöllers achterstaon. Ze sprekt af met hoevölle knikkers der espöld wordt. Um beurte wordt der dan 'n knikker op-egood naor 't kuultje. Den eigenaar van de knikker dén 't kortste bie 't kuultje lig, mag beginnen de knikkers in 't kuultje te kriegien. Wie de laatste knikker der in krig, hef 't pötje ewonnen.

Bre: Met kuultjen toelen ha'j ewonnene a'j as eerste 'n knikker in 't kuultjen konnen kriegien. Dan moch i-j alle knikkers dee door nog neet in wazzen ekommene, opkriegen en hollen.

Aal: 'n Variatie is: boerin. Daorbi-j mögt de knikkers met ne bogge deur de locht egood worden. [BOERIN].

Does: Met stukelen lieten ze 'n hand met knikkers naor de kuul rollen en wie de meeste knikkers 't dichtste bi-j de kuul had liggen, had gewonnen. [STUKELLEN].

sHe 1982: KNIKKERKULEKE, KNIKKER-PÖTJE "knikkerkuiltje" [Telge 3, 81].

Wesv 1996: 'N PÖTJE STUKERE "(in een klomp) knikkeren" [Telge 11, 86].

HEUPKEN KNIKKEREN

hoopje knikkeren

- 01 HEUPKE(N) KNIKKEREN: Alm, Ruu, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen.
 02 HEUPKEN TUTEN: Aal, Win.
 03 HEUPKEN SCHETEN: / Lich 1991 [Telge 8, 54].
 04 STUITER GOOIE: Wesv.
 05 PÖTJEN KNIKKEREN: Eib.

Aal: Heupken tuten ging as volgt: 'n heupken van veer (heel soms tien) knikkers wodn in 't zand ebouwd. Op ne bepaolden afstand (twee, drie meter) mochten leefhebbers probeern 't heupken umme te tuten met 'n stuiter of loodjen. Lukken dat, dan was 't heupken veur ow. A'j missen, was ow stuiter of loodjen veur den eigenaar van 't heupken. Bi-j 't tienstuks heupken was de mikafstand groter; dan wodn der gin stuiter of loodjen gebroekt.

Eib: In Eibarge ging dat pötje knikkern zó: i-j gingen met gespreide bene op de grond zitten met 'n pötje knikkers: 'n pötje beston oet veer knikkers; drie met daorbaoven op den veerden. Dan reep ie: "Wee schöt der op mien pötje?". Dén dat wol doon, mos dan twee/drie meter teruggestaon um op oew pötje te mikken. Gink 't pötje umme dan had de mikkerd ze ewonnen.

Alm: Heupke knikkeren is uut de tied; kuultje knikkeren gebeurt nog wel.

Wesv: Bi-j kruusjasse wier der dri-j knikkers in 'n dri-jhoek geplaats; dan was 't de kuns um met 'n andere knikker die knikkers te rake. [KRUUSJASSE].

Eef: Biej stoeken wordt deur de spöllers knikkers in 'n pötjen elegd en dan mot ene van de spöllers van 'n bepaolde hoogte zien kuis (stuiter) op disse knikkers laoten vallen. De knikkers dee uut de pot springt, bunt veur 'm. Dan mag de volgende spöller zien kuis laoten vallen en zo deur. De buit wordt hoo langer hoo kleiner. [STOEKE(N); ok: Wesv / sHe 1993, Telge 3, 204].

Bre: Pleksen was ne menere van knikkeren met twee stuiters; ene stuiter wodn der neer-elegd en den anderen mos daor vanaf oogheugte op vallen. Lukken dat, dan won i-j wat knikkers. 't Was 'n jongesspel. [PLEKSEN].

KRONE KNIKKEREN

potje knikkeren

- 01 KRONE KNIKKEREN: Aal.
 02 KROONSCHETE: Lich.
 03 RIKKETIKKE: Gels.

- 04 TIKKEN: Aal.
 05 HÖKSKEN KNIKKEREN: Hen.
 06 PÖTJEN KNIKKEREN: Doet, Zed.
 07 PÖTJE BUTSE: Lob.
 08 KRINGE SCHETEN: / Lich 1991 [Telge 8, 68].

Aal: Met 'n stöksken tekenen i-j ne krone van zon halve meter deursnae in 't zand. Met veer personen laggen der al gauw twaalf knikkers in de krone. Dan probeern i-j umstebeurten met ne knikker of stuiter de knikkers uut de krone te tuten. [TUTEN = "raken"].

Gels: Bi-j rikketikken leenn de knikkers in 'n veerkant of 'n cirkel; dan mos i-j probeern met 'n stuiter de knikkers der oet te scheten. Lukken dat, dan was den knikker veur ow.

Harf: De knikkers lagen in 'n vierkant en dan mos iej zeen da'j ze met oew stuiter der uut regen.

Alm: 'n Ni-j spölleken is: iemand legt 'n mooie knikker op, de ander probeert 'm te raken. Alle knikkers die misgaot, bunt veur de inzetter. Raak ie de mooie knikker, dan is e veur oe.

STREEPKEN KNIKKEREN

lijntje knikkeren

- 01 STREEPKEN KNIKKEREN: Loch, Bor, Bel, Lich, Aal.
 02 RIEGE KNIKKEREN: Bor, Rek.
 03 LIENTJE KNIKKEREN: Wich.
 04 LIJNTJEN KNIKKEREN: Aal.
 05 MEETJEN KNIKKEREN: Kep.
 06 STREEPKEN TREKKEN: Ulf.
 07 OP DE MEGÄÖRE SPÖLLEN: Zut, War.
 08 KONNEG SCHIETEN: Does.

Zut: Op de megäöre spöllen. Dan werden der knikkers op 'n rij gelegd, met an de kop 'n stuiter: de koning. Vanaf 'n bepaolde afstand mos ie dan 'n knikker näör dee rij gooien. Wäör oew knikker deur de rij ging, rechts däörvan was van oe. Raakten ie de koning, dan had ie alles gewonnen. De rij knikkers heet de megäöre.

Does: Bi-j koning schieten lag der 'n hele riege knikkers met 'n grote, glazen knikker an 't end: de koning. A'j die geraakt hadn, was i-j de winnaar.

Rek: Bi-j riege knikkeren en heupkes knikkeren was 't: hoo groter den stuiter, hoo wieter der of.

Bor: Bie riege knikkeren laenn de knikkers op 'n riege. Van drie meter afstand mos ie ze dan proberen te raken.

Bel: Met de klomp wodn ne sloffe –'n pad–emaakt en doorin kwammen de knikkas op ne bepaolden afstand te liggen. Dan mos i-j zeen da'j ze met den stuiter konnen raken. Dee'j eraakt had, moch i-j hemm. Dat spölden wi-j rond 1920 en in de joren viefteg wodn der ok nog zo espöld.

Bre: Met streepken toelen mos i-j precies op de strepe kommen en dan ha'j alle knikkers ewonnene. Lukken dat neet, dan geldden wee 't kortste bi-j 't streepken was.

Aal: Bi-j streepken knikkeren ha'j ne strepe van drie tut veer meter. Wee zien knikker 't dichtste bi-j de strepe egooid had, moch alles hollen.

Lob: Bi-j tege de muur butse, gooit ieder 'n buts tege de muur; gi-j mot zo kort meugelek bi-j mekaor ligge en as gi-j dan könt spalleke, is de buts veur ow.

NAOSCHIETEN

najagen

- 01 NAOSCHIETE(N): Din, Doet, Dui.
 02 NAOSCHETEN: Eib, Lich.
 03 NAOJAGEN: Aal, Bre, Win.
 04 NAOBALLEN: Bro.
 05 NAOTULEN: Zel.
 06 ACHTERNAOPOETEN: Zut.
 07 LANGJAGEN: Vor.
 08 ONRAKE: Pan.
 09 WEGKNIKKEREN: Rek.
 10 KNIKKER-TIK SPÖLLEN: Bor.
 11 BUTSELE: Zed.

Zut: Achternaopoeten werd veural met zien tweeën op weg van huus näör schole of um-

gekeerd gespöld. Langs de stoepe (in de gäöte dus) probeerden iej umstebeurten met 'n stuiiter de stuiiter van de ander te raken. Iedere kere raak, kostten 'n knikker.

Aal: Naojagen was veural veur jonges; 't ging 't mooiste op 'n zandweg en 't had wal iets weg van klootscheten.

Rek: Bi-j 't wegnikkern prebeern iej mekare te raken: dat neumden ze: doodscheten.

Win: Bi-j naojagen kö'j dit afpraoten; tuten twee, braeken ene. Dat heel in dat a'j den stuiiter van 'n ander eraakt hadden, i-j twee knikkers kreggen; a'j den stuiiter konnen bereken –as e binnen handbereik van owwen stuiiter lag– dan ha'j enen knikker ewonnene.

BIE IN DEN POT DOON

nog weer knikkers inzetten (tijdens het knikkeren)

- 01 BIE IN DE(N) POT DOON: Gor, Lar, Nee, Eib, Bel, Bre, Meg, Wesd, Zel, Doet, Dre II Bat.
- 02 BI-J IN DE POT ZETTEN: Din, Sil, Wesd, Does, Did.
- 03 BIEPOTTEN: Bor, Rek, Lich, Aal, Win, Hen, Tol, Bro.
- 04 BIE OP POTTEN: Gels.
- 05 BI-J DOEN: Tol, Ang, Zed.
- 06 BIE INDOON: Loch.
- 07 BI-JZETTEN: Wesv, Lob.
- 08 BIE INZETTEN: Wich, Vor.
- 09 BIELEGGEN: Vor, Aal.
- 10 LAPPEN: Eef.

Meg: Ik doe nog vier knikkers bi-j in de pot.

Gels: Ik potte der nog drie knikkas bij op.

Ang: Ik doe der dri-j knikkers bi-j.

Wich: Bie kuultje knikkeren zet ie niks bie in.

Eef: Ie mot nog lappen; iej mot der nog twee bij lappen.

KNIKKERPLANKE

knikkerplank

Aal: De knikkerplanke was ne planke met

gaete van verschillende grötte met cijfers der bovven. Hoo kleiner 't gat waar de knikker deur mos, hoo hoger punten. [KNIKKERPLANKE; ok: Win].

Bre: Plenksken toelen ging net as sjoelbakken.

Zut: In 'n schonendeuze ko'j poortjes maken en däörbaoven stonden dan cijfers; b.v. 1, 2, 3, 4, 5. As de gespöldde knikker deur 't poortjen met de 5 in de deuze kwam, dan kreeg ie van de bezitter van de deuze 5 knikkers. Ging oew knikker neet deur 'n poortjen de deuze in, dan was ie 'm kwiet; dan was e veur de bezitter van de deuze. [Ok: Lich, Wesv / Lich 1991 (Telge 8, 64)].

Lich 1991: KNIKKERDEUZE “doos, gebruikt bij het knikkers gooien” [Telge 8, 64].

ROLLEN

rollen

- 01 ROLLE(N): Acht, Liem.
- 02 KULEN: Gor, Harf, Eef, Loch, Bor, Gees, Gels, Rek.
- 03 TULEN: Eef, Zut, Vor, Ruu, Zel, Kep, Dre, Hen, Ang.
- 04 TULO-EN: / Aal 1964 [Rots 2, 17].
- 05 TOELEN: Bre, Win.

△ kulen 02 ▽ tullen 03
▼ toelen 05

De Achterhookse weurde kulen, tullen en toelen bunt synoniemen van rollen.

Eef: Knickers mot mooi rond waenn, anders könt ze niet goed kulen.

Dre: Knickers mot mooi rond waenn, anders wilt ze niet goed tulen. De knikker rollen onder de kaste.

Vars 1985: TOLLO “gezegd tegen een klein kind als men een bal naar hem toerolt” [Vars 1985 [Telge 6, 351].

SPANNEN

afstand meten met de vingers

- 01 SPANNEN: Zut, Vor, Lich.
- 02 SPALLEKE: Lob.
- 03 BRAEKEN: Win.

Zut: As bie pötjen knikkeren der twee knickers aeven verre van 't pötjen liggen, dan wordt der gespannen: met doem en pink wordt de afstand näör 't pötjen gemaoten.

Vor: A'j de hand spannen (tussen doem en pink) dan ko'j metten of bie langjagen oew knikker kort genog bi-j dén van 'n ander lag. Was de afstand tussen beide knickers kleiner dan de afstand tussen doem en pink, dan was de andere knikker veur oe. Maor, met de hand spannen, ging meespat niet eerlek.

Gor: As bie 't gooien 'n knikker zó kort bie 'n ander kwam te liggen, da'j met doem en wiesvinger of doem en pink de afstand konnen maeten, dan ha'j 'n tikspan en was die andere knikker veur oe. [TIKSPAN].

Din: De afstand tussen doem en wiesvinger is 'n spanne. [SPANNE].

● *A'j den doem achter de wiesvinger plaatst of de wiesvinger achter den doem en ie strekt 'm dan, dan bu'j an 't:*

- 01 TIPSEN: Hen, Does.
- 02 FLIPSE: Pan.
- 03 KNIPSEN: Din, Voo.
- 04 KNIPPEN: Gels.
- 05 PIETSEN: Gor.
- 06 PIEKEN: Lich.

Pan: Flipse doe'j a'j de wiesvinger achter de duum of de duum achter de wiesvinger zet en 'm dan heel gauw strekt. Hi-j kump dan tege de knikker aon die daordeur naor veure schiet.

Voo: De knickers die um 't kuultjen liggen, mo'j met de doem of de vingers in 't kuultjen knipsen. Bi-j dat knipsen kwam völ tactiek kieken. At den letsten knikker der in mos en i-j wazzen an de beurt, dan mos i-j eerst bekijken of i-j 'm wel in 't kuultjen konnen kriegen, want a'j missen en de knikker kwam dich bi-j 't kuultjen te liggen, was de volgende spöller winnaar. Dat mos i-j veurkommen. Dan wier der wel 's gepierd: dan knipsen i-j de knikker expres wied van 't kuultjen vandaan.

● *Andere weurde dee bie'j 't knikkeren gebruukt wordt:*

Lar: Vals spöllen was a'j bie 't gooien neet precies achter de strepe bleven staon of wied veuraover hingen.

Lich: Neet reken; i-j spölt vals.

Zel: A'j reiken, riepen de anderen: “I-j doet gemeen”.

Hen: Anhalen –te wied reiken– moch neet. [ANHALEN].

Din: Ketsen is a'j met ow knikker 'n andere knikker raakt, zodäöneg dat ow eigen knikker dezelfde richting höldt maor toch de andere van zien plaats breg. [KETSEN; ok: Meg, Wehl].

Did: Wippe is a'j met de wiesvinger de knikker deur de luch verplaatst. [WIPPE].

Zut: Ie mot de knikker met de vinger 'n douw geven; schoeven met de vinger mag bie pötjen knikkeren neet.

Doet: Bi-j kuultjes knikkeren moch i-j niet strieken: met gebaogen vinger de knikker wegrollen zó, dat de vinger deur 't zand strek. [STRIEKEN].

Eib: Sommegen konnen good strieken: as den knikker vlak bi-j den pot lag, proberen ze neet allene dén knikker in de pot te kriegen, maor ze proberen ok met de wiesvinger de

knikkere oet de pot te strieken. As dat lukken, dan was dat oorlog!

Bre: “Neet anfoxsen”, zeien ze a’j stiekem met ow vinger de knikker naor veuren schaof. [ANFOKSEN; ok: Aal].

Dui: Streupe is: deur blieve schuve met de wiesvinger; dat moch niet. [SCHUVE].

Bre: As owwen knikker of stuiter achter ’n steen of stok kwam te liggen, dan mos i-j gauw ropen: “Alles eweg!”. Wa’j door te late met, dan reep ’n ander: “Niks eweg!”, en dan moch den steen of stok blieven liggen.

Wesv 1996: Utdrukkinge as oppes, on-oppes, rumes, onrumes, schufes en onschufes diende um ’t spel moeileker en spannender te make. Oppes betekende da’j ’n makkeleker plek ten opzichte van ’t kuleke moch zuke, as de afstand maor aeve groot bleef en ge mos wel ’t eerste ’oppes’ geroepe hemme, want was ’n andere speuler ow veur met de roep “on-oppes”, dan mos gi-j blieve staon woo’j stong. ’t Zelfde gold met de regels ’rumes’ en ’onrumes’ en ’schufes’ en onschufes’. Bi-j rumes moch ie de tekskes en blaedjes op zied rume, bi-j onrumes niet. Bi-j schufes mos gi-j de knikker met gekromde wiesvinger vas op de grond in ene keer in ’t kuleke zien te mikke [Telge 11, 155]. [OPPES; ON-OPPES; RUMES; ONRUMES; SCHUFES; OMSCHUFES].

Nee 1991: Knikkern

Wiej deden allemaol oons beste
um zo völle meugelek knikkers te winnen.
Schrapen mocht neet,
maor toch? [Ten Hoopen 1, 56]. [SCHRAPEN].

BOKSPRINGEN

bokspringen

Met bokspringen wordt verschillende springspelletjes an-eduud; bekiek doorveur de eerste twee citaten.

01 BOKSPRINGE(N): Acht, Liem / sHe

1982 [Telge 3, 20].

02 HAESKE(N)-AOVER: Gor, Harf, Zut, War, Wich, Vor, Lar, Gees, Meg, Wehl.

Vor: Bie bokspringen mo’j krom staon; de anderen springt dan aover oe hen um dan zelf krom te gaon staon. ’n Andere meniere was dat der ene krom tegen ’n hekke of mure geet staon. Der wipt der dan ene op ’m en vrög: “Bok, bok, hoevölle heurne he’k op de kop?”. De bok mot dan raojen hoevölle vingers de vraogsteller baoven zien heuf höldt. Is dat goed, dan mot die op-esprongen is, zelf bok staon. Dit spölleken wodn met minder kinder espöld as dat andere bokspringen.

Lar: Hier bunt haesken-aover en bokspringen neet ’t zelfde. Biej haesken-aover spring ie van de ziedkante aover wee-t krom steet. Biej bokspringen spring ie de ander op de rugge en dén mot dan raoden hoovölle vingers dén achter zien rugge opsteekt. Der waren drie meugelekheden: mes, schere of brille. Bie ’mes’ ha’j de wiesvinger rechuut, bie ’schere’ ha’j de beide wiesvingers kruuslings aover mekare en bie ’brille’ heel ie de beide wiesvingers ebaogen. A’j neet good kaozen, dan mos ie bok staon. [Ok: Gees].

Lich: Bokspringen kan aoverdwars of in de lengte.

Aal: ’n Variant van bokspringen is bok staon. Dan staot twee jonges vlak naost mekare gebukt. Den darden sprunk der overhen en geet der dan naost staon. Nummer vere mot dan weer over disse drie springen. Soms roopt ze: “Hoger!”. Dan kump ’t veur da’j alene met ’t heufd flink eboggene staot. A’j dan ’n paar van dee sterke knuuste op owwe scholderbla kriegt um af te zetten, dan trök der dat wal deur! [BOK STAON].

Zut: Bie Duitse bok stonden drie of vier kinderen gebaogen achter mekare tegen ’n hekken of mure an. De anderen springen däör dan op, zo ver meugelek näör veuren. ’t Ging der dan umme hoevölle kinderen der op konden, want hoe meer, hoe moeileker ’t was. [DUITSE BOK].

Win: Pietsen wordt vanaf ne verhoging

edaone, b.v. ne tamelek hoge stoepe. Ene geet krom staon vlak teggen de stoepe an, dan springt ze allemaole ovver 'm hen. Dan geet wee krom steet ne klomplengte wieter van de stoepe afstaon. Nao vaer klomplengten mög i-j tussenspringen. Wee der neet ovverhen sprunk, mot kromstaon. [PIET-SEN].

Gor: Bokspringen ko'j ok aover pöskes en päöltjes bie huus of langs de zandweg.

Eib: Bie bokspringen kwam 't veur dat ze 'n volgende ronde iets hoger gingen staon; dat gink net zo lange deur tut eentje der neet meer aoverhen kon kommen. Dén mos dan gaon staon. Vake repen ze: "Kop in!"; met andere woorde: dén krom ston, mos zien kop inhollen.

Bel: At ze neet lieke stonn, wodn der vake eskreeuwd: "Kop in, konte oet!". [Ok: Vor II Bat].

War: A'j de vingers in de hoogte stak, dan vroeg ie: "Hoere hoerekaste hoevölle?".

Voo: A'j bok stonnen, mos i-j stil staon, want wippen was gemeen.

Kep: Knökkelen moch niet: niet met de vlakke hand op de bok steunen maor met de knökkels. Ok sporen –onder 't springen de bok met beide vute effen tikken– was gemeen.

● *In Telge 11, 157 steet 'n verhaal aover bokspringe.*

VANGERTJEN *tikkertje*

01 VANGE(R)TJE(N): Gees, Haa, Eib, Bel, Kep, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 157].

02 VANGE: Bor.

03 VENGERTJE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 145].

04 TIKKERTJE(N): Gor, Eef, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Bel, Groen, Wesd, Zel, Doet, Kep, Tol, Zev, Zed, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 148].

05 TIKVENGERTJE: Pan.

06 TIKVANGERTJE: Pan.

07 KRIEGERTJE(N): Gor, Zut, War, Bel, Groen, Meg, Does, Lob.

Gor: Tikkertjen wodn zo plotseling begonnen. Dan tikken der ene 'n ander an en reep: "Tik,iej bunt 'm!". Dén ander proberen één van de andere kinder te tikken.

Bor: Vange of tikkertjen wodn bie veurkeur espöld as 't neet zo warm was.

● *Bezondere namen veur "tikkertje spelen":*

01 VANGE(N): Wich, Ruu, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Dre, Hen, Bro, Tol, Did II Bat.

02 VANGSPÖLLEN: Harf, Loch, Lar.

03 LESTE VANGEN: Aal / Aal 1964 [Rots 1, 25].

04 VET VANGE: / sHe 1982 [Telge 3, 163].

Ruu: Vangen is older as: tikkertje spöllen.

Aal: As ze vrogger tikkertjen spöllen, zeien ze: leste vangen. Ene was 'm dan en dén mos de andern vangen en dan zei e: "Leste". Dan was dén 'm.

Loch: Bie gewoon vangspöllen mo'j proberen um zovölle meugelek kinder an te tikken.

Hen: Bi-j 't gewone vangen mo'j prebeern de anderen te tikken. A'j der ene hebt, dan mot dén an de kante gaon staon, want dan is e af.

Vor: Zö'w tikkertje doen? Zö'w tikkertje spöllen?

Did: Tik, gi-j bun 'm.

Groen: Tikke; of: Eén twee dree, ie bunt der bi-j; of: ie bunt 'm.

Bel: I-j gavven ne kletse en zae: I-j bunt der an, of: i-j bunt der bi-j.

Hen: Tegen wie mot vangen, wier ezegd: "I-j mot". Vangen wier veural in de late herfs en in de winter edaon, as 't kold was.

Dre: Der wier vaak af-esprokken hoe wied a'j mochen gaon en wo'j niet mochen kommen.

Nee: Biej tikkertje mos wee-t etikt was, opbrengen: methelpen um de anderen te vangen. [OPBRENGEN].

Groen: Wee 't leste evongene wodn, had ewonnen.

Eib: Nen winnaar was neet zo belangriek as der ene te vangen wel bie 't volgende pötjen tikker was.

Eef: A'j tikkertje spölden, ko'j der veurwaarden bie maken. A'j afspraoken dat a'j beveurbeeld op iezer of steen staot, iej neet etikt kon worden, dan was 't moeileker um der ene te tikken.

Dan ko'j ok verlos spöllen. Door ha'j twee pertiejen bie neudeg: ene pertie mos de andere pertie an de paol zien te kriegen deur tikken. De andere pertie mos de getikten verlossen: deur antikken waren ze dan weer vrie.

sHe 1982: PIETJE-VERLOS-MIEN "spelletje waarbij kinderen elkaar moeten verlossen uit een door de tegenpartij bewaakt 'hok', dat bestaat uit een in het zand getekend vierkant" [Telge 3, 115].

Acht-Tw 1948: Bij het krijgertje spelen gaat soms de jongen die nagezeten wordt op de hurken zitten, roert met zijn vinger in een zandkuiltje en zegt uitdagend: "Ik reure mien pötjen met kanemelk" [Wanink 1, 118].

● *Bezondere meneren van "tikkertje spelen".*

● *Riege vangen:*

- 01 RIEGE-VANGEN: Aal.
- 02 KRIEGE-VANGEN AN NE RIEGE: Groen.
- 03 LANGE-RIEGE-VANGEN: Din.
- 04 VANGEN AN DE RIEGE: Hen.
- 05 TROPVANGEN: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 368].
- 06 TROEPVANGE: Dui.
- 07 PLOEGVANGEN: Dre.
- 08 KOEKVANGEN: Rek.
- 09 KOEKE-VANGEN: Eib.
- 10 HANDVANGEN: Wich.
- 11 HARRIKATER VANGEN: Aal.
- 12 HALLIKATER VANGEN: Aal.
- 13 SLINGERVANGERTJE: Wesv.
- 14 SLINGERKOEKE: / Eib 1980 [Telge 1, 75].

15 TIRO: Tol.

16 KLEIBOER SPÖLLEN: / Lich 1991 [Telge 8, 63].

Aal: Riege vangen of hallikater of harrikater was 'n wild spelleken. De gevangenenen vormden ene lange riege dee zich as ne lange slange in vaart ovver de spölplaatse bewaog. Risico was dat de lesten wal 's met 't heufd teggen ne boom of mure terechtekwammen as ze 'n ronde bewaeging meken.

Din: As kinder vrogger an 't lange riege vangen waren, dan ging dén, die-t an 't vliegende zat, 't hardste. [VLIEG-ENDE].

Tol: Tiro was gebeurlek deur de middelpuntvliedende krach.

Win: Op den roop "Schaar loop uit", leep ieder-ene weg. Wel etikt wodn, mos met helpen vangen, waarbi-j ze ne riege maken. Allene de beide oetersten van de riege mochten tikken, de anderen allene maor vastehollen. Wodn de riege deurbrokken deurd dat der ene dwars deur hen vloog, dan mos der opni-j begonnen wodn.

Eib: Degene dee eraakt was, mos vangen. Bie koekevangelen pakt den vanger en 'n gevangenenen mekare bie de hand; dan mot ze samen wieter vangen. Leep ie dan met oe dreeën en veengen nummero vere, dan kwammen der twee groepjes van twee. [VANGER; GEVANGENEN].

Wesv: A'j bi-j slingervangertje getik was, moes ie de tikker vashouwe. Zo ging dat en kwam der 'n lange slinger/sliert.

Acht 1882: Hip en trip, hip en trip, hold mi-j achter an mien slip "versje, gezongen bij zeker kinderspel" [Telge 2, 53].

● *Leste vangen:*

- 01 LESTE VANGEN: Lich, Aal / Lich 1991 [Telge 8, 72].
- 02 LES VANGEN: Alm.
- 03 LESTE JAGEN: / Lich 1991 [Telge 8, 72].
- 04 TIENE VANGEN: Aal.

Aal: Bi-j tiene vangen wodn der 'n grote kro-
ne in 't midden etekend voor de gevangenen
in edaone wodn. As der ene etiket was, wodn
e in dee kringe ezat. Dan draejen den vanger
met 't zeggen van "krikkrak" 'n denkbeelde-
gen slöttel umme en dan zat e achter slot en
grendel. As der tien man in de kroone zat, was
't spölleken uut.

Nee: Eibargse verlos heel in dat der ene mos
opbrengen. Den opgebrachten mos zich an
ne paol vasteholen. Alle anderen, wee-t ok
op-ebrecht wodn, mosten zich an den eer-
sten hand in hand in ne riege vasteholen.
Wee-t dan nog vrie was, mos preberen de
anderen te verlossen. At e den lesten raken,
moch dén weg. At e den eersten van de riege
biej den paol kon raken, waren ze allemaole
vrie. [EIBARGS; VERLOS].

Pan 1988: A'j bi-j 't joepe der bi-j was, mos
je tege de muur staon; de volgende moes
dén erste vashouwe en dan mos je probiere
der tussendeur te schiete. Dan was je verlos
[Telge 7, 58] [JOEPE].

Zut: Bie verlös was vake 'n lanterenpaole de
verlösplaatse. Der waren dan twee ploegen:
de vangploeg mos de gepakten näör de ver-
lösplaote brengen, wäör ze dan in 'n sliert (ie-
dereen mos mekare an de hand vasthollen)
stonden. As 't één van de andere ploeg lukte
um de laatste van de sliert te tikken, riep e:
"Verlös", en dan was de hele ploeg weer vrie
en begon 't weer van veuren af an. Der werd
pas gewisseld as iedereen gevangen was en
an de verlösplaote stond; dan pas ging de an-
dere ploeg vangen. [VERLÖS].

Tol: Vangertjen met verlos: dan ko'j uut 't hok
ehaald worden deur degenen die nog vriej
rondliepen. [VERLOS; ok: Loch, Nee].

Baa: Bi-j wollewee was der 'n hok op de
grond etekend en dan mos de wolf hen van-
gen. [WOLLEWEE].

Does: Bi-j aoverloperkje geet één van de kin-
der midden op 't plein staon en de andere
kinder motten zien dat ze aoverkommen
zonder angetikt te worden. A'j angetikt bint,
mo'j helpen um de anderen an te tikken,
net zo lang totdat ze der allemaole bi-j bint.

[AOVERLOPERTJE].

Bro: Biej tiro loop iej van achter 'n strepe nao
'n andere strepe, b.v. 20 meter wieterop. Tus-
sen die strepen ston der ene die ow mos pro-
beren te tikken; dan was iej af. [TIRO].

Gels: Biej parkvangen steet der ene tussen
twee strepen. As de anderen aoverloopt, mot
e ze preberen af te tikken. [PARKVANGEN].

Lich 1991: Bi-j vlierholt-jagen mossen de
kindere vanachter 'n liene naor de andere
kante aoverstekken; doorbi-j lepen ze kans
deur den vanger af-etiket te wodn [Telge 8,
137]. [VLIERHOLT-JAGEN].

Win: "Herder laat je schaapjes gaan", was 'n
overloopspel. As de wolf ow tikken, wa'j af
en wodn i-j gevangen enommen.

Kep: Ze zongen: "Schipper, mag ik over va-
ren, ja of nee; moet ik dan ook geld betalen ja
of nee?". As de vanger "jao" zei en opdracht
gaf da'j beveurbeeld hinkelend of kroepend
naor de andere kante mos gaon, dan pro-
beern e der zovöl meugelijk te tikken.

Pan 1988: HAOLE "spel, waarbij twee par-
tijien die tegenover elkaar opgesteld staan,
moeten proberen zonder getikt te worden de
overkant te bereiken. Wordt men toch getikt,
dan kan men bij het honk verlost worden. De
getikten moeten daar een slinger vormen".
OPTRAEJE "bepaald jongensspel waarbij
de twee partijen tegenover elkaar aan de
beide zijden van het schoolplein achter een
lijn staan. De bedoeling is om zonder getikt
te worden achter de lijn van de tegenpartij te
komen" [Telge 8, 47/100].

● *Andere meneren van vangen:*

Win: Ene mos 'm wezzen en de anderen le-
pen weg. As den vanger der achter ene an-
ging, prebaern ne anderen tussen den van-
ger en degene dén wegleep deur te lopen,
zodat de loopwaege zich kruussen. Den van-
ger mos dan probaern dén anderen te tikken,
tötdat der waer 'n ander der tussenkam. Dit
heet: KRUUSVANGEN.

Voo: Bi-j deurvangen zit A achter B an; C
rent der tussendeur, dan mot A achter C an.

Löp now D tussen A en C deur, dan mot A achter D an, net zo lang tut e iemand angetikt het. [DEURVANGEN].

Groen: Kriege-vangen is moeilek as der afepraot is dat wee etikt is op dee plaatse ene hand mot holden. Want as e b.v. etikt is an 't knee of an den enkel, dan kan e neet makelek hard lopen. 't Wordt ongelukstikkertje eneumd. [ONGELUKSTIKKERTJE].

Sto: Ongeluksvangertje: de aangeraakte mot andere vange terwijl hi-j met één hand de staej vashuldt waar hi-j geraak is. [ONGELUKSVANGE(R)TJE].

Win: Der was ok een vangspel waarbi-j i-j met ene hand de plaatse vaste mosten hollen, waar i-j etikt wazzen. 'n Name veur dat spel kenne wi-j neet.

Win: Bi-j voetjen van de grond zocht i-j ne plaatse op zoda'j neet op de grond stonnen; dan ging i-j gebeurbeeld op ne steen staon, of op 'n stukke holt. Dan konnen ze ow neet tikken. Hierbi-j slut an: beumken verwisselen. As der daorbi-j iemand op owwen boom an kwam lopen, mos i-j der weg, want twee bi-j enen boom kon neet. I-j wazzen af, a'j etikt wodn. [BEUMKEN VERWISSELEN; ok: Voo].

Vars 1985: Lange lange riege, korte korte stiege, één der af, en dan mos 't kind dat veuran in de riege ston, gauw nao achteren lopen en door weer ansluten [Telge 6, 286].

Aal: Katte-en-moes of drie-is-te-völle is 'n spölleken waarbi-j de kinder twee an twee achter mekare in ne kringe staot. De katte löp rond, net zo as de moes. Maor de moes mot –veurdat e an-etikt wordt deur de katte– veur twee andere kinder gaon staon. Dan mot de achterste van dee twee rondlopen, want dén is dan de moes. As de katte de moes an-etikt hef, wordt de moes de katte.

Lich: KLEIBOER: de kinder staot twee an twee; de veurste mot weglopen as der 'n darde kind achteran anslut.

Pan 1988: JAN DIKKE DROL “spel waarbij men in een lange slinger om elkaar heen loopt: de boom wordt hoe langer hoe dikker” [Telge 7, 58].

Gen 1999: Op de spölplaats was de juffrouw met de klas an 't kroenekranen. KROENEKRANEN “(zeker kinderspelletje) doen alsof men vliegt als kraanvogels” [Telge 12, 97].

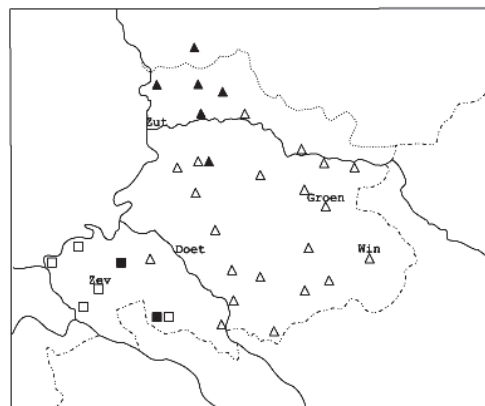
Acht-Tw 1948: Bij 't aangaan van de school roepen de kinderen wel: “Banne banne binnen boeten”. Men mag dan niet meer aftikken, 't spel is geëindigd [Wanink 1, 71]. [BANNE].

PIEPVERSTOPPEN

verstoppertje

01 PIEPVERSTOPPEN: Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Haa, Eib, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Vars, Sil, Wesd, Zel, Wehl, Hen / Vars 1985 [Telge 6, 264], Lich 1991 [Telge 8, 90].

02 PIEPVERSTOP: Gor, Harf, Alm, Vor, Lar / Gor 1901 [Keetelaar 1, 3] || Bat.

△ piepverstoppen 01 ▲ piepverstop 02
■ piepverstoppele 03 □ verstoppertje 05

Op de grenze van verstoppertje, dat in de Zuidwesteleke Liemers veurkump, is twee keer (in Didam en Stokkum) piepverstoppele op-egeven. 't Noordwesten van den Acht kent piepverstop; 't vaakste op-egeven is piepverstoppen.

- 03 PIEPVERSTOPPELE: Did, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 114].
- 04 VERSTOPPEN: Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Voo, Sil, Kep, Hen.
- 05 VERSTOPPELTJE: Lat, Wesv, Zev, Sto, Pan / sHe 1982 [Telge 3, 162], Wesv 1996 [Telge 11, 92].
- 06 VERSTOPPE(R)TJE(N): Harf, Vor, Loch, Bor, Doet, Dre, Hen, Tol, Does, Ang, Dui, Zev, Zed, Lob II Bat.
- 07 VERSTÖPPERKE(N): Zut, War, Groen, Meg.
- 08 VERSTOPPE(R)KEN: Gor.
- 09 PLAK-OE-AN: Lar.
- 10 STEULTJEN STAELEN: Bel.

Doet: Zö'w verstoppertje doen?

Wesv: Wi-j gaon verstoppertje speule.

Sto: Wi-j doen piepverstoppele; piep met een lange ie as in 't woord bier.

Bel: Op onzen skoolplas ston ne dikken paol en dat was 't steultjen. A'j mossen zeuken, mos i-j ok 't steultjen in de gate hollen. En at der 'n ander bi-j 't steultjen kwam, dan reep e: "Of-estollen!".

Hen: "Wat spölt i-jluu?". "Wi-j doet verstoppen". Wi-j kent dri-j meneren: net zo lange zuken tötda'j ieder-ene evonden hebt. Verstoppertje met aftikken. En verstoppertje met aftikken voorbi-j i-j niet hoeft te wachten tötda'j evonnen wazzen. Dat was 't spannendste, want die zuch, dörf't dan haos niet bi-j de pot weg te gaon.

Kep: Verstoppertje kö'j doen met blieden zitten of verlopen. In 't laatste geval ko'j afpraoten da'j geluud moch geven of 'n hand opstekken. Zag i-j kans um naor de pot te lopen zonder dat de zuiker ow zag, dan kon i-j ow vri-jkloppen. [ZICH VRI-JKLOPPEN; VERLOPEN].

Alm: Piepverstop ko'j spöllen met of zonder verlos. In 't laatste geval hoefden i-j neet an te plakken. [VERLOS; ok: Bor, Gels, Nee].

Gees: Bie diefje-met-verlos wodn 'n bal weggeschupt uut 'n kring en dan mos ieder-ene zich verstoppen.

Zel: Bi-j 't aftellen mos i-j de hande veur 't

gezichte hollen en naor 'n mure staon, tutdat der deur ene geroepen wier: "Kom maor!". A'j der dan ene vonden, mos i-j hard lopen en 'n 'n tik geven, veurdat dén bi-j de mure was.

Gor: A'j van één tut tien aftellen, riep ie: "Eén....., tien; wie niet weg is wordt gezien".

Tol: I-j riepen: "Ik kom!" en niet: "Ik komme!" Kom met de o van hok.

Hen: I-j riepen: "Ik komme!".

Gels: A'j 'm waren, mos i-j opbrengen: de anderen opzeuken en in 't hok zetten. A'j bij 't opbrengen te wied van 't hok waren en der kwam der ene eerder bie 't hok, dan kon dén de anderen verlossen en dan mos den opbrenger 'm nog 'n keer waenn. [OPBRENGEN].

Wesv: Wie 't eers gevonde is, mot de volgende keer staon; wie 't les gevonde is, het gewonne. A'j ow eige al verlos heb of deur de zuiker verlos bint, dan kö'j tege de andere roepe: "Blief zitte woor je zit en veruur ow niet, hou ow aosem in en stik niet!".

Zut: As iemand zich heel goed verstoppt had zodat de zeuker 'm neet kon vinden, dan zongen dee al gepakt waren of zelf vrie op de poste waren gekomen: "Blief zitten wäör ie zit en verroer oe neet".

Zed: Bi-j verstoppertje mo'j ow verstoppele. [VERSTOPPELE; ok: Sto / Pan 1988 (Telge 7, 147)].

sHe 1982: SCHUURLOKKE "verstoppertje spelen" [Telge 3, 132].

Eef: Binnenshuus kö'j ok kruusverstoppen doen. Ene mot met 'n stuksken kriet arns 'n kruusken neerzetten en de anderen mot dat dan zeuken. Wee 't vindt, mag dan 'n kruusken zetten. [KRUUSVERSTOPPEN; KRUUSKENVERSTOP: Bor].

AFTELLEN

aftellen

't Wachten met de hande veur 't gezichte en 't tellen van 1 tut 10 of van 10 tut 100, wordt algemeen aftellen eneumd.

- 01 AFTELLE(N): Acht, Liem.

● *Veur de plaatse waor af-eteld wordt, bunt de volgende bezondere namen op-egeven:*

- 01 HONK: Loch, Gees, Sil, Doet II Bat.
- 02 POT: Gor, Kep, Hen.
- 03 BUUT: Groen, Voo, Zed.
- 04 HOK: Gels, Bro.
- 05 STEULTJEN: Bel.
- 06 POSTE: Zut.
- 07 TIN: Vars.

Bel: Op den skoolplas ston ne dikken paol; dat was 't steultjen.

Acht-Tw 1948: AKREE "jongensspel: aftellen, butertje". BANNE "vrijplaats bij 't akree en andere jongensspelen" [Wanink 1, 66/70].

AFKLOPPEN

aftikken

- 01 AFKLOPPE(N): Wich, Vor, Lich, Aal, Bre, Win, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Dui, Sto, Pan.
- 02 ANPLAKKEN: Gor, Alm, Zut, Loch, Hen, Tol, Baa.
- 03 AFTIKKEN: Aal, Din, Hen, Zev, Zed.
- 04 OFTIKKEN: Eib.
- 05 AFPLAKKEN: Harf, Vor, Lar, Baa.
- 06 OFPLAKKEN: Gels, Nee.
- 07 VERPLAKKEN: Vor.
- 08 VERRASSEN: Meg, Sil, Wesd.
- 09 OFSTAELEN: Bel.
- 10 VRI-J KLOPPEN: Kep.

Aal: De kunst bi-j piepverstoppen was natuurlek um ow neet te laoten kriegen in owwe schuulplaatse en as 't kon ongemarkt naor de plaatse te lopen um den zeuker af te kloppen. Dén was drok met zeuken en opletten dat ze 'm neet verrassen.

Sil: A'j eerder dan de zuiker af kunt tikken, dan he'j 'm afgevrast. [AFVERRASSEN].

Bre: A'j bi-j de afklopplaatse kwammen, reep i-j: "Kloplop, Jan!", as Jan 'm was. [Ok: Win].

Wich: A'j bi-j de plek bunt waor af-eteld is, roep i-j: "Eén, twee, drie afgeklopt!".

Vor: "Eén twee drie verplak Jan!", riep iej en dan tikken iej op de boom of mure waor af-eteld was.

Loch: Bu'j eerder bie 't honk as dén oe zeukt, dan zeg ie: "Vrie". Is de zeuker der eerder, dan zeg e: "Jan angeplakt van één twee drie!".

Bel: A'j bi-j steultjen staelen mochten zeuken, was ie 'm. As der dan ene eerder bi-j 't steultjen was, dan reep dén: "Of-estollen".

Gor: A'j as eerste an-eplakt was, dan was ie 'm in 't volgende spel.

Nee: Iej konnen oezelf verlossen duur ofplakken. [VERLOSSE(N); ok: Wesv, Pan].

Eib: A'w met piepverstoppen ophelen, repe wie: "Oetkommen, wie gaot naor 't hoes". [OETKOMMEN].

Aal: Duurn 't piepverstoppen te lange, dan mos ieder-ene uutkommen. [UUTKOMMEN; ok: Baa].

Lich 1991: In de Harvelse Bulten spölden wi-j vake vlagge-staelen: ene van de jonges ging as soldaote op wach 'n paar meter van 't vleggesken zitten; de anderen mosten dan de vlagge staelen zonder dat ze esnapt wodn [Telge 8, 137]. [VLAGGE-STAELEN].

BLINDEMAN

blindeman

- 01 BLINDEMAN, BLINDEMENNEKE(N): Gor, Zut, War, Vor, Loch, Gels, Groen, Gen, Meg, Wesd, Dre, Baa, Does, Ang, Wesv, Did, Lob, II Bat, Mar.
- 02 BLINDE KOE: Harf, Alm, Vor, Ruu, Bre, Din, Vars, Sil, Wesd, Zel, Kep, Hen, Zed.
- 03 BLINDE KOE: Pan.
- 04 BLINDE KOO: Lar, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Bre, Win.
- 05 BLINDDOEK: Wich, Voo, Doet, Hen, Bro, Dui, Zev.
- 06 BLINDDOEK: Bor, Haa, Aal.

Sil: Blinde koe; koe met een lange oe as in 't woord boer.

Gees: Bie blinde koo kreeg iej 'n blinddook

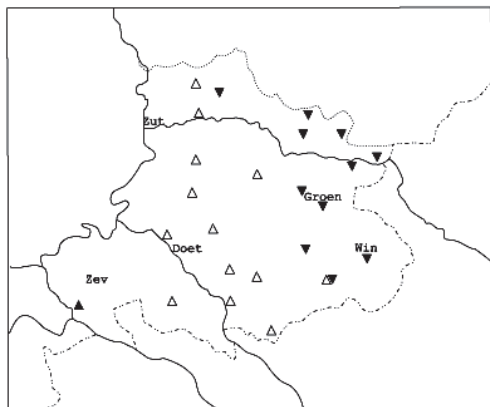

Blinde koo waor gao'j naor too.

umme; dan wodn iej rond-edraejd en dan zongen ze 'n versje dat begon met: Blinde koo waor gao'j naor too.

Does: Wi-j mosten in 'n kring gaon staon en wie 'm was, werd in 't midden gezet met 'n blinddoek um. Naodat hi-j rondgedraejd was, zodat e 'n bietjen dol was, mos de blinde-man rechtuut lopen en één van de kinder in de kring pakken en an de klee vulen wie 't was.

Tol: A'j de blinddoek veur hadden, mos

△ blinde koe 02

▲ bliende koe 03

▼ blinde koo 04

Blinde koe en blinde koo bunt in den Aacht (nog) namen dee vólle metwarkers kent veur blindeman.

i-j proberen de anderen te vangen. Dan riep i-j: "Waor bu'j?". De anderen hadden zich verstopt en riepen met veranderde stemme: "Hier!". At e ow had, dan mos e raonn, wie i-j was. Had e dat goed, dan ging e op zuuk nao de volgende. I-j mochen ow niet verplaatsen, dat was gemeen.

Pan: De metspeulers liepe ien 'n kleine ruimte. A'j getik wier, moes je blieve staon. Dur vule mos de tikker raoje wie de getikte was. Dat was duk lache, vural as 'n jong 'n deern tikte of aandersum.

Eib: Ene van de kindere wodn eblinddoekt. Ze helen 'm 'n paar vingere veur, dan mos e raonn hoovólle. As e good raonn, had e stiekem onder den dook oet eloerd. Had e fout eraonn, dan wodn e in de rondte edraejd en wodn der ezongen: "Blinde koo, waor gao'j naor too; naor veuren, naor achteren". En dan mos e –deur dat in de rondte draejen, was e zo dol as 'n aendekuken– der ene griepen en raonn wee 't was.

● "Blindemannetje spelen":

01 BLINDDOEKE(N): Tol, Zev, Sto.

02 BLIND VANGEN: Harf.

● Versjes dee bie blindeman spóllen op-ezegd wodn, bunt:

Rek: "Blinde koo, waor gao'j nor too?". "Nor 't varkensschot". "Wat doo iej daor?". "Varkens voorn". "Hoo doo iej dat?".

Eib: "Blinde koo, woor gao'j nao too?". "Nao Amsterdam". "Wat doo'j door?". "Pap etten". "He'j nen leppel, he'j ne vorke?". Dan dreien ze de blinde koo nog 's flink in de rondte. "Nae". "Mo'j zeen da'j der ene kriegt!" Dan maakten ze zich rap oet de veute en dan kon de blinde koo oe neet kriegen.

Kep: Blinde koe, waor gao'j naor toe? Antw.: Pap etten. Waor he'j de leppel? Antw.: Thuus laoten liggen. Dan wier der gezegd: Gaot dén dan maor gauw ophalen. Dan wier e 'n paar keer in de rondte gedraejd en dan mos e de leppel die één van de kinder had, vinden deur

vulen en pakken. Had e den leppel evonden, dan was dén de blinde koe.

Loch: Der wodn ezongen: Blinde koo woor gao'j naor too? Naor 't varkensschot. Wat wil ie door doon? Pap vretten. Heb ie 'n leppel of vorke? Zo nee, dan mo'j mor zeen da'j der ene kriegt.

Meg: Ze dansten um de blindeman en riepen: Pak mien dan!

BLINDDOEK

blinddoek

- 01 BLINDDOEK: Gor, Wich, Vor, Ruu, Din, Gen, Voo, Meg, Sil, Doet, Kep, Hen, Baa, Bro, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed.
- 02 BLINDDOEK: Zut, War, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre II Bat.
- 03 BLIENDDOEK: Pan.

Did: De blinddoek was duk 'n rooie zakdoek of 'n olde tod.

Groen: Ne blinddoek was vake ne olderwet-sen groten rooien zakdoek of ne dassé.

ZAKDOEKJEN LEGGEN

zakdoekje leggen

- 01 ZAKDOEKJE(N)/ZADDOEKJE(N) LEGGE(N): Acht, Liem.
- 02 ZADDUUKSKE(N) LEGGE(N): War, Gels, Din, Voo, Meg, Sil, Doet, Kep, Hen, Ang, Wesv, Did.
- 03 ZADDEUKSKEN LEGGEN: Vor, Haa, Nee, Eib, Bel, Aal, Bre.
- 04 ZADDOEK LEGGEN: Groen II Bat.
- 05 ZADDOEKJE LEGGEN: Lar.

Bor: Zakdoekje leggen heurt bie 'n Hollands leedje en doorumme heet 't ok in 't Borkloos zo.

Din: De kinder staot of zit in 'n kringe met de ogen dichte. Ene met 'n zadduuksken in de hand löp achter de kinder langs en leg stiekem de zaddoek achter ene. Dén mot dan de zaddoek opkriegen en probieren de ander af

te tikken, veurdat dén de läöge plaatse in de kringe innemt. Lukt dat aftikken niet, dan mot hi-j achter de kringe langs lopen en de zaddoek achter 'n kind leggen.

Bel: I-j kann op de grond zitten of staon, maor ok op de hoeken zitten.

Tol: As der ezongen was: "Hier leg ik mijn zaddoekje neer", dan mos i-j direc achter ow kieken en at de zaddoek dan achter ow lei, mos i-j 'm opkriegen en probieren de legger te vangen. Redden i-j dat niet, dan was i-j 'm. Redden i-j dat wel, dan was de legger 'm nog 'n kere.

Eib: Op "hier" mo'j 't zaddeukske achter één van de kindere op de grond leggen.

Win: Zakdoekje leggen wodn espöld deur meikes of kleine kindere.

Wehl: Zakdoekje leggen is vrolliewerk.

Wich: Der wier gezongen: Zakdoekje leggen, niemand zeggen; An de kante van 't meer; Hier leg ik mien zakdoekje neer.

Voo: De kinder zongen: Zakduuksken leggen, niemes zeggen, Kukeleku zei onzen haan; Eén paar schoenen heb ik angedaan; Eén van stof en één van leer; Hier leg ik mien zakduuksken neer. Kiek veur ow, kiek achter ow, kiek an ow beide zijden en laot ow niet verleiden.

Did: Ze zonge: Zadduukske legge, niemand zegge, kukeleku zei onze haan; Twee paar schoene heb ik aan, twee van gold en twee van leer. Hier leg ik mien zadduukske neer.

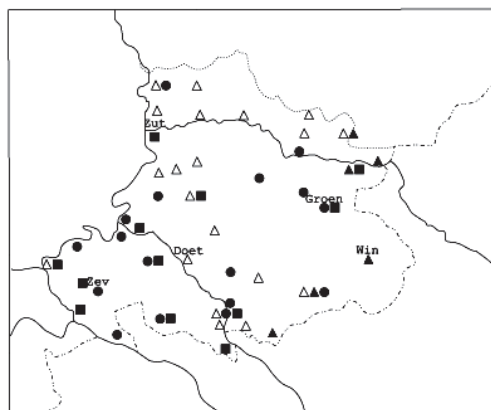
KOPKEUKELN

kopje duikelen

- 01 KOPKEUKELE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Loch, Gees, Gels, Nee, Aal, Gen, Voo, Ulf, Vars, Zel, Doet, Hen, Baa, Wesv.
- 02 KOPKEUGELN: Nee, Eib, Rek, Aal, Win, Din / Aal 1966 [Rots 2, 9], Eib 1980 [Telge 1, 42].
- 03 KÖPKE(N) DUKELEN: Ruu, Bor, Bel, Groen, Ulf, Sil, Wehl, Tol, Does, Ang, Sto, Lob.
- 04 KOPJE(N) DUKELE(N): Gor, Aal, Wesd,

- Lat, Zev.
- 05 KOPKUKELLE(N): Zut, Meg, Ulf, Dre, Hen, Wesv, Groes, Pan / Wesv 1996 [Telge 11, 57].
- 06 KÖPKE(N) KUKELLE(N): Groen, Ulf, Wehl, Sto / Gen 1999 [Telge 12, 98].
- 07 KOPJE KUKELLEN: Eib.
- 08 KOPPELE KUKELLE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 72].
- 09 KOPPELTJE DUKE: Zev.
- 10 KOPROLLEN: Bel.
- 11 KÖPKE ROLLE: sHe.
- 12 KOPSKETEN: Groen.
- 13 KOPTUITELLEN: / Lich 1991 [Telge 8, 67].
- 13 TONNEMOTSEN: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 125].

Alm: De kinder bint an 't kopkeukelen.
Bor: De kinder bunt an 't köpke dukeln.
Pan: De blage zien aan 't kopkukele/koppele kukele.
Lich: De blagen bunt an 't tonnemotsen.

△ (kop)keukel(n) 01 ▲ kopkeugelen 02
 ● (köpken/kopjen) dukele(n) 03-04 ■ (kop/kopje) kukele(n) 05-08

Veur (kopje) duikelen bunt o.a. op-egeven: keukele(n), keugelen, dukele(n) en kukele(n). Dudeleke grenzen tussen dee weurde bunt der in onze streek neet te trekken, maor wel is dudeleke dat keukele(n) in de Liem amperan op-egeven is en keugelen der ontbrök.

TOLLEN

tollen

- 01 TOLLE(N): Zut, War, Vor, Loch, Nee, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Zel, Kep, Does, Ang, Lat, Wesv, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob II Bat, Mar.
- 02 DRIEFTOLLE(N): Wich, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Wehl, Hen, Zev, Did II Haak.
- 03 DRIEVETOLLEN: Ruu, Bor, Haa, Dre, Hen, Bro.
- 04 DRIEFTOL JAGEN: Gor, Harf, Alm, Vor, Loch, Lar, Tol.
- 05 DRIEVETOL JAGEN: Vor II Bat.
- 06 TOL ZETTEN: Aal, Gen, Voo, Vars, Sil, Doet, Wehl.
- 07 TOL(LE) DRIEVEN: Gor, Lich, Dui.
- 08 DRIEFTOL SLAON: Loch, Hen, Baa.
- 09 DREITOLLEN: Lar.
- 10 VODDEN: Eib, Lich / Lich 1991 [Telge 8, 138].
- 11 PIETSE: Dui.
- 12 TOPPE: sHe / sHe 1993 [Telge 3, 205].

Wesv: Je kon de tol tusse duum en wiesvinger in bewaeging brenge, zodat ie op de vloer tölde; dan ko'j 'm met de zweep draejende houwe. Ook ko'j 't touw van de zweep um de tol draeje en dat zo met 'n ruk afrolle; dat hiette aftrekke. [AFTREKKE(N)].

Aal: I-j konnen 'n tol uut de hand laoten draejen, maor ok: tol zetten, d.w.z. 't töwken um 't dunne ende van de drievetol winn, met de linkerhand op de gladde straote zetten, voot der op en 't touw dan met de zwöppe der vlot aftrekken.

Vor: 't Tollen begon deur 't töwken van de zweppe um de tol te draejen en dan in één keer af te laoten winden. Dat kon vanuut 'n kuultjen, maor iej konnen 'm ok onder de voet vastzetten. Ok was 't meugelek 'm met duum en vinger an 't draejen te kriegien.

Win 1971: Kiek dat tölleken 's drillen. DRILLEN "ronddraaien" [Deunk 1, 49].

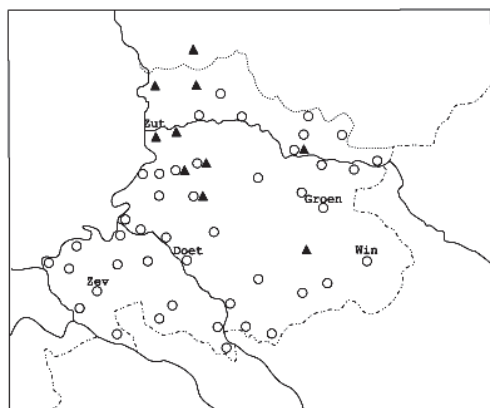
● *In Telge 11, 153 steet 'n verhaal aover tol-
len.*

TOL *tol*

- 01 TOL: Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Bro, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Sto, Pan, Lob.
- 02 TOLLE: Gor, Harf, Zut, War, Wich, Vor, Bor, Lich, Hen II Bat.
- 03 DRIEFTOL: Alm, Wich, Vor, Loch, Lar, Gees, Eib, Rek, Bel, Bre, Wehl, Does, Zev / sHe 1982 [Telge 3, 35].
- 04 DRIEFTOLLE: Gor, Harf II Bat.
- 05 DRIEVETOL: Ruu, Bor, Haa, Hen.
- 06 DRAEJTOL: Lar, Eib, Bel.
- 07 VODDE: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 138].
- 08 TOP: / sHe 1982 [Telge 3, 150].

Vor: Wie den tol 't langste kon laoten drae-
jen, won 't spölleken.

Zut: Wat ook leuk was um te doon, was de
baovenkante van de tolle mooi kleuren. As e
dan draaiden, was 't 'n vrolek gezicht.

○ *tol*, 01,03,05-06

▲ *tolle* 02,04

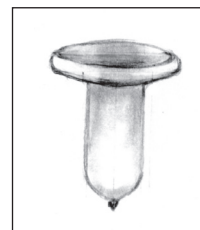
*Dat 't dialectwoord tolle 't meujlek hef in den
Acht, is good te zeen op dit kaartjen. Want
onder invloed van 't Standaardnederlands
kump tol ok door vake veur.*

Aal 1964: TULO "(in kindertaal) tol" [Rots 1,
45].

Namen van verschillende soorten tollen:

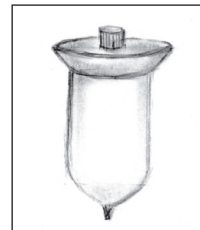
● *Paddenstoel:*

- 01 PADDESTOEL: Gor, Alm, Wich, Vars, Sil, Dre, Does, Wesv.
- 02 PADDESTOOL: Zut, Bor, Lich, Aal, Bre, Win.
- 03 PEDDESTOEL: Wesd.
- 04 PADDE: Wich.
- 05 DRIEFTOL: Ruu, Nee, Aal, Win, Doet.
- 06 DRIEFTOLLE: Eef.
- 07 DRIEVETOLLE: Baa.
- 08 ZWEPTOLLE: Harf, Groen.
- 09 ZWEPTOL: Uif.
- 10 ZWEPPETOL: Hen.
- 11 ZWEEPTOL: Lob.
- 12 ZWEEPTOLLE: Gor.
- 13 GLAZENWIPPER: Loch, Gees.
- 14 ROETENSPRINGER: Bor.
- 15 RUTETIKKER: sHe.
- 16 PRIKTOL: Lob.
- 17 PINTOL: Does.
- 18 PIETSETOL: Groes.

● *Fribbel:*

- 01 FRIBBEL: Gels.
- 02 FRIEBELJENTJE: Gees.
- 03 FRIBBELJENTJE: / Bor 1862 [GV-alm 99].
- 04 FIEBELJENTJE: Ruu.
- 05 FRÖMMELTJE: Nee.
- 06 DRIBBELTJEN: Nee.
- 07 DRILLEPIET: Gor / sHe 1982 [Telge 3, 36].
- 08 TRILLEKETKEN: Win.
- 09 TRILLEKETJEN: / Kot 1911 [Meinen 2, 72].
- 10 DRILLEPIETER: Zed.

- 11 FUUPKEN: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 40/137].
 12 HANDTOL: Aal.
 13 VLIEGTOL: sHe.
 14 KLÖSKESTOL: Wesv.

Nee: Onze va maken van 'n goornklösken 'n dribbeltjen. Hee zagen 't klösken half duur, maken der 'n scharpe punte an, stok 'n höltjen duur 't gaetjen en maken door ok 'n punte an. I-j konnen ok nog 'n naegel in de punte slaon. Tussen doem en wiesvinger ko'j 'm anzetten.

Wehl: 'n Eikeltölleke is 't tölleke, gemaakt van 'n eikel met baovenin 'n pinneke; met twee vingers kuggi-j 'm aan 't draejen kriegen.

Kot 1911: Een heel eenvoudig trilleketjen is b.v. een knoop, door welks middelste gaatje een lucifer is gestoken [Meinen 2, 72].

Win 1971: Hee maken 't jungskan 'n trilleketken van ne ekel en 'n striekzwaevelken [Deunk 1, 246].

Wesv 1996: DRILLEPIET "voorwerp –bij voorbeeld een tandraadje uit een wekkergebruikt als tol" [Telge 11, 34].

● *Haktol:*

- 01 HAKTOL: Din, Wesd, Doet, Hen, Wesv.
 02 HAKKETOL: Aal, Bre, Win.
 03 HAKTOLLE: Wich.
 04 RINGTOLLE: Gor.
 05 PRIKTOL: Ulf.
 06 PRIKTOLLE: Lich.
 07 SPRINGTOL: sHe.
 08 SMIETTOL: Eib.
 09 HOUWKLOOT: Hen / Lich 1991 [Telge 8, 54].
 10 ZETTEKLOOT: Nee.
 11 TUNNEKEN: Bor.
 12 PRAKKE: Gor.

Hen: Onze olders numen zo'n haktol 'n houwkloot.

Win: Hakketölle halen wi-j oet Pruussen, bi-

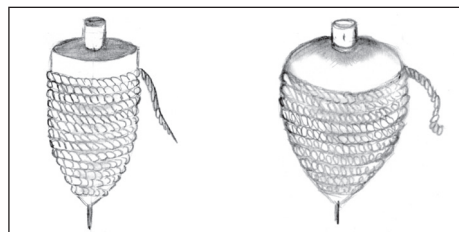
Schoof in Eunk (= Oeding). Schoof neumen ze kleute. Op hartegheid tekenen wi-j ne cirkel en daar mos i-j in tollen. I-j wonnen 'n touw umme den tol, trokken 't der waer af en zo begon den tol te draejen. Was der enen tol te gange, dan begonnen andere spöllers te hakkene. Zi-j mossen probaern umme met aeren tol booven op den anderen tol te hakken. At dat good lukken, wodn den anderen tol der neet baeter van; ik heb den tol ok wal 's in späöne oet mekare zeen vleggen.

Aal: Ne starken haketol ha'j, a'j ne spole uut de waeveri-je konn kriegen. Door halen i-j dan ene van de twee punten uut en dee brach i-j naor ne timmerman dén ok stoolknöpfe draejen kon en dén maken ow dan ne haketol.

Doet: De baovenkant van 'n haktol was soms met punaesen versterkt.

● *Werptol:*

- 01 HAKTOL: Gen, Ulf, Doet, Hen.
 02 PRIKTOL: Loch, Wesv, Lob.
 03 PRIKTOLLE: Hen.
 04 PIKTOL: Sil.
 05 FREUBELTJE: Nee.

Hen: De priktolle was groter en dikker as de andere tollen. Der wier 'n touw met 'n lusse die um de knoppe baovenop ging, umhen ewonden. 't Andere ende van 't touw wier in de hand eholden en de tolle met de punte op de harde vloer egood. Zo bleef de tolle 'n horte draaien. 'n Priktolle heitten bi-j ons ok haktol.

Eef: 'n Hulekloot was 'n tolle woor iej 'n touwke umhen mos winden. Dan zetten iej de tol

in 'n gaetje van 'n plenkske en dan mos iej 't touwke zo nieds meugelek van de tol aftrekken. Dan begon de tol al draejende te hulen. [HULEKLOOT].

● *Veur 'n tol uut de hand laoten draejen bunt de volgende specifieke benamingen opgegeven:*

- 01 ANZETTEN: Alm, Zut, Aal, Bre, Dre, Hen.
- 02 AANZETTE: Lat, Zev.
- 03 ZETTEN: Voo, Vars, Wehl.
- 04 AANDRIEVE: Zev.
- 05 OPZETTEN: Win.

Lat: De tol aanzette en doornao met 't stökske aan de ganging houwe.

● *Veur 'n tol al dansende laoten draejen is de volgende specifieke benaming opgegeven:*

- 01 LAOTEN SPRINGEN: Zut, Dre.

Zut: Hee löt de tolle springen; dan gaf e de tolle 'n flinke mep met de zweppe zodat e deur de lucht vlaog en verderop gewoon deurdraaide.

Aal: Bi-j tol gooien wodn 't touw van de zwöppe um den drievetol ewonnene en dan de tol weg scheern. Wee 'm 't wiedste weg kon scheern, had ewonnene. [GOOIEN; WEGSCHEREN].

● *As tollen uut-edraejd bunt, bunt ze uut. Dat heet:*

- 01 UUT WAEZEN: Alm, Lar, Wehl, Hen.
- 02 OETWAEZEN: Rek, Win.
- 03 UUTZUN: Zev.
- 04 OF WAEZEN: Lar.
- 05 AF ZUN: Zev.
- 06 UMVALLE(N): Voo, Lat, Did.
- 07 UMMEVALLEN: Dre, Hen, Baa.
- 08 DOODVALLEN: Gor, Bel.

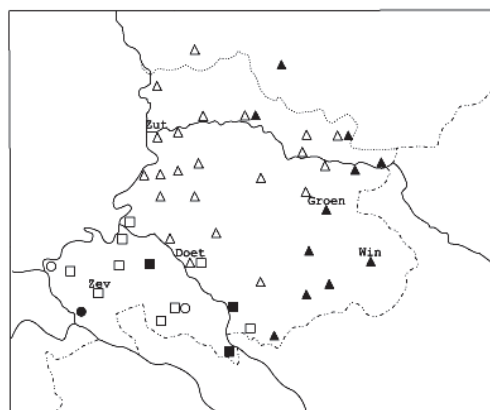
Wehl: As 'n drietol niet meer draejt, is e uut.

Gor: As 'n tolle uut-edraejd is, völt e dood.

● *'t Stöksken met 'n end touw der an. zweep*

- 01 ZWEPPE: Gor, Alm, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Haa, Nee, Bel, Vars, Zel, Doet, Kep, Hen, Baa, Bro, Tol II Bat.
- 02 ZWEP: Voo, Doet, Does, Ang, Dui, Zev, Did, Zed, Sto.
- 03 ZWÖPPE: Loch, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din II Mar.
- 04 ZWÖP: Meg, Sil, Wehl.
- 05 ZWEEP: Wesv, Zed.
- 06 ZWIP: Pan.
- 07 PIETS: Lob.

Aal: De zwöppe was 'n stöksken met an 't

△ zweppe 01	□ zwepp 02
▲ zwöppe 03	■ zwöp 04
○ zweep 05	● zwip 06

In de verdeling tussen an de ene kante zwepp/zwöp en an de andere zweppe/zwöppe köj nog wel de scheiding tussen weurde met en zonder -e herkennen (verg. 't kaartjen op blz. 352 en 't kaartjen in de inleiding van 't deel 't Huus blz. X). 't Standaardnederlandse woord zweep is veur twee plaatsen (Westervoort, Zeddum) opgegeven; doorbie slöt an de variant uut Pannerden zwip.

ene uut-ende ne glippe, woorin 't tówken zat. 't Tówken was zon 50 cm lange; an 't andere uut-ende woormet den tol eslagen wodn, zat ne knuppe. Stevveg vlegertouw was 't beste, want dat was glad.

● 't Gaetjen in de grond woorin de tol vastezet wordt.
kuiltje

- 01 KUULTJE(N): Gor, Zut, Wich, Vor, Ruu, Bor, Haa, Bre, Win, Zel, Wehl, Hen, Ang, Wesv.
- 02 KULEKE(N): Zut, War, Bel, Meg, Does, Dui, Zev, Did, Pan.
- 03 KUULKEN: Win.
- 04 KEULTJEN: Lar.

Wehl: 't Kuultjen; met 'n uu as in 't woord duur.

Zut: Behalve da'j de tolle in 'n kuultjen kon zetten, werd e ook wel tussen stenen gezet um te beginnen. Ie kon ook 't touw van de zweppe um de tolle draaien en zo beginnen.

BROMTOL

- 01 BROMTOL: Acht, Liem II Bat.
- 02 BROMTOLLE: Gor, Harf, Eef, Zut, War, Vor, Lich.
- 03 RAOZEKATER: Gels, Nee.
- 04 ZOEMTOLLE: Gor.
- 05 SNORREBROMMER: Loch.

Hen: Rond 1925 waren der tolln die'j met 'n touw aftrokken en gin voet hadden. Later stonnen ze op 'n voet en mossen ze as 'n fietsepompe gangs emaaft worden.

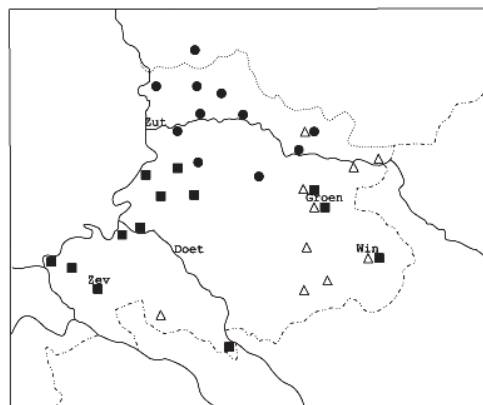
Bre: Deur 't op en neer bewaegen van den knop krig den tol snelheid en kump der muziek.

Ruu: Bromtollen könt zingen of 'n liedjen spöllen en ze hebt mooie kleuren as ze draejt.

Sto: 'n Bromtol had meestied gin lang laeve bi-j de blage: nao 'n paar dage lei e vaak al kapot in de hoek.

DE KOP TUSSEN TWEE OREN ZETTEN

- 01 DE KOP TUSSEN TWEE ORENZETTEN: Gor, Wich, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Groen, Aal, Zel, Doet, Kep, Baa, Ang.
- 02 GROL(LE) LAOTEN ZEEN: Gees, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Bre, Win.
- 03 GROLLE WIEZE(N): Bel, Groen, Win, Sto.
- 04 KÄÖLE(N)/KÖLN LAOTE(N) ZIEN: Wich, Meg, Dre, Hen, Bro, Tol, Ang, Wesv, Dui.
- 05 DE WEG NAOR KÄÖLE WIEZE: Zev.
- 06 LOCHEM LAOTEN ZEEN: Harf, Alm, War, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees II Bat.
- 07 LOCHEM WIEZEN: Ruu.
- 08 DE TOREN VAN LOCHEM LAOTEN ZEEN: Gor II Bat.
- 09 ZUTPHEN LAOTEN ZEEN: Vor.
- 10 AMSTERDAM LAOTEN ZEEN: Vor.
- 11 ROME LAOTEN ZEEN: Haa.
- 12 GOOR LAOTEN ZEEN: Gels.
- 13 BORKEN WIEZEN: Win.

△ grol(le) laoten zeen/wiezen 02-03
■ käöle(n)/köln laote(n) zien/wieze 04-05
● lochem laoten zeen/wiezen 06-08

In de benamingen van 't gevoorleke "de kop tussen twee oren zetten" spölt veural Grolle, Käölen en Lochem 'n belangrieke rolle. Vergelieking met 't kaartjen uut 1950 wat in Broekhuysen 1, blz. 134 steet, blik dat der maor weineg veranderd is. Verg. ok: Dialect in het spel, Het Dialectenboek 9, blz. 165-167.

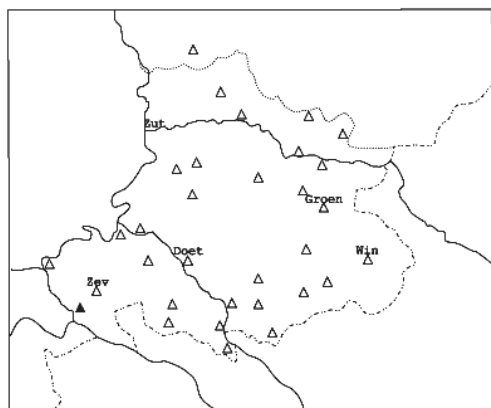
- 14 DE TOREN VAN BABEL LAOTEN ZEEN: Loch.
 15 DE MAON LAOTEN ZIEN: Sil.
 16 STERRE LAOTE KIEKE: Pan.
 17 DE KRAEJE LAOTE VLIEGE: Wesv.
 18 DE ZEE LAOTEN HEUREN: Gor.

Vor: Za'k oe Lochem laoten zeen? A'j "jao" zeien, dan deden oe nao afloop de orne zeer en ze waren rood.

Kep: Der wier wel 's gezegd: "Now mo'j op-hollen, anders zet ik ow de kop tussen twee oren"; dat was 'n dreigement a'j vervaeld waren.

BANDEL hoepel

- 01 BANDEL: Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gels, Haa, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ang, Wesv, Zev, sHe, Zed / Ruu 1930 [Zwart 3, 234], Aal 1964 [Rots 1, 2], sHe 1982 [Telge 3, 11], Wesv 1996 [Telge 1, 21], Gen 1999 [Telge 12, 23] || Bat.

△ bandel 01

▲ baandel 02

Dit kaartjen en 't volgende vult mekare an. Dat 't woord bandel veur hoepel in onze streek nog heel bekend is, is hier heel mooi zeen. Maor dat 't Standaardnederlandse woord hoepel deur de metwarkers ok heel vake opgeeven is, blik uut 't volgende kaartjen.

- 02 BAANDEL: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 14].
 03 HOEPEL: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, War, Vor, Bor, Gees, Gels, Haa, Bel, Aal, Win, Voo, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Does, Lat, Dui, Zev, Did, Lob || Bat, Mar.
 04 RING: Bel, Baa.
 05 RINK: Rek.
 06 JAGEBAND: Win || Haak.
 07 KULEBAND: Gor.

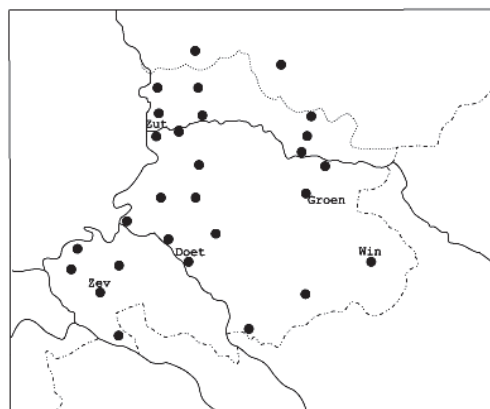
Ang: 'n Bandel was vaak 'n olde fietsenvelg, met of zonder speken der in.

Nee: 'n Bandel was wal ne fietsenrad met 'n stöksken in de velge of dwars der op.

Hen: 'n Bandel was 'n ronde iezeren band, deur de smid emaaft. Soms zat de stok der met 'n eugte an vaste, maor dat was minder sportief. 'n Fietsenvelge was goedkoper, mor i-j kunnen der slech bochten met maken.

Wesv 1996: De echte bandels werde ge-maak deur de smid met 'n handvat dat der vas aanzat. Dah was veur ons blage, te duur en durrum gebruikte wi-j de velg van 'n fiet-sewiel met 'n houte stökske [Telge 11, 21].

Sin: Soms smeedden de smid 'n ring an 'n

● hoepel 03

Dit kaartjen löt zeen dat 't Standaardnederlandse woord hoepel in onze streek heel bekend is. Allene ten zuden van de lijn Zevenaar – Doetinchem – Groenlo is 't deur de metwarkers van maor 'n paar plaatsen opgeeven.

bandel met 'n handvat der an woor de bandel met veuruut-bewaogen wier.

Groen: Later ha'j van dee mooie hoepels met speken der in woor bellekes an vaste zatten.

Meg: Toen wi-j zo'n jaor of tien wazzen, bandelen wi-j wel hen en weerum van Gendringen naor Anholt.

Bre: I-j konnen 'n bandel ok van ow afgooien zó, dat e as ne boemerang weer nao ow toekwam.

BANDELEN

hoepelen

01 BANDELE(N): Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gels, Nee, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Gen, Meg, Vars, Sin, Sil, Doet, Wehl, Dre, Hen, Ang, Wesv, Zev, sHe, Zed / Ruu 1930 [Zwart 3, 239], sHe 1982 [Telge 3, 11], Lich 1991 [Telge 8, 17], Wesv 1996 [Telge 1, 21], Gen 1999 [Telge 12, 23] || Bat.

02 BAAANDELE: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 14].

03 HOEPELE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Bor, Gees, Gels, Haa, Bel, Aal, Win, Din, Voo, Sin, Zel, Kep, Hen, Tol, Does, Lat, Dui, Zev, Did, Lob || Bat, Mar.

04 BANDEL JAGEN: Harf, Lar.

05 HOEPEL JAGEN: Vor.

06 KULEBAND LOPEN: Gor.

07 RINK JAGEN: Rek.

08 RINGEN: Baa.

|| kuleband jagen: Bat.

Zed: Bandele: met 'n stökske tege de bandel

slaon, zodat e geet lope en dan der achteraan renne.

Harf: Hoepelen kö'j deur met de hand of met 'n stökske tegen de hoepel te slaon.

sHe: Met 'n höltje tege de bandel tikke; um-stebeurt de ene en dan weer de andere ziedkant.

Aal: Bandeln kö'j met 'n stöksken of met ne stramp.

Ruu 1930: STRAM "(bie 't bandelen) takvork" [Zwart 3, 238].

Wich: As der um de bandel 'n ring zat met stange der an, dan mos iej de bandel met die stange veuruut douwen.

Dre: Bandelen met 'n velge van 'n fietsrad doe'j deur onder 't lopen 'n stok in de gleuve van de velge te hollen.

● *In Telge 11, 153 steet 'n verhaal aover bandelen.*

BIKKELEN

bikkelen

De metworkers kent de name van 't spelletje wel, maor wet der verder weinig meer van.

01 BIKKELE(N): Acht, Liem || Mar.

Gees: Bikkelen wodn espöld met veer bikkels. Der wodn 'n bal op-egoid en in dee tussentied mos iej zeen da'j ze alle vere met dezelfde kante naor baoven lae.

Zed: Bikkele is 'n meisjesspel. Ze gooide dri-j of vier butjes op en keke dan hoe ze terechkwame.

Did: Mien moeder uut Herwe dei wel bikkele met schaopebutjes.

Tol: Mien gropmoeder hef nog ebikkeld; de bikkeltjes waren wervels (van 'n varken?).

Bre: Ik wette wal at der vrogger ebikkeld wodn, maor dat was tamelek wied veur mien tied.

Wich: Wie wet allene dat 't met verschillende butjes espöld wördt en dat die allemaole 'n naam hebt.

● *De veer kanten van 'n bikkel heet:*

- 01 BUUKSKE(N): Alm, Gees, Eib, Wehl, Dre, Zed.
- 02 BOEK: Rek, Sil.
- 03 BOEKE: Bel, Win.
- 04 BOEKMAN: Aal.

- 01 GAETJE: Alm, Gees, Eib, Aal, Sil.
- 02 GATE: Bel, Win.
- 03 RUG: Zed.
- 04 RUGGE: Rek.
- 05 RUGGESKEN: Dre.
- 06 KUULTJE: Wehl.

- 01 SLENGESKEN: Win, Aal, Dre.
- 02 SLANGESKE(N): Alm, Eib.
- 03 SLINGER: Sil.
- 04 SLINGERTJE: Gees.

- 01 STENDERKE(N): Alm, Gees, Bel.
- 02 STUNDERKEN: Aal.
- 03 STEUN: Sil.
- 04 STEUNE: Win.
- 05 STÄÖNTJE: Zed.

Gees: Bikkels bunt kleine butjes van 'n rug-gewarvel van 'n varken. Donkere bikkels bunt van 'n sik; dee bunt kleiner. 't Buukske is de ronde kante van 'n bikkel; dén lig achter 't gaetje dat in 't midden 'n gat hef. 't Slingertje hef 'n slingervorm dee wat deper lig. 't Stenderke is 't platste en lig achter 't slingertje.

HINKELLEN
hinkelen

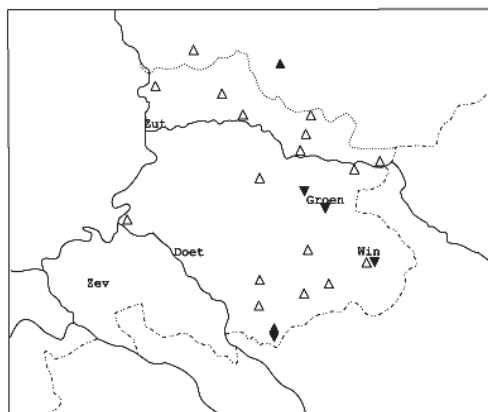
- 01 HINKELE(N): Acht, Liem.
- 02 HINKEN: Gor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Sin, Does / Vars 1985 [Telge 6, 145] || Bat.
- 03 HINKEREN: Din.
- 04 BOKHINKEN: Bel, Groen, Win.
- 05 BOKHINKELLEN: / Lich 1991 [Telge 8, 24].

|| heenken: Mar.

Sil: Hinkelen is zien da'j op één been, zonder de strepen van de hinkelpot te raken, an 't end komt.

Gor: Met hinkelen meug ie in de meeste hokken nit met twee voeten an de grond kommen; dan was ie af. A'j 't scheurtje buten 'n hok gooien, moch ie ok niet verdergaon.

Kep: 'n Hinkelhok mos getekend worden met 'n stöksken in 't zand of met kriet of 'n scherf van 'n dakpan op 't schoolplein. 'n Hinkelhok wier verdeeld in vakken die genummerd wieren. I-j begon met de hinkelkei in vak één te gooien; dat vak mos dan met 't hinkelen aovergeslagen worden. Op de terugweg mos i-j de kei oprapen en metnemmen. Dan mos e in vak twee egood worden. A'j misgooien, ging de kei terug naor vak één, woor-t e mos blieven tut de volgende beurt. At der al 'n kei in 't vak lag, woor i-j in mos gooien, dan ko'j proberen dén kei deur ketsen 't vak uut te schuppen. Dan kon de eigenaar der van weer helemaal van veuren af an beginnen. Lag ow kei in vak vier en 'n andere kei in vak drie, dan mos i-j met 't hinkelen die beide vakken aoverslaon.

△ hinken 02 ▽ bokhinken 04
▲ heenken ◆ hinkeren 03

Hinken is 'n warkwoord dat in den No Acht bekend is. Bel, Groen en Win kent bokhinken. 'n Bezunder warkwoord is 't Dinxperse hinkeren.

Eef: As der gin keie in de hökke vier, vijf, zeuven en acht lig, mo'j in ieder hok 'n voot zetten; in de hökke één, twee, drie en zes mo'j op één been staon. In de vakken één, twee, drie en zes mo'j de keie veur oe uut schuppen.

Wich: Ok kö'j de steen in 't eerste hok gooi-en, dan der aoverhen springen en verder hinkelen en de steen oppakken, a'j terugkomt. Dan mo'j de steen in 't tweede hok gooien, enz.

Din: Wi-j hinkeln/hinkern zo: i-j gooit 't hinkelblöksken in 't eerste vak, springt op één been in 't tweede vak en vandoor naor 't ronde vak. Door mo'j in ieder vak 'n been zetten en dan 'n slag ummedreien en terugge-hinkelen. In 't vak woor 't blöksken lig, mo'j dit zo met de voet antikken dat 't aover de liene buten 't spel kump. Zo mo'j vervolgens in ieder vak 't blöksken gooien en van vak naor vak terugge-hinkelen. Wazzen alle vakken espöld, dan moch i-j 't eerste vak ankrusen; door mochten de anderen dan niet inkommen. Wie 't eerste of de meeste vakken in bezit had, had ewonnen.

Does: Hinkelpot ko'j op verschillende manieren speulen: schuufpot, kruuspot en springpot.

Meg: 't Puishok was 't hok woor i-j beide benen op de grond mocht zetten.

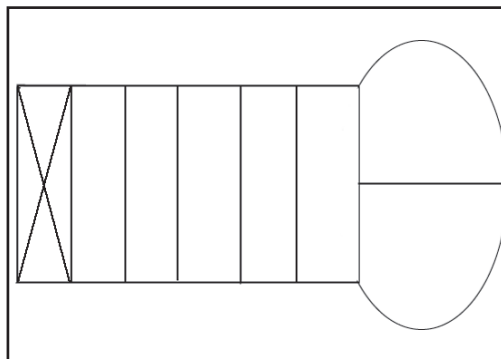
Voo: Hinkelen was veural 'n meisjesspöllen.

Did: 'n Hinkelliedje was: Hinkel de pinkel door kom ik weer aan, wi-j hemme gin kouse of schoene meer aan. Met de hendjes op de rug, hinkel de pinkel door kom ik weer terug.

HINKELPOT

hinkelbaan

- 01 HINKELPOT: Gor, Harf, Eef, Zut, Wich, Vor, Din, Sil, Wehl, Baa, Does, Zev, Zed, Pan.
- 02 HINKELHOK: Aal, Bre, Voo, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang.
- 03 HINKELPAD: Gor, Harf, Ruu, Haa.

Hinkelbaan.

- 04 HINKELPARK: Harf, Nee, Voo.
- 05 HINKELBANE: Vor, Bre, Hen.
- 06 HINKELPERK: Doet.
- 07 HINKEPAD: Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Aal, Din / Ruu 1930 [Zwart 3, 236] II Bat.
- 08 HINKEPARK: Gels, Nee II Haak.
- 09 HINKEPLAS: Rek.
- 10 HINKHOK: Vars.

● *'t Baovenste deel van de hinkelpot hef soms 'n name:*

- 01 DOOD: Gor, Eef, Ruu, Loch, Bor, Bel, Bre, Win, Hen.
- 02 HEMEL: Gor, Did.
- 03 KRONE: Gels.

Eef: De dood was 't end van de hinkelpot.

Loch: A'j met 't steentjen in de dood terechte-kwammen, dan mos ie weer van veuren af an beginnen.

● *'t Veurwarp da'j bie hinkelen gebruikt.*
hinkelblokje

- 01 BLÖKSKE(N): Bor, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Doet, Does, Wesv, Zev, Lob II Bat.
- 02 SCHOORD, SCHEURDJE(N): Gor, Eef, Ruu, Loch, Gees, Gels, Zel, Dre, Dui II

- Haak.
- 03 SCHEURKEN: Vor, Lar, Hen.
- 04 HINKELSCHOOR: / Hen 1984 [Geurtsen 1, 120].
- 05 STEEN(TJE): Zut, Wich, Bor, Bel, Baa, Wesv, Zev.
- 06 KEI(E): Eef, Vor, Wehl, Kep, Dre, Tol.
- 07 SCHERF: Wehl, Kep, Pan.
- 08 SCHERE: Nee.

Gels: 'n (Hinke)schaot was vake 't veutjen van 'n kummeke of 'n bierglas. Dee wodn dan mooi glad esleppen op 'n steen. Iej waren der zuneg op, want kapotte bierglazen en kummekes waren der maor weineg.

PINKSLAON

pinkelen

- 01 PINKSLAON: Harf, Eef, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Win, Hen.
- 02 PINKHOUWEN: Bel.
- 03 PINKLATTEN: Nee, Groen.
- 04 PINKELE(N): Nee, Aal, Bre, Win, Sil, Sto.
- 05 PINKEN: Bre.
- 06 STOK SLAON: Rek, Did.

Bel: Pinkhouwen: dan wordt der op de kromming van ne stöksken met 'n stok eslagen en dén sprong dan wied weg.

Win: Dit spel wodn met 'n stöksken en ne aparte slagplanke espöld. Den pinkel was 'n stöksken met twee punten der an. Dén wodn op de vlakke grond elegd zodat de beide punten neet op de grond laggen. Met de ziedkante van de slagplanke gaf men ne klap op de punte van den pinkel. Dén sprong daordeur naor boven en dan sloog men den pinkel weg met de vlakke kante van de slagplanke. Dat was natuurlek neet altied makkelek. Ok de teggenparti-je had slagplanken. 't Was de bedoeling umme den pinkel in ne cirkel, de krone, te slaone en de teggenparti-je prebaern dit te veurkommen. Hierbi-j heurn ok waer ne bepaolde puntentellinge. Kleine kindere mosten

oet de buurte blieven bi-j dit spel, want 't ging der nogal ins row haer. [KRONE].

Win: Tiepelen. Dit spel wodn vrogger völle espöld op ne schoolplas en op straote. Wel an slag was, heel ne groten stok in de hande. Daor heurn 'n dunner stöksken bi-j, dat ovver 'n gat wodn elegd, dat in de grond emaaft was. Achter de strepe, op ne bepaolde afstand, ston de teggenparti-je. Wel an de beurte was, stok den dikken stok onder 't höltjen en zwiepken dat in ene bewaeging zo wied möggelek weg. De teggenparti-je moch prebaern dat stöksken te vangene en kreeg, as dat lukken, 50 punten. Den gooier was dan af. 't Was natuurlek de kunst umme zó wied ovver de teggenparti-je hen te gooien of zó lege langs de grond, dat den stok moeilek te vangene was. Lukken 't vangen neet, dan moch den gooier nog ne kaere. Bi-j de tweede maol mos hee 't kleine stöksken in de hand hollen en 't dan met den knuppel wegslaon. Was hee nog neet af, dan smet hee –de daarde maol– 't stöksken in de locht en prebaern 't zo te rakene en weg te slaone. Lukken dat ok zonder vangen, dan was den volgenden van de eigen parti-je an de beurte. Daorbi-j heurn nog ne bepaolde puntentellinge, maor dee wist zich den zegsman neet maer te herinneren. [TIEPELEN].

Aal 1964: PINKEN “spel waarbij met een plankje een stokje –aan beide einden aangepunt– omhoog geketst wordt en daarna met de vlakke wordt weggeslagen” [Rots 1, 33].

● *'t Kromme stökske wat bie pinkslaon gebruukt wordt, heet:*

- 01 PINK: Harf, Loch, Lar, Bor, Gees, Haa, Nee, Hen.
- 02 PINKE: Eef, Bre.
- 03 PINKEL: Aal, Win, Sil, Sto.

SCHEREN

keilen

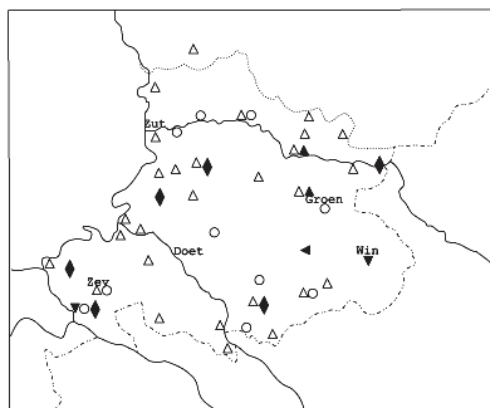
- 01 SCHERE(N): Gor, Zut, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Aal,

Bre, Din, Gen, Meg, Sin, Wehl, Dre, Hen, Baa, Does, Ang, Wesv, Zev, Sto II Bat.

- 02 SKEREN: Bor, Bel.
- 03 SCHAERE(N): Win, Pan.
- 04 SCHIEREN: Lich.
- 05 WATERSCHEREN: Bel, Bre, Ang, Wesv, Zev.
- 06 KEILE(N): Alm, War, Loch, Groen, Aal, Voo, Vars, Zel, Zev, Pan / Acht 1895 [Telge 2, 62].
- 07 KETSE(N): Vor, Rek, Sin, Tol, Dui, Pan.
- 08 PLEREN: Eef, Kep.
- 09 KISKASSEN: Aal, Win / Lar 1927 [Heuvel 1, 261].
- 10 ZEILE: Dui, Pan.
- 11 SLIERE: Wesv.
- 12 PETSE: Did.
- 13 KUNTJE TIKKEN: Eef.
II kitsen: Bat.

Nee: Scheren, maor wiej zegt: schee-an. [Ok: Ruu, Gees, Gels, Bel].

Bre: Scheren of skeren, ok wal: waterscheren.

△ (water)schere(n) 01, 05	▲ skeren 02
▼ schaere(n) 03	◄ schieren 04
○ keile(n) 06	◆ ketse(n) 07

Waterschere(n) as name veur keilen kump vólle veur. De varianten skeren, schaeren en schieren bunt veur enkele plaatsen op-egeven. 't Standaardnederlandse woord keilen is toch ok al tamelek bekend; in ieder geval meer as ketsen.

Bel: Skee-an is 'n skeerkeiken zó aover 't water gooien, dat e steureg weer opsprunk.

Gor: Scheren dee'w altied bie de lessel, bie Dappersgat.

Meg: Umda'j in Megchelen geen grote wateroppervlakten hebt, kon der niet met scheerkeiken aover 't water gescheerd worden. Alleen as der 'n aoverstroming was, gebeuren 't wel 's.

SCHEERSTEEN *keilsteen*

- 01 SCHEERSTEEN: Zut, Bor, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Bre, Gen, Ang, Wesv, Sto.
- 02 SCHAERSTEEN: Win.
- 03 SCHEERKEI(E): Gor, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Meg, Dre, Hen, Baa, Does.
- 04 SKEERKEI: Bor.
- 05 SKEERKEIE: Bel, Lich.
- 06 SCHIERKEIE: / Lich 1991 [Telge 8, 104].
- 07 KEILSTEEN: Groen, Aal, Voo, Vars, Zev.
- 08 PLEERKEI(E): Eef, Kep.
- 09 ZEILSTEEN: Dui, Pan.
- 10 KETSSTEEN: Aal.
- 11 KETSKEI: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 64].
- 12 SLIERKEI: Wesv.
- 13 KEISTEENTJE: War.

Bor: 'n Skeerkeiken/scheersteentjen was 'n plat keiken. Hoo meer kreuntjes der in 't water kwammen, hoo mooier en hoo wieter of e uutendelek onder water dok, hoo mooier.

● *De oneffenheid in 't water heet:*

- 01 KRINGEL: Gor, Zut, War, Vor, Ruu, Loch, Gels, Voo, Meg, Zel, Hen, Baa, Tol, Ang, Wesv, Dui, Zev, Did, Pan.
- 02 KRONE: Vor, Bor, Gels, Aal, Kep.
- 03 KRING(E): Lich, Dre, Hen, Zev.
- 04 STRUBBE: Gor.
- 05 RIMPEL: Does.
- 06 CIRKEL: Wesv.

STELTLOPEN

steltlopen

- 01 STELTLOPE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 STAELTLOPE: Pan.
- 03 STELTE(N)LOPEN: Gor, Alm, Zut, Vor, Bor, Gels, Bel, Lich, Vars, Hen, Does II Bat.
- 04 STELTELOPEN: Doet, Dre.
- 05 STÖLTELOPEN: Baa.
- 06 STELTEN: War, Loch, Gees, Rek, Kep.
- 07 OP STELTE(N) LOPE(N): Eef, Sto.
- 08 OP HOGE PEUTE LOPEN: Gor.
- 09 KRUKLOPEN: Din.

Gor: Wat jonges konden extra hoge stelten lopen; wie neumen dat hoogwaterstelten. [HOOGWATERSTELTE].

Did: Now he'j in Diem elk joor 't wereldkampioenschap steltlope; dan lope ze 100 meter in 13 seconde.

Eef: Soms nammen de jongs ok twee läöge bussen; in de baom van iedere busse mo'j gaetjes maken, woor 'n touwken deur geet. Dat touw hol iej in de handen a'j met de veute op de bussen staot en gaot lopen. Dat nuumt ze BUSLOPEN. [Ok: Groen, Meg, Dui, Did].

Sto: Ze deje zich ok wel hoge blokke onder de vuut binde.

Pan: Wi-j liepe vaak op busse met 'n touw. Dan ko'j ok vengertje speule.

STELTE

stelt

- 01 STELT(E): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 STELTEN: Gels, Nee, Groen.
- 03 STAELT: Pan.
- 04 STÖLTE: Baa.
- 05 KRUKKE: Din.

Nee: Ene heet ne stelte of ne stelten.

Eef: Iej hadn stelten met ene en met twee opstepkes; de hoogsten waren meer veur de gevorderden. [OPSTEPKEN; ok: Eef, Does].

Zut: Der waeren stelten met één, twee of drie trejen. De kunst was um van de laagste

näör de hoogste tree te gaon onder 't lopen. [TREE].

BAL

bal

- 01 BAL: Acht, Liem.
- 02 BALLE: Gor, Harf, Eef, Vor II Bat.

Pan: 'n Bal wier duk gemak van 'n prop papier die ien 'n olde sok gestop was; daarom-haer ginge weckringe of illestieke.

Wesv: Ze umwikkelde 'n prop papier met ringskes gummi, geknip uut 'n ouwe binneband van 'n fiets.

Dre: A'j streppels van 'n binnenband van 'n fiets um 'n prop papier doet, krie'j 'n bal.

Hen: Met 'n bal, emaaft van krantepapier met weckringen der ummehen ko'j niet kaatsen, maor petje ballen ging wel.

Gees: Ne bal wodn ok nog wal 's van ne varkensblaoze emaaft. Dén wodn nao 't slachten schone-emaakt, op-eblaozen en edreugd.

Vor: 'n Bal van 'n varkensblaoze was al heel gauw kapot.

sHe 1993: Der zit gin stuitsel meer in dén bal, dén mot opgepomp worre. STUITSEL "veerkracht, stuitkracht" [[Telge 3, 205].

Vars 1985: MOTTEKOEZEN was 'n spölleken woorbi-j bellekes met stökke in kuultjes eslagen mozzen worden [Telge 6, 232; ok: / Acht 1934 (Gids Folkl 2, 42)].

Aal 1969: MOETEKOEZEN "balspel" [Brusse-Koskamp 1, 1].

Acht 1862: FOETEKOELEN "jongensspel met één grote en verschillende kleine kuilen" [GV-alm 99].

Acht-Tw 1948: FORKOEZEN "spel met stokken en een steentje; elders foetekoelen, motkoelen genaamd" [Wanink 1, 96].

Gen 1999: Op weg naor school keilden wi-j altied met 'n iezeren bal. KEILEN "(een ijzeren bal) over de weg gooien, op dezelfde manier als klootschieten" [Telge 12, 87].

BALLEN

ballen

- 01 BALLE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Wehl, Zev, Zed, Sto, Pan, Lob II Bat, Mar.
- 02 KAATSEBALLE(N): Eef, Wich, Vor, Ruu, Bor, Gels, Eib, Bel, Groen, Din, Meg, Vars, Sin, Hen, Baa, Does, Zed, Sto.
- 03 MET *DE BAL SPÖLLEN*: Harf, Zut, Rek, Groen, Dre, Hen, Does, Wesv, Dui, Zev, Did, Zed, Lob II Mar.
- 04 KAATSEN: Vor, Ruu, Haa, Din, Meg, Zel, Doet, Kep, Hen, Tol, Ang.
- 05 KAATSELE: Zed.
- 06 STIEKEBALLEN: Ruu.

Gels: Der wodn tegen ne mure ebald, maor ok wal in de loch. Wat maekes konn 't met vere of vieve ballen, maor de meesten hadn 't al drok genug um met drie ballen gengs te waenn.

Gor: Makkelek is ene balle opgooien en weer vangen. Meujleker wordt 't met twee, drie of vier ballen. En dan kö'j ze tussendeur nog laoten stuiten, oe gauw ummedreien, in de hande klappen, gehurkt ballen, de hand met de bal onder één been deur en dan opgooien. En dan kö'j nog melken: één bal hoger tegen de mure opgooien as de anderen. [MELKEN].

Win: Klokkenspel was 'n spöl waarbi-j met drie of veer ballen op tien menaeren egooid mos worden. As ne bal op de grond kwam, wa'j af. 't Begon met gewoon tien kaere de belle teggen de mure te gooien. Dan mos i-j neggen kaere ovver de kop (bovenhands) gooien; dan acht kaere tussen 't gooien in de hande klappen; zövvén kaere enen bal in de loch en ene teggen de mure gooien; zes kaere ene in de loch, ene teggen de mure en ene ovver de kop teggen de mure gooien; vief kaere ovver de kop teggen de mure gooien en op de grond laoten tenken (= "stuiten") veurda'j 'm vangt. A'j dan nog vaer kaere ovver de kop gooit en gauw met de

hand teggen de mond tikt; drie kaere ovver de kop gooit en beide hande op de knene slaot; twee kaere gooit en achter de rugge umme ze waer gooit en nog 'n paar kaer in de loch balt, dan wa'j klaor. [TENKEN]

Zed: Eén, twee, drie, wie heeft de bal, die mooie bal van goud. 'n Grupke meisjes staon tege 'n muur; soms doen jonges ook wel met. Eén gooit de bal, 'n ander vangt 'm. Dén gegooit het, draeijt zich um; 't meisje met de bal gif 'm aan één van de andere. Die der veur steet, mot raoje wie de bal het. Het ze goed geraoje, dan mag ze nog 'n keer. Het ze 't niet goed, dan mag 't meisje die de bal achter zich het, gooie en raoje. [Ok: Gees, Zel, Did].

Vars: Bi-j jagerballen mos de ene proberen de ander te raken. Had e der ene eraakt, dan mos dén helpen um de anderen te raken. Wie aoverbleef had 't gewonnen. [JAGERBAL; ok: Rek. JAGEBAL: Bre].

Rek: Jagerbal is aoverlopen en dan zeen da'j neet of-egooid wordt.

Meg: Op de Megchelse kermis was 't vast pandoer dat de vrolluu deien balgooien. Ze mosten dan probieren 'n stuk of vief goemiballen deur 'n bord met zes gaeten der in, te gooien. Die gaeten wazzen genummerd en wie 't hoogste aantal punten bi-j mekaar gooide, kreeg de pries van de Schutteri-j.

Bel: Der wodn wal leedjes ezongen maor neet in de moderspraake.

Haa: 'n Versjen wat ze bie 't kaatsen zongen was: Kaatsebal, ik heb oe wal, in één hand, in twee hande.

STANDBAL

standbal

- 01 STANDBAL: Gor, Zut, War, Wich, Loch, Bor, Gels, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Din, Meg, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Lat.
- 02 STAANDBAL: Pan.
- 03 STABAL: Gor, Harf, Alm, Eef, Loch, Dre, Hen.
- 04 STAOBAL: Vor, Bel, Vars, Zel, Baa, Tol.
- 05 STAND: Zut, Bre, Win.

- 06 STAND IN DE BAL: Gees.
07 STAND VUUR DE BAL: Nee.

Zut: Wie doon stand.

Nee: Ene gooit de bal hoge in de locht en röp: "Stand vuur Johan!". Johan probeert de bal te griepen en de anderen loopt ondertussen hard weg. At Johan de bal oet de locht opvönk, mot e 'm drekt wier opgooien. Hee röp dan: "Stand vuur!"; meestal de name van wee 't wiedste vot was.

At Johan de bal neet grip, mot e de bal van de grond pakken en ropen: "Stand!". Dan mot de anderen stille gaon staon en mot Johan probeern der ene af te gooien. At e dan mist, meugt de anderen wier lopen.

Loch: Der wordt eerst af-eteld wee den bal gooien mot. As e den bal in de loch gooit, loopt de anderen vot en kroept as 't kan ergens achter.

Kep: Bi-j standbal riep i-j a'j de bal umhooggooien: "Stand in de bal en de bal is veur Johan!". Had Johan de bal, dan riep e: "Stao!". Dan mos iedereen blieven staon, woor e ston zodat Johan iemand af kon gooien.

Rek: As e den bal evangen hef, röp Johan: "Stand!". Dan steet ieder-ene stille en mot Johan met den bal ene ofgooien. Raakt e 'm neet, dan mot Johan gooien.

Does: Standbal was 'n spel woor jonges wel 's bi-j met mochten doen.

PETJEBAL

hoedjebal

- 01 PETJEBAL: Gor, Harf, Eef, Wich, Vor, Loch, Rek, Lich, Aal, Win, Voo, Zel, Kep, Dre, Hen, Tol, Does, Lat, Wesv / Lich 1991 [Telge 8, 89] || Bat, Haak.
02 BAL IN DE PET(TE): Din, Vars, Sil, Hen, Baa.
03 BAL IEN DE PET: Pan / Pan 1988 [Telge 7, 14].
04 BAL IN 'T PETJEN: Eef.
05 HOEDJEBAL: Gor, Vor, Hen, Ang.
06 BAL IN 'T HEUDJEN: War.
07 PÖTJEBAL: Ang

Ang: Hoedjebal spöl i-j met 'n hoed; pötjebal met 'n pötjen.

Voo: Alleen de naam is nog bekend; maor hoe 't gespöld wier, wet ik niet.

Kep: De jonges leien allemaol de pet tegen de schoolmuur an. Der wier 'n meet getrokken en door mos i-j achter gaon staon um de bal in 'n pet te gooien. Lukken dat, dan lei i-j 'n steentjen in die pet en moch 'n ander der niet meer op mikken. Wie de meeste steentjes had, had gewonnen.

Dre: Der lei 'n riege petten tegen de mure en op 'n afstand van zon drie meter mos ene 'n bal in 'n pette gooien. Woor de pette van was, mos gauw de bal griepen en proberen um der ene met de bal te raken. Die eraakt wier, kreeg 'n keie in de pette. Wier der ginne eraakt, dan kreeg die egooid had, 'n keie in de pette. Wie drie keien had, was af.

Sil: As de bal in de pet gegooid wier, rennen de jonges weg, behalve de eigenaar van de pet. Zo gauw at e de bal had, riep e: "Stand!". Allen mossen dan op de plaats blieven staon. De eigenaar van de pet moch dan dri-j passen doen en proberen der één te raken.

Loch: Eers werd der af-eteld wee der 't eerste met den bal nor de petten smieten moch. Degene dee de pette tooheuren woorin de bal terechte-kwam, was dan an de beurte. Dee pette werd weg-enommen. Uut-endelek bleef der maor ene pette aover.

Eef: As de bal in oew pette kwam, mos iej 'm gauw griepen. Dan reep iej: "Stao!", en mochen de anderen zich neet meer bewaegen. Dan mos iej proberen iemand met de bal te raken; dén was dan dood-egooïd: zien pette mos weg.

Lich 1991: Dén, wel in zien pette de bal kreeg, mos vangen. Ze zongen dan: "Petjebal; ik heb ow al; ik zal ow wal kriegen" [Telge 8, 89].

● *Veur "hoedjebal spelen" bunt op-egeven:*

- 01 PETJEBALLE(N): Rek, Zel, Dre, Hen, Tol, Lat / Lich 1991 [Telge 8, 89] || Haak.

Tol: Zu'w gaon petjeballen?

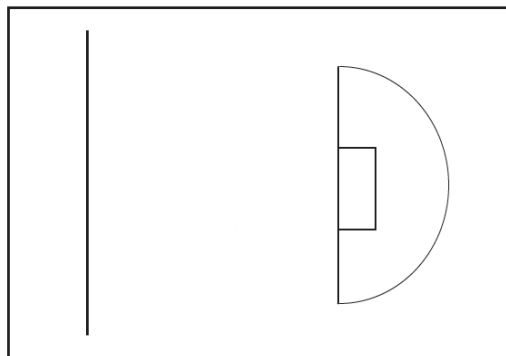
PLEIEREN

pleieren

- 01 (CENTEN) PLEIEREN: Eef, Zut, War, Wich, Hen / No Acht 1883 [Telge 4, 73].
- 02 MEETJE GOOIE: Wesv, Groes, Zev, Did / sHe 1982 [Telge 3, 98].
- 03 MEETJE STAEKE(N): Wehl, Pan / Pan 1988 [Telge 7, 86].
- 04 MEETJEN STEKKEN: Dre.
- 05 MEETJEN SMIETEN: Win.
- 06 IPSEN: Groen, Win / Groen 1994 [Telge 9, 54].
- 07 PLETTEN: Gor.
- 08 CENTEN SCHETEN: Bor.
- 09 CENTEN PLEREN: Doet.
- 10 CENTEN GOOIEN: Bre.
- 11 CENTJEN SMIETEN: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 125].

Wehl: Meetje staeken is centen of kneup vanaf dri-j meter ien 'n pot gooien.

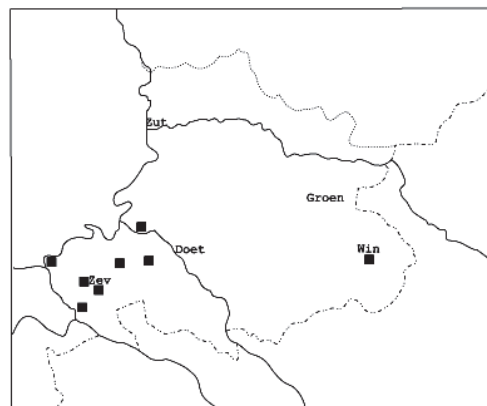
Wesv: Bi-j meetje gooie is der op twee meter vanaf de meet 'n halve cirkel getekend met 'n klein vekske der in. De speulers probiere –in 'n volgorde die vanteveure vasgesteld wördt– vanaf de meet de munt zó te gooie dat ze in 't kleine vekske terechkomme. Naodat alle speulers gegooid hemme, worde de cente in 't vekske deur de eigenaars opgepak. Door-

Bi-j meetje gooie is der op twee meter vanaf de meet 'n halve cirkel getekend met 'n klein vekske der in.

nao mag gooier één de cente die bute de halve cirkel ligge, oprape; die zin veur 'm. Nummer twee pakt de cente binne de halve cirkel, hutselt ze met de hande deur mekaar, ruupt naor eige keus: "kop" of "munt" en löt ze los baove de halve cirkel. De cente die an de keus kop of munt voldoen, zin zien eigedom. De volgende nummers herhale dit totdat alle cente weer 'n eigenaar hemme. Now kan 't spelleke weer van veure af aan beginne, mar now is nummer twee de eerste speuler en de eerste speuler is now 't les an beurt.

Zut: Van twee meter afstand wördt met centen of biezen op de kit – 'n klein höksken– gegooid. Biezen bunt kääperen knopen van de uniformjas van de plietsie of spooman. Eerst wördt de vraoge beantwoord: "Hoevölle doon wie op?": met hoevölle centen of biezen spöllen wie? Wee in de kit gegooid hef, mag alles hebben; bint der meer, dan wordt der samen gedeeld. Hef niemand in de kit gegooid, dan

■ meetje(n) 02-05

In benamingen as meetje(n) gooie (02-05) höldt 't woord meetje verband met meet, 'n name veur de streep woor begonnen wordt met völle spöllekes. Vergelieking van de verspreiding van meetje op dit kaartjen en de verspreiding van meet/mete op 't kaartjen op blz. 421 maakt dudelek dat allene 't westen van onze streek dit woordtype kent en dat allene veur Westervoort de beide namen opgeven bunt.

mot hee, dee 't dichst bie de kit lig, alles op-pakken. Dan wördt kop of munt afgespraoken en alles opgegooid. De munten met de kop umhoog bint veur de spöller dee kop gezegd hef, de munten met de weerde van de munt umhoog bint veur de andere spöller. As der meerdere spöllers zin, dan wördt der weer op nieuw afgespraoken en opgegooid; net zo lange tot alle spöllers een beurte hebben gehad of alles verdeeld is. Ie mag mekaere ook uut de kit poeten (= gooien). [KIT; ok: Eef; OPDOON; POETEN; BIEZE; ok: Eef].

Eef: In Aefde werd wal centje pleieren e-spöld. Dan ha'j 'n kit -'n hökske van acht maal acht cm- op de grond etekend. Veuraf was af-esprokken hoevölle centen ieder gooien moch en of ie loodlappers gebruiken moch; dat bunt munten van twee-en-'n-halve-cent dee met wat lood besmeerd bunt zoda'j der good met mikken könt. A'j neet in de kit egooid had, waar ie af. Wee de laatste cent in de kit gooide, kreeg alle centen uut de kit. In Zutphent moch ie'j neet op straote met centen pleieren; as de agenten dat in de gaten hadden, dan wachttten ze tötdat alle centen egooid waren, kwammen der dan op af, zetten den voet op de kit en nammen alle centen in beslag! Vermoedelek um dat te umzeilen spödde de jeugd met biezen.

Acht-Tw 1948: KNEUPKEN SMIETEN "geliefd jongensspel met knopen. Het wordt meestal zo gespeeld: eerst wordt een streep op de grond gemaakt, de mete, door een dwarsstreepje op beide einden afgesloten. Vanaf een afstand van twee à drie meter gaan de spelers één voor één met één of enkele knopen op die streep mikken. Wiens knoop op de mete of er het dichtst bij ligt, raapt alle knopen op en husselt ze in gesloten handen door elkaar (kammeln), waarna hij ze in de hoogte gooit. De knopen die met de holle kant naar boven vallen (die meunter zijn), mag hij behouden. Daarna komt no. 2 de knopen die letter waren gevallen, oprapen, kammelt ermee enz." [Wanink 1, 125]. [KAMMELEN, MEUNTER, LETTER].

Zut: Wie dejen ook: ketsen. Dan gooiden ie

met centen of knickers tegen de mure, vanaf 'n op de grond getrokken lijn op zo'n 40 cm van de mure. Bie centen was wee 't dichtste bie de mure lag, eerst an de beurte um de centen op te gooien. Met knickers moch ie alle knickers hebben dee'j met de hand (tussen doem en wiesvinger) aoverspannen kon. A'j neet verder aoverspannen kon, was de volgende an de beurte.

Acht-Tw 1948: BESPANNEN "door twee jongens gespeeld. De ene gooit een knoop vooruit en de andere mikt er op. Kan hij de afstand tussen beide knopen bespannen met duim en vingers, dan heeft hij de knoop gewonnen" [Wanink 1, 125].

Groes: Ze stake ook wel 'n cent half in de grond; dan moes ie probiere die cent um te gooie. Wie dat kon, had de cente die der lage, gewonnen.

Groen 1994: Met ipsen ha'j twee verschillende versies: a. mure ipsen; b. heudjen ipsen. Met mure ipsen mos i-j op vijf meter afstand van ne hoesmure steeds nen cent tegen de mure gooien. I-j konnen ok met ne stok 'n heudjen tekenen in 't zand. Op vijf meter afstand mos i-j proberen um 'n cent in 'n heudjen te gooien. Wee in 't heudjen gooien, kreeg alle centen dee derumhen leien [Telge 9, 54].

Acht-Tw 1948: OP DEN BESTEVA SMIETEN "een jongensspel: een steen, de besteva, moet met een andere steen geraakt worden" [Wanink 1, 75].

● *In Telge 11, 156 steet 'n verhaal aover meetje gooien.*

PROPPENSCHETER *proppenschieter*

- 01 PROPPENSCHETER: Gor, Harf, Alm, Eef, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Groen, Aal, Win, II Bat.
- 02 PROPPENSKETER: Bel.
- 03 PROPPESCHETER: Zut, War, Vor.
- 04 PROPPESCHIETER: Wich, Doet, Hen, Does, Lat, Wesv, Dui, Zev, Zed, Pan,

- Lob.
- 05 PROPPENSCHIETER: Harf, Din, Voo, Sin, Zel, Kep, Dre, Hen, Tol.
- 06 PROFFENSCHETER: Ruu, Groen, Aal, Bre.
- 07 PROFFESCHIETER: Vars.
- 08 PROPBUS: Meg, Wehl, Ang, Did, sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 120], Pan 1988 [Telge 7, 110], Gen 1999 [Telge 12, 129].
- 09 PROFBUS: Gen.
- 10 PROFPIEPE: / Aal 1966 [Rots 2, 12].
- 11 PLOFFE: Rek, II Mar, Haak.
- 12 FLOPBUS: Sil.
- 13 FLETTERBUSSE: Eib, Bel, Groen, Lich, Aal / Zel 1931 [Klokman in Eigen volk 3, 8], Lich 1991 [Telge 8, 39].
- 14 VLEERBUSSE: Bel.

Bel: Ne fletterbusse/vleerbusse wodn emaaft van 'n dik stukke vleeerholt, woor de konne oet-eboord is. Dan kewden ze prof-fen van spiet (restant van vlas) dee der net in passen. Onderin kwam ne spietproffe dén heel vaste in de busse mos zitten. Deur blaazen wodn ekekken of e vaste genug zat. Dan de tweede spietproffe baovenin heel vaste-stampen en dan den steuter heel hard teggen de borste andrukken. Der kwam ne flinken knal as de onderste proffe oet de flet-terbusse/vleerbusse kwamp.

Kep: Mien vader maken de proppenschie-ter vrogger van vlierholt. In plaats van met 'n stöksken ko'j de pröpkes der ok uut schieten deur blaazen. Later gebruiken wi-j 'n stuk van 'n electriciteitsbuis. Nog later ko'j in de winkel de proppenschieter kopen in de vorm van 'n geweerken. De kórk zat dan an 'n tówken.

Eef: De proppenscheter zelf was van vleeer-holt; de pompstok dee der in mos, maakten wiele van 'n stuk holt van de hazelnöttestru-ke.

Hen: Wi-j kewwen krantenpapier töt pröpkes, maor spietkotten waren better volgens onze vaders.

Ruu: De proffen wodn vrogger ok wal emaaft van 't marg van vleeerholt; a'j door maor lang

genog op kewwen, kree'j mooie proffen.

Aal: Pröpkes papier, maor ok wal sneebae-zen wodn gebruikt um met te scheten.

Zut: In de uutgeholve takke van 'n vlierstruke ko'j erwten in doon en der uut blaazen. Noe gebruiken ze 'n plastic buis met 'n kurk of met stukskes papier. Op schole schaoten ze vake met 'n balpenne wäör de vulling uitgehaald was en wäör kleine propkes papier in gedaon werden.

Voo: 'n Proppenschieter beston uut twee de-len: 'n handvat met 'n iezeren pin der tegen-an en 'n vliertak met holte woor de vlierpit gezaeten hef en woorin de iezeren pin past. An de uut-enden doe'j proppen natgekewd krantpepier, dan doe'j de iezeren pin der in. Het hele zaakjen zet i-j ow tegen de boek en dan druk i-j met de iezeren pin de ene prop naor achteren en dan vlug de prop an 't an-dere uut-ende der met 'n knal uut.

Bre: Proffenscheters van vlierholt wazzen dinge van niks. A'j ne goeien wollen hebben, ginge wi-j nao ne holddraejeri-je.

Baa: Pröpkes ko'j ok met 'n ellestieksken wegschieten.

KATTEPULT

katapult

- 01 KATTEPULT: Gor, Alm, Eef, Zut, Ruu, Bor, Nee, Rek, Groen, Zel, Wehl, Kep, Baa, Does, Lat / sHe 1982 [Telge 3, 75].
- 02 KATTEPULTE: Groen, Aal.
- 03 KATTENPULT: Loch.
- 04 KATTEPUL: Harf, Wich, Vor, Haa, Doet, Wehl, Hen, Tol, Does, Wesv, Dui, Zev, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 75], Wesv 1996 [Telge 11, 53] II Bat.
- 05 KATTENPUL: Nee.
- 06 KATTEPULLE: Lich / Lich 1991 [Telge 8, 60].
- 07 KATTAPULT: Harf, Bor, Gees, Gels, Win, Din, Hen, Ang, Zev, Zed II Mar.
- 08 KATTEKUL: Gels.
- 09 KATTEPRUL: Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Sil, Dre, Hen, Dui, Did, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 75] / Vars 1985

[Telge 6, 320], Pan 1988 [Telge 7, 62].

10 FLINTE: Aal, Bre, Win / Aal 1964 [Rots 1, 11].

11 SMIETLEER: Bel.

12 GAVELTJE: / sHe 1982 [Telge 3, 48].

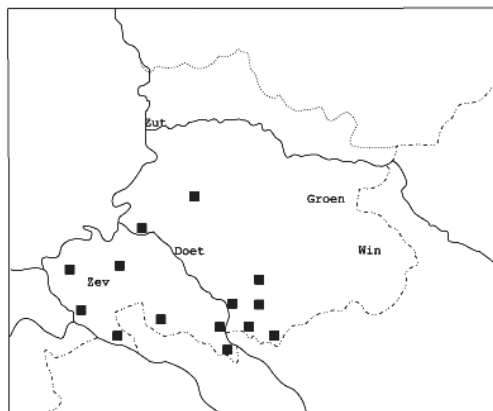
Eef: 'n Kattepult maakten wiele van 'n ekenstramme. An de beide uut-enden kwam 'n klein gleufken, anders wol 't touwken neet blieden zitten. An 't touwken kwam 'n stuk fietseband en dooran zat 'n leertjen voor 'n keitje in mos. Vrogger gong ie de bos in met 'n zak vol (mooie, ronde) keitjes en 'n kattepult. Dan schaoten wiej op eksters en kraejen. 't Was laevensgeveurlek en dus is 't good dat 't noe verbaojen is.

Sto: 't Gaveltje was van wilgeholt of peppeleholt. An de uut-enden zat 'n klik, waor 'n stukske vliegertouw in zat. Aan 't vliegertouw zat 'n weckring en dooran 'n leerke. Dat was de tong uut 'n olde schoen.

Groen: 't Leerken van 'n kattepulte was vake de tonge van ne olden skoo.

Hen: An de beide enden van 'n stram dede wi-j elastiekjes die wi-j uut 'n olde fietseband knippen. Die wieren met lussen an mekare vaste-emaakt. In 'n stuk old mechesterse lappe lag dan 't keitje.

Aal: A'j fietseköggeltjes as munitie gebroe-

■ kattepul 09

Dit kaartjen löt zeen woor de name kattepul veur de katapult veurkump.

ken, dan wa'j arg geveurlek te gange.

Rek: Met wat oefening ko'j door good met scheten. Vuural duur schooljongs wodn der vake op lechpötjes eschotten woor de elektrische dräo baovengronds an vaste zatten.

Dre: Spannend was 't um op pötjes te schieten die an de paolen van 't elektrisch zatten.

Does: Wi-j schaoten met 'n kattepul/kattepult op mussen en spreeuwen, met kleine steentjes of grune erwten. Ok wel 's op mensen, maor as ze ow dan kregen, dan kree'j der good van langs.

Meg: Toen ik naor school ging (tussen 1920 - 1928) wazzen kattepullen al verbaojen.

sHe 1993: GABEL "vorkvormig deel van een katapult". ZAALTJE "stukje leer aan een katapult waarin de steen wordt licht bij het afschieten" [Telge 3, 195/208].

Vars 1985: Wi-j hebt nooit met 'n smietleer esmetten, wi-j schotten de eikels en de grindkeikes met de kattepul [Telge 6, 320]. [SMIETLEER "slinger"].

Hen 1984: In de harfs as de mensen aoveral an 't eerpels stekken wazzen, dan zochten de jongens de kleine eerpels die blieden liggen wazzen, bi-j mekare. Daor ko'j zo mooi met gooien a'j ze in 'n gooileer deden, of i-j prikken ze an 'n stok en wie of ze dan 't wiedzte weg kon slingeren [Geurtsen 1, 121]. [GOOILEER].

SCHOMMEL

schommel

01 SCHOMMEL: Gor, Harf, Eef, Zut, War, Bor, Gees, Gels, Haa, Bel, Groen, Lich, Aal, Gen, Voo, Meg, Doet, Kep, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, sHe, Zed, Lob II Bat.

02 SCHOMMELE: Bre, Win, Sin.

03 SKOMMELE: Groen.

04 RUILE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Gees, Haa, Eib, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Vars, Sin, Zel, Dre, Hen, Baa, Tol / Lar 1927 [Heuvel 1, 215], Aal 1964

[Rots 1, 38], Vars 1985 [Telge 6, 293], Pan 1988 [Telge 7, 116], Lich 1991 [Telge 8, 101] || Bat.

- 05 RÄÖLE: Ruu, Loch, Bor, Eib || Bat.
06 RUIL: Voo, Net, Sil, Wehl, Wesv, Pan, Lob / Pan 1988 [Telge 7, 116], Wesv 1996 [Telge 11, 78].
07 RUI-EL: Meg, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 126] / Gen 1999 [Telge 12, 135].
08 BEIERTOUW: Gels, Nee, Rek, Lich / Harv, Zie 1991 [Telge 8, 19].
09 BEIERTÖW: Bel.
10 BEIER: Nee, Rek.
11 SCHAUKEL: sHe.
|| bungel: Mar.

Doet: Schommel, met 'n ó as in 't woord bom.

Meg: 't Woord rui-el heur i-j haos niet meer, want now praot ze hier ook aover 'n schommel.

Eef: Ik gao op de schommel, of: ik gao in de ruile.

Wich: 'n Ruile was meestal 'n goed dik touw wat óf an 'n boom, óf op daele an de balken ehangen wier. Door dee'j 'n zak of 'n planke onderin um op te zitten.

Groen: 'n Ende touw wodn vaste-emaakt an den balken of an ne sleet op daele of an ne (appel)boom. In 't touw zat i-j op ne zak of op 'n plenksken.

Rek: Vake zat ie op 'n plenksken of op ne ogerolde zak, anders knep 't te vólle an 't gat.

Nee: Baoven-an de töwwe van ne beier zatten iezan ogen in 't touw evlochten. Dee wodn an häöke ehangen dee in ne groten dwarsbalken op de delle zatten.

Hen: 's Winters hing de ruile an 'n balk op de daele; 's zommers an 'n tak van den appelboom.

Meg: 't Veilegste is 'n rui-el die an vier touwen hönk en 'n zitbak die an vier kanten umslaoten is.

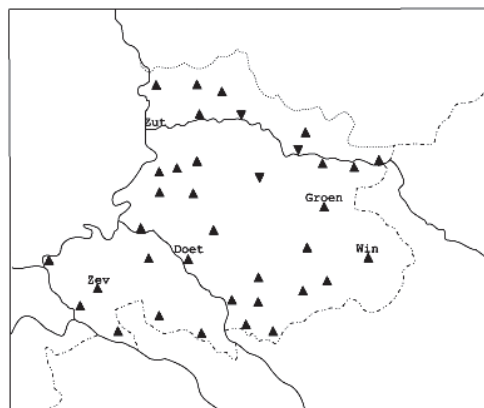
Zut: Veur de kleintjes was der vaak 'n bakjen of bootjen wäör ze in konden zitten.

Groen: Vrogger ha'j op de karmisse ne luchtskommel. Dat wazzen van dee schuutjes woor ie met z'n tweeën in gingen. Dan probeern i-j tegen 't zeil an te kommen, maor as i-j der dan tegen-an gingen, wodn ie weer gauw af-eremd.

● *Veur benamingen van de schommel kiek ok in: Broekhuysen 1, 71.*

RUILEN *schommelen*

- 01 RUILE(N): Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Lar, Gees, Haa, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Din, Voo, Net, Vars, Sin, Sil, Zel, Doet, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol, Wesv, Zev, Sto, Pan, Lob / Lar 1927 [Heuvel 1, 215], Win 1971 [Deunk 1, 205], sHe 1982 [Telge 3, 126], Vars 1985 [Telge 6, 294], Wesv 1996 [Telge 11, 78], Lich 1991 [Telge 8, 101], Gen 1999 [Telge 12, 135].
02 RÄÖLEN: Ruu, Loch, Bor.
03 SCHOMMELE(N): Gor, Harf, Zut, War, Gees, Gels, Haa, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Doet, Kep, Hen, Tol, Does, Ang, Lat, Dui, Zev, Did, sHe, Zed,

▲ ruile(n) 01

▼ räölen 02

De metwarkers in heel vólle plaatsen kent 't warkwoord ruile(n) veur schommelen.

- Lob / Win 1971 [Deunk 1, 205] || Bat.
 04 SKOMMELEN: Groen.
 05 BEIEREN: Gels, Nee, Rek, Bel, Lich.
 06 ZWUILEN: / Aal 1966 [Rots 2, 21].
 || bungelen: Mar, Haak.

Gels: Beieren, maor wiej zegt: beian. [Ok: Nee, Bel, Lich].

Vor: 'n Peerdeliene an 'n tak van 'n boom of balkenslete (op de daele), 'n baalzak der onderin um op te zitten en door ruilen 't hen.

Kep: Ik ging nooit schommelen, want door kreeg ik schrik van in de buuk.

Nee: Op delle konne wiej allene maor beian at der gin vee in 'n stal was, want dan mos 't voor veur de beeste der liggen.

Lat: A'w op dael schommelde, mochte we niet met de vuut tege de balke aan komme; dat was gevoorek. 'n Kleine schommel was der soms in de stal waor de koeie 's winters aan de rôppels vaststonde. Dan hing de schommel aan de stekri-j.

Pan: Wi-j ruilde 't erste tusse de reupels ien de stal; 'n paor koetouwe en 'n zak en klaor was die.

Gor: As der ene an 't ruilen was, probeerden de anderen der gauw achterlangs te lopen as e baoven was. Maor dan mossen ze wel vlug waenn, anders kreeg ie 'm met ruile en al tegen oe an.

Bel: Bi-j 't schommelen ginge wi-j wal staon of wi-j laggen op den boek op 't plenksken. Dat was heel meujlek.

Win: Wi-j gingen oetbeieren: langzaam beieren töt'da'j stille stonn. Dan was i-j oet-ebeierd. [OETBEIEREN].

Tol: Ik zat heerlek op 't plenksken te laezen, al hen en weer schommelend, an 'n dikken dwarstak van de jutteperenboom veur 't huus. Wat was 't laeven dan goed!

Win 1971: Gao i-j de wege 's posken. Neet met de steule posken, jonges. POSKEN "wiegelen" [Deunk 1, 180].

WIPWAP

wip

- 01 WIPWAP: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 178], Wesv 1996 [Telge 11, 96], Gen 1999 [Telge 12, 178] || Bat, Mar.
 02 WIPWAPPE: Gor, Vor, Loch, Nee.
 03 WIPPE: Harf, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Vars, Zel, Baa || Bat, Haak.
 04 WIPPE-WAPPE: / Eib 1980 [Telge 1, 99].
 05 WIP: Zut, Sin, Doet, Wehl, Does, Lat, Zev, Did.
 06 WUPPE: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 281].
 07 WIPPLANKE: Bel.
 08 KARWIPPE: Bre.
 09 WOEPER: Meg.

Bre: Ne planke over ne paol of boom en de karwippe was kloor.

Wich: As wipwap hadde wie 'n planke aover 'n boomstam of aover 'n tonne, dee opzied lei.

Nee: Ne planke duur 't gat woor de kalver duur evoord wodn; ene zat in de weide en de anderen an de andere kante en door wippen 't hen.

Sto: Wi-j leie meestied 'n lang wagenbred of 'n plank aover 't muurke van de mistevaalt as wipwap.

Zut: Der waren wippen met an ieder uut-ende één zitplaats, mäör ook met twee of drie zitjes.

Bel: Wi-j laenn an weerskanten ne olden autoband op de grond. A'j dén dan good raken, vlaog dén an de anderen kante zat op oet 't steultjen.

Voo: 'n Wipwap kennen wi-j vrogger alleen uut de spöltuin, b.v. op Engbergen.

Bre: 'n Versjen was: Karrewip, karrewap, hoo smek de pap? Zoer of zeute?

WIPWAPPEN

wippen

- 01 WIPWAPPEN: Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Aal, Din, Gen,

Voo, Sil, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Tol, Ang, Dui, Zev, sHe, Sto, Pan, Lob / sHe 1982 [Telge 3, 178], Gen 1999 [Telge 12, 178] || Bat, Mar.

- 02 WIPPE(N): Gor, Harf, Alm, Zut, Vor, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Aal, Vars, Sin, Zel, Baa, Does, Wesv, Zev, Did || Bat.
- 03 WUPPEN: Aal, Win / Win 1971 [Deunk 1, 281].
- 04 WOEPEREN: Meg.
- 05 KARWIPPEN: Bre.

sHe: Wi-j doen wipwappe.

Win: Wi-j doot wuppen.

Does: Wippen dejen jonges en meiden. Alleen, as de jonges an 't wippen wazzen, ging 't wat wilder; die lieten de wip stoeken: dan kwam 't end van de plank hard op de grond umda'j niet met de knieën de snelheid afremmen. De andere kant veerde dan 'n end de lucht in. [STOEKE(N); ok: Hen, Zev].

Gor: Um 'n jonge te plaogen, ginge wie der an de ene kante met 'n paar jonges op zitten. Zo bleef die jonge in de heugte staon. A'j dan met de wipwappe op de grond stootten, dan mos e zien dat e der niet af viel.

Tol: Pesten ko'j deur den anderen hard neer te laoten kommen of hoge in de loch te laoten staon.

Kep: A'j zwoorder waren as den ander, ko'j dén mooi 'n tied in de luch laoten hangen.

Lich: A'j tiedens 't wippen der zomaor opens afsprongen, ko'j den ander good laoten schrikken.

sHe 1982: BLAOS-SLAON "zeker kinderspel, waarbij twee tegenstanders, op een balk of kloprek gezeten, moeten proberen elkaar met een varkensblaas uit het evenwicht te brengen" [Telge 3, 17; ok: / Gen 1999 (Telge 12, 30)].

● *Veur "glijbaan" bunt op-egeven:*

- 01 ROETSBANE: / Vars 1985 [Telge 6, 289].

- 02 ROETSBAAN: / Gen 1999 [Telge 12, 134].

VLEIEGER

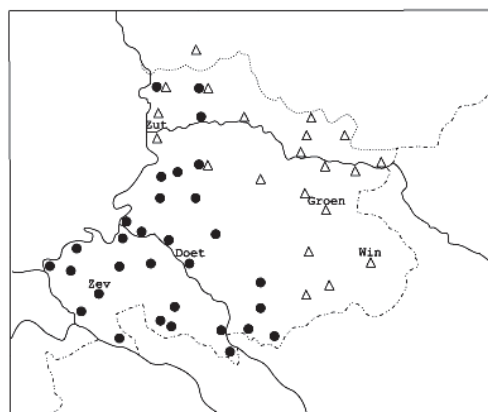
vlieger

- 01 VLEIEGER: Gor, Harf, Alm, Wich, Vor, Din, Gen, Voo, Meg, Vars, Sin, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does, Ang, Lat, Wesv, Dui, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob.
- 02 VLEGER: Gor, Harf, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win || Bat.
- 03 WINDVLEIEGER: Sil.
- 04 DRAKE: Zut.
- 05 DRAKEL: War.
- 06 DRAKER: Vor.

Wich: Vlieger, met een ie as in 't Standaardnederlandse woord bier. [Ok: Gor, Harf, Voo, Wehl, Kep, Hen, Baa, Ang, Wesv, Did, sHe, Zed, Sto, Pan, Lob.]

Tol: Vlieger met een ie as in 't Standaardnederlandse woord Piet.

Hen: Vliegers maken wi-j vake zelf van 'n dreugen wilgetak ('n rizee), die wi-j met 't

● *vlieger 01*

△ *vlieger 02*

De verdeling van de ie – ee in vlieger/vleger kump ok veur op andere kaartjes; verg. door-veur 't kaartjen in: De mens en zien năosten-A, blz. 150.

broodmes kleuven. Door wier 't kruus van emaaft. 't Papier halen wi-j in de boekhandel. Krantepapier wier ok wel 's gebruikt, maor dat is niet zo stark.

Bel: Twee stökskes kruusgewies vaste-maken; langs de veer enden 'n tówken spannen. Door wodn ne krante op-eplakt, met ne garen eerpel as plakmiddel. Zo ging dat in 1922.

Zev: Olde eerappels wiere in de fenuuskas met schil gaar gestoomp en zo kreeg i-j dan pleksel.

Does: Bi-j 't maken van 'n vlieger, luusterde 't nogal nauw um 'n goeie balans te kriegen, want de vlieger mos an beide kanten geliek hangen.

Pan: Vliegers make was 'n hele kuns; vaak wa'j 'n dag bezig en dan sloeg 't ding nog den erste keer te pletter.

Gor: 'n Vleger van twee meter mos ie op-laoten as der bienao gin wind was. 't Mooiste was as de vleger mooi stille ston, dat e zich niet verreurden.

shE: Aan 't lange höltje kwam, deur 't papier hen, aan de veurkant de toom. 't Luske doorvan moes zó zitte, dat de vlieger precies in aevenwich blef. Aan 't luske kwam 't vlieger-touw te zitte. [TOOM; VLEGERTOOUW].

Lich 1991: BEUGER "dwarslat van vlieger". STAONDER "staande lat van een vlieger" [Telge 8, 20/116].

DE VLEIEGER OPLAOTEN

vliegeren

01 (DE) VLEIEGER OPLAOTE(N): Acht, Liem.

02 VLEIEGERE(N): Gor, Alm, Vor, Din, Kep, Hen, Tol, Lat, Wesv, Dui, Zev, Pan.

03 VLEIEGEREN: Zut, Nee, Groen II Bat.

04 DRAKE OPLAOTEN: Zut.

05 DRAKEL OPLAOTEN: War.

06 DRAKEREN: Vor.

Nee: Vleieren, maor wiej zegt: vleegan.

Kep: Vleieren, met 'n ie as in 't Standaard-nederlandse woord bier. [Ok: Pan.].

Hen: Vrogger zeien wi-j: "Wi-j gaot de vlieger op-laoten"; now zekt de kinder: "Wi-j gaot

vliegeren".

Baa: De vlieger op-laoten wier veural edaon nao 't rogge maejen, op 't stoppelland.

Vor: Vleieren dede wiele as de rogge van 't land was; dan hadde ie de ruimte.

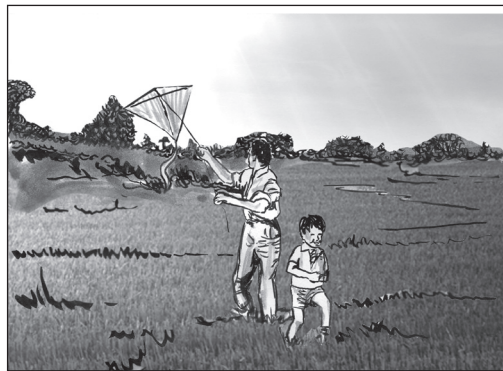
Kep: At de vlieger goed in de luch ston, ko'j 'n boodschap naor baoven sturen: 'n papierken dat langs de strakstaonde lien naor de vlieger vlaog.

Gees: A'j 'n papier met 'n gat der in an 't touw schaof, ging dat naor baoven hen. Dat neume wiej 'n telegram sturen. [TELEGRAM; ok: Eef, Gor, Bor, Dre, Does].

Zut: 't Tellegram soesden langs 't touw nãor baoven. [TELLEGRAM].

Bor: Nao afloop van 't vleger op-laoten ko'j laezen wat der op de telegrammen eschreven was. Dat was altied heel spannend.

Alm: Breefkes langs 't touw naor baoven laoten gaon, neume wiej: telefoneren. [TELEFONEREN].

Wi-j gaot de vlieger op-laoten.

START

staart van een vlieger

01 STA(R)T: Acht, Liem II Bat, Mar.

02 STAART: Zut, Lat.

03 STEERT: Zut, Sin.

04 STET: Does.

05 ZWANS: Sto.

Wesv: An de stat wiere reepkes ouwe stof of vrunskes pepier geknup; hoe lang de stat mos

zin en hoe völ reepkes stof of vrunskes pepier der in moste, hiel verband met de windkrach.

Hen: An de stat zatten papieren stukskes; was e toch nog te lich, dan wodn der nog 'n tösken gres an-ebonden. Was de stat te zwoor, dan ging de vlieger de loch niet in.

Voo: Hoe meer wind der ston, hoo zwoorder de stat mos waezen, anders sloeg de vlieger aoever kop.

Does: As de stet te licht was, ging de vlieger dukelen. [DUKELEN].

Aal: De start mos zon zeuven keer de lengte van de vleger hebben.

Gor: Onder an de stat deje wie wel 'n parachute: 'n lappe of zaddock met an de vier kanten 'n stuk vlegertouw met daor onderan 'n eerappel. Wie maakten dat met 'n sluit-spelde löskes vaste; as de vleger heel hoge ston, ginge wie an 't vlegertouw rukken. As e der dan afgang, was 't net of der 'n menneken onderan zat. Ok dede wie der wel 'n lampion onderan met 'n brandend keersken. As 't 'n betjen donker was, was 't net 'n sterre; 'n mooi gezichte.

KLEPPER I

klepper (op een fiets)

Sil: 'n Klepper wier vastgezet an de veurvork van de fiets en kleppert dan as 't rad rond geet. [KLEPPER].

Wesd: 'n Räätel he'j a'j 'n wasknipper zó vaste maakt an de veurvork dat e bi-j 't rondrdreien van 't rad, de speken raakt. [RÄÖTEL].

Hen: A'j 'n stuksken steveg karton met 'n wasknippe an de veurvorke van de fietse vaste maakt en i-j riedt der dan met, dan maakt dat 'n räätelend geluud; dan he'j 'n motor. [MOTOR].

Bel: As jonge jongs joge wi-j um 't hoes hen op de fietse met op de veurvorke 'n apparaatjen, emaaft van 't dekkeltjen van 'n wiksdeusken, 'n paar elastiekskes, esneenn van ne binnenband van de fietse en ne halven wasknieper.

Din: 'n Stuksken steveg karton met 'n wasknieper vaste-emaakt an de veurvörke van

de fietse maakt 'n rammelend geluud, as 't fietsrad in de rondte dreit. 'n Plaetjen blik in plaatse van karton miek nog meer geluud maor dat wollen ze thuus meestal niet hemmen umda'j der de speken van kapot kon kriegen.

STEP

autoped

01 STEP: Acht, Liem II Bat.

02 AUTOPED: Acht, Liem II Bat.

03 ROLLER: Din.

Ruu: 'n Step; later zeien ze autoped of otoped.

Hen: In mien kinderjoren zag i-j maor weinig autopeds. Enkele kinder hadden ze. Alles was toen van holt, töt de wieltjes an toe. Ze heitten toen autoped. Later ging dat aoever in step en now heur i-j de naam autoped maor weinig meer. In 1929 he'k veur 't eerste 'n autoped ezien.

Kep: De step was van holt; soms zelf gemaakt. 'n Autoped was met luchtbanden. Die had lang niet iedereen.

sHe: Der ware höltere autopeds (meestal van bukeholt) met höltere raedjes, soms met 'n massief gummibendje der um. Iezere autopeds hadde ballonbande, soms veurzien van spatborde, 'n rem en 'n bagagedrager dén umgeklapt as standaard diende.

Bre: De eerste holten dinge wazzen zo kapot of de raedjes lepen scheef.

Gor: De latere steps waren mooier: met luchtbande, spatborden, 'n rem en 'n drager woor iej efkes op kon zitten um uut te vieren tutda'j stille ston.

Does: 't Holten stepken met drie wieltjes (twee achter en één veur) is der altied gebleven.

Alm: Bie de boerderiejen was 'n autoped niet völle weerd, want der was gin bestrating.

Sil: 'n Step was 'n goed ding um kinder 't aevenwicht te leren veur 't fietsen.

Gees: Met 'n autoped of step ginge wie steppen. [STEPPEN].

LAND VEROVEREN

- 01 LAND VEROVEREN: Wich, Eib, Bel, Groen, Win, Ulf, Sil, Zel, Doet, Baa, Tol, Lat, Wesv, Zev, sHe II Bat.
- 02 LAND VERPACHTEN: Loch, Gels, Lich, Aal, Din, Vars / Lich 1991 [Telge 8, 71].
- 03 LANDJE PIKKE(N): Voo, Ulf, Wesv, Zed / Wesv 1996 [Telge 11, 156].
- 04 LAND VERPANDEN: Ruu, Din.
- 05 LAND VERKOPEN: Loch, Gees.
- 06 LAND VERDELEN: Vor, Nee.
- 07 LAND HAKKEN: Win, Hen.
- 08 LAND PACHTEN: Gen.
- 09 LAND ROVEN: Baa.
- 10 LAND STELLEN: Rek.
- 11 LAND STEKKEN: Rek.
- 12 LAND HAPPEN: Ruu.
- 13 LAND GOOIEN: / Lich 1991 [Telge 8, 71].
- 14 PAND VERBUREN: Nee.
- 15 MES HAKKEN: Hen.
- 16 MESKE STAEKE: sHe / sHe 1982 [Telge 3, 99].
- 17 MEETJE STEKKEN: Dre.
- 18 MAETJE STAEKE: / Pan 1988 [Telge 7, 85].
- 19 ZAND HAPPEN: Vor.
- 20 OORLOG VERKLOREN: Eib.

sHe 1982: Meske staeke "landverovertje

spelen; een spel waarbij men het grondgebied van zijn tegenstander tracht te annexeren door er een mes op zijn punt in te gooien en de messteek door te trekken naar weerskanten" [Telge 3, 99].

Bel: Landveroveren dede wi-j met ne olde viele; dén bleef better in de grond staon.

● *As name van 't spel zelf bunt op-egeven:*

- 01 LANDJE-PIK: Gor, Wich, Ruu, Bor, Ulf, Ang, Wesv, Groes, Zev, sHe, Pan.
- 02 MESJE-PIK: Vor, Ruu.
- 03 LAND VEROVERTJE(N): Gor, Eef, Zut, Kep.
- 04 LANDROVERTJE: Lob.
- 05 LANDKAPERTJE: Eef.
- 06 ZANDHAPPERTJE(N): Gor, Alm, Loch, Bor.

Gor: Meisjes deenn ok wel zandhappertje.

● *'n Verhaal aover land veroveren steet in Telge 11, 156.*

Zed: "Zulle wi-j poetje pieke?". Dan lei één op de grond, de andere deie net of ze deie slachte deur met 'n stökske op de kael te staeke. Dén varke spölde, dei dan eerst e-fkes krauwe en ging dan ligge of e dood was. Maor mien moeder wol niet hemme da'w dat deie.

3. BINNEN SPÖLLEN

Wat spöllekes uut de veurege paragraaf könt natuurlek ok in huus espöld worden.

RAODSEL *raadsel*

- 01 RAODSEL: Acht, Liem II Wilp, Bat, Mar, Haak.
02 RAOJSEL: Groes.

● *'n Paar räödseltjes:*

Sto: Row op row en ik op ow; en ik zal ow pimperlle; dat ow de boek begint te zwelle; rao rao wat is dat? Antw.: 'n keerl op 'n peerd.

shE: Waorum is der gin verschil tussen 'n tandarts, 'n losse deur en 'n peerd? Antw.: 't trik allemaol.

Did: Gi-j gooit 't rond op 't dak en 't kump as 'n sliert weerum; raoj raoj wat is dat? Antw.: 'n knot wol.

Kep: Wi-j smetten van alles op 't dak um 't der doornao anders af te laoten kommen; b.v.: ik smiet iets roods op 't dak en 't kump der zwart weer af; wat is dat? Antw.: 'n glujende eierkaol.

Dre: 'n lezeren peerdjen met 'n vlassen steertjen; hoe harder at 't peerdjen geet, hoe harder at 't steertjen vergeet. Antw.: stop-naolde met draod.

Vars: Holderdebolder ging 't aover 't zolder met 'n bek vol mensenvleis. Antw.: ene met klompen an.

Win: Vief hartjes, vief startjes en ne prik in 't gat; rao rao wat is dat? Antw.: ne mispel.

Aal: Rao rao riepe; rood is de piepe, zwart is 't gat woor rao rao riepe in zat. Antw.: ne wortel.

Groen: Achterin mien moders hof; steet 'n tunneken met verlof; zee poept der in, zee kakt der in; en de juffrouw stipt der 't wittebrood in. Ne bi-jenkorf met bi-jen en honneg.

Bel: Dikkoppen-kater met ne balg vol water; hef gin lever, hef gin longe en spi-jt zonder

tonge; rao rao wat is dat? Antw.: ne zwarten waterkettel baoven 't losse veur.

Bel: Tjoek tjoek tjoek met ne veerkanten boek; met ne draejer in 't gat; tjoek tjoek tjoek wat is dat? Antw.: ne olderwetse koffiemölle.

Vor: Vier olde wieve konden mekare niet kriegen; zie lepen allemaol aeven hard; rao rao wat is dat? Antw.: möllenwieken.

Eef: lep-mien en Kniep-mien zatten in 'n tunneke; lep-mien veel der uut; wee bleef der toen nog aover? En a'j dan Kniep-mien zeien, dan kneppen ze oew.

DOBBELSTEEN *dobbelsteen*

- 01 DOBBELSTEEN: Acht, Liem II Bat, Mar.
02 DOBBEL: Win II Boch.
03 WOLFEL: Lich.
04 FUUPKEN: Lich.

DOBBELEN *dobbelen*

- 01 DOBBELE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Boch.

Voo: Dobbelen, met 'n o as in 't woord hok.

Win: Dobbelen doo'j bi-j alle spöllekes waar ne dobbelsteen bi-j gebroekt wordt; b.v.: ganzeborden, mens-erger-je-niet.

Eib: Ene van 'n trop schudt twee dobbelsteene en smit ze dan op taofele. Van te veuren ha'j allemaole nen cent in de pot edaone en ezeg hoovölle ogene der op taofele kwammen. Wee 't good hef eraonn, krig de pot. Wie deenn 't ok met kneupe in plaatse van geld.

Ang: Dobbelen doe'j a'j één of meer dobbelsteene opgooit; wie dan 't hoogste antal punten het, het gewonnen.

Did: Dobbele doe'j met dobbelsteen, maor ook met striekhöltjes.

Bel: Wat leu blaost bi-j dobbelen eers in de hand veurdat ze de dobbelsteene opnemt en gooit.

Win: In 't gereformeerde milieu waar ik in

groot eworden bunne, was dobbelen en kaarten oet den boze; i-j mochten niks an 't lot overlaoten want Onzen Leven Haer beschikt alles.

Gor: Dobbelen um geld was bie j ons 'n zundeg spöl.

KAARTEN

kaarten

- 01 KAARTE(N), KATE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Haak, Boch.
- 02 KAERTEN: Zut.
- 03 KAORTE: Pan.
- 04 KAARTSPÖLLEN: Gor.
- 05 TAKKEBOSSSEN: Eef.

Vars: Zu'w 'n pötjen kaarten; zu'w 'n beumken kaarten.

Gor: De meesten van ons hebt nooit leren kaartspöllen.

Alm: Wie weet van kaarten nargens van; wiele konnen alleen mor kwartetten.

● "Kaarten/spelen om geld":

- 01 UUT DE WIEZEN KAARTEN: Lich.
- 02 OET DEN WIEZEN SPÖLLEN/DOON: / Win 1971 [Deunk 1, 278].
- 03 SPÖLLEN OET WIESHAED: / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 213].
- 04 SPÖLLEN UUT WIESHEID: / Aal 1966 [Rots 2, 29], Vars 1985 [Telge 6, 406].

Lich: A'j um geld kaart, kaart i-j uut de wizen.

Eef: Kaarten um geld was bie sommegen 'uut den boze', maor zwikken zonder geld, door is geen pes an; door mot geld an te passe kommen! Winst met kaarten dejen ze bie j ons in 'n pötjen en an 't end van 't winter werd eteld hoovölle geld der was en door dejen ze iets gezelligs mee.

Lich 1991: Kaartegeld is manegeld; Nolle, i-j hebt nog neet betaald! [Telge 8, 58]. [KAARTEGELD].

● "Niet om geld kaarten/spelen":

- 01 UM SPEK EN BONEN SPÖLLEN: Vor.
- 02 UUT GEKHEID SPÖLLEN: / Aal 1966 [Rots 2, 29], Vars 1985 [Telge 6, 406].
- 03 UUT GEKHEID DOEN: / Vars 1985 [Telge 6, 115].
- 04 OET DEN GEKKEN SPÖLLEN/DOON: / Win 1971 [Deunk 1, 278].

Vor: Kaarten zonder geld was: um spek en bonen spöllen.

Vars 1985: Veur 't begin van 't kaarten wier der evraagd: "Doe'w uut gekheid of mot der betaald worden?" [Telge 6, 115].

Aal 1966: Spöllen uut wiesheid of gekheid "spelen uit ernst of niet" [Rots 2, 29].

Vars 1985: As der ene met wol doen dén gin knickers meer hadde, dan moch e metdoen veur spek en bonen [Telge 6, 406].

Meg: Kaartgeld uut 't teske halen wat veuran in de boks zat um 't oer op te bargaen, numen wi-j wel GRINTGRAVEN.

KAARTE

kaart

- 01 KAARTE, KATE: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Dre, Hen II Bat, Mar, Vre, Hei, Boch.
- 02 KAERTE: Zut.
- 03 KAA(R)T: Liem; Voo, Sil, Doet, Kep.
- 04 KAORT: Pan II Kle.

Bor: Ik heb nog ene kaarte aover; hoovölle heb ie der nog?

SPÖL KAARTEN

spel kaarten

- 01 SPÖL (KAARTEN): Zut, Wich, Bor, Bel, Aal, Bre, Voo, Meg, Vars, Sil, Wehl, Kep,

- Dre, Hen, Ang, Groes.
- 02 SPEL KAARTE(N): Ruu, Gels, Haa, Aal, Doet, Hen, Lat, Zev, Zed, Sto.
- 03 SPIL KAARTEN: Win.
- 04 PEKSKE(N) KAARTEN: Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal.
- 05 STEL KAARTE(N): Harf, Alm, Vor, Lar, Did II Bat, Mar.
- 06 STOK: Gor, Pan.

Aal: 52 kaarten samen heet 'n peksken kaarten of 'n spel kaarten; soms wordt 't 'n spöl kaarten eneumd.

SCHUDDEN

schudden

- 01 SCHUDDE(N): Acht, Liem II Bat.
- 02 SKUDDEN: Eib.
- 03 STOTEN: Eef, Ruu, Lar, Groen, Lich, Meg, Kep, Did.
- 04 DEURSTOTE(N): Bor, Eib, Dre, Wesv, Sto.
- 05 HUTSELEN: Gor, Zut.
- 06 HUSSELEN: Gor.
- 07 WASSE(N): Eef, Pan.
II duurstoten: Mar.

Haa: lej mot de kaarten schudden.

Gees: lej mot de kaarten duur mekare schudden.

● *Kaarten schudden um vals te spöllen:*

- 01 STEKKEN: Vor, Ruu, Nee, Rek, Lich, Bre, Vars, Kep, Dre.
- 02 STAEKE(N): Gor, Eef, Zut, Aal, Does, Lat, Wesv, Pan.
- 03 JÖDDEN: Eib.

Ruu: Wie in 't café op stekken etrappeerd wordt, kan 't wieters wal schudden!

AFNEMMEN

couperen

- 01 AFNEMME(N): Zut, Loch, Lich, Aal, Bre,

- Groes II Vre, Bork, Hei, Rhe, Boch.
- 02 OFNEMMEN: Bel.
- 03 AFNEME: Wesv, Pan II Kle.
- 04 AFNAEMEN: Meg.
- 05 COUPEREN: Nee, Vars, Wehl.
- 06 KAPPEN: Bel, Groen.
- 07 OFLEGGEN: Rek.
- 08 UMMELEGGEN: Bor.
- 09 AFPAPKE: Wesv.
- 10 DEURNEMMEN: Doet.
- 11 UMPAKKEN: Ruu.
- 12 SPLITSSEN: Ruu.
- 13 SNIJE: Lat.

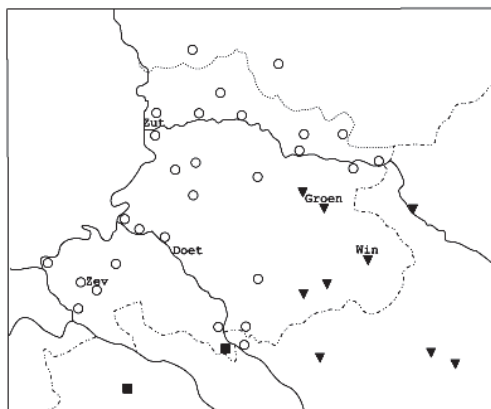
Ruu: Kaarten dee al eschud bunt anbeden an ne metspöller um ze in twee stapels te splitsen en dan de ondersten stapel baovenop te leggen, wordt wal umpakken of splitsen eneumd. 't Gebeurt um te veurkommen dat der 's ene bie is, dén de kaarten estokken hef.

GEVEN

(kaarten) ronddelen

- 01 GEVE(N): Eef, Zut, Wich, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Voo, Vars, Kep, Dre, Hen, Does, Wesv, Groes, Did, Pan II Bat, Mar, Anh.
- 02 GEVVEN: Bel, Groen, Aal, Bre, Win / Vra 1991 [Telge 8, 45] II Vre, Bork, Hei, Boch.
- 03 GAEVE(N): Meg II Kle.
- 04 RONDGEVEN: Alm, Gen.
- 05 UUTGEVE(N): Loch, Zev.
- 06 DELE(N): Eef, Vor, Ruu, Loch, Haa, Groen, Lat, Wesv / Lich 1991 [Telge 8, 30] II Bat.
- 07 DEILE(N): Wich, Vor, Meg, Vars, Hen, Zed, Pan.
- 08 UUTDELEN: Gor, Vor, Bre, Doet.
- 09 UUTDEILE(N): Sil, Ang, Zed, Sto.
- 10 RONDDELE(N): Gels, Bre, Wehl, Zev.
- 11 RONDDEILE: Sto.
- 12 OETDELEN: Eib.
- 13 LANGEN: Lich.
II oetgevven: Rhe.
II verdelen: Rhe.

○ *geve(n)* 01, 04-05 ▼ *geven* 02
 ■ *gaeve(n)* 03

't Aovergrote deel van Acht en Liem kent *geve(n)*; in 't Oosten van den Acht en 't angrenzende Westfalen is 't *geven*. *Gaeve* – volgens 't kaartjen kump 't *veur* in Megchelen en Kleve – is ok 't gangbore warkwoord in plaatsen as 's-Herenberg, Stokkum en Zeddam.

Lar: Geven, maor wie zegt: geemm. [Ok: Gees].

Lich: I-j mot langan.

Bel: As der vlot ekaart wodn, zaenn ze: zes maol *geven* in vijf minuten.

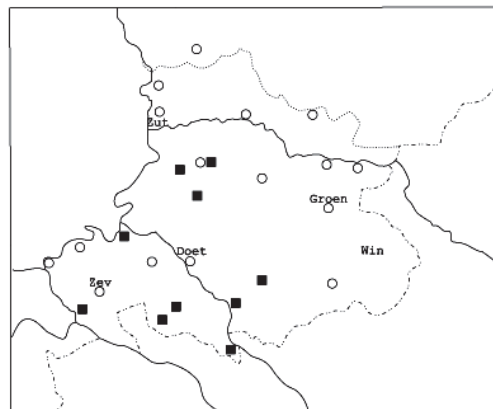
Zut: As der met koppels gekaart wördt, wördt der bepaold wee beginnen mag: wee 't eerste bie 't ronddelen 'n boer hef. Dat heet boeren. [BOERE(N), ok: Eef, Nee, Wesv].

Ruu: Wee 't eerste 'n aos krig, moch beginnen met 't delen. [Ok: Wich, Groes].

Loch: Wee 't eerste beginnen mag, wordt bepaold deur veer kaarten van 't stapeltjen af te nemmen en dee rond te delen. Wee de hoogste kaarte hef, mag beginnen. [Ok: Gees, Bel, Groen, Bre, Win, Meg, Kep, Zev, Did, Pan II Bat].

Lich 1991: UMMESTÖKKEN, LIEKE STÖKKEREN "(de speelkaarten) in de juiste volgorde plaatsen" [Telge 8, 128, 118].

● *Veur een kaartjen van geven kiek ok in Broekhuysen 1, blz. 92.*

○ *dele(n)* 06,08,10,12 ■ *deile(n)* 07,09,11

De verspreiding van *deile(n)* is heel anders as de verspreiding van *meister* (blz. 356) en van *heiten* (verg. *De mens en zien näösten-A*, blz. 116).

STEL

Stel kaarten

De kaarten dee 'n spöller in den hand hef.

01 STEL: Alm, Wich, Vor, Ruu, Lar, Haa, Meg, Hen, Wesv, Zev, Did.

02 HANDVOL: Gor, Groen, Doet, Groes.

03 HAND: Ruu, Bre.

04 SPAN: Groen, Ang.

05 SET: Zut.

Ruu: De kaarten dee ne spöller in de hand hef, heet ne hand; de kaarten dee-t op den taofel bieft liggen, neumt ze den stok. [STOK].

Bre: 'k Hadde ne goeie hand kaarten.

Eef: 'k Hadde de boer bloot of ik hadde de vrouwe bloot zitten, zeg iej, a'j de boer of vrouwe neet deur 'n andere troefkaarte gedekt hadden. [BLOOT].

Bor: Bie kruusjassen is den troefboer 't hoogste en den troefnegen (den Nelle) de één nao hoogste kaarte. Ie hebt 'n bloten Nelle a'j van de troefkaarten allene maor troefnegen hebt. [BLOOT; NELLE].

SCHUPPEN

schoppen

- 01 SCHUPPE(N): Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Hei, Rhe, Boch, Anh, Kle.
- 02 SKUPPEN: Bel.
- 03 SCHUPPES: Sto, Pan.
- 04 SCHUPPENS: Loch, Kep.
- 05 SCHOPPE(N): Alm, Zut, Aal, Voo, Hen, Lat.

Ruu: Schuppen, maor wie zegt: schupm. He'j meer as één schupm, dan zeg ie: schuppens. Ik hadde mie ne bulte schuppens!

HARTEN

harten

- 01 HA(R)TE(N): Acht, Liem II Bat, Vre, Bork, Hei, Rhe, Boch.
- 02 HARTES: Pan.
- 03 HERTEN: Zut, Vor.
II haorte: Kle.

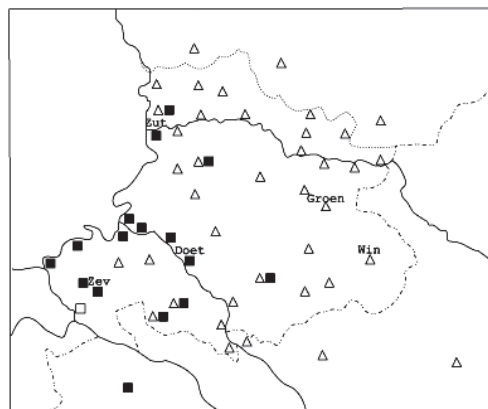
Ruu: Harten, maor wie zegt: hatn. He'j meer as één hatn, dan zeg ie: hatns.

ROETEN

ruiten

- 01 ROETE(N): Gor, Harf, Alm, Eef, War, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Meg, Vars, Sil, Zel, Wehl, Hen, Did, Zed, Sto II Bat, Mar, Haak, Hei, Boch, Anh.
- 02 RUTE(N): Eef, Zut, Vor, Vars, Doet, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Zed, Sto II Kle.
- 03 RUTES: Pan / Wesv 1996 [Telge 11, 78].

Ruu: Roeten, mar wie zegt: roetn. He'j meer as één roetn, dan zeg ie: roetens.

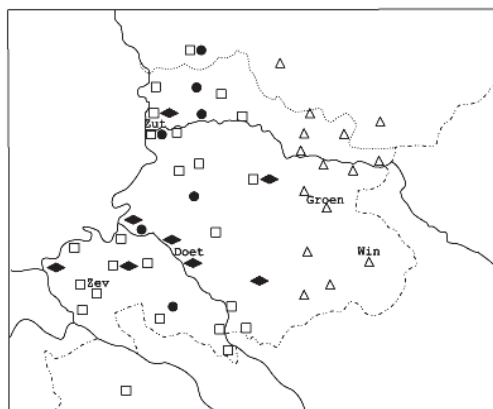
△ roete(n) 01 ■ rute(n) 02
□ rutes 03

Vergelieking met de opgaven van ruut in betekenis "ruit" ('t Huus, blz. 10) en ruut in de betekenis "onkruid" (De wereld-B, blz. 208) gif an dat de uu-klank (rute(n), rutes) in de betekenis "ruiten in het kaartspel" de grootste verspreiding hef. Uut 't feit dat roeten en ruten in Eef, Vor en Vars năöst mekare veurkomt en Zut allene ruten kent, kô'j concluderen dat 't oldere woord roeten verdrongen wordt.

KLEVER

klaveren

- 01 KLEVER: Gor, Eef, Zut, War, Wich, Vor, Ruu, Gen, Ang, Lat, Groes, Zev, Did II Bat.
- 02 KLEVEREN: Vor, Loch, Meg, Sil, Zel.
- 03 KLEVERE: Groes, Sto, Pan II Kle.
- 04 KLEVERS: Lar, Voo, Wehl, Zev.
- 05 'KLEVERES: / Wesv 1996 [Telge 11, 55].
- 06 KLAOVER: Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Lich, Aal, Win II Mar, Haak.
- 07 KLAOVERS: Haa, Bel, Groen.
- 08 KLAOVEREN: Groen, Bre.
- 09 KLAEVER: Eef, Ruu, Vars, Doet, Kep, Does.
- 10 KLAEVERE: Wesv, Did.
- 11 KLAVERS: Alm, Dre, Hen, Zed.
- 12 KLAVER: Zut II Bat.
- 13 KLAVERE: Zed.
- 14 KLAVEREN: Harf.

- *klaver e.v. 01-04* △ *klaover e.v. 06-08*
 ◆ *klaever e.v. 09-10* ● *klaver e.v. 11-14*

Vergelieking van dit kaartjen met 't kaartjen in De wereld-B, blz. 249 veur "klaver" leert dat der kleine verschillen bunt. Op 't kaartjen met benamingen veur de plant is de Standardnederlandse benaming klaver veur drie plaatsen op-egeven: Doet, Dre, Wesv. Op bovenstaond kaartjen is dee name veural op-egeven rond Zut. De benaming klaever kump op dit kaartjen veural in 't westen van onze streek veur, op 't kaartjen in De wereld-B veural rond Vars. Maor, de tweedeling klaover – klaver is op beide kaartjen dudelek.

Ruu: He'j meer as één klaever, dan zeg ie: klaeverns of klaevers.

Wesv 1996: Klevere heer "klaver koning (bij het kaartspel)" [Telge 11, 55].

AOS

aas

- 01 AOS: Acht, Liem / sHe 1982 [Telge 3, 8], Wesv 1996 [Telge 11, 19] II Bat, Mar, Haak, Anh, Kle.

KONING II

koning

- 01 KONING: Gor, Harf, Alm, Zut, Wich, Ruu, Lar, Haa, Eib, Aal, Bre, Doet, Wehl, Kep,

Dre, Does, Ang, Lat, Groes, Did, Zed, Sto, Pan II Bat.

- 02 KONINK: Eef, Zel.
 03 KÖNNING: Vor, Ruu, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Win, Gen, Voo, Meg, Sil, Hen, Zev II Haak, Vre, Bork, Hei, Rhe, Boch, Anh, Kle.
 04 KÖNNINK: Eef, Rek, Bel, Lich, Win II Mar.
 05 HEER: Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Eib, Rek, Groen, Bre, Vars, Dre, Hen, Wesv, Groes, Sto.

VROUW

vrouw

- 01 VROUW: Alm, Eef, Zut, Wich, Vor, Gen, Voo, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Dre, Hen, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Sto, Pan.
 02 VROUWE: Gor, Harf, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Bre, Win II Bat, Mar.
 03 WIEF: Gor, Vor, Ruu, Bor, Nee, Eib, Groen, Lich, Win, Hen, Ang, Zev II Bat, Haak.
 04 DAME: Eef, Zut, Groen, Bre, Meg, Hen, Wesv II Vre, Bork, Hei, Rhe, Anh.
 II olle: Bork, Rhe.
 II könnegin: Boch.
 II daam: Kle

Ruu: De eerlekheid gebödt mie te zeggen dat der meespart aover 't wief epraot wördt.

BOER

boer

- 01 BOER: Acht, Liem II Bat, Mar, Haak, Vre, Bork, Hei, Anh, Kle.
 II boebe: Bork, Rhe.

JOKER

joker

- 01 JOKER: Acht, Liem II Bat, Mar, Haak, Hei, Rhe, Anh, Kle.

Groen: Ne kaarte woor gin prentjen op steet, neume wi-j ne jöddenkarke. [JÖDDEN-KARKE].

Eef: A'j bij 't kaarten geen enkel prentjen in de hand had, zeien sommegen: "t Is net de gereformeerde karke: geen prentjen an de wand!".

Bel: Azze wi-j alleneg maor lege kaarten hadn, zae'w: "Wee geet der met nao Kaavel-der prentjes halen".

TROEF

troef

01 TROEF, TROEFKAART(E): Acht, Liem II Bat, Mar, Vre, Bork, Hei, Rhe, Anh, Kle.

02 NEL: Harf, Alm, Haa, Hen, Ang, Zed.

Wich: Troef; met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Groes].

Bel: 'k Hadde enen troef; mien maot had drie truve.

TROEVEN

troeven

01 TROEVE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Bork, Hei, Anh.

02 INTROEVEN: Vars, Dre.

03 TROEF ZETTEN: Zut, Ruu.

04 TROEF TREKKEN: Ruu.

05 TROEF SLAON: Ruu.

06 TROEF BEDIENEN: Hen.

07 SLAON: Eib.

08 SLAG SLAON: Bor.

Wich: Troeven, met 'n oe as in 't woord boer. [Ok: Lich, Aal, Voo, Meg, Groes, Did, Zed, Sto, Pan].

Gees: Troeven; maor wie zegt: troemm. [Ok: Gels, Nee].

Ruu: Aftroeven is troef trekken met 'n hogere troefkaarte. [AFTROEVE(N); ok: Wesv, Groes].

Groes: Aftroeve of ok: der aoverheer troeve.

ONKAARTE

kaart die niet meetelt

01 ONKAART(E): Eef, Ruu, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Vars, Sil, Ang, Groes, Zev, Did II Bork.

02 ONKAORT: Pan.

03 LOZEN: Zut.

Ruu: Kaarten dee neet metzelt bie ne slag bunt onkaarten; dee kö'j mooi gebruiken um oew hogere kaarten gedekt te hollen. He'j b.v. heer en vrouwe en ne legere kaarte dan bewaar ie dee kaarte tutdat 't aos uutkump. Doornao bunt oew heer en vrouwe de hoogsten.

Gels: Bij 't kruusjassen bunt de zeuven en acht onkaarten umdat ze bie de puntentelling neet metdoot.

BIENEMMEN

(kaarten) kopen

01 BIENEMME(N): Gor, Eef, Zut, Vor, Ruu, Loch, Gels, Bel, Groen, Aal, Vars, Sil, Ang, Zev, Zed.

02 BI-JNEME: Pan.

03 KOPE(N): Eef, Wich, Ruu, Nee, Eib, Rek, Bel, Aal, Meg, Wehl, Wesv, Zed II Bat, Anh.

04 BIEPAKKE(N): Zut, Vor, Bel, Aal, Meg, Wesv.

05 VAN 'T STOK NEMME(N): Aal, Groes.
II biekopen: Mar.

Ruu: Bienemmen, maor wie zegt: bienemm [Ok: Gels]; kopen, maor wie zegt: koopm. [Ok: Nee, Eib, Rek, Bel II Bat].

Aal: Kopen, bi-jnemm of bi-jpakken; soms praot iej van: van 't stok nemmen.

Bre: BE'DENEN: 'n Kaarte opleggen van de soort dee evraagd wordt.

● *A'j bie 't kaarten wel 'n kaarte hebt van de soort dee evraagd wordt, maor 'm neet oplegt, dan neum ie dat:*

01 VERZAKEN: Eef.

02 VERZWIEGEN: Zut.

Eef: A'j 'n troefkaarte stiekem achterholdt in de hoppe dat de anderen dat neet in de gaten hebben, dan verzaak ie 'n troef.

Ruu: 'n Seinkaarte is 'n lege kaarte woormet wee uutkump, angif dat hee in dee kleure den aos hef. Zien maot mot dan zien hoogste kaarte opgooien en as e den slag wint, in dezelfde kleure uutkommen. [SEINKAARTE].

BEUMKEN

Met "beumken" wordt heel verschillende dingen an-eduud: 'n bepaold antal spelletjes ("pötjes") [Gor, Eef, Zut, Ruu, Gees, Nee, Rek, Meg, Vars, Hen, Wesv], 'n bepaolde puntentelling [Sil, Doet, Lich] of 'n tiedjen kaartspöllen [Win].

Vars: "Lao'w nog één beumken doen", zeg i-j a'j nog één pötjen kaarten wilt. [Ok: Ruu, Rek, Hen, Meg, Wesv / Gor 1901 (Keetelaar 1, 32/38)].

Gor: Bie 't kruusjassen gebruik ie de term beumken: de kunst is um 'n beumken te maken. Dat he'j, a'j tien spöllekes ewonnen hebt.

Eef: Bie 't klaverjassen he'j 'n beumken a'j twaalf pötjes spölt.

Zut: A'j met vier man kaert en alle vier 'n keer geeft, dan he'j 'n beumken.

Nee: 'n Beumken kaarten is 'n bepaolde telling: vijf spöllekes. [Ok: Gees].

Sil: 'n Beumken is bi-j verschillende kaartspöllen 'n puntentelling; bi-j harten jagen gao'j dan b.v. tot 100 punten.

Doet: Hier is 't zó: as i-j bi-j kruusjassen alle slagen maak, dan gao'j der onderdeur; dan maak i-j 'n masjen. I-j krieg dan 150 punten en 100 extra, dus 250 punten. 'n Beumken is duzend punten. [MASJEN].

Lich: Bij kruusjassen kan 'n beumken tut duzend punten gaon.

Win: "Zö'w 'n beumken kaarten", zeg i-j a'j ('n hörkten) kaarten wilt.

● *Uut de opgaven van de metwarkers blik dat veural één-en-twintegen, jokeren, één-en-dertegen, zwarte-pieten, pesten, hartenjagen, klaverjassen en zwikken bekende kaartspelletjes bunt. Pandoeren, toepen en sollo bunt minder bekend. Kruusjassen, rikken, Winterswijks pandoeren, napoleon/nappen en Winterswijks hartenjagen wordt maor enkeld eneumd.*

SOLLOKAARTEN

sollokaarten

Veur 'n uitgebreide beschrijving van sollokaarten zo as 't in Gendringen espöld wordt, kiek in: Telge 12, 148 en in Telge 8, 113 veur Lichtenvoorde.

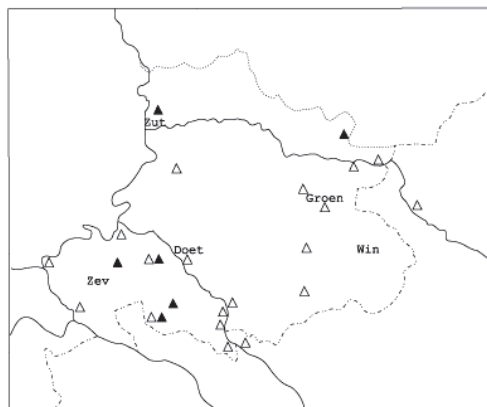
01 SOLLOKAARTEN: Eib, Groen, Aal, Meg, Sil, Ang / Gen 1999 [Telge 12, 148] ll Vre.

02 SOLLO SPÖLLEN: Wich, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Gen, Ulf, Sil, Doet, Wehl, Wesv, Sto, Pan ll Anh.

03 SOLOKAARTE(N): Nee, Wehl, Did, Zed, Sto.

04 SOLO SPÖLLEN: Eef.
ll solle spielen: Hei.

Ruu: 'k Hebbe vake aover sollo heuren

△ sollo(kaarten) 01-02

▲ solo(kaarten) 03-04

Sollo/solo(kaarten) is 'n kaartspel wat verspreid in Aacht en Liem bekend is

praoten deur leu uut Zuwent en Achter-Zuwent, maor zelf ken ik 't neet.

Eef: Solo werd rond 1930 deur olderen espöld.

Bel: Wi-j gaot sollo spöllen; wi-j gaot solloonn. [SOLLOONN; ok: Vars].

Aal: In Aalten mos i-j bi-j sollo vief slage maken [Ok: Gen, Meg, Did]. Wieters was 't zo as ze 't in Lechtenvoorde spölt.

Did: Met solokaarten he'j vraog (met 'n maot drie slage make), baeter (vijf slage met klevers make met 'n maot) solo (alleen vijf slage make), solo baeter (alleen zes slage make), doe (alle slage alleen make).

Meg: Schuppenboer wurdt Zwarte Piet genuumd. [Ok: Eef].

Aal: Hier wodn ok wal espöld met de woorden: contra, ree, soep.

Gen: Wi-j spöllen ok met contra en ree.

● *Bie sollo kaarten bunt de volgende namen op-egeven veur de klevervrouwe:*

01 OLDE: Rek, Bel, Bre, Sil, Doet / Lich 1991 [Telge 8, 84].

02 OLD: Gen, Meg, Did, Sto, Pan.

03 OLDE WIEF: Eef, Wich.

Pan: Heggi-j 't old?

● *Bie sollo kaarten bunt de volgende namen op-egeven veur de schuppenvrouwe:*

01 BAS: Gen, Meg, Sil, Sto, Pan.

02 BASSE: Nee, Rek, Bel / Lich 1991 [Telge 8, 18].

03 BATSE: Wich, Doet.

04 BATS: Pan.

05 BAT: Did.

● *Bie sollo kaarten bunt de volgende namen op-egeven van troef zeuven:*

01 SPITS: Meg, Sil, Doet, Did, Sto.

02 SPITSE: Nee, Rek / Lich 1991 [Telge 8, 114].

● *Bie sollo kaarten heet alle slagen maken:*

01 DOE: Groen, Gen, Meg, Sil, Did / Gen 1999 [Telge 12, 149].

Lich 1991: NE DOEF KRIEGEN “(bij het sollokaarten) alle slagen maken [Telge 8, 31].

LIEGEN

liegen

Vor: LIEGEN geet as volgt. Alle kaarten wordt verdeeld aover de spöllers; allene de laatste kaarte niet want die blif op taofel liggen en is de troefkleure. De spöllers holdt de kaarten op de kop en legt dan één veur één 'n kaarte op de kop nãöst de troefkaarte op taofel. Iederene mag van 'n ander zeggen: ie liegt. As dén spöller 'n zelfde kaarte as de troef neereleg hef, dan lög e niet. Maor is zien kaarte wel van 'n andere soort, dan lög e en mot e de kaarten van taofel der bie nemmen. Wee 't eerste uut is, hef 't pötjen ewonnen.

BOER DRAEJEN

boer draaien

Ruu: Bie BOER DRAEJEN he'j ne pak kaarten van 32 stuks. Dee wordt good eschud en dan met de achterkante naor baoven op taofel eleg. Umstebeurten nemt de spöllers ne kaarte van den stok. Wee 't eerste ne boer tröf, mot 'n glas drank bestellen. As 't glas op taofel steet, gaot ze wieter. Wee as noe den tweeden boer draejt, mot 't glas andrinken: ne slöksken preuven. Wee den darden boer krig, mot 't glas uitdrinken en wee dan den veerden boer krig, mot betalen. Der kan bie ieder pötjen wat anders besteld worden; ze dronken dus wal van kernemelk tut *gin* an too deur mekare.

JOKEREN

jokeren

Loch: JOKEREN is der um te done um zo gauw meugelek de kaarten kwiet te worden. Ie spölt met twee boken kaarten, maor

de kaarten twee tut zes doot net met. Met ene joker met he'j dus in totaal 66 kaarten. Iederen spöller krig dartien kaarten; de rest kump op stok. De kaarten dee'j in de hand hebt, kö'j uutleggen a'j minstens veerteg punten hebt. De plaatjes telt veur tien en de andere kaarten veur 't getal dat der op steet. He'j dus b.v. vier (verschillende) tien, dan kö'j dee op taofel leggen. Noe meug ie ok bie anderen anleggen. Hef 'n andere spöller b.v. kleveraos, klevverheer, klevvervrouwe, klevverboer lingn, dan kan door klevvertien bie an. 'n Joker kö'j aoveral anlengn. A'j al oew kaarten kwiet bunt, he'j ewonnen.

KRUUSJASSEN

kruisjassen

Gels: KRUUSJASSEN spöl iej met veer man en 32 kaarten; van den aos tut en met den zeuven. Bij den troef is den boer 't hoogste en den negen (den Nel) de één nao hoogste kaarte. 't Geet der umme um met oew maot tegenaover oe, zovölle meugelek punten te halen. Doorbie is 't aos 11 punten, könning 3, vrouwe 2, boer 1, tien 10, negen acht en zeuven 0 punten. Bij den troef is de boer 20 punten, den nel 14; bie de andere troefkaarten is de weerde 'tzelde as bie de andere kaarten. A'j met zien dreeën kruusjast, spölt ieder veur zichzelf. Dan doot de zeuven en achten neet met. Kruusjassen met drie man heet hondadden.

Pan: Kruusjasse en heugjasse zien variante op klaverjasse. [HEUGJASSE, KLAVERJASSE].

Lar: Troef negen is bie kruusjassen de nel. [NEL; ok: Ruu].

Ruu: A'j bie klevverjassen drie opeenvolgende kaarten van dezelfde kleure in hande hebt, dan he'j ROEM.

TROKKEN

trokken

Meg: Bi-j TROKKEN deien ook de kaarten

met 6 met; i-j spölt 't met dri-j man die ieder zes kaarten krieg. 't Aos is 11 punten weerd, de könning 10, vrouwe 9, boer 8. De eerste man kan vraogen, de tweede kan dan passen of baeter vraogen. As de tweede man past, kan de derde man baeter vraogen. A'j kaarten hebt, die völ punten weerd zun, dan kö'j 'n vollen spöllen: dat beteikent da'j alle slagen maken mot. He'j hele slechte kaarten, dan kö'j 't beste 'n praatje spöllen. Dan mo'j uutkommen met de laegste kaart (b.v. een zes) woornao alle spöllers de kaarten op taofel leggen. De anderen mot dan probieren de praatjesmaker 'n slag an te smeren; aoverleg tussen de beide tegenspöllers is noodzakelek. Lukt 't de tegenspöllers, dan hef de praatjesmaker verspöld. [TROKKE(N); ok: Sil, Pan].

● *Aover Winterswijks pandoeren en de terminologie dee doorbie heurt, hef Henk Krosenbrink eschreven; kiek doorveur in: Neerlands volksleven jr. 33 (1983) nr. 2, blz. 113-120.*

GANZEBORDEN

ganzenborden

- 01 GANZEBO(R)DE(N): Acht, Liem.
- 02 GAANZEBO(R)DEN: Gees, Gels, Nee.

Alm: Ganzeborden is al 'n old spölleke.

Gor: De dobbelplate was 'n heel old spöl; 't is niet meer bekend hoe 't was. [DOBBEL-PLATE].

Groen: Beukenötjes waren wal inzet bi-j 't ganzeborden.

DREESTRIKKEN

triktrak

- 01 DREESTRIKKEN: Lich / Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 89], Lich 1992 [Telge 8, 33].
- 02 DRIESTRIKKEN: / Lar 1927 [Heuvel 1, 21].
- 03 BOTTER-KEZE-EN-EIEREN: Bre.

Lich 1992: Bi-j dreestrikken mot de beide spöllers dree zwatte of dree witte kiezelkeikes in kavakken op ene riege zeen te kriegene [Telge 8, 33].

KNIBBELEN

knibbelen, het knibbelspel spelen

01 KNIBBELEN: Eef, Loch, Gees, Eib, Groen, Sil II Bork.

02 PINNEKES TREKKEN: Rek.

Eef: Bie knibbelen mo'j stökskes dee deur mekare ligt één veur één proberen te bemachten zonder dat de anderen bewaegt. Noe heet dat spel Mikado; de stökskes hebben noe ok kleuren en dee hebt dan 'n bepaald antal punten. [MIKADO; ok: Wich, Vor, Ruu, Lar, Nee, Groen, Lich, Aal, Win, Kep, Dre, Hen, Lat, Wesv, Groes, Zed, Pan II Bat].

Sil: Bi-j knibbelen ligt de stökskes hetter en te zwitter deur mekaar.

Ruu: Wee dut der met mikado-en? [MIKADO-EN; ok: Groen].

KNOBBELEN

knobelen

01 KNOBBELEN: Ruu, Eib, Rek, Aal, Meg, Hen.

Meg: KNOBBELEN is 'n antal striekhöltjes in de hand nemmen en dan dat antal raojen. Wie verspölt, mot 'n rondje gaeven. 't Begint meistens met de vraog: "Zu'w efkes knobbelen um 'n rundjen?".

Eib: Biej knobbelen nam ene 'n stuk of wat lucifers tussen de vingere en dan mossen de anderen den langsten der oetrekken. Ok nammen ze wal ne antal lucifers in de voes en mossen de anderen raonn hoovölle der in de voes zatten.

Aal: Knobbelen: ieder nömp één, twee of dree lucifers in den verdekten hand en dan raodt ze 't totale antal. 't Wodn edaone in

den kroeg met as inzet 'n rundjen. [Ok: Rek, Hen].

Ruu: Knobbelen spöllen ze vake in 't café. Dan hef der ene pinnekes in de hand; hee leg dén hand op taofel en vrög de anderen: "Hoovölle zit der in?". Dat mot ze dan raoden. Wee 't neet good rödt, mot 't volgende rundjen betalen.

Voo: 'n Old spölleken dat met zien tweeën gespöld wördt, is DRI-JSTRIKKEN. Ieder krig dri-j kneup van dezelfde kleur. Umstebeurt mo'j now 'n knoop op één van de dri-j maol dri-j rundjes leggen. At alle zes kneup op de rundjes staon, meug i-j umstebeurt 'n knoop van owzelf verschoeven zoda'j alle dri-j kneup horizontaal of verticaal op één lijn hebt staon; diagonaal mag niet. Den tegenspöller probiert dat tegen te gaon. Wie 't 't eerst lukt, het gewonnen. 't Is dus 'n soort botter-kaesen-eier-spel. [DREESTRIKKEN: Gees, Bel, Aal, Win, Vars, Zel, Hen / Aal 1966 [Rots 2, 3]; DRI-JSTIKKEN: Wehl; DRIESTIKKE: Sto / sHe 1982 (Telge 3, 35); DRIESTRIKKER: Zed].

Bre: Negenstrikken wordt espöld met negen zwarte en negen witte kneupe dee umstebeurten op 'n bord met 24 rundjes ezet mot wodn. I-j mot proberen um dree kneupe op één lijne te kriegene. He'j dat, dan mag i-j ne knoop van de ander van 't bord pakken. As alle kneupe op 't bord staot, dan mag i-j umstebeurten ne knoop verschoeven um der weer dree op één lijne te kriegene. He'j nog maor dree kneupe ovver, dan meug i-j springen: ne knoop ovver 't hele bord verplaatsen zonder da'j ow wat antrekt van de lijnen. Wee nog maor twee kneupe ovver hef, hef verloorne. [NEGENSTRIKKEN].

● *Andere spöllekes:*

Gor: PANDVERBEUREN: één van de kinder neumt verschillende dingen die wel en nit könt vliegen. Bie elke name staekt e zelf de arme in de heugte. De andere kinder mot dit

allene doon as 't warkelek vlög. A'j oe door-
met vergist, mo'j 'n pand afgeven; wi'j 't weer
terugge, dan mo'j der iets veur doon.

Bor: Ik zee ik zee wat ie neet zeet; ik zee 'n ...
Dan mot de andere kinder raoden wa'j in ge-
dachten zeet. Wee dat rödt, mag bedenken
wat e zogenaamd zut. [Ok: Rek; ik zie ik zie
wah gi-j nie zie: Wesv].

Groes: 't Hink aan de muur en 't tik. Binne 'n
vanteveure afgespraoke aantal vraoge moes
ie dan raoje wat veur veurwarp iemand in ge-
dachte had.

Ruu: Ene mot zik ne kleure in gedachten
nemmen van 'n veurwarp wat in de kamer
anwezeg is. 't Vrömde is dat 't opzegversjen
woor-at 't met begunt, in 't Hollands is, na-
melek: ik zie ik zie wat jij niet ziet. De andern
zeien dan: wat zie je dan? Antwoord: 'n blind-
deman. Doornao ging 't wieter in 't Reurls.

Wich: TREINTJE SPÖLLEN: stule worden
achter mekare eschaoven en door gaot de
kinder op zitten. Ene is de conducteur; die
fluit en röp de plaatsname. A'j door waezen
mot, stap i-j uut. Later kö'j dan zo weer met.
[Ok: Vor, Did].

sHe 1982: MINSE RAOJE "spel waarbij men
moet raden welke persoon een medespeler
in zijn gedachten heeft" [Telge 3, 122].

Tol: SCHOOLTJEN SPÖLLEN dee'k met
hele klassen vol zelfbedachte namen die um
de beurte mossen laezen of rekkenen en
cijfers kregen of standjes en complementjes
van de juffrouw. 't Zat der al vrog in, zei mien
moeder later! [Ok: Vor, Groen].

Ang: Met WINKELTJEN SPEULEN ko'j ow
ook lang vermaken.

Sto: MISKE SPÖLLE: op 'n täöfeltje met 'n
kleedje der aoverheer wier de mis gelaeze
deur 'n 'priester' met 'n taofelkleed um. De
kerkgangers zatte op stuu. Bi-j de communie
wiere wortelplaatjes, witte snuupkes (peppe-
remuntjes) as hosties uutgedeild. Wi-j moche
niet ech baeje, maor zeie 'n nepgebedje op;
dat was niet in 't dialect.

Groen: Veur MISSE DOON ha'j zelfs veur-
warpen op kleiner formaat.

Lich: BOZEN: in 't heuj kroepen en ow zo

verstoppem.

Pan: STERREKIEKE: gi-j krieg 'n jas aover
de kop en a'j dan dur 'n mouw kiek, gooie ze
waoter ien de mouw.

KIEKDEUZE

kijkdoos

01 KIEKDEUZE: Gor, Alm, Eef, Zut, War,
Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels,
Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich,
Bre, Win, Zel, Doet, Dre, Hen II Bat, Mar,
Haak.

02 KIEKDEUS: Wehl, Kep, Does, Ang, Lat,
Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Sto, Pan.

03 KIEKDOOS: Gen, Voo, Meg / Gen 1999
[Telge 12, 87].

04 KIEKDOZE: Aal, Vars.

05 KIEKKASTE: Eib / Eib 1980 [Telge 1,
39].

06 KIEKKAS: Sil.

07 TOVERDEUZE: Loch, Rek.

Voo: Kiekdoos; met een ie as in 't woord: bier.
[Ok: Gen, Meg, Wesv, Sto, Pan].

Doet: Wi-j nammen 'n schoenendeuze; door-
in plekten wi-j mooie plaatjes. De deuze wier
van baoven met gekleurd deurschienend pa-
pier dicht-eplekt en an ene ziedkante wier der
'n kiekgat in emaaft. [KIEKGAT; ok: Eef, Zut,
Vor, Ruu, Aal, Win, Kep, Does, Wesv, Zed].

Groen: Ne kiekdeuze wodn van ne skoo-
deuze emaaft.

Gor: Veural in de harfs he'w vake 'n kiekdeu-
ze emaaft. Dan zoche wiele mos, eikels, vo-
pels en gekleurde blaaien en door maken wie
'n landschap van in de deuze. Ok van schole
uut deenn ze 't.

Eef: Van olde ansichtkaarten werden puppe-
kes, beesten en huze geknipt en vaste-eplakt
op de baodem van 'n schonedeuze, dan ha'j
'n kiekdeuze.

Aal: In den dekkel van den schoodoze kwam
'n groot gat; dat wodn beplekt met gael vle-
gerpapier en dan was 't net of de zonne in
den kiekdoze schen a'j met één oge deur 't
kiekgat loern. 'k Had ne kere ne weide met

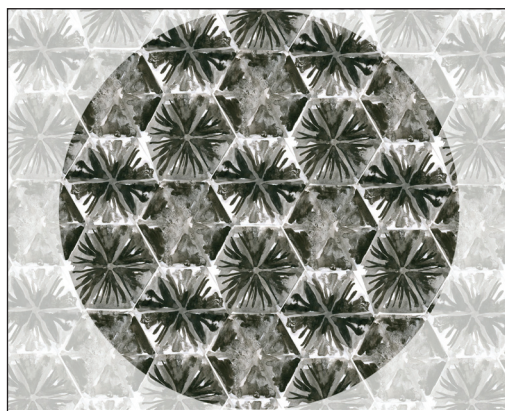
schäöpe emaaft. Ton mos ik de buurte in um 'n schaop nao te tekenen. De peute wodn 'n paar centimeter langer uut-eknipt. Dat stuk mos i-j ummevolen en dan vaste-plekken op de baodem.

Zut: As andere kinderen wollen kiekien, mos-sen ze betalen met 'n knikker of snoepjen.

Ruu: As de kiekdeuze kloor was, ging ie der met de buurte in, in de hoppe dat der leu wazzen dee ne cent aover hadden veur ne blik in ow deuze.

● *Veur 'n caleidoscoop bunt nog op-ege-ven:*

- 01 TOVERSPEGEL: Zut.
- 02 TOVERDEUZE: Gees.
- 03 TOVERKIEKER: Zut.
- 04 KIEKSPEGEL: Zut.
- 05 KIEKGLAS: Win.

Wa'j deur 'n toverspiegel zeen könt.

Eef: Eén van ons vertelde: Zon dink –'n CALEIDOSCOOP– he'k vrogger 'n keer van mien opoe ekregen maor ik wisse neet hoe zo'n dink heette. 'k Von 't toch zo mooi, dee gekleurde stukskes glas dee als mar deur mekare velen en 'n andere kleur kregen. Iej begrepen neet hoe dat kon.

WEDDEN
wedden

- 01 WEDDE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Stlo, Bork, Rhe, Kle.
- 02 WETTEN: Gels II Vre, Anh.
- 03 'N WEDJE(N) MAKE(N): Gor, Vor, Ruu, Bor, Aal, Voo, Kep, Hen, Lat, Groes, Pan.
- 04 NE WEDJEN AFSLUTEN: Ruu.
- 05 WEDJE AANGAON: Did.
- 06 JÖDDEN: Bel.

Nee: Wedden, maor wie zegt: wedn. [Ok: Gor, Harf, Alm, Eef, Vor, Ruu, Lar, Bor, Gees, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich II Bat, Mar].

Vor: Zö'w wedden; zö'w 'n wedjen maken?

Hen: Woor wedde wi-j um?

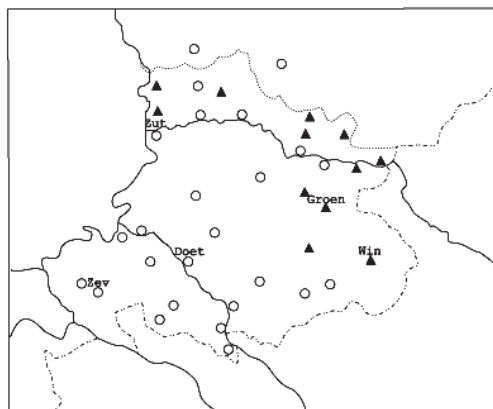
Eib 1980: Ik doo met oe in de wedde dat onzen Jans wunt. Met emes in de wedde doon "een weddenschap met iemand aangaan" [Telge 1, 96].

Lich 1991: "Daor heb ze geen twinteg melkbeeste", zei Jans, "dat doo'k met ow" (= daar wil ik met je om wedden) [Telge 8, 31].

Kot 1925: "I-j gengen nog veur gin gulden al-leneg nao de schoppe". "Zo; dacht i-j dat?", vroeg 't meiken en eure ogen kekken zo wakker en kreggel as wat. "Jao, dat dacht ik", heel Derk vol, "nog veur gin gulden gao i-j al-leneg nao de schoppe". "No. Beed dan 's ne gulden". "Good dat waog ik der bi-j". "Maor 'k wil ne lantaerne met hebben", zae Drika. "No ja; dee nemt maor met". "Jonge, Derk, i-j verspölt owwen gulden!", reep Tone [Meinen 3, 127].

WEDDENSCHAP
weddenschap

- 01 WEDDE(N)SCHAP: Harf, Alm, Zut, Ruu, Loch, Bor, Haa, Aal, Bre, Gen, Meg, Vars, Sil, Zel, Doet, Dre, Hen, Ang, Groes, Zev, Zed, Sto II Bat, Mar.
- 02 WEDDENSCHOP: Gor, Eef, Lar, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win.
- 03 WEDDENSCHOP: Bel.
- 04 WERRESCHAP: Wehl.
- 05 WEDJE(N): Vor, Voo, Did, Zed, Pan.

○ -schop 01,04

▲ -schop 02-03

Dat 't woord -schop in weddenschap zich maor meujlek kan handhaven, blik dudelek op dit kaartjen. Aoveral in Acht en Liem kump -schap veur, behalve in plaatsen in den Oosteleken Acht. 't Feit dat veur Gor, Eef en Lar (nog) -schop op-egeven is, gif an dat de verspreiding vrogger groter ewes is.

- 06 WEDDE: Eib, Groen / Eib 1980 [Telge 1, 96] || Stlo, Bork, Rhe.
 || wette: Vre.
 || wet: Anh, Kle.

Harf: Weddenschap, maor wiej zegt: wedn-schap. [Ok: Alm, Ruu, Bor || Bat, Mar].

Eib: Weddenschap, maor wi-j zegt: wedn-schap. [Ok: Eef, Lar, Gees, Nee, Groen, Lich].

Vars: 't Woord weddenschap wördt haos niet gebruikt; 't heit dan: hie wedt met Jan um 'n flesse jenever.

SJOELEN

sjoelen

- 01 SJOELE(N): Acht, Liem || Bat, Mar.
 02 SJOELBAKKEN: Gor, Bel, Lich, Aal, Bre, Voo, Does.

Ruu: Sjoelen, maor wie zegt: sjoeln. [Ok: Harf, Eef, Vor, Loch, Lar, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Groen, Bre || Bat, Mar].

Bel: Sjoelbakken, maor wi-j zegt: sjoelbakn. [Ok: Lich].

Hen: Vrogger ginge wi-j 's winters 's aovends bi-j de bakker sjoelen um krintenwegge.

DOMINO SPÖLLEN

domino spelen

- 01 DOMINO SPÖLLEN: Gor, Harf, Alm, Vor, Ruu, Loch, Lar, Gees, Gels, Haa, Nee, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Meg, Wehl, Hen, Groes, Zev, Did, Sto || Bat, Vre, Rhe, Anh.
 02 DOMINEE SPÖLLEN: Wich, Ruu, Bor, Pan.
 03 DOMINEER SPÖLLEN: Aal, Gen, Doet, Ang.
 04 DOMMINE SPEULEN: Does.
 05 DOOMNEER SPÖLLEN: Zel.
 06 DOMNEER SPÖLLEN: Rek, Hen.
 07 DOME'NEREN: Loch, Win, Voo, Vars, Hen, Tol.
 08 DOMINEREN: Bre, Kep, Dre.
 09 DOMENEJEN: Eef.
 10 DOMINO-E(N): Eib, Groen, Sil, Zed, Pan || Bat.
 11 DOMINEJE(N): Zut, Lat, Wesv.
 12 DOMINOOIEN: Groen.
 13 DOMINOONN: Vor, Bel.

Hen: Vrogger heitten 't domeneren of doomneer spöllen; now wordt meestal domino spöllen ezeg.

Loch: Zu'w 'n pötje domino spöllen?

Ruu: Veur dominee spöllen he'j domineestenen neudig. [DOMINEESTEEN].

SNORREBOT

snorrenbot

- 01 SNORREBOT: Acht, Liem / Zel 1936 [Klokman 3, 43], sHe 1982 [Telge 3, 138], Vars 1985 [Telge 6, 323], Lich 1991 [Telge 8, 112], Gen 1999 [Telge 12, 148] || Bat.
 02 SNORREPOT: Harf, Gees.

- 03 SNORREWIETS: Bor, Haa, Eib, Kep.
 04 SNORREBIETS: Kep.
 05 SNÖRREKEN: Bor.
 06 RAOZEKATER: Hen.
 07 ZOEZEKATER: Vars / Vars 1985 [Telge 6, 422].
 08 ZOESBOT: Dui.
 09 ZOEM: Pan.
 10 KLEPPER: Tol.

Hen: 'n Snorrobot was van 'n ech bot emaaft; 'n raozekater niet.

Bel: Wi-j maakten 'n snorrobot van 'n varkensbutjen met twee gaetjes der deur en daor 'n töwken deur. Dat töwken mo'j opdraejen en dan met beide hande oet mekare trekken. Dan begin 't butjen en 't touw te snorren. [SNORREN].

Doet: 'n Snorrobot kö'j ok van 'n knoop maken. Dan mo'j deur twee gaten die tegenaover mekaar liggen, 'n töwken doen.

Bor: In plaatse van 'n knoop nammen ze ok wel 'n varkensbutjen. [Ok: Vor, Lar, Aal].

Gor: Jonges en maekes konden met 'n snorrobot spöllen: dat was 'n knoop an 't töwken da'j tussen de hande laot draejen. Dan snort de knoop en 't töwken zo mooi.

KLEPPER II

klepper

- 01 KLEPPER: Acht, Liem.
 02 KLEPPERHÖLTJE: Gor, Aal, Sin.

Win: Ne klepper; samen: de kleppers.

Nee: De twee bie mekare heet: de kleppas. [Ok: Gels, Bel].

Bel: Kleppas maken wi-j vrogger van angebrand ekenholt; dat klepken harder.

Groen: De kleppers mos ie wal eerst 'n tiedjen in 't water leggen, dan ko'j der later wat harder met klepperen. [KLEPPEREN: ok: Meg, Did, sHe, Zed].

sHe: A'j zach holt (b.v. waaibomeholt) had – b.v. van 'n fruitkiske – dan werde de uut-ende in 't vuur geholde: aangebrand. Dan werde ze harder en ko'j baeter kleppere.

Did: Der ware der die met drie of vier kleppers konde kleppere.

Gor: Wiej zongen 't volgende refrein bie 't liedjen 'Hoor je niet mijn kleppers gaan': Klepper de klepper de klep klep klep, Klepper de klepper de klep klep klep, 'k bin zo blie dat ik, 'k bin zo blie dat ik, 'k bin zo blie dat ik ze heheb! [Ok: Vor, Bel, Dui].

RAMMELAAR

rammelaar

- 01 RAMMELAAR: Gor, Harf, Alm, Eef, Zut, Vor, Rek, Groen, Lich, Aal, Bre, Din, Voo, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Tol, Does; Liem II Bat.
 02 RAMMELTJE(N): Harf, Wich, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Bel, Groen, Bre, Zel, Hen, Tol II Mar.
 03 REMMELTJEN: Meg, Sin, Sil.
 04 REMMELKEN: Win, Meg.
 05 RAMMEL: Bel, Bre.
 06 RAMMELE: Win.
 07 RAMMELER: Din.

Vor: Rammelaar, maor soms wodn der tegen 'n klein kind ok ezeg: "Hier he'j 't rammeltjen".

Harf: Rammeltje of rammela, vake zonder r op 't end van 't woord uut-esprokken.

Bel: Ne rammel was 'n hölten deusken met steentjes der in; de kleine kinder konnen der uren met rammelen. [RAMMELEN].

Lich: 'n Rammelaar is spöllegrei veur de kindere.

● *kinderliedjes, kinderriempjes, kniespelversjes:*

Gor: Mien opoe (geboren in Joppe in 1872) zae dit kinderriempken op: Alias zat in de kas, Moder dach dat 't brood was, Moder snee der 'n stuksken af, Toen was 't 'n stuksken van Alias. 'n Ander kinderriempken: Peter Peter Poefpaf, Die alle kinder koeke gaf, Gaf der mien gin-ene, Ik pakte 'm bie de bene, Ik goiden 'm in een diepen sloot, Toen was

Pete Poefpaf dood.

Loch: Hosse bosse teune, Varkentjes onder de beume, Pielaende in den waterplas, 'k Wol dat ... groot was. Dat zong mien vader as e op 'n starken kökkenstool zat met 'n kind in de armen. Met zien lichaamskracht leet e den stool op ziene veurpeute met volle kracht naor veuren gaon um vervolgens den stool op ziene achterpeute terechte te laoten kommen. Met de achterkante zat e dichte tegen de mure, zodat e neet achteraoover kon slaon. 'n Ander leedjen is: Tikke takke tone, Varkentjes in de bonen, Peerdjen in de klaver, Beesjen in de haver, Kikvors in het greune gras, Pielaend in de waterplas, Visken in het netjen, En ... in zien bedjen.

Aal 1964: Heia kapeia, slaot heunderkes dood. Kok z'in 'n pötjen, dan wordt ze neet groot. Kok der 'n lekker suupken van, veur onzen kleinen Janneman [Rots 1,65].

Win 1976: Derk drit in de kerk, Doo kwam de pastoor, Pakken 'm bi-j 't oor, Doo kwam de kapelaan, Wat geet mi-j den drettegen Derk toch aan "niet zo'n erg fraai kinderrijmpje" [Aessink 4, 29].

Win 1976: "Waor is oorkop?" "In 't heuschot". "Wat deut e daor?" "Eiere leggen". "Hoovölle?" "Tiene". "Wa's 't miene?". Kinderspelletje: de vragensteller pakt je aan je oor en begint te vragen. Als je bij de laatste vraag antwoordt: "'t Kleinste", of: "'t Lellekste", knijpt de vragensteller wat harder in je oor, net zo lang tot het kind het gunstige antwoord geeft ('t mooiste, 't grötste). Het is de kunst zo lang mogelijk vol te houden [Aessink 4, 29].

Win 1976: Hale veurken, hendekes wörmen, keukskes bakken in de aske, staekt ze warm in de taske; of: Hale veurken, hendekes wörmen, schere dien keuksken in de aske, wee zal dat dan aeten? Dat zal unzen Janneman doon, met zien zilveren laepelken. Kniespelversjes, als een kind koude handjes heeft, neemt men hem bij het haardvuur op schoot en gaat hem 'posken', d.w.z. hij schommelt ritmisch voor en achterover met de stoel. Bij de voorwaartse schommeling "pakt" men een handvol vuur en sluit zijn handen om

de koude knuistjes onder het zingen van het liedje; zo haalt men het vuur en warmt men de handjes [Aessink 4, 66].

sHe 1982: Pukske staeke van dri-j waeke, dat zal zegge: kwiek "liedje dat voor kleine kinderen wordt gezongen, waarbij tijdens het laatste woord met de vinger in de buik gekieteld wordt [Telge 3, 118; ok: / Vars 1985 (Telge 6, 279)].

Gees: Door kwam 'n klein muusken an-elopen; Dén is in Jan zien helsken ekroppen; Hier 'n muusken door 'n vleuken; Snip op 't neusken. Peerdjen beslaon; wee hef dat edaon; Jan de smid dén kan dat zo net; dén hef 't iezerke der onder-ezet.

Alm: Gao naor de markt, koop 'n koe, kieze-man toe, buultje met zand, kiele kiele in de hand. [Ok: Gor, Ruu, Bor, Gees, Bel, Groen, Win, Hen].

Wesv 1996: Loop naor de mark (klap), koop 'n koe (klap), kieske toe (klap), buultje met zand (klap), kiele, kiele kiele in de hand. Daalder (klap), gao naor de mark (klap), koop 'n koe (klap), kieske toe (klap), buultje met zand (klap), kiele kiele kiele in de hand, en doorbi-j wier dan in de hand van 'n kind gekieteld. [Telge 11, 32].

Eib: A'j in spreidzit bieje opa op 't knee zatten, dan wippen opa oe 'n betjen op en zong: "Sjip, sjap, sjere; Zo zit de here; Zo zit den akkerman met zien peerdeken der achter bie an; Door kump dat kleine peerdeken an; Kesjik kesjak, kesjik kesjak; Moor door kump den groten an ('t wippen wodn ruiger); Kaboems kaboems, kaboems kaboems!

Doet: Hop hop peerdjen; Peerdjen op 'n draf; Morgen is 't zondag; Dan kommen de heren; Met de mooie kleren; Dan kump Jan de akkerman; Met zien peerdjen achteran; En as dat peerdjen haver krig; Dan draaft 't; Dan draaft 't! (en dan wier 't kind dat op de knies zat umhoog ewipt).

Wesv: Hup peerdje op den dag; Marge is 't zondag; Dan komme de heertjes; Met de bonte kleertjes; Dan komme de vrowkes; Met de bonte möwkes; Dan kump Jantje Akkerman; Met zien peerdje achteran.

Rek: Hop hop hop peerdje; Der kwam zon klein klein peerdjen an; Dat leep al op 'n drefken; En door kwam zonnen groten broenen an; Dén ging kaploeter, kaploeter, kaploeter!

Ulf: Bi-j vader op 't kni-j: Vrouwe Boland vrouwe Boland; Wat kost 'n el katoen?; Ik heb ze van acht en ik heb ze van tien; En van zestien, za'k 't ow laoten zien?

Tol: Damespeerd, herenpeerd, boerenpeerd, gat in de weg! (i-j hobbeln hoe langer hoe harder met 't kind op de slip en bi-j 't laatste deel, liet i-j 'm in-ens zakken). Klap 's in de hendjes, blij blij blij; Op dat zute bölleken, allebei!

Loch: As ik bie mien vader op zien knee zat, zong e: Te veute, te veute (hierbie leet e de knene zachjes op- en neergaon), Te draven, te draven (dan gingen de knene harder op en neer), In vollen galop, in vollen galop, in vollen galop, galop (de knene gingen dan in galop).

Aal 1953: Mäöntjen, hoo schien i-j zo helder? Vröwken, wat doo'j in de kelder? Ik tappe beer veur mienen heer, Kabouws, daor völt ons vröwken neer. "Grootmoeder nam ons dan op de sluppe en zong (dit) waarna ze ons in de schoot naar beneden liet zakken".

Lich 1991: A'j 'n kind op de slippe hadn zitn,

dan ko'j kabanen doon; dan zei i-j: "Hop kabanen no 'n klein deuntje, dan krie'j bitter met zeute; en as kabanen dat neet en deute, dan krig e schuppe met de veute; en al wat de boer met de vinger neet kan, dat dut e met den doem doem doem", en dan begon 't weer van veuren af an [Telge 8, 58]. [KABANES DOON].

● *Kiek ok in Krosenbrink 1 (Hosse Bosse Teune, blz. 35-63).*

Win 1971: 'n Kind 'n beschuutken geven "bij een kind vriendschappelijk de kin tussen duim en wijsvinger pakken [Deunk 1, 21]. [BESCHUUTKEN].

Win: PANNEKOKE BAKKEN "kinderspel waarbij een volwassene een kind tussen zijn benen door ronddraait/omdraait, net als bij een pannenkoek".

sHe 1982: KRAEJE SCHIETE "met de voeten (een kind) spelenderwijs vanuit een liggende houding wegschieten" [Telge 3, 85].

Gen 1999: ÉÉN TWEE BOETIAS "uitroep die men gebruikt als men een kind optilt" [Telge 12, 32].

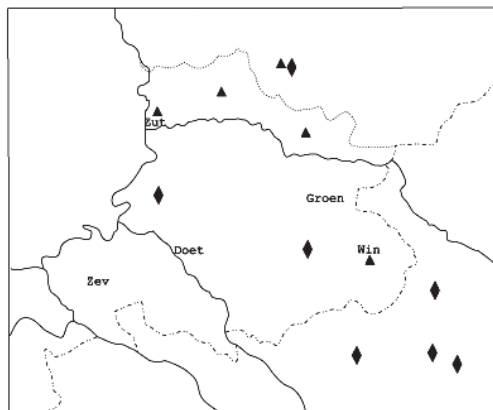

HOOFDSTUK 15

SPORT

SCHAATSEN

- 01 SCHAATSE(N): Acht, Liem II Haak, Raes.
- 02 SKAATSEN: Groen.
- 03 SCHATSE: Pan, Lob.
- 04 SCHAATSEN RIENN: Gor, Ruu, Lar, Haa, Nee, Eib, Aal, Win II Bat.
- 05 SCHAATSEN RIEJEN: Alm, Zut, Vor, Bor.
- 06 SCHAATSEN RIEDEN: Bre, Zel, Doet.
- 07 SCHAATSEN RI-JEN: Hen, Does, Ang.
- 08 SKAATSEN RIENN: Bel.
- 09 SKAATSEN RIEDEN: Groen.
- 10 SCHAATSE RI-JE(N): Dre, Hen, Tol, Wesv, Groes.
- 11 SCHAATSE RIENN: Gels, Bel, Bre.
- 12 SCHAATSE RIEJEN: Harf, Vor.
- 13 SCHAATSE RIEDEN: Zel.
- 14 SKAATSE RIEDEN: Lich, Bre.
- 15 SKAATSEN RIENN: Rek, Bel.

▲ (schaatsen) lopen 19-21

◆ (schaatsen) jagen 22-23

Schaatsen lopen en schaatsen jagen bunt benamingen dee hier en door (nog) bekend bunt.

- 16 SCHAETSE RIEJEN: Eef.
- 17 SCHATSE RI-JE: Pan.
- 18 SCHAATS RI-JEN: Meg.
- 19 SCHAATSEN LOPEN: Eef, Lar, Gees, Win II Mar.
- 20 SCHAETSE LOPEN: Eef.
- 21 SCHAATS LOPEN: Win.
- 22 SKAATSE JAGEN: Lich.
- 23 SCHAATSSENS JAGEN: Tol.
- 24 IES LOPEN: Win.
II schaatske lopen: Mar, Stlo.
II schaatsken jagen: Stlo, Hei.
II skaatsen lopen: Bork.
II skaatsen jagen: Bork.
II schaatsel jagen: Rhe.
II schaatseln: Anh.
II schaortse: Kle.
II schaasken: Vre

Tol: Wi-j zegt: schaatse ri-jen; gropmoeder zei: schaatsens jagen.

Hen: Wi-j gaot vanmiddag naar de Ossenweerd hen schaatsen.

Bel: Vrogger zongen ze: "t les kan lienn, 't ies kan lienn; morgen könne wi-j skaatsen rienn!". En now roopt de jonges: "Meister iesvri-j, iesvri-j, anders stake wi-j!".

Bor: As kinder schaatsen riedt, bunt ze an 't SCHEUFELN.

Pan 1988: AOVERTRAEJE "(bij schaatsen) pootje-over schaatsen" [Telge 7, 13].

SCHAATSE *schaats*

- 01 SCHAATS(E): Acht, Liem II Bat, Mar, Raes.

- 02 SCHAETSE: Eef.
 03 IEZER: Eef.
 04 SCHIEVEL: Ruu.
 II schaorts: Kle.
 II skaatse: Bork.
 II schaatske: Hei.
 II schaaske: Vre.
 II schaatsel: Rhe, Anh.

● *Veur 'n holten schaatse bunt nog op-egeven:*

- 01 HÖLTJE(N): Gees, Haa, Eib, Rek, Bel, Groen.
 02 JEWEELTJEN: Bel.
 03 DEURSTRAEJER: / Zed 1982 [Köpp 1, 34].

Eef: Wiej kent de volgende soorten schaatzen: deurlopers, schoonrijers of kunstschaatzen, hólten schaatzen met 'n iezeren kulle, hólten Friese deurlopers (zonder zon kulle; ok wal Friese noren eneumd). In de darteger joren kwammen de noren, zonder of met schoon. Nao den oorlog waren de noren veur de wedstriedrieders heel gewild; met hólten deurlopers was ie toen achterlek.

Alm: Hollanders waren schaatzen met 'n kulle veurop. [HOLLANDER; ok: Lar, Groen, Bre, Vars, Hen].

Ruu: Halve noren wazzen hólten schaatzen dee al ne zoolmodel hadden woor ow de schone better op pasten; door gingen ow de reme neet zo makkelek van lös. Later kwammen dee ok in ne iezeren uitvoering met ne buize woor as 't smalle iezer inzat; dee kó'j ow vaste an de schone schroeven en heetten halve noren. Hoge noren hadden de schone derop.

IEZER

ijzer; stalen onderdeel van een schaats

- 01 IEZER: Acht, Liem II Bat.
 02 IESDER: Eef.
 03 ROEI: Gen, Meg, Wehl, Lat, Wesv.
 04 ROE: Bre, Kep.

- 05 ROO: Lich.
 06 GLIEDER: Vars.
 07 GLIEJER: Zut.
 08 LEMMEL: Lar.

Ruu: Bie noren praot iej neet aover iezers maor aover buizen. [BUIZE].

● *Veur slieren op 't ies of in de snee en slierbane, kiek in De wereld-A, blz. 156-157.*

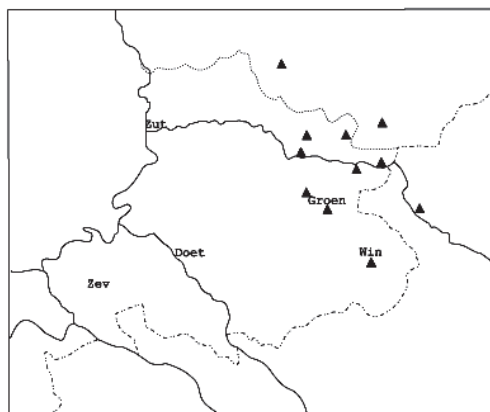
VISSEN

vissen

- 01 VISSSE(N): Acht, Liem II Bat.
 02 VISKEN: Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Win II Mar, Haak, Vre.
 03 HENGELE(N): Vor, Loch, Lich, Aal, Wesv, Zev, Zed.
 04 ANGELE(N): Loch II Hei, Rhe, Anh, Kle.
 05 VISSSE VANGEN: Bre, Hen.
 II viske vangen: Vre.

Vor: Ik gao hen vissen; of: ik gao hen hengen.

Eef: Dee keerl geet alle dagen vissen; hee hengt de godsganseleke dag bie' t Kanaal rond.

▲ visken 02

't Warkwoord visken – wooruut 't warkwoord vissen ontstaon is – is allene nog op-egeven veur plaatsen in 't noordoosten van den Acht.

Bel: Vrogger wodn der met ne mende evisket woorin gin baodem zat. Dee mende wodn dan estölp: umgekeerd in 't water van de bekke ezat zoda'j de visken deur 't gat in de baodem der oet könt halen.

Aal: Vissen ving i-j met de hande of met ne foeke: 'n net. A'j carbid in ne flesse doot, de flesse dichte-maakt en laot ontploffen, dan kump der vis bovven drieven. Sneuke wodn met koperdraod estrikt. [STRIKKEN; ok: Vars].

HENGEL

hengel

- 01 HENGEL: Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 HENGELSTOK: Gor, Nee, Aal, Bre, Vars.
- 03 VISHENGEL: Ruu, Groen, Bre, Meg, Ang.
- 04 VISKEHENGEL: Bel.
- 05 VISGA(R)DE: Gor, Alm, War, Ruu, Loch, Bor, Gees, Win.
- 06 VISGARD: Pan.
- 07 VISGAR: Wesv, Zev, Did.
- 08 VISGARRE: Gor, Eef.
- 09 VISGERDE: Zut.
- 10 VISGER: Does.
- 11 GA(R)DE: Vor.
- 12 GAR: Groes.
- 13 GERDE: Zut.
- 14 VISSTOK: Gels, Aal.
- 15 VISKESTOK: Rek.
- 16 VISSTAAK: Voo.
- 17 VISSTAKE: Hen.
- 18 STAAK: Zed.
 || angel: Hei, Rhe, Anh, Kle.

Hen: In Hengel zegge wi-j: hengel, maor ok wel: visstake.

Ruu: Zonnen bamboehengel neume wiele ne stake. [STAKE].

Vor: Vrogger ginge wiele naor Zutphen en dan haaln wiele bie Van der Worp zon mooien bamboegadde. Dén knuppen wiej dan langs de fietse a'j hen vissen gingen.

Eef: Veur 'n vishengel gebruikten ze wel 't

töpken van de hazelnötte, umdat dat zo goed buugboor was.

War: 'n Jonge takke van de hazelnötte wier 'n nacht in 't water elegd. Dan wier e an 'n lange stok gebondn en zo gingn ze vissen. Ze neumden 't 'n haze-leren töpken.

DOBBER

dobber

- 01 DOBBER: Acht, Liem II Bat.
- 02 VISDOBBER: Bre, Ang.
- 03 SIMMETJE(N): Eef, Bor, Groen, Aal.
- 04 DRIEVER: Gor, Lich, Hen, Zev.
- 05 VLOT: Zut.
- 06 VERE: Vor.
- 07 PENNE: Nee.
- 08 KORK: Gels.
- 09 WAKE: Loch.

Vor: Dén dobber/vere steet mooi.

VISLIENE

vislijn

- 01 VISLIEN(E): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 VISKELIENE: Rek, Bel.
- 03 VISLIENT: Lat, Zev, Sto.
- 04 LIENE: Vor, Ruu, Lar, Eib, Bel, Groen, Hen.
- 05 VISDRAOD: Gor, Ruu, Aal, Wehl, Groes.
- 06 DRAOD: Loch.
- 07 SNOER: Gor, Vor, Win, Wesv II Anh.
- 08 SNOERE: Loch.
- 09 SNOERT: Lich.
- 10 SNÄÖRE: Zut.
- 11 VISSNOER: Aal.
- 12 VISSNOORT: Lich.
- 13 VISTUUG: Eef, Wesv.
- 14 TUUG: Does, Pan.
- 15 SIM: Tol.
 || angelliene: Hei

Voo: Vislien; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Meg, Wehl, Ang, Zed].

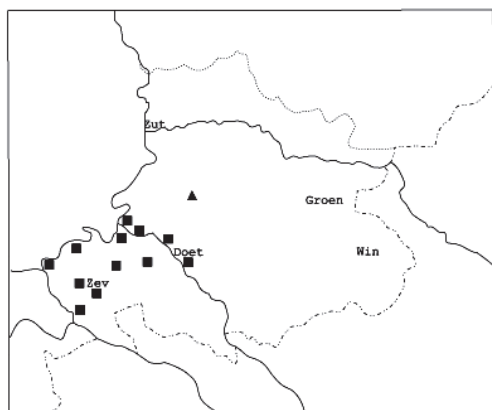
FOEKE

fuik

- 01 FOEKE: Acht II Bat, Mar, Haak.
- 02 FOEK: Gen, Voo, Meg, Sil, Hen II Kle.
- 03 FUUK: Doet, Wehl, Kep, Dre, Does, Ang, Lat, Wesv, Groes, Zev, Did, Pan.
- 04 FUIKE: Hen.
- 05 FUIK: Ruu, Loch, Haa, Zel.
- 06 NET: Gor.

● *Veur 't achterste deel van 'n foeke bunt de volgende benamingen op-egeven:*

- 01 INK: Groen, Zel.
- 02 ENDJEN-TOO: Bor.
- 03 ENDE-TOO: Bel.

't Zelfstandege naamwoord fuuk kump veur in 't noordwesten van de Liem en vier plaatsen dee langs den Olden lesselt ligt. Vergelijking van disse verspreiding met de verspreiding in onze streek van muus (De wereld-B, blz. 400) en huus ('t Huus, blz. 1) löt zeen dat de verandering van oe naor uu in huus in 'n völle groter gebied 'n kans ekregen hef. Want ok muus kump net as fuuk maor op kleine schaal in de Liem veur. Bezunder is fuke dat näöst foek veur Hen op-egeven is.

LAEFNET

leefnet

- 01 LAEFNET: Acht, Liem II Bat.
- 02 LEEFNET: Wich, Groen, Lich.
- 03 NET: Win, Wehl, Hen.
- 04 DRIEFNET: Gor.
- 05 VISNET: Gees.

Vor: Vrogger ha'w 'n klein jute zeksken; dat had mien moder emaaft van 'n jutezak.

Did: Wi-j gebruikte altied 'n olde emmer.

Eef: Biej 't vissen in 'n boot hebt ze meestal 'n viskaar: 'n hölten bak met gaten der in dee onder de boot uutstek en van binnen uut lös kan. Aol dee uut 'n moddersloot kwam, dee de visser vake ok eers in 'n viskaar; dee mos 'n paar dagen in 't frisse water liggen, dan trok de loch der af, zeien ze. Aol werd vrogger ok vake uut 'n kadaver dat 'n visser in 'n sloot edaon had, ehaald; dee aol mos ok eers in de kaar. [VISKAAR; KAAR].

ZOOTJEN VIS

hoeveelheid gevangen vis

- 01 ZOOTJE(N) (VIS): Gor, Eef, War, Wich, Vor, Loch, Bre, Gen, Doet, Hen, Tol, Does, Lat, Wesv, Did, Pan II Bat.
- 02 ZOOITJEN: Kep, Dre.
- 03 ZEUTJEN: Zut.
- 04 MÄÖLTJE(N) (VIS): Vor, Ruu, Bor, Gels, Aal, Wehl, Zed.
- 05 MÄÖLKEN VIS: Groen.
- 06 VANGS(T): Gor, Rek, Bre, Voo, Sil, Ang, Groes.
- 07 BUIT: Lar, Rek, Hen, Groes, Sto.

Eef: Hee had 'n mooi zootjen vis evangen.

KEGELEN

kegelen

- 01 KEGELE(N): Acht, Liem II Bat, Anh, Kle.
- 02 KEEGLEN: Vor, Lar, Bre.
- 03 KEGGELEN: Win II Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.

- 04 KAEGELE: Did.
05 BEUGELE: Zev.

Eib: Kegelen, maor wie zegt: kegel. [Ok: Vor, Ruu, Gees, Gels, Haa, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Tol II Bat].

KEGEL

kegel

- 01 KEGEL: Acht, Liem II Bat, Kle.
02 KAEGEL: Eef, Did.
03 KEGGEL: Win II Vre, Stlo, Bork, Hei, Raes, Rhe.
04 HOLT: Aal.
05 KONUS: Hen.

Bel: Kegel, maor wi-j zegt ok: keegl.

Win: Alle neggen keggels stonden overrende.

Wehl: Alle negen kegels samen numen ze wel 'n STRIEK.

KONING

middelste kegel

- 01 KONING: Gor, Wich, Loch, Lar, Eib, Dre, Hen, Groes.
02 KÖNNING: Gels, Nee, Eib, Bre, Sil II Vre, Bork, Hei, Raes, Kle.
03 KÖNNINK: Eef, Rek, Bel, Win.
04 KONINK: Bre, Vars.
05 LANGE(N): Eef, Bor, Eib, Aal.
06 MIDDELS(T)E(N): Bel, Groen, Wehl.
07 PUPPEKEN: Eef.
08 SPIL: Ang.
09 KEIZER: Did.

Eef: Dat ze 'm de könnink, de langen of 't puppeken neumt, he'w van heuren zeggen!

Rek: A'j alle kegels in ene kere ummegooit, he'j volle bak. [VOLLE BAK; ok: Sil].

Wehl: As gi-j alle kegels in één keer umgooit, he'j striek. [STRIEK].

KEGELBANE

kegelbaan

- 01 KEGELBANE: Acht II Bat.
02 KEGGELBANE: Win II Bork.
03 KEGELBAAN: Liem; Voo, Sil, Doet, Kep, Does II Anh.
04 KAEGELBAAN: Did.
05 KEGELBAON: Pan.
 II kegelbaan: Vre, Stlo, Hei, Rhe.
 II kegebaon: Kle.

● *Veur 't deel van de kegelbane woor de kegels staot, bunt nog op-egeven:*

- 01 PLATEAU: Loch, Eib, Sil.
02 KEGELPLATEAU: Doet.

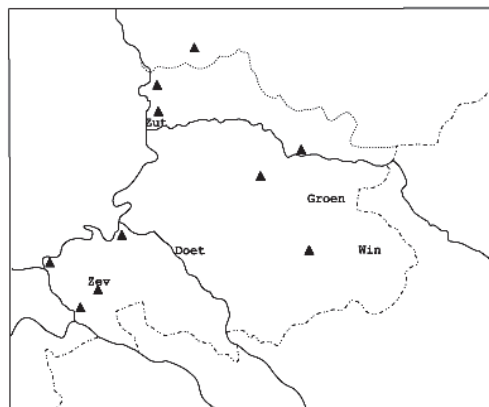
Vars: 'k Hebbe derteg jaar ekegeld, moor aover 'n name veur die plaatse he'w 't nooit ehad!

Bre: Ne KEGEL-OPZETTER is ne jonge of man dén met de hand de kegels weer op de plaatse zet.

BILJARTEN

biljarten

- 01 BILJA(R)TEN: Acht, Liem II Bat, Mar.
02 BILJETTE: Wesv.
03 PÖTJE(N) STOTE(N): Eef, Ruu, Lich,

▲ stoten „biljarten“ 03-06

Stoten in verband met biljarten kump verspreid in onze streek veur.

Ang, Pan II Bat.

04 PETIEKE(N) STOTE(N): Lich, Wesv, Zev.

05 PARTIJTJE STOTEN: Gor.

06 BALLEKEN STOTEN: Bor.
II biljart spöllen: Hei, Rhe, Anh.
II biljart speule: Kle.

Nee: Tiene van rood: dan mo'j met den rooi-en bal beginnen. Lössen band: mo'j eers ne band raken en dan pas ne bal. 'n Veur bandje: mo'j eers den veursten band raken en dan pas ne bal.

Gels: Van den band spöllen: eerst den band raken en dan de ballen. Klossen is as twee ballen mekare onneudig raakt. [KLOSSEN].

Eef: Spöllekes bunt: tiene van rood, lösse band, drie banden.

Ruu: Masseren of pikeren is: met de keu van baoven op den bal effect geven; in de meeste café's moch dat neet umdat der dan nogal 's deur 't laken estot word. [MASSEREN. PIKEREN].

Rek: Duurstoten is den bal recht op 'n anderen stoten dén dan weglöp woordeur den stootbal rechtdeur geet. Trekken: met effect den bal via 'n anderen bal terugge laoten kommen. [TREKKEN].

Lich: Uutkniepen: de makkelekste weg nemen um te winnen; i-j hebt läöge wagen a'j niks raakt.

Meg: 'n Misstoot is 'n poedel. [POEDEL: ok: Ruu].

'n Pötjen stoten.

Aal: Ne zwijm is ne geluksbal; ne ketser is ne mislukten stoot. [ZWIJM. KETSER].

Aal: "I-j hebt nog Scheveningen", zeg i-j as der ene nog kans op revanche hef.

Pan: Met bladstote wördt der met twee balle gespeuld en met 'n dienblad op 't biljart. Iedere speuler zet 'n kwartje ien en de kwartjes zien dan veur de winnaar. [BLADSTOTE].

Hen: Op oldejoersdag wier der wel met twee ballen gebiljart met hindernissen um geld; dat heit potbiljarten. Dan ston der bi-jeurbeeld 'n stoel op 't biljart of 'n ander obstakel. Wie 't beste espöld had, kreeg de pot. [POT-BILJARTEN].

● *Veur "carambole" bunt de volgende bezondere benamingen op-egeven:*

01 PUNT: Zut, Vor, Aal, Bre II Bat.

02 PUNTE: Vor, Rek II Mar.

03 CARRABOL: Wehl, Dre.

04 CARREBOL: Did.

05 CERREBOL: Does.

06 RAKEN STÖT: Vars.

Gen 1999: KRIETEN (bij het biljarten) (de keu) met krijt insmeren" [Telge 12, 96].

Acht 1905: KLEUTJESTAOFEL "biljart" [Heuvel V, 64].

Gen 1999: STOEKRAND "rand rondom een biljarttafel" [Telge 12, 153].

ZWEMMEN

zwemmen

01 ZWEMME(N): Acht, Liem.

02 ZWÖMMEN: Rek, Aal, Win.

Gees: Morgen ga'o'w hen zwemmen. [HEN; ok: Ruu, Bor, Gels, Nee, Eib, Bel, Groen, Win, Din, Kep, Baa, Tol.

Din: Margen gaode wi-j hen zwemmen.

Lich 1991: In den Tweeden Oorlog schot ne dronken saldaote met fietse en al in de Grolse Grachte; hee begon te reern: 'Hilfe!

Hilfel'. Leideken –dee dat gebeuren zag– zei: “Wat! I-j met ow 'Hilfel!'; had maor zwömmen eleerd in plaatse van Duuts!” [Telge 8, 152]. [ZWÖMMEN].

Pan 1988: KAOL ONDER WATER GAON “kopje onder gaan” [Telge 7, 61].

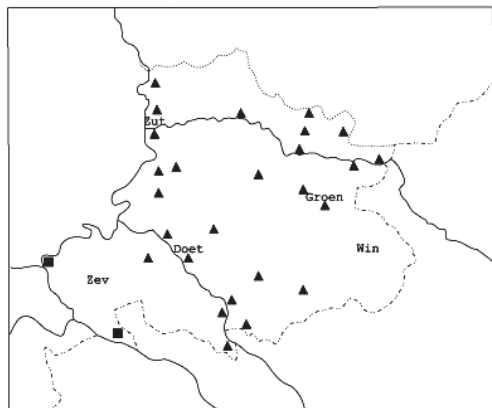
● *Pootje baden:*

- 01 POOTJE(N) BAAIE(N): Gor, Zut, Wich, Aal, Does, Lat.
- 02 POOTJE BADEN: Eef, Gels.
- 03 PEUTJE(N) BAAIE(N): Din, Hen, Zev.
- 04 PEUTJE BAANN: Loch, Lar.
- 05 PEUTJE BADEN: Groen.

Gels: Wie hebt vrogger nooit gin zwemmen eleerd; wie mochten allene maor pootje baden: tut onder de knene in 't water lopen.

VERDRINKEN
verdrinken

- 01 VERDRINKE(N): Gor, Alm, Eef, Zut, Vor, Loch, Nee, Rek, Bel, Aal, Win, Din, Gen, Ulf, Wesd, Zel, Wehl, Dre, Hen, Baa, Tol,

▲ verzoep(n) 02 ■ verzupe 03

Dat ok verzupe nog neet 'n gangbore name is veur “verzuipen” blik uut dit kaartjen. Verg. 't kaartjen op blz. 499 en de kaartjes van bruid en bruidegom in De mens en zien näösten-A, blz. 96.

- Lat, Wesv, Groes, Zev, sHe.
- 02 VERZOEPE(N): Gor, Eef, Zut, Wich, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Aal, Voo, Meg, Ulf, Vars, Sil, Zel, Doet, Wehl, Kep, Baa, Tol.
- 03 VERZUPE: Wesv, Lob.
- 04 NAOR DE BOELEKEERL GAON: Voo.

Gor: Verzoepen is plattere praot as verdrinken.

Eef: Wiele wissen 't zeker: moder zol praoten van verdrinken, vader van verzoepen.

BAOGE
boog

- 01 BAOG(E): Acht, Liem II Bat.
- 02 BAOGEN: Rek.
- 03 BOGGE: Aal.
- 04 BOGGEN: Win II Rhe.
- 05 BOOG: Kep.
- 06 FLITSEBAOGE: Gor, Alm, Eef, Zut, War, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Nee, Bel, Lich, Vars, Hen / Lich 1991 [Telge 8, 39].
- 07 FLITSENBAOG: Wehl, Groes.
- 08 FLITSEBAOG: Voo, sHe / sHe 1982 [Telge 3, 45], Pan 1988 [Telge 7, 37], Wesv 1996 [Telge 11, 39], Gen 1999 [Telge 12, 54] II Anh.
- 09 FLITSEBAOGEN: Vor.
- 10 FLITSEBOGGEN: Win / Win ca 1930 [Meinen 5, 30] II Vre.
- 11 FLIPSEBAOG: / Pan 1988 [Telge 7, 37].
- 12 SCHETEBAOGE: Bre / Lich 1991 [Telge 8, 103].
- 13 SKETEBOGGE: Bre.
- 14 PIELEBAOGE: Vor.
- 15 SCHETEBEUGEL: Lar, Gels.
II flitsebogen: Bork, Hei.

● *Eerste deel van 't woord “kruisboog” is aoveral kruus; 't tweede deel (boog) hef dezelfde variatie as hier baoven beschreven is.*

Vars: 'n Kruusbaoge nuumt ze ok wel: 'n BOLTEBAOGE. [Ok: / Harv 1974 (Moespot 84, 5), Lich 1991 (Telge 8, 25)].

Meg: De leden van 't Sint-Martinusgilde in Megchelen doen kruusbaog schieten in competitieverband. Ze zun al 's landskampioen gewes.

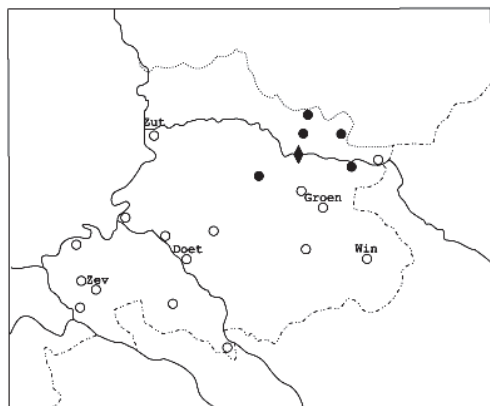
Nee: An 't aende van de scheetbane zit ne kogelvanger. [KOGELVANGER; ok: Loch, Rek, Lich].

Wesv 1996: BAOG SCHIETE "met pijl en boog schieten" [Telge 11, 21].

PIELE

pijl

- 01 PIEL(E): Gor, Alm, Eef, Wich, Vor, Ruu, Loch, Lar, Haa, Rek, Groen, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Dre, Hen II Bat.
- 02 PIEL: Gen, Voo, Meg, Sil, Wehl, Ang, Did II Vre.
- 03 PIJL: Zut, Rek, Bel, Groen, Lich, Win, Meg, Zel, Doet, Kep, Does, Lat, Groes, Zev, Zed, Pan.
- 04 PIJLE: Ruu, Gees, Gels, Nee, Eib.
- 05 PAELE: Bor.

- pijl 03
- pijle 04
- ◆ paele 05

't Standaardnederlandse woord pijl kump al in heel wat plaatsen in onze streek veur. Interessant bunt de namen pijle en paele umdat 't compromisvormen bunt tussen 't oorspronkeleke woord piele en 't Standaardnederlandse woord pijl.

06 FLITSE: Eef, Bel.

Voo: Piel; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Meg, Wehl, Ang].

Gor: Piele; met 'n ie as in 't woord bier. [Ok: Aal].

Vor: 'n Piele was 'n reetjen uut de bekke; an de veurkante zat 'n klein stuksken tak van 'n vlierstruke. Die gingen 'n mooi ende weg. [Ok: Eef, Nee, Bre].

Kot ca 1930: De pielkes [veur de flitsebogen] konnen de jonges eigens al maken van reet en böllekes vlierholt [Meinen 5, 30].

VOETBALLEN

voetballen

- 01 VOETBALLE(N): Acht, Liem II Bat, Mar.
- 02 VOETJEBALLEN: Win.
- 03 VOOTBALLEN: Rek.
- 04 VEUTEBALLEN: Bel (vrogger)
- 05 METSE: Sto (vrogger)
- 06 BALLETTJE TRAPPEN: Gor.

Eef: Voetballen, maor wiej zegt: foebaln. [Ok: War, Ruu, Bor, Doet].

Lat: Voetballe, maor ook wördt der gezeid: voeballe. [Ok: Wesv, Zed, Pan].

Win: Kleine kindere praot wal van: voetjeballen.

Aal: As 't nog neet duuster was, voetballen wi-j eerste op straote. Dat ging ton nog want zovölle verkeer was der nog neet. Wi-j hadden ton allene nog maor 'n tennisbelleken dat ze bi-j de Besker op de tennisbane over 't hekke eslagen hadden. A'j grote, hoge klompen met ne kappe hadden, dan ko'j dat belleken good raken. Maor a'j klompen met 'n leerken der over hadden, ko'j neet zo good voetballen.

Pan 1988: TARTS "nop van voetbalschoen" [Telge 7, 137].

KEPER

keper

- 01 KEPER, KIEPER: Acht, Liem II Bat, Hei, Kle.
- 02 KIEPE: Harf.
- 03 DOELMAN: Pan.

● *De spöller rechts van de kieper heet algemeen: RECHTSACHTER of RECHTSBACK.*

● *De spöller links van de kieper heet algemeen: LINKSACHTER of LINKSBACK.*

Lar: De linksachter en de rechtsachter bunt de backs. [Ok: Bel, Dre, Does, Zev].

● *De spöller recht veur de kieper heet algemeen: SPIL.*

● *De spöller helemaal rechtsveuran heet algemeen: RECHTSVEUR of RECHTSBUTE(N). In de volgende plaatsen heet e:*

- 01 RECHTSBOETEN: Nee, Rek, Bel, Win.
- 02 RECHTSVUUR: Gees, Gels II Mar.

● *De spöller helemaal linksveuran heet algemeen: LINKSVEUR of LINKSBUTE(N). In de volgende plaatsen heet e:*

- 01 LINKSBOETEN: Nee, Rek, Bel, Win.
- 02 LINKSVUUR: Gees, Gels II Mar.

● *Midveur
middenvoor*

- 01 MIDVEUR: Acht, Liem II Bat.
- 02 MIDVUUR: Gees, Gels, Nee, Rek II Mar.
- 03 MIDVÄÖR: Win.
- 04 MIDDENVEUR: Gor, Eef, Bor, Aal, Voo, Sil, Tol, Does.
- 05 MINNVEUR: Bre.

● *De spöller tussen de rechtsachter en de rechtsveur heet algemeen: RECHTSHALF of RECHTSHAAF.*

● *De spöller tussen de linksachter en de linksveur heet algemeen: LINKSHALF of LINKSHAAF.*

Lar: De linksveur en de rechtsveur bunt de veurspöllers; de linksachter en de rechtsachter bunt de backs. [BACKS; ok: Bel, Dre, Does, Zev].

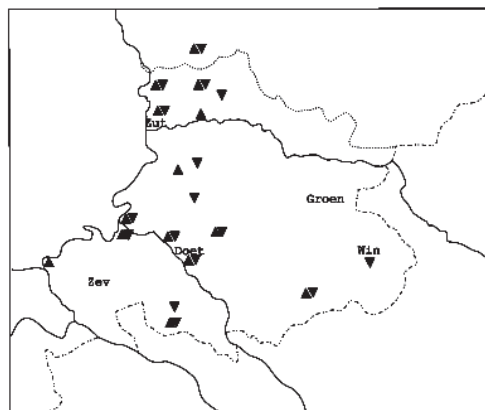
● *De metwarkers geeft an dat in de meeste plaatsen de uutspraak is zo as in 't Nederlandse woord half.*

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven dat de uutspraak is haaf, zo as in 't Engels: Eef, Nee, Win, Sto, Pan.*

● *Veur de volgende plaatsen is op-egeven dat zowel half as haaf ezegd wordt: Gor, Zut, Rek, Aal, Voo, Doet, Ang, Wesv.*

GOOL I
doel

- 01 GOOL: Zut, Vor, Ruu, Loch, Lar, Bor, Gees, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Gen, Voo, Sil, Hen, Baa, Zev, Did, Zed II Mar
- 02 KOOL: Gor, Harf, Alm, Eef, Wich, Aal, Zel, Doet, Kep, Does, Ang, Wesv, sHe II

▲ kool „doel“ 02

▼ kool „doelpunt“ 02

De uutspraak kool veur doel en doelpunt is deur de metwarkers van veural 't westen van den Acht op-egeven.

- Bat.
- 03 DOEL: Gor, Loch, Gels, Haa, Nee, Eib, Aal, Bre, Win, Vars, Zel, Lat, Groes, Sto, Pan.
- 04 KIEPE: Win.
Il gole: Haak.

Gor: De kool; ie heurt toch wel 'n betje 'n zachte k.

Harf: Hee schaut de balle in 't kool.

Win: "Hee plaerden den bal in de kiepe", zaenn ze rond 1920.

Loch: Hee schupten den bal in de gool, of: hee schupten den bal in 't doel.

Bre: Hee skuppen den bal in 't doel, of: hee skot 'm tussen de pöste. [POST].

Gor: Hee schuppen de balle in de kool, of hee schuppen de balle tussen de päöle. [PAOL; ok: Groen, Hen].

sHe: Bi-j straatvoeltbal of in de wei ware de koolpaole vaak 'n stapeltje jasse.

Zed 1982: Ene keer wazze de jonges bi-j 't Gild aan 't kooltje sjourre. Op-ens vlaog de proppebal bi-j de olde vrouw Kleinpenning deur de roet. 't Olde mins ha'j 's tege de jonges tekeer motte heure gaon: "A'j same 'n kooltje wilt make, mo'j 't ook maor betale". Now ging 't die jonges der natuurlek helemaal niet um um same 'n ruutje kapot te schiete mor um 'n pötje te voetballe [Köpp 1, 33]. [KOOLTJE SJORRE "op de goal schieten"]].

Win: 'n Spöller laoten vallen heet häöken of döppen. [HÄÖKEN; DÖPPEN](69.12)

sHe 1982: Ze hemme mi-j vies gedöp 'n zondag. DÖPPE "(bij voetbal) met opzet blesseren". Hi-j het mien genöp. NÖPPE "(bij het voetballen) (iemand) opzettelijk tegen de benen schoppen" [Telge 3, 105].

Gen 1999: IEMAND DÖPPEN "(bij het voetbalspel) iemand ten val brengen" [Telge 12, 44].

PINANTIE

strafschop

- 01 PINANTIE: Zut, War, Gels, Nee, Rek, Aal, Gen, Voo, Does, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Sto, Pan / Eib 1980 [Telge 1, 62], sHe 1982 [Telge 3, 115], Gen 1999 [Telge 12, 124].
- 02 PINALTIE: Ruu, Lar, Bor, Eib, Aal, Kep, Hen.
- 03 PENALTIE: Eef, Vor, Loch, Bor, Gees, Groen, Aal, Baa, Wesv Il Bat.
- 04 PENANTIE: Lich, Win, Sil, Doet.
- 05 PINATIE: Aal.
- 06 PENENTIE: Wesv.
- 07 PUNANTIE: Eib.
- 08 PENNELTIE: Vor.
- 09 STRAFSCHOP: Gor, Alm, Wich, Haa, Aal, Bre, Vars, Sil, Zel, Wehl, Hen, Lat.
- 10 STRAFSKOP: Bor.
- 11 STRAFSCHOPPE: Groen.
- 12 STRAFSCHUP: Gor, Harf, Dre, Ang, Groes, Sto.
- 13 ELF-METER: Zed, Sto.
- 14 ELF-METER-SCHUP: Dre.
- 15 VRIEJE(N) TRAP: Gels, Baa.
- 16 VRIEKICK: Bel.
- 17 PENGEL: Eef / Gen 1999 [Telge 12, 122].
- 18 PINGEL: Loch.
Il pengeltie: Mar.

Sto: 'n Pienantie of 'n elf-meter.

Vor: Wie wissen vrogger niet ens dat 't Engelse woorden bunt.

CORNER

hoekschop

- 01 CORNER: Gor, Alm, Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Eib, Rek, Groen, Aal, Gen, Voo, Doet, Hen, Baa, Wesv, Groes, Zev, Did, sHe, Zed, Pan Il Bat, Mar.
- 02 CONNE: Eef, Vor, Lar, Gels, Bel, Win, Groes, sHe Il Bat.
- 03 CO(R)NEBAL: Gees, Gels, Nee, Lich, Win.
- 04 HOEKSCHOP: Gor, Wich, Loch, Haa, Bre, Vars, Sil, Zel, Wehl, Hen, Lat, Zed.
- 05 HOEKSKOP: Bor.

- 06 HOEKSCHUP: Dre, Does, Groes, Pan.
 07 HOOKSCHUP: Harf.
 08 HOOKSCHOPPE: Groen.
 09 HOEKSCHOT: Zel, Ang.

Ruu: Corner, maor wie zegt: conner. [Ok: Bor, Kep, Pan].

Ang: Hi-j moch 'n hoekschoot nemmen.

sHe: Bi-j straotvoetbal of in de wei as met weinig spöllers gevoetbald werd, was 't vaak: drie corners: pinantie.

GOOL II doelpunt

- 01 GOOL: Zut, Vor, Ruu, Loch, Bor, Gees, Gels, Nee, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Aal, Bre, Win, Gen, Voo, Vars, Sil, Zel, Wehl, Hen, Baa, Wesv, Groes, Zev, Did, Zed, Pan II Mar.
 02 KOOL: Gor, Harf, Eef, Vor, Lar, Aal, Win, Zel, Doet, Kep, Hen, Does, Ang, sHe, Zed II Bat.
 03 DOELPUNT: Gor, Alm, Haa, Bel, Aal, Zel, Dre, Hen, Ang, Lat, Groes, Zed, Pan.
 04 TOOR: Pan.

Hee hef ne gool emaaht.

Groen: Hee hef ne gool emaaht.

Vor: Hee hef 'n kool emaaht; hee hef der ene emaaht.

Groes: Hi-j het twee gools gezet.

Pan: Geet de bal der ien, dan zegge ze: "Dén zit".

sHe: Is der 'n kool gemaakt, dan zeien ze: "Dén hink".

UUT out

- 01 UUT: Acht, Liem II Bat, Anh.
 02 OET: Gees, Gels, Eib, Rek, Bel, Groen, Lich, Win II Mar, Stlo, Rhe.
 03 OUT: Bel, Groen, Hen (now), Groes, sHe.
 04 BUTE(N): Zut, Hen, sHe.
 05 BOETEN: Nee.
 06 NAEVEN: Wehl.

Aal: De bal is uut; of: de bal is der uut. Dén bal was dikke uut.

Ruu: As 'n bal uut is, dan is e buten de lijne. [LIJNE].

Zut: As 'n bal der buten is, is e aover de lijn. [LIJN].

Nee: Dén bal is der boeten.

Eef: As de bal uut was, dan schreeuwden wiele: "Da's 'n outball!". [OUTBAL; ok: Eib, Aal].

Does: As de bal uut is, is 't kieperbal. [KIEPERBAL].

Wehl: De bal is der naeven.

BUTENSPEL buitenspel

- 01 BUTE(N)SPEL: Acht, Liem II Bat.
 02 BOETENSPEL: Gels, Eib, Rek, Bel, Groen II Mar, Haak.
 03 BUTENSPOÏL: Kep.
 04 AFZIJD/AFSIJD: Zut, War, Lar, Bor, Gees, Nee, Lich, Aal, Win, Sil, Doet, Did, Zed / Gen 1999 [Telge 12, 13] II Bat.
 05 ABSIJD/ABZIJD: Loch, Groes, sHe, Sto / sHe 1982 [Telge 3, 3], Wesv 1996 [Telge 11, 17].
 06 OFZIJD/OFSIJD: Eef, Vor, Hen, Pan.
 07 ABSAID: Aal.
 08 AFZIED: / Gen 1999 [Telge 12, 13].
 09 OFZIED: / Gen 1999 [Telge 12, 116].
 10 OFFSIDE: Wesv.

Hen: A'j dichter bi-j de kool staot as de tegenpartij, stao'j butenspel.

Sil: Den spöller stong afzijd.

HANDS MAKEN

hands maken

01 HANDS MAKE(N): Acht, Liem II Bat.

02 (DE BAL) MET DE(N) HAND ANRAKEN: Harf, Haa, Groen, Bre, Zel.

03 DE BAL ANRAKEN: Wich.

Ruu: Hands; wie zegt hens. [Ok: Lar, Bor, Gees, Gels, Rek, Lich, Aal, Win, Doet, Kep, Dre, Hen, Baa, Did, sHe, Pan II Mar].

Did: De midveur het hens gemaak.

Nee: As 'n spöller den bal met de hand anraakt, neume wi-j dat: hendsbal. [HANDS-BAL; ok: Wesv].

Pan 1988: KÖPPE "(bij het voetballen) koppen [Telge 7, 72].

WORSTELLEN

worstelen

01 WO(R)STELE(N): Acht, Liem II Bat.

02 WO(R)SELE(N): Eef, Loch, Nee, Bre, Gen, Wehl, Sto.

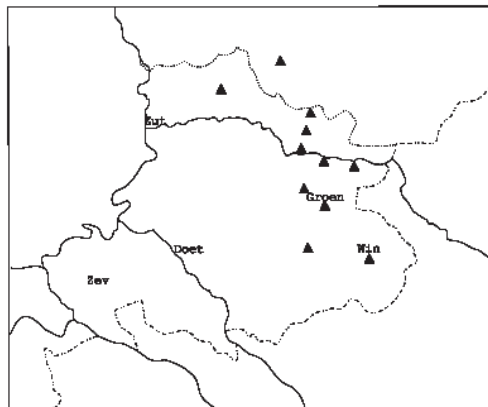
03 FROESELLEN: Lar, Bor, Gees, Gels, Haa, Eib, Bel, Groen, Lich, Win / Acht 1874 [Kobus 2, 556], Acht-Tw 1948 [Wanink 1, 207] II Mar.

04 VECHTE(N): Vars, Hen, Wesv, Zev.

Hen: As twee jonges b.v. op 't schoolplein an 't worstelen bunt, dan heit 't vechten; ze doet mekare dan gien kwaod, hebt gien ruzie.

Pan 1988: Die zit altied met dén blaag te hot-touwe; daor wo'j niet goed van [Telge 7, 54]. [HOTHOUWE, HOTTOUWE].

● *Kiek veur werkwoorden veur kammeraadschappeleke meneren van vechten in: De mens-C blz. 556.*

▲ *froeselen „worstelen“ 03*

Froeselen in de betekenis worstelen kump veur in 't noordoosten van den Acht; 't hef ok de verwante betekenis kammeraadschappelek vechten; kiek doorveur in De mens-C, blz. 556. Vergeliek ok 't kaartjen op blz. 427.

BOKSEN

boksen

01 BOKSE(N): Acht, Liem II Bat, Mar, Hei, Rhe, Anh, Kle.

02 BOEKSE: Zev.

03 KNOKKE(N): Gor, Win, Hen, Wesv, Sto.

04 STOMPEN: Bel, Groen, Aal.

Aal: Bóksen; met 'n ó as in 't woord dom. [Ok: Voo, Vars, Sil, Sto]. Jongens onder mekare bunt an 't stompen; da's dan neet in 'n wedstrijd.

Groen: Zee wazzen an 't boksen/stompen.

Gor: As der gin geld of andere pries mee te halen is, neume wie 't ok wel: ('n pötje) knokken.

sHe 1993: TRAENE "trainen" [Telge 3, 206].

Lich 1991: FUUPKEN "badmintonshuttle" [Telge 8, 40].

● *Veur "een zware nederlaag toebrengen bij een (sport)wedstrijd" en "een zware nederlaag lijden bij een (sport)wedstrijd" kiek in hfst 14, Spelen blz.425, onder: verliezen.*

● *Veur 'n beschrijving van klootschieten, kiek in: Arie Ribbers Geklootschiet of klootgeschoten (Doetinchem 1995).*

Acht-Tw 1948: KLOOTSCHETEN [Wanink 1, 124].

Lar 1928: Jan is drok in de were. Hee boort 'n gat onder in zien koten, dut 'n stuksken lood

in de veurleppel en höldt 'm dan baoven de gleujende kollen in de raakkoele. As 't lood esmeld is, göt e veurzichtig 'n dun sträöltjen in de koten. "Bi'j an 't koten bi-j de schole?", vrög Gait. "Jao, 't drietfol jagen is edaon en 't pinkslaon ok" [Archief 1960, 252]. [KOTEN].

Eib 1980: SCHOT "worp bij het klootschieten" [Telge 1, 73].

Hierna volgt twee registers:

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut 'De mens en zien näästen-B'
blz. 510 - 527

Register van Standaardnederlandse woorden uit 'De mens en zien näästen-B'
blz. 528 - 534

ALFABETISCH REGISTER VAN ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE WOORDEN UUT “DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN-B”

In dit register bunt allene dee woorden op-enommen dee in hoofdletters eschreven staot.

Het teken ¶ steet in dit register neet veur de paginanummers.

Het register is emaaft deur Wim van Keulen.

A

aaltschep 277
aaltschepper 277
aandriev 458
aangang 417
aangaon 491
aannaeme 375, 377
aannaemespak 378
aanneme 375, 377
aannemme(n) 375
377
aanraoje 424
aanvange(n) 421
aanzette 458
absaid 506
accordeon 344
accordion 344, 345
achternaopoeten
443
aermebuul 399
afblaozen 340, 341
afdreuge(n) 425
af-ezwokt 347
afgedreug 426
afgespele 410
afheuren 361
afkieke(n) 360
afkloppe(n) 452
afknipsen 350
aflaot 414
afloeren 360
afnaeme 350
afnaemen 481
afneme 481
afnemme(n) 350,
481
afpakke 481
afpassen 423
afplakken 452
afpotten 422, 423
afrikaantje 441
afsijd 506

afsluten 491
aftelle(n) 422, 426,
451
aftikken 452
aftraeden 423
aftraeje(n) 423
aftraenn 423
aftrappen 423
aftrekke(n) 350, 455
aftroeve(n) 485
afverrassen 452
afwinne(n) 282
afzied 506.
afzijd 506
akkeliet 390
akkoord 338
akree 452
alb 391
albe 391
alderheilige(n) 287
alderheilingsdag
287
alderzelen 288
alderziele 288
alibanten 428
alle ziele(n) 288
allerhillegen 287
allerzelen 288
altaar 394
altaor 394
altoor 394
amen 409
amict 391
amit 391
ammezuur 342
amsterdam 459
anblaozen 340, 341
andacht 411
anfoksen 446
angang 417
angank 417
anganshuus 417
angele(n) 497

angelus 404
angelusklok 404
anhalen 445
anleggen 278
anlöppe 433
annaeme(n) 381
annegotie 378
annemme(n) 381
annemeling 381
annemmen 375, 377
annemmenspak 383
annemming 381
anplakken 452
anraken 507
anraoden 424
anraojen 424
anstaon 266
anzetten 458
aold 275
aolejoorsaovend 296
aolejoorsdag 296
aolie 414
aoliebol 325
äöliebolle 325
aolie-krabbe 325
äöliekrabbe 325
aoliekrabber 325
aoliesel 414
aoliesoes 325
aonnaeme 381
aos 484
aovendklok(ke) 410
aoverleujen 403
aoverloeden 403
aoverloenn 403
aoverlopertje 449
aoverluden 403
aoverluje(n) 403
aoverlujje(n) 403
aoverluunn 403
aovertraeje 496
äözen 428

apenhok 352
appelbe'jee 326
applaudisseren 332
applaus 332
applodizeren 332
armbuul 399
arme(n)buul 399
armen 387
armezeer 387
asgoonsdag 302
askedag 302
askegoonsdag 302
askewoonsdag 302
assekruuske(n) 302
assekruuskendag
302
assenwoensdag 302
assewoensdag 302
aswoonsdag 302
autoped 477

B

baaie(n) 502
baandel 460
baandele 461
baann 502
baas 357
babel 460
backs 504
baden 502
baedebenkshen 396
baeden 408
baedeprentjen 410
baedevaart 414
baejboek 395
baeje(n) 408
baek(e) 433
baerndekesjach 367
baeten 408
bak 550
bakken 495
bal 347, 466, 467

- 468, 507
ballejen 428
ballas 441
balle 466
balle(n) 467
ballegooie 428
ballejanen 427
ballejaren 428
ballejater(e) 428
balleken 501
balletje 503
bandel 460, 461
bandele(n) 461
bane 347
banjeren 427
banne 452
baog 273, 503
baog(e) 272, 502
baogem 272
baogen 272, 502
bäöjen 431
baoke 306
baovemeester 356
baovemeister 356
baovenmeester 356
baovenmeister 356
bas(se) 487
basbenderen 427, 428
basisschol 353
basisschole 353
basisschool 353
basisskole 353
bat 487
bateren 426, 428
bats(e) 487
bedenen 413, 485
bediene(n) 413, 485
bedvoort 414
beenn 408
beentje(n) 434
beerdeup 266
beestoel 396
beeweg 414
beginne(n) 421
beier 473
beieren 402, 474
beiertouw 473
beiertöw 473
bekke 433
bekken 396
bekruzen 409
belaezen 409
belaoke(n) 308
beleren 352
beliedenis 381
beloke(n) 308
belokke(n) 308
benkederen 338
benketeren 427, 428
bereiken 439
berend-met-de-beer 367
berend-met-de-hundjes 367
beschuuken 495
bespannen 470
bessemjagen 276
beste 283
besteva 470
bestoldierd 362
betuttelen 364
beugele 500
beuger 476
beukenötjen 440
beumken 450, 486
beunen 427, 431
beuntje 373, 374
beuten 431
bevestigd 381
bewaarschole 352
bewaarschool 352
bewaarschooljuf-frouw 355
bewaarskole 353
bewaorschol 353
bewaorschool 353
bidde(n) 408
biddeprentje(n) 410
bidplaatjen 411
bidpraentje 410
bidprenteke 410
bidprentje(n) 410
bidstuultje 396
biechstuver 413
biechte(n) 413
biejescoop 347
bieleggen 444
bieleman 280
bienemme(n) 485
biepakke(n) 485
biepotten 444
biestepuffe(r)ken 326
biethappe 368
bieze 470
biezetten 420
bi-jneme 485
bi-jzetten 444
bikkele(n) 461
bilja(r)ten 500
biljette 500
bios 347, 348
bioscoop 347
birreprentje 410
biskop 387
bisschop 387
bissing 311
blaag 358
bladstote 501
blaos-slaon 475
blaoze 316
blaozen 343
blaozeri-j 338
blauw 400
bleerzolder 395
bleuken 432
bleuten 432
bliend 452
bliendoek 454
blik 374, 386
blind 452
blind vangen 453
blinddoek 452, 454
blinddoeke(n) 453
blinddook 452, 454
blindeman 452
blindemenneke(n) 452
blokke(n) 308
blökske(n) 463
bloot 482
blote-voete-paoter 389
boek 462
boeke 462
boekman 462
boek-örgel 344
boekse 507
boel 267
boelejöd 282, 367
boeleke(r)l 282, 367
boeman 368
boer 484, 487
boere(n) 482
boerin 442
boeten 506
boetenspel 506
boetias 495
bogge 272, 502
boggem 272
boggen 502
bok 446
bokhinkelen 462
bokhinken 462
bokken 422
bokse(n) 507
bokspringe(n) 446
bolderen 426, 428
bolderjanussen 428
bollebak 367
bollekeerl 367
bölleken 440
bolsteren 426
boltebaoge 502
bom 440
bombakker 282
bombakkert 282
bombakkes 282
bommel 440
bonder 384, 386
bonen 480

- bonk 440
 bonnet 391
 boog 502
 borken 459
 botter-keze-en-eieren 488
 bovemeester 356
 bovemeister 356
 bovenmeister 356
 bovvenmeester 356
 bozen 490
 braderie 322
 braeken 445
 brandklokke 400
 brao(j)erie(j) 322
 braoderie 322
 braoderieje 322
 bräöderieje 322
 brekken 428
 breviere(n) 409
 broder 406
 broeder 325
 broedermeester 416
 broedermeister 416
 broen 339
 bromtol 459
 bromtolle 459
 bruden 431
 brujen 431
 brudje 416
 bruun 389
 bruunn 431
 buit 499
 buize 497
 buizen 427, 428
 bullebak 367
 bunne 395
 buslopen 466
 bute(n) 431, 506
 bute(n)spel 506
 butenspöl 506
 buts 439
 butse 443
 butsebuul 441
 butsele 443
 buuk-örgel 344
 buukske(n) 462
 buul 399
 buultjen 400
 buurtfeest 321
 buut 299, 452
 buutreedner 299
- C**
- caefer 359
 caleidoscoop 491
 calvenist 384
 carrabol 501
 carrebol 501
 catechesatie 416
 catecheseerkamer 407
 catechisatie 416
 catekesatie 416
 cattechesaotie 416
 cattechesatie 416
 cattechissemisse 416
 cattekesaotie 416
 cattlesaotie 416
 cattichesaotie 416
 centen 469
 cerrebol 501
 chinees 440
 chriskind 371
 christelek 371
 christeleken 384
 christen 371
 christendom 371
 christenmens(e) 371
 christenmins 371
 ciborie 397
 ciefer 359
 cijfer 359
 circus 348
 cirkel 465
 claon 348
 clown 348
 co(r)nebal 505
 collectebuul 399
 collectenbuul 399
 collecteschaal 400
 collecteschale 400
 collectezak 399
 communie 375, 377
 compagnie 277
 complete(n) 410
 complimenteren 273
 conne 505
 consistorie(kamer) 406
 constetoriekamer 407
 constitoriekamer 407
 corner 505
 couperen 481
 crucefix 396
- D**
- daansen 346
 daeke(n) 388
 dag 266, 292, 378
 dalmatiek 392
 dame 484
 danse(n) 346, 347
 dansken 346
 dark-met-de-baer 367
 darperfeest 321
 dauwelen 427
 dauwtraeden 309
 dawwelen 428
 daziken 427
 deffundering 267
 deile(n) 481
 dele(n) 481
 derk-met-de(n)-beer 366
 derrecteur 339
 deuds 267
 deupbekken 396
 deupsgezind 386
 deupvat 396
 deupvont 396
 deupvunte 396
 deur-den-waeksen-zondag 378
 deur-den-weksen-zondag 378
 deur-de-waekse-zondag 378
 deurleren 362
 deurnemmen 481
 deurstote(n) 481
 deurstraejer 497
 deurvangen 450
 diene(n) 390
 dierendag 287
 dik 450
 dikke-vretsavond 296, 297
 dikke-vretsävend-jen 293
 directeur 339, 357
 dirigent 339
 dirrigent 339
 diverdaozie 420
 djakenieje 387
 dobbel 479
 dobbele(n) 479
 dobbelplat 488
 dobbelsteen 479
 dobber 498
 dode 403
 dodenbaeden 413
 doedelen 338
 doedelmuziek 338
 doef 487
 doek 350
 doel 505
 doelman 504
 doelpunt 506
 doks 426
 dol 386
 dolsleje 435
 domeneren 492
 domenee 386
 domeneer 374, 386
 domenejen 492
 domie 386
 dominee 386
 domineer 386, 492
 domineeshoes 407
 domineeshuus 407

- domineesteen* 492
domineren 492
domino 492
domino-e(n) 492
dominoöien 492
dominee 492
domineje(n) 492
dominoonn 492
dommenee 385
dommeneer 386
domminee 386
dommlne 492
domneer 386
domneer 492
donderdag 305,
donderjagen 426, 427
donker 292
dood 267, 420, 463
doodbaeden 413
doodbidder 374
doodvallen 458
doeiehuuske 408
doek 350
doomneer 386, 492
doomnie 386
doomniese 386
doomnieshuus 407
doon 420, 444, 480
 490
doopvont 396
döppen 505
döpperke 285
draaimeule 281
draaimöl 281
draaimölle 281
draaischuutjen 281
draejen 487
draejeule 281
draejmöl 280
draejmölle 280
draejschute 281
draejschuutje(n) 281
draejtol 456
drake 475, 476
drakel 475, 476
draker 475
drakeren 476
drao 267
draod 498
dreejmölle 281
dreejschute 281
dreekönnige(n) 285
dreestrikken 488,
 489
dreimöl 280
dreimölle 280
dreischute 281
dreitollen 455
drel 338
dreug 267
dribbeltjen 456
driefnet 499
drieffol 455, 456
drieffolle 456
drieffolle(n) 455
driekönnige(n) 286
driestikke 489
driestrikken 488
driestrikker 489
drieteller 441
drieven 455
driever 498
drieverd 374
drievetol 455, 456
drievetolle 456
drievetollen 455
dri-jkoninge(n) 285
dri-jstikken 489
dri-jstrikken 489
drillemölle 281
drillen 455
drillepiet 456, 457
drillepieter 456
drilleschute 281
drilschute 281
drol 450
drullemölle 281
duits 446
duke 455
dukele(n) 454, 477
duvel 373
duvelen 428
duvelken-in-'n-deus-
ken 371
duveltje(n)-in-'n-
deuske(n) 371
duveltje(n)-uut-'n-
deuske(n) 371
duveltje-oet-'n-
deuske 371
duveltje-uut-'n-duske
 371
duzendteller 441
dwaallech(t)jes 370
dwaallechtekes 370
dwaallöchte 370
dwaollech(t)jes 370
dwarg 364
dweperd 373, 374

E
eerdmenneke 364
eerlek 424
eers(t) 421, 375, 412
eerste 424
eibargs 449
eierdag 379
eikendop 342
elektrisch 330, 331
elf-meter 505
elf-meter-schup 505
endejoorswaek 296
ende-too 499
endjen-too 499
engel 373, 404
enkelteller 441
erebaog(e) 272
erebaogen
erebogge 272
eren 408
erepoort 273
ermbuul 399
evangelisatie 384
ezelen 428

F
fanfare 338
fees(t) 266, 267
fees(t)dag 378
feesteri-je: 266
feleseteren 273
felisitere(n) 273
fellisitere 273
fielbeljentje 456
fiedel 339
fiedele 339, 340
fiedelen 340
fielsetere 273
fien 384
fiene 374, 384
fienen 384, 385
fietjen 343
fikke(n) 431
filisiteren 273
fillesetere(n) 273
fillesetiere 273
fillisiteren 273
film 348
filmzaal 347
filmzale 347
filseteren 273
flisiteren 273
fladderscheten 278
fladderschieten 278
fletterbusse 471
flinte 471
flipse 445
flipsebaog 502
flissetere 273
flissetiere 273
flitse 503
flitsebaog(e) 502
flitsebaogen 502
flitseboggen 502
flitsenbaog 502
flopbus 471
fluite(n) 343
fluiteken 342
fluitekruid 342
fluitter 343
fluitje(n) 342
foek(e) 499
foekopot 301
foetekoelen 466

- foetelen 424
foezelen 424
forkoezen 466
foto 350
fotograaf 351
fotografere(n) 350
fotografiere(n) 350
freubelschole 353
freubelschool 353
freubeltje 457
fribbel 456
fribbeljentje 456
friebeljentje 456
froeselen 427, 507
frömmeltje 456
fuik 499
fuke 499
futeren 343
fuuk 499
fuupke 342, 343
fuupken 457, 479, 507
- G**
g(e)leuve(n) 363
ga(r)de 498
gaanzebo(r)den 488
gabel 472
gaeffemierd 384
gaetje 462
gaeve(n) 481
galm 395
galveren 335
gang 392
ganzebo(r)de(n) 488
gappe(n) 432
gar 498
garfkamer 394, 407
gate 462
gave 369
gaveltje 472
gebed 410
gebeierte 402
gebroek 275
gebruuk
gedachtenisprentje 410
gedachtenprentje 410
gedanste 347
gedoote 267
gees 364
geestelek 388
geestlek 388
geige 339
geisel 437
gekheid 480
gekken 480
geklap 332
geleuf 363, 371
geleuve 363, 371
geliek(e) 425
gelieks 425
geloedte 402
geloof 363
gelove 363
geluj 402
geluk 273, 283
gelukke 283
gelukkeg 282, 283
geluksstuter 439
gelukwense(n) 273
gelukzaleg 283
gemeen 424
geraffineerd 384
gerde 498
gerefermeerd 384
gerefformeerd 384
gerefformeerden 385
gereformeerd 384
gereformeerden 385
gereftemeerd 384
gereftemeerden 385
geriffemeerde 385
geriffemierd 384
geriffermeerd 384
gerifformeerden 385
gespens 365
gespenster 365
gestoolte 395
gevangenen 448
geve(n) 413, 481
gevven 413, 481
gewelf 393
gewölf 393
gewölfte 393
gewönte 275
gewoonte 275
gewulf 393
gewulfsel 393
gewulfte 393
gezich 370
gezingte 335
gezit 396
gezonge(n) 412
gildebier 309
gildetent 277
gispel 413
glazenwipper 456
glieder 497
gliejer 497
glieren 434
goed 411
goede 305
gooie(n) 424, 426 442, 469, 478
gooiknikker 440
gooileer 472
gool 504, 506
goor 459
graaf 433
graefke 433
graeven 433
grave(n) 433
grefemeerd 384
grefermeerd 384
greffemierd 384
greffemierde 385
greffermeerden 385
gres 342
greunbaogem 273
greunmaken 268
griffeldoze 362
griffemeerd 384
griffemeerden 385
griffermeerden 385
grintgraven 480
gripke 433
griwwel 368
groepsleidster 355
grof 383
grol(le) 459
groot 353, 357, 377
grove 404
grovven 383
gruunmake(n) 268
gruwwel 368
gunne 372
- H**
ha(r)te(n) 483
haemel 372
haeske(n)-aover 446
hagelkruus 415
hakken 478
hakketol 457
haktol(le) 457
half 374
half- uut 347
halfvaste(n) 302
hallikater 448
hammonica 344
hampelmenneken 429
hand 332, 409, 482 507
handgroten 331
hands 507
handsbal 507
handtol 457
handvangen 448
handvol 482
hangzolder 395
häöke(n) 434, 505
haole 449
happen 478
harfsmark 319
harmonica 344
harmonie 338
harrikater 448
hartes 483
haver 347

- hazelnöttenholt* 342
heemenneke(n) 370
fopdeuze 371
heer 371, 396, 397
 404, 484
heerbreur 389
heerbroer 389
heerbruur 389
heereum 389
heereume 389
heernaef 389
heernaeve 389
heerneef 389
heerroom 389
heil 282
heilig 374, 375, 378
heilege 287, 372
heiligen 287
heilegendag 378
heilegenprentje(n)
 410
heilig 373, 374, 397,
 410, 414, 417
heilig-aovend 293
heilige 372
heiligen-aovend 293
heiligepraentje 410
heilig-middag 404
heks(e) 363
hel(le) 372
hellevuur 372
hemel 372, 463
hemelvaa(r)tsdag
 308
hengel 399, 498
hengele(n) 497
hengelstok 498
hengelzak 399
hennefuuks 424
hermonica 344
herten 483
hervormd 383, 384
hervormde(n) 380,
 383, 384
heudjen 468
heugjasse 488
- heupke(n)* 442
heure 413
heuren 460
heurn 340
heurntje 341
hillege 372
hinkelbane 463
hinkele(n) 462
hinkelhok 463
hinkelpad 463
hinkelpark 463
hinkelperk 463
hinkelpot 463
hinkelschoor 464
hinken 462
hinkepad 463
hinkepark 463
hinkeplas 463
hinkeren 462
hinkhok 463
hoedjebal 468
hoekschop 505
hoekschot 506
hoekschup 506
hoekskop 505
hoepe 343
hoepel 460, 461
hoepele(n) 461
hoerebokken 422
hoerekas(t) 422
hoeswark 361
hoffotograaf 351
hoge 395
hoger 353
hok 452
höksken 443
hollander 497
holt 339, 500
höltje(n) 374, 497
höltjes 423
hondepistolle 285
honk 452
hoofd 356, 357
hoofdmeester 357
hoofdonderwiezer
 357
- hoog* 353, 378 466
hoogfees(t) 378
hoogfeestdag 378
hoogmis 412
hoogmisse 412
hoogwaterstelte 466
hookschoppe 506
hookschup 506
hoorn 340, 341
horn 340
hothouwe 507
hottouwe 507
houwkloot 457
hubert-met-de-hund-
 jes 367
hukes-peis 425
hulekloot 458
husselen 481
hutselen 481
huuske 397, 417
huusschilder 349
huuswaerk 361
huuswark 361
huuswerk 361
huuszege 398
- I**
ienwi-je 410
ienzaegene 410
iesbal 436
iesder 497
ieskloete 436
iessteulke(n) 435
iezer 497
iezerkoeke 327
inblaozen 340
ingank 417
ingel 373
ink 499
inklejen 406
inleggen 420
inluden 405
inmaken 425
inpotten 420
inschunen 360
inspringen 437
- intentie* 412
introeven 485
inwi-je 410
inzaegenen 410
inzette(n) 420
inzetten 444
ipsen 469
- J**
jachthoorn 340
jagebal 467
jageband 460
jagen 442, 448, 455
 461, 496
jagerbal 467
jakkeni-j 387
jammerholt 339
jan 450
jankholt 339
jan-met-de-hundjes
 367
jan-met-den-beer
 367
jäöreg 274
jaorgeti-j 412
jaorig 274
jatte(n) 432
jenke 427, 428
jeureg 274
jeuregheid 274
jeweeltjen 497
jesus-in-börger 374
jödde(n)kerk 407
jöddehuus 407
jöddekoeke 306
jödden 481, 491
jöddenbrood 306
jöddenkarke 407,
 485
jöddenkerke 407
jode(n)kerk 407
joechjachtere 427
 428
joechteren 426, 428
joeksen 428.
joepe 449

- joker 484
 jokeren 487
 joor 282, 283, 296
 joorgedachtenis(se) 412
 joorgetiejde 412
 joorgeti-j 412
 joorgeti-jde 412
 joorskoken 327
 joreg 274
 juchteren 428
 judasse 427
 juf 354, 357
 juffer 354, 357
 juffrouw(e) 354, 357
 jurrig 274
- K**
 ka(r)s(t)aovend 293
 ka(r)sdag 295
 ka(r)sdage 292
 ka(r)smis 295
 ka(r)smissen 295 296
 ka(r)stied 292
 ka(r)stmisse 295
 ka(r)swekke 296
 kaa(r)t 480
 kaar 499
 kaarmse 311
 kaarte 480
 kaarte(n) 480, 481
 kaartegeld 480
 kaartspöllen 480
 kaatseballe(n) 467
 kaatsele 467
 kaatsen 467
 kabanen 495
 kabbes 426
 kaegel 500
 kaegelbaan 500
 kaegele 500
 kaerte 480
 kaerten 480
 kalotje 391
 kammelen 470
- kampen 426
 kansel 395
 kante 372
 kaol 502
 käöle(n) 459
 kaort 480
 kaorte 480
 kaplaon 387
 kapelmeester 339
 kappeciener 389
 kappelaan 387
 kappelaon 387
 kappen 481
 karekesaotie 416
 kark(e) 383, 392, 412
 karkebuul 400
 karkenbuul 400
 karkenkamer 407
 karkenspraoke 417
 karkeraodskamer 407
 karkesaotie 416
 karkhof 407
 karkingang 417
 karkköster 390
 karklid 380
 karklok(ke) 400
 karks 373
 karkstaove 418
 karkstovve 418
 karkvolk 363
 karmis 310, 321
 karmisse 311
 karmse 310
 karossel 281
 karresel 281
 karremisse 311
 kars(t)brood 294
 karwippe 474
 karwippen 475
 kassebeunen 427
 kaste 396
 kate 480
 kate(n) 480
 katheliek 374
- kathelieke(n) 374
 katholiek 374
 katholieke(n) 374
 kattapult 471
 katte(n)stront 385
 kattebak 416
 kattekermis] 266
 kattekul 471
 kattenkarmse 266
 kattenoge 441
 kattenpul 471
 katteoog 441
 katteprul 471
 kattepul 471
 kattepulle 471
 kattepult(e) 471
 kazufel 391
 kazuifel 391
 ke(r)s 295
 ke(r)s(t)aovend 293
 ke(r)s(t)dag 295
 ke(r)s(t)mis 295
 ke(r)s(t)nacht 294
 ke(r)sdage 292
 ke(r)semis 295
 ke(r)smis 295
 ke(r)smus 295
 ke(r)stdage 293
 ke(r)stied 292
 ke(r)swaek 296
 ke(r)swekke 296
 ke'medie 32
 ke'mellie 332
 keeglen 499
 kegel 500
 kegelbaan 500
 kegelbane 500
 kegelbaon 500
 kegele(n) 499
 kegel-opzetter 500
 kegelplateau 500
 keggel 500
 keggelbane 500
 keggelen 499
 kei(e) 464
 keile(n) 465, 466
- keilsteen 465
 keisteentje 465
 kringel 465
 keizer 280, 500
 kemeliant 334
 kemunie 375, 377
 keper 504
 keraosie 416
 kerk 386, 392, 412
 kerkebuul 400
 kerke 383, 392, 412
 kerkebuul 400
 kerkeradskamer 407
 kerkesaotie 416
 kerkesuisse 390
 kerkhof 407
 kerkklok(ke) 400
 kerkköster 390
 kerklid 380
 kerks 387
 kerl-met-de(n)-haok 367
 kermis 310, 311
 kermiskos 313
 kermismarkt 319
 kermisvolk 319
 kermse 311
 kers(t)wek 296
 kerstdage 292
 kersttied 292
 ketse(n) 445, 465
 ketser 501
 ketskei 465
 ketssteen 465
 keultjen 459
 kezufel 391
 kiekdeus 490
 kiekdeuze 490
 kiekdoos 490
 kiekdoze 490
 kieke 460
 kieken 409
 kiekerieje 267
 kiekevesite: 267
 kiekgat 490

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näösten-B" vervolg

- kiekglas 491
kiekkas 490
kiekkaste 490
kiekspegel 491
kiend 358
kiepe(r) 504
kieperbal 506
kind 358
kinder-annemmen 375
kindercommunie 375
kinderfeest 321
kinderleer 416, 417
kinderlere 416
kinderschole 353
kinlere 416
kippestront 385
kiskassen 465
kit 470
klaepel 401
klaever(e) 483
klanke 335
klaos-keerl 331
klaosdag 290
klaoske 331
kläöske(n) 331
kläöskesmarkt 319
klaoskuukske(n) 331
klaosmenneke(n) 331
klaospleske 331
klaospoppe 331
klaover(en) 483
klaovers 483
klappe(n) 332
klas(se) 358
klatsen 332
klaver(e) 483
klaveren 483
klaverjasse 488
klavers 483
kleiboer 448, 450
klein 375
klepel 401
kleper 504
klepklöksken 402
- kleppe(n) 402
kleppel 400
kleppele 400
klepper 346, 477
493, 493
klepperen 493
klepperhöltje 493
kleumpkesrappen 276
kleuterjuf 355
kleuterjuffrouw 355
kleuterleidster 355
kleuteronderwieze-
res 355
kleutjestaofel 501
klever(e) 483
kleveren 483
kleveres 483
klevers 483
kliere 428
klik 400
klikken 400
klingelbuul 399
klingelen 402
kloeten 436
klokke 400
klokkenspul 400
klompenkerk 385
klömpkeskarke 385
klooster 406
kloot 426
klootscheten 508
klöpken 374
kloppen 451, 452
klöskestol 457
klossen 501
knapgrei 285
knappertje 285
kneebenkske(n) 396
kneelbenkske(n) 396
knepperkespestolle 285
kneupken 470
knibbelen 489
kniebenkske 386
knielbankje(n) 396
- knielbenkske(n) 396
kniepe(r)tjes 327
knieperd 426
knieperkes 327
knieperkesiezer 329
330, 331
knieperkestange 330
kniepertjesiezer 330
kniepertjestang 330
kniepiezer 330
knieptange 330
kni-j 347, 409
kni-jbenkske 396
knikkaan 438
knikker 438, 439
443
knikkerbuul 441
knikkerbuultje(n) 441
knikkerdeuze 444
knikkere(n) 438, 442,
443
knikkerkuleke 442
knikkerplanke 444
knikkerpötje 442
knikkertegel 439
knikkertied 439
knikkerzak 441
knikkerzekske(n) 441
knipse 350
knippen 445
knipsen 445
knobbelen 423, 426
489
knokke(n) 507
knollenkermis 316
knollenmarkt 316
knötjeskerke 385,
386
knots 440
knöttereg 267
koe 452
koeken 328
koekeniezer 330
koeke-vangen 448
koekiezer 330
- koekslaon 320
koekvangen 448
koffiehoes 417
koffiehuus 417
koffiehuuske(n) 417
kogel 441
kogelvanger 503
koggelboon 440
kokedag 328
koken 328
kokeniezer 330
kokeslaon 320
kold 319
kolkman 367
köln 459
komediant 334
komedie 334
komiek 349
koneginnefees(t) 321
koning 279, 484, 500
koninginnefees(t) 321
konink 279, 484, 500
konneg 443
könneginnedag 321
könning 279, 484
könnink 279, 484
kont 426
konus 500
koo 452
kookiezer 327, 330
kool 504, 506
koolmark 319
kooltje 505
koor 335
koorkap(pe) 391
koormantel 391
koorzolder 395
kop 424, 459
kope(n) 485
kopje(n) 454, 455
köpke(n) 454, 455
kopkeugelen 454
kopkeukele(n) 454
kopkukele(n) 455
köppe 507

- koppele* 455
koppeltje 455
koppeltjesmaondag 297
koppermaondag 297
koprollen 455
kopsketen 455
koptuitelen 455
korchesatie 416
kork 498
korkesaotie 416
korrechesatie 416
korsatie 416
kost 380
koster 390
köster 390
kosteres 390
kösteres 390
kösteresse 390
kösterske 390
kostersvrouw(e) 390
köstersvrouw(e) 390
koten 508
kraej(e) 279, 460, 495
kraejenmas(t) 278
krang 338, 437
krenze(n) 268
kriegen 266, 487
kriegertje(n) 447
kriege-vangen 448
kriet 362
krieten 501
kring(e) 443, 465
kroenekranen 450
krona 442, 463, 464 465
kronenkrane 347
kroonschete 442
krukke 466
kruklopen 466
kruse 396
kruus 396, 409, 424 426
kruusbeeld 396
kruusdag 287
kruusjasse(n) 442, 488
kruuskenverstop 451
kruusvangen 449
kruusverheffe 287
kruusverheffing 287
kruusverstoppen 421
kuis 441
kukele(n) 455
kuleband 460, 461
kuleke(n) 459
kulen 444
kuntje 465
kuulken 442, 459
kuultje(n) 442, 459 462
kuut 347
kwaod 372
kwas 350
kwajen 350
kwast(e) 350
kwesjen 350
kweske(n) 350
kwezel 373, 374
L
laat 412
laefnet 499
laeger 353, 357
lager 353, 357
land(je) 478
landje-pik 478
landkapertje 478
landrovertje 478
lange(n) 481, 500
lange-riege-vangen 448
langjagen 443
laot 412
lappen 226, 444
lat(te) 362
lauden 410
ledebreef 335
ledemaot 380
leef 396
leefnet 499
leerkamer 407
leerkracht 355, 356
leger 353
legge(n) 454
leider 339
leidster 355
leie 362
leilat(te) 362
lei-penne 362
lemmel 497
leraar 356, 357
lerares(se) 355, 357
lere(n) 361
les 448
leste 447, 448
letst 414
letter 470
leuje(n) 401, 405
liberaal 383
liberalen 383
lid 380
lidmaat 380
lidmaot(e) 380
lief 371, 396
liegen 487
liek(e) 425, 482
liekenhuusken 408
lieks 425
lieksem 425
lien(e) 421, 438, 498
lientje(n) 437, 438 443
lientjestouw 438
lientken 437, 438
liesterbaezenholt 342
lijn(e) 421
lijnlatte 362
lijntjen 443
liniaal 362
linksachter 504
linksback 504
linksboeten 504
linksbute(n) 504
linkshaaf 504
linkshalf 504
linksveur 504
linksvuur 504
lochem 459
loden 440
loeden 401
loenn 401
lof 410
lokaals 384
lokaalsen 384
looien 440
lope(n) 461, 466, 496
loten 423, 426
lotte(n) 423, 426
lozen 485
luchschommel 281
lucifers 423
luden 401, 404, 405
luje(n) 401, 404
lujje 401, 404
lunkern 278
luunn 401, 403, 404
M
maetje 478
maetlat(te) 362
make(n) 336, 419
mallemeule 281
manipel 391
mäölken 499
mäöltje(n) 499
maon 460
maoriao-hemelvaart 286
maot 420
mäöte 421
maotlatte 362
marbel 440
maria-hemel-opneming 286
maria-hemmelvaart 286
maria-himmelvaart 286
maria-lechtmissen 285

- maria-lichmissen* 286
maria-lichtmisse 286
maria-ten-hemel-op-neming 286
mark(t) 319
markte 319
marmken 440
marvel 440
masjen 486
masker 282
masklimmen 316
masseren 501
matres 354
meziek 335, 336
meddagklokke 405
meertenkuur(t) 320
meerts 335
meester 355
meet 421
meetje(n) 443, 469, 478
megäöre 421, 443
meiboom 322
meigeren 427
meikaever 357
meimark(t) 320
meimarkte 320
meister 355
meisterse 356
meitak 323
meizuuntje 354
melken 467
meneer 355, 356
merkt 319
mes 478
mesje-pik 478
meske 478
mestsecht 275
mete 421
meterlatte 362
metlat(te) 362
metse 503
metten 410
meuge(n) 421
meunter 424, 470
mevrouw 355
mezikant 338
meziekmaker 338
meziekman 338
middels(t)e(n) 500
middenveur 504
middewinter 293
middewinters-aovend 293
midväör 504
midvasten 302
midveur 504
midvuur 504
midwinter 295
midwinterhoorn 340
midwintertied 293
mikado 489
mikken 278
minie 441
minnveur 504
mins 490
mis 412, 413
misdeender 390
misdener 390
misdiender 390
misdiener 390
miske 490
misse 411, 412, 490
missediender 390
missendeender 390
missendiender 390
missendiener 390
moelschaaf 343
moerashond 367
moetekoezen 466
möggen 421
mombak 282
mombakker 282
mombakkes 282
mondhammonica 343
mondharmonica 343
moneca 344
monica 343, 344
monstrans 397
mooimake(n) 268
moondörgel 343
mondorgel 343
mormel 440
mörmel 440
mörmelder 440
mörmer 440
motor 477
mottekoezen 466
munt 424, 426
muzekant 338
muziek 335, 336
muziekman 338
muziekspöller 338
muzikant 338
N
nach(t)mere 369
nach(t)mis 294
nachtmaol 411
naeven 506
naoballen 443
naobrullft(e) 270
naojagen 443
naojäörsmarkt 319
näölepeter 410
naopraeke 417
naoscheten 443
naoschiete(n) 443
naotulen 443
nat 266
natmake(n) 270
nauw 384
nederlands 383
negenstrikken 489
nel 488
nelle 482
nemme(n) 485
net 499
nieje 283
niejjaor 282
niejjaorsdag 282
niejjaar 282, 283, 296
niejjaorsdag 282
niejjaorskeukskes 327
niejjaorskokeniezer 330
ni-j-jaorsvesite 275
ni-jjaor 282, 283
*ni-jjaorsdag:*282
ni-jjaar 282
ni-jjaorsdag 282
non 388
nonen 410
nonne 373, 388
nöppe 505
nöt 335
novene 414
O
oet 506
oetbeieren 474
oetdelen 481
oetkommen 452
oetloenn 404
oetluunn 404
oetvoering(e) 332
offside 506
ofgooiijn 421
ofkieken 360
oflaot 414
ofleggen 481
ofnemmen 481
ofpassen 423
ofplakken 452
ofstaelen 452
oftellen 422, 426
oftikken 452
oftrekken 351
ofwinnen 282
ofsijd 506
ofzied 506
ofzijd 506
oksaal 395
okterdox 384
old 275, 373
old(e) 487
oldejaorsaovend 296
oldejaorsdag 296
oldejaar 296
oldejaorsaovend 296

- oldejoersdag* 296
oldergewoonte 275
olderling 386
oldjaor 296
oldjaorsaovend 296
oldjaar 296
oldjaorsaovend 296
oldjoersdag 296
olds 275
oldshaer 275
oldsheer 275
oldsher 275
oliebol 325
oliekrabbe 325
ollejoersaovend 296
ollejoersdag 296
ollie 414
olliebol 325
olliebol(le) 325
ölliebol(le) 325
olliebol 323
ollieklappe 325
öllieklappe 325
olliekrab(be) 325
ölliekrabbe 325
olliekrap 325
ölliesel 414
öllieslager 441
olliesoeze 325
ölliesoeze 325
omschufes 446
ondereerds 392
onderwaezer 355
onderwaezeres 354
 355
onderwiezer 355
 356
onderwiezeres 354
onderwiezeresse
 354, 355
onderwijzer 355, 356
onderwijzeres 355
oneerlek 424
ongelukstikkertje
 450
ongeluksvange(r)tje
- 450
onkaart(e) 485
onkaort 485
onkries 363
on-oppes 446
onrake 443
onrumes 446
ontholdingsdag 379
onwies 427
onwiegheid 427
onwiezen 427, 428
oorlog 478
oorlogsklokke 400
opbrengen 447, 451
opdoon 470
oplaote(n) 476
öppersten 371
oppes 446
oppotten 420
oprulleken 327
opstepken 466
optraeje 449
opzetten 420, 458
oranjefees(t) 321
oren 459
orgel 394
örgel 394, 395
örgelgallerieje 395
örgelist 394
örgelzolder 394
örgelzölder 394
orthodox 384
orthodoxen 384
orthodox 384
orthodoxen 384
orthodox 384
orthodoxen 384
ossenhoorn 341
othodox 384
otterdox 384
otterdoxen 384
oudjaar 296
oudjoersaovend 296
oudjoersdag 296
out 506
outbal 506
overlujje 403
- ovverloenn* 403
ovverluunn 403
- P**
paap 375
pachten 478
padde 456
paddestoel 456
paele 503
paensörgel 344
paensorgel 345
paljas 349
pallempaose(n) 302
pallempaosken 302
palmpaose(n) 302
palmpaosetakje 398
palmpaosken 302
palmpaosteksken
 398
palmtekske(n) 398
palmzondag 302
palmzöndag 302
pand 478
pandverbeuren 489
panne(n)bier 324
panne(n)mäöltje(n)
 324
pannekoke 495
paogelen 432
paol(e) 278, 505
paosbaoke 306
paosbrendje 397
paosbrood 306
paose(n) 305, 308
paos-ei 306
paoshöltje 397
paoskeers 306
paosken 305, 308
paosveur 306
paosvuur 306
paoswaeke 305
paoswater 397
paoter 374, 388, 389
päöterke 374
papbel 405
pape 375
- paper* 375
pap klok(ke) 404
paplaepel 375
parkvangen 449
parochiaan 375
partijtje 501
pasterie(je) 407
pasteri-j(e) 407
pastoor 387
pastor 387
pastorie(je) 407
pastori-je 407
peddestoel 456
pesjonkelen 414
pestoer 387
petaol 393
petret 350
peerde(n)spul 348
peerdedood 390
peerdespöl 348
peerdjesspöl 281
peis 425
pekske(n) 481
pempen 402
pempklokke 403
penaltie 505
penantie 505
penentie 505
pengel 505
penne 498
penneltje 505
penseel 350
pensörgel 344, 345
pestoer 374
pet(te) 409, 468
petieke(n) 501
petjebal 468
petjeballe(n) 468
petjen 468
petse 465
peute 466
peutje(n) 434, 502
pias 349
pieken 445
piel(e) 503
pielder 393

- pielebaoge* 502
pieler 393
pielner 393
pieneköttel 426
pienzel 350
pienzele 349
piepverstop 450
piepverstoppele 451
piepverstoppen 450
pietje(n) 440
pietjes 438
pietje-verlos-mien 448
piets 458
pietse(n) 445, 447, 455
pietsetol 456
pijl(e) 503
pikeren 501
pikke(n) 432, 478
pikmormel 440
piktol 457
pilaar 392
pilaor 393
pilare 392
pilaster 393, 406
pimpen 402
pinaltie 505
pinantie 505
pinatie 505
pingel 505
pingelbuul 399
pingelen 400
pingelklöksken 403
pink(e) 464
pinkel 464
pinkelbuul 399
pinkele(n) 464
pinken 464
pinkhouwen 464
pinklatten 464
pinkslaon 464
pinkster 309
pinkstere(n) 309
pinksterkrone 309
pinneke(n) 426

pinnekes 423, 489
pinsel 350
pintol 456
pinzel 350
piraat 441
plaatje 411
plak-oe-an 451
plantenstengel 342
plaoetje 410, 411
plateau 500
platveute 368
plechteg 377
pleerdöpke 285
pleerkei(e) 465
pleieren 469
pleksen 442
pleren 465, 469
pleskesiezer 327
pletten 469
ploegvangen 448
ploffie 471
plukheure 427
poedel 501
poepestront 385
poesentraeder 394
poestentraeder 394
poeten 470
pöffe(r)ke(n) 326
poffe(r)tje 326
pols 434
polsstok 434
poortersklok 405
pootje(n) 434, 502
poppestront 385
portret 350
portrettelök 350
portrettere 350
posken 474
post(e) 452, 505
pot 420, 421, 444 452
potbiljarten 501
potgat 442
potje 420
pötje(n) 420, 442 443, 486, 500

pötjebal 468
pötjen 443
potse(n)maker 349
potsjoenkele 414
potte(n)bakker 440
potten 420, 422, 444
praek(e) 411
praekstoel 395
praekstool 395
prakke 457
praothuus 417
precessie 414
preek 411
preekstool 395
prekke 411
prentje 410
prestanten 380
prestantsen 380
pretter 358
priester 388
priesterkoor 395
prikker 435
prikkestok 435
prikslee 435
priksleenn 435
prikstoel 395
prikstok 435
priktole(le) 456, 457
processie 414
profbus 471
profester 362
proffenscheter 471
proffeschieter 471
profpiepe 471
prooi 279
propbus 471
proppenscheter 470
proppensketer 470
proppescheter 470
proppeschieter 470
protestant 380, 383 384, 385
protestante(n) 380, 383, 384
protestants 383
protestantse(n) 380 383

383
pruttestant 383, 384 385
pruttestante 380
puffe(r)ke(n) 326
puffe(r)kespanne 326
pufferke(n) 325
pufke(n) 325, 326
punantie 505
punt(e) 359, 501
puppeken 500

Q
quitte 425

R
raak 501
radauwe(n) 427
ramen 278
ramenten 427
rammel 493
rammelaar 493
rammele 493
rammelen 493
rammeler 493
rammeltje(n) 493
raodsel 479
raoje 490
raojsel 479
räöle 473
räölen 473
raomen 278
räötel 477
raozekater 459, 493
raozen 426, 428
rappo(r)t 359
ratsen 432
ratsken 432
rauze 428
ravotte(n) 426, 427
re'votten 427
rech(t)zinneg 384
rechtsachter 504
rechtsback 504
rechtsboeten 504

- rechtsbute(n)* 504
rechtshaaf 504
rechtshalf 504
rechtsveur 504
rechtsvuur 504
rechtzinnegen 384
relekwie 394
relikwie 394
remaenten 427
remmelken 493
remmeltjen 493
repot 359
reujen 432
reupe(n) 427, 432
reuren 346
reveil(le) 322
richte(n) 278
richtemäöltje(n) 324
richtmaol 324
rieden 434, 496
riege 421, 443, 448
riege-vangen 448
riejen 434, 496
rienn 434, 496
riet 342
ri-je(n) 434, 496
rikketikke 442
rillekwie 394
rillekwiholder 394
rimpel 465
ring 460
ringen 461
ringtolle 457
rink 460,
roe 497
roei 497
roem 488
roete(n) 483
roetsbaan 475
roetsbane 475
roffel 346
roffele 346
roffeltromme 345
rogge 342
roggewolf 368
rolle(n) 444, 455
roller 477
rolliejen 428.
rome 459
roms 374
romse(n) 374
ronddeile 481
ronddele(n) 481
rondgeven 481
roo 497
rooms 374, 375
roomse(n) 374
rooms-kathelik 374
roosjeszondag 302
röppele 428
rossen 428
rotjen 427
rotsen 427
rouwtromme 346
roven 478
rowbokse 427
roze(n)hoedje(n) 410
roze(n)kraans 410
roze(n)krans 410
rozenheudjen 410
rozenhuudje 410
rozenzondag 302
rug 462
rugge 462
ruggesken 462
rui-el 473
ruil 473
ruile(n) 472, 473
rullekwie:394
rumes 446
rute(n) 483
rutes 483
rutetikker 456

S
sacrestie 394
sacresti-je 394
sacristie(je) 394
sacristi-j 394
sakkerment 413
samen 409
samenspraak 333
schaats(e) 496
schaatse(n) 496
schach(t) 278
schachte 278
schaere(n) 465
schaersteen 465
schaetse 496, 497
schatse 496
schaukel 473
scheerkei(e) 465
scheerköpke 371
scheersteen 465
scheetgerei 284
schelme 424
schelmes 424
schelms 424
schere(n) 464
scherf 464
schetebaoge 502
scheten 438, 442
 442, 443, 469
scheter 277
schetterheurntjen
 341
scheufelen 496
scheunder 358
scheurdje(n) 463
scheurken 463
schief 364
schieren 465
schierkeie 465
schiete(n) 282, 443,
 495, 503
schierter 277
schieuw 354
schievel 497
schild 269
schilder 349
schildere(n) 349
schilderie(je) 349
schilderij 350
schilderi-j(e) 349
schiw 364
schoen 347
schol 352, 353
schole 352, 353,
 357, 360
scholen 352
scholziek 361
schommel(e) 472
schommele(n) 473
schoopaoter 389
school 352, 353, 357
 359
schoolblaag 357
schoolfeest 321
schoolhoofd 357
schooljuffer 354
schooljuffrouw 354
schoolkind 357
schoolkladde 357
schoolmaog 357
schoolmeester 355
schoolmeister 355
schoolplas 358
schoolplein 358
schooltjen 490
schoolzeek 360, 361
schoolziek 361
schoolziekte 361
schoord 463
schoppe(n) 483
schot 508
schrapen 446
schremmen 432
schrempelen 432
schrempen 432
schreujen 432
schriefjongen 358
schrien 394
schudde(n) 481
schuddegat-muziek
 338
schuddevoor 386
schufes 446
schuppe(n) 483
schuppens 483
schuppes 483
schutter 277
schutterieje 276
schutteri-j(e) 276
schuttersfees(t) 311

- schuttersgild* 276
schutterskoning 279
schutterstaent 277
schutterstent 277
schuurlokke 451
schuve 446
secht 275
seibelen 424
seinkaarte 486
sek 275
senterklaos 290
septemberfees(t)
 321
seringenholt 342
set 482
showspringe 437
sieseken 343
siester 285
sim 498
simmetje(n) 498
singel 391
sinteklaos 290
sinte-ma(r)ten 288
sinte-maarten 288
sinterklaos 289
sinterklaoskeerl 331
sinterklaosaovend
 290
sinterklaosdag 290
sinterklaoske(n) 331
sinterkläöske(n) 331
sinter-ma(r)ten 288
sinter-steffen 295
sinte-steffen 295
sint-marten 288
sint-matte(r)smark
 319
sint-steffen 295
sint-steffendag 295
sjierpe 343
sjoelbakken 492
sjoele(n) 492
sjoem 267
sjoenkelmuziek 338
sjorre 505
skaatse 496
skaatse(n) 496
skeerkei(e) 465
skeren 465
sketebogge 502
skilderi-je 350
skole 352, 353, 357
skommele 472
skommelen 473
skooljuffrouw 354
skoolmatrasse 354
skoolmeister 355
skoolplas 358
skoolzeek 361
skudden 481
skuppen 483
skutter 277
slachtvesite 275
slag 485
slangeske(n) 462
slaon 316, 409, 455
 464, 485
slee 435
sleeë(n) 434
sleej 435
sleestok 435
sleetje(n) 434
sleke(n) 434
slengesken 462
sleutje(n) 433
sliere 465
slierkei 465
slinger 462
slingerkoeke 448
slingertje 462
slingervangertje 448
sloot(je) 433
slöppe 435
sluperken 360
smere 347
smiete(n) 436, 469,
 470
smietleer 472
smiettol 457
smurf 441
snäöre 498
sneebal(le) 435
sneeballen 436
sneekerl 436
sneekloete 435
sneekloeten 435,
 436
sneepoppe 436
sneeuwbal 435
sni-jbal 435
snije 481
snoer(e) 498
snoert 498
snorrebiets 493
snorrebot 492
snorrebrommer 459
snörreken 493
snorren 493
snorrepot 492
snorrewiets 492
soeur 354
sollo 486
sollokaarten 486
solloonn 487
solo 486
solokaarte(n) 486
spalleke 445
span 482
spanne(n) 445
speculäöske(n) 331
speelgerei 428
spek 480
spekelaas 331
spektakelen 427
spel 419, 480
speuksel 364
speule(n) 419, 424
 490, 492
speulgoed 429
speulgrei 428
speulkwartier, 359
speulplaats 358
speulplaots 358
speulplein 358
spiebelder 361
spiebele(n) 360
spiebeler 361
spiekblaadje 360
spiekbreefken 360
spiekbriefke(n) 360
spieke(n) 360
spiekpapierken 360
spijbelaar 361
spijbele(n) 360
spijbeler 361
spikkel 441
spikkelaos 331
spil 481, 500
spinmaol 275
spinnejach 275
spinnemaol 275
spinnen 296
spinnetorre 275
spinnevesite 275
spinnewekke 296
spits(e) 487
splitsen 481
spoek 364
spoekeri-j 366
spöl 419, 480
spölgerei 428
spölgoed 428
spölgood 428
spölgrei 428
spölketeer 359
spölkwarteer, 359
spölkwartier, 359
spölkwattier, 359
spölkweteer 359
spölkwetier 359
spöllegoed 428
spöllegood 429
spöllegrei 428
spöllekeerl 339
spölleman 339
spölleman 345
spölle(n) 419, 424,
 425, 443 448, 467,
 480, 486, 490, 492
spöller 339
spölman 339
spölplaats(e) 358
spölplas 358
spölplein 358

- spölterrein 358
 sponsdoze 362
 spook 364, 441
 springe(n) 433, 436, 437, 458
 springstake 434
 springstok 434
 springtol 457
 springtouw 438
 spulgoed 429
 spulgrei 428
 spulkwartier 359
 spulkwattier 359
 spulplein 358
 sta(r)t 476
 staak 498
 staandbal 467
 staart 476
 stabal 467
 staeke(n) 469, 478, 481
 staekhaam 399
 staele(n) 432, 451
 staelt 466
 staeltlope 466
 stake 498
 stampiezer 277
 stand 467
 standbal 467
 stang(e) 278
 stangelen 428
 staobal 467
 stäöke 431
 staoke(n) 431
 staon 446
 staonder 476
 stäöntje 462
 staopäöltje(n) 352
 steen(tje) 464
 steensecht 275
 steert 476
 steggele(n) 424
 steggelvarke 424
 stekken 469, 478 481
 stel 481, 482
 stellen 432, 478
 stelt(e) 466
 stelte(n) 466
 stelte(n)lopen 466
 stempel 275
 stenderke(n) 462
 step 477
 steppen 477
 sterknikker 441
 sterre 460
 sterrekieke 490
 sterrekieken 429
 stet 476
 steulken 434, 435
 steultjen 451, 452
 steun(e) 462
 stichtelek 374
 stiekeballen 467
 stiekem 360
 stiel 275
 stieme 360
 stil 408, 412
 stille(n) 305
 stoeien 428
 stoeke(n) 442, 475
 stoekrand 501
 stok 434, 464, 481 482, 485
 stokken 431
 stökkeren 482
 stökskes 423
 stokspringen 433
 stola 391
 stolderen 361
 stölte 466
 stöltelopen 466
 stompen 507
 stool 391
 stootknikker 440
 stöt 501
 stote(n) 481, 500, 501
 strafschop(pe) 505
 strafschup 505
 strafskop 505
 stram 461
 streep 421
 streepken 443
 streng 384
 strepe 421
 streuke 423, 426
 striek 500
 strieken 349, 445
 striekhöltjes 423
 striekstok 340
 striekzwaevens 423
 strikken 498
 stront 385
 strubbe 465
 studentenschole 354
 studeren 361
 studie 362
 stuiter 440, 442
 stuitsel 466
 stukelen 442
 stukere 442
 stunderken 462
 sunte-marten 288
 sunterklaos 290
 sunterklaosdag 290
 sunterkläöske(n) 331
 sunterklaospoppe 331
 sunte-steffen 295
 sunt-steffen 295
 superplie 391
 sylvesteraovend 296
 T
 taaikeerl 331
 taaipoppe 331
 taej-taej 331
 taent 346
 takkebossen 480
 tarts 503
 teikene(n) 349
 teikening 349
 tekene(n) 349
 tekening 349
 teks(t)achteg 374
 telder 400
 telefoneren 476
 telegram 476
 tellegram 476
 temerd 373
 teneel 332
 teneelspöller 334
 tenken 467
 tent 277, 346
 tentewaasvolk 281
 tentewagensvolk 281
 thuusblieve(n) 360
 tiene 448
 tienteller 441
 tientje 408
 tiepelen 464
 tikken 439, 443, 465
 tikkertje(n) 447
 tiksen 439
 tikspan 445
 tikvangertje 447
 tikvengertje 447
 tin 452
 tipsen 445
 tiro 448, 449
 toelen 444
 toete 373
 toeten 341
 toeter 340, 341
 toeterd 341
 toetert 340
 toethoorn 340, 341
 toetja-en 338
 toewensen 273
 toga 391
 tol(le) 455, 456
 tolle(n) 455
 tollo 445
 toneel 332
 toneelspeuler 334
 toneelspöller 334
 tonne 395
 tonneel 332
 tonneelspöller 334
 tonnemotsen 455
 toog 391
 toom 476
 toor 506

- toorn* 400
toornklokke 400
top 456
toppe 455
toren 459, 460
torenklokke 400
tosse(n) 423, 424
 426
touwtje 437
touwtrekke(n) 438
toverdeuze 490, 491
toverkieker 491
toverkol 364
toverspiegel 491
töwke(n) 436
traditie 275
traeje 423
traene 507
träöt 341
träötel 341
träötelen 341
träöter 327, 341
träötere(n) 341
träöterieke 342
trap 505
trappen 503
tree 466
treintje 490
trekharmonica 344
trekke(n) 415, 423,
 426, 434, 443, 485,
 489, 501
trekmonica 344
trekörgel 344
trekorgel 345
trekpiano 345
trekzak 344
triene 373
trilleketjen 456
trilleketken 456
troef 485
troefkaart(e) 485
troepvange 448
troeve(n) 485
trokke(n) 488
trom 345
tromme 345
trommel 345
trommele 345
trompet 341
trompette 341
trop 420
tropvangen 448
trötteren 341
tulen 444
tulo 456
tulo-en 444
tuniek 392
tunneken 457
tuten 438, 442, 443
tuug 498
twee 370
tweeds 421
- U**
- umdrach(t)* 414
umgang 414
ummeleggen 481
ummestökken 482
ummevallen 458
umpakken 481
umvalle(n) 458
undermeister 357
uut 506
utblaozen 340
utdeile(n) 481
utdelen 481
utgeve(n) 481
utkommen 452
utleujen 404
utluden 404
utlujje 404
utluunn 404
utpotte 422
utraoje 423
uutspringen 437
uttelle(n) 422
uttraeje 406
uttrekke(n) 415
uutvoering 332
- V**
- vaan* 276
vaandeldraeger 277
vaandelslaon 277
vaandelzwaaien 277
vaandrager 277
vaanslaon 277
vaanwenke 277
vaanwinke 277
vader 410
vader-onzer 410
vaegevuur 372
vaendrig 277
vageveur 372
vagevuur 372
vals 424
van-alles-markt 322
vange(r)tje(n) 447
vange(n) 447, 448
 497
vanger 448
vangs(t) 499
vangspöllen 447
vaon 276
varve(n) 349
vasseldaags 380
vasselaovend 299
vasseldag 379
vassendag 379
vastedag 379
vastelaovend 299
vasteldaags 380
vasteldag 379
vastenaovend 299
vastendag 379
vastentrummeltje
 380
vaste-trummeltje 380
ve(r)jaordag 273
ve(r)jäördag 273
ve(r)jeurdag 273
ve(r)jeursdag 273
ve(r)joordag 273
ve(r)joorsdag 273
vechte(n) 507
veerdelaorsgenger
 358
vendel 276
vendeldraeger 277
vendeldraejen 277
vendeldrager 277
vendele 277
vendelier 277
vendelslaon 277
vendelzwaaien 277
vendelzwaaijer 277
vendelzwaaijer 277
vengertje 447
verburen 478
verdelen 478
verdommenisse 373
verdrinke(n) 502
vere 498
vergaderinge 385
verkloren 478
verkopen 478
verlieze(n) 425
verlopen 451
verlos 449, 451
verlös 449
verlosse(n) 452
veroveren 478
verovertje(n) 478
verpachten 478
verpanden 478
verplakken 452
verrassen 452
verscholen 352
verspöllen 425
verstoppe(r)ken 451
verstoppe(r)tje(n)
 451
verstoppele 451
verstoppeltje 451
verstoppen 451
verstöpperke(n) 451
verteren 325
vervaele 428
verve(n) 349
verwisselen 450
verwölfte 393
verzaken 485

Register van Achterhoekse en Liemerse woorden uut "De mens en zien näästen-B" vervolg

- verzet 267
 verzeumen 360
 verzoepe(n) 502
 verzume(n) 360
 verzumer 361
 verzupe 502
 verzwiegen 485
 vesite 275
 vespers 410
 vet 447
 veul 282
 veurgeschef(t) 369
 veurgeschich 369
 veurgeschiksel 370
 veurgeveul 369
 veurgevuul 369
 veurgezichte 369
 veurke 431
 veurkieker 370
 veurschouw 370
 veurspeuksel 370
 veurspoeksel 370
 veurspooksel 370
 veurteiken 369
 veurteken 369, 370
 veurzegge(n) 360
 veurzegvrouw 334
 veuteballen 503
 viefteller 441
 vijfteller 441
 viole 339
 viool 339
 vis 499
 visdobber 498
 visdraod 498
 visga(r)de 498
 visgar(d) 498
 visgarre 498
 visger 498
 visgerde: 498
 vishengel 498
 viskaar 499
 viskehengel 498
 viskeliene 498
 visken 497
 viskestok 498
 vislien(e) 498
 vislient 498
 visnet 499
 visse(n) 497
 vissnoer 498
 vissnoort 498
 visstaak 498
 visstake 498
 visstok 498
 vistuug 498
 vlagge-staalen 452
 vleebusse 471
 vleger 475
 vlegeren 476
 vliege 460
 vliegekermis 319
 vlieg-ende 448
 vlieger 475, 476
 vliegere(n) 476
 vliegertouw 476
 vliegtol 457
 vlierholt 342
 vlierholt-jagen 449
 vlot 498
 vodde 456
 vodden 455
 voelek 366
 voet 423
 voetballe(n) 503
 voetjeballen 503
 vogel 279
 vogelschach(t) 278
 vogelscheten 277
 vogelschiete(n) 277
 vogelstang 278
 voggel 279
 vöggel 279
 voggelpaol 278
 voggelscheten 277
 vöggelscheten 278
 voggelsketen 277
 vöggelsketen 277
 voggelstange 278
 vol 500
 völ(le) 282, 283
 volksfees(t) 311, 321
 vootballen 503
 vormsel 378
 votblieven 360
 vouwen 409
 vraeten 362
 vraogebeuksken 374
 vret-aovend 293
 vret-dikke-aovend 293
 vrette-aovendje 293
 vrette-vasten-aovend 299
 vreugdeklöksken 403
 vrie(j)dag 305
 vrie(j)zinneg 383
 vrie(j)zinnegen 383
 vrieje(n) 505
 vri-jdag 305
 vri-jer 331
 vri-jkloppen 451, 452
 vri-jzinneg 383
 vri-jzinnegen 383
 vriekick 505
 vroegkerk 411
 vroegmis 411
 vrog 411
 vrogkarke 411
 vrogkerk(e) 411
 vrogmis(se) 411
 vromisse 411
 vrommens 373
 vrouw(e) 484
 vselaovend 299
 vulek 366
 vuurgeveul 369
 vuurke 431
 vuurstaon 437
 vuurteken 369
 vuurzeggen 360
W
 waek(e) 305
 waeze(n) 408, 421
 wafel 327
 wafeliezer 327, 330
 wafelijzer 330
 wafelpan 327, 330
 wafeltang 330
 wafeltange 330
 wake 498
 waofel 327
 waofeliezer 327, 330
 waofelpanne 327, 330
 waofeltang(e) 330
 waoter 397
 waoterpisser 373 374
 wasse(n) 481
 water 502
 waterlander 441
 waterscheren 465
 wedde 492
 wedde(n)schap 491
 weddenskop 491
 weddenschap 491
 wedje(n) 491
 wegblieve(n) 360
 wegnikkeren 443
 wegscheren 458
 wehme 407
 weitemaelskerke 385, 386
 wekke 296, 305
 wense(n) 282
 wenselek 283
 wereldheer 388
 werreschap 491
 wetten 491
 wie(j)water 397
 wie(j)waterskwas 398
 wief 484, 487
 wiejerlere 362
 wies 335
 wieshaed 480
 wiesheid 480
 wieterleren 361
 wieze(n) 459, 480
 wi-jen 398
 wijwaoter 397

- wijwaoterskwas 398
wi-jwaotersvaetje 398
wi-jwater 397
wi-jwaterskwas 397
wi-jwatersvat 398
wiks 347
wilgenholt 342
windvlieger 475
winkeltjen 490
winne(n) 282, 426
winters-aovend 293
wip 474
wipknikker 440
wippe 445, 474
wippe(n) 475
wippe-wappe 474
wipplanke 474
wipwap(pe) 474
wipwappen 474
wit 305, 389
witwief 366
wo(r)sele(n) 507
woeper 474
woeperen 475
wollewee 449
worfel 479
wuppe 474
wuppen 475
- Z**
zaaltje 472
zaddeuksken 454
zaddoekje(n) 454
zaddook(je) 454
zadduukske(n) 454
zaege 282
zaemel 373
zak 399
zakdoekje(n) 454
zaleg 283
zand 478
zandhappertje(n) 478
zang 335
zangkoor 335
zangvereniging 335
zangzolder 395
zarksteen 392
zebra 322, 441
zee 460
zeeltjen 437, 438
zeeltjestouw 438
zeen 459
zeeuws 441
zege(n) 282
zeile 465
zeilsteen 465
zekenzalving 413
zeker 373
- zelleg 372
zemel 373
zemmel 373, 374
zettekloot 457
zette(n) 420, 444, 455, 458, 459, 485
zeut 409
zeuten 374
zeutjen 499
ziekenzalving 413
zien 459
zinge(n) 335
zoem 493
zoemtolle 459
zwöp 458
zoep(e)vastenao-
vend 299
zoesbot 493
zoekater 493
zondag 378
zondagschole 417
zondagscholemeis-
ter 417
zondagschoolhuus-
ken 417
zonde 372
zooitjen 499
zootje(n) 499
zundag laetare 302
zuster 354, 355, 388
- zutphen 459
zuurtjesnat 267
zwa(r)te-kousen-club 385
zwa(r)te-kousen-
karke 385
zwa(r)te-kousen-
kerk(e) 385
zwa(r)te-kousen-
kerker 385
zwan 476
zwartdag 305
zweep 458
zweeptol 456
zweeptolle 456
zwemme(n) 501
zwep 458
zweppe 458
zweppetol 456
zweptol 456
zweptolle 456
zwijm 501
zwip 458
zwömmen 501
zwömmen 502
zwoor 384
zwöppe 458
zwooren 384
zvuilen 474

**ALFABETISCH REGISTER VAN STANDAARDNEDERLANDSE WOORDEN UIT
"DE MENS EN ZIEN NÄÖSTEN-B"**

A

aandacht
-- vragen (in de kerk) 413
aanloop 433
aardmannelijke 364
aas 484
accordeon 344
acoliet 390
afkijken 360
aflaat 414
een -- verdienen 414
afpoten 423
aftellen 422, 451
plaats waar afgeteld wordt 452
aftelversjes 422
aftikken 452
akkoord
onzuiver -- 338
albe 391
Allerheiligen 287
Allerzielen 288
altaar 394
amict 391
amorice 285
angelus
het -- luiden 404
appelbeignet 326
applaudisseren 332
applaus 332
armbestuur 387
askruisje 302
Aswoensdag 302
atheneum
-- illustre 354
autoped 477
avonddienst 410
avondmaal 411

B

baden
pootje -- 502
badmintonshuttle

507
bal 466
veerkracht in een -- 466
ballen 466
balspel 466
bamboehengel 498
bank
-- in de kerk 396
basisschool 353
directeur van een -- 357
bedevaart 414
man die bij een -- de leiding heeft 416
bedienen 413
beginnen (met spelen) 421
beginstreep (bij een spel) 421
begraafplaats 407
belezen 409
betoveren 364
beukenootje 440
bidden 408
opvallend -- 409
snel een rozenkrans -- 410
vurig -- 408
bidprentje 410
bidstoel 396
biechten 413
biechtpenning 413
bieleman 280
bikkel
de vier kanten van een -- 462
bikkelen 461
biljarten 500
biljarttafel 501
rand om een -- 501
bioscoop 347
een -- bezoeken 348

bisschop 387
blaasinstrument 341
koperen -- 341
blazen 341
op een blaasinstrument -- 341
blindeman 452
--tje spelen 453
blinddoek 454
boeman 367, 368
boer 484
bok
-- staan 446
Duitse bok 446
boer
-- draaien 487
boksen 507
bokspringen 446
bom 440
bond
lid van de gereformeerde -- 386
bonnet 391
boog 502
braderie 322
brandklok 400
brevieren 409
broeder 406
bromtol 459
bruidje 416
buitenspel 506
buut 299
buutredenaar 299

C

caleidoscoop 491
carambole 501
carnaval 297
--sverenigingen 298
catechisatie 416
catechismusleer 417
christen 371
christendom 371
ciborie 397

cijfer 359
circus 348
clown 348
collecteren 400
collecteschaal 400
collectezak 399
-- van de diaconie 399
-- van de kerkenraad 399
communie
eerste heilige -- 375
completen 410
complimenteren 273
consistoriekamer 406
couperen 481
crucifix 396

D

dalmatiek 392
dansen 346
gaan -- 347
veel gedanst hebben 347
danszaal 346
dauwtrappen 309
deken 388
deun 335
diaconie 387
diaken 387
dierendag 287
dirigent 338
dobbelen 479
dobbelsesteen 479
dobber 498
doedelmuziek 338
-- maken 338
doel 504
op het -- schieten 505
doelpunt 506
een -- maken 505
dominee 386

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- vrouw van de -- 386
 dominicaan 389
 domino
 -- spelen 492
 dominosteen 492
 Donderdag
 Witte -- 305
 doopbeloften
 plechtige hernieu-
 wing van de -- 377
 doopsgezind 386
 doopvont 396
 dorpsfeest 321
 draaien
 boer -- 487
 draaimolen 280
 Driekoningen 285
 duikelen
 kopje -- 454
 duivel 373
 --tje uit een doosje
 371
 dwaallichtjes 370
 dwerg 364
- E**
 eerlijk
 -- spelen 424
 elf 366
 embouchure 342
 engel 373
 ereboog 272
 een -- zetten 273
 eten
 vleesloos -- 380
- F**
 fanfareorkest 338
 feest 266
 --jes 275
 -- vieren 266
 enorm -- kunnen
 vieren 267
 saai -- 267
 feestdag
- hoge -- 378
 verplichte -- in de
 week 378
 feesten 266
 feliciteren 273
 flensje
 op Goede Vrijdag
 gebakken 325
 fluiten 343
 iem. die fluit 343
 tussen de tanden
 -- 343
 zacht -- 343
 fluitje 342
 foekepot 301
 foppen
 iem. -- 429
 foto 350
 iem. op de --
 zetten 350
 fotograaf 351
 fotograferen 350
 zich laten -- 351
 franciscaan 389
 fuik 499
- G**
 galerij
 op de -- zitten 395
 ganzenborden 488
 gebed 410
 gebruik
 volgens oud -- 275
 geest
 kwade -- 366
 gegroet
 wees --je 408
 geld
 -- aan scholing
 besteden 352
 kaarten om -- 480
 niet om -- kaarten
 480
 geloof 363
 geloven 363
 gelui 402
- geluksbal (bij het
 biljarten) 501
 geluksstuijer 439
 gelukwensen 273
 gereformeerd 384
 iem. die gerefor-
 meerd is 385
 getal
 -- raden 423
 gewelf 393
 gezang 335
 glijbaan 475
 goal 504, 506
 godsdienstig
 overdreven --e man
 374
 overdreven --e
 vrouw 373
 gooiknikker 440
 griffel 362
 griffeldoos 362
- H**
 hagelkruis 415
 haken
 pootje -- 434, 505
 haktol 457
 halfvasten 302
 hands
 -- maken 507
 hansworst 429
 harmonica 344
 iem. die -- speelt
 345
 harmonieorkest 338
 harten 483
 heerbroer 389
 heerneef 389
 heeroom 389
 heilige 372
 heks 363
 helderziende 370
 hemel 372
 Hemelvaarstdag 308
 hengel 498
 hervormd 383
- Nederlands -- 383
 iem. die Neder-
 lands -- is 383
 hinkelbaan 463
 bovenste deel van
 een -- 463
 hinkelblokje 463
 hinkelen 462
 hoedjebal 468
 -- spelen 468
 hoekschop 505
 hoepel 460
 hoepelen 461
 hoogmis 412
 hoorn 340
 houtje
 -- trekken 423
 huis
 -- waar men na
 afloop van de
 kerk koffie drinkt
 417
 huishoudschool
 meisjes van de --
 354
 huiswerk 361
 huiszegen 398
- I**
 ijzer 497
 inspringen 437
 inwijden 410
 inzegenen 410
 inzet 421
 inzetten 420
 inzetten
 weer knikkers --
 444
- J**
 jaargetijde 412
 jacht
 wilde -- 366
 jachthoorn 340
 jarig 274
 joker 484

Register van Standaardnederlandse woorden uit "De mens en zien näösten-A" vervolg

- jokeren 487
- K**
- kaart 480
 -- die niet meetelt 485
 --en in de juiste volgorde plaatsen 482
 --en kopen 485
 --en opleggen van de soort die gevraagd wordt 485
 --en schudden 481
 --en schudden om vals te spelen 481
 spel --en 480
 stel --en in de hand 482
 kaarten 480
 -- om geld 480
 niet om geld -- 480
 kaartgeld 480
 kampen 426
 kapelaan 387
 kapelletje 397
 katapult 471
 katholiek 374
 rooms -- 374
 iem. die rooms -- is 374
 kazuifel 391
 kegel 500
 middelste -- 500
 kegelbaan 500
 kegelbord 500
 kegelen 499
 kegeljongen 500
 keilen 464
 keilsteen 465
 keizer 280
 keper 504
 kerk 392
- kerkbewaarder 390
 kerkboek 395
 kerkhof 407
 kerkklok 400
 kerkstoof 418
 kermis 310
 er is -- 311
 kermisexploitanten 319
 kerstavond 293
 kerstbrood 294
 kerstdag 295
 eerste -- 295
 tweede -- 295
 Kerstmis 295
 kerstnacht 294
 kersttijd 292
 kerstweek 296
 ketsen 445
 kijkdoos 490
 kijken
 stiekem op een papiertje -- 360
 kinderschrik 367, 368
 klank 335
 klappertje 285
 klappertjespistool 285
 klas 358
 klaveren 483
 klaverjassen 488
 klavervrouw 487
 klepel 400
 klepper 477, 493
 klepperen 493
 kleuterleidster 355
 kleuterschool 352
 klok
 kleine -- 402
 klokgelui 402
 klokkenspel 400
 klompjesmarkt 320
 klooster 406
 klootschieten 508
 knibbelen 489
- knibbelspel
 het -- spelen 489
 knielbankje 396
 knijpertjes 327
 knikker
 --s inzetten 444
 knikkeren 438
 kuiltje -- 441
 hoopje -- 442
 potje -- 442
 lijntje -- 443
 knikkerkuiltje 442
 knikkerplank 444
 knikkertegel 439
 knikkertijd 439
 knikkerzak 441
 knobelen 489
 knollenmarkt 316
 koekslaan 320
 kogel 441
 koning 279, 484
 koninginnefeest 320
 koor 335, 395
 koorkap 391
 koormantel 391
 kop
 --je duikelen 454
 de -- tussen twee oren zetten 459
 kopen
 kaarten -- 485
 koppen 507
 kopermaandag 297
 koster 390
 vrouw van de -- 390
 kosteres 390
 krijt 362
 (de biljartkeu) met -- insmeren 501
 kruis 396
 kruisbeeld 396
 kruisboog 502
 kruisjassen 488
 kruisteken
 een -- maken 409
 kruisverheffing 287
- kuiltje 459
 kwast 350
 kwezel 373
- L**
- land
 -- veroveren 478
 lauden 410
 leefnet 499
 leerlingen 358
 leggen
 zakdoekje -- 454
 leraar 357
 lerares 357
 lessenaar 358
 lidmaat 380
 -- worden v. e. prot. kerkgenootschap 381
 liegen 487
 lijn waar een spel begint 421
 lineaal 362
 linksachter 504
 linkshalf 504
 linksvoor 504
 lof 410
 loten 423
 luiden 401
 -- met de kleine klok(ken) 402
 -- tijdens de tocht naar het kerkhof 404
 de middagklok -- 405
 de papklok -- 404
 het angelus -- 402
 luidklok
 stel --ken 406
- M**
- man
 -- die bij een bedevaart de leiding heeft 416

Register van Standaardnederlandse woorden uut "De mens en zien näösten-A" vervolg

- die bij een processie de leiding heeft 416
manipel 391
Maria-Lichtmis 286
Maria-ten-Hemelopneming 286
markt 319
matse 306
medaille
-- met afbeelding van Maria 394
mededeling
--en na afloop van een kerkdienst 417
medespeler 420
meedoen
niet -- met spelen 425
meiboom 322
meimarkt 320
melodie 335
meten
afstand -- met de vingers 445
metten 410
middagklok
de -- luiden 405
middenvoor 504
midwinterhoorn 340
op de -- blazen 341
mikken 278
mis
-- spelen 490
de -- opdragen 413
misdienaar 390
als -- assisteren 390
misstoot 501
mombakkes 282
man met een -- 282
mondharmonica 343
monnik
capucijner -- 389
- monstrans 397
musiceren 336
muziek 334
-- maken 336
aardig stukje
-- 338
hinderlijk -- maken 338
muzieknoot 335
muziekuitvoering 332
muzikant 338
- N**
najaarsmarkt 319
najagen 443
nederlaag
een zware -- toebrengen 425
een zware -- lijden 426
Nederlands
-- hervormd 383
iem. die -- hervormd is 383
nieuwjaar
-- wensen 282
nieuwjaarsdag 282
nieuwjaarskoekjes 327
nieuwjaarswensen 282
non 388
nonen 410
noveen 414
- O**
oksaal 394
op het -- zitten 395
oliebol 324
Oliesel
Heilig -- 414
onderrichten 352
onderwijzer 355
vrouw van de -- 356
- onderwijzeres 354
oneerlijk
-- spelen 424
iem. die -- speelt 424
ongelovige 363
onthoudingsdag 379
ontspanning 267
als -- 267
oorlogsklok 400
ophouden (met een spel) 420
opleiden 352
opnemen
in een geestelijke orde -- 406
Oranjefeest 321
organist 394
orgel 394
orgeltrapper 394
orthodox 384
iem. die -- is 384
ossenhoorn 341
oudejaarsavond 296
oudejaarsdag 296
ouderling 386
out 506
overhoren 361
overloperkje 449
overluiden 403
- P**
paasei 306
paaskaars 306
paasvuur 306
paddenstoel 456
pak
-- door aanneming gedragen 378, 383
Palmpasen 302
palmtakje 398
pandoeren
Winterswijks -- 488
pandverbeuren 489
pannenbier 324
- papblok
de -- luiden 404
partijtje 420
partner 420
Pasen 305
Beloken -- 308
pastoor 387
pastorie 407
pater 388
pauze 359
penseel 350
pet
-- van de officieren van een schutterij 277
pij 392
pijl 503
pilaar 392
pinkelen 464
Pinksteren 309
pinksterkroon 309
plaats
gehuurde vaste -- in de kerk 396
pleieren 469
poffertje 325
-- van biestmelk 326
poffertjespan 326
polstok 434
poos
--je kaarten 486
poot
--je baden 502
--je haken 434, 505
--je over schaatzen 496
portaal 393
portret 350
portretteren 350
pot
--je kaarten 486
potkoek 325
pottenbakker 440
preek 411

- preekstoel 395
 priester 388
 prikslee 435
 priksleeën 435
 prikstok 435
 processie 414
 -- houden 415
 man die bij een
 -- de leiding heeft
 416
 professor 362
 proppenschieter 470
 protestant 380
 iem. die -- is 380
 punt
 --en tellen (bij het
 kaarten) 486
- R**
 raadsel 479
 raden 490
 raden
 als eerste -- 424
 beginnen met
 -- 424
 getal -- 423
 raken 443
 rammelaar 493
 rammelen 493
 rapport 359
 rechtsachter 504
 rechtshalf 504
 rechtsvoor 504
 reiken 445
 relikwie 394
 relikwiehouder 394
 reveil 322
 rimpeling (in het
 water) 465
 rollen 444
 ronddelen (van kaar-
 ten) 481
 ronddraaien 455
 rooms
 -- katholiek 374
 iemand die -- ka-
- tholiek is 374
 rozenkrans 410
 snel een -- bidden
 410
 ruiten 483
- S**
 sacrament 413
 sacristie 394
 schaats 496
 schaatsen 496
 schilderen 349
 schilderij 349
 scholier 358
 scholing
 geld aan -- beste-
 den 352
 schommel 472
 schommelen 473
 school 352
 --tje spelen 490
 hoofd van de la-
 gere -- 356
 lagere -- 353
 middelbare -- 353
 schoolfeest 321
 schoolkind 357
 schoolplein 358
 schoolziek
 -- zijn 361
 schoppen
 iem. opzettelijk
 tegen de benen
 -- 505
 schoppen 483
 schoppenvrouw 487
 schudden
 kaarten -- 481
 kaarten -- om vals
 te spelen 481
 schutter 277
 schuttersgebouw
 277
 schuttersgilde 276
 singel 391
 Sint-Maarten 288
- Sint-Steffen 295
 Sinterklaas 289
 sinterklaasavond
 290
 sinterklaasje 331
 sinterklaaspop 331
 sjoelen 492
 slag
 alle --en maken (bij
 sollokaarten) 487
 op -- van 400
 slee 435
 sleeën 434
 slinger 472
 sneeuwbal 435
 sneeuwpop 436
 snorrenbot 492
 sollokaarten 486
 souffleuse 334
 speculaasje 331
 speelgoed 428
 speelkwartier 359
 speelplaats 358
 spel 419
 -- kaarten 480
 spelen 419
 eerlijk -- 424
 kaarten schudden
 om vals te -- 481
 niet meedoen met
 -- 425
 oneerlijk -- 424
 quitte -- 425
 vals spelen 424
 wild -- 426
 spiekbriefje 360
 spijbelaar 360
 spijbelen 360
 spil 504
 spoken 365
 spook 364
 springen
 slootje -- 433
 touwtje -- 436
 springtouw 438
 staak
- lange -- waarop de
 vogel staat 278
 staan
 bok -- 446
 staart
 -- van een vlieger
 476
 standbal 467
 stelen
 fruit -- 432
 stelt 466
 steltlopen 465
 steppen 477
 stoeien 427
 stok
 --je bij pinkelen
 gebruikt 464
 stoken
 vuurtje -- 431
 vuurtje -- op ber-
 men 432
 stola 391
 stoot
 mislukte -- (bij het
 biljarten) 501
 strafschoep 505
 strijken 445
 strijkinstrument 340
 strijkestok 340
 studeren 361
 gaan -- 362
 veel -- 362
 stuiiter 440
 superplie 391
 synagoge 407
- T**
 taaitaai 331
 --pop 331
 tekenen 349
 tekening 349
 tijdverdrijf
 aangenaam -- 420
 tikkertje 447
 -- spelen 447
 toespraak

-- tijdens carnaval 299
 toeter 341
 toga 391
 tol 456
 een -- laten springen 458
 een -- uit de hand laten draaien 458
 soorten --len 456
 tollen 455
 toneel 332
 toneelgezelschap 334
 toneelspeler 334
 toneeluitvoering 332
 tossen 424
 touw
 --tje springen 436
 touwtrekken 438
 toverheks 364
 traditie
 oude -- 275
 trainen 507
 trein
 --tje spelen 490
 trekken
 houtje trekken 423
 triktak 488
 troef 485
 troef
 -- zeven 487
 troeven 485
 trokken 488
 trommel 345
 trompet 341
 op de -- spelen 341
 tuniek 392

U

uitgedraaid (gezegd van een tol) 458
 uitspringen 437
 uittreden
 uit een geestelijke

orde -- 406
 uitvoering 332

V

vaandel 276
 -- zwaaien 277
 vaandrig (bij een schutterij) 277
 vader
 onze -- 410
 vagevuur 372
 vals
 -- spelen 424
 -- spelen bij het kaarten 485
 -- zingen 335
 kaarten schudden om -- te spelen 481
 vangen
 rij -- 448
 laatste -- 448
 vastenavond 299
 vastendag 379
 vastentrommeltje 380
 veerkracht
 -- in een bal 466
 vendelier 277
 verdoemenis 373
 verdrinken 502
 vergadering
 -- van gelovigen 385
 verjaardag 273
 verlies
 iem. die niet tegen zijn verlies kan 426
 verliezen 425
 verlos 448
 vermaning
 -- na de biecht 413
 veroveren
 land -- 478
 versieren 267

verstoppen
 zich -- 451
 verstoppertje 450
 -- spelen 451, 490
 vertier 267
 verven 349
 vervolgonderwijs
 -- volgen 361
 verwisselen
 boompje -- 450
 vespers 410
 viool 339
 -- spelen 340
 vis
 hoeveelheid gevangen -- 499
 vislijn 498
 vissen 497
 vlieger 475
 vliegeren 476
 voetballen 503
 voetbalschoen
 nop van een -- 503
 vogel 279
 vogelschieten 277
 vooraanstaan 437
 voorgevoel 369
 voorslag 400
 voorteken 369
 voorzeggen 360
 vormsel 378
 Vrijdag
 Goede -- 305
 vrijzinnig 383
 iem. die -- is 383
 vroegmis 411
 vrouw 484
 witte -- 366
 vurig
 -- bidden 408
 vuur
 --tje stoken 431
 --tje stoken op de bermen 432
 vuurwerk (met nieuwjaar) 284

W

wafel 326
 wafelijzer 327
 elektrisch -- 330
 rond -- 329
 vierkant -- 330
 walsmuziek 338
 wedden 491
 weddenschap 491
 week
 goede -- 305
 weerwolf 369
 wensen
 nieuwjaar -- 282
 wereldheer 388
 werptol 457
 wiegelen 474
 wijden 398
 wijwater 397
 wijwaterbakje 398
 wijwaterkwast 397
 winkel
 --tje spelen 490
 winnen 426
 bepalen wie bij gelijke stand gewonnen heeft 426
 wijp 474
 wippen 445, 474
 woonwagenbewoners 281
 worp
 -- bij het kloot-schieten 508
 worstelen 507

Z

zakdoek
 --je leggen 454
 zalig 372
 zerk 392
 zijde
 gene -- 372

BIELAOGE 1

ANVULLENDE LIESTE VAN DIALECTLITERATUUR, IN 'T WALD OP-ENOMMEN

Disse lieste is 'n aanvulling op de "Lieste van dialectliteratuur" uut De mens en de weerd-B, blz. 407-413. Kiek veur andere aanvullingen in de delen De mens en zien näösten-A, blz. 261, De mens-D, blz. 1112, De mens-C, blz. 680, De mens-B, blz. 534 en De mens-A, blz. 249.

Met eigen woorden Zel ca 1890

Henk Krosenbrink, Met eigen woorden, schrijven in de streektaal in Achterhoek en Liemers 1600 – 1900 (Doetinchem 1997)

Van Velzen 17 Gaa 1949

Herman van Velzen, Achterhoeksche schetsen, deel 3 (z.p., z.j.).

BIELAOGE 2

HET WOORDENBOEK VAN DE ACHTERHOEKSE EN LIEMERSE DIALECTEN WALD EEN PROJECT VAN HET STARING INSTITUUT IN DOETINCHEM

De Stichting Staring Instituut in Doetinchem houdt zich bezig met het streekeigene van de Achterhoek en Liemers, gebieden die samen ook wel Oost-Gelderland genoemd worden. Vanaf 1980 wordt er gewerkt aan het WALD: het Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten. Dit systematische woordenboek rangschikt de woorden niet volgens het alfabet, zoals in woordenboeken meestal wel gebeurt. Het WALD geeft de woorden naar onderwerp, dus in een logische samenhang. Daartoe zijn vijf grote thema's gekozen:

De mens
De mens en zien huus
De mens en zien wark
De mens en zien gezins- en gemeenschapslaeven
De mens en de weerld.

Behalve het deel De mens en zien näösten-B zijn er acht afleveringen van het WALD verschenen:

1. De mens en zien huus (in 1984)

Daarin staat de woordenschat die betrekking heeft op het wonen: benamingen voor soorten huizen, de vertrekken in huizen, meubels, vloeren, gordijnen, muren, verwarming, licht, water, slapen. Dit deel is momenteel uitverkocht; aan een digitale versie ervan wordt gewerkt.

2. De mens en de weerld-A (in 1987)

Daarin staan alle woorden die te maken hebben met de grond, wegen en water, hemellichamen, wolken en luchten, het weer.

3. De mens en de weerld-B (in 1989)

Daarin staan alle namen die in Achterhoek en Liemers bekend zijn voor planten en dieren.

4. De mens-A (in 1993)

Daarin staan de benamingen die met bepaalde aspecten van het mens-zijn te maken hebben: benamingen voor oude en jonge mensen, voor het uiterlijk van mensen, lichaam en lichaamsdelen, verwerking van eten en drinken, seksualiteit, voortplanting en geboorte, slapen, lichamelijke verschijnselen als adem halen, beven en de hik hebben, gezondheid en ziekte en (medische) verzorging.

5. De mens-B (in 1996)

Daarin staan de benamingen die met twee specifieke aspecten van het mens-zijn te maken hebben: benamingen voor eten, drinken en rookwaren en voor kleding.

6. De mens-C (in 2001)

Daarin staan de benamingen die betrekking hebben op bewegingen en houdingen van mensen (verschillende manieren van lopen; vechten/slaan) en werken van de zintuigen (zien, horen).

7. De mens-D (in 2004)

Daarin staan de benamingen die te maken hebben met de geestelijke eigenschappen van mensen; m.a.w. de woordenschat die verband houdt met verstand, gevoel, wil, goed en kwaad (verstandig, begrijpen; bedroefd, blij; van plan zijn, beslissen; stout, eerlijk).

8. De mens en zien nãosten-A (in 2009)

Daarin staan de namen die verband houden met hoe mensen met elkaar omgaan; aan de orde komen aspecten als taal (praten, fluisteren, piepstem, kletsmaajor), familiebetrekkingen, huwelijk, doop, begrafenis, opvoeding, de gemeenschap (vergaderen, burenplicht), de maatschappij (gemeente, tolgaarder, gevangenis) en volk en natie (jood, duitser, kozak).

Met het verschijnen van De mens en zien nãosten-B zijn vier grote thema's afgewerkt: De mens, De mens en zien huus, De mens en zien nãosten en De mens en de wereld.

Het laatste hoofddeel - De mens en zien wark - zal werkzaamheden behandelen die te maken hebben met beroepen. Daarin komen niet alleen vaktalen van boer, klompenmaker en smid aan de orde, maar ook het huishoudelijk werk dat in gezinnen thuishoort/thuishoorde.

INHOLD

inleiding	V
namen metwarkers	VI

HOOFDSTUK 10 FEESTEN, TRADITIES, FOLKLORE

1. algemeen

fees	265
mooimaken	267
baoge	272
felisiteren	273
verjeurdag	273
jeureg	274
old gebruik	275
schutteri-j	276
schutter	277
vogelschieten	277
mikken	278
paol	278
vogel	279
koning I	279
bieleman	280
draejmölle	280
mombak	282

2. feestdage dee op vaste daotums valt

niejjoersdag	282
niejjaar winnen	282
Driekoningen	285
Maria-Lechmessen	286
Maria-ten-Hemel- Opneming	286
kruusverheffen	287
dierendag	287
Allerheiligen	287
Allerzelen	288
Sinter-Marten	288
Sinterklaos	289
karstied	292
karstaovend	293

Karsmissen	295
kerstdag	295
ka(r)swekke	296
oldejoersdag	296
oldejoersaovend	296

3. feestdage dee neet op vaste daotums valt

koppermaondag	297
carnaval	297
assewoensdag	302
halfvasten	302
Palmpaosen	302
goeie waek	305
Witten donderdag	305
Goeie Vri-jdag	305
Paosen	305
jöddenbrood	306
paosvuur	306
Belokken Paosen	308
Hemelvaartsdag	308
Pinksteren	309
pinksterkroon	309
kermis	310
markt	319
kolde markt	319
koneginnefeest	320
braderie	322
meiboom	322

4. wat der an lekkers op speciale dagen egetten wordt/wodn

4.1 lekkers wat veural rond de kasdage en old- en niejjaar egetten wordt/ wodn

ölliekraabe	324
pufferken	325
waofel	326
wafeliezer	327

knieperkes	327
knieperkesiezer	329
wafeliezer	330
waofeliezer	330

4.2 lekkers wat veur sinter- klaos egetten wordt/wodn

sinterkläösken	331
----------------	-----

HOOFDSTUK 11 KUNST EN CULTUUR

uitvoering	332
klappen	332
toneel	332
toneelspöller	334
muziek	334
zingen	335
koor	335
muziek maken	336
muzikant	338
dirigent	339
viole	339
hoorn	340
trompet	341
fluitjen	342
fluiten	343
mondörgel	343
accordeon	344
harmonica	344
trommel	345
dansen	346
bioscoop	347
circus	348
clown	348
tekenen	349
tekening	349
varven	349
schilderen	349
schilderi-j	349
penseel	350
kwast	350
fotograferen	350

HOOFDSTUK 12 ONDERWIES

schole	352
juffrouw	354
meister	355
baovenmeister	356
leraar, lerares	357
schoolkind	357
klasse	358
spölplaatse	358
spölkwartier	359
rapport	359
cijfer	359
afkieken	360
veurzeggen	360
spijbelen	360
spijbelaar	360
schoolziek waezen	361
huuswark	361
leren	361
metlatte	362

HOOFDSTUK 13 GELEUF

1. algemeen

geleuven	363
geleuf	363

2. volksgeleuf en bieleuf

hekse	363
spook	364
witwief	366
derk-met-den-beer	366
bollebak	367
boelekeerl	368
veurteken	369
dwaallichtjes	370
duveltjen-in- 'n-deusken	371

3. christendom

3.1 algemeen

christendom	371
christen	371
heilege	372
zonde	372
hemel	372
vagevuur	372
engel	373
duivel	373
kwezel	373

3.2 rooms-katholiek

rooms-katholiek	374
eerste communie	375
groot annemmen	377
dag van hoogfeest	378
vasseldag	379

3.3 protestant

protestant	380
lidmaat	380
an-enommen worden	381
hervormd	383
vriezinneg	383
orthodox	384
gereformeerd	384

4. geestelekheid

dominee	386
olderling	386
pastoor	387
kappelaan	387
bisschop	387
non	388
priester	388
köster	390
misdienaar	390

5. klere van geesteleken

5.1 protestant

toga I	391
--------	-----

5.2 rooms-katholiek

toga II	391
koormantel	391
albe	391
superplie	391
amict	391
manipel	391
stola	391
kazuifel	391
koorkap	391
bonnet	391

6. plaats, ruimte en attributen veur 'n eredienst

karke	392
pilaar	392
gewulf	393
sacristie	394
relekwie	394
altaar	394
örgel	394
örgelzolder	394
koor	395
praekstoel	395
deupvont	396
knielbenksken	396
kruusbeeld	396
wi-jwater	397
palmteksken	398
klingelbuul	399
karkklokke	400
kleppel	400
luunn	401
aoerluunn	403
klooster	406

inhold vervolg

consistoriekamer	406	stokken	431	scheren	464
pastorie I	407	jatten	432	scheersteen	465
pastorie II	407	sleutjen springen	433	steltlopen	465
jöddenkarke	407	polsstok	434	stelt	466
karkhof	407	peutjen häöken	434	bal	466
		sleeën	434	ballen	466
		slee	435	standbal	467
7. ceremonie en eredienst		sneeuwbal	435	petjebal	468
bidden	408	töwken springen	436	pleieren	469
rozenkrans	410	springtouw	438	proppenscheter	470
bidprenten	410	knikkeren	438	kattepult	471
praeke	411	knikker	439	schommel	472
vrogmisse	411	stuiter	440	schommelen	473
hoogmis	412	pottenbakker	440	wipwap	474
biechten	413	knikkerbuul	441	wipwappen	474
bedienen	413	kuultjen knikkeren	441	vlieger	475
processie	414	heupken knikkeren	442	de vlieger oplaten	476
catechesaotie	416	kronen knikkeren	442	start	476
angang	417	streepken knikkeren	443	klepper I	477
		naoschieten	443	step	477
		bie den pot doen	444	land veroveren	478
		knikkerplanke	444		
		rollen	444	3. binnen spöllen	
		spannen	445	raodsel	479
		bokspringen	446	dobbelsteen	479
		vangertjen	447	dobbelen	479
		piepverstoppen	450	kaarten	480
		aftellen	451	kaarte	480
		afkloppen	452	spöl kaarten	480
		blindeman	452	schudden	481
		blinddoek	454	afnemmen	481
		zakdoekjen leggen	454	geven	481
		kopje duikelen	454	stel (kaarten)	482
		tollen	455	schuppen	483
		tol	456	harten	483
		bromtol	459	roeten	483
		de kop tussen twee		klever	483
		oren zetten	459	aos	484
		bandel	460	koning II	484
		bandelen	461	vrouw	484
		bikkelen	461	boer	484
		hinkelen	462	joker	484
		hinkelpot	463	troef	485
		pinkslaon	464		
1. algemeen					
spöllen	419				
spöl	419				
inzetten	420				
pötje(n)	420				
strepe	421				
beginnen	421				
aftellen	422				
eerlek spöllen	424				
vals spöllen	424				
geliek spöllen	425				
verspöllen	425				
pieneköttel	426				
winnen	426				
kampen	426				
donderjagen	426				
ravotten	427				
spölgrei	428				
2. buten spöllen					

inhold vervolg

troeven	485
onkaarte	485
bienemmen	485
beumken	486
sollokaarten	486
liegen	487
boer draejen	487
jokeren	487
kruusjassen	488
trokken	488
ganzeborden	488
dreestrikken	488
knibbelen	489
knobbelen	489
kiekdeuze	490
wedden	491
weddenschap	491
sjoelen	492
domino spöllen	492
snorrebot	492
klepper II	493
rammelaar	493

HOOFDSTUK 15 SPORT

schaatsen	496
schaatse	496
iezer	497
vissen	497
hengel	498
dobber	498
visliene	498
foeke	499
laefnet	499
zootjen vis	499
kegelen	499
kegel	500
koning III	500
kegelbane	500
biljarten	500
zwemmen	501
verdrinken	502
baoge	502
piele	503
voetballen	503

keper	504
gool I	504
pinantie	505
corner	505
gool II	506
uut	506
butenspel	506
hands maken	507
worstelen	507
boksen	507

REGISTERS

register van dialect- woorden	510
register van Stan- daardnederlandse woorden	528
Bielaoge 1	535
Bielaoge 2	537

*A'j 'n bepaold woord neet vinden könt,
a'j fouten vindt of a'j bepaolde wensen aover 't WALD hebt,*

*- schrief dan an:
Staring Instituut
Grutstraat 31
7001 BW DOETINCHEM*

- bel op: 0314-332831

- fax: 0314-363387

- of: e-mail: info@staringinstituut.nl

Veur dee metwarking bu'w heel arg dankboor

